

РАХУНКОВА ПАЛАТА

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішенням Рахункової палати
від 13.07.2021 № 15—4

ЗВІТ **про результати аналізу системи загальнообов’язкового** **державного пенсійного і соціального страхування** **та соціального захисту населення**

Київ 2021

Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням (стаття 98 Конституції України).

Організацію, повноваження та порядок діяльності Рахункової палати визначає Закон України від 02.07.2015 № 576 «Про Рахункову палату».

Згідно з цим Законом повноваження, покладені на Рахункову палату Конституцією України, здійснюються через провадження заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту).

Державний зовнішній фінансовий контроль (аудит) забезпечується Рахунковою палатою шляхом здійснення фінансового аудиту, аудиту ефективності, експертизи, аналізу та інших контрольних заходів.

Рахункова палата здійснює фінансовий аудит та аудит ефективності щодо проведення витрат державного бюджету, використання коштів державного бюджету, наданих місцевим бюджетам та фондам загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, виконання державних цільових програм тощо.

Щодо відповідних місцевих бюджетів та діяльності фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування та інших суб'єктів господарювання державного сектору економіки контрольні заходи здійснюються за зверненням органів місцевого самоврядування та відповідних суб'єктів.

Згідно з абзацом другим частини третьої статті 27 Закону України «Про Рахункову палату» Рахункова палата здійснює позапланові заходи державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) відповідно до рішення Верховної Ради України, прийнятого у порядку, передбаченому Регламентом Верховної Ради України.

ЗМІСТ

УЗАГАЛЬНЮЮЧІ РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ	5
2. АНАЛІЗ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ	64
3. РИЗИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.....	76
4. РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ...	78
4.1. Оцінка заходів Мінсоцполітики у сфері соціального захисту населення	78
4.1.1. Аналіз заходів щодо оптимізації видатків на керівництво і управління.....	78
4.1.2. Аналіз заходів щодо створення єдиної інформаційно-аналітичної системи соціального захисту в Україні.....	89
4.1.3. Аналіз заходів щодо виплати субсидій та пільг з оплати житлово-комунальних послуг, твердого палива і скрапленого газу	99
4.1.4. Аналіз стану забезпечення соціального захисту дітей, сімей з дітьми, жінок та інших найбільш вразливих категорій населення	111
4.1.5. Аналіз стану забезпечення соціального захисту осіб з інвалідністю	128
4.1.6. Аналіз стану забезпечення соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	147
4.1.7. Аналіз стану надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам	160
4.1.8. Аналіз заходів щодо захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну	163
4.1.9. Аналіз стану соціального захисту ветеранів війни та осіб, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною	168
4.2. Аналіз стану забезпечення соціального захисту у сфері Мінветеранів	196
4.2.1. Аналіз стану забезпечення соціального захисту учасників антитерористичної операції та постраждалих учасників Революції Гідності	196
5. РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО І СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ	209
5.1. Аналіз стану управління та нагляду у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування.....	209

5.2. Аналіз стану фінансового забезпечення системи загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування	268
5.3. Аналіз стану виконання видаткової частини бюджетів страхових фондів	317
5.3.1. Оцінка особливостей формування видаткової частини бюджетів ПФУ і Фонду соцстрахування у 2019, 2020 роках	318
5.3.2. Оцінка стану виконання видаткової частини бюджету ПФУ....	323
5.3.3. Оцінка стану виконання видаткової частини бюджету Фонду соцстрахування	370
5.3.4. Оцінка стану виконання видаткової частини бюджету Фонду безробіття.....	397
Додатки.....	423
Список скорочень.....	459

УЗАГАЛЬНЮЮЧІ РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ

У 2019–2020 роках на соціальний захист населення та реалізацію соціальних гарантій і стандартів у зведеному бюджеті України передбачено понад 600 млрд гривень. Бюджети страхових фондів ПФУ, Фонду страхування і Фонду безробіття за цей період становили 1022,2 млрд грн, з яких ПФУ передбачено понад 90 відс. (11 відс. ВВП). Зважаючи на постійний дефіцит коштів, ПФУ залучено на виплату пенсій 297,8 млрд грн позик з єдиного казначейського рахунка, з яких погашено поточних позик на суму 283,7 млрд гривень.

У 2019 і 2020 роках частка видатків зведеного бюджету на соціальний захист і забезпечення у ВВП в Україні становила 8,1 і 8,3 відс., що є доволі високим показником, який відповідає рівню таких високорозвинених країн, як Фінляндія, Ірландія, Ісландія (середній показник в ЄС – 6 відсотків). Водночас спостерігається тенденція до зменшення цього показника (з 9,6 відс. у 2017 році до 8,1 відс. у 2019 році), скорочення частки видатків на соціальний захист і забезпечення у зведеному бюджеті. Так, з місцевих бюджетів на соціальний захист і забезпечення у 2019 році виділялося до 18,2 відс. усіх видатків місцевих бюджетів, а у 2020 році цей показник зменшився до 5 відсотків: за 2019 рік виділено 103,2 млрд грн, у 2020 році видатки скоротилися до 24 млрд грн (на 77 відсотків).

Соціальний захист набуває все більшого значення для населення на тлі негативного впливу соціально-демографічних, економічних та безпекових чинників. Зросла чисельність вразливих верств населення в Україні, з'явилися нові категорії, які потребують соціального захисту, при цьому переважна більшість населення не задоволена якістю та доступністю соціальних послуг. Багато років поспіль прогностні розрахунки на соціальні витрати не узгоджено з джерелами доходів і встановленими державою розмірами пільг і гарантій. Десятиріччями в Україні формувалась надмірна кількість різного роду пільг, допомог і компенсацій, розмір багатьох з яких не враховує сучасних економічних реалій, до того ж держава не має достатніх фінансових можливостей для забезпечення відповідних виплат. Як наслідок, нівелювання соціального значення таких гарантій для населення та зростання заборгованості держави за позовами з питань захисту соціальних прав, задоволеними судами на користь громадян. Велика кількість надбавок, доплат і підвищень до пенсії переобтяжує систему пенсійного страхування і перетворює її на громіздку систему соціального забезпечення.

I. Мінсоцполітики проведено роботу з ідентифікації сучасних ключових проблем у сфері надання соціальних послуг, зокрема: недосконалість системи соціальних послуг; низький рівень охоплення населення якісними соціальними, реабілітаційними та психологічними послугами; обмеженість кількості фахівців із соціальної роботи, соціальних працівників, які надають соціальні послуги в територіальних громадах; наявність значних обсягів

тіньової зайнятості; неналежний контроль за наданням соціальної підтримки. Законодавчим реагуванням на ці проблеми стало прийняття нового Закону України «Про соціальні послуги», що набрав чинності з 01.01.2020. **При цьому станом на 01.06.2021 не розроблено низки нормативно-правових актів, необхідних для виконання цього Закону:** порядку взаємодії суб'єктів надання соціальних послуг; порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах; методики проведення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості. **На стадії розроблення Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг, який має бути створено у 2021 році в межах видатків державного бюджету, передбачених на формування та виконання Національної програми інформатизації.**

Через неухвалення своєчасних управлінських рішень щодо нормативного врегулювання правових прогалин (зокрема, внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації пілотного проєкту «Розвиток соціальних послуг») та карантинні обмеження, запроваджені у 2020 році, Мінсоцполітики заходи з поліпшення системи надання соціальних послуг на рівні ОТГ не реалізовано. Передбачені на цю мету за бюджетною програмою за КПКВК 2501490 видатки у сумі 100 млн грн протягом року скорочено. Також за КПКВК 2501510 із передбачених 150 млн грн видатки скорочено на 140 млн грн, а із загальної суми відкритих асигнувань за КПКВК 2501510 (10 млн грн) не використано 8 923,2 тис. гривень.

1. З метою поліпшення системи надання соціальних послуг населенню протягом останніх трьох років за ініціативою Мінсоцполітики здійснено заходи з оптимізації системи соціального захисту населення, зокрема, в частині розмежування повноважень щодо формування і реалізації державної політики у сфері соціального захисту, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та за дотриманням прав дітей. У результаті оптимізації адміністративних видатків Мінсоцполітики досягнуто економії і ці видатки скорочено з 246 до 124 млн гривень. У 2020 році створено ЦОВВ – Нацсоцслужбу, а у 2021 році заплановано створення її територіальних органів, які безпосередньо мають забезпечити управління системою соціальних послуг, контролювати одержання громадянами якісних соціальних послуг і дотримання соціальних стандартів. Утворення територіальних органів Нацсоцслужби суттєво збільшує обсяг видатків з державного бюджету, необхідних для забезпечення їх функціонування, а тому досягнута у 2019–2020 роках економія є тимчасовою.

2. Мінсоцполітики як головним органом у системі ЦОВВ, відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сфері соціальної політики і соціального захисту, не створено надійної високотехнологічної системи планування видатків на виплати допомоги,

компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення особам, що потребують соціального захисту держави, і прозорого механізму контролю за їх використанням.

Незважаючи на наявність низки автоматизованих систем і електронних реєстрів (зокрема, ЄДАРП), Мінсоцполітики не використовує їх дані при плануванні, а отже, не володіє узагальненими даними щодо потреби у видатках для усіх категорій осіб, зареєстрованих в органах соціального захисту, яким необхідна соціальна допомога держави. Через обмеженість бюджетних коштів Мінсоцполітики потребу на 2019 і 2020 роки визначало в межах доведених граничних обсягів на підставі даних органів соцзахисту щодо кількості осіб пільгових категорій, якими подано відповідні заяви, що не відповідали реальній чисельності пільгових категорій, які мають бути забезпечені державними допомогами і виплатами.

Постійні зміни у структурі Мінсоцполітики, виконання функцій головного розпорядника більш як за 30 бюджетними програмами щороку і розпорошеність повноважень у сфері соціального захисту між різними ЦОВВ (Мінветеранів, Мінекономіки), які є головними розпорядниками ще за 6 бюджетними програмами, а також різне правове регулювання підходів до порядку визначення розмірів соціальних допомог і компенсацій та відсутність єдиної автоматизованої системи обліку пільг і їх одержувачів, створюють ризики ухвалення непродуктивних рішень з управління системою планування видатків на виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг.

3. Результати проведеної у 2020 році Мінфіном верифікації державних допомог, пільг і субсидій засвідчили, що загальна сума коштів, яка підлягає поверненню за рекомендаціями щодо усунення невідповідностей у різних реєстрах, становить понад 26 млн грн, що свідчить про необхідність поліпшення контролю за адресністю надання різних видів соціальної допомоги. Разом з тим на сьогодні не вирішено актуального питання функціонування єдиної інформаційної системи соціальної сфери з комплексною системою захисту інформації, створення якої безрезультатно триває з 2006 року.

Протягом 2018–2020 років Мінсоцполітики не забезпечено виконання договору з Консорціумом у складі Belintech Ltd, ПрАТ «Центр комп'ютерних технологій «Інфо Плюс», ТОВ «Лайм системс» і ТОВ «Лайм системс карт сервіс» щодо розроблення і удосконалення прикладного програмного забезпечення інформаційної системи управління. Головні причини – системні прорахунки у складанні технічного завдання проєкту Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL) та неправильне визначення етапності виконання робіт.

Створена Мінсоцполітики на вимогу Комітету Верховної Ради України з питань бюджету Міжвідомча робоча група з оцінки ефективності впровадження та шляхів подальшої побудови Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL)

рекомендувала зупинити подальші роботи зі створення програмного забезпечення E-SOCIAL.

Мінсоцполітики спільно з Міністерством цифрової трансформації України у листопаді 2020 року **ініційовано запровадження експериментального проєкту з реалізації функціоналів першої черги Єдиної інформаційної системи соціальної сфери, метою якого є створення Єдиного соціального реєстру на технологічній базі Реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування ПФУ та подальше його наповнення даними з інших джерел інформації, в тому числі централізованого банку даних з проблем інвалідності, центрального сховища Мінсоцполітики, та на початку 2021 року розірвано договір з Консорціумом.**

Згідно з постановою № 1278 Мінсоцполітики доручено вирішити питання фінансування реалізації Експериментального проєкту за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги. Мінсоцполітики надіслано до Фонду «Євразія» звернення про зацікавленість продовження співпраці з ним у рамках меморандуму про співробітництво, а також технічні вимоги із створення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери для подальшого використання в роботі. **Отже, у 2021 році Мінсоцполітики розпочато третю спробу із створення єдиної інформаційної системи соціальної сфери. При цьому у 2006–2012 роках 35 млн дол. США позики МБРР Мінсоцполітики витрачено нерезультативно і непродуктивно на придбання обладнання та програмного забезпечення для створення інформаційно-аналітичної системи соціального захисту населення.**

У разі недосягнення цілей Експериментального проєкту як продовження проєкту створення системи E-SOCIAL використані в 2018–2019 роках кошти позики МБРР (майже 1 млн дол. США) також будуть непродуктивними.

Рекомендації Рахункової палати, зокрема щодо пришвидшення темпів впровадження всієї системи E-SOCIAL, забезпечення ефективної координації роботи всіх залучених сторін із впровадження окремих складових системи E-SOCIAL із визначенням відповідальності за несвоєчасне та неякісне виконання необхідних заходів, Мінсоцполітики вчасно не виконано та у зв'язку з обранням принципово іншої стратегії розробки системи на час аудиту не можуть бути застосовані до Експериментального проєкту.

Перенесення термінів розроблення прикладного програмного забезпечення фактично призвело до внесення змін до Угоди № 8404-UA і відстрочило до 2023 року процес об'єднання існуючих баз даних і систем Мінсоцполітики, ПФУ, ДСЗ, Мінветеранів, ФСЗІ зі створеною комплексною системою захисту інформації. У разі недосягнення індикаторів, визначених змінами до Угоди про позику, є ризик неотримання 10 млн дол. США за позику МБРР.

Відсутність єдиної інформаційної системи соціальної сфери унеможливорює своєчасний збір, перевірку достовірності відомостей та

оброблення актуальної інформації, забезпечення доступу до даних щодо соціальних виплат, допомоги, пільг, соціальних послуг і житлових субсидій, відносин надавачів та отримувачів соціальної підтримки, інформації про нарахування та проведення виплат, а також захист таких даних.

У 2019–2020 роках Мінсоцполітики не використано виділених 35973,5 тис. грн для створення передбаченого Законом № 2229 Реєстру випадків насильства. На час проведення аналізу такий Реєстр не створено, а отже, мети створення – облік випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, попередження повторних випадків та надання комплексної і своєчасної допомоги постраждалим – не досягнуто. Єдина інформаційна система соціальної сфери без Реєстру випадків насильства не буде мати завершеного вигляду.

II. Основним соціальним стандартом для реалізації державою конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень є законодавчо встановлений прожитковий мінімум. При цьому спроби Мінсоцполітики забезпечити такий розмір прожиткового мінімуму, який враховує реальний рівень цін та потреби населення, стримуються економічною неспроможністю держави. Методика, за якою визначається прожитковий мінімум, потребує оновлення, зокрема, набори продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, які не переглядаються всупереч законодавству, є застарілими та не забезпечують врахування усіх потреб. Як наслідок, законодавчо встановлений прожитковий мінімум для всіх соціальних і демографічних груп у 2017–2020 роках більш як вдвічі був нижчим за фактичний прожитковий мінімум, що обраховується Мінсоцполітики.

Мінімальна заробітна плата із січня 2017 року значно зросла (з 3200 до 6000 грн у січні 2021 року) і з січня 2021 року вже щомісяця перевищувала фактичний прожитковий мінімум (у січні 2021 року – на 699 грн, лютому 2021 року – на 732 грн, березні 2021 року – на 556 грн, квітні 2021 року – на 508 гривень). Водночас у зв'язку з інфляційними процесами темпи зростання мінімальної заробітної плати поступово зменшуються.

Мінімальна пенсія, що відповідає законодавчо встановленому прожитковому мінімуму, зростає повільно і не досягає фактичного прожиткового мінімуму, розрив між її розміром і мінімальною заробітною платою з 2017 року збільшився з 2,6 до 3,4 раза внаслідок стрімкого підвищення мінімальної заробітної плати. При цьому на початок 2021 року лише 1,2 із 11,1 млн осіб отримували пенсійні виплати, що були нижчими або відповідали прожитковому мінімуму для цієї категорії осіб. За рахунок доплати за кошти державного бюджету у 2019, 2020 роках для майже 2,2 млн осіб, які мали необхідний страховий стаж (30 / 35 років), але низький заробіток, мінімальну пенсійну виплату наближено до 2000 і 2100 грн відповідно, що в 1,6 і 1,5 раза менше середнього фактичного прожиткового мінімуму на ці роки (3103,1 і 3253,1 грн).

На початок 2021 року більшість пенсіонерів (75 відс.) отримували пенсію за віком у середньому в розмірі 3539 грн, що дещо перевищувало середній

фактичний прожитковий мінімум для цієї категорії осіб за 2020 рік.

Заходи Уряду, з одного боку, певним чином зменшували нерівність у доходах різних верств населення, передусім пенсіонерів, а з іншого – фактично нівелювали вплив заробленого страхового стажу і заробітку на страхові виплати. Ця проблема є особливо актуальною на тлі запровадження накопичувальної пенсійної системи, підвищення пенсійного віку тощо.

Таким чином, **головна проблема ефективності системи соціального захисту населення на всіх рівнях державного управління – порушення принципів економічної залежності видатків на споживання від отриманих доходів і ВВП, зниження розмірів основних соціальних стандартів і незабезпеченість правового регулювання безпосередньої залежності між сплаченими страховими внесками та виплатами з них.**

1. Верховною Радою України, Урядом і Мінсоцполітики вжито заходів для вирішення питань соціального захисту населення у відповідь на кризові явища в економіці, завдяки чому чітко визначено умови отримання субсидій, здійснено перехід від безготівкових розрахунків до механізму надання пільг і житлових субсидій у грошовій формі. У результаті зазначеного та при збільшенні мінімальної та середньої пенсій, заробітної плати, протягом 2018–2020 років значно зменшилась кількість одержувачів цих виплат і, відповідно, навантаження на державний бюджет.

Так, у 2018 році 50 відс. усіх домогосподарств України звернулися за субсидіями на оплату житлово-комунальних послуг (7,4 млн господарств), 5,4 відс. – за субсидією на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива (0,8 млн господарств). Сума виплат таких субсидій у 2018 році становила 45,1 млрд грн (43,1 та 2 млрд відповідно), проте вже у 2020 році відбулося значне зменшення кількості домогосподарств, які отримують субсидії. На час аналізу субсидії на оплату житлово-комунальних послуг отримували 20,6 відс. усіх домогосподарств в Україні (3 млн домогосподарств), а на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива – 2,3 відс. (0,34 млн домогосподарств).

Урядом також ухвалено зміни до нормативних документів, які зменшують суми призначених субсидій: зменшено соціальні нормативи користування житлово-комунальними послугами, щодо яких держава надає пільги і субсидії. Як наслідок, у 2020 році обсяг виплачених субсидій зменшився на 43,2 відс. порівняно з 2018 роком і становив 25,6 млрд грн (24,4 та 1,2 млрд грн відповідно).

У 2021 році відбулося спрощення процедури подання документів для отримання субсидій, зокрема, розширено перелік установ, які приймають заяви, надано можливість подавати заяви поштою та в електронній формі. При цьому у квітні і травні 2021 року знову посилено обмеження щодо отримання субсидій, а згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2020 № 247 у наступному місяці, що настане за місяцем, в якому буде відмінено карантин, встановлений Урядом з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, заплановано підвищення базової норми сплати за житлово-

комунальні послуги з 15 до 20 відс. середньомісячного сукупного доходу домогосподарства, що може призвести до подальшого зменшення кількості субсидіантів та значного скорочення обсягу наданих субсидій. Водночас економічний стан домогосподарств не змінився на краще, а отже, немає передумов для впровадження таких змін. Зростає частка витрат на оплату житла та комунальних послуг і продуктів, обсяг цих витрат збільшується швидше, ніж грошові доходи домогосподарств із середнім рівнем доходу, заборгованість населення з оплати житлово-комунальних послуг за 2018–2020 роки зросла в 2,5 раза і на початок 2021 року становила 81 млрд грн, рівень оплати у цілому знижується.

Запровадження запланованих змін без чіткої ідентифікації вразливих верств населення створює ризики незабезпечення їх субсидіями, зменшення рівня соціального захисту у цій сфері, а також може призвести до збільшення заборгованості населення з оплати житлово-комунальних послуг, загального погіршення економічного стану домогосподарств та зниження купівельної спроможності, що негативно позначиться на темпах економічного зростання.

У 2019 і 2020 роках Мінсоцполітики не забезпечено належного обґрунтування видатків (67569,8 млн грн) для виплати громадянам пільг і субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива. Мінсоцполітики не використовувало даних Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій і ЄДАРП, що створює ризики неефективного планування видатків і неналежного контролю за використанням коштів державного бюджету на цю мету. Як наслідок, завищено потребу в коштах на виплати субсидії та пільг у 2019 році на 18,6 відс., у 2020 році – на 23,6 відс., не використано 2 082 363,2 тис. грн, виділених за КПКВК 2501230 (оплата житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу). У 2019 році також не використано 227 624,2 тис. грн за КПКВК 2511220 (субвенція на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати).

2. Підходи до формування та планування бюджетних видатків на надання соціальної допомоги особам з інвалідністю потребують перегляду. Низка видів пільг та їх розміри, раніше встановлені законодавством, є неактуальними (зокрема, компенсація вартості санаторно-курортних путівок). **Необхідно змінити частину пільг на соціальні послуги (транспортне забезпечення), монетизувати та зробити їх адресними, що зменшить фінансове навантаження на державний бюджет та забезпечить допомогу особам з інвалідністю за напрямками, які для них є найбільш актуальними.** У 2020 році частка осіб з інвалідністю становила 6,5 відс. населення (2,7 млн осіб), їх кількість постійно зростає, відповідно, зростатимуть видатки на соціальний захист цієї верстви населення.

У 2018–2020 роках касові видатки загального фонду державного бюджету на соціальний захист осіб з інвалідністю (за КПКВК 2507040,

2507100, 2507020 і 2507030) загалом становили **5 879 274 тис. грн**, із них 80,2 відс. – видатки на забезпечення окремих пільгових категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації. Фінансування заходів щодо соціального захисту осіб з інвалідністю здійснюється **ФСЗІ на забезпечення діяльності якого у 2018–2020 роках з державного бюджету спрямовано 229 280,7 тис. грн (3,9 відс. загального обсягу видатків, з яких майже 90 відс. використано на виплату заробітної плати з нарахуваннями).**

Розраховану Мінсоцполітики потребу в коштах на соціальний захист осіб з інвалідністю забезпечено лише на 12 відсотків. Водночас внаслідок неефективного управління бюджетними коштами понад 129 045,8 тис. грн не використано, що свідчить про незбалансованість розрахунків з реальними потребами щодо соцзахисту таких осіб і недоліки системи внутрішнього контролю. Загалом рівень фінансування потреби за напрямками соціального захисту у 2018–2020 роки коливався від 8,5 до 200 відс., а охоплення підтримкою тих, хто її потребує, за більшістю напрямів не перевищувало 50 відсотків.

У 2018–2020 роках держава не виділяла коштів на придбання автомобілів для осіб з інвалідністю, які обліковуються в органах соцзахисту. Як наслідок, щороку близько 60 тис. осіб позбавлено можливості реалізувати право на отримання автомобіля. Потребу на це в обсязі більш як 40 464 098,1 тис. грн (понад 80 відс. загальної потреби) не враховано взагалі.

На відміну від міжнародної практики, законами України не передбачено надання транспортних послуг для таких осіб замість забезпечення їх автомобілями. Водночас у 2018–2019 році ФСЗІ спрямовано з державного бюджету 81,7 млн грн (1,4 відс. видатків на соціальний захист осіб з інвалідністю) на придбання 73 автомобілів для забезпечення перевезення осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату, виконавчими органами міських рад (міст з чисельністю населення до 50 тис. осіб), сільських, селищних рад об'єднаних територіальних громад, державними центрами комплексної реабілітації для осіб (дітей) з інвалідністю, що належать до сфери управління Мінсоцполітики. Отже, питання надання транспортних послуг особам з інвалідністю потребує нормативного врегулювання.

Потребу в коштах на санаторно-курортне лікування осіб з інвалідністю у 2018, 2019 і 2020 роках враховано лише на 12,4 відс., 11,1 відс. і 8,5 відс. відповідно. За відсутності достатніх фінансових ресурсів у цьому періоді тільки 7,5 відс. осіб з інвалідністю (30,9 тис. осіб) отримали санаторно-курортні путівки. Понад 364 тис. осіб не забезпечено санаторно-курортним лікуванням взагалі, при цьому у 2018–2019 роках 7468,7 тис. грн виділених асигнувань не використано. Понад 52,8 тис. осіб з інвалідністю отримали компенсацію замість санаторно-курортного лікування та за самостійне санаторно-курортне лікування у розмірі від 241 до 619 грн, яка надається один раз на 2–3 роки, із них 75 відс. – це особи з інвалідністю внаслідок війни. Розміри компенсацій потребують перегляду з метою встановлення їх на рівні,

достатньому для забезпечення справедливої компенсації замість путівки та для самостійного забезпечення санаторно-курортного лікування.

Система державної фінансової підтримки підприємств і організацій невиробничої сфери, соціально-культурних підрозділів громадської організації «Всеукраїнська організація інвалідів «Українське товариство сліпих», Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Українське товариство глухих» потребує удосконалення в частині визначення підходів до формування об'єктивного бюджетного запиту. Зокрема, потребу у фінансовій підтримці громадських об'єднань осіб з інвалідністю (КПКВК 2507020) у 2019 році враховано на 24,2 відс., у 2020 році – на 17,1 відсотка. Загалом не використано 8 037,5 тис. грн виділених асигнувань, із них у 2020 році – 7 434,1 тис. грн через зміни в законодавстві та несвоєчасність проведення конкурсного відбору. У 2018–2020 роках касові видатки за КПКВК 2507020 на вказану мету становили 229 456,4 тис. грн, із них: на фінансову підтримку підприємств і організацій невиробничої сфери, соціально-культурних підрозділів громадської організації «Всеукраїнська організація інвалідів «Українське товариство сліпих» – 111 028,2 тис. грн (48,4 відс.), Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Українське товариство глухих» – 61 228,0 тис. грн (26,7 відсотка). Через низький рівень фінансування є ризики недостатньої фінансової підтримки таких установ державою та зниження ефективності надання ними послуг особам з інвалідністю.

Протезно-ортопедичну допомогу від казенних і державних експериментальних протезно-ортопедичних підприємств у 2018, 2019 і 2020 роках отримали відповідно 83,9, 78,6 і 48,1 відс. осіб, які цього потребували (загалом 6 543 особи). Мінсоцполітики спрямувало 65,7 млн грн на такі допомоги, при цьому рівень фінансування не перевищував 68 відс. потреби. **Мінсоцполітики повинно планувати видатки не на забезпечення діяльності казенних і державних експериментальних протезно-ортопедичних підприємств, а на надання послуг з протезно-ортопедичної допомоги особам, які її потребують, тобто змінити підходи до планування, щоб враховувати дані щодо загальної потреби осіб у такій допомозі.**

У 2018, 2019 і 2020 роках на відшкодування вартості реабілітаційних заходів для дітей з інвалідністю (КПКВК 2507100) спрямовано 208 092,0 тис. грн (3,5 відс. загального обсягу усіх видатків ФСЗІ). За цей період забезпечено відшкодування вартості реабілітації 11 579 тис. дітей, що становить 7 відс. загальної кількості дітей з інвалідністю. Не використано 6,6 млн. гривень.

Мінсоцполітики і ФСЗІ не володіють повною та достовірною інформацією щодо кількості дітей з інвалідністю, які потребують реабілітаційних заходів. Наведені у звітах про виконання паспортів бюджетної програми за КПКВК 2507100 за 2018, 2019 і 2020 роки дані щодо кількості (159044, 161594 і 35322 особи) і рівня забезпеченості таких дітей реабілітаційними заходами (0,2, 2,7 і 19,2 відс.) є нерепрезентативними, оскільки у 2018 і 2019 роках – це дані Держстату, а у 2020 році – дані органів соцзахисту.

Як наслідок, ефективність використання бюджетних видатків на цю мету оцінити неможливо.

Отже, Мінсоцполітики необхідно зобов'язати ФСЗІ забезпечити обґрунтоване планування видатків за КПКВК 2507100 на забезпечення дітей з інвалідністю реабілітаційними заходами на підставі об'єктивних даних щодо кількості відповідної категорії дітей.

3. На початок 2021 року 4,2 відс. населення України (1,76 млн осіб) мали статус осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи. Кількість таких осіб щороку зменшується, зокрема, за рахунок зменшення кількості дітей з їх числа та учасників ліквідації наслідків аварії, при цьому збільшується кількість осіб, які мають право на пільги (дружина/чоловік, опікун дитини померлого внаслідок Чорнобильської катастрофи).

За 2018–2020 роки загалом виділено більш як 6,6 млрд грн на соціальний захист постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи. При цьому система виплати компенсацій та допомог громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, є неефективною, оскільки ґрунтується на нормативно-правових актах, за якими розміри виплат тривалий час не переглядалися і на сьогодні не відповідають вимогам Закону № 796. Отже, у 2018, 2019 і 2020 роках фінансування заходів у сфері соціального захисту громадян, які мають статус постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, було недостатнім. Потребу в коштах станом на кінець відповідного року враховано лише на 52, 48 і 40 відсотків.

Розмір виплат, компенсацій та допомог постраждалим особам у 2018–2020 роках встановлювався Кабінетом Міністрів України на підставі наявних фінансових ресурсів. Як наслідок, у ці роки Мінсоцполітики використано 3 064 948,8 тис. грн на заходи, які не забезпечували повного відшкодування завданої майну та здоров'ю постраждалих осіб шкоди і, відповідно, ефективної державної підтримки.

Так, у 2018–2020 роках щорічну допомогу на оздоровлення у розмірі 75–120 грн отримали 767 тис. осіб; грошову компенсацію замість санаторно-курортної путівки у розмірі 481–573 грн – 29 тис. осіб; грошову компенсацію за пільгове забезпечення продуктами харчування у розмірі 195,9–456,0 грн (щомісяця) – 775 тис. осіб; грошову компенсацію потерпілим дітям, які не харчувалися в закладах освіти, у розмірі 360–380 грн (щомісяця) – 249 тис. осіб.

Невеликий розмір окремих виплат фактично нівелює їх соціально-економічне призначення. Встановлені Законом № 796 та гарантовані державою пільги, компенсації та допомоги потребують осучаснення у частині відповідності їх розмірів реальним потребам потерпілих осіб для забезпечення повного відшкодування шкоди.

Низьким також є рівень охоплення певними заходами соціального захисту постраждалих осіб, які цього потребують. Так, за 2018–2020 роки рівень охоплення санаторно-курортними путівками становив 53,8 відс. постраждалих громадян, віднесених до категорії 1, які цього потребували і

подали до органів соціального захисту відповідні заяви, **компенсацією за втрачене майно – 10–29 відсотків**. При виконанні зазначених функцій Мінсоцполітики у 2018–2020 роках не використовувало інформації з ЄДАРП для планування видатків на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Крім того, **немає взаємодії щодо обміну інформацією між Мінсоцполітики (з 28.11.2020 – Нацсоцслужбою) і Державним реєстром України (єдина інформаційна система) МОЗ, що містить соціологічні, дозиметричні і медичні підреєстри та забезпечує ведення обліку осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.**

У нормативно-правовому забезпеченні є неузгодженості, рекомендації Рахункової палати за результатами попереднього аудиту щодо їх врегулювання не виконано.

Внаслідок законодавчих змін у 2015 році (Закон України від 28.12.2014 № 76 «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України») для окремих категорій громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, скасовано низку пільг і встановлено додаткові умови щодо розміру доходів для їх отримання. Рішеннями Конституційного Суду України від 17.07.2018 № 6-р/2018 такі зміни визнано неконституційними, але на час аналізу **не забезпечено виконання цього рішення, скасовані пільги не відновлено, введені обмеження за розміром доходу для їх отримання не знято**. Як наслідок, більша частина громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, залишаються без належного соціального захисту.

4. В Україні здійснюється виплата щомісячної адресної допомоги ВПО для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг. За 2019–2020 роки на надання такої допомоги ВПО спрямовано понад 6 млрд гривень. У 2020 році порівняно з 2019 роком середньомісячна кількість сімей, які отримали адресну допомогу, зросла на 3,7 відс. (з 164799 до 170827 сімей), при цьому Мінсоцполітики не володіє актуальними даними щодо чисельності сімей ВПО на обліку: загальна кількість ВПО на обліку зменшується і на початок 2021 року, за даними Мінсоцполітики, становила 1,46 млн осіб (3,5 відс. усього населення України). Середньомісячний розмір адресної допомоги на сім'ю зменшився на 2,8 відс. (з 1512,6 до 1470,4 грн), при цьому розміри такої допомоги залишались вищими за середньомісячний обсяг витрат домогосподарств в Україні на житло та оплату комунальних послуг.

Незважаючи на вимоги Закону № 1706 щодо компенсації державою-агресором прямих витрат ВПО, які виникли внаслідок вимушеного переміщення, а також всіх витрат на приймання та облаштування зазначених осіб, що здійснені за рахунок державного бюджету та місцевих бюджетів, відповідно до норм міжнародного права, такого механізму на час аналізу не розроблено. Водночас вирішення цього питання забезпечить зменшення фінансового навантаження на державний бюджет.

5. На соціальний захист дітей, сімей з дітьми, жінок та інших найбільш вразливих категорій населення за 2019–2020 роки використано 58906761,9 тис. грн (КПКВК 2501030 – 58817315,9 тис. грн, КПКВК 2501130 – 89446,0 тис. гривень). Нестворення надійної єдиної інформаційної бази даних призвело до суттєвих прорахунків Мінсоцполітики при плануванні видатків за КПКВК 2501030 і КПКВК 2501130 (на 2019–2020 роки затверджено 59088066,0 тис. грн), за якими у 2019–2020 роках асигнування скорочено на 3590235,4 тис. грн, не використано 181304,1 тис. гривень.

При цьому протягом 2019–2020 років через неухвалення ефективних управлінських рішень заходи з виконання Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 111, Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.2018 № 273, та Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 113-р (далі – Національний план дій), виконувалися не в повному обсязі, а у 2020 році внаслідок карантинних обмежень заходи з реалізації Національного плану дій взагалі не виконано.

Заплановані у державному бюджеті на 2020 рік 21604,3 тис. грн для підтримки малих групових будинків – закладів соціального захисту, призначених для тривалого (стаціонарного) проживання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в тому числі дітей з інвалідністю, та осіб з їх числа в умовах, наближених до сімейних, не використано, оскільки такі малі групові будинки не створено. Порядок їх підтримки затверджено лише 26.05.2021 постановою № 615 (чинна з 18.06.2021).

У державі понад 12 років не виконуються вимоги законодавства щодо розроблення і затвердження державної програми оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до вимог статті 25 Закону № 375.

Протягом 2019–2020 років за рахунок коштів державного бюджету 28679 дітям надано послуг з оздоровлення та відпочинку ДЦ «Артек» та ДЦ «Молода гвардія». При цьому Мінсоцполітики у 2019 році в межах виділених асигнувань (89,3 відс. обрахованої потреби) не забезпечило викупу визначеного Законом № 906 обсягу путівок у ДЦ «Артек» і «Молода гвардія» для оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки. У 2020 році вимоги Закону № 906 не дотримано через об'єктивні чинники – запровадження обмежень у зв'язку з карантином, встановленим з метою запобігання поширенню на території України COVID-19.

Внаслідок неухвалення ефективних управлінських рішень Мінсоцполітики, придбані путівки розподілялися без урахування фактичної кількості дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, у розрізі адміністративно-територіальних одиниць з використанням застарілих даних. Категорії дітей, які постраждали внаслідок

Чорнобильської катастрофи (106 707 осіб), дітей, одному з батьків яких встановлено інвалідність I або II групи (4 899 осіб), дітей працівників агропромислового комплексу та соціальної сфери села (162 990 осіб) не включено до переліку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, затвердженого наказом Мінсоцполітики, що свідчить про недоліки системи внутрішнього контролю. У результаті у 2019 році діти з вказаних категорій на оздоровлення та відпочинок за рахунок коштів державного бюджету не направлялись.

Запроваджену Урядом наприкінці 2020 року програму оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої уваги та підтримки, в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку вищої категорії, розташованих у гірських районах (районах, в яких розташовані населені пункти, віднесені до категорії гірських) Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей, на узбережжі Чорного і Азовського морів, не виконано через обмеженість часу для проведення торгів у кінці року. Як наслідок, 7054 дитини не отримали путівок на оздоровлення.

Виконання подібної програми у 2021 році Мінсоцполітики фактично призупинено, оскільки порядок направлення дітей у дитячі заклади оздоровлення та відпочинку Мінсоцполітики на сьогодні не затверджено.

Мінсоцполітики в повному обсязі забезпечило виплату соціальної стипендії, на яку мають право окремі категорії студентів, за рахунок коштів (майже 2 млрд грн) державного бюджету (у 2018 році – 50 794 особам, у 2019 році – 50 285 особам, у 2020 році – 49 043 особам). Для понад 26 відс. отримувачів соціальної стипендії це було основним джерелом існування. Водночас затверджений розмір соціальних стипендій як основного джерела існування для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, які в період навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків, не забезпечував рівня життя, встановленого законом, оскільки був нижчим за прожитковий мінімум працездатних осіб (у 2018 році – на 33 відс., у 2019 році – на 39 відс., у 2020 році – на 44 відсотки). Лише з 01.01.2021 розмір соціальних стипендій для цих категорій осіб узгоджено з вимогами статті 46 Конституції України.

6. Питання організації виплат матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби, потребує додаткового законодавчого врегулювання.

Згідно з нормативно-правовими документами здійснення правового і соціального захисту військовослужбовців, резервістів ЗСУ, військовозобов'язаних, призваних на збори, членів їх сімей та працівників ЗСУ покладено на Міноборони. Водночас у 2019–2020 роках відповідно до затверджених бюджетних призначень за КПКВК 2501570 виплату матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби (164627,0 тис. грн), у 2019 і 2020 роках забезпечувало Мінсоцполітики (39956 особам на суму 136954,4 тис. гривень). Положенням № 423 до

повноважень Мінсоцполітики віднесено лише питання соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби. **Отже, питання організації виплат матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби, потребує додаткового нормативного врегулювання.**

Через виконання зазначених невластивих функцій та за відсутності доступу (обмеженого цілями) Мінсоцполітики до Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних, який ведеться військовими комісаріатами (власником реєстру є Міноборони, розпорядником – Генеральний штаб ЗСУ), **планування видатків на виплату матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби, здійснювалося на підставі даних Генерального штабу ЗСУ, Головного управління Нацгвардії, Адміністрації Держприкордонслужби та Мінінфраструктури щодо прогнозованої чисельності військовослужбовців строкової служби, які підлягають звільненню у відповідному році. Як наслідок, у 2019 році майже четверту, а у 2020 році десяту частину виділених асигнувань не використано (загалом 27627,6 тис. гривень).**

7. Мінсоцполітики на соціальний захист ветеранів війни та осіб, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, за КПКВК 2501150 і КПКВК 2501160 в межах виділених асигнувань (загалом 2731,7 млн грн, з них у 2019 році – 1329,0 млн грн, у 2020 році – 1402,7 млн грн) забезпечено виплату, зокрема, щорічної разової грошової допомоги 1073302 і 1003392 ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань – 1 319 005,4 і 1 374 945,1 тис. грн відповідно; соціальної допомоги 22 і 14 особам, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, – 186,8 і 220,8 тис. грн відповідно; довічних державних стипендій 254 і 237 особам – 4 185,3 і 4 008,5 тис. грн відповідно, одноразової грошової винагороди 184 особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення визначного героїського вчинку, – 19 303,4 тис. грн (у 2020 році). Загалом на вказані цілі у 2019–2020 роках використано 2 726,7 млн. гривень.

Протягом 2019–2020 років виплати зазначеної разової грошової допомоги здійснювалися за зверненням громадян і забезпечені в межах виділених асигнувань на рівні 100 відсотків. Водночас законодавчо встановлені права осіб, які мають право на отримання разової грошової допомоги до 5 травня, протягом 2019 і 2020 років обмежувалися нормативно-правовими актами в частині розмірів виплат. Як наслідок, фактичний розмір виплат був майже у 5 разів менший, ніж передбачено Законом № 3551.

Через недосконалість програмного забезпечення ЄДАРП дані цього реєстру Мінсоцполітики не використовуються при формуванні потреби у видатках для здійснення виплат соціальної допомоги особам, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною.

Положення № 423 не містить повноважень щодо організації виплати довічних державних стипендій, а з 2020 року – одноразової грошової винагороди

особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення геройського вчинку. З 2021 року до повноважень Нацсоцслужби також не віднесено організацію цих виплат. **Отже, питання організації виплат довічних державних стипендій і вказаної одноразової грошової винагороди потребує нормативного врегулювання.**

8. В Україні кількість учасників бойових дій та, відповідно, встановлених для них пільг і виплат продовжує зростати. У 2019 і 2020 роках у межах виділених асигнувань (27930,7 тис. грн) за КПКВК 2501190 Мінсоцполітики забезпечено виплату одноразової грошової допомоги відповідно 87 і 22 особам, з них 2 і 1 особі, які отримали тяжкі тілесні ушкодження, 15 і 2 особам, які отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості, 70 і 19 особам, які отримали легкі тілесні ушкодження під час участі в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 року по 21 лютого 2014 року. **Загалом станом на 01.01.2021 з дати запровадження цього виду виплат забезпечено виплату одноразової грошової допомоги 138 членам сімей 106 загиблих осіб та 1313 постраждалим учасникам масових акцій** (у тому числі які отримали тяжкі тілесні ушкодження – 185 осіб, ушкодження середньої тяжкості – 325 осіб, легкі тілесні ушкодження – 803 особи), **не виплачено – сім'ям двох загиблих осіб та 44 постраждалим учасникам масових акцій**, які включені до переліків осіб, які отримали тілесні ушкодження (тяжкі, середньої тяжкості, легкі) під час участі у масових акціях громадського протесту, але не звернулися до органів соцзахисту із заявою про виплату такої допомоги (з них отримали тяжкі тілесні ушкодження – 4 особи, ушкодження середньої тяжкості – 3 особи, легкі тілесні ушкодження – 41 особа).

У 2019–2020 роках Мінсоцполітики в межах виділених асигнувань (416453,1 тис. грн) за КПКВК 2501470 забезпечило санаторно-курортним лікуванням 25360 осіб, з них 19368 ветеранів війни та осіб, на яких поширюється дія Законів № 3551 і 1584, 5157 осіб з інвалідністю внаслідок війни, а також 835 супроводжуваних осіб з інвалідністю I групи без лікування. Зокрема, у 2019 і 2020 роках санаторно-курортним лікуванням забезпечено відповідно 17716 і 7644 особи (34,9 і 16,7 відс. осіб, які перебували на обліку в органах соцзахисту та потребували санаторно-курортного лікування).

У 2019–2020 роках також у межах виділених асигнувань за КПКВК 2501070 (145149,4 тис. грн) у клініці УкрНДПротезування забезпечено проведення реабілітаційних заходів та надано протезно-ортопедичну допомогу за сучасними технологіями 3741 особі з інвалідністю, у тому числі дітям з інвалідністю, з них на рівні європейських стандартів із застосуванням високо функціональних роботизованих та комп'ютерних систем – 2302 особам (61,5 відсотка). Так, у 2019 і 2020 роках надано протезно-ортопедичну допомогу за сучасними технологіями 2288 і 1453 особам з інвалідністю (109 і 69,2 відс. запланованої потреби станом на 01.01.2019 і 01.01.2020 відповідно), у тому числі дітям з інвалідністю, з них на рівні європейських стандартів із застосуванням високо функціональних роботизованих та комп'ютерних систем – 1233 і 1069 особам (184 і

60,7 відс. запланованої потреби станом на 01.01.2019 і 01.01.2020 відповідно). Після придбання клінікою УкрНДІпротезування у 2019 році нового обладнання збільшено кількість реабілітаційних заходів та надання протезно-ортопедичної допомоги. Водночас у 2020 році через карантинні обмеження у запланованих обсягах допомога не надавалась.

Формування і реалізацію державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей ветеранів та осіб, на яких поширюється чинність Закону № 3551, а також питання виплати їм разової грошової допомоги, віднесено до компетенції різних ЦОВВ – Мінсоцполітики та Мінветеранів. Враховуючи, що Мінветеранів є головним органом у системі ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну політику у цій сфері, доцільно розглянути питання віднесення до повноважень цього Міністерства організації виплати одноразової грошової допомоги.

9. У 2019–2020 роках повноваження щодо державної підтримки учасників АТО, осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та постраждалих учасників Революції Гідності покладено на Мінветеранів, якому за трьома бюджетними програмами, у тому числі за рахунок коштів резервного фонду, загалом затверджено 494,9 млн гривень.

Визначена у бюджетному запиті потреба в коштах забезпечена бюджетними асигнуваннями на 2019 і 2020 роки за КПКВК 1501040 на 52,2 і 100 відс. відповідно, за КПКВК 1501030 – на 76,9 і 100 відс. відповідно. У 2019–2020 роках за цими бюджетними програмами обсяг видатків Мінветеранів зменшено загалом на 62027,7 тис. грн, з них за КПКВК 1501030 у 2019 і 2020 роках – на 13476,3 і 15374,5 тис. грн відповідно, за КПКВК 1501040 у 2020 році – на 33176,9 тис. гривень.

Одна з причин зменшення видатків у 2019 році – недосконале планування (видатки планувалися Мінсоцполітики). У 2020 році видатки зменшено через застосування обмежень і протиепідеміологічних заходів, введених на всій території України, що унеможливило реалізацію усіх запланованих заходів із вшанування ветеранів війни, проєктів та забезпечення ветеранів санаторно-курортним лікуванням. Перерозподілені асигнування Мінветеранів спрямувало на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення пільговим категоріям громадян за КПКВК 1511040, 1511050, 1511060 і 1511070 (субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам), частину виділених асигнувань (15 млн грн, або 2,6 і 2,8 відс. відповідно) не використано.

У 2019–2020 роках за рахунок коштів державного бюджету (в межах доведених граничних обсягів) забезпеченість санаторно-курортним лікуванням осіб з числа постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС (крім осіб з інвалідністю) становила відповідно 36,2 відс. (5525 осіб) і 49,3 відс. (7518 осіб) загальної потреби, при цьому особи

з інвалідністю внаслідок війни забезпечені на 100 відс. (384 і 427 осіб відповідно). У 2019 році також виплачено 5 особам з інвалідністю внаслідок війни грошову компенсацію за путівки, у 2020 році – 10 особам, за проїзд до санаторію і у зворотному напрямку – 5 і 17 особам відповідно, компенсацію вартості проїзду до реабілітаційних установ – 387 особам.

Надання послуг центрами соціально-психологічної реабілітації населення постраждалим учасникам Революції Гідності та учасникам АТО в межах доведених граничних обсягів унеможливорює врахування потреби цих категорій у такій допомозі. Як наслідок, у 2019 і 2020 роках психологічну реабілітацію отримали 2278 і 5657 осіб відповідно (41,4 і 87 відс. загальної кількості визначених у бюджетному запиті осіб, які її потребували); соціальну і професійну адаптацію – 4318 і 3713 осіб відповідно (86,4 і 94,0 відс.); соціальну та психологічну допомогу – 76934 і 46329 осіб відповідно (112,3 і 65,3 відс.). Водночас у звітах про виконання паспортів бюджетної програми Мінветеранів прозвітувало, що в межах виділених асигнувань у 2019 і 2020 роках частка осіб, що пройшли психологічну реабілітацію, отримали соціальну та професійну адаптацію (крім соціальної та психологічної допомоги центрами), у загальній кількості осіб, які звернулися до органів соцзахисту за отриманням таких послуг, становила 100 відсотків.

Визначені Мінветеранів у паспортах бюджетних програм показники не характеризують реального рівня забезпечення певними видами послуг осіб, які їх потребують, оскільки права щодо подання заяв про отримання послуг з психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації фактично обмежуються наявними фінансовими ресурсами.

Для виплати одноразової грошової допомоги 97 членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в антитерористичній операції, та 201 особі з інвалідністю внаслідок війни (АТО) із резервного фонду державного бюджету у 2019–2020 роках загалом спрямовано 222,4 млн гривень. У зв'язку з тим, що такі виплати із резервного фонду протягом січня-серпня 2019 року здійснювалися Мінсоцполітики, а з грудня 2019 року і протягом 2020 року – Мінветеранів, **узагальненою інформацією щодо фактично виплаченої суми одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в АТО, та особам з інвалідністю внаслідок війни (АТО) з моменту набрання чинності постановою № 336 Мінветеранів не володіє.**

Станом на 01.05.2021 Мінветеранів не створено Реєстру ветеранів війни. Як наслідок, на сьогодні немає єдиної системи обліку ветеранів війни та стану забезпечення їх встановленими законом пільгами та гарантіями. За даними Мінветеранів, інформація про облік ветеранів війни та надання їм соціальної допомоги міститься в різних державних реєстрах та електронних базах даних, не пов'язаних між собою, що унеможливорює централізований облік та аналіз такої інформації для якісного планування, верифікації забезпечення ветеранів війни пільгами, гарантіями, іншими соціальними послугами та їх адміністрування. **Відсутність в Україні єдиного джерела даних для звернень ветеранів війни призводить до їх переадресації до різних відомств, втрати**

часу і ускладнення процесу отримання ветеранами необхідної інформації про пільги та соціальні гарантії.

На час аналізу **Мінветеранів** користувалося даними створеного ним **Єдиного реєстру учасників АТО та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, який має обмежений доступ, обмін даними здійснюється не в автоматизованому режимі, оскільки немає виходу в Інтернет. За даними цього реєстру, загальна кількість ветеранів – учасників бойових дій станом на 01.01.2020 і 01.01.2021 – 378115 і 405408 осіб відповідно.**

За даними Мінветеранів, на сьогодні за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги здійснюється розроблення програмного забезпечення Реєстру ветеранів війни. Створення такого реєстру має забезпечити оперативний і коректний облік в Україні ветеранів війни, формування та адміністрування державних програм щодо соціального захисту, контроль за наданням пільг та соціальних гарантій ветеранам війни.

10. Визначені статтею 6 Закону № 1223 державні гарантії депортованим особам, які повернулись в Україну на постійне проживання, у 2019–2020 роках з державного бюджету не надавались. Мінсоцполітики інституційно не є спроможним забезпечити свої повноваження щодо формування та реалізації державної політики з питань захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулись в Україну.

У 2019 році Мінсоцполітики не передбачило видатків на будівництво та придбання житла для депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України; надання одноразової матеріальної допомоги для завершення будівництва індивідуального житла, виплату компенсації витрат на переїзд і перевезення багажу; будівництво та реконструкцію мереж водо-, газо-, електропостачання, водовідведення та доріг з твердим покриттям, каналізаційних мереж; зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів, закладів культури і охорони здоров'я в місцях компактного проживання депортованих осіб; забезпечення функціонування зведеного реєстру репатріантів та членів їх сімей; сприяння виданню художньої літератури мовою репатріантів. При цьому Мінсоцполітики не використано за КПКВК 2501120 3795,1 тис. гривень.

Статус особи, депортованої за національною ознакою, отримало лише 202 особи (2,9 відс.) у зв'язку зі складністю отримання необхідної довідки про примусове виселення.

За 2019 рік на соціальний захист депортованих осіб спрямовано 46,2 млн. грн, рівень забезпечення потреби становив лише 47 відс. (переважна частина видатків (79,7 відс.) – це фінансова підтримка телеканалу «ATR T»). У 2020 році Мінсоцполітики не передбачило коштів на жодний із 10 напрямів, визначених пунктом 4 Порядку № 647 (зі змінами від 17.06.2020). Видатки на

соціальні та соціально-культурні потреби депортованих осіб у 2020 році взагалі фінансуванням не забезпечено.

III. Система загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування України на початок 2021 року охоплювала майже 60 відс. населення (12,8 млн застрахованих осіб і 11,1 млн пенсіонерів). Частка видатків цієї системи у ВВП постійно зростає (з 11 відс. у 2018 році до 12,6 відс. у 2020 році). Водночас складна економічна ситуація у 2018–2020 роках, нестабільне, а іноді суперечливе законодавство негативно впливали на принципи формування достатніх фінансових ресурсів. Зокрема, з метою запобігання поширенню COVID-19 у 2020 році впроваджено пільги для підтримки платників єдиного внеску на ЄСВ, застрахованих осіб та отримувачів страхових виплат, що зменшило надходження з цього джерела.

За розрахунками ПФУ, орієнтовні втрати ЄСВ за результатами реалізації у 2020 році Закону № 533 (зі змінами, внесеними Законами № 540, 591) становили щонайменше 4,2 млрд грн, а з 01.01.2021 за Законом № 592 сягнуть 7,0 млрд гривень.

Через низький рівень доходів населення система соціальної політики та соціального захисту, незважаючи на позитивний процес її поступової трансформації, не задовольняє життєвих потреб населення. Упродовж 2018–2020 років середньомісячна заробітна плата штатних працівників зросла на 30,8 відс. (з 8 565 до 11 599 грн), мінімальна – на 34,3 відс. (з 3 723 до 5 000 грн, з 01.01.2021 – 6 000 грн), а середній прожитковий мінімум – лише на 17 відс. (з 1 776,67 до 2 078,42 гривні). Кількість зайнятого населення зменшується (з 16 578,3 тис. осіб у 2019 році до 15 915 тис. осіб у 2020 році), рівень безробіття зростає (з 8,2 до 9,5 відс. відповідно). При цьому більше половини застрахованих осіб отримували заробітну плату в межах від однієї до трьох мінімальних заробітних плат, розмір якої ледь перевищував середню заробітну плату за видами економічної діяльності в грудні (грудень 2019 року – 6 083 тис. осіб, або 58,7 відс. загальної чисельності, станом на 01.07.2020 – 5 707,2 тис. осіб, або 61,4 відс.), що негативно вплинуло на рівень надходжень ЄСВ.

Фінансове навантаження на застрахованих осіб зменшується повільно і є суттєвим: за розрахунками, на 1 000 застрахованих осіб на початок 2018 року припадало 911 осіб пенсійного віку, 2021 року – 868 осіб. Перевищені темпи природного скорочення пенсіонерів над їх приростом (у 2020 році вибуло 511,1 тис. осіб, а прибуло 312,7 тис. осіб) не компенсують наявних диспропорцій у розмірах виплат пенсій, призначених у різних періодах.

Через прийняття економічно необґрунтованих законопроектів, спрямованих на задоволення потреб певних категорій населення, порушено принципи соціального страхування. Зокрема, без урахування фінансових можливостей та визначення джерел покриття видатків збільшено кількість пільгових категорій одержувачів і видів виплат, підвищено їх розмір залежно від віку або статусу на тлі недосконалого законодавства, що спричинило численні

судові рішення про повернення в часі дії законодавства, чинного раніше, і створило **високі ризики фінансового колапсу системи загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування.**

Як наслідок, з 2019 року втрачено певну позитивну тенденцію до **зниження обсягу поточного дефіциту ПФУ**, яка спостерігалась у 2017, 2018 роках. Розмір поточного дефіциту 2017 року зменшився порівняно з попереднім роком майже на третину – до **56,1 млрд грн**, у 2018 році – до **32,1 млрд грн**, що унеможливило виконання одного із завдань пенсійної реформи, розпочатої у **2017 році**, – вжиття дієвих заходів для поступового подолання дефіциту бюджету ПФУ, стабілізація у найближчі **три роки** його розміру та в середньостроковій перспективі – взагалі його ліквідація.

Після скорочення, яке відбулося з 01.01.2018, знову почали зростати **обсяги невластивих видатків**, здійснених за власні кошти ПФУ, які у **2019 році** становили **8,3 млрд грн**, у **2020 році** – **11,1 млрд гривень**. З урахуванням необхідності виконання рішень судів лише щодо пенсіонерів - чорнобильців і військових силових структур, додаткові видатки ПФУ можуть становити понад **120 млрд грн** (чверть обсягів бюджету ПФУ).

1. Недотримання принципів економічної залежності видатків споживання від отриманих доходів і ВВП при формуванні бюджетів страхових фондів (насамперед ПФУ) призвело до виникнення та / або зростання при їх виконанні касових розривів і дефіциту бюджетів, який у 2020 році мав місце в усіх страхових фондах.

У результаті дефіцит бюджету ПФУ у **2019 році** становив **89,3 млрд грн**, у **2020 році** – **96,5 млрд грн**, з них **49,2 і 62,1 млрд грн** відповідно – залишки непогашених позик минулих років, бюджету Фонду соцстрахування і Фонду безробіття у **2020 році** – щонайменше **1,8 і 1,3 млрд гривень**. Суми залучених ПФУ позик з єдиного казначейського рахунка досягли рекордних обсягів: **2019 рік – 118,7 млрд грн, 2020 рік – 179 млрд грн**, з них на кінець року не погашено **1,1 і 14 млрд грн** відповідно. За останні чотири роки обсяги щороку залучених ПФУ позик збільшилися майже в **40 разів**, за їх рахунок проведено майже третину пенсійних виплат.

2. Зменшення до 22 відс. з 2016 року розміру ЄСВ не вирішило питання виведення із тіні заробітної плати (за даними Держстату, кожен четвертий працює без оформлення трудових відносин). Бюджети страхових фондів залишаються розбалансованими, що призводить до вимушеної періодичної зміни Урядом пропорцій розподілу ЄСВ між страховими фондами, а також збільшення залежності страхових фондів від коштів державного бюджету. Зазначена практика особливо застосовувалася у 2020 році у зв'язку із ситуацією з COVID-19. При цьому джерела і обсяги коштів державного бюджету, які спрямовувалися до страхових фондів, були непостійними і недостатніми, що негативно вплинуло на планування показників бюджету.

Так, Кабінетом Міністрів України звернення ПФУ про виділення **15 млрд грн** не задоволено, Фонду соцстрахування виділено **2,5 млрд грн**, з яких **1,8 млрд грн** – на поворотній основі, Фонду безробіття – **10 млрд грн**, з

яких 1,3 млрд грн – на поворотній основі. При цьому через недостатність коштів у бюджетах Фонду соцстрахування та Фонду безробіття, наявність заборгованості з виплат, зокрема допомоги по тимчасовій непрацездатності, наявний ризик тривалого зволікання або взагалі неповернення до державного бюджету фінансової допомоги, отриманої на поворотній основі.

3. Непоширення на кошти страхових фондів вимог статті 91 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України від 10.02.2010 № 1861 зі змінами, щодо здійснення фінансово-економічних розрахунків наслідків прийняття законопроектів (лише для коштів державного і місцевих бюджетів) дає можливість розглядати законопроекти щодо надання пільг зі сплати ЄСВ, відстрочення та списання окремим платникам боргів, запровадження нових видів страхових виплат, збільшення розміру існуючих без визначення джерела їх покриття та розрахунків негативних наслідків для бюджетів страхових фондів.

Як наслідок, у 2019, 2020 роках бюджети усіх фондів недовиконано за дохідною і видатковою частинами, а у 2020 році усім фондам не вистачало коштів на виконання своїх завдань. Власні видатки ПФУ забезпечено власними доходами 2018 року – на 85,8 відс., 2019 року – на 86,5 відс., 2020 року – на 85,6 відс., а решту видатків здійснено коштом державного бюджету. Власні доходи Фонду соцстрахування у 2018, 2019 роках перевищували суми власних видатків на 2,3 і 1,8 відс. відповідно, а у 2020 році забезпечували їх лише на 96,1 відс., що призводило до значних затримок із виконання зобов'язань перед страхувальниками. У Фонді безробіття у 2018 році власні доходи перевищували суми власних видатків на 9,4 відс., у 2019 році – на 19,9 відс., у 2020 році, навпаки, забезпечували 96,8 відс. видатків, а решту здійснено коштом державного бюджету.

4. Діючий механізм покриття фактичних витрат ПФУ на виплату та доставку призначених пенсій за віком на пільгових умовах спричинює суттєве зростання заборгованості з відшкодування роботодавцями зазначених сум, які за три роки збільшились на 4,8 млрд грн (майже на 50 відс.), що посилює фінансове навантаження на державний бюджет, за рахунок якого у 2019–2020 роках профінансовано 5,8 млрд грн таких витрат.

Одним із резервів надходжень до бюджету Фонду безробіття може стати збільшення плати за видачу дозволів на застосування праці іноземців і осіб без громадянства (у 2020 році надійшло 121,6 млн грн, або на 3,3 відс. більше).

IV. Диспропорційне виділення коштів із фонду боротьби з COVID-19 страховим фондам за вісьмома новими бюджетними програмами на виплату одних видів допомоги понад реальну потребу, інших – у недостатньому обсязі знизило ефективність і негативно вплинуло на повноту та своєчасність їх використання. Причина – відсутність обґрунтованих та оперативних ініціатив страхових фондів і головних розпорядників бюджетних коштів (Мінсоцполітики і Мінекономіки) щодо перегляду виділених сум з урахуванням поширення захворюваності на COVID-19. При цьому під час зростання з III кварталу 2020 року рівня

захворюваності на COVID-19 виділені суми, розраховані Мінсоцполітики і Мінфіном станом на **21.06.2020**, своєчасно не переглянуто і перерозподілено. Прийняття наприкінці року рішення про виділення коштів на надання **одноразової матеріальної допомоги** суб'єктам господарювання **негативно вплинуло на стан їх освоєння**. Як наслідок, до державного бюджету у кінці року Фондом соцстрахування повернено **170,6 млн грн**, Фондом безробіття – **4,8 млн грн** та не використано **1 148,8 млн грн** асигнувань, що унеможливило досягнення більшості результативних показників, визначених паспортами бюджетних програм.

1. На рахунках Мінсоцполітики тривалий час за відсутності реальної потреби акумулювалися **значні суми відкритих асигнувань** (за КПКВК 2501310 – понад 400 млн грн, КПКВК 2501140 – 200 млн грн), що унеможливило досягнення більшості результативних показників, визначених паспортами цих бюджетних програм. Водночас **фінансова допомога на поворотній основі у сумі 1807,7 млн грн для виплати матеріального забезпечення за КПКВК 2501320 не забезпечувала реальної потреби Фонду соцстрахування, що призвело до утворення на кінець року заборгованості за виплатами.**

2. Фінансова допомога на **безповоротній основі у сумі 471,1 млн грн для виплати Фондом соцстрахування матеріального забезпечення і страхових виплат за КПКВК 2501310 згідно з постановою № 385 була надмірною**, оскільки передбачала перебування осіб у **спеціалізованих шпиталях, які не створено**, і страхові виплати у разі смерті медичних працівників, які не відкориговано Мінсоцполітики на підставі оновлених прогнозів МОЗ, наданих йому ВД Фонду. У результаті використано лише **92,8 млн грн (19,7 відс. спрямованих на цю мету коштів).**

3. Через незатвердження МОЗ до січня 2021 року порядку, який би встановлював процедуру розслідування страхових випадків із захворювання на COVID-19, що відстрочувало призначення страхових виплат медичним працівникам державних і комунальних закладів охорони здоров'я та членам їх сімей, **170,6 млн грн (73,1 відс.) фінансової допомоги Фонду соцстрахування на безповоротній основі наприкінці року повернено до державного бюджету.**

4. Прийняття наприкінці року Закону № 1071 (набрав чинності 10.12.2020), постанов № 1231, № 1232 унеможливило використання **1 153,1 млн грн (64,1 відс.) з 1 800 млн грн, виділених за КПКВК 1201340 на надання одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, оскільки термін подання заяв отримувачами допомоги було обмежено 8 робочими днями. Отримали таку допомогу 157,1 тис. працівників (69,8 відс.) із запланованих 225 тис. працівників, середній розмір допомоги становив 4,1 тис. гривень.**

Недосконалість та недотримання законодавства під час використання коштів фінансової допомоги Фонду безробіття із фонду боротьби з COVID-19 спричинили численні порушення під час отримання коштів одержувачами. За результатами перевірок щодо законності отримання допомоги по частковому

безробіттю на період карантину за КПКВК 1201120 виявлено порушень у **864 роботодавців**, якими повернено **2,3 млн грн** та в результаті заходів самоконтролю – **11 млн гривень**. За підсумками перевірок цільового використання коштів виплати **одноразової матеріальної допомоги** порушення виявлено у **45 роботодавців** (1,1 відс.) на суму **0,8 млн грн**, з яких повернено лише 0,2 млн грн, за результатами самоперевірок суб'єктами господарювання станом на 09.04.2021 повернено **6,8 млн грн** (1,1 відс. загальної суми використаних коштів на виплату).

Порядком № 308 (у редакції до 04.02.2021) не визначено умов, порядку та обсягів повернення **1277,0 млн грн**, наданих у квітні 2020 року Фонду безробіття на поворотній основі (надання кредитів) для виплати допомоги по безробіттю, а лише доручено **врегульовувати такі питання щороку Мінекономіки своїм рішенням** за погодженням з Мінфіном на підставі показників бюджету цього фонду. Мінекономіки протягом 2020 року **не ухвалено зазначеного рішення**. Положення постанови № 69 щодо зміни з поворотної основи на безповоротну умов виділення **1 277 млн грн** Мінекономіки із фонду боротьби з COVID-19 для надання фінансової допомоги Фонду безробіття **не відповідають нормам частини першої статті 3, частини дванадцятої статті 23, частин першої та третьої статті 57 Бюджетного кодексу України**.

V. Організація, управління і нагляд за системою загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування в Україні характеризувалися посиленням впливом держави. За таких умов система не лише не пристосована до функціонування у ринковому середовищі, а й є інституційно слабкою у розв'язанні завдань щодо доступності, повноти та своєчасності отримання застрахованими особами та членами їх сімей страхових виплат та соціальних послуг. Такий стан справ негативно впливав на функціонування системи внутрішнього контролю страхових фондів.

1. Системі загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування на сьогодні властиві такі риси: недосконалість нормативно-правової бази, що регламентує діяльність страхових фондів, потреба у структурних змінах, у тому числі за рахунок упорядкування діяльності страхових фондів для вирішення проблем збалансування їх бюджетів, несистемні і неузгоджені дії всіх залучених органів при прийнятті рішень та незабезпечення контролю за їх виконанням. Зокрема:

- **основним плановим документом** страхових фондів є **бюджет** (Закони № № 1058, 1105, 1533), порядок складання та виконання якого схвалює правління відповідного фонду (для Фонду соцстрахування – Порядок № 42; ПФУ – Порядок № 21-2; для Фонду безробіття відповідно до статті 23 Основ такий порядок взагалі не розроблено);

- **затвердження бюджетів** ПФУ, Фонду соцстрахування і Фонду безробіття та змін до них **Кабінетом Міністрів України** уповільнює процес оперативного реагування у разі необхідності внесення змін до бюджетів. Так,

зміни до бюджету ПФУ у **2019 році** постановою № 544 внесено більш як **через місяць** після перегляду видатків за КПКВК 2506080, **через три місяці** після фактичного здійснення видатків на **осучаснення пенсій** та виплату одноразової доплати до пенсії та майже **через п'ять місяців** після фактичного безспірного списання коштів у рахунок погашення позики, а видатки за кошти державного бюджету на суму **87 млн грн** здійснено без внесення змін до бюджету ПФУ. Подібна ситуація мала місце і у 2020 році;

- **застосування до коштів трьох фондів казначейської форми обслуговування** за іншими механізмами, ніж **порядок** обслуговування Державного бюджету України, **не виправдовує себе, оскільки врегульовано лише процедурні питання і унеможливлено забезпечення контролю за використанням коштів страхових фондів;**

- **різна підпорядкованість та структура страхових фондів.** Фонд соцстрахування та Фонд безробіття створено згідно з відповідними законами як некомерційні самоврядні організації, що діють на підставі статуту, затвердженого правлінням, водночас ПФУ функціонує як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики. Процес перетворення ПФУ в самоврядну, самоокупну організацію через невирішення проблем, пов'язаних із залежністю виконання його бюджету від коштів державного бюджету, відстрочено на невизначений термін;

- **недосконалий порядок планування видатків бюджету в ПФУ і Фонді соцстрахування та його відсутність у Фонді безробіття, що впливає на прозорість механізмів формування бюджетів страхових фондів, не забезпечує обґрунтованого планування окремих статей бюджету ПФУ і дає можливість зменшувати обсяги його дефіциту, а Фонду соцстрахування – планувати та затверджувати видатки, не забезпечені доходами, а також не передбачені Законом № 1105 (на виконання обов'язків страховика і страхування автомобілів).**

2. Створені для управління Фондом соцстрахування та контролю за його діяльністю постійно діючі органи (правління, громадська рада та виконавча дирекція) у 2019, 2020 роках не в повному обсязі забезпечили оперативне та продуктивне управління, прозорість прийняття рішень, що свідчить про недоліки системи внутрішнього контролю:

- **діяльність правління Фонду соцстрахування була недостатньо продуктивною та результативною, зокрема, через кадрові зміни в Уряді, засідання правління проводилися нерегулярно, здебільшого позапланово. Як наслідок, окремі питання в межах повноважень, визначених статтею 7 Закону № 1105, Статутом Фонду соцстрахування (зі змінами) і Регламентом Фонду соцстрахування (зі змінами), правління вирішувало із значним запізненням або взагалі не вирішувало. Зокрема, не затверджено плану проведення засідань і програми робіт Фонду соцстрахування на 2019, 2020 роки та звіту про її виконання; не схвалено усіх поданих проєктів бюджету, а звіти про виконання бюджету та результати діяльності за 2018, 2019 роки затверджено у жовтні 2020 року;**

- ВД Фонду, що є постійно діючим виконавчим органом правління Фонду соцстрахування, до жовтня 2020 року і майже два з половиною роки після звільнення з 15.05.2018 директора Баженкова Є. В. не мала постійного керівного складу, зокрема, через бездіяльність правління, а із поданих двома звільненими директорами позовів до суду щодо неправомірності звільнення на дату аналізу один задоволено;

- робота громадської ради, яка згідно з частиною другою статті 53 Закону № 1105 здійснює контроль за діяльністю Фонду соцстрахування, у 2019 році була малопродуктивною, з лютого 2020 року сплив термін повноважень її діючого складу, який станом на 01.01.2021 не оновлено.

3. Реорганізація ФССНВ і ФСС з ТВП ініційована з метою оптимізації видатків на їх утримання, тривала понад два з половиною роки (з окремих питань – майже шість, остаточно завершена на початку 2021 року), супроводжувалася численними трудовими спорами, судовими позовами працівників і керівного складу ВД Фонду та виявила окремі правові прогалини у законодавстві, що звело нанівець ефект від її проведення, створило ризики втрати майна, ускладнило ефективне управління ним і не забезпечило досягнення запланованої оптимізації видатків:

- через законодавче неврегулювання права власності на майно страхових фондів на початок 2021 року 150 будівель (приміщень) ФСС з ТВП і ФССНВ перереєстровано на Фонд соцстрахування як правонаступника із правом державної власності, 154 – із правом приватної власності, а 78 об'єктів, зокрема приміщення ВД Фонду, і 115 із 163 земельних ділянок взагалі не перереєстровано. Як наслідок, ускладнено ефективне використання надлишкового майна (на початок 2021 року – 71 із 327 власних будівель (приміщень), 116 із 173 автомобілів, 47 із 128 господарських споруд і приміщень), витрати на збереження та утримання якого за понад три роки становили близько 5,3 млн гривень. Разом з тим у межах повноважень не вжито належних заходів правлінням Фонду соцстрахування і не затверджено порядку розпорядження майном, а ВД Фонду не забезпечено системного внутрішнього контролю за користуванням майном її робочими органами;

- правлінням Фонду соцстрахування, ВД Фонду та її окремими робочими органами в окремих випадках ухвалювалися недостатньо обґрунтовані рішення про створення декількох відділень на невеликій відстані, при цьому не враховувалась необхідність оренди приміщень. Так, за оренду двох приміщень Тернопільського міського і районного відділень (24 і 6 працівників відповідно), розміщених на відстані 1,6 км один від одного, і двох приміщень Ужгородського міського і районного відділень (13 і 6 працівників, відстань – 600 м) сплачено понад 0,6 млн грн за рік.

У результаті, незважаючи на зменшення з 01.08.2017 по 31.12.2020 кількості орендованих приміщень у 2,6 раза і збільшення у 13,6 раза кількості приміщень з річною орендною платою у розмірі 1 грн, середня вартість орендної плати за 1 кв. м площі скоротилась лише на 19,3 відс., щорічні видатки на оренду становили понад 13 млн грн, тобто були суттєвими;

- сформована ВД Фонду і затверджена рішенням правління Фонду соцстрахування **типова структура його робочих органів була неупорядкованою. Через неналежний внутрішній контроль ВД Фонду за застосуванням структури, більшістю робочих органів не дотримано встановлених з 01.01.2018 обмежень щодо чисельності працівників. Як наслідок, на початок 2021 року продовжували функціонувати два відділення із штатною чисельністю менш як 6 шт. од. (5 шт. од.); норматив чисельності працівників управління ВД Фонду в регіоні (25 відс. загальної граничної чисельності робочого органу ВД Фонду) не дотримано всіма робочими органами (за середнього показника 33,4 відс. в шести регіонах цей показник перевищував 40 відс., в м. Києві – 56,7 відс.);**

- **невстановлення** правлінням Фонду соцстрахування та його ВД **нормативів** визначення чисельного складу внутрішніх підрозділів ВД Фонду та її робочих органів призвело до формування **неупорядкованої та безсистемної структури**. Наприклад, у штатному розписі ВД Фонду в одних випадках для структурних підрозділів з чисельністю від 2 до 3 шт. од. передбачено створення відділу із посадою начальника відділу, а в інших – сектору. У складі одних управлінь створено відділи з чисельністю 3 шт. од. (начальник, заступник начальника і один головний спеціаліста), а в інших – посаду заступника начальника відділу передбачено лише за чисельності 4 і більше штатних одиниць. Подібні випадки мали місце в штатних розписах майже половини робочих органів ВД Фонду;

- **неналежна організація процедури вивільнення працівників органів Фонду** соцстрахування внаслідок злиття та оптимізації структури і чисельності працівників (в окремих випадках порушувалось законодавство про працю) призвела до визнання судами їх звільнення незаконним, що свідчить про недоліки внутрішнього контролю. У результаті з бюджету Фонду соцстрахування впродовж 2018–2020 років здійснено додаткові витрати на виплату середнього заробітку за час вимушеного прогулу, відшкодування витрат державним центрам зайнятості на виплату допомоги по безробіттю у зв'язку з поновленням на роботі працівників у сумі щонайменше **7,7 млн гривень**. При цьому органи Фонду соцстрахування не скористалися правом встановлення винних у незаконному звільненні працівників осіб для відшкодування ними заподіяної матеріальної шкоди.

4. Правлінням Фонду безробіття майже 9 років не вживалося достатніх заходів для актуалізації Статуту Фонду безробіття, що призвело до неузгодженості його окремих норм з чинним законодавством; у 2019–2020 роках не здійснювався в повному обсязі контроль за діяльністю Виконавчої дирекції Фонду, передбачений Статутом Фонду безробіття, не визначені перспективні завдання Фонду безробіття. Затвердження звітності про результати діяльності та про виконання бюджету Фонду безробіття за 2019 рік через законодавчу невизначеність термінів було довготривалим, що не забезпечувало прозорості в діяльності Фонду:

- діючий у період, що підлягав аналізу, **Статут Фонду безробіття був застарілим** (не змінювався з 2012 року, у новій редакції затверджений лише в травні 2021 року), в окремих випадках **не відповідав чинному законодавству**: пункт 14 Статуту Фонду безробіття **не приведено у відповідність зі статтею 11 Закону № 1533** у частині процедури схвалення та затвердження бюджету Фонду і порядку **звітування** про його виконання; з **01.01.2013** з урахуванням Прикінцевих та перехідних положень Закону № 5067 із Статуту Фонду безробіття мав бути **вилучений** пункт 44, яким визначено, що нагляд за діяльністю Фонду здійснює **наглядова рада**, яка контролює виконання ним статутних завдань та цільове використання коштів; з **2019 року** у пункті 14 не враховано **організаційних змін**, які відбулися у системі ЦОВВ, у частині визначення **головного органу з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері зайнятості населення** (згідно із Законом № 341 це ЦОВВ, що забезпечує формування державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції, до цього – ЦОВВ у сфері соціальної політики);

- правлінням Фонду безробіття у 2019–2020 роках **не забезпечено** виконання окремих статутних повноважень: **не здійснювався** в повному обсязі передбачений пунктом 34 Статуту **контроль за діяльністю виконавчої дирекції** (не розглядалися питання щорічного заслуховування **звітів виконавчої дирекції** про виконання покладених на неї функцій та питання проведення **аудиторських перевірок** щодо підтвердження достовірності та повноти річного балансу і звітності, участі членів правління Фонду у перевірках діяльності виконавчої дирекції Фонду), що свідчить **про недоліки системи внутрішнього контролю**;

- **не визначені перспективні завдання Фонду**, що не відповідає статті 11 Закону № 1533 і пункту 14 Статуту. Згідно з Планом роботи правління Фонду схвалення **Стратегії розвитку державної служби зайнятості на 2020–2022 роки** мало відбутися у **I кварталі 2020 року**, але протягом 2020 року на жодному засіданні Стратегію так і не розглянуто;

- у зв'язку із законодавчим невизначенням терміни затвердження **щорічних звітів** про результати діяльності Фонду безробіття та виконання його бюджету відстрочено: за **2019 рік** звітність правлінням Фонду затверджено лише **31.08.2020** (через майже 5 місяців після подання Казначейству звітності згідно з Порядком № 44). Як наслідок, звіт про результати діяльності за 2019 рік подано Уряду **02.09.2020**, а звіт про виконання бюджету оприлюднено на офіційному сайті ДЦЗ і в газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр» лише **10.09.2020 і 11.09.2020** відповідно.

5. У нормативно-правовій базі, що регламентує державну політику у сфері зайнятості та трудової міграції, вже більше семи років не вирішено протиріч і неузгодженостей з чинним законодавством, пов'язаних із визначенням статусу державної служби зайнятості.

Кабінет Міністрів України постановою № 90 у межах повноважень ліквідував у березні 2014 року ДСЗ як ЦОВВ, що реалізує державну політику

у сфері зайнятості населення та трудової міграції. Цим рішенням Уряд фактично відновив функціонування державної служби зайнятості як централізованої системи державних установ, проте Законом № 5067, яким внесені відповідні зміни і до Закону № 1533, досі передбачено виконання функцій державної служби зайнятості ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції і здійснює свої повноваження безпосередньо та через територіальні органи.

При цьому Кабінетом Міністрів України змінами, внесеними постановою № 206 до постанови № 90, зазначені протиріччя не врегульовано, і на час проведення аналізу статус державної служби зайнятості, визначений постановою № 90, не відповідав нормам Законів № 5067 і № 1533.

6. Створені ПФУ, Фондом соцстрахування і Фондом безробіття інформаційно-аналітичні системи не уніфіковані, перебувають на різних стадіях розроблення програмних систем і етапах їх впровадження, а також не інтегровані між собою для вирішення спільних питань. Несумісність програмного забезпечення в окремих випадках негативно впливає на оперативність і функціональність обміну даними між ПФУ та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також іншими залученими до цього процесу органами, і потрібне додаткове фінансування для розроблення необхідного програмного забезпечення:

- **внаслідок тривалого погодження порядків/протоколів обміну та взаємодії ПФУ, зокрема, з Мінсоцполітики, Міністерством освіти і науки України, Державною міграційною службою України, Мін'юстом не виконується** постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 № 681 «Про оптимізацію надання адміністративних послуг у сфері пенсійного забезпечення», мета якої – **зниження адміністративного навантаження** на громадян. Так, реалізацію обміну з Централізованим банком даних з проблем інвалідності заплановано ПФУ **на II півріччя 2021 року (із запізненням майже на 2 роки);**

- звірку Фондом соцстрахування із ПФУ відповідно до протоколу № 1/1 від 07.06.2018 даних щодо смерті осіб, які отримують страхові виплати, на дату аналізу не налагоджено, а за результатами верифікації такі відомості надходять до Фонду соцстрахування із запізненням до трьох місяців, що унеможлиблює своєчасне реагування на них;

- ПФУ, Фондом соцстрахування і Фондом безробіття не забезпечено, зокрема, автоматизації функціональних процесів планування показників бюджету, що призводить до системних недоліків при плануванні та негативно впливає на функціонування системи внутрішнього контролю. ЄІАС залишається недоопрацьованою, що ускладнює оперативне реагування на зміни та якість співпраці із страхувальниками і застрахованими особами.

7. Неодноразові спроби створення електронного реєстру листків непрацездатності, розпочаті понад 10 років тому, на час аналізу ще тривали. Змінюються лише залучені та відповідальні органи, витрачаються кошти, а кінцевого результату не досягнуто:

- за результатами пілотного проєкту у 2010–2012 роках замість створення нового програмного забезпечення **витрачено 6,3 млн грн** на придбання діючого програмного продукту «УкрМедСофт: Стаціонар» і «УкрМедСофт: Поліклініка», який модернізовано для потреб реєстру, але не поширено на всю Україну, **майнові права** на додаткові інтеграційні модулі як об'єкти інтелектуальної власності **передано ФСС з ТВП, право користування програмним забезпеченням** згідно з умовами ліцензійної угоди становить 25 років, технічна підтримка є платною. При цьому система у більшості регіонів працювала в локальному режимі **та не вирішувала покладених на неї завдань у повному обсязі;**

- розроблений ПФУ **веборієнтований сервіс** внесення даних про тимчасову непрацездатність вартістю **4,8 млн грн**, який **30.03.2020** встановлено **на вебпорталі ПФУ**, у червні–липні **2020 року** протестовано з 322 закладами охорони здоров'я, **а у червні 2021 року** розпочато його апробування. Серед причин відставання – гальмування МОЗ із початком **інформаційної взаємодії** з ПФУ і НСЗУ щодо організації ведення реєстру листків непрацездатності та надання інформації;

- **нормативно-правові акти** для впровадження електронного реєстру листків непрацездатності **МОЗ затверджено лише у червні 2021 року** наказом від **01.06.2021 № 1066**, яким, зокрема, **передбачено тестування системи та перехід до 31.08.2021 на електронні листки тимчасової непрацездатності.**

8. Структуру і склад видатків на утримання та забезпечення діяльності страхових фондів не уніфіковано (нормативно не визначено термінології, переліку та видів), рекомендований Кабінетом Міністрів України норматив не дотримується, видатки Фонду безробіття Мінфіном не погоджуються, а недосконалий порядок погодження Міністерством видатків для ПФУ і Фонду соцстрахування на практиці дає змогу ПФУ і Фонду соцстрахування здійснювати їх поділ за напрямками, збільшувати суми та змінювати склад. Як наслідок, не досягнуто бажаного ефекту від скорочення обсягу управлінських видатків за результатами заходів з оптимізації структури та чисельності працівників страхових фондів:

- у 2019, 2020 роках **обов'язковому погодженню Мінфіном** підлягало відповідно **3,1 відс.** (154,9 із 4982,8 млн грн) і **2,7 відс.** (145,4 із 5349,8 млн грн) планових видатків на організацію роботи **ПФУ** та **96,2 відс.** (1171,3 із 1217,8 млн грн) і **95,9 відс.** (1434,3 із 1495,1 млн грн) відповідних видатків Фонду соцстрахування. Наприклад, Мінфін **погоджує лише індивідуальний кошторис** центрального апарату ПФУ за напрямом «Керівництво та управління апарату», **а інші дві частини** на виготовлення посвідчень і створення програмно-технічного забезпечення, а також кошториси адмінвидатків головних управлінь ПФУ в областях та м. Києві **не погоджуються.** У Фонді соцстрахування погодженню **не підлягали видатки на виконання обов'язків страховика**, не передбачені Законом № 1105 і встановлені Порядком № 43, які у **2018–2020 роках становили 24,4 млн грн;**

- **трьома страховими фондами не враховано питомої ваги видатків на організацію своєї роботи, рекомендованої постановою № 710.** Так, у 2018–2019 роках видатки ПФУ становили **1,3 і 1,2 відс.** відповідно обсягу доходів при рекомендованому **1 відс.**, Фонду соцстрахування – **6,1 та 4,8 відс. при 4,7 відс.;** Фонду безробіття – **20,6 і 25,2 відс. при 14,9 відсотка.** За розрахунками, обсяги перевищення видатків у 2018–2019 роках становили в ПФУ **929,6 і 991,2 млн грн,** Фонді соцстрахування – **285 і 23,3 млн грн,** Фонді безробіття – **671,7 і 1280,1 млн грн** відповідно. Разом з тим **уповноваженими органами (Кабінет Міністрів України, Мінфін, Мінсоцполітики, Мінекономіки) не лише не вжито заходів контролю за дотриманням цього показника, а й з 2016 року не осучаснено його розміру** (через розширення переліку доходів фондів, які мають тимчасовий характер, зокрема у 2020 році у зв'язку з COVID-19);

- **темпи скорочення видатків на організацію роботи страхових фондів за рахунок оптимізації структури та чисельності їх працівників не відповідали запланованим показникам.** Так, у 2018 році замість економії в сумі 777,8 млн грн видатки ПФУ порівняно з 2017 роком зросли на 1,97 млн грн, а у 2019 році економія становила 153,2 млн грн при запланованих 248,7 млн гривень. Очікуваної внаслідок злиття ФСС з ТВП та ФССНВ економії в сумі 600 млн грн не отримано. У 2017 році видатки порівняно з 2015, 2016 роками зросли майже на 400 млн грн, у 2018, 2019 роках порівняно з 2017 роком зменшені на 117,7 і 152,2 млн грн відповідно.

9. Планування коштів Фонду безробіття на капітальні видатки здійснювалося в окремих випадках необґрунтовано, їх використання – інколи з порушеннями та неефективно:

- планування ДЦЗ видатків на придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю для ДСЗ на 2019 і 2020 роки проводилось за **недостатнього аналізу наявних їх залишків** на початок року, які перевищували їх річні заплановані обсяги на 2019 рік вдвічі, на 2020 рік – в 1,8 раза;

- із використаних у 2019 році **53,5 млн грн** на створення умов прийому та надання соціальних послуг ДСЗ на капітальний ремонт та реконструкцію чотирьох об'єктів безпідставно використано **0,6 млн грн без затвердженої проєктно-кошторисної документації.**

10. Витрачання 0,8 млн грн на проведення капітального ремонту трьох об'єктів, які перебувають у комунальній власності, у порушення положень частин другої та третьої статті 776 Цивільного кодексу України без права власності та договорів оренди на будівлі має ознаки неекономного використання коштів.

Витрати Фонду безробіття у **2007–2013 роках** у загальній сумі **163,7 млн грн** на будівництво та реконструкцію **18 об'єктів незавершеного будівництва** із залишковою вартістю **232,4 млн грн** (у цінах 2008–2012 років) за умов фінансової нестабільності Фонду мають ознаки **непродуктивних.**

Зокрема, на **об'єкт незавершеного будівництва адміністративної будівлі ДЦЗ у м. Києві (вул. Астраханська, № 9-17)** витрачено **149,9 млн грн** коштів Фонду безробіття, з них **148,1 млн грн** – на будівельно-монтажні роботи, які здійснювались у **2010–2011 роках,** та на утримання цього об'єкта з 2019 року –

1,2 млн гривень. Проект об'єкта (комплекс будівель кошторисною вартістю (у цінах 2010 року) **300 млн грн**, загальна площа – **24 тис. кв. м**: 8-поверховий адміністративний будинок ДЦЗ; 13-поверховий блок для тимчасового проживання працівників ДСЗ; 3-поверховий фізкультурно-оздоровчий комплекс) **є нерациональним, неекономним та високовартісним**, оскільки штатна чисельність працівників ДЦЗ на час аналізу становила **167 осіб**. При будівельній готовності **35 відс.** залишок суми незавершеного будівництва – **151,7 млн грн (50,6 відсотка)**. Протягом **2012–2020 років** будівельні роботи на об'єкті **не виконувались через відсутність фінансування**.

11. У ДЦЗ, а також у регіональних центрах зайнятості станом на 01.01.2020 обліковувалося **185 юридичних осіб**, за якими закріплено **1112 од. майна** загальною вартістю **1 541,2 млн грн**: **741 будівля** для адміністративних цілей і **371 споруда** господарського призначення, в тому числі **96 об'єктів** вартістю **198,6 млн грн** розташовано на території, на якій органи державної влади не здійснюють своїх повноважень.

За інформацією ДЦЗ, відповідно до правовстановлюючих документів є **шість власників майна**: Верховна Рада України – 69 об'єктів, держава Україна – 12, Кабінет Міністрів України – 19, Мінсоцполітики – 618, Фонд безробіття – 2, а також установи ДСЗ – 278 об'єктів.

У зв'язку із зміною органу управління згідно з розпорядженням № 1228-р у червні 2021 року завершено передачу **362 цілісних майнових комплексів** державних установ ДСЗ із сфери управління Мінсоцполітики до сфери управління Мінекономіки, яка тривала 8 місяців, та розпочато внесення відповідних змін до установчих документів державних установ ДСЗ.

Щодо 62 об'єктів (5,6 відс.) адміністративних будівель та споруд господарського призначення загальною вартістю **81,4 млн грн** не проведено в установленому порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, яке перебуває на балансі ДСЗ, що є недотриманням вимог пункту 2 частини першої статті 3 Закону № 1952.

В установах ДСЗ також обліковуються **680 земельних ділянок** загальною площею **2 102,6 тис. кв. м** і вартістю **237,1 млн грн**, з яких на **8** загальною площею **2 тис. кв. м** немає правовстановлюючих документів на право постійного користування.

Через тривале досудове розслідування (понад 3,5 роки) є **ризик втрати належної ДЦЗ одноповерхової нежитлової будівлі**, розташованої в м. Києві, вул. Мельникова, № 89 а літ. 3 загальною площею **0,7 тис. кв. м**, залишковою кошторисною вартістю **0,5 млн гривень**.

12. Державною службою зайнятості не надано даних, які б підтверджували ефективність і раціональність спрямування коштів на забезпечення діяльності ІПК ДСЗ. Діяльність закладу потребує комплексного аналізу, необхідно визначити стратегію його розвитку, умови фінансування за рахунок коштів Фонду безробіття.

Аналіз видатків Фонду безробіття на забезпечення діяльності ІПК ДСЗ засвідчив: незважаючи на суттєве скорочення підготовки здобувачів вищої

освіти за рахунок коштів Фонду безробіття, ДЦЗ у 2019 році заплановано збільшити фінансування на забезпечення діяльності закладу до **45,5 млн грн** (у **1,4 раза** порівняно з 2018 роком). Подібна тенденція спостерігалася і при плануванні видатків на **2020 рік**. Передбачалося скоротити штатну чисельність працівників ІПК ДСЗ на **чверть** (з 146,75 до 107 шт. од.), водночас витрати на забезпечення діяльності – **лише на 16,7 відс.** (до 37,9 млн гривень). Фактичні видатки Фонду на забезпечення діяльності ІПК ДСЗ у 2019 році (43,8 млн грн) збільшились в 1,3 раза порівняно з 2018 роком, у **2020 році** становили **33,6 млн грн** та скоротились на третину порівняно з 2019 роком, при цьому в **1,6 раза** перевищували видатки 2017 року.

Кількість здобувачів вищої освіти, які навчалися за кошти Фонду безробіття, у 2020 році (**37 осіб**) зменшилася у **11 разів** порівняно з 2017 роком, у **7 разів** – порівняно з 2018 та у **3,7 раза** – з 2019 роком. Щороку значно скорочувалась і питома вага студентів, що навчаються за кошти Фонду безробіття, порівняно з їх загальною чисельністю: 2018 рік – 43,1 відс., 2019 – 24,2 відс., **2020 – 7,3 відсотка**. На кінець 2020 року навчалось тільки **4 особи**.

Упродовж останніх років сталою є тенденція до **невиконання ІПК ДСЗ ліцензійного обсягу набору здобувачів вищої освіти** за кваліфікаційним рівнем «бакалавр» та «магістр»: у 2019/2020 навчальному році прийнято на навчання відповідно **12,4 та 42,5 відс.**; у 2020/2021 – **18 та 36,4 відс.** ліцензійного обсягу за цими рівнями. За кошти Фонду безробіття набір здобувачів вищої освіти не проводився взагалі через призупинення рішенням правління Фонду безробіття від 30.03.2018. На дату аналізу для ДСЗ академічне навчання працівників не було актуальним (99,9 відс. фахівців ДСЗ мають освіту за кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» чи «магістр», заміщення посад можливе за умови наявності вищої освіти).

У Центрі підвищення кваліфікації керівних працівників та спеціалістів ДСЗ, який функціонує в ІПК ДСЗ, за рахунок коштів Фонду безробіття підвищили кваліфікацію у **2019 році 2 084 ос. (92,8 відс. запланованих)**; у **2020 році** – на 15 відс. менше – 1 777 ос. (79,3 відс. плану). Протягом 2019 року в ІПК ДСЗ на замовлення Київського міського і Київського обласного центрів зайнятості підвищили кваліфікацію **196 зареєстрованих безробітних**, у 2020 році через введення карантину безробітні до ІПК ДСЗ не направлялися.

Аналіз засвідчив **непроведення в установленому порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно ІПК ДСЗ**, що є недотриманням вимог пункту 2 частини першої статті 3 Закону № 1952.

VI. Параметричні зміни солідарної пенсійної системи, що упродовж останніх десяти років відбувалися в Україні, задекларовані як пенсійна реформа (фактично – збільшення страхового стажу, пенсійного віку, перерахунок пенсій, корекція пенсійної формули, скасування пільг при призначенні пенсії для окремих категорій осіб), у довгостроковій перспективі ситуацію не поліпшать, якщо не визначити оптимального розміру ЄСВ. Наявні механізми перерахунку пенсій гальмували суттєве зростання їх розміру, при цьому публічно заявлялося про щорічне

підвищення пенсій внаслідок таких перерахунків (для більшості пенсіонерів ця сума становила менше 100 грн і дотувалася за рахунок коштів державного бюджету). Так, **середня заробітна плата**, що застосовувалася у 2020 році для **призначення нових пенсій**, незважаючи на сталу тенденцію до зростання, становила **75,1 відс. середньої заробітної плати**, з якої **сплачено страхові внески**, а аналогічний показник, що застосовувався для **перерахунку пенсій у 2020 році**, – **лише 47,3 відс.** (пенсії за віком і за вислугу років військовослужбовцям) і **11,7 відс.** (постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи).

1. Фіксація з 01.10.2017 розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, для розрахунку надбавки за понаднормативний стаж **станом 01.09.2015 (1074 грн)**, що застосовується для **перерахунків пенсій (з 1 квітня)** особам, які продовжили працювати (абзац п'ятий частини четвертої статті 42 Закону № 1058), кожні два роки, **не стимулює населення до офіційного працевлаштування після досягнення пенсійного віку або встановлення інвалідності, що спричиняє втрату надходжень від ЄСВ.** За таких умов середній розмір підвищення з 01.04.2019 становив тільки **86,95 грн** для **409,3 тис. працюючих пенсіонерів**, з 01.04.2020 – **170,8 грн (357,1 тис. осіб).**

Застосування при перерахунку пенсії відповідно до частини другої статті 42 Закону № 1058 різних показників середньої заробітної плати залежно від категорії отримувачів пенсій та фіксація їх розміру призводили до збільшення диспропорцій у розмірах пенсій, призначених за різними законами, а також порівняно з новопризначеними пенсіями. Так, з **01.03.2019 і 01.05.2020** для пенсій, призначених за Законами № 1058, № 2262, застосовано середній показник середньої заробітної плати в Україні, з якої сплачено страхові внески, за **2014, 2015 та 2016 роки (3764,4 грн)**; за Законом № 796 – за **2006 рік (928,81 грн)**, який проіндексовано на коефіцієнти збільшення **17 і 11 відс.** відповідно. При цьому при призначенні пенсії за віком у 2019 році застосовувався показник за 2016–2018 роки, що становив **6188,89 грн (в 1,6 і 6,7 рази більше за застосовані у 2019 році для перерахунку пенсій показники).**

2. Професійні та корпоративні пенсійні фонди не створено, а після прийняття Закону № 2148, задекларованого 01.10.2017 як черговий етап пенсійної реформи, відбулося, зокрема, переформатування джерел фінансування пенсійної виплати, призначеної на пільгових умовах або достроково, із збільшенням частки державного бюджету, скасування пенсій за вислугу років для 15 категорій громадян, що працювали на відповідних роботах, та скорочення чисельності контингенту, який має право на призначення пенсій за віком на пільгових умовах. При цьому надані **Мінсоцполітики роз'яснення** щодо визначення права на пенсію за віком на пільгових умовах окремим категоріям осіб в одному випадку суперечили чинному законодавству, а в іншому – призвели до збільшення контингенту одержувачів.

3. Механізм розрахунку сум, яких не вистачає до повного покриття видатків ПФУ на виплату та доставку пільгових пенсій за кошти державного бюджету, не встановлено. Як наслідок, окремі планові та звітні показники про виконання бюджету ПФУ за 2019, 2020 роки не узгоджуються в частині розподілу за джерелами фінансування. Так, **суми, яких не вистачало до повного покриття видатків на виплату та доставку пільгових пенсій, ПФУ планував профінансувати за власні кошти, а здійснив за рахунок коштів державного бюджету (у 2019 році – 3148,9 млн грн, у 2020 році – 2651,8 млн грн), а суми на виплату та доставку пільгових пенсій, які не відшкодовуються підприємствами, ліквідованими без правонаступників та розташованими за межами України, планував профінансувати за кошти державного бюджету, а здійснив за рахунок власних коштів (2019 рік – 897,3 млн грн, 2020 рік – 952,4 млн гривень).**

4. Неврахування ПФУ при виборі методів планування видатків на пенсійне забезпечення окремих категорій осіб змін у законодавстві, що вплинули на умови призначення їм пенсій, призвело до завищення / заниження планових показників бюджету ПФУ і дало змогу штучно знизити суми його дефіциту. Так, **планові видатки на виплату пенсій на пільгових умовах, дострокових для окремих категорій осіб та за вислугу років у 2019 році завищено на 908,9 млн грн, у 2020 – на 1371,8 млн грн, а на пенсійне забезпечення постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи та інших прирівняних осіб, навпаки, занижено у 2019 році – на 312,6 млн грн, у 2020 році – на 115,3 млн гривень.** Несвоєчасне оновлення відповідного програмного забезпечення в окремих випадках спричинило безпідставну виплату пенсій на пільгових умовах на суму 307,6 тис. грн, з яких повернено до бюджету добровільно за заявами пенсіонерів 3,9 тис. грн, решта – втрати бюджету ПФУ, що свідчить про недоліки системи внутрішнього контролю.

5. Перелік видатків, що здійснюються з державного бюджету, встановлений підпунктом «а» пункту 9 частини першої статті 87 Бюджетного кодексу України, не включає видатків на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах, дострокових пенсій окремим категоріям громадян, пенсій за вислугу років, допомоги на поховання та на фінансування сум, яких не вистачає для повного покриття видатків ПФУ на виплату та доставку пенсій за віком, призначених на пільгових умовах, які згідно з Законом № 1058 здійснюються за кошти державного бюджету; на пенсійні виплати постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи (стаття 63 Закону № 796) та щомісячні доплати до пенсії непрацюючим пенсіонерам, вивільненим у зв'язку із закриттям ЧАЕС (пункт «г» частини другої статті 12 Закону № 309. У 2019 році на цю мету спрямовано 21319,5 і 7269,9 млн грн, у 2020 році – 21815,4 і 8222,3 млн гривень.

6. Недосконалість законодавства із пенсійного забезпечення постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи (Закон № 796, постанова № 1210), надання переваги окремим категоріям осіб при зміні умов призначення / обчислення пенсій призвели до визнання

Конституційним Судом України деяких норм неконституційними, а рештою судів – повернення у часі дії скасованих або змінених норм, що коштуватиме державі згідно із судовими рішеннями щонайменше 53,4 млрд гривень. Так, застосування з 01.10.2017 як бази для обчислення пенсії по інвалідності лише особам, які під час проходження дійсної строкової служби брали участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (інших ядерних аварій) і стали особами з інвалідністю, та членам їх сімей у разі втрати годувальника п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року, призвело до підвищення розміру пенсії в 1,5–2 рази більше порівняно з рештою ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС. Наприклад, розмір пенсії солдата строкової служби, ліквідатора наслідків аварії на ЧАЕС з II групою інвалідності і втратою працездатності 70 відс., до 01.10.2017 становив 2 323,2 грн, а після перерахунку – 9406,1 грн (у 4 рази більше).

7. Невизначеність єдиних нормативних підходів і встановлення окремих умов залежно від відомчої належності при проведенні перерахунків пенсій, призначених відповідно до Закону № 2262, розтягнуло на два роки виплати перерахованих пенсій, суттєво вплинуло на їх розмір і призвело до визнання судами протиправними та нечинними норм нормативно-правових актів з цього питання, повна потреба на забезпечення виконання яких становить щонайменше 63,3 млрд гривень. У результаті за рішеннями судів стягнуто з рахунків органів ПФУ у 2018–2020 роках 257,3 млн грн, крім того, вже набрали законної сили рішення на суму 580 млн гривень.

Залишилися диспропорції між розмірами новопризначеної пенсії за вислугу років особам, звільненим з військової служби, та деяким іншим особам відповідно до Закону № 2262 та її середнім розміром навіть після перерахунків 2018–2020 років. Так, у 2020 році розмір новопризначених пенсій майже вдвічі перевищував середній (10 727,93 проти 5 619,56 грн), що є новим ризиком збільшення звернень до суду цієї категорії пенсіонерів за захистом своїх прав.

8. Стійке і стрімке зростання заборгованості, що утворилася внаслідок нарахування (перерахунку) пенсійних виплат на виконання судових рішень, за правової невизначеності (Порядок № 649), рішенням суду у 2019 році визнано протиправним і скасовано) та фактичне приховування її реальних обсягів не вирішує проблеми, а лише загострює це питання. За три роки з державного бюджету виділено 350 млн грн, з яких через затримки із затвердженням і набранням чинності відповідними нормативними актами використано 305,9 млн грн, при цьому потреба лише на 2020 рік – 1440,9 млн гривень.

9. Запроваджене з 01.06.2015 скасування норми щодо пенсійного забезпечення осіб, пенсії яким призначаються відповідно до спеціальних законів (державним службовцям, прокурорам, суддям тощо), тривало з травня 2016 року по жовтень 2017 року. За результатами цих змін чисельність одержувачів спеціальних пенсій за чотири роки скоротилась в 3,5 раза, але для окремих їх категорій за наявності певних умов збережено право на призначення такої пенсії. Як наслідок, фінансове навантаження на державний бюджет продовжує

зростати, передусім за рахунок видатків на виплату довічного грошового утримання судді у відставці, на розмір якого не поширюється жодне обмеження. Так, у 2020 році при середньому розмірі пенсії за віком в солідарній системі в 3 529,9 грн, середній розмір довічного грошового утримання судді у відставці при повному стажі становив 68 143,1 грн, пенсії за вислугу років працівника прокуратури – 16 200,1 гривні.

10. Внаслідок безсистемного запровадження понад двадцяти різних надбавок, доплат і підвищень до пенсії, видатки ПФУ на цю мету за кошти державного бюджету у 2020 році значно зросли і становили 52911,4 млн грн, що на 65,2 відс. більше, ніж у 2019 році, та у 2,6 раза більше, ніж у 2018 році (у складі видатків частка разових виплат становила 15,5 і 18,2 відс. відповідно). При цьому розміри надбавок, доплат і підвищень встановлені за різними принципами, в окремих випадках набули декларативного характеру, що переобтяжує систему пенсійного страхування і наділяє її невластивими рисами вже існуючої громіздкої системи соціального забезпечення. Так, станом на 01.01.2021 розміри надбавок, доплат, підвищень коливалися від 43,52 грн (фіксована сума) для членів сімей репресованих осіб до 11498,5 грн (650 відс. прожиткового мінімуму) для осіб з інвалідністю внаслідок війни I групи тощо.

11. Стала тенденція до скорочення чисельності одержувачів пенсій в установах поштового зв'язку АТ «Укрпошта» з метою обслуговування в уповноважених банках практично не вплинула на зменшення видатків на доставку пенсій і допомоги, які з 2018 року зросли на 66,3 відсотка. Без обґрунтування собівартості витрат АТ «Укрпошта» у 2019 році отримано з державного бюджету додатково 500 млн грн як відшкодування, а у 2020 році підвищено майже на половину розміри тарифів на доставку. Спроби Уряду у 2021 році вирішити це питання шляхом переведення до 01.09.2021 до банківських установ усіх одержувачів пенсійних виплат, за винятком окремих вразливих категорій, та запровадження конкурсу з відбору надавачів послуг з доставки відстрочено до 2023 року.

VII. Законодавче призупинення з квітня по листопад 2020 року у зв'язку з поширенням COVID-19 проведення більшості видатків Фонду соцстрахування, зокрема на медичну і соціальну допомогу, реабілітаційне лікування, запровадження нових видів страхових виплат та неврахування при виділенні у 2020 році із державного бюджету фінансової допомоги у зв'язку з COVID-19 темпів його поширення призвело до накопичення заборгованості перед потерпілими і санаторними закладами, зростання, особливо у IV кварталі, обсягів заборгованості Фонду соцстрахування перед страхувальниками і застрахованими особами з виплати матеріального забезпечення (станом на 01.01.2021 до 1642,5 млн грн, з яких 83,5 відс. – заборгованість з виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності).

1. Недоліки в плануванні видатків з виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності, несвоєчасне подання страхувальниками заяв-розрахунків і неналежна робота комісій соціального страхування стримували зростання

видатків Фонду соцстрахування та відстрочували отримання цієї допомоги застрахованими особами в окремих випадках майже на півроку.

2. Хоча майже третину загального обсягу видатків бюджету Фонду соцстрахування становлять видатки на страхові виплати, обсяги яких постійно зростають (2019 рік – 8,5 млрд грн, 2020 рік – 9,4 млрд грн), на дату аналізу не врегульовано питання переліку документів, необхідних для призначення страхових виплат, немає інформації про кількість потерпілих, які отримали страхові виплати / перебувають на обліку у робочих органах ВД Фонду, мають місце певні організаційні недоліки у плануванні.

3. Внаслідок існування різних правових норм у статті 42 Закону № 1105 та Законі № 1645 членам сім'ї померлого у зв'язку з інфікуванням COVID-19 медичного працівника державного чи комунального закладу охорони здоров'я надано право на одночасне отримання двох видів одноразової допомоги: за Законом № 1645 і Порядком № 498 – у розмірі 750 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 01 січня календарного року (1 576,5 тис. грн), та Законом № 1105 – 100 розмірів цього показника (210,2 тис. гривень). Станом на 01.01.2021 правом на отримання двох одноразових виплат (57,2 млн грн) скористалися члени сімей 32 померлих медичних працівників державних / комунальних закладів охорони здоров'я. Це створює подвійне навантаження: на бюджет Фонду соцстрахування і державний бюджет.

4. Кількість забезпечених медичною та соціальною допомогою потерпілих щороку зменшується, водночас заплановані у 2019, 2020 роках видатки не здійснено в повному обсязі (у 2019 році не використано 37,5 млн грн, у 2020 – 256,6 млн грн внаслідок карантинних обмежень у зв'язку з поширенням COVID-19 та обмеженнями, встановленими Законом № 553). Правлінням Фонду соцстрахування понад три роки не осучаснено шести нормативних актів, на підставі яких у 2019–2020 роках за 12 напрямками здійснювалися страхові витрати на цю мету, а ВД Фонду та її робочими органами не забезпечено в окремих випадках дотримання норм Порядку № 42 і Положення про забезпечення ТЗР. Зокрема, забезпечення потерпілих санаторно-курортним лікуванням врегульовано двома чинними нормативними актами: новим Порядком № 33 і застарілим Положенням про забезпечення путівками, яке не скасовано, оскільки врегульовує питання компенсації витрат за самостійно придбані путівки і проїзд потерпілому та супроводжуючій особі, виплату якої гарантовано частиною четвертою статті 42 Закону № 1105, але не передбачено Порядком № 33.

5. Непередбачення Законом № 1105 і непоширення Порядку № 999 у частині забезпечення осіб з інвалідністю автомобілями, визнаними гуманітарною допомогою, на осіб, інвалідність яких пов'язана з трудовим каліцтвом, не дозволяє їм скористатися таким правом. При цьому розміри компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобіля та на транспортне обслуговування є суто декларативними (у 2019–2020 роках – відповідно 445,63 і 487,13 грн на рік та 338,07 і 369,55 грн на рік) і не

компенсують витрати на зазначену мету. Так, у 2020 році за отримані компенсації потерпілі могли придбати близько **15 літрів бензину на рік** (витрати на проїзд **1,3 грн на день**). Крім того, **не сприяє внутрішньому контролю** відсутність звітності про автомобілі, які зберігаються в робочих органах ВД Фонду, та їх рух упродовж звітного періоду.

6. Незатвердження Урядом протягом трьох років порядку здійснення соціальних виплат громадянам з числа ВПО, відсутність єдиних підходів до обліку страховими фондами сум невиключених соціальних виплат за минулий період призвели до **накопичення** значних боргів, що погашаються лише за рішеннями судів і збільшують видатки фондів на судові витрати, які у 2020 році лише для ПФУ становили **1,1 млрд гривень**. На 01.01.2021 заборгованість з виплати пенсій ВПО, за розрахунками ПФУ, становила понад **83 млрд грн**, з них **11 млрд грн** реально можуть бути витребувані особами, які перебувають на обліку на території, підконтрольній владі України. Борги зі страхових виплат і витрат Фонду соцстрахування перед ВПО на вказану дату становили **7,8 млрд грн**, з них реальні – **0,8 млрд гривень**.

VIII. Видатки Фонду безробіття впродовж останніх трьох років щороку зростали і загалом збільшились у **2,2** раза – з **10 722,5 млн грн** у 2018 році до **23 187,6 млн грн** у 2020 році. Ці кошти використовувались за недосконалого законодавства, організаційних недоліків усіх учасників процесу та з певними прорахунками, допущеними при плануванні їх обсягів, насамперед внаслідок браку досвіду своєчасного та ефективного реагування на виклики ринку праці в умовах, пов'язаних з кризовими явищами, а саме у зв'язку з поширенням COVID-19 і запровадженням карантинних заходів у 2020 році. Скорочення видатків на надання соціальних послуг і заходи сприяння зайнятості через їх обмеження та організаційні прорахунки унеможливили виконання у 2020 році запланованих витрат на зазначені цілі за всіма напрямками.

Внаслідок пандемії COVID-19 досягнуте у 2019 році поліпшення ситуації на ринку праці знівельовано: у 2020 році скоротилися обсяги зайнятості (чисельність зайнятого населення зменшилась на 4 відс. – до **15 915 тис. осіб**) та її рівень (на 2 відс. пункту – до **56,2 відс.**) і зросли обсяги безробіття (чисельність безробітного населення за методологією Міжнародної організації праці збільшилась на 12,5 відс. – до **1 674,2 тис. осіб**) і його рівень (на 1,3 відс. пункту – до **9,5 відсотка**). Знизився рівень працевлаштування (на 7,1 відс. пункту – до **30,8 відс.**), при цьому у **1,4** раза збільшилась чисельність безробітних (до **1 119 тис. осіб**), які отримували допомогу по безробіттю.

Зазначене, а також недонадходження коштів від ЄСВ спричинило дефіцит фінансових ресурсів початково бездефіцитного бюджету Фонду безробіття. Фінансову стабільність цього Фонду забезпечено шляхом виділення Урядом **5448,2 млн грн фінансової допомоги із фонду боротьби з COVID-19** для своєчасної виплати допомоги по безробіттю.

Загалом обсяг видатків Фонду безробіття за рахунок коштів державного бюджету у 2020 році порівняно з 2019 роком збільшився у **7,8 тис. раз** і

становив більш як третину його загального обсягу (2019 рік – 1,1 млн грн; 2020 рік – 8569,8 млн грн), при цьому обсяг видатків Фонду безробіття за рахунок власних надходжень збільшився на 10 відс. (2019 рік – 13 292,6 млн грн, 2020 рік – 14 617,8 млн гривень).

У 2020 році ускладнене планування видатків Фонду безробіття (через непередбачуваність ситуації на ринку праці) та об'єктивні організаційні прорахунки негативно вплинули на повноту та своєчасність їх освоєння, як наслідок, не використано 1 665,1 млн грн (6,7 відс. затверджених видатків), з яких 1482,1 млн грн (89 відс.) – кошти державного бюджету.

1. Видатки на матеріальне забезпечення на випадок безробіття, які є найбільш витратною (понад дві третини) статтею видатків Фонду безробіття, порівняно з 2019 роком зросли у 2020 році в 1,7 раза – до 16 087,6 млн грн, що дало змогу забезпечити 829,7 (2019) і 1 118,6 тис. осіб (2020) допомогою по безробіттю, 2,4 і 0,7 тис. безробітних – одноразовою виплатою для організації ними підприємницької діяльності, 0,8 і 1,3 тис. осіб відповідно – допомогою на поховання. При цьому у квітні-червні та листопаді-грудні 2020 року допущено випадки несвоєчасного задоволення потреби в коштах для виплати допомоги по безробіттю.

У 2020 році середньомісячна чисельність одержувачів допомоги збільшилась майже в 1,5 раза – з 251,9 тис. осіб (2019) до 369 тис. осіб (2020). Зокрема, у квітні 2020 року розпочато виплату допомоги по безробіттю 109,9 тис. особам, що втричі перевищило цей показник порівняно з аналогічним періодом 2019 року. На кінець грудня 2020 року таку допомогу отримували вже понад 402,4 тис. осіб (на 41 відс. більше, ніж в аналогічному періоді попереднього року). Середньомісячний розмір цієї допомоги у 2020 році становив 3632,8 грн і зріс порівняно з 2018 роком (2504,6 грн) в 1,5 раза, з 2019 роком (3118,9 грн) – в 1,2 раза.

У 2019–2020 роках встановлений правлінням Фонду безробіття мінімальний розмір допомоги по безробіттю для осіб, яким вона призначається без урахування страхового стажу, зріс на 64 відс. – з 610,0 до 650,0 грн у січні 2020 року, а з 12.03.2020 на період дії карантину і протягом 30 календарних днів після його закінчення – до 1000,0 гривень. Водночас для осіб, яким така допомога призначається з урахуванням страхового стажу, у 2020 році її розмір збільшився лише на 10 відс. (з 1 630,0 до 1 800,0 грн на місяць).

При цьому згідно з нормами Конвенції МОП № 102 (стаття 67) розмір допомоги по безробіттю повинен бути не менше 45 відс. заробітної плати некваліфікованого працівника (мінімальна заробітна плата), тобто на кінець 2020 року при встановленому Законом № 294 (зі змінами) розмірі мінімальної заробітної плати 5 000 грн допомога мала становити 2 250 грн, однак її мінімальний розмір становив лише 36 відс. мінімальної заробітної плати.

Через стрімке зростання у 2020 році чисельності одержувачів допомоги по безробіттю (з 251,9 до 369 тис. осіб) і, як наслідок, дефіцит фінансових ресурсів Фонду безробіття на виплату зазначеної допомоги (за рахунок коштів Фонду безробіття забезпечена лише на 68 відс.), із фонду боротьби з

COVID-19 використано **5 142,9 млн грн** (94,4 відс. виділеного обсягу допомоги на такі цілі), що дало змогу своєчасно виплатити допомогу по безробіттю, за розрахунками, **358 тис. осіб**. Також за рахунок фінансової допомоги Фондом безробіття здійснено видатки на виплату допомоги **по частковому безробіттю на період карантину (2 779,9 млн грн)**; надання **одноразової матеріальної допомоги** суб'єктам господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів (**646,4 млн гривень**).

2. У 2020 році, враховуючи обмеження, встановлені Законом № 553, з квітня по листопад **виплати одноразової допомоги по безробіттю для організації безробітними підприємницької діяльності призупинено**, що унеможливило заплановану Фондом безробіття підтримку малого та середнього бізнесу та не сприяло самозайнятості населення. До бюджету Фонду безробіття декілька раз вносились зміни, відповідно до яких видатки на такі виплати **скоротилась з 386,1 до 33,1 млн грн, тобто в 11,7 раза**.

Чисельність отримувачів допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності у **2020 році** становила **678 осіб** і зменшилась порівняно з 2019 роком (**2383 особи**) у **3,5 раза**, цим особам виплачено **24,8 млн грн** зазначеної допомоги (74,9 відс. затверджених видатків, у 3,3 раза менше, ніж у 2019 році). При цьому середній розмір одноразової виплати становив **36 589,1 грн** і збільшився на **6,5 відс.** порівняно з 2019 роком (34 500,6 гривні).

Нормативними документами не визначено механізму контролю за термінами здійснення підприємницької діяльності особами, які отримали одноразову допомогу по безробіттю для організації безробітними підприємницької діяльності, та повернення виплачених коштів у разі припинення цієї діяльності достроково, що створює ризики неефективного використання коштів Фонду безробіття та можливості для маніпулювання отримувачами такої допомоги.

Оскільки середня тривалість зайнятості осіб, які отримали виплату допомоги по безробіттю одноразово для створення власної справи, а потім припинили діяльність, становила у 2019 році 9 місяців, у 2020 році – 6 місяців, то **39,4 млн грн, витрачених на виплату 1130 особам (2019 рік – 946 осіб, 32,6 млн грн; 2020 рік – 184 особи, 6,8 млн грн), мають ознаки нерезультативного використання.**

3. Внаслідок обмеження Законом № 553 із квітня до листопада 2020 року здійснення видатків на надання соціальних послуг і заходи щодо сприяння зайнятості, їх заплановані обсяги скоротились наполовину – з **1 203,0 до 539,7 млн грн**, з яких використано **438,4 млн грн (81,2 відс.)**, що на третину менше порівняно із 2019 роком.

Обмеження видатків, організаційні прорахунки та недоліки ДЦЗ при плануванні унеможливили надання в повному обсязі соціальних послуг і здійснення заходів щодо сприяння зайнятості, призвели до неповного використання навіть вже уточнених запланованих видатків, зокрема, на профорієнтацію та її забезпечення – на **70,9 відс.**, інформаційні та

консультаційні послуги – **на 60,9 відс.**, видачу ваучерів – **на 45,5 відс.**, організацію громадських робіт – **на 38,9 відс.**, професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації – **на 14,8 відс.**, видатки на компенсацію роботодавцям частини ЄСВ взагалі **не здійснювались**.

Ефективність механізму сприяння **працевлаштуванню** молоді є **недостатньою**. Цей механізм потребує **удосконалення, необхідні нові, більш дієві методи підтримки молоді**, стимулювання роботодавців до **працевлаштування** такої категорії безробітних.

4. Механізм отримання роботодавцем згідно із статтею 24 Закону № 5067 компенсації частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою ЄСВ, є **недосконалим**. Через складні для роботодавців законодавчі вимоги щодо виплати заробітної плати в розмірі **не менше ніж три мінімальні заробітні плати** за кожну працевлаштовану особу, зменшується кількість роботодавців, які б могли скористатися цією компенсацією.

Протягом чотирьох років не врегульовано питання надання органами Держпраці підтвердження про виконання роботодавцем умов компенсації, що передбачено Порядком № 153, оскільки наразі **немає правових підстав** для проведення таких перевірок на підприємствах.

Через недосконалість механізму отримання компенсації, **недоліки у плануванні та окремі організаційні прорахунки ДЦЗ, у 2020 році роботодавці не звертались** щодо компенсації частини витрат, пов'язаних зі сплатою ЄСВ. Це призвело до **фактичного згортання бюджетної програми за КПКВК 1201290, не використано 800 тис. грн, передбачених на виплату такої компенсації**.

5. Правове регулювання матеріального забезпечення, надання соціальних послуг і заходів сприяння зайнятості потребує удосконалення:

встановлені статтею 2 Закону № 1533 розміри виплати допомоги по безробіттю, умови надання якої визначені частиною першою статті 23 цього Закону, не забезпечують в повному обсязі принципів страхування на випадок безробіття, зокрема диференціацію розмірів виплати цієї допомоги залежно від страхового стажу та тривалості безробіття;

законодавчо не визначено соціально важливих видів громадських робіт, до яких можуть залучатися зареєстровані безробітні та категорії роботодавців, які можуть їх виконувати, не визначено частки співфінансування таких видів робіт за рахунок коштів Фонду безробіття;

не приведено у відповідність зі статтею 47¹ Закону № 5067 Порядок № 306 у частині надання допомоги по частковому безробіттю на період надзвичайної ситуації, встановленої Кабінетом Міністрів України.

Аналіз засвідчив: відповідно до Закону № 341, **в межах передачі функцій у сфері зайнятості від Мінсоцполітики до Мінекономіки**, на дату аналізу потребували перегляду та актуалізації 20 нормативно-правових актів, з яких один – виданий Міністерством праці України у 1996 році, два – Міністерством праці та соціальної політики України у 2000, 2009 роках, 17 – Міністерством соціальної політики України у 2013–2019 роках.

За результатами проведеного аналізу Рахункова палата **рекомендує:**

1. Звіт про результати аналізу у вигляді електронного документа і рішення Рахункової палати надіслати Верховній Раді України протягом 15 днів з дня затвердження цього Звіту і зазначити:

першочерговим завданням у сфері соціального страхування є створення сучасної нормативно-правової бази, яка б визначала їх правові, економічні та організаційні засади, і розроблення відповідної системи управління соціальним страхуванням;

прийняття або внесення змін до законодавчих актів у частині започаткування нових видів соціальної допомоги, виплат та/або збільшення їх розмірів має здійснюватись за наявності обґрунтованої оцінки та розрахунків Урядом реальних можливостей державного бюджету і страхових фондів;

при підготовці до другого читання законопроекту від 29.03.2021 № 5351 «Про страхування» врахувати, що питання відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю працівників, зокрема медиків, у процесі їх трудової діяльності, повинні регулюватися для всіх категорій працівників виключно Законом № 1105.

2. Відомості про результати аналізу у формі рішення Рахункової палати та Звіт про результати аналізу у вигляді електронного документа надіслати Кабінету Міністрів України і рекомендувати:

для поліпшення інформаційного забезпечення соціального захисту населення забезпечити виконання рішення про проведення всеукраїнського перепису населення у 2023 році без перенесення встановлених строків;

розробити план дій та вжити заходів, спрямованих на досягнення фінансової стабільності системи загальнообов'язкового державного пенсійного та соціального страхування, для забезпечення виконання страховими фондами своїх зобов'язань;

забезпечити складання обґрунтованих прогностичних розрахунків соціальних витрат відповідно до встановлених державою пільг та гарантій, збалансованих з їх фінансовим забезпеченням;

розробити стратегію оптимізації гарантованих державою пільг, компенсацій та допомог особам, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в частині систематизації їх видів, кількості та осучаснення розмірів виплат;

під час підготовки консолідованої претензії України до Російської Федерації щодо реалізації її міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України врахувати вимоги статті 15 Закону № 1706 щодо компенсації прямих витрат внутрішньо переміщених осіб, що виникли внаслідок вимушеного переміщення, а також всіх витрат на приймання та облаштування

зазначених осіб, які здійснені за рахунок Державного бюджету України та місцевих бюджетів, відповідно до норм міжнародного права, які були понесені з вини держави-агресора;

вивчити питання доопрацювання та внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо адміністрування соціальних внесків (зборів) та забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи»;

розглянути питання посилення контролю за виконанням всіма залученими міністерствами та іншими ЦОВВ постанови № 681;

вирішити питання погодження Державною регуляторною службою України Положення про ТЗР;

вжити заходів щодо погашення заборгованості зі сплати ЄСВ.

Доручити МОЗ:

забезпечити дотримання терміну переходу на електронні листки тимчасової непрацездатності (до 31.08.2021), тестування системи та відповідне нормативно-правове регулювання цього процесу;

посилити контроль за обґрунтованістю видачі лікарсько-консультативною комісією висновків щодо направлення хворих (застрахованих осіб) на лікування в реабілітаційні відділення санаторно-курортних закладів за кошти Фонду соцстрахування;

розробити та затвердити на виконання статті 36 Закону № 1645 порядок проведення епідеміологічного обстеження (розслідування) епідемій та спалахів інфекційних хвороб.

Доручити Мінветеранів вжити заходів щодо завершення у 2021 році розроблення і введення в експлуатацію Реєстру ветеранів війни.

Доручити Мінфіну:

вжити заходів щодо забезпечення достатнього фінансування для повного відшкодування шкоди, заподіяної майну та здоров'ю громадян, які мають статус постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, відповідно до наданих Мінсоцполітики обґрунтованих розрахунків, підтверджених даними органів соцзахисту щодо кількості постраждалих від Чорнобильської катастрофи осіб у розрізі відповідних категорій;

вжити заходів щодо забезпечення повного фінансування Мінсоцполітики для придбання путівок до дитячих центрів «Артек» і «Молода гвардія» на виконання вимог Закону № 906;

удосконалити процес планування та адміністрування ЄСВ;

забезпечити з метою недопущення здійснення страховими фондами власних розрахунків сум ЄСВ планування ДПС не індикативних, а планових показників ЄСВ і включення їх, зважаючи на пропорції розподілу, до бюджетів страхових фондів;

урегулювати, зважаючи на термін позовної давності, питання погашення позик на покриття тимчасових касових розривів, наданих з єдиного казначейського рахунка Пенсійного фонду у 2007–2014 роках;

спільно з усіма залученими органами забезпечити повноцінний обмін інформацією для впровадження превентивної верифікації у повному обсязі.

Доручити Мінекономіки:

прискорити розроблення та внесення на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту про внесення змін до Закону № 5067 щодо збільшення вартості дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, скасування дозволу у разі несплати за нього;

внести пропозиції щодо правового врегулювання умов повернення Фондом безробіття до державного бюджету коштів у сумі 1 277 млн грн, які виділялись у 2020 році за КПКВК 1201240 на поворотній основі;

вжити заходів для зменшення заборгованості із виплати заробітної плати; розробити та вжити заходів, спрямованих на досягнення фінансової стабільності системи загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, для забезпечення виконання Фондом безробіття своїх зобов'язань;

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

- урегулювання у Законах № № 5067, 1533 правового статусу державної служби зайнятості і усунення правових неузгодженостей, пов'язаних із визначенням статусу цієї служби;

- посилення страхового принципу при призначенні допомоги по безробіттю застрахованим особам, у тому числі шляхом перегляду визначеного частиною першою статті 23 Закону № 1533 розміру цієї допомоги у відсотках до середньої заробітної плати (доходу) та залежно від страхового стажу;

- зміни підходів у Законах № № 1533, 5067 до стимулювання самозайнятості населення, підприємницьких ініціатив безробітних громадян, зокрема щодо встановлення критеріїв періоду тривалості ведення підприємницької діяльності особами, що отримали одноразову допомогу по безробіттю для її організації, механізму повернення виплачених коштів у разі припинення такої діяльності достроково;

- конкретизації у статті 31 Закону № 5067 умов залучення безробітних до громадських робіт і визначення частки співфінансування таких робіт за рахунок коштів Фонду безробіття;

- удосконалення у Законі № 5067 діючих та запровадження нових програм сприяння зайнятості молоді, стимулювання роботодавців до працевлаштування такої категорії безробітних;

- осучаснення у Порядку № 153 механізму надання роботодавцям компенсації частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою ЄСВ, зокрема щодо правового врегулювання процедури проведення перевірок підтвердження наданої роботодавцем інформації про виконання ним умов компенсації;

- приведення Порядку № 306 у відповідність зі статтею 47¹ Закону № 5067 у частині надання допомоги по частковому безробіттю на період надзвичайної ситуації, встановленої Кабінетом Міністрів України;

завершити перегляд та актуалізацію нормативно-правових актів у сфері зайнятості населення;

посилити контроль за плануванням ДЦЗ видатків за кошти державного бюджету на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою ЄСВ (КПКВК 1201290), і на соціальний захист працівників, що вивільняються у зв'язку із виведенням працівників ЧАЕС (КПКВК 1201280);

визначитись із подальшим використанням об'єкта незавершеного будівництва – адміністративної будівлі ДЦЗ у м. Києві, вул. Астраханська, № 9-17, та ухвалити відповідні управлінські рішення з метою запобігання неефективному витрачання коштів Фонду безробіття.

Доручити Мінфіну, Мінсоцполітики, Мінекономіки та страховим фондам:

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

- встановлення єдиних підходів до затвердження бюджетів страхових фондів (зокрема, виділення окремим рядком сум ЄСВ), врегулювання питання одночасного узгодження показників бюджетів страхових фондів з показниками державного бюджету в разі їх перегляду,

- визначення чіткого переліку видатків страхових фондів на організацію їх роботи та обов'язкового погодження цих видатків з Мінфіном,

- встановлення єдиної методики відображення в обліку органами, що здійснюють соціальні виплати ВПО, сум, невикористаних за минулі періоди,

- доповнення переліку видатків, що здійснюються з державного бюджету, встановленого статтею 87 Бюджетного кодексу України, видатками на покриття недоотриманої суми коштів від застосування розміру пільгового розміру ЄСВ,

- узгодження з підпунктом 2 пункту 14 розділу VI Бюджетного кодексу України пункту 4 статті 4 Закону № 1105 і пункту 4 статті 16 Закону № 1533 у частині застосування казначейського обслуговування коштів страхових фондів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України,

- доповнення статті 91 Регламенту Верховної Ради України з метою недопущення неконтрольованого розбалансування бюджетів страхових фондів нормами, що передбачатимуть у разі внесення законопроєкту, проєкту іншого акта, прийняття якого призведе до зміни показників бюджетів страхових фондів, подання у складі супровідних документів фінансово-економічного обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки) наслідків застосування закону або іншого акта після його прийняття (надходжень та/або витрат бюджетів страхових фондів),

- осучаснення нормативу видатків на організацію роботи страхових фондів, встановленого постановою № 710, забезпечення його дотримання та

покладання на органи Казначейства контролю за здійсненням страховими фондами видатків у межах затверджених бюджетів (кошторисів),

- визначення форми власності майна страхових фондів, зокрема Фонду соцстрахування, законодавчого закріплення її в Основах і відповідних нормативно-правових актах, що регулюють діяльність страхових фондів,

- віднесення Фонду соцстрахування до юридичної особи публічного права,

- встановлення в Законі № 2464 обґрунтованого розміру ЄСВ, який за існуючого стану справ забезпечить наповнення бюджетів страхових фондів для повного виконання їх повноважень;

розглянути питання про недопущення при формуванні та виконанні бюджетів страхових фондів порушення принципів економічної залежності видатків споживання від отриманих доходів та ВВП, а також враховувати це при прийнятті нормативно-правових актів, що впливають на збільшення видаткової частини бюджетів страхових фондів;

удосконалити затверджені Порядком № 44 форми звітності страхових фондів з виконання бюджетів;

розглянути питання та з метою збалансування бюджетів ПФУ та Фонду соцстрахування внести відповідні пропозиції щодо звільнення їх бюджетів від невласливих видатків та недопущення їх виникнення у подальшому;

розглянути питання щодо узгодження фактичної структури управління страховими фондами з визначеною Основами;

розглянути питання про доцільність переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності та у разі необхідності внести відповідні пропозиції;

Мінсоцполітики забезпечувати повне відшкодування Фонду соцстрахування з державного бюджету за КПКВК 2501200 пільгового матеріального забезпечення постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи;

Мінфіну і Мінсоцполітики вжити заходів щодо недопущення виникнення заборгованості Фонду соцстрахування перед застрахованими особами з виплати матеріального забезпечення.

Доручити Мінфіну, Мінсоцполітики та ПФУ:

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

- узгодження норми абзацу дев'ятого частини першої статті 57 Закону України від 05.09.2017 № 2145 «Про освіту» із частиною четвертою статті 114 Закону № 1058 щодо державних гарантій педагогічним працівникам у частині призначення пенсії за вислугу років,

- звільнення ПФУ від сплати судового збору згідно із Законом України «Про судовий збір» через дефіцит його бюджету,

- визначення коштів державного бюджету у Законі № 1058 джерелами покриття видатків на оплату послуг з доставки пенсій за віком на пільгових умовах, дострокових пенсій окремим категоріям громадян, пенсій за вислугу років, виплату допомоги на поховання особам, зазначеним у частині четвертій

статті 114, частині другій статті 115, абзаці п'ятому пункту 2 та абзаці другому пункту 21 Прикінцевих положень Закону № 1058,

- визначення усіма законами України, відповідно до яких призначається пенсія, джерел покриття видатків на виплату та доставку пенсій і допомоги на поховання,

- доповнення переліку видатків, що здійснюються з державного бюджету, встановленого підпунктом «а» пункту 9 частини першої статті 87 Бюджетного кодексу України:

видатками на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах, дострокових пенсій окремим категоріям громадян, пенсій за вислугу років, допомоги на поховання, а також сумою, якої не вистачає для повного покриття видатків ПФУ на виплату та доставку пенсій за віком, призначених на пільгових умовах, як це передбачено частиною третьою статті 9, частиною четвертою статті 114, частиною другою статті 115, абзацами п'ятим та шостим пункту 2 та абзацом другим пункту 21 Прикінцевих положень Закону № 1058;

видатками на пенсійні виплати постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи (стаття 63 Закону № 796) і щомісячні доплати до пенсії непрацюючим пенсіонерам, вивільненим у зв'язку із закриттям ЧАЕС (пункт «г» частини другої статті 12 Закону № 309);

- визначення джерелом фінансування витрат на виплату щомісячної доплати до пенсії непрацюючим пенсіонерам, вивільненим у зв'язку із закриттям ЧАЕС (пункт «г» частини другої статті 12 Закону № 309), коштів державного бюджету, що спрямовуються Мінсоцполітики і ПФУ за КПКВК 2506080 (з метою уникнення дублювання видатків державного бюджету за різними бюджетними програмами і головними розпорядниками у частині третій статті 12 Закону № 309),

- усунення протиріч між частиною вісімнадцятою статті 43 і частиною четвертою статті 63 Закону № 2262 щодо упорядкування умов перерахунку пенсій військовослужбовцям,

- визначення джерела фінансування сплати страхових внесків до ПФУ за осіб, яким до страхового стажу зараховуються періоди, за які не сплачувалися страхові внески або сплачувалися у неповному розмірі,

- встановлення фінансової та адміністративної відповідальності посадових осіб підприємств, організацій за невнесення або несвоєчасне внесення плати для покриття фактичних витрат ПФУ на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах,

- унормування у Законі № 1603 виплати цільової грошової допомоги на прожиття особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій за рахунок коштів державного бюджету;

підготувати спільно з Фондом соцстрахування та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект порядку виплати ВПО невикладених сум соціальних виплат за минулий період і розробити єдину методику відображення в обліку органами, що здійснюють соціальні виплати ВПО, сум, невикладених за минулі періоди;

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт нового Порядку погашення заборгованості, що утворилася внаслідок нарахування (перерахунку) пенсійних виплат на виконання судових рішень;

розглянути питання запровадження окремої бюджетної програми «Погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішенням суду»;

розробити на середньострокову перспективу план заходів зі зменшення дефіциту бюджету ПФУ;

вивчити питання врахування при підготовці нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення пенсійних виплат, страхового стажу та індивідуального заробітку;

розглянути питання врегулювання отримання пенсії особою у разі виїзду на постійне місце проживання до країн, з якими Україною не укладено міжнародних договорів;

припинити практику застосування органами ПФУ при призначенні пенсії за віком на пільгових умовах роз'яснення № 8, що суперечить чинному законодавству, для пільгового обчислення стажу роботи за професією працівникам, безпосередньо зайнятим повний робочий день на підземних роботах та в металургії, вивчити питання доцільності закріплення визначеного цим роз'ясненням порядку обчислення пільгового стажу у статті 114 Закону № 1058 і Порядку застосування списків № 1, 2;

розглянути питання прийняття осучасненого закону, що врегулює проблеми соціального захисту постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи та сприятиме уникненню судових позовів;

вивчити питання уніфікації механізму перерахунків пенсій, призначених відповідно до Закону № 2262, незалежно від силових відомств, у яких проходили службу військові пенсіонери;

дотримуватися вимог частини п'ятої статті 43 Бюджетного кодексу України, пункту 5 Порядку № 1080 та умов договорів при наданні та поверненні ПФУ позик на покриття тимчасових касових розривів;

розглянути питання осучаснення пенсій державним службовцям;

розглянути питання упорядкування системи та механізму встановлення надбавок, підвищень та доплат до пенсій, визначення їх розмірів на підставі єдиного базового показника, а також скасування однотипних і дублюючих їх видів;

вжити заходів щодо недопущення неконтрольованого зростання видатків на доставку пенсійних виплат; ретельно відпрацювати вимоги до учасників конкурсу з відбору організацій, здатних забезпечити доставку пенсій.

3. Рекомендувати Мінсоцполітики:

вивчити питання щодо внесення змін до законодавства в частині перегляду у визначеному законом порядку переліку неактуальних розмірів і видів встановлених законодавством пільг, компенсацій, допомоги (зокрема, компенсації вартості санаторно-курортних путівок) та заміни частини пільг

соціальними послугами (наприклад, транспортне забезпечення), що, враховуючи їх монетизацію та адресність, зменшить навантаження на державний бюджет;

удосконалити нормативно-правове забезпечення соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та надати Кабінету Міністрів України проекти відповідних нормативно-правових актів;

вжити заходів для забезпечення взаємодії з МОЗ у частині обміну інформацією з Державного реєстру України, до складу якого входять соціологічні, дозиметричні і медичні підреєстри, стосовно осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;

вжити заходів щодо забезпечення введення протягом 2021 року в промислову експлуатацію програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада»;

розробити і затвердити порядок взаємодії суб'єктів системи надання соціальних послуг як складової Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС) з урахуванням вимог постанови № 99;

пришвидшити створення та функціонування Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг як складової Єдиної інформаційної системи соціальної сфери з урахуванням вимог постанови № 99;

розробити і затвердити методiku проведення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості;

забезпечити затвердження порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах;

з метою реалізації пілотного проєкту «Розвиток соціальних послуг» вжити заходів щодо перетворення установ/закладів надання соціальних послуг державного/комунального секторів у державні/комунальні підприємства;

вжити заходів щодо удосконалення системи управління Експериментальним проєктом у частині визначення відповідальних зі сторони замовника та забезпечити досягнення цілей проєкту;

вжити дієвих заходів для досягнення в межах встановлених термінів виконання індикаторів/результатів/умов, пов'язаних з виплатами, які передбачені міжнародними угодами;

при підготовці бюджетних запитів та проєктів кошторисів забезпечити складання обґрунтованих розрахунків відповідно до вимог Порядку № 228;

вжити заходів для створення та функціонування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, як це передбачено частиною другою статті 7 Закону № 2229, зі створенням комплексної системи захисту інформації відповідно до вимог Закону України від 05.07.1994 № 80/94-ВР «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»;

розробити порядок складання обґрунтованих деталізованих розрахунків видатків на виплату громадянам пільг і житлових субсидій з використанням даних Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій та Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги;

розглянути питання про доцільність підвищення норми сплати за послуги до 20 відс. після зняття карантину та можливість пом'якшення обмежень на отримання субсидій, які пов'язані з майновим станом заявника;

вжити заходів щодо придбання встановленої кількості (90 відс.) путівок дитячих центрів «Артек» і «Молода гвардія» для оздоровлення та відпочинку дітей за рахунок коштів державного бюджету;

вжити заходів щодо організації щорічного збору та зведення інформації про чисельність дітей, у тому числі дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, у розрізі адміністративно-територіальних одиниць;

розробити і затвердити порядок направлення на оздоровлення та відпочинок дітей, які потребують особливої уваги та підтримки, в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку вищої категорії, які розташовані в гірських районах (районах, в яких розташовані населені пункти, віднесені до категорії гірських), згідно з вимогами Порядку № 322;

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

- приведення Порядку № 1045 у частині визначення мережі розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів таких коштів у відповідність до вимог частини третьої статті 10 Бюджетного кодексу України;

- внесення змін до Порядку № 110 у частині можливості здійснення виплат грошових компенсацій замість санаторно-курортного лікування та вартості самостійного санаторно-курортного лікування;

- внесення змін до Закону № 745 в частині джерел покриття витрат на виплату державної допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., та особам, які отримали тілесні ушкодження, побої, мордування під час участі в зазначених акціях, оскільки у 2019 і 2020 роках такі виплати Мінсоцполітики здійснювалися за КПКВК 2501190;

- внесення змін до Переліку № 501 у частині актуалізації назв санаторіїв, які належать до сфери управління Мінсоцполітики;

забезпечити обґрунтоване планування видатків за напрямом «виплата матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби» з використанням наявних інформаційних баз і систем;

розробити механізм взаємодії Мінсоцполітики з МОН у частині планування видатків на виплату соціальних стипендій Верховної Ради України;

забезпечити планування видатків на виплати деяких видів допомог, компенсацій, грошового забезпечення та оплати послуг окремим категоріям населення за КПКВК 2501030 і 2501130 на підставі обґрунтованих розрахунків з використанням наявних інформаційних баз і систем, а також контроль за їх використанням;

розглянути питання розроблення Стратегії облаштування депортованих осіб, їх адаптації та інтеграції в українське суспільство, в якій визначити ефективні механізми збору, обробки та моніторингу актуальної інформації щодо загальної кількості репатріантів та членів їх сімей, отриманого ними житла та

інших пільг і компенсацій; вдосконалити підходи до планування видатків на розселення та облаштування депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України, проведення національно-культурних мистецьких заходів, спрямованих на задоволення соціальних і культурних потреб депортованих осіб, та визначити органи, відповідальні за організацію цих заходів, шляхи залучення інвестицій на зазначені цілі; систему контролю за використанням коштів;

вирішити спільно з Мінветеранів з покладанням на це Міністерство відповідних повноважень питання доцільності передачі йому частини бюджетних призначень на виплату довічних державних стипендій, щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань та соціальної допомоги особам, які мають особливі та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., та особам, які отримали тілесні ушкодження, побої, мордування під час участі в зазначених акціях.

4. Рекомендувати ФСЗІ:

забезпечити обґрунтоване планування видатків за КПКВК 2507100 на забезпечення дітей з інвалідністю реабілітаційними заходами на підставі об'єктивних даних щодо кількості відповідної категорії дітей, що потребують такі послуги;

забезпечити складання обґрунтованих розрахунків доходів спеціального фонду від надходження адміністративно-господарських санкцій і пені, а також розробити порядок обліку безнадійної заборгованості за несплаченими АГС та пені.

5. Рекомендувати ПФУ:

забезпечити спільно з Фондом соцстрахування постійне звіряння даних щодо померлих осіб, які отримують страхові виплати;

пришвидшити автоматизацію функціональних процесів планування показників бюджету в частині видатків, контролю за рухом коштів, формування всіх видів звітності з виконання бюджету, платіжних доручень на виплату пенсій за кордон, перенесення даних про трудову діяльність особи зі сканкопій, що надсилаються особою, в електронну трудову книжку;

удосконалити Порядок № 21-2, у тому числі передбачити механізм фінансування за рахунок коштів державного бюджету суми, якої не вистачає до повного покриття видатків ПФУ на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах відповідно до абзацу шостого пункту 2 Прикінцевих положень Закону № 1058;

вжити заходів щодо недопущення недоліків і прорахунків при плануванні видатків на пенсійні виплати всіх категорій пенсіонерів.

6. Рекомендувати Мінсоцполітики і Фонду соцстрахування:

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

поширення на осіб, інвалідність яких пов'язана з трудовим каліцтвом, права забезпечення автомобілями, визнаними гуманітарною допомогою;

включення Фонду соцстрахування та його робочих органів до переліку суб'єктів, які мають право на отримання в оренду державного та комунального майна без проведення аукціону згідно із Законом № 157;

до Закону № 1105:

- визначити терміни затвердження щорічних звітів про виконання бюджету Фонду соцстрахування та його діяльність,

- вилучити із статті 3 принцип соціального страхування «диференціювання страхового тарифу з урахуванням умов і стану безпеки праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності на кожному підприємстві»,

- у статтях 11 і 12 чітко визначити напрями використання коштів Фонду соцстрахування,

- забезпечити єдине застосування у тексті Закону поняття терміна «страхові внески»,

- у статті 43 щодо осучаснення переліку документів, які надаються для призначення страхових виплат;

забезпечити обґрунтоване планування та ефективне використання коштів державного бюджету за напрямами видатків, запровадженими у зв'язку з COVID-19 у 2020 році та продовженими у 2021 році;

вивчити питання правового врегулювання прав фізичних осіб за угодами цивільно-правового характеру на отримання матеріального забезпечення та за необхідності надати відповідні пропозиції Кабінету Міністрів України;

вивчити питання удосконалення контролю за діяльністю Фонду соцстрахування, у тому числі щодо доцільності покладання таких повноважень статтею 53 Закону № 1105 на громадську раду Фонду соцстрахування, та за необхідності надати відповідні пропозиції Кабінету Міністрів України.

7. Рекомендувати Фонду соцстрахування:

забезпечити щорічне затвердження планів проведення засідань правління, програми робіт Фонду соцстрахування, проєктів бюджетів і звітів про їх виконання, звітів про результати діяльності Фонду соцстрахування з дотриманням вимог Закону № 1105 і Статуту;

удосконалити Порядок № 42, зокрема, у частині осучаснення положень планування видатків на матеріальне забезпечення та соціальні послуги, узгодження переліку напрямів використання коштів Фонду соцстрахування із Законом № 1105;

затвердити порядок розпорядження майном;

поширити практику розміщення віддалених робочих місць працівників Фонду соцстрахування в центрах адміністративних послуг «Прозорий офіс»;

посилити внутрішній контроль за списанням майна, вжити дієвих заходів для раціонального та ефективного використання майна, яке не використовується;

забезпечити упорядкування організаційної структури (унормування порядку розподілу граничної чисельності працівників між робочими органами,

їх відділеннями з урахуванням адміністративно-територіальної реформи, формування структури внутрішніх підрозділів ВД Фонду та її робочих органів);

забезпечити внутрішній контроль за дотриманням ВД Фонду та її робочими органами трудового законодавства у разі звільнення працівників і з метою уникнення зайвих грошових виплат із бюджету Фонду соцстрахування вживати згідно з чинним законодавством заходів щодо встановлення осіб, винних у незаконному звільненні працівників;

розробити та впровадити прикладне програмне забезпечення систем «Бюджет», «Медичні та соціальні послуги для потерпілих», електронних кабінетів страхувальника і застрахованої особи, завершити реалізацію системи електронного документообігу та її інтеграцію із системою електронної взаємодії органів державної влади;

запровадити звітність щодо кількості потерпілих, які обліковуються в робочих органах ВД Фонду;

затвердити нові положення/порядки фінансування витрат для забезпечення потерпілих технічними та іншими засобами реабілітації, лікуванням, медичною реабілітацією, лікарськими засобами та виробами медичного призначення, слуховими апаратами, зубопротезуванням, очним протезуванням, окулярами, контактними лінзами, постільною та натільною білизною, постільними речами, гігієнічними виробами, професійною реабілітацією (професійним навчанням), перекваліфікацією та скасувати відповідні нормативні акти ФССНВ;

визнати таким, що втратило чинність, Положення про забезпечення путівками і доповнити Порядок № 33 нормами щодо компенсації витрат потерпілому (і супроводжуючій особі в разі наявності) за самостійно придбані путівки до санаторно-курортного закладу, проїзд до санаторного закладу і зворотному напрямку, на транспортування особи з інвалідністю спеціальним медичним транспортом (із зазначенням термінів виплати вказаної компенсації); встановлення строків та умов проведення часткової попередньої оплати, умов і термінів повернення санаторно-курортним закладом різниці між сумою попередньої оплати та вартістю фактично використаних потерпілим та супроводжуючою особою ліжокднів (із встановленням штрафних санкцій за несвоєчасне повернення коштів);

внести зміни до пункту 9.2 Примірної форми договору (додаток 3 до постанови правління Фонду соцстрахування від 24.05.2017 № 33) в частині встановлення штрафів санаторно-курортному закладу за недотримання строків надсилання робочому органу Фонду соцстрахування документів, визначених абзацом другим пункту 7.6 Примірної форми договору;

запровадити періодичну звітність про автомобілі, які повернено потерпілими і зберігаються в робочих органах ВД Фонду, та їх рух упродовж звітного періоду;

посилити контроль за використанням коштів Фонду соцстрахування та вжити заходів щодо недопущення виявлених недоліків і порушень у подальшому.

8. Рекомендувати Фонду безробіття:

розглянути питання визначення у Статуті Фонду безробіття термінів затвердження звітів про результати діяльності Фонду та виконання його бюджету;

розробити на виконання статті 23 Основ порядок складання і виконання бюджету Фонду безробіття;

визначити перспективні завдання Фонду безробіття згідно зі Статутом, зокрема затвердити Стратегію розвитку державної служби зайнятості;

посилити контроль за діяльністю ДЦЗ (виконує функції виконавчої дирекції Фонду безробіття), зокрема, шляхом заслуховування звіту про діяльність виконавчої дирекції Фонду та виконання бюджету Фонду;

розглянути можливість створення інформаційної системи (підсистеми) автоматизації процесів планування та виконання бюджету Фонду безробіття в розрізі статей і напрямів, здійснення контролю за рухом та залишком коштів Фонду безробіття, узагальнення та формування звітності; актуалізувати наступні етапи створення КСЗІ з урахуванням раніше проведених робіт і застосованих технологій захисту;

забезпечити належне планування видатків Фонду безробіття, зокрема на забезпечення діяльності ІПК ДСЗ, та контроль за їх використанням;

завершити перевірки цільового використання коштів виплати одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання; забезпечити повернення суб'єктами господарювання, у яких за результатами перевірок цільового використання коштів встановлені порушення, незаконно отриманих виплат одноразової матеріальної допомоги та допомоги по частковому безробіттю на період карантину;

провести інвентаризацію об'єктів незавершеного будівництва та внести пропозиції щодо подальшого використання таких об'єктів для забезпечення ефективного використання коштів Фонду безробіття, вжити заходів з метою унеможливлення ризиків нереалізації об'єктів незавершеного будівництва;

забезпечити внесення відповідних змін до установчих документів державних установ ДСЗ у зв'язку зі зміною органу управління та передачею згідно з розпорядженням № 1228-р цілісних майнових комплексів ДСЗ від Мінсоцполітики до Мінекономіки;

завершити в установленому порядку державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно ДСЗ, у тому числі комплексу приміщень ІПК ДСЗ;

провести комплексний аналіз діяльності ІПК ДСЗ та ефективності використання коштів Фонду безробіття, спрямованих на забезпечення його діяльності; визначити стратегію розвитку ІПК ДСЗ та умови його фінансування;

провести моніторинг можливих варіантів подальшого використання об'єкта незавершеного будівництва – адміністративної будівлі ДЦЗ у м. Києві, вул. Астраханська, № 9-17, та ухвалити відповідні управлінські рішення з метою запобігання неефективному витрачання коштів Фонду.

9. Звіт про результати аналізу у вигляді електронного документа і рішення Рахункової палати надіслати Мінсоцполітики, ПФУ, Фонду соцстрахування,

ФСЗІ, Мінветеранів, ДЦЗ, Мінекономіки.

10. Звіт про результати аналізу у вигляді електронного документа і рішення Рахункової палати надіслати Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів.

1. ПЕРЕДУМОВИ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ

1.1. Підстава для здійснення аналізу

Україна, ратифікувавши 14.09.2006 Європейську соціальну хартію (переглянуту 03.05.1996), 16.09.2015 Конвенцію Міжнародної організації праці про основні цілі та норми соціальної політики від 22.06.1962 № 117, 16.03.2016 Конвенцію Міжнародної організації праці про мінімальні норми соціального забезпечення від 04.06.1952 № 102 та підписавши 21.03.2014 Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, взяла на себе зобов'язання забезпечити життєвий рівень свого населення відповідно до міжнародних норм і стандартів та гарантувати соціальне забезпечення кожному не нижче життєво важливого прожиткового мінімуму.

Забезпечення державою соціальних прав і гарантій громадян впливає із конституційного принципу: Україну згідно зі статтею 1 Конституції України визначено як соціальну державу.

Відповідно до статті 46 Конституції України **громадяни мають право на соціальний захист**, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

У державному бюджеті щороку на соціальний захист і соціальне забезпечення населення затверджується майже четверта частина коштів зведеного бюджету України (у 2020 році більше 330 млрд грн). Значними є фінансові ресурси Пенсійного фонду та фондів соціального страхування (у 2020 році – 530,5 млрд грн, з них кошти державного бюджету – 222,8 млрд гривень). Враховуючи це, а також невдоволеність населення України тенденціями у сфері соціальної підтримки, значну чисельність уразливих верств населення в Україні, появу нових категорій, які потребують соціального захисту, та низькі соціальні гарантії і стандарти, питання соціального захисту та соціального забезпечення в Україні є актуальним.

Рахункова палата відповідно до статей 4 і 7 Закону України «Про Рахункову палату», рішення Рахункової палати від 27.12.2019 № 39–4 про виконання процедурного рішення Верховної Ради України від 18.12.2019 щодо проведення позапланового заходу державного зовнішнього фінансового

контролю (аудиту), доручень для виконання повноважень члена Рахункової палати та забезпечення здійснення заходу державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) від 24.06.2020 № 05–31, від 11.12.2020 № 05–54, від 26.02.2021 № 05–13 **вперше провела аналіз системи загальнообов’язкового державного пенсійного і соціального страхування та соціального захисту населення.**

1.2. Мета аналізу – оцінити:

- нормативно-правове врегулювання питань функціонування системи загальнообов’язкового державного пенсійного і соціального страхування та соціального захисту населення України за рахунок коштів державного бюджету, виділених Мінсоцполітики, Мінекономіки, Мінветеранів, ФСЗІ, а також коштів ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття;

- ефективність управлінських рішень, ухвалених Мінсоцполітики, ФСЗІ, а також ПФУ, Фондом соцстрахування, Фондом безробіття (ДЦЗ) з питань обґрунтованості планування фінансових ресурсів для забезпечення передбачених Конституцією України та чинним законодавством України соціальних прав і гарантій; повноти виплати пенсій, допомог та інших соціальних виплат, надання соціальних послуг; обґрунтованості їх розмірів; досягнення розпорядниками коштів, Пенсійним фондом, Фондом соцстрахування, Фондом безробіття (ДЦЗ) оптимізації витрат, пов’язаних з виконанням покладених на них функцій (адміністративні, управлінські видатки);

- стан внутрішнього контролю розпорядників бюджетних коштів та стан реагування об’єктами контролю на пропозиції Рахункової палати за результатами попередніх контрольних заходів у частині питань, що стосуються теми аналізу.

1.3. Предмет аналізу:

- нормативно-правові, розпорядчі та інші документи з питань, що стосуються функціонування системи загальнообов’язкового державного пенсійного і соціального страхування та соціального захисту населення України;

- кошти державного бюджету за 46 бюджетними програмами, з них за 36 головним розпорядником було Мінсоцполітики: КПКВК 2501010, КПКВК 2501070, КПКВК 2501090, КПКВК 2501120, КПКВК 2501130, КПКВК 2501150, КПКВК 2501160, КПКВК 2501180, КПКВК 2501190, КПКВК 2501200, КПКВК 2501230, КПКВК 2501450, КПКВК 2501470, КПКВК 2501480, КПКВК 2501570, КПКВК 2501590, КПКВК 2501630, КПКВК 2507020, КПКВК 2507030, КПКВК 2507100, КПКВК 2507040, КПКВК 2501490, КПКВК 2501510, КПКВК 2501520, КПКВК 2501030, КПКВК 2501460, КПКВК 2501700, КПКВК 2505010, КПКВК 2505030, КПКВК 2505150, КПКВК 2506080, КПКВК 2506090, КПКВК 2501170, КПКВК 2501140, КПКВК 2501310, КПКВК 2501320;

- кошти державного бюджету за бюджетними програмами, головним розпорядником яких було Мінветеранів: КПКВК 1501010, КПКВК 1501030, КПКВК 1501040, КПКВК 1501700;

- кошти державного бюджету за бюджетними програмами, головним розпорядником яких у 2020 році було Мінекономіки: КПКВК 1201120, КПКВК 1201240, КПКВК 1201280, КПКВК 1201290, КПКВК 1201310, КПКВК 1201340;

- кошти ЄСВ та інші джерела надходжень до бюджетів ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття;

- управлінські рішення об'єктів аналізу;

- планові документи (бюджетні запити, проекти кошторисів, проекти бюджетів ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття (ДЦЗ) на 2019, 2020 роки), паспорти бюджетних програм Мінсоцполітики, Мінекономіки, Мінветеранів, кошториси та бюджети ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття (ДЦЗ) на 2019, 2020 роки та інші документи з питань аналізу;

- дані фінансової, оперативної та статистичної звітності, оперативні дані щодо одержувачів пенсій, допомог та інших соціальних і страхових виплат у розрізі джерел виплати, показників виконання бюджету ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття (ДЦЗ) за 2019–2020 роки, звіти про виконання паспортів бюджетних програм, головними розпорядниками яких є Мінсоцполітики, Мінекономіки, Мінветеранів, первинні бухгалтерські та інші документи, що стосуються питань аналізу;

- дані інформаційних систем і реєстрів ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття та інших інформаційних систем і реєстрів з питань аналізу; інформація щодо стану автоматизації процесів планування, акумулювання, розподілу та витрачання коштів та заходів, вжитих та/ або запланованих для оптимізації таких процесів;

- документи щодо організаційної структури ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття, чисельності їх працівників; здійснення адміністративно-господарських витрат, витрат на розвиток та функціонування інформаційно-аналітичних систем.

Загальний обсяг охоплених¹ аналізом за 2019–2020 роки коштів:

- **державного бюджету – 550,5 млрд грн** (2019 рік – 219,6 млрд грн, 2020 рік – 330,9 млрд грн, з них 83,0 і 67,3 відс. передбачено страховим фондам);

- **бюджетів Пенсійного фонду, Фонду соцстрахування і Фонду безробіття – 1022,2 млрд грн** (2019 рік: доходи – 479,4 млрд грн, видатки – 477,8 млрд грн, 2020 рік: 544,8 і 544,4 млрд грн);

- **позик, залучених ПФУ з єдиного казначейського рахунка – 297,8 млрд грн** (2019 рік – 118,7 млрд грн, 2020 рік – 179,1 млрд грн).

Початкові обмеження аналізу:

- часові: 2019 та 2020 роки, для аналізу динаміки показників та змін у нормативно-правовому забезпеченні вивчались дані і за попередні періоди; окремі документи, що прямо чи опосередковано характеризують виконання повноважень об'єктів аналізу з питань, що досліджувались у тому числі звітні та аналітичні дані, за більш тривалий період у разі потреби;

¹ Затверджені планові суми.

- територіальні: м. Київ (за місцезнаходженням Мінсоцполітики, ФСЗІ, ПФУ, Фонду соцстрахування, ДЦЗ);

- нормативні: відповідно до рішення Рахункової палати від 03.04.2020 № 8–3 «Про внесення змін до рішення Рахункової палати від 16 березня 2020 року № 6–1 «Про організацію роботи Рахункової палати на період здійснення заходів щодо запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19», статті 29 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», враховуючи вимоги постанов Кабінету Міністрів України від 12.03.2020 № 211 і від 09.12.2020 № 1236 (зі змінами), протягом дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), контрольний захід здебільшого проводився з використанням засобів дистанційного зв'язку, без здійснення персональних контактів членів контрольної групи з уповноваженими посадовими особами об'єктів контролю та без відвідування приміщень об'єктів контролю.

Об'єкти аналізу:

Мінсоцполітики, ФСЗІ², Пенсійний фонд, Фонд соцстрахування, ДЦЗ. За результатами аналізу складено 5 актів.

Термін проведення аналізу: липень 2020 року – травень 2021 року; підготовка звіту – червень 2021 року.

1.4. Методи аналізу:

- аналіз нормативно-правових, розпорядчих актів та документів, що регулюють питання аналізу;
- оцінка повноти реалізації об'єктами контролю запланованих заходів з питань аналізу;
- аналіз обґрунтованості планування видатків за бюджетними програмами, що підлягають аналізу;
- аналіз обґрунтованості формування та виконання бюджету Фонду соцстрахування, Фонду безробіття за 2019 і 2020 роки;
- аналіз обґрунтованості формування та виконання бюджету ПФУ за 2019 і I півріччя 2020 року;
- аналіз отриманої на запит Рахункової палати, інформації ПФУ, щодо стану формування і виконання бюджету впродовж липня-грудня 2020 року, показників звітності за 2020 рік та інших документів, що стосуються виконання бюджету Пенсійного фонду за 2020 рік;

² Згідно із Законом України від 01.06.2021 № 1499-IX “Про внесення змін до деяких законів України щодо перейменування Фонду соціального захисту інвалідів і приведення термінології у відповідність із законодавством у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю” у тексті Закону України “Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні” слова “Фонд соціального захисту інвалідів” замінено словами “Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю” у відповідних відмінках. Кабінету Міністрів України доручено у тримісячний строк з дня набрання чинності цим законом привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим законом; забезпечити приведення міністерствами та іншими ЦОВВ їх нормативно-правових актів у відповідність із цим законом.

- аналіз, отриманої на запит Рахункової палати, інформації Мінекономіки та Мінветеранів, щодо показників, наведених у бюджетних запитах, проєктах кошторисів, паспортах бюджетних програм, звітах про їх виконання, кошторисах, фінансовій та бюджетній звітності та інших документах за 2019 і 2020 роки, що стосуються питань аналізу;

- аналіз забезпеченості коштами видатків на виплату пенсій та інших виплат;

- аналіз показників фінансової, статистичної та іншої звітності, документів первинного бухгалтерського обліку;

- аналіз матеріалів щодо реагування на результати попереднього аудиту Рахункової палати;

- отримання пояснень від посадових осіб об'єктів аналізу;

- аналіз та опрацювання матеріалів засобів масової інформації, інтернет-видань за темою аналітичного заходу.

1.5. Критерії оцінки:

✓ *щодо відбору об'єкту аналізу:*

- Мінсоцполітики як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціальної політики, загальнообов'язкового державного пенсійного та соціального страхування, соціального захисту;

- ПФУ як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню; забезпечує своєчасне і в повному обсязі фінансування та виплату пенсій, здійснює контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду;

- Фонд соцстрахування як орган (некомерційна самоврядна організація), який здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням, провадить акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечує фінансування виплат за цими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування та здійснює інші функції згідно із затвердженим статутом;

- ДЦЗ як неприбуткова державна установа, що фінансується за рахунок коштів Фонду безробіття, і здійснює управління та оперативне розпорядження фінансовими ресурсами Фонду в межах затвердженого бюджету Фонду безробіття відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», управління майном; здійснює контроль за використанням коштів Фонду безробіття та забезпечує функціонування Єдиної інформаційно-аналітичної системи;

- ФСЗІ як неприбуткова бюджетна установа, діяльність якої з питань фінансового забезпечення заходів щодо соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні та реалізації в межах своїх повноважень заходів щодо зайнятості та працевлаштування осіб з інвалідністю, спрямовується, координується та контролюється Мінсоцполітики.

✓ *щодо ефективності управлінських рішень, ухвалених під час:*

- планування видатків та використання коштів за бюджетними програмами, що досліджувалися; формування та виконання бюджетів ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття;

- виникнення тимчасових касових розривів ПФУ, заборгованості ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття із виплат застрахованим особам (повнота і своєчасність надходження ЄСВ та обґрунтованість його розподілу за видами державного соціального страхування; залучення на поворотній основі коштів єдиного казначейського рахунка для покриття тимчасових касових розривів ПФУ та їх погашення; реалізація заходів, спрямованих на зменшення тимчасових касових розривів бюджету ПФУ, зменшення дефіциту його бюджету; стан погашення заборгованості ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття перед застрахованими особами із залученням на цю мету коштів державного бюджету, у т. ч. на поворотній основі);

- виплати пенсій, допомоги та інших виплат (повнота і своєчасність надходження запланованих доходів до бюджетів ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття; повнота і своєчасність здійснення за рахунок них видатків на виплату пенсій, надбавок, підвищень, допомоги, страхових виплат та інших виплат, надання соціальних послуг тощо; співвідношення темпів зростання доходів та видатків ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття, рівень забезпеченості їх видатків власними коштами; співвідношення планового та фактичного дефіциту бюджету ПФУ; стан функціонування інформаційних систем і реєстрів з питань аналізу);

- оптимізації адміністративних управлінських видатків Мінсоцполітики, ФСЗІ, ПФУ, Фонду соцстрахування, Фонду безробіття (ДЦЗ);

✓ *щодо забезпечення внутрішнього контролю:* оцінка стану внутрішнього контролю розпорядників бюджетних коштів (об'єктів аналізу).

2. АНАЛІЗ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Система соціального захисту населення складається із заходів, які є загальними (стосуються усіх членів суспільства і забезпечують кожній особі можливості застосування здібностей і отримання доходу, визначення соціальних стандартів і соціальних гарантій (прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати), захисту інтересів споживачів, індексації доходів) та адресними (для окремих соціальних груп населення).

Залежно від призначення заходів формується структура системи соціального захисту населення (схема 1).

Схема 1. Структура соціального захисту населення

В Україні загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом (статті 1, 4 Основ).

Залежно від страхового випадку є такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування: пенсійне страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття; медичне страхування (на сьогодні не запроваджено).

Соціальне забезпечення/соціальна допомога на відміну від соціального страхування здійснюється за рахунок коштів бюджету – державного або

місцевих. Допомога надається у вигляді грошових (дотації, пільги, компенсації, субсидії) та натуральних виплат, соціальних послуг або соціального обслуговування (соціальний супровід, денний догляд, консультування, надання притулку тощо).

Особливістю соціальних програм, заснованих на принципі допомоги, є необхідність перевірки нужденності бенефіціара з метою підтвердження або спростування його права на отримання допомоги. Перевірка дає можливість визначити характер проблеми і необхідний обсяг допомоги, запобігає зловживанню доступними в суспільстві програмами соціального захисту, але потребує додаткових ресурсів для її проведення і не може гарантувати безсторонності і неупередженості тих, хто здійснює перевірку і ухвалює рішення про надання допомоги. За даними опитування, проведеного у кінці 2019 року Держстатом³, тільки 56,6 відс. домогосподарств вважають, що соціальна допомога надається саме тим, хто її потребує. Переважна більшість населення незадоволена якістю системи надання соціальної підтримки, 73,3 відс. вважають, що за останні два роки ситуація у цій сфері не покращувалась. Для багатьох домогосподарств соціальна підтримка за окремими програмами залишається недоступною, зокрема третина домогосподарств, які мали право на одержання соціальної допомоги, за останні два роки не зверталися за нею через складність процедури оформлення та неможливість зібрати необхідний пакет документів, а 20,3 відс. – через замалий розмір соціальної допомоги⁴.

Водночас для багатьох домогосподарств соціальна допомога та трансферти становлять значну частку доходів, незважаючи на її зменшення у 2018 і 2019 роках (діаграма 1).

Діаграма 1. Частка соціальної допомоги у доходах населення в Україні у 2015–2020 роках*, відс.

³ Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20.06.2012 № 554 «Про проведення моніторингу та оцінювання ефективності програм соціальної підтримки населення».

⁴ Опитування домогосподарств, які беруть участь в обстеженні умов їх життя з питань ефективності програм соціальної підтримки населення // Держстат. – 2019.

*Дані Держстату⁵ за III квартал кожного року (без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та територій у Донецькій та Луганській областях).

Отже, соціальні допомоги, які є однією із складових системи соціального захисту населення, становлять майже третину доходів населення.

Основним соціальним стандартом для реалізації державою конституційної гарантії громадян на достатній життєвий рівень законодавчо встановлено прожитковий мінімум, який визначається як вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості, розмір якого розраховується нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу та диференціюється залежно від віку й основних соціальних і демографічних груп населення.

Серед основних соціальних гарантій згідно із Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» – мінімальні розміри заробітної плати та пенсії за віком, неоподатковуваний мінімум доходів громадян, розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат, які є основним джерелом існування і не можуть бути нижчі від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

На підставі показників прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії визначається більшість виплат та допомог у системі соціального захисту, гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти. У разі підвищення соціальних стандартів та гарантій, зростуть витрати не тільки на соціальний захист населення, а й інші сфери, з бюджетів, фондів страхування, а також внески підприємств і фізичних осіб, які розраховуються на основі мінімальної заробітної плати.

Питання необхідності оновлення методики визначення прожиткового мінімуму порушувалось в Україні неодноразово. Часткові зміни до методики 2000 року були внесені у 2005 і 2014 роках, а нова – затверджена у 2017 році (наказ Мінсоцполітики, Мінекономіки, Держстату від 03.02.2017 № 178/147/31 «Про затвердження Методики визначення прожиткового мінімуму», зареєстрований у Мін'юсті від 01.03.2017 за № 281/30149).

Набори продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг для основних соціальних і демографічних груп населення, на підставі яких розраховується прожитковий мінімум, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.2000 № 656, діяли без змін аж до 2016 року, хоча згідно з Законом № 966 мають переглядатися не рідше, ніж раз на п'ять років.

У 2016 році згідно з постановою № 780 затверджено набори продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг для основних соціальних і демографічних груп населення, проте у 2018 році рішенням Окружного

⁵ Доходи та витрати населення України за III квартал 2016–2020 років.

адміністративного суду м. Києва⁶ цю постанову визнано протиправною і нечинною. Зокрема, визнано протиправними дії Мінсоцполітики, МОЗ і Мінекономіки з формування відповідних мінімальних наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів, послуг з порушенням приписів частин 2, 3, 4 статті 3 Закону № 966.

Постановою Верховного Суду України від 20.12.2018 зазначене рішення Окружного адміністративного суду м. Києва та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 10.07.2018 в частині задоволення позовних вимог визнати протиправними дії Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (пункт 3 резолютивної частини рішення) скасовано. У задоволенні позову в цій частині відмовлено.

Мінсоцполітики розраховувало прожитковий мінімум для основних соціальних і демографічних груп населення без затвердження Кабінетом Міністрів України наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг і проведення їх науково-громадської експертизи. На сьогодні нагальною є потреба законодавчо встановити нові підходи до визначення прожиткового мінімуму з метою його узгодження з реальними цінами.

Довідково. Про необхідність зміни методологічних підходів до визначення прожиткового мінімуму зазначено у рекомендаціях за результатами парламентських слухань на тему «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні» (Постанова Верховної Ради України від 19.05.2020 № 620). Про актуальність цього питання свідчить подання двох законопроектів у січні 2020 року (один відкликаний у березні 2020 року, інший – знятий з розгляду у вересні 2020 року), а також чотирьох законопроектів про зміни підходів, щодо яких Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів надано подання про доопрацювання у березні 2020 року (від 29.08.2019 № 1175, 03.09.2019 № 1175-1, 16.09.2019 № 1175-2, 18.09.2019 № 1175-3).

В Україні питання визначення та розмірів прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати та пенсії має великий суспільний резонанс, особливо в умовах зростання бідності, рівень якої за витратами нижче прожиткового мінімуму: збільшився з 40,9 відс. у I півріччі 2019 року до 51,0 відс. у I півріччі 2020 року⁷.

За оцінками Міжнародної організації праці, замороження розміру прожиткового мінімуму разом з усіма прив'язаними до нього соціальними виплатами стало найбільш негативним наслідком вимушеної оптимізації державних видатків у 2014–2015 роках, що негативно вплинуло на стан системи соціального захисту як найважливішого засобу покращення інклюзії через скорочення бідності, попередження маргіналізації та соціальної ізоляції.

⁶ Рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 25.04.2018 № 826/3639/17 «Про визнання нечинною та скасування постанови Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 780».

⁷ Основні показники рівня життя населення у січні-грудні 2019 року // Мінсоцполітики; Основні показники рівня життя населення у січні-листопаді 2020 року // Мінсоцполітики.

Прожитковий мінімум в абсолютному виразі постійно зростає, проте у доларовому еквіваленті у 2015–2017 роках знизився з 71 до 55 дол. США. Станом на січень 2021 року прожитковий мінімум за середньозваженим ринковим курсом становив 78 дол. США, тобто у доларовому виразі прожитковий мінімум за п'ять років зріс лише на 9 відсотків.⁸ З урахуванням курсових коливань найбільший розмір прожиткового мінімуму у доларовому еквіваленті за останні шість років був у грудні 2019 року та січні 2020 року – 86 і 84 долари відповідно.

Статтею 4 Закону № 966, зокрема, передбачено, що прожитковий мінімум на одну особу, а також окремо для тих, хто відноситься до основних соціальних і демографічних груп населення, щороку затверджується Верховною Радою України в законі про державний бюджет на відповідний рік. Дані щодо затвердженого на 2019–2021 роки розміру прожиткового мінімуму наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць

грн

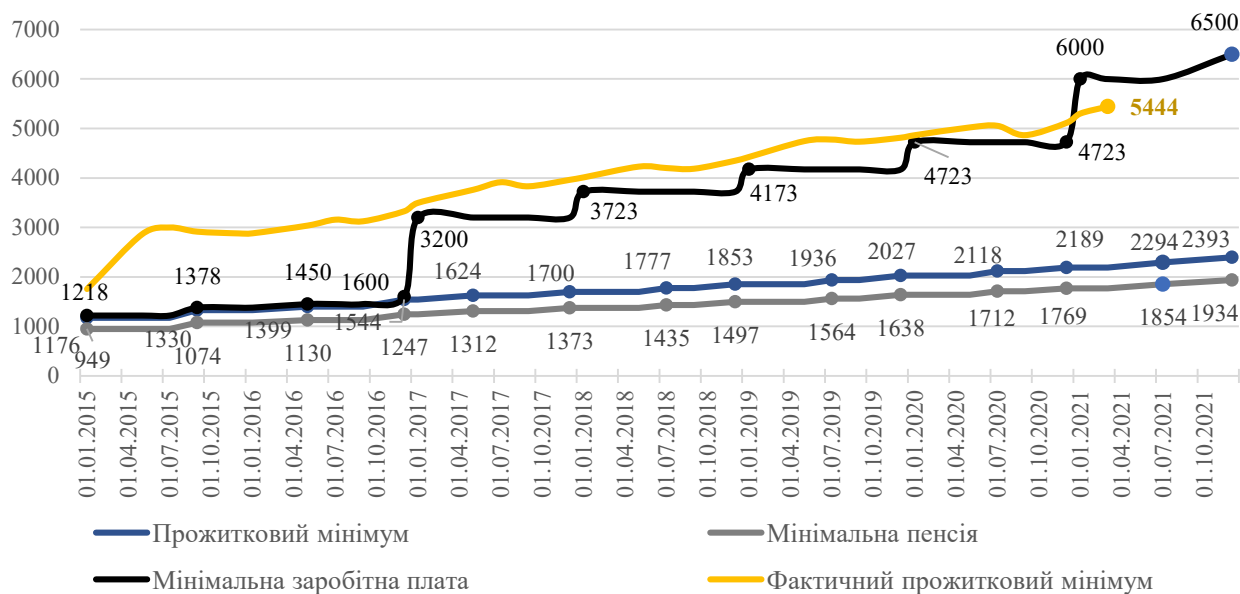
Соціальні і демографічні групи населення	Розмір прожиткового мінімуму						
	2019 рік			2020 рік			2021 рік
	01.01.19 – 30.06.19	01.07.19 – 30.11.19	01.12.19 – 31.12.19	01.01.20 – 30.06.20	01.07.20 – 30.11.20	01.12.20 – 31.12.20	01.01.21 – 30.06.21
Діти віком до 6 років	1 626,0	1 699,0	1 779,0	1 779,0	1 859,0	1 921,0	1921,0
Діти віком від 6 до 18 років	2 027,0	2 118,0	2 218,0	2 218,0	2 318,0	2 395,0	2395,0
Працевдатні особи	1 921,0	2 007,0	2 102,0	2 102,0	2 197,0	2 270,0	2270,0
Особи, які втратили працевдатність	1 497,0	1 564,0	1 638,0	1 638,0	1 712,0	1 769,0	1769,0
Загальний показник	1 853,0	1 936,0	2 027,0	2 027,0	2 118,0	2 189,0	2189,0

Збільшення прожиткового мінімуму стримується через нестачу ресурсів держави на фінансування залежних від нього видатків. Це не дає можливості забезпечити належні соціальні гарантії, врахувати реальний рівень цін та потреби населення.

Динаміку основних соціальних стандартів та гарантій в Україні зображено на діаграмі 2.

⁸ Розраховано за даними НБУ «Середньозважені курси на готівковому валютному ринку України».

Діаграма 2. Динаміка основних соціальних стандартів та гарантій в Україні, грн

* фактичний прожитковий мінімум для працездатних осіб з урахуванням обов'язкових платежів.

** складено за показниками державного бюджету за 2015–2021 роки⁹ і Мінсоцполітики¹⁰.

Згідно з діаграмою 2, прожитковий мінімум з 2015 року зріс майже удвічі.

Водночас попри те, що офіційно затверджено застосування нормативного методу для розрахунку прожиткового мінімуму, фактично використовується ресурсний. Як наслідок, законодавчо встановлений прожитковий мінімум для всіх соціальних і демографічних груп у 2017–2020 роках більш як удвічі є нижчим за фактичний прожитковий мінімум, що обраховується Мінсоцполітики.

Мінімальна заробітна плата з січня 2017 року почала стрімко зростати (з 3200 до 6000 грн у січні 2021 року), але саме з 2020 року відбулося послідовне наближення її розмірів до фактичного прожиткового мінімуму для працездатних осіб (з урахуванням суми обов'язкових платежів), а у вересні та жовтні навіть перевищення на 135 і 137 гривні. З січня 2021 року мінімальна заробітна плата вже щомісяця перевищувала фактичний прожитковий мінімум (у січні на 699 грн, лютому – 732 грн, березні – 556 грн, квітні – 508 грн), темпи позитивного зростання у зв'язку з інфляційними процесами поступово втрачалися.

Мінімальна пенсія, що відповідає законодавчо встановленому прожитковому мінімуму, зростає незначно і не досягає фактичного прожиткового мінімуму, а розрив між її розміром і мінімальною заробітною

⁹ Закони про державний бюджет на 2015–2020 роки.

¹⁰ Інформація щодо фактичного розміру прожиткового мінімуму у 2015–2016 роках, за грудень 2016 року, січень, травень, липень, вересень і грудень 2017 року, січень, травень, липень, вересень, грудень 2018 року, січень, травень, липень, вересень, грудень 2019 і 2020 років, січень і березень 2021 року.

платою з 2017 року зріс з **2,6 до 3,4 раз**а внаслідок стрімкого підвищення мінімальної заробітної плати. При цьому на початок 2021 року 1,2 із 11,1 млн осіб отримували пенсійні виплати, що були нижче або відповідали прожитковому мінімуму для цієї категорії осіб. За рахунок доплати за кошти державного бюджету у **2019, 2020 роках** для близько 2,2 млн осіб, які мали необхідний страховий стаж (30 / 35 років), але низький заробіток, мінімальну пенсійну виплату було наближено до 2000 і 2100 грн відповідно, що в 1,6 і 1,5 раз менше середнього фактичного прожиткового мінімуму на ці роки (3103,1 і 3253,1 грн). Разом з тим на початок 2021 року більшість пенсіонерів (75 відс.) отримували пенсію за віком у середньому в розмірі 3539 грн, що навіть дещо перевищувало фактичний прожитковий мінімум для цієї категорії осіб.

Система соціального захисту має розгалужену організаційну структуру і включає три основних суб'єкти:

- **державу в особі:**
 - ЦОВВ (Мінсоцполітики, Мінветеранів, МінТОТ, Мінекономіки (з питань зайнятості населення));
 - фондів загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування (Пенсійний фонд, Фонд безробіття і Фонд соцстрахування);
 - державних і бюджетних установ (державна служба зайнятості як централізована система державних установ (25 регіональних центрів зайнятості, 95 базових і 429 філій регіональних центрів зайнятості), ФСЗІ, Нацсоцслужба, діяльність яких спрямовується та координується Мінсоцполітики);
 - органів місцевого самоврядування;
- **юридичних осіб різних організаційних форм та форм власності** (підприємства, організації та установи, що надають соціальні послуги (реабілітаційні центри, притулки, інтернати тощо));
- **громадян-бенефіціарів за категоріями, що потребують соціального захисту:**
 - економічно активне населення за видами страхового випадку (особи, які втратили роботу, тимчасово, повністю або частково втратили працездатність внаслідок хвороби, нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, старості, члени їх сімей у разі втрати годувальника, працюючі жінки у випадку вагітності і пологів);
 - соціально вразливі верстви населення, серед яких можна виділити такі категорії залежно від обставин: неналежний майновий стан; особливий склад сім'ї; наслідки природних, техногенних катастроф, військових дій, порушення державою прав людини; інші чинники, які зумовлюють складні життєві обставини; характер виконуваної роботи/займаної посади.

За наслідками подій 2013–2014 років, у т. ч. анексії АР Крим та збройної агресії на сході країни, проведення АТО та Операції об'єднаних сил (ООС) значно збільшилась кількість категорій осіб, які потребують соціальної підтримки (учасники масових акцій громадського протесту в Україні, що розпочалися 21.11.2013; постраждали, померлі, загиблі учасники Революції Гідності; особи, нагороджені орденом Героїв Небесної Сотні; учасники АТО та

заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, зокрема, що здійснюються шляхом проведення ООС, особи, позбавлені свободи внаслідок збройної агресії проти України (захоплені як заручники; позбавлені свободи з політичних мотивів; захоплені як військовополонені); громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території та у населених пунктах на лінії зіткнення; цивільне населення на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях; ВПО; діти, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів).

Отже, на сьогодні в Україні є значна кількість соціально вразливих верств населення, які фактично або потенційно є отримувачами виплат та послуг у системі соціального захисту. Основні з них наведені на діаграмі 3.

Діаграма 3. Частка основних груп населення, які отримують соціальний захист у різних формах, у чисельності наявного населення в Україні на початок 2020 року, відс.**

* частка малозабезпечених сімей у загальній кількості домогосподарств на 01.01.2020.

** За даними Держстату (Статистичний щорічник України за 2019 рік) чисельність наявного населення станом на 01.01.2020 – 41,9 млн осіб.

Варто зазначити, що загальна чисельність населення розраховується Державною службою статистики за показниками перепису населення, проведеного у 2001 році, (відповідно до рекомендацій ООН та у більшості країн

перепис проводиться раз на десять років¹¹). За цей час відбулися значні зміни у чисельності та складі населення України, пов'язані, зокрема, з окупацією частини територій, воєнним конфліктом, міграційними процесами. Для одержання об'єктивної інформації щодо чисельності, та розподілу населення за статтю і віком, сімейного складу, джерел засобів існування, зайнятості, житлових умов та інших показників, у тому числі розподіл за всіма адміністративно-територіальними одиницями, необхідно провести перепис населення. Це забезпечить систему соціального захисту більш достовірними та повними даними, які необхідні для прогнозування основних показників, планування та розподілу видатків за областями, виявлення тенденцій для формування напрямів розвитку соціального захисту, визначення чисельності вразливих верств населення та рівня охоплення соціальним захистом тощо. У грудні 2020 року прийнято рішення про проведення Всеукраїнського перепису населення у 2023 році¹², реалізація якого має велике значення для покращення інформаційного забезпечення та ефективності соціального захисту. Враховуючи вимогу законодавства щодо прийняття такого рішення не пізніше, ніж за три роки до перепису¹³, а також практику невиконання таких рішень у попередніх роках¹⁴, існують ризики чергового перенесення строків проведення перепису.

Згідно з діаграмою 3 найбільш численною групою є пенсіонери - понад 11,1 млн осіб, що становить 26,56 відс. усього населення країни.

У 2015–2019 роках при зменшенні загальної чисельності населення скорочувалася кількість усіх зазначених категорій осіб, крім домогосподарств, які звернулися для отримання субсидій на придбання скрапленого газу (збільшення у 1,8 раза), оплату житлово-комунальних послуг (у 1,3 раза). Також за ці роки збільшилась кількість осіб з інвалідністю: на 1–2 відс. за рік (на 24–46 тис. осіб), що частково зумовлено конфліктом на сході України.

Природно, що збільшення категорій та численності вразливих груп населення потребує від держави спрямування значних обсягів фінансових ресурсів на соціальний захист населення, а також оптимізації видатків для ефективного витрачання коштів та задоволення потреб населення відповідно до взятих міжнародних зобов'язань. Згідно з діаграмою 4 видатки на соціальний захист населення в абсолютному вимірі з 2017 року постійно зростають.

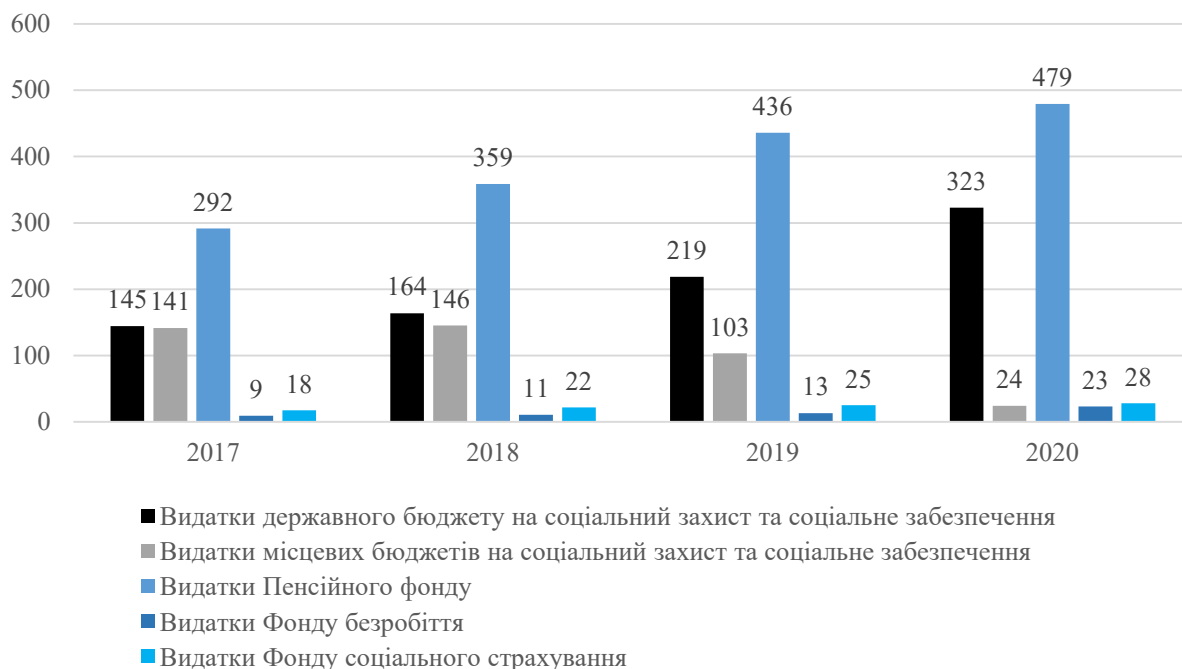
¹¹ За інформацією Державної служби статистики на офіційній сторінці Всеукраїнського перепису населення – https://www.ukrcensus.gov.ua/ukr/history/census_history.php.

¹² Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1542-р.

¹³ Частина друга статті 3 Закону України від 19.10.2000 № 2058 «Про Всеукраїнський перепис населення».

¹⁴ Рішення про проведення перепису у 2010, 2012, 2013, 2016, 2020 роках скасовані відповідними розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 28.07.2010 № 1565-р, від 29.06.2011 № 613-р, від 24.10.2012 № 799-р, від 04.09.2013 № 699-р, від 16.12.2015 № 1323-р.

Діаграма 4. Видатки на соціальний захист*, млрд грн

* Складено за даними ДКСУ¹⁵, звітності Пенсійного фонду¹⁶, Фонду соцстрахування¹⁷, Фонду безробіття¹⁸.

У 2018–2020 роках з державного і місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення спрямовано 977,87 млрд грн, зокрема у 2020 році – 346,7 млрд грн, що на 12,1 відс. більше за обсяг таких видатків у 2018 році і становить 21,7 відс. видатків зведеного бюджету та 8,3 відс. ВВП.

Частка видатків зведеного бюджету на соціальний захист у ВВП в Україні є доволі високою порівняно з країнами Європи (діаграма 5). Так, 2019 році середній рівень по 28 країнах Європи становив 6 відс., що на 2,1 п. п. менше за цей показник по Україні у тому ж році – 8,1 відсотка. Такий рівень мали Ірландія, Ісландія та Фінляндія.

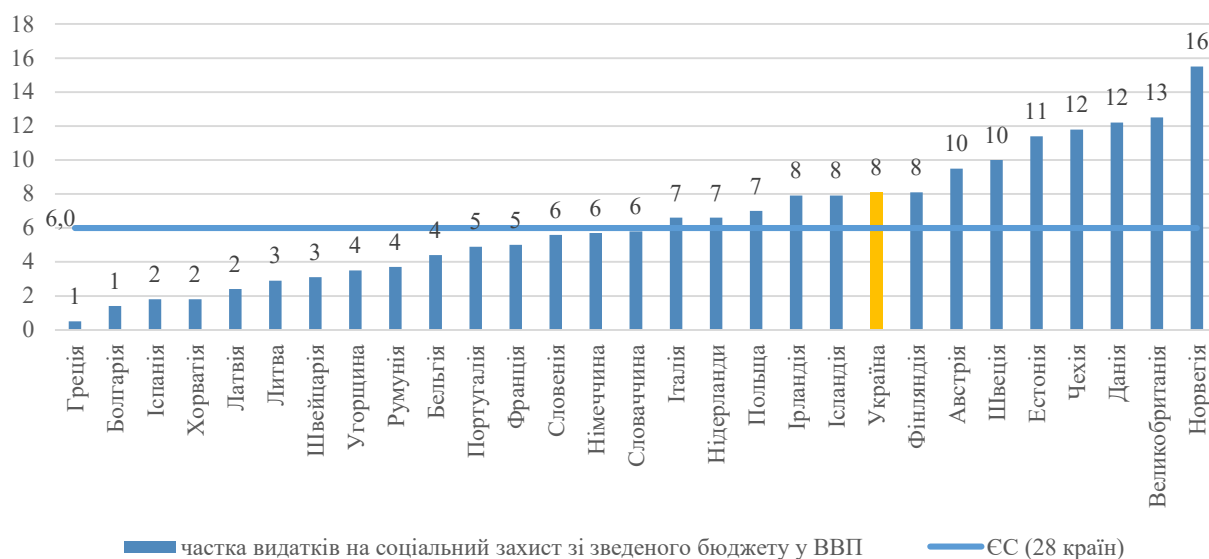
¹⁵ Видатки за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету за 2015–2020 роки.

¹⁶ Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду за 2017–2020 роки.

¹⁷ Постанови правління Фонду соцстрахування про затвердження звітів про виконання бюджетів Фонду соцстрахування за 2017–2020 роки.

¹⁸ Постанови правління Фонду безробіття про затвердження звітів про виконання бюджетів Фонду на випадок безробіття за 2017–2020 роки.

Діаграма 5. Дані про обсяги видатків на соціальний захист зі зведеного бюджету у країнах Європи у 2019 році, відс.

* Складено за даними Євростату

(https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_EXP_custom_1007864/default/table?lang=en), дані по країнах Європи за 2019 рік

В Україні у 2017 році майже третина коштів зведеного бюджету (27,0 відс.) спрямовувалась на соціальний захист та соціальне забезпечення, проте у подальшому цей показник зменшувався: у 2020 році на цей напрям спрямовано 21,7 відс. коштів зведеного бюджету. При цьому при зростанні в абсолютному виразі обсягів таких видатків, у відносному виразі вони зменшилися (частка у ВВП за 2017–2019 роки знизилася з 9,6 до 8,1 відс., у 2020 році становила 8,3 відс.)

У 2017–2020 роках частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення у державному бюджеті коливалася у межах 16,6–25,1 відсотка.

З місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2017 році виділялося 28,5 відс. усіх видатків місцевих бюджетів, у подальшому цей показник зменшувався. Так, з місцевих бюджетів на соціальний захист та забезпечення населення у 2019 році виділялося до 18,2 відс. усіх видатків місцевих бюджетів, а у 2020 році лише 5 відс.: 2019 рік – 103,2 млрд грн, у 2020 році видатки скоротилися до 24 млрд грн (на 77 відс.).

Фінансові ресурси системи загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування значно більші: у 2019 році становили 474 млрд грн, у 2020 році – 530,5 млрд гривень. З цих сум більш ніж 90 відс. – видатки ПФУ, які сягають більше 11 відс. ВВП. При цьому за рахунок власних коштів ПФУ фінансувалося, зокрема, у 2020 році 67 відс. видатків (цей показник постійно знижується з 2016 року), решта – за кошти державного бюджету, у т. ч. на покриття дефіциту ПФУ.

3. РИЗИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Основними ризиками функціонування системи соціального захисту населення в Україні, зокрема, є:

- **складна демографічна ситуація в Україні** (переважання смертності над народжуваністю, масштабна трудова міграція, скорочення народжуваності, старіння населення та, відповідно, зниження частки економічно активного населення), яка призводить до збільшення навантаження на систему соціального захисту в цілому і насамперед на систему загальнодержавного пенсійного і соціального страхування.

Зокрема, кількість та частка населення віком 60 років і старше¹⁹ постійно збільшується і на 01.01.2020 становила 9,98 млн осіб, або 23,8 відс. наявного населення²⁰. Кількість економічно активного населення²¹ незначно збільшилася у 2018–2019 роках до 18,2 млн осіб²², проте становила лише 43 відс. наявного населення²³, у 2020 році цей показник знизився до 17,7 млн осіб²⁴ і становив 42 відс. населення:

- **тіньова зайнятість**, зумовлює недоотримання страхових внесків до фондів загальнодержавного пенсійного і соціального страхування та надходжень податків та неподаткових платежів до бюджетів всіх рівнів. Незважаючи на вжиті Урядом заходи (зменшення майже вдвічі розміру ЄСВ), кількість неформально зайнятого населення з 2016 року зменшилася на 69 тис. осіб і наприкінці 2020 року становила 3,28 млн осіб, або 7,8 відс. наявного населення України та 18,5 відс. економічно активного населення (робочої сили).

Довідково. Найбільше неформально зайнятого населення спостерігається у таких галузях економіки, як сільське, лісове та рибне господарство – 44,7 відс., будівництво – 17 відс., торгівля – 15,9 відсотка²⁵.

Зазначені демографічні, соціальні та економічні виклики негативно вплинули на функціонування системи пенсійного забезпечення, яка є основною складовою системи соціального захисту населення. **Видатки Пенсійного фонду зростають значно більшими темпами, ніж його доходи. Як наслідок, проблема дефіциту бюджету ПФУ не вирішується.**

Так, у 2020 році на покриття дефіциту бюджету ПФУ спрямовано 34,4 млрд грн з державного бюджету, що менше ніж у 2019 році на 5,6 млрд грн

¹⁹ http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/10/zb_nas_2019.pdf

²⁰ http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/ds/kn/kn_u/kn1219_u.html

²¹ Термін використовувався у статистиці до 2019 року, на сьогодні застосовується термін «робоча сила», визначається як сума зайнятого та безробітного населення.

²² http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/rp/eans/eansmv2018_u.xls,
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/rp/eans/eansmv2019_u.xls

²³ http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ds/kn/kn_u/kn1218_u.html,
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ds/kn/kn_u/kn1218_u.html

²⁴ http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/rp/eans/eansmv2020_ue.xls

²⁵ Неформально зайняте населення за видами економічної діяльності. Основні показники ринку праці (річні дані). Робоча сила за статтю, типом місцевості та віковими групами // Держстат.

(14 відс.), видатки зросли на 10 відс., а доходи лише на 7,2 відсотка²⁶. **Започатковану з жовтня 2011 року пенсійна реформу, яка мала вирішити питання пенсійного забезпечення та розвантаження солідарної системи, не завершено. Балансу між скороченням фінансових ресурсів пенсійної системи та адекватними пенсійними виплатами як засобу матеріального забезпечення певних категорій осіб на рівні не нижче мінімальної заробітної плати так і не збережено.**

Розмір середньої пенсії в Україні залишається одним із найнижчих серед країн Європи і СНД;

- низька економічна ефективність інституційної системи. Зокрема, з 2015 року видатки на утримання та діяльність державної служби зайнятості, Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості та управління Фондом безробіття збільшилися у 2,4 раза і у 2019 році становили 3 млрд грн, на 2020 рік такі видатки затверджено у сумі 3,3 млрд грн, а в цілому з 2015 року їх частка зросла з 15 до 23 відсотків. При цьому за останні три роки **основні показники ефективності діяльності державної служби зайнятості практично не змінилися** – за направленням служби працевлаштовано у 2017 році 0,4 млн осіб, у 2020 році – 0,38 млн осіб, що становить відповідно 35 і 30,8 відс. кількості осіб, які мали статус безробітних. Кількість осіб, які отримували допомогу по безробіттю, та осіб, які мали статут безробітних, дещо зменшилася у 2019 році, проте у 2020 році збільшилася відповідно на 35 і 22 відс., що насамперед пов'язано з епідемією коронавірусу та карантинними обмеженнями²⁷. Спостерігається також тенденція до постійного збільшення обсягів та неефективності частки видатків на утримання об'єктів інфраструктури державної служби зайнятості, Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості, управління Фондом безробіття;

- недостатня інформатизація та автоматизація процесів обліку осіб, які потребують соціального захисту, що ускладнює процедуру оформлення допомог та виплат, зменшує прозорість їх призначення та створює високі ризики зловживань при виплатах;

- складна економічна ситуація, низький рівень життя населення, тривалий збройний конфлікт на сході України та анексія АР Крим, епідемія коронавірусу та карантинні обмеження, що призводять до збільшення кількості осіб, які потребують соціального захисту, необхідних видатків на соціальних захист, а також до ризику послаблення соціального захисту значної частки незахищених верств населення.

Як наслідок, система соціального захисту, яка повинна забезпечити належний рівень соціальної підтримки громадян, потребує адаптації до довгострокових демографічних тенденцій та складної економічної ситуації в країні.

²⁶ Звіт про роботу та виконання бюджету ПФУ в 2020 році.

²⁷ Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості // Державна служба зайнятості.

4. РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

4.1. Оцінка заходів Мінсоцполітики у сфері соціального захисту населення

4.1.1. Аналіз заходів щодо оптимізації видатків на керівництво і управління

4.1.1.1. Висновок.

З метою поліпшення системи надання соціальних послуг населенню протягом останніх трьох років за ініціативою Мінсоцполітики здійснено заходи з оптимізації системи соціального захисту населення, зокрема, в частині розмежування повноважень щодо формування і реалізації державної політики у сфері соціального захисту, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та за дотриманням прав дітей. У результаті оптимізації адміністративних видатків Мінсоцполітики досягнуто економії і ці видатки скорочено з 246 до 124 млн гривень. У 2020 році створено новий ЦОВВ – Нацсоцслужбу, у 2021 році заплановано створення її територіальних органів. Новий орган має забезпечувати управління системою соціальних послуг, контролювати одержання громадянами якісних соціальних послуг і дотримання соціальних стандартів. Разом з тим утворення Нацсоцслужби і її територіальних органів суттєво збільшить обсяг видатків з державного бюджету, необхідних для забезпечення їх функціонування. Отже, досягнута за рахунок проведення оптимізації адмінвидатків економія має тимчасовий характер.

Система соціальних послуг постійно перебуває в процесі оновлення та модернізації. Набуття чинності з 01.01.2020 нового Закону України «Про соціальні послуги» стало важливим кроком для покращення функціонування сфери соціальних послуг в Україні. Водночас на сьогодні не розроблено низки нормативно-правових актів, необхідних для повної реалізації цього закону: порядку взаємодії суб'єктів надання соціальних послуг; порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах; методики проведення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості. Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг, заплановано створити у 2021 році у межах видатків державного бюджету, передбачених на формування та виконання Національної програми інформатизації.

Через неухвалення ефективних управлінських рішень та карантинні обмеження, запроваджені у 2020 році Мінсоцполітики заходи щодо покращення системи надання соціальних послуг на рівні ОТГ не реалізовані, передбачені на вказану мету за КПКВК 2501490 видатки у сумі 100 млн грн протягом року скорочені, а за КПКВК 2501510 – із передбачених 150 млн грн у квітні 2020 року видатки скорочено на 140 млн гривень. Із загальної суми відкритих асигнувань за КПКВК 2501510 (10 млн грн) не використано 8 923,2 тис. гривень.

4.1.1.2. Законодавча база.

Відповідно до пункту 3 Положення № 423 (чинне станом на 01.05.2021) основними завданнями Мінсоцполітики є забезпечення формування та реалізація державної політики, зокрема:

- у сфері соціального захисту населення: зокрема, осіб з інвалідністю, ветеранів праці, жертв нацистських переслідувань, дітей війни та жертв політичних репресій, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; ветеранів військової служби в частині пенсійного забезпечення; ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Закону № 3551 в частині організації виплати їм разової грошової допомоги;

- з питань: виплати передбаченої законодавством соціальної стипендії студентам (курсантам) державних закладів вищої освіти, які навчаються за денною формою за державним замовленням; надання пільг з оплати житлово-комунальних послуг, твердого палива і скрапленого газу, а також житлових субсидій; сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей; запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі; забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; запобігання та протидії торгівлі людьми; надання соціальних послуг та проведення соціальної роботи; соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби; захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну; забезпечення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій для населення;

- у сфері здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки (державна допомога, пільги, житлові субсидії та інші виплати, що проводяться за рахунок державного бюджету, соціальні послуги) та за дотриманням прав дітей.

Відповідно до пункту 11 Положення № 423 для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції Мінсоцполітики, обговорення найважливіших напрямів діяльності у Мінсоцполітики може утворюватися колегія.

Довідково. У 2019–2020 роках було чинним Положення про колегію Міністерства соціальної політики України, затверджене наказом Мінсоцполітики від 29.07.2016 № 828, з 07.12.2020 – затверджене наказом від 07.12.2020 № 795.

Для виконання покладених на Мінсоцполітики повноважень щороку законами про державний бюджет затверджуються бюджетні призначення на відповідні цілі. На 2018 рік Мінсоцполітики як головному розпорядникові бюджетних коштів за кодами відомчої класифікації видатків 250 і 251 затверджено (з урахуванням внесених змін) 161177,1 млн грн, на 2019 рік – 199614,5 млн грн, на 2020 рік – 310825,8 млн грн (додаток 1). Отже, спостерігається тенденція до збільшення видатків.

Згідно із Законами № 2246, № 2629 і № 294 відповідальними виконавцями бюджетних програм у системі головного розпорядника – Мінсоцполітики у 2018 році визначено розпорядників нижчого рівня: Держпраці, Службу ветеранів, ФСЗІ і Пенсійний фонд, у 2019 році: Службу ветеранів, ФСЗІ і ПФУ;

у 2020 році: ФСЗІ і ПФУ. У зв'язку з перерозподілом повноважень і функцій ЦОВВ; згідно з постановою № 459 питання формування та реалізації державної політики у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу віднесено до повноважень Мінекономіки. Як наслідок, з 17.09.2019 діяльність Держпраці спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства.

Також у 2018 році відповідно до постанови № 986 ліквідовано Службу ветеранів і утворено Мінветеранів, до повноважень якого з 30.12.2018 належить формування та реалізація державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей ветеранів та осіб, на яких поширюється чинність Закону № 3551.

Отже, у зв'язку з оптимізацією ЦОВВ окремі повноваження Мінсоцполітики перерозподілено і покладено на Мінекономіки і Мінветеранів.

Також згідно з постановою № 1070 Кабінетом Міністрів України прийнято рішення про утворення Держсоцслужби (в межах загальної чисельності Мінсоцполітики і видатків, передбачених за бюджетною програмою 2501010), до повноважень якої віднесено реалізацію державної політики з питань державного контролю за додержанням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та з питань захисту прав дітей

Довідково. Згідно з пунктом 5 постанови № 1070 Мінсоцполітики доручено внести Кабінетові Міністрів України пропозиції про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 05.04.2014 № 85 «Деякі питання затвердження граничної чисельності працівників апарату та територіальних органів центральних органів виконавчої влади, інших державних органів» щодо встановлення граничної чисельності працівників Держсоцслужби - 120 одиниць (із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.2019 № 1053, – 50 одиниць).

Положення про Держсоцслужбу затверджено постановою № 458 (набрало чинності 06.06.2019). Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 638–р було призначено керівника Держсоцслужби, однак фактично новостворений орган не запрацював. За ініціативою Мінсоцполітики (у зв'язку зі зміною механізму утворення Нацсоцслужби) Кабінетом Міністрів України прийнято постанову № 1053, згідно з якою Положення про Держсоцслужбу 24.12.2019 втратило чинність.

На виконання розпочатої у 2014 році реформи децентралізації²⁸, Мінсоцполітики розробило **Концепцію соцзахисту**, яку схвалено у 2020 році розпорядженням № 1057–р.

²⁸ Кабінет Міністрів України 12.06.2020 затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня: сформовано 1470 територіальних громад і 136 районів.

Довідково. Мета цієї концепції – визначення та впровадження ефективної моделі взаємодії між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування для реалізації державної політики соціального захисту населення та захисту прав дітей із забезпеченням сервісного підходу до надання соціальних послуг та дотриманням принципу їх максимальної доступності для споживачів, а також здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства у зазначеній сфері.

Згідно з Концепцією соцзахисту **система адміністрування соціальних програм в Україні є складною, не забезпечується повною мірою своєчасність надання адміністративних послуг соціального характеру, уніфікованість практики надання таких послуг, підзвітність місцевих органів виконавчої влади, координація дій та співпраця органів місцевого самоврядування (стосується ОТГ), системний моніторинг і контроль за цільовим використанням коштів, передбачених для соціальних виплат, контроль за дотриманням державних стандартів під час надання соціальних послуг, контроль за забезпеченням прав дітей потребує удосконалення механізму здійснення такого контролю. Вагомою проблемою є недостатня ресурсна спроможність і кадровий потенціал щодо виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень у сфері соціального захисту і забезпечення прав дітей відповідно до потреб жителів територіальної громади, відсутність чіткого розмежування повноважень між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, непоодинокими є випадки дублювання повноважень. Близько 20 відсотків спроможних ОТГ, яким надавалася технічна підтримка для організації соціального захисту і забезпечення прав дітей, не укомплектовані фахівцями з питань соціального захисту, 40 відсотків – фахівцями із соціальної роботи, у 60 відсотків територіальних громад не створено служб у справах дітей.**

Як наслідок, до 01.01.2021 заплановано утворення Нацсоцслужби та її територіальних органів в областях та м. Києві, а протягом січня–грудня 2022 року – територіальних органів на субрегіональному рівні для забезпечення виконання визначених законодавством сервісних функцій (у тому числі призначення, нарахування та виплата державної допомоги), які неможливо реалізувати на обласному та базовому рівня місцевого самоврядування, зокрема адміністрування надання спеціалізованих соціальних послуг (крім базових), сприяння розвитку волонтерської діяльності, запобігання бездомності, адаптація системи соціального захисту до наслідків старіння населення.

Запропонована модель управління системою соціального захисту населення і захисту прав дитини наведена на схемі 2.

Схема 2. Нова модель управління системою соціального захисту населення і захисту прав дитини

Отже, у результаті реорганізації до повноважень Мінсоцполітики планується віднести лише формування державної соціальної політики.

Довідково. У Положенні № 423 (у чинній станом на 01.06.2021 редакції) визначено, що Мінсоцполітики є ЦООВ, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері соціальної політики.

Кабінетом Міністрів України згідно з постановою № 783²⁹ прийнято рішення про утворення Нацсоцслужби, яка є правонаступником майна, прав та обов'язків Держсоцслужби, що ліквідується.

Згідно з Положенням про Нацсоцслужбу, затвердженим постановою № 783, до повноважень Нацсоцслужби належить реалізація державної політики у сфері соціального захисту населення, захисту прав дітей, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та за дотриманням прав дітей. З метою встановлення єдиних стандартів соціальної підтримки та здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки заплановано створення територіальних органів Нацсоцслужби (1265 шт. од.), водночас Урядом запроваджено перехідний період для їх формування – до 01.07.2021.

Довідково. Створення територіальних органів Нацсоцслужби планується здійснити за рахунок скорочення і передачі 30 відс. граничної чисельності державних службовців структурних підрозділів з питань соціального захисту населення облдержадміністрацій, 30 відсотків державних службовців служб у справах дітей облдержадміністрацій та 100 відсотків загальної чисельності державних соціальних інспекторів райдержадміністрацій (станом на 01.01.2020).

²⁹ Зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 04.11.2020 № 1049.

Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, схваленою Постановою Верховної Ради України від 04.10.2019 № 188, передбачено у 2020 році своєчасну та професійну допомогу, включаючи фінансову, спрямовану на швидкий вихід із кризи та подолання складних життєвих обставин, сім'ям, що опинилися в складних життєвих обставинах, зокрема через низькі доходи.

З 1 січня 2020 року набув чинності **новий Закон України «Про соціальні послуги»** (далі – Закон № 2671), зокрема, змінено розподіл повноважень центральних та місцевих органів влади та встановлено нову систему соціальних послуг та її учасників.

Довідково. Відповідно до пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону № 2671 Кабінету Міністрів України доручено забезпечити прийняття міністерствами та іншими ЦОВВ нормативно-правових актів з метою створення належних умов для реалізації цього Закону та привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

Закон № 2671 визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, і передбачає розробку низки нових нормативних документів.

Так, згідно з абзацом п'ятим пункту 2 статті 8 розділу II Закону № 2671 порядок взаємодії суб'єктів системи надання соціальних послуг затверджує ЦОВВ, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, **проте на сьогодні такий порядок Мінсоцполітики не розроблено.**

Механізм виявлення осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах або мають найвищий ризик потрапляння в такі обставини, та організації надання їм соціальних послуг відповідно до індивідуальних потреб визначено у Порядку № 587. Наказом № 429 затверджено класифікатор соціальних послуг, який містить систематизоване зведення назв соціальних послуг, їх короткий опис, строк надання, а також перелік категорій отримувачів цих послуг. З метою встановлення єдиних вимог до надавачів соціальних послуг незалежно від форми власності та господарювання Кабінетом Міністрів України **затверджено Критерії діяльності надавачів соціальних послуг № 185.**

Довідково. Надавачі соціальних послуг, діяльність яких відповідає встановленим критеріям, вносяться до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Для надавачів соціальних послуг встановлюються загальні та спеціальні критерії діяльності.

Порядок проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг затверджено постановою № 449. Пунктом 6 Порядку № 449 передбачено, що моніторинг надання соціальних послуг та оцінка їх якості проводяться за методикою, затвердженою Мінсоцполітики.

Водночас на сьогодні Мінсоцполітики ще не розроблено методики проведення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості.

Довідково. Наказом Мінсоцполітики від 27.12.2013 № 904 затверджені Методичні рекомендації з проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг, проте, за інформацією Мінсоцполітики, наразі розробляється новий нормативно-правовий акт щодо методики проведення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості.

Відповідно до частини другої статті 11 Закону № 2671 до повноважень ЦОВВ, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, належать, зокрема, забезпечення створення та функціонування Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг; контроль за додержанням вимог цього Закону у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Порядок здійснення контролю за додержанням вимог Закону № 2671 затверджено постановою № 427.

Механізм формування, ведення та доступу до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг (далі – Реєстр) визначає Порядок № 99 (набрав чинності 17.02.2021).

Довідково. Відповідно до пунктів 2-5 постанови № 99 Мінсоцполітики зобов'язано забезпечити: до 01.06.2022 наповнення Реєстру інформацією з використанням даних, наявних в інших інформаційних системах, що використовуються обласними, Київською міською, районними, районними у м. Києві державними адміністраціями, виконавчими органами сільських, селищних, міських рад під час надання соціальних послуг; функціонування Реєстру. Реєстр заплановано створити у 2021 році у межах видатків державного бюджету, передбачених на формування та виконання Національної програми інформатизації.

Станом на сьогодні Реєстр не функціонує. На офіційному вебсайті Мінсоцполітики (<https://www.msp.gov.ua>) розміщено Реєстр надавачів соціальних послуг у вигляді таблиці Excel (станом на 01.05.2021), який працює у тестовому режимі. При цьому Реєстру отримувачів соціальних послуг не створено. За таких умов систему контролю за повнотою, своєчасністю та якістю надання соціальних послуг ще не впроваджено.

Абзацом другим пункту 18 Порядку № 587 передбачено, що до впровадження зазначеного Реєстру уповноважені органи системи надання соціальних послуг забезпечують ведення обліку надавачів соціальних послуг, отримувачів соціальних послуг та послуг, що надаються, за допомогою власного програмного забезпечення.

Згідно з частиною третьою статті 25 розділу IV Закону № 2671 порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах затверджується ЦОВВ, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

Наказом № 28 затверджено порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах, проте із набранням чинності Законом № 2671 визначений цим наказом механізм збирання, узагальнення та аналізу інформації про становище і життєві обставини населення адміністративно-територіальної одиниці є неактуальним.

Довідково. На сайті Мінсоцполітики (<https://www.msp.gov.ua>) для громадського обговорення розміщено проєкт порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах.

З метою удосконалення системи надання соціальних послуг на виконання Указу № 30/2021 згідно з постановою № 125 утворено робочу групу з питань

удосконалення законодавства щодо розвитку і регулювання ринку соціальних послуг (далі – Робоча група).

Під головуванням Міністра соціальної політики України 01.03.2021 відбулося засідання Робочої групи, на якому розглянуто основні проблемні питання: неготовність громад до надання соціальних послуг; недостатність інформаційної прозорості ринку надавачів соціальних послуг; відсутність дієвих механізмів контролю за дотриманням надавачами соціальних послуг критеріїв діяльності та стандартів надання послуг, а також механізмів притягнення до відповідальності; 26.03.2021 – обговорено пропозиції щодо запровадження дозвільної системи у сфері надання соціальних послуг шляхом подання суб'єктами господарювання Нацсоцслужбі декларації провадження господарської діяльності у сфері соціальних послуг без подання додаткових документів³⁰.

4.1.1.3. Виявлений стан справ.

У зв'язку з оптимізацією ЦОВВ протягом 2019–2020 років структура апарату Мінсоцполітики змінювалася.

Відповідно до штатних розписів Мінсоцполітики кількість штатних одиниць апарату міністерства на 01.03.2019 становила 530 шт. од. і поступово зменшувалася (на 01.03.2020 – 405 шт. од., на 01.01.2021 – 335 шт. од.), що пов'язано із створенням Держсоцслужби і Нацсоцслужби.

Довідково. У 2019 році касові видатки за КПКВК 2501010 на оплату праці і нарахування на неї становили 246 288,5 тис. грн, у 2020 році – 194 835,4 тис. гривень. На 2021 рік Мінсоцполітики затверджено видатки на керівництво та управління у сфері соціальної політики у сумі 123 849,3 тис. грн, у т. ч. на оплату праці апарату міністерства 92120,2 тис. гривень.

Згідно з постановою № 783 прийнято рішення про утворення Нацсоцслужби (120 шт. од.) і її територіальних органів (1265 шт. од.)

Довідково. Нацсоцслужба з 23.12.2020 розпочала виконання покладених на неї повноважень і функцій відповідно до розпорядження № 1619–р.

У 2020 році фактична штатна чисельність апарату Нацсоцслужби становила 61 шт. од., касові видатки на оплату праці і нарахування на оплату праці апарату Нацсоцслужби – 1 749,1 тис. гривень. На 2021 рік згідно із Законом № 1082 Нацсоцслужбі за КПКВК 2509010 «Керівництво та управління у сфері реалізації політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей» затверджено видатки на загальну суму 82 711,9 тис. грн, з них на оплату праці – 66 716,8 тис. гривень. Водночас вказані видатки майже не враховують фінансування завдань із забезпечення створення територіальних органів Нацсоцслужби. За обрахунками Нацсоцслужби, потреба у видатках на виплату заробітної плати і нарахування на неї територіальним органам зі штатною чисельністю 400 шт. од. на 6 місяців 2021 року (з 01.07.2021) становить 160 млн гривень.

³⁰ За даними сайту www.kmu.gov.ua

При цьому загальна потреба у видатках на забезпечення створення і належного функціонування територіальних органів Нацсоцслужби (у т. ч. капітальні видатки) становить майже 3,2 млрд гривень.

Отже, незважаючи на оптимізацію витрат апарату Мінсоцполітики (скорочення видатків на керівництво та управління протягом 2019–2020 років з 246 млн грн до 124 млн грн), у цілому по системі внаслідок створення Нацсоцслужби і її територіальних органів очікується суттєве збільшення обсягу видатків з державного бюджету на забезпечення їх функціонування.

У 2019 році на засіданні колегії Мінсоцполітики³¹ розглянуто основні досягнення у соціальній сфері **акцентовано увагу на таких проблемних питаннях, як:** недосконалість системи надання соціальних послуг; низький рівень охоплення якісними соціальними, реабілітаційними та психологічними послугами; обмежена кількість фахівців із соціальної роботи, соціальних працівників, які надають соціальні послуги в територіальних громадах; наявність значних обсягів тіньової зайнятості; низький рівень контролю під час надання соціальної підтримки. У 2020 році засідання колегії Мінсоцполітики не проводили у зв'язку з організаційно-кадровими змінами у міністерстві.

З метою належного надання ОТГ соціальних послуг Мінсоцполітики у 2020 році започаткувало пілотний проєкт «Розвиток соціальних послуг» та компенсацію ОТГ частини витрат за послуги з приймання документів для призначення допомоги, пільг, субсидій, компенсацій, грошового забезпечення та оплати послуг окремим категоріям населення.

Згідно із Законом № 294 затверджено бюджетні призначення на 2020 рік за новими бюджетними програмами за КПКВК 2501490 – 100 000,0 тис. грн; КПКВК 2501510 – 150 000,0 тис. грн., Законом № 1082 на 2021 рік за КПКВК 2501490 10 000,0 тис. грн, за КПКВК 2501510 видатки не планувалися.

Метою бюджетної програми за КПКВК 2501490 Мінсоцполітики визначено реалізацію пілотного проєкту «Розвиток соціальних послуг», завданням – сприяння розвитку соціальних послуг на рівні ОТГ.

Згідно з Порядком № 204 бюджетні кошти за КПКВК 2501490 спрямовуються на оплату таких соціальних послуг, як денний догляд для осіб з інвалідністю (крім дітей) та осіб похилого віку; денний догляд для дітей з інвалідністю; підтримане проживання; супровід під час інклюзивного навчання; соціальний супровід при працевлаштуванні та на робочому місці; тимчасовий відпочинок для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю.

Для участі у пілотному проєкті до Мінсоцполітики ОТГ подають пакет відповідних документів.

Згідно з наказом № 727 утворено та затверджено склад робочої групи з розгляду пакета документів ОТГ для участі у проєкті. Водночас у зв'язку з тим,

³¹ Наказ Мінсоцполітики від 11.03.2019 № 340 «Про затвердження рішення колегії Міністерства соціальної політики України від 28.02.2019 «Про основні досягнення у соціальній сфері та перспективи розвитку».

що заяви про участь у пілотному проєкті подавалися надавачами соціальних послуг, організаційно-правова форма яких не відповідала вимогам пункту 7 Порядку № 204, у 2020 році рішення про участь ОТГ у пілотному проєкті робочою групою не ухвалювалась.

Довідково. Відповідно до пункту 7 Порядку № 204 бюджетні кошти, зокрема, спрямовуються на оплату соціальних послуг, що надаються надавачами соціальних послуг недержавного сектору та підприємствами державної і комунальної форм власності. Фактично надавачами соціальних послуг є комунальні установи та заклади, а не підприємства.

Відповідно до Указу № 30/2021 Кабінету Міністрів України доручено з 30.01.2021 забезпечити розроблення та внесення у тримісячний строк у встановленому порядку на розгляд Верховної Ради України законопроектів, спрямованих, зокрема, на перетворення установ/закладів надання соціальних послуг державного/комунального секторів у державні/комунальні підприємства, які надають соціальні послуги.

Отже, через неналежну підготовку Мінсоцполітики проєкту нормативного документа (Порядку № 204) фактично участь ОТГ (надавачів соціальних послуг) у пілотному проєкті було унеможливлено, чим створено ризики неотримання своєчасної професійної допомоги сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах, та призвело до невикористання передбачених у бюджеті 100 000,0 тис. гривень.

Законом № 553 внесено зміни до Закону № 294 і зменшено видатки споживання за КПКВК 2501490 на 90 000,0 тис. грн, згідно з розпорядженням № 1563-р – на 10 000 тис. гривень³².

Метою запровадженої у 2020 році бюджетної програми за КПКВК 2501510 Мінсоцполітики визначило: стимулювання ОТГ до надання послуг з приймання документів для призначення соціальної підтримки окремим категоріям населення.

Згідно з Порядком використання коштів № 148 за КПКВК 2501510 кошти спрямовуються на компенсацію послуг з приймання документів для призначення допомоги, пільг, субсидій, компенсацій, грошового забезпечення та оплату послуг окремим категоріям населення, що фінансуються за бюджетними програмами, головним розпорядником яких є Мінсоцполітики.

Фактично у 2020 році Мінсоцполітики спрямовано лише 1 076,8 тис. грн на компенсацію послуг з приймання документів (71 789 справ у 24 областях), що пов'язано із внесенням низки змін до законодавства, якими, зокрема, передбачено на період карантину (у зв'язку з обмежувальними заходами щодо поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2) забезпечувати призначення, перерахунок і виплату різних видів соціальної допомоги без особистого звернення до органів соціального захисту населення, а також користування програмою житлових субсидій на оплату житлово-комунальних послуг у спрощеному порядку.

³² За даними Мінсоцполітики, невикористані у 2020 році 10 000 тис. грн за КПКВК 2501490 спрямовані на поповнення фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-Co V-2, та її наслідками.

Як наслідок, Законом № 553 також внесено зміни до Закону № 294 і зменшено видатки споживання за КПКВК 2501510 на 140 000,0 тис. гривень. Із загальної суми відкритих асигнувань (10000,0 тис. грн) не використано 8 923,2 тис. гривень.

Протягом 2019–2020 років для належної організації надання адміністративних послуг соціального характеру ОТГ використовували запроваджені на платній основі³³ Мінсоцполітики **програмний комплекс «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада»** (далі – Програмний комплекс), за допомогою якого здійснювалися прийом заяв та документів від громадян на призначення соціальних допомог, житлових субсидій, пільг за місцем їх проживання та передача їх в електронному вигляді органам соціального захисту населення. Програмний комплекс спрощує і пришвидшує обмін інформації, забезпечує зручність для мешканців ОТГ, особливо віддалених від органів соціального захисту населення.

Згідно з наказом № 251 Програмний комплекс працює у режимі дослідної експлуатації. За інформацією Мінсоцполітики, станом на 01.04.2021 до Програмного комплексу підключено 1307 суб'єктів упровадження (ОТГ), або 88,9 відс.³⁴, яким з 01.01.2021 надано право його безкоштовного використання.

***Довідково.** Згідно з наказом № 79 доручено до 01.07.2021 департаменту технологічної модернізації соціальної сфери Мінсоцполітики, ДП «ІОЦ» розробити план заходів щодо упровадження Програмного комплексу в промислову експлуатацію.*

У зв'язку зі зменшенням кількості особистих звернень громадян до органів соціального захисту населення (через карантинні обмеження документи подавалися в електронному вигляді) та надання ОТГ права безкоштовного користування Програмним комплексом, **видатки за КПКВК 2501510 на 2021 рік Мінсоцполітики не планувалися.**

4.1.1.4. Рекомендації Мінсоцполітики:

- вжити заходів щодо забезпечення введення протягом 2021 року в промислову експлуатацію програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада»;
- розробити і затвердити порядок взаємодії суб'єктів системи надання соціальних послуг як складової Єдиної інформаційної системи соціальної сфери з урахуванням вимог постанови № 99;
- пришвидшити створення та функціонування Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг як складової Єдиної інформаційної системи соціальної сфери з урахуванням вимог постанови № 99;
- розробити і затвердити методику проведення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості;

³³ За даними сайту 8,6 тис. грн у рік за одне робоче місце за рахунок коштів бюджетів місцевого самоврядування. З метою наближення адміністративних послуг соціального характеру до жителів ОТГ, Асоціація міст України звернулася до Мінсоцполітики з пропозицією передбачити безкоштовне користування Програмним комплексом, який адмініструється державним підприємством для надання державних послуг.

³⁴ Станом на 12.08.2020 затверджено 1469 ОТГ.

- забезпечити затвердження порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах;

- з метою реалізації пілотного проекту «Розвиток соціальних послуг» вжити заходів щодо перетворення установ/закладів надання соціальних послуг державного/комунального секторів у державні/комунальні підприємства.

4.1.2. Аналіз заходів щодо створення єдиної інформаційно-аналітичної системи соціального захисту в Україні

4.1.2.1. Висновок.

Протягом 2018–2020 років Мінсоцполітики не забезпечено виконання договору з Консорціумом у складі Belintech Ltd, ПрАТ «Центр комп'ютерних технологій «Інфо Плюс», ТОВ «Лайм системс» і ТОВ «Лайм системс карт сервіс» щодо розроблення і удосконалення прикладного програмного забезпечення інформаційної системи управління. Головні причини – системні прорахунки у складанні технічного завдання проєкту Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL) та неправильне визначення етапності виконання робіт.

Створена Мінсоцполітики на вимогу Комітету Верховної Ради України з питань бюджету Міжвідомча робоча група з оцінки ефективності впровадження та шляхів подальшої побудови Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL) рекомендувала зупинити подальші роботи зі створення програмного забезпечення E-SOCIAL.

Мінсоцполітики спільно з Міністерством цифрової трансформації України у листопаді 2020 року ініційовано запровадження експериментального проєкту, метою якого є створення Єдиного соціального реєстру на технологічній базі Реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування ПФУ та подальше його наповнення даними з інших джерел інформації, в тому числі централізованого банку даних з проблем інвалідності, центрального сховища Мінсоцполітики, та на початку 2021 року розірвано договір з Консорціумом.

Згідно з постановою № 1278 Мінсоцполітики доручено вирішити питання фінансування реалізації Експериментального проєкту за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги. Мінсоцполітики надіслано до Фонду «Євразія» звернення про зацікавленість продовження співпраці з ним у рамках меморандуму про співробітництво, а також технічні вимоги із створення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери для подальшого використання в роботі. Отже, у 2021 році Мінсоцполітики розпочато третю спробу із створення єдиної інформаційної системи соціальної сфери. При цьому у 2006–2012 роках 35 млн дол. США позики МБРР Мінсоцполітики витрачено нерезультативно і непродуктивно на придбання обладнання та

програмного забезпечення для створення інформаційно-аналітичної системи соціального захисту населення.

У разі недосягнення цілей Експериментального проєкту як продовження проєкту створення E-SOCIAL, використані в 2018–2019 роках кошти позики МБРР (майже 1 млн дол. США) також будуть непродуктивними.

У 2019–2020 роках Мінсоцполітики не використало виділені 35973,5 тис. грн для створення передбаченого Законом № 2229 Реєстру випадків насильства. На сьогодні такого реєстру не створено, мети його створення – облік випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, попередження повторних випадків та надання комплексної і своєчасної допомоги постраждалим – не досягнуто. Єдина інформаційна система соціальної сфери без Реєстру випадків насильства не матиме завершеного вигляду.

4.1.2.2. Законодавча база.

Між Україною та МБРР підписано угоду № 8404-UA для виконання Проєкту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» (далі – Проєкт) в розмірі 300 мільйонів доларів США, метою якого є покращення результатів діяльності системи соціальної допомоги та соціальних послуг України для малозабезпечених сімей.

Довідково. Відповідно до додаткової статті 1 угоди № 8404-UA Проєкт складається з таких частин: 1. Удосконалення надання соціальної допомоги найбільш уразливим верствам населення; 2. Інвестиції на підтримку зміцнення інституційної спроможності адміністрування соціальної допомоги і соціальних послуг; 3. Інвестиції на підтримку розвитку сімейних форм опіки для забезпечення підтримки дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей-інвалідів та соціально вразливих сімей в чотирьох областях.

Відповідно до угоди № 8404-UA виконання частин 1 і 2 здійснюється через Мінсоцполітики, частини 3 – через Мінсоцполітики та Український фонд соціальних інвестицій.

З метою виконання пункту 2.1 частини 2 Проєкту, зокрема шляхом розробки прикладного програмного забезпечення для включення в систему модулів автоматизації ділових процесів надання соціальних послуг, автоматизації ділових процесів діяльності соціальної інспекції, поліпшення, автоматизації ділових процесів, **Уряд погодився з пропозицією Мінсоцполітики про створення Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL)** та постановою № 676 затвердив Положення про Єдину інформаційно-аналітичну систему управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL) і Положення про Єдиний державний реєстр соціальної сфери.

Відповідно до звернень Мінфіну МБРР листом від 25.02.2020 (Щодо Угоди про позику № 8404-UA (Проєкт «Модернізація системи соціальної підтримки населення України»)) Зміни до Угоди про Позику і листа-додатка № 2) погодив зміни до угоди № 8404-UA, зокрема в новій редакції викладено частину 3 Проєкту – Інвестиції на підтримку розвитку сімейних форм опіки для забезпечення підтримки дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського

підкування, дітей-інвалідів та соціально вразливих сімей у вибраних областях; змінено показники моніторингу ефективності.

Розпорядженнями № 383-р і № 1472-р визнано за доцільне залучити позики від МБРР. Зокрема, угоду № 9107-UA підписано для реалізації інвестиційного проекту «Додаткове фінансування для проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» в сумі 150 млн доларів США.

Угоду № 9196-UA підписано для реалізації інвестиційного проекту «Друге додаткове фінансування, спрямоване на подолання наслідків пандемії COVID-19, для проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» в розмірі 300 млн доларів США.

Закон № 324 визначає правові та організаційні засади здійснення верифікації та моніторингу державних виплат в Україні.

Згідно з частиною третьою статті 9 Закону № 324 верифікація державних виплат здійснюється відповідно до методик перевірки, затверджених органом, що здійснює верифікацію та моніторинг державних виплат, за погодженням з ЦОВВ, що формують та реалізують державну політику у сфері надання відповідних державних виплат.

Мінфіном не затверджено переліку державних виплат, що підлягають верифікації чим не дотримано вимог статтею 9 Закону № 324. Станом на 01.04.2021 **Мінфіном затверджено лише Методику верифікації житлових субсидій** (наказ від 27.10.2020 № 641) (набрала чинності 05.03.2021).

Порядок здійснення верифікації та моніторингу державних виплат затверджено постановою № 136. Порядок обміну інформацією між Міністерством фінансів України та Міністерством соціальної політики України щодо верифікації державних допомог затверджено спільним наказом № 5/33.

Частиною першою статті 65 Закону № 796 передбачено, що учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та потерпілим від Чорнобильської катастрофи видаються посвідчення, виготовлені за зразками, затвердженими Кабінетом Міністрів України.

Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для створення і програмно-технічного забезпечення системи інформаційно-аналітичної підтримки, інформаційно-методичного забезпечення та виготовлення бланків посвідчень і нагрудних знаків для системи соціального захисту, затверджений постановою № 154.

Згідно зі статтею 4 Закону № 875 пільги особам з інвалідністю надаються на підставі посвідчення, яке підтверджує відповідний статус, пенсійного посвідчення чи посвідчення, що підтверджує призначення соціальної допомоги відповідно до законів України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю», в яких зазначено групу та причину інвалідності (для повнолітніх осіб), категорію «дитина з інвалідністю» (для дітей), а також у відповідних випадках вказано основні нозологічні форми захворювань (по зору, слуху та з ураженням опорно-рухового апарату). Згідно із статтею 5 Закону № 1584 жертвам нацистських

переслідувань видаються відповідні посвідчення замість раніше виданого посвідчення ветерана війни. Статтею 13 Закону № 2402 передбачено, що батькам і дітям з багатодітних сімей видаються відповідні посвідчення. Відповідно до статті 18 Закону № 3551 ветеранам війни вручаються посвідчення та нагрудні знаки. Статтею 46 Закону № 3721 встановлено, що ветеранам праці видаються посвідчення про право на пільги та нагрудні знаки.

Закон № 2229 визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства.

Згідно з частиною другою статті 7 Закону № 2229 до повноважень ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать, зокрема, забезпечення створення та функціонування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, здійснення повноважень держателя цього реєстру.

4.1.2.3. Виявлений стан справ.

Рахунковою палатою у 2020 роках проведено аудит ефективності Проекту (звіт затверджений рішенням від 14.04.2020 № 10–4).

Моніторинг виконання Мінсоцполітики наданих Рахунковою палатою рекомендацій засвідчив, що внаслідок завершення дії договору з Консорціумом **три рекомендації щодо виконання договору втратили актуальність; рекомендація щодо визначення підходів до реформування інтернатних закладів шляхом впровадження Плану заходів з реалізації II етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки, затвердженого розпорядженням № 703–р, – в процесі виконання (5 заходів виконано, решта виконуються). Загалом з наданих Рахунковою палатою 17 рекомендацій на сьогодні Мінсоцполітики виконано 13.**

Відповідно до Закону № 294 Мінсоцполітики за КПКВК 2501630 на 2020 рік затверджені бюджетні призначення за спеціальним фондом в сумі 1 150 000 тис. гривень. Кошториси за КПКВК 2501630 на 2020 рік затверджено Мінсоцполітики та Українському фонду соціальних інвестицій на суму 1 136,5 і 13,5 млн грн відповідно.

У 2020 році Мінсоцполітики використано 120,9 млн грн, або 10,5 відс. запланованих на початок року коштів. Зокрема, за напрямом використання коштів «Заходи з інформатизації» із запланованих 969 млн грн використано лише 14,3 млн грн, або 1,5 відсотка.

***Довідково.** Основними причинами невиконання запланованих заходів є ухвалення рішення про припинення дії договору щодо створення програмного забезпечення системи E-SOCIAL, а також запровадження карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19. Протягом року бюджетні призначення за КПКВК 2501630 зменшені на 788 млн гривень.*

Угодою № 8404-UA визначено 17 індикаторів, пов'язаних з виплатами, угодою № 9107-UA погоджено 4 індикатори, пов'язаних з виплатами, що складаються з 14 результатів, пов'язаних з виплатами, угодою № 9196-UA –

7 умов, пов'язаних з результатами, після досягнення яких та надання МБРР належних доказів можливо використати кошти для фінансування державного бюджету, розмір яких зазначений щодо кожного такого індикатора/результату/умови.

Внаслідок внесення змін до угоди № 8404-UA перенесено виконання 6 індикаторів, пов'язаних з виплатами, загальний ліміт зняття коштів для яких передбачено в сумі 55 млн дол. США, та останній термін зняття коштів з 01.10.2020 до 31.08.2024.

***Довідково.** Наприклад, опрацювання заяв про призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям здійснюється з використанням нової інформаційно-аналітичної системи соціального захисту в 70% місцевих органів соціального захисту, термін виконання – 2023 рік; зменшення кількості дітей, які знаходяться в інтернатних закладах у вибраних пілотних областях, на 40% порівняно з базовим рівнем – термін виконання 2022 рік (ліміт зняття коштів – 10 млн дол. США – встановлений для кожного з цих індикаторів).*

Також встановлено крайній термін для досягнення показників моніторингу ефективності, зокрема за індикаторами: у 2023 році – частка населення з найбільшого децилю, що одержують соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям, збільшилася з 10% у 2012 р. до 17% у 2023 р.; бюджет ДСД збільшено щонайменше у сім разів у номінальному вираженні; у 2024 році – інформаційно-аналітична система соціального захисту збирає інформацію в межах програм соціальної допомоги та послуг по всій країні; збільшення кількості дітей, які деінституціалізовані й перебувають в альтернативних формах виховання у вибраних областях, до 40%; збільшення кількості сімей, яким надано грошову допомогу за програмою ДСД, розширеною для захисту бідних верств населення, які зазнали впливу економічної кризи внаслідок COVID-19, до 600 тис.; збільшення відсотка жінок у складі сімей, яким надано грошову допомогу за програмою ДСД, розширеною для захисту бідних верств населення, які зазнали впливу економічної кризи внаслідок COVID-19.

Водночас встановлено факти невиконання у визначені строки низки таких індикаторів/результатів/умов, що пов'язано із необхідністю внесення змін до окремих законодавчих актів України та тривалою процедурою їх затвердження.

Наприклад, Мінсоцполітики отримало підтвердження про досягнення індикатора, пов'язаного з виплатою 7 (впровадження по всій країні надання послуг із залучення до зайнятості непрацюючих працездатних одержувачів державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям (ліміт зняття коштів – 15 млн дол. США, плановий термін досягнення – II півріччя 2020 року)), результату, пов'язаного з виплатою 19.1 (прийняття постанови Кабінету Міністрів України щодо порядку надання фінансової підтримки для стимулювання самозайнятості та започаткування малого бізнесу одержувачами ДСД, її розміру та умов повернення (ліміт зняття коштів – 5 млн дол. США, плановий термін досягнення – грудень 2020 року)) та умови, пов'язаної з результатом 23 (запровадження у календарному 2021 році при призначенні ДСДМС підвищення порогу рівня забезпечення прожиткового мінімуму для працездатних осіб до 35 відсотків (ліміт зняття коштів – 40 млн дол. США,

плановий термін досягнення – лютий 2021 року)) – **11.05.2021, або з затримкою на понад 4, 4 і 2 місяці.**

Результат, пов'язаний з виплатою 19.2 (підготовка пілотного проекту, направлено на охоплення соціальними послугами отримувачів ДСД з використанням сучасної системи профілювання для визначення послуг, що відповідають індивідуальним потребам кожного одержувача, проект впроваджено у 2 пілотних областях (ліміт зняття коштів – 10 млн дол. США)), плановий термін досягнення якого визначений у лютому 2020 року, залишився невиконаним понад 16 місяців.

З метою виконання другої частини Проєкту в рамках угоди № 8404-UA, Мінсоцполітики укладено договір з Консорціумом для створення централізованої Інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL) із забезпеченням доступу користувачів до прикладних задач через вебінтерфейс (далі – система E-SOCIAL).

Створення системи E-SOCIAL мало відбутися у 5 етапів з 01.03.2018 по 01.12.2020, проте систему у визначений термін не створено.

Довідково. Впровадження системи E-SOCIAL повинно було забезпечити інтеграцією з 8 існуючими базами даних Мінсоцполітики інформаційних систем ПФУ, Державної служби зайнятості, Мінветеранів, ФСЗІ тощо, перенесення даних з 9 існуючих систем Мінсоцполітики. Під час впровадження системи E-SOCIAL повинна бути виконана міграція та виведено з експлуатації 9 існуючих систем – Автоматизована система обробки документації отримувачів пенсій та допомог на базі комп'ютерних технологій (АСОПД/КОМТЕХ), Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги (ЄДАРП), Програмно-технологічний комплекс з призначення та виплати субсидій (ПК «Житлові субсидії»), Єдина інформаційна система обліку осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції Мінсоцполітики, Система попередньої реєстрації внутрішньо переміщених осіб, Центральне сховище даних Мінсоцполітики, Реєстр осіб отримувачів одноразової грошової допомоги постраждалим особам та внутрішньо переміщеним особам Мінсоцполітики, Наша сім'я, Реєстр киян – учасників АТО, Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб України ЄІБДВПО.

Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету рекомендовано Мінсоцполітики та іншим ЦОВВ (лист від 04.06.2020 № 04–13/10–2020/67594) утворити Міжвідомчу робочу групу з оцінки ефективності впровадження та доцільності подальшої побудови системи E-SOCIAL в існуючому форматі за участі представників Комітету, Мінцифри, Пенсійного фонду, СБУ, експертів (у тому числі міжнародних), провести аналіз контракту, технічного завдання та плану виконання робіт із створення системи E-SOCIAL, підготувати план заходів із створення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери, в тому числі з використанням наявних результатів створення системи E-SOCIAL і можливостей Інтегрованої комплексної інформаційної системи Пенсійного фонду.

Згідно з основними висновками Міжвідомчої робочої групи³⁵ **Консорціумом були допущені численні порушення та помилки**, зокрема: систематичні тривалі зриви термінів надання послуг за договором (жоден з етапів, насамперед етап 1, Покупцем не прийнятий – за етапом 1 недотримання термінів здачі робіт вже перевищило 13 місяців); неякісна підготовка документації (документація, яка готується в ході реалізації договору постачальником, у багатьох (і принципових) частинах є неповною, неякісною, підготовленою з недотримання вимог договору, в деяких випадках застарілою (такою, що вимагає актуалізації в зв'язку із зміною нормативно-правової бази). Зазначене спричинило зрив строків виконання робіт та відмову Покупця їх приймати.

Міжвідомча робоча група рекомендувала, серед іншого, зупинити подальші роботи щодо створення програмного забезпечення системи E-SOCIAL; вважати за необхідне якомога швидке ухвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери, відповідно до якої у подальшому мають розбудуватися технології та системи у соціальній сфері, насамперед Єдина інформаційна система соціальної сфери.

Довідково. Протягом 2018–2019 років Мінсоцполітики отримало ліцензій та послуг згідно з актами здачі-приймання на суму 910,2 тис. дол. США та перерахувало до державного бюджету ПДВ за рахунок коштів позики на суму 59,4 тис. дол. США.

Договором з консорціумом також були передбачені роботи зі створення комплексної системи захисту інформації (далі – КСЗІ) шляхом формування завдання, розробки політики безпеки інформації, технічного завдання на створення КСЗІ та проєкту КСЗІ. Мінсоцполітики прийняло послуги (у грудні 2019 року) лише в частині формування завдання на створення КСЗІ та розробки політики безпеки інформації.

Отже, передбачені Договором з консорціумом роботи зі створення КСЗІ баз даних і реєстрів, що об'єднуються в єдину інформаційну систему Мінсоцполітики, не завершені.

Довідково. Згідно з інформацією Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБО) на сьогодні (лист Голові Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України Сушку П. М. від 24.05.2021 № 2089/16-07/2-21) інформаційно-телекомунікаційні системи (далі – ІТС), які створено для автоматизації роботи Мінсоцполітики та його підрозділів, функціонують з порушенням вимог законодавства у сфері захисту інформації. З метою, зокрема, приведення ІТС Мінсоцполітики у відповідність із вимогами законодавства у сфері захисту інформації, Національним координаційним центром кібербезпеки при РНБО ініційовано проведення аудиту інформаційної безпеки державних інформаційних ресурсів та інформації, що обробляється в ІТС Мінсоцполітики.

Мінсоцполітики запропонувало Консорціуму повернути раніше сплачені кошти в розмірі 620 тис. дол. США (або 14,7 млн грн станом на 09.12.2019), сплатити неустойку в сумі 161,8 тис. дол. США, солідарно сплатити кошти за розгляд зазначеного спору радником з вирішення спорів.

³⁵ Міжвідомчу робочу групу з оцінки ефективності впровадження та шляхів подальшої побудови Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL), створено згідно з наказом Міністерства соціальної політики України від 30.06.2020 № 442.

Згідно з додатком 2 до Договору з консорціумом з 25.02.2021 офіційно розпочато розгляд спору між Мінсоцполітики та Консорціумом.

Довідково. За результатами проведеного Рахунковою палатою аудиту ефективності Проєкту у 2020 році (звіт затверджений рішенням від 14.04.2020 № 10-4) надано три рекомендації щодо виконання Договору з консорціумом та повідомлено Державне бюро розслідувань і Офіс Генерального прокурора. Відповідно до повідомлень Офісу Генерального прокурора та Головного слідчого управління Національної поліції України звернення Рахункової палати (лист від 28.05.2020 № 05-1279) долучені до матеріалів кримінального провадження № 42017000000003203 від 09.10.2017 та будуть перевірені під час здійснення досудового розслідування.

З метою виконання угоди № 8404-UA в частині розробки прикладного програмного забезпечення для включення в систему модулів автоматизації ділових процесів надання соціальних послуг, автоматизації ділових процесів діяльності соціальної інспекції, поліпшення автоматизації ділових процесів згідно з постановою № 1278 у листопаді 2020 року – березні 2021 року запроваджено експериментальний проєкт з реалізації функціоналів першої черги **Єдиної інформаційної системи соціальної сфери** (далі – Експериментальний проєкт), зокрема у межах реалізації спільного з МБРР проєкту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України». Мінсоцполітики доручено вирішити питання фінансування реалізації Експериментального проєкту за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги. Мінсоцполітики надіслано до Фонду «Євразія» звернення про зацікавленість продовження співпраці з ним у рамках меморандуму про співробітництво, а також технічні вимоги із створення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери для подальшого використання в роботі.

Водночас постанова № 1278 набрала чинності лише 22.12.2020. Порядок проведення експериментального проєкту з реалізації функціоналів першої черги Єдиної інформаційної системи соціальної сфери затверджений наказом Мінсоцполітики, Мінцифри від 03.03.2021 № 112/29 та постановою правління Пенсійного фонду від 03.03.2021 № 8-1.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 404 «Про затвердження Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери» (далі – постанова № 404) до постанови № 1278 внесені зміни: строк запровадження проєкту продовжено до червня 2021 року включно, а Мінсоцполітики зобов'язано до 1 липня 2021 року подати Кабінетові Міністрів України звіт про результати реалізації Експериментального проєкту.

Довідково. Пунктом 3 постанови № 404 Мінсоцполітики разом з Міністерством цифрової трансформації доручено у місячний строк розробити і затвердити план організаційних заходів із створення протягом 2021–2022 років Єдиної інформаційної системи соціальної сфери; подати Кабінетові Міністрів України в установленому порядку пропозиції щодо внесення до актів Кабінету Міністрів України змін, спрямованих на забезпечення функціонування Єдиної інформаційної системи соціальної сфери.

Перенесення термінів розроблення прикладного програмного забезпечення фактично відстрочило до 2023 року процес об'єднання існуючих баз даних і систем Мінсоцполітики, ПФУ, ДСЗ, Мінветеранів, ФСЗІ зі створеною комплексною системою захисту інформації.

Рахунковою палатою у попередні роки здійснювався контрольний захід з питання реалізації проєкту зі створення інформаційної системи соціального захисту населення. Так, за результатами аудиту фінансової звітності Проєкту «Удосконалення системи соціальної допомоги» в рамках позики МБРР, проведеного Рахунковою палатою у 2014 році (Звіт, Рахункової палати № 2–2), встановлено, що на дату закриття попереднього проєкту (грудень 2012 року) введення в промислову експлуатацію **Інформаційно-аналітичної системи соціального захисту населення**, що створювалася протягом 2006–2012 років, **не відбулося, повноцінного функціонування єдиної технології не забезпечено** (35 млн дол. США позики МБРР Мінсоцполітики витрачено нерезультативно і непродуктивно на придбання обладнання та програмного забезпечення для створення інформаційно-аналітичної системи соціального захисту населення).

Отже, у 2021 році Мінсоцполітики розпочато третю спробу із створення єдиної інформаційної системи соціальної сфери.

У разі недосягнення цілей Експериментального проєкту як продовження проєкту створення Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL), використані в 2018–2019 роках кошти позики МБРР (майже 1 млн дол. США) також будуть непродуктивними.

Водночас результати проведеної у 2020 році Мінфіном верифікації державних допомог, пільг і субсидій засвідчили, що **загальна сума коштів, яка підлягає поверненню за рекомендаціями щодо усунення невідповідностей у різних реєстрах, становить 6189,5 тис. грн (допомоги – 591 тис. грн, субсидії – 5598,5 тис. грн), щодо проведення додаткової перевірки правомірності отримання державних виплат – 20431,8 тис. грн (допомоги – 2347,2 тис. грн, субсидії – 18084,6 тис. грн), разом – 26621,3 тис. гривень.**

Отже, для підвищення ефективності використання бюджетних коштів, а також рівня адресності надання різних видів соціальної допомоги, питання створення єдиної інформаційної системи соціальної сфери є надзвичайно актуальним.

У 2019 і 2020 роках Мінсоцполітики визначено відповідальним виконавцем за КПКВК 2501090, у бюджетних запитах передбачено потребу – 29 073 і 58 417,6 тис. грн відповідно.

Бюджетні призначення за КПКВК 2501090 на 2019 і 2020 роки затверджені у сумі 58 417,6 і 58 417,6 тис. грн відповідно, зокрема для створення програмно-технічного забезпечення системи інформаційно-аналітичної підтримки – 53 506,9 і 51 997,9 тис. грн відповідно, у т. ч. 29 344,6 і 6 628,9 тис. грн відповідно на створення **Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі** (далі – Реєстр випадків насильства).

Довідково. При складанні бюджетного запиту на 2019 рік видатки на створення цього реєстру не планувалися.

У Мінсоцполітики немає обґрунтованих розрахунків видатків (деталізованих за видами та кількістю товарів (робіт, послуг) із зазначенням

вартості за одиницю) до кошторису за КПКВК 2501090 на 2019 і 2020 роки **на суму 9622,7 і 17434,3 тис. грн відповідно.**

Касові видатки за КПКВК 2501090 у 2019 і 2020 роках становили 32625,7 і 50840,8 тис. грн відповідно.

У межах виділених у 2019 році асигнувань Мінсоцполітики планувало, проте не створило Реєстру випадків насильства, оскільки конкурсні торги на закупівлю серверного обладнання та програмного забезпечення для цього реєстру не відбулися (через порушення порядку проведення процедури закупівлі, а саме – затвердження дискримінаційних умов у тендерній документації). Внаслідок неухвалення ефективних управлінських рішень, зокрема незабезпечення своєчасного проведення публічних закупівель, Мінсоцполітики не використало виділені у 2019 і 2020 роках 35973,5 тис. грн для створення передбаченого Законом № 2229 Реєстру випадків насильства.

Довідково. Паспортом бюджетної програми за КПКВК 2501090 на 2021 рік не передбачено видатків на створення та впровадження Реєстру випадків насильства.

Отже, на сьогодні Мінсоцполітики не виконано завдання щодо створення Реєстру випадків насильства.

Протягом 2019 і 2020 років у межах бюджетної програми за КПКВК 2501090 на виготовлення бланків посвідчень і нагрудних знаків спрямовано 8324,2 і 9985,4 тис. грн, виготовлено – 304,1 і 316,4 тис. шт. бланків посвідчень і нагрудних знаків відповідно.

Загалом за КПКВК 2501090 Мінсоцполітики не використано у 2019 році 29 515,6 тис. грн, у 2020 році – 898,5 тис. гривень.

4.1.2.4. Рекомендації Мінсоцполітики:

- вжити заходів щодо удосконалення системи управління Експериментальним проєктом у частині визначення відповідальних зі сторони замовника та забезпечити досягнення цілей проєкту;
- вжити дієвих заходів для досягнення в межах встановлених термінів виконання індикаторів/результатів/умов, пов'язаних з виплатами, які передбачені міжнародними угодами;
- при підготовці бюджетних запитів та проєктів кошторисів забезпечити складання обґрунтованих розрахунків відповідно до вимог Порядку № 228;
- вжити заходів для створення та функціонування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, як це передбачено частиною другою статті 7 Закону № 2229, зі створенням комплексної системи захисту інформації відповідно до вимог Закону України від 05.07.1994 № 80/94-ВР «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах».

4.1.3. Аналіз заходів щодо виплати субсидій та пільг з оплати житлово-комунальних послуг, твердого палива і скрапленого газу

4.1.3.1. Висновок.

У 2019 і 2020 роках без належних обґрунтувань заплановано для виплати громадянам пільг і субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива 67569,8 млн гривень. Незважаючи на функціонування Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій та ЄДАРП, Мінсоцполітики не використовує даних цих реєстрів при плануванні видатків для надання пільг з оплати житлово-комунальних послуг, твердого палива і скрапленого газу, а також житлових субсидій.

Запроваджені Мінсоцполітики зміни у системі виплати житлових субсидій, зокрема більш жорсткі умови отримання субсидії, перехід від безготівкових розрахунків до механізму надання пільг і житлових субсидій у грошовій формі, а також зростання розмірів мінімальної та середньої пенсій і заробітної плати, призвели до зменшення кількості одержувачів цих виплат та витрат державного бюджету.

Так, у 2020 році кількість домогосподарств, яким призначено субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, зменшилась на 59,3 відс., на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива – на 41,8 відс. порівняно з 2018 роком. Також у 2020 році порівняно з 2018 роком зменшився обсяг видатків на субсидії на оплату житлово-комунальних послуг і придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива – на 43,4 і 40 відс. відповідно.

Шляхом запровадження з 01.01.2021 електронного подання документів для призначення житлових субсидій і пільг на придбання твердого палива, скрапленого газу через електронні системи, а також розширення переліку уповноважених органів та установ, які приймають такі документи (міські ради територіальних громад та центри надання адміністративних послуг), громадянам створено умови для спрощення порядку подання заяв із відповідними документами. Разом з тим, у квітні і травні 2021 року знову посилено обмеження щодо отримувачів субсидій, а у наступному місяці після відміни карантину заплановано підвищення базової норми сплати за послуги з 15 до 20 відс. середньомісячного сукупного доходу домогосподарства, що може спричинити подальше зменшення кількості субсидіантів та значне скорочення обсягу наданих субсидій.

Запровадження запланованих змін без чіткої ідентифікації вразливих верств населення створює ризики незабезпечення їх субсидіями, зменшення рівня соціального захисту у цій сфері, а також може призвести до збільшення заборгованості населення з оплати житлово-комунальних послуг, загального погіршення економічного стану домогосподарств та зниження купівельної спроможності, що негативно позначиться на темпах економічного зростання.

4.1.3.2. Законодавча база.

Статтею 46 Конституції України визначено: **громадяни мають право на соціальний захист**, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Закон № 2017 встановлює правові засади формування та застосування державних соціальних стандартів і нормативів, спрямованих на реалізацію закріплених Конституцією та законами України основних соціальних гарантій.

Базовим державним соціальним стандартом є **прожитковий мінімум**, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти (стаття 6 Закону № 2017).

У статті 9 Закону № 2017 визначені **державні соціальні нормативи у сфері житлово-комунального обслуговування**: гранична норма витрат на управління житлом, оплату комунальних послуг, передбачених Законом України «Про житлово-комунальні послуги», залежно від отримуваного доходу; соціальна норма житла та соціальні нормативи користування комунальними послугами, з оплати яких держава надає пільги та встановлює субсидії громадянам; показники якості управління багатоквартирним будинком і надання комунальних послуг.

Державні соціальні нормативи у сфері житлово-комунального обслуговування встановлюються з метою визначення державних соціальних гарантій щодо надання житлово-комунальних послуг та розмірів витрат на найм житла, управління житлом і оплату комунальних послуг, які забезпечують реалізацію конституційного права громадянина на житло (стаття 9 Закону № 2017).

Довідково. З метою забезпечення державних соціальних гарантій у сфері житлово-комунального обслуговування, узгодження існуючих норм споживання житлово-комунальних послуг з їх фактичним обсягом споживання, дотримання принципу соціальної справедливості під час надання пільг і субсидій **постановою № 409 визначено соціальну норму житла**, в межах якої держава надає громадянам субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, витрат на управління багатоквартирним будинком, в якому створено об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, житлово-будівельний (житловий) кооператив; **соціальну норму житла**, в межах якої держава надає громадянам пільги на оплату житлово-комунальних послуг, витрат на управління багатоквартирним будинком; соціальні нормативи, в межах яких держава надає громадянам пільги або субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, витрат на управління багатоквартирним будинком.

На період карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, відповідно до вимог постанови № 247 розрахунок житлових субсидій проводиться з урахуванням збільшених на 50 відсотків соціальних нормативів, у межах яких надається субсидія на оплату житлово-комунальних послуг, що встановлені підпунктами 2-6 пункту 3 постанови № 409, незалежно від кількості днів дії карантину на місяць.

Механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті Мінсоцполітики для виплати житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу у грошовій формі, умови призначення та порядок надання громадянам житлових субсидій визначено у Положенні № 848.

Згідно з вимогами пункту 5 Положення № 848 житлові субсидії призначаються за наявності різниці між розміром плати за житлово-комунальні послуги та/або скраплений газ, тверде та рідке пічне побутове паливо у межах соціальної норми житла, соціальних нормативів житлово-комунальних послуг, скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, витрат на управління багатоквартирним будинком і розміром обов'язкового відсотка платежу, установленого відповідно до постанови № 1156.

Пунктом 9 Положення № 848 передбачено, що інформація про призначені житлові субсидії вноситься структурним підрозділом з питань соціального захисту населення до Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій.

Положення про Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій затверджено постановою № 182.

Постановою № 373 затверджено **Порядок надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива і скрапленого газу у грошовій формі.**

Протягом 2019–2020 років відбувся перехід від безготівкових розрахунків до надання пільг і житлових субсидій у грошовій формі (безготівковій та готівковій) для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива.

Довідково. Відповідно до пункту 3 Порядку № 373 «дія цього Порядку поширюється на осіб, які мають право на пільги згідно із Законами України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (крім військовослужбовців), «Про Службу безпеки України», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про музеї та музейну справу», «Про захист рослин», «Про жертви нацистських переслідувань», «Про охорону дитинства», «Про соціальний захист дітей війни», «Про культуру», «Про освіту», «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою», Кодексом цивільного захисту України (крім осіб рядового і начальницького складу), Основами законодавства України про охорону здоров'я (далі - пільговики)».

Пунктом 4 Порядку № 373 визначено, що право на отримання пільг, встановлених законами України, з урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім'ї визначається структурними підрозділами з питань соціального захисту населення – відповідно до Порядку № 389; бюджетними установами, казенними підприємствами та комунальними некомерційними підприємствами,

що утворюються у результаті реорганізації державних та комунальних закладів охорони здоров'я, – відповідно до Порядку № 426.

***Довідково.** Згідно з пунктом 1 Порядку № 389 цей Порядок визначає механізм реалізації права на отримання пільг з оплати послуг за користування житлом (квартирна плата, плата за послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), управління багатоквартирним будинком, комунальних послуг (централізоване постачання холодної води, централізоване постачання гарячої води, водовідведення, тепло- та електропостачання, природний газ (в тому числі послуги з транспортування, розподілу та постачання, централізоване опалення, вивезення побутових відходів)), паливом, скрапленим газом, телефоном, послуг із встановлення квартирних телефонів (далі - пільги) залежно від середньомісячного сукупного доходу сім'ї осіб, які мають право на пільги згідно із законодавчими актами, а також підтвердження права на інші види пільг, які надаються з урахуванням доходу (безоплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів, виробів медичного призначення, зубопротезування тощо) відповідно до законодавства.*

Порядок № 426 визначає механізм надання пільги, компенсації і гарантії щодо знижки плати за користування житлом (квартирної плати), паливом, телефоном та плати за комунальні послуги (водопостачання, газ, електрична та теплова енергія тощо), безоплатного проїзду усіма видами міського пасажирського транспорту (крім таксі) та автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів.

Пільги, компенсації і гарантії надаються за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів у межах податкової соціальної пільги в розрахунку на одну особу.

***Довідково.** Так, у пункті 3 Порядку № 389 передбачено, що пільги, зазначені у пункті 1 цього Порядку, надаються за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів за умови, що середньомісячний сукупний дохід сім'ї пільговика в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців не перевищує величини доходу, який дає право на податкову соціальну пільгу. У пункті 1 Порядку № 426, зокрема, передбачено, що компенсації і гарантії, на які згідно із законами України мають право окремі категорії працівників бюджетних установ, військовослужбовці та особи рядового і начальницького складу, щодо знижки плати за користування житлом (квартирної плати), паливом, телефоном та плати за комунальні послуги (водопостачання, газ, електрична та теплова енергія), безоплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту (за винятком таксі) та автомобільним транспортом загального користування в сільській місцевості, а також залізничним і водним транспортом приміського сполучення та автобусами приміських маршрутів надаються у разі, якщо зазначені працівники мають право на податкову соціальну пільгу.*

Перелік та порядок надання соціальних пільг, категорії платників, які мають право на застосування податкової соціальної пільги (далі – ПСП), визначені статтею 169 «Перерахунок податку та податкові соціальні пільги» Податкового кодексу України (далі – ПКУ).

Розмір ПСП у 2018–2020 роках наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Розмір податкової соціальної пільги

грн

Рік	Граничний розмір доходу, який дає право на отримання ПСП	Прожитковий мінімум (ПМ)	Розмір пільги, % ПМ	Сума податкової соціальної пільги		
				100 % для осіб, визначених у пп. 169.1.1 та 169.1.2 ПКУ	150 % для осіб, визначених у пп.169.1.3 ПКУ	200 % для осіб, визначених у пп.169.1.4 ПКУ
2018	2470,00	1762,00	50	881,00	1321,50	1762,00
2019	2690,00	1921,00	50	960,50	1440,75	1921,00
2020	2940,00	2102,00	50	1051,00	1576,50	2102,00

Дані про осіб, які мають право на пільги відповідно до пункту 3 Порядку № 373, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива і скрапленого газу, вносяться до Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги, згідно з вимогами Положення № 117.

4.1.3.3. Виявлений стан справ.

Головними розпорядниками коштів державного бюджету для виплати громадянам пільг і житлових субсидій у 2019 році визначені Мінсоцполітики за КПКВК 2501230 і 2511220 та Мінфін за КПКВК 3511230, у 2020 році – Мінсоцполітики за КПКВК 2501230.

Довідково. У 2018 році головним розпорядником коштів державного бюджету для виплати громадянам пільг і житлових субсидій був Мінфін за КПКВК 3511150 і 3511230.

Розрахунок потреби в коштах і складання бюджетних запитів за КПКВК 2501230 для виплати громадянам пільг і житлових субсидій у 2019 році здійснено Мінфіном, проте Законом № 2629 виконавцем бюджетної програми за КПКВК 2501230 визначено Мінсоцполітики.

Мінсоцполітики у 2019 році затвердило кошторис за КПКВК 2501230 в сумі 20 000 млн гривень.

На 2020 рік Мінсоцполітики здійснило розрахунок прогнозованої потреби в коштах у сумі 53 900 млн грн, подало до Мінфіну бюджетний запит у сумі 47 628,6 млн грн і затвердило кошториси Мінсоцполітики та структурних підрозділів з питань соціального захисту населення обласних та Київської міської держадміністрацій на суму 47 569,8 млн грн (45 507,6 і 2 062,2 млн грн).

У Мінсоцполітики немає обґрунтованих розрахунків видатків (деталізованих за видами та кількістю товарів (робіт, послуг) із зазначенням вартості за одиницю) до кошторису за КПКВК 2501230 на 2019 і 2020 роки на суму 20 000 і 47 569,8 млн грн відповідно, чим не дотримано вимоги пункту 29 Порядку № 228.

Довідково. Наприклад, до паспорта бюджетної програми за КПКВК 2501230, затвердженого наказом Мінсоцполітики від 07.05.2020 № 286 «Про внесення змін до паспорта бюджетної програми на 2020 рік», Мінсоцполітики надано пояснення щодо причин зменшення видатків для виплати громадянам пільг і житлових субсидій у травні 2020 року на суму 8 240,3 млн грн: зменшення ціни на природний газ для побутових споживачів із 8,54892 грн за 1 куб. м у січні і лютому 2019 року до 5,868 грн у січні і 5,005 грн у лютому

2020 року. При цьому **розрахунки** обсягу видатків на оплату природного газу, його частки в загальному обсязі видатків і впливу зміни розміру ціни на загальну суму видатків у **Мінсоцполітики відсутні**.

Незважаючи на функціонування Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій і ЄДАРП, Мінсоцполітики не використовує даних цих реєстрів для проведення **розрахунків потреби у коштах** під час складання бюджетного запиту, кошторису, паспорта бюджетної програми та у разі необхідності внесення змін до кошторису. Розпорядчі документи Мінсоцполітики не містять вимоги щодо використання даних цих реєстрів при плануванні. **За таких умов існують ризики неефективного планування видатків для виплати громадянам пільг і житлових субсидій та неналежного контролю за ефективним використанням коштів державного бюджету на цю мету.**

Довідково. Відповідно до вимог пункту 9 Положення № 182 до **Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій** вноситься зокрема, така інформація: період, на який призначено субсидію, послуги, на оплату яких призначено субсидію, фактичні розрахункові дані (вартість послуг, сума обов'язкового платежу, сума нарахованої субсидії). Аналогічно згідно з вимогами пункту 2 Положення № 117 до **Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги**, вносяться, зокрема, дані про категорію пільговика, перелік пільг, на які він має право, інформація про те, якими пільгами фактично користується.

З 01.01.2021 до Положення № 848 і Порядку № 373 внесено зміни і передбачено, що **оформлення житлових субсидій та призначення пільг** на придбання твердого палива і скрапленого газу здійснюється підрозділами соцзахисту лише шляхом надсилання заяви з необхідними документами поштою або **в електронній формі** (через офіційний вебсайт Мінсоцполітики, інтегровані з ним інформаційні системи органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування або Єдиний державний вебпортал електронних послуг). **Також розширено перелік уповноважених органів та установ, що приймають заяви** з необхідними документами (зокрема, долучено міські ради територіальних громад та центри надання адміністративних послуг), які передають їх відповідному структурному підрозділу з питань соціального захисту населення.

Отже, з 01.01.2021 для громадян створено умови для прискорення (спрощення) подання документів під час оформлення житлових субсидій та призначення пільг на придбання твердого палива і скрапленого газу.

У 2019 році касові видатки за КПКВК 2501230 становили 23 266,7 млн грн, або 116,3 відс. плану на початок року.

З урахуванням видатків на виплату субвенції з державного бюджету **загалом використано** на виплату субсидій і пільг **46 647,9 млн грн**, або 80,4 відс. плану на початок року (58 047,3 млн грн), з яких **Мінсоцполітики – 44 827,9 млн грн**, або 81,4 відс., **Мінфіном – 1 820 млн грн**, або 61,7 відсотка.

Довідково. Касові видатки субвенції за КПКВК 2511220 і КПКВК 3511230 становили 21 561,2 і 1 820 млн грн, або 61,4 і 61,7 відс. плану на початок року відповідно.

У 2020 році усі видатки на виплату субсидій і пільг здійснювалися Мінсоцполітики за КПКВК 2501230, які становили 36 356,9 млн грн або 76,4 відс. затвердженого кошторису на початок року. При цьому заборгованість

на кінець 2020 року за видатками на житлові субсидії та пільги відсутня, отже, мету бюджетної програми – державна підтримка населення при оплаті житлово-комунальних послуг, досягнуто.

Водночас **через відсутність належних розрахунків до кошторису** Мінсоцполітики, при плануванні видатків **завищено потребу** у коштах на виплати субсидії та пільг у 2019 і 2020 роках **на 18,6 і 23,6 відс. відповідно**.

Як наслідок, за КПКВК 2501230 **не використано** Мінсоцполітики та структурними підрозділами з питань соціального захисту населення обласних, Київської міської держадміністрацій у 2019 і 2020 роках **2 026,3 і 56,1 млн грн** відповідно. Також у 2019 році **не використано 227,6 млн грн за КПКВК 2511220**. Однією з причин невикористання бюджетних асигнувань у повному обсязі є проведення грошових виплат отримувачам пільг і субсидій відповідно до листа Мінфіну від 23.12.2019 № 09010-03-5/34617 виключно для розрахунків за листопад 2019 року.

З 01.01.2020 дані про житлові субсидії в розрізі адміністративно-територіальних одиниць (на підставі інформації ДП «ІОЦ») розміщуються на офіційному сайті Мінсоцполітики (<https://www.msp.gov.ua>).

***Довідково.** До 01.01.2020 узагальнення даних щодо кількості домогосподарств, які звернулися за субсидіями, та видатків на житлові субсидії здійснювалось територіальними органами Держстату відповідно до наказу № 176 (втратив чинність 01.02.2019) і наказу № 285 (втратив чинність 01.02.2020).*

Зведені статистичні дані щодо субсидій за 2018–2019 роки і дані Мінсоцполітики за 2020 рік наведено в таблиці 3.

Таблиця 3

Дані про субсидії на оплату житлово-комунальних послуг

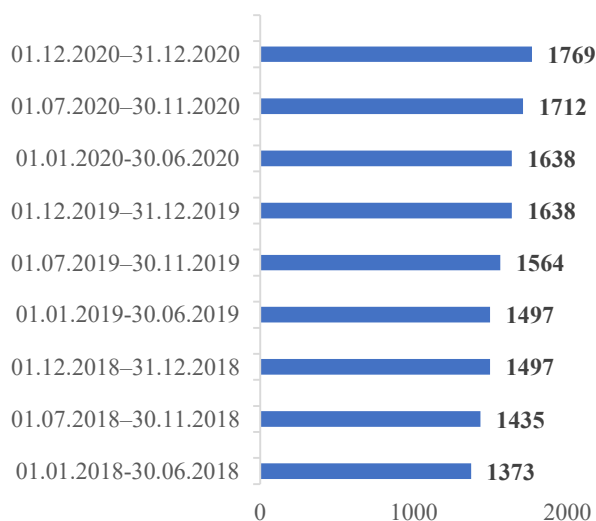
№ з/п	Показник	Одиниця виміру	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1	Кількість домогосподарств, які звернулися за субсидіями на оплату житлово-комунальних послуг	од.	7471455	4353749	3536940
2	Кількість домогосподарств, яким призначено субсидії на оплату житлово-комунальних послуг (враховуючи домогосподарства, які звернулися за субсидіями у попередньому, але призначено їм було у поточному році)	од.	6537672	5487867	2660659
3	Кількість домогосподарств, які отримують субсидії у грудні 2018/2019/2020	од.	3916810	3283556	3047597
4	Суми призначених субсидій	млн грн	2704	2114,7	-
5	Середній розмір субсидій, призначених домогосподарствам	грн	413,6	385,3	919,03
6	Суми нарахованих субсидій на оплату житлово-комунальних послуг домогосподарствам, які отримують субсидії	млн грн	43141,9	28365,5	24410,1
7	Перераховано субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг організаціям, що надають послуги (включаючи погашення заборгованості минулих періодів)	млн грн	62184,1	-	-

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	2018 рік	2019 рік	2020 рік
8	Заборгованість бюджетів перед організаціями, що надають домогосподарствам житлово-комунальні послуги, усього на кінець грудня 2018 року	млн грн	6874,8	-	-
9	Кількість домогосподарств, які звернулися за субсидіями на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива	од.	812086	554974	357078
10	Кількість домогосподарств, яким призначено субсидії на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива (враховуючи домогосподарства, які звернулися за субсидіями у попередньому, але призначено їм було тільки у поточному році)	од.	661762	439241	384674
11	Кількість домогосподарств, які отримали субсидії на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива	од.	761206	453653	343942
12	Суми призначених субсидій домогосподарствам, на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива	млн грн	2017,7	1366	1174,9
13	Суми отриманих субсидій на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива	млн грн	2249,3	1391,7	-
14	Заборгованість бюджетів з виплати субсидій, усього на кінець грудня 2019 року	млн грн	-	5,6	-

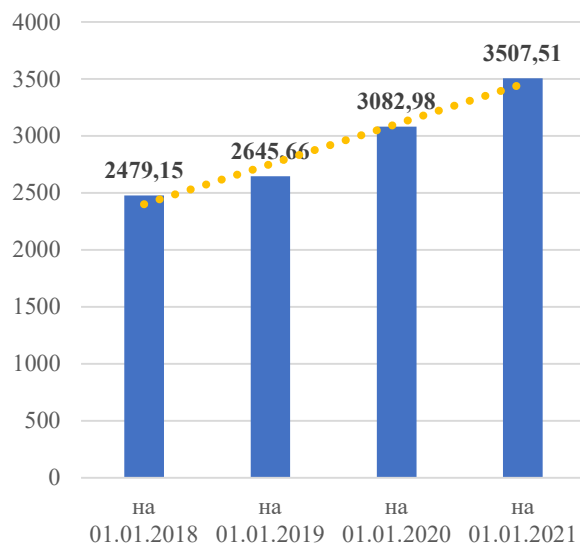
У 2018 році 50 відс. усіх домогосподарств України звернулися за субсидіями на оплату житлово-комунальних послуг (7,4 млн господарств)³⁶, 5,4 відс. – на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива (0,8 млн господарств). Сума виплат таких субсидій у 2018 становила 45 159,6 млн грн (43 141,9 та 2 017,7 млн грн відповідно). З метою спрямування субсидій лише найменш захищеним верствам населення та забезпечення адресності їх надання, було впроваджено систему монетизованих виплат та встановлено низку вимог, що обмежують коло осіб, які можуть отримати субсидію на оплату житлово-комунальних послуг (основні з них наведені у додатку 2). Разом з тим у 2018–2020 роках прожитковий мінімум був підвищений на 28,8 відс. (з 1700 грн у січні 2018 року до 2189 грн у грудні 2020 року), зросли також мінімальні заробітна плата – на 34,3 відс. (з 3723 до 5000 грн) і пенсія – на 28,8 відс. (з 1373 до 1769 грн), середні заробітна плата – на 83,9 відс. (з 7711 до 14179 грн) і пенсія – на 41,5 відс. (з 2479 до 3508 грн) (діаграми 6–9).

³⁶ За даними Державної служби статистики України, у 2018 році обліковувалось 14,9 млн господарств, у 2020 році – 14,8 млн господарств.

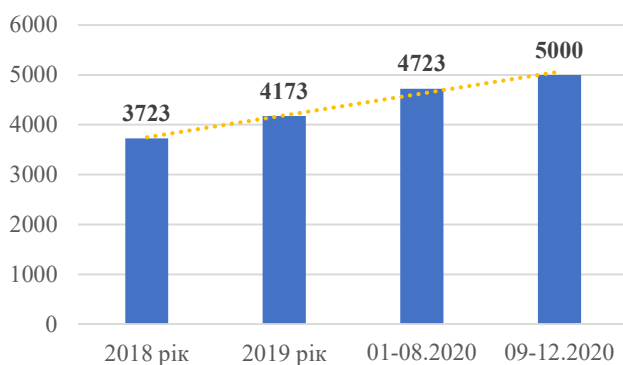
Діаграма 6. Мінімальний розмір пенсії за віком, грн

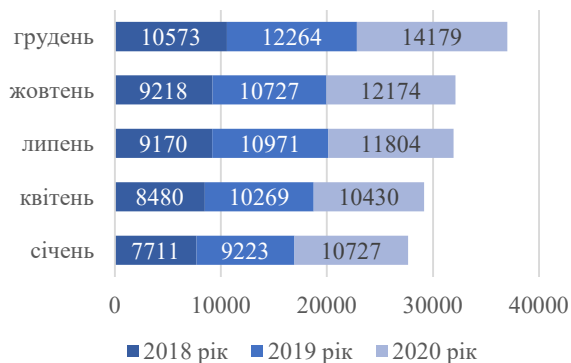
Діаграма 7. Середній розмір пенсії, грн

Діаграма 8. Мінімальна зарплата, грн

Діаграма 9. Середня місячна зарплата, грн

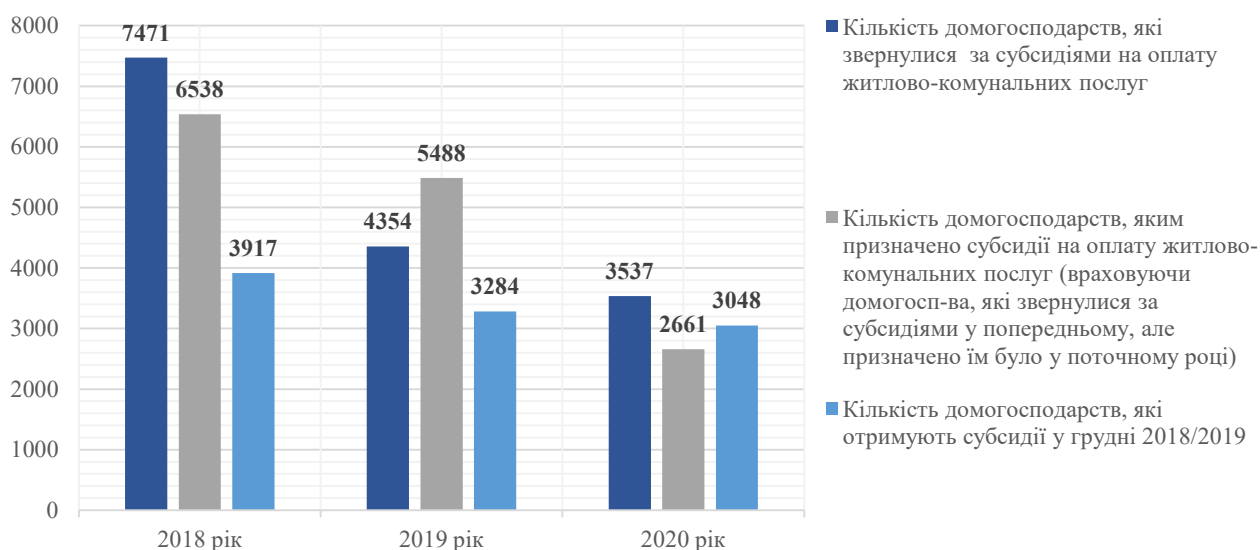

Ці чинники зумовили зменшення кількості домогосподарств, які звернулися за субсидією для оплати житлово-комунальних послуг (на 52,6 відс. до 3,5 млн господарств) та отримують її (на 22,2 відс. до 3 млн господарств) (діаграма 10), а також тих, хто звернувся за субсидією на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива (на 56 відс. до 0,36 млн домогосподарств) та отримують її (на 54,8 відс. до 0,34 млн домогосподарств) (діаграма 11).

Наразі субсидії на оплату житлово-комунальних послуг отримують 20,6 відс. усіх домогосподарств в Україні, а на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива – 2,3 відс. домогосподарств.

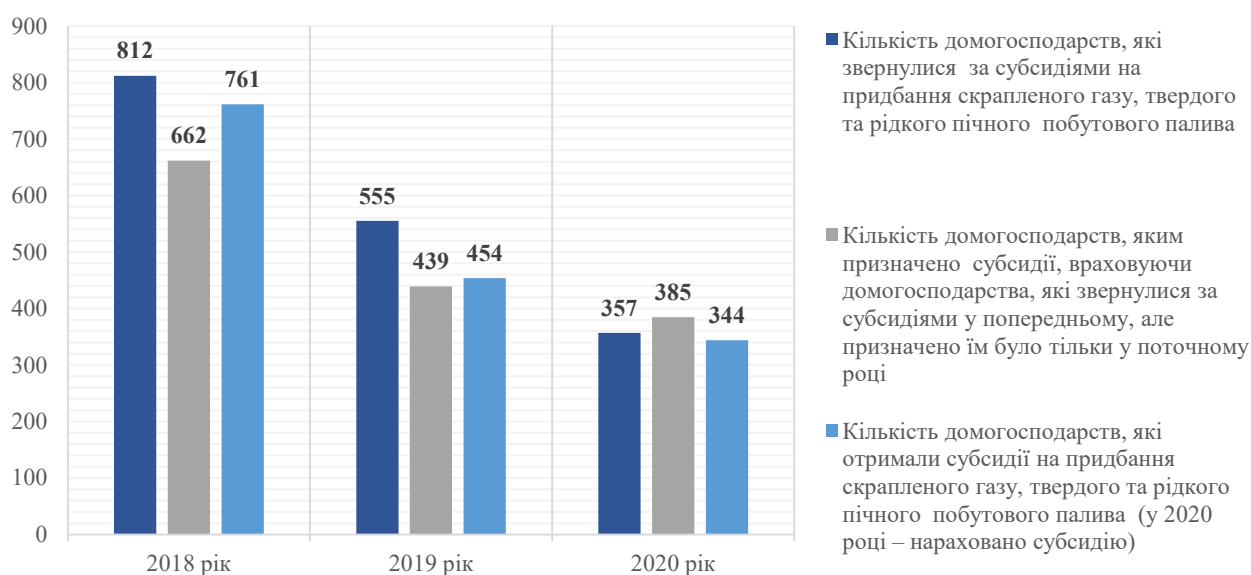
Діаграма 10. Динаміка змін у 2018–2020 роках кількості домогосподарств, які звернулися, яким призначено і які отримують субсидії на оплату житлово-комунальних послуг

тис. од.

Діаграма 11. Динаміка змін у 2018–2020 роках кількості домогосподарств, які звернулися, яким призначено і які отримують субсидії на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива

тис. од.

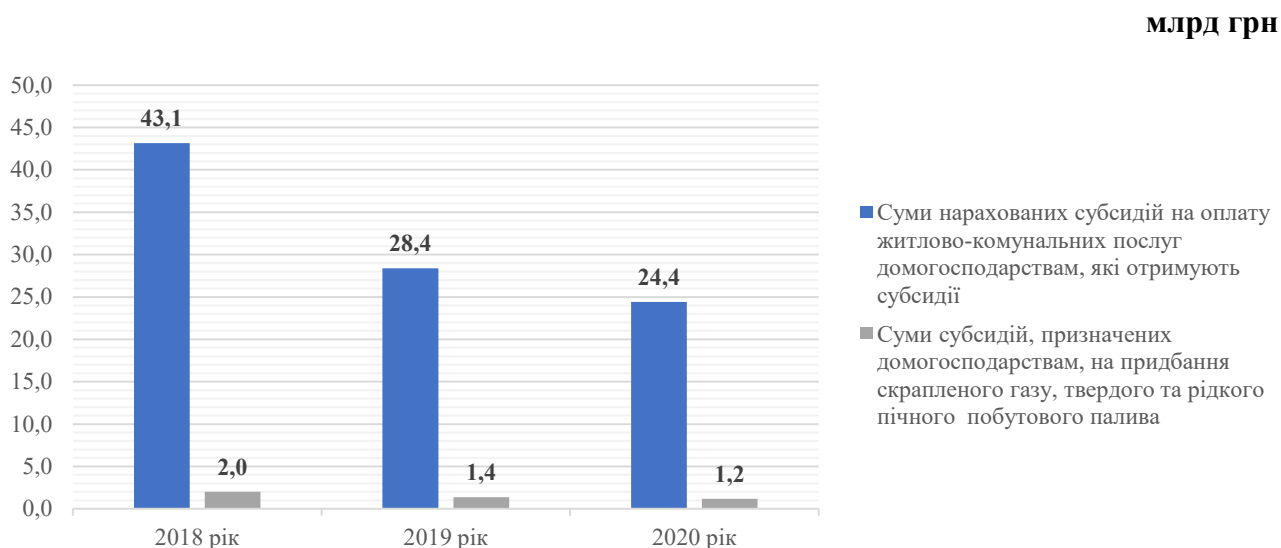

Також Кабінетом Міністрів України ухвалено зміни, які зменшують суми призначених субсидій, а саме зменшено соціальні нормативи користування житлово-комунальними послугами, щодо яких держава надає пільги і субсидії (дані наведено у додатку 3), та застосовано використання прожиткового мінімуму, встановленого на 1 січня відповідного року у розрахунку коефіцієнта доходу домогосподарства замість прожиткового мінімуму на дату, з якої

призначається субсидія³⁷ (різниця між цими показниками за 2019 рік становила 9,4 відс., за 2020 рік – 8 відс.). **Як наслідок, середня сума субсидії на оплату житлово-комунальних послуг зменшилася з 413,6 грн у 2018 році до 385,3 грн у 2019 році.**

У зв'язку з карантинними обмеженнями забезпечено автоматичне перепризначення субсидій у повному обсязі, допомога по безробіттю звільненим під час карантину враховувалася як заробітна плата при обрахунку субсидій, а соціальні норми для обчислення субсидій на цей час було збільшено на 50 відс., середня сума субсидії на оплату житлово-комунальних послуг у 2020 році збільшилася в 2,4 раза (до 919,03 грн). Водночас, **загальні суми нарахованих субсидій за 2018–2020 роки зменшилися: на оплату житлово-комунальних послуг – на 43,4 відс. (з 43,1 до 24,4 млрд грн), на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива – на 40 відс. (з 2 до 1,2 млрд грн)** (діаграма 12).

Діаграма 12. Динаміка змін у 2018–2020 роках сум субсидій на оплату житлово-комунальних послуг і на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива

У 2021 році відбулося спрощення процедури подання документів для отримання субсидій, зокрема розширено перелік установ, які приймають заяви, створено можливість подавання заяв поштою та в електронній формі. Разом з цим у квітні і травні 2021 року знову були посилені обмеження щодо отримувачів субсидій, а у наступному місяці після відміни карантину заплановано підвищення базової норми сплати за послуги з 15 до 20 відс. середньомісячного сукупного доходу домогосподарства, що спричинить подальше зменшення кількості субсидіантів та значне скорочення обсягу наданих субсидій. При цьому темпи зростання витрат домогосподарств на оплату житла та комунальних продуктів і послуг за 2018–2020 роки перевищують темпи зростання грошових доходів домогосподарств, доходи яких менше прожиткового мінімуму

³⁷ Застосовується з травня 2019 року відповідно до змін до постанови № 1156, внесених постановою № 373.

(на 25,5 п.п.), фактичного прожиткового мінімуму (на 15,2 п.п.) та середнього рівня доходів по Україні (на 10,7 п. п.), а частка таких витрат домогосподарств сукупно зростає (з 13,7 відс. до 15,1 відс.)³⁸. Заборгованість населення з оплати житлово-комунальних послуг за 2018–2020 роки зросла в 2,5 раза і на початок 2021 року становила 81 млрд грн (42 відс. з якої – за постачання та розподіл газу, 32,8 відс. – за централізоване опалення та постачання гарячої води)³⁹. Рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг у цілому знижується, на кінець 2020 року становив 73 відс.⁴⁰, а у грудні 2019 року – 94 відс.⁴¹ (у березні 2021 року рівень оплати – 117 відс. за рахунок погашення боргів попередніх періодів, що відбувається сезонно після закінчення опалювального періоду і у попередніх роках, а отже, не відображає загального тренду зниження рівня оплати)⁴².

Враховуючи ці тенденції, запровадження запланованих змін створює ризики незабезпечення субсидіями вразливих верств населення, зменшення ефективності соціального захисту у цій сфері, подальшого збільшення заборгованості, загального погіршення економічного стану домогосподарств та зниження купівельної спроможності, що може також негативно позначитись на темпах економічного зростання.

Отже, актуальним є вирішення питання про доцільність підвищення норми сплати за послуги до 20 відс. (особливо для непрацездатних громадян, непрацюючих пенсіонерів, інвалідів) після зняття карантину, можливість пом'якшення обмежень на отримання субсидій, які пов'язані з майновим станом заявника, перегляду тарифної політики у сфері житлово-комунальних послуг. Варто додати, що ці заходи повинні здійснюватися

³⁸ розраховано за даними Держстату «Витрати і ресурси домогосподарств України у 4 кварталі 2020 року (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України)» за 4 квартал 2018 року та 4 квартал 2020 року, http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/gdvvg/Arh_vrduB_u.htm.

³⁹ За даними Держстату, на 31 грудня 2017 року заборгованість населення за газопостачання становила 12,4 млрд грн, за централізоване опалення та гаряче водопостачання – 11,1 млрд.грн, за утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 3,0 млрд грн, за централізоване водопостачання та водовідведення – 1,8 млрд грн, за вивезення побутових відходів – 0,4 млрд.грн (сукупно 32,3 млрд грн) – http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_sirn2017pdf.pdf; у січні 2021 року заборгованість населення зі сплати за постачання та розподіл природного газу становила 34,4 млрд грн, за постачання теплової енергії та гарячої води – 26,6 млрд грн, за постачання та розподіл електричної енергії – 7,7 млрд грн, за централізоване водопостачання та водовідведення – 5,9 млрд.грн, за управління багатоквартирним будинком – 5,3 млрд грн, за надання послуг із вивезення побутових відходів – 1,1 млрд грн (сукупно 81 млрд грн) – <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2021/03/26.pdf>.

⁴⁰ Дані Державної служби статистики – <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2021/01/10.pdf>.

⁴¹ Дані Державної служби статистики – <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2020/01/12.pdf>.

⁴² дані експрес-випусків Держстату «Про оплату населенням житлово-комунальних послуг» у грудні 2019 року, листопаді і грудні 2020 року, березні 2021 року.

комплексно зі стимулюванням економіки, боротьбою з бідністю та підвищенням ефективності системи соціального захисту у цілому.

4.1.3.4. Рекомендації Мінсоцполітики:

- розробити порядок складання обґрунтованих деталізованих розрахунків видатків на виплату громадянам пільг і житлових субсидій з використанням даних Єдиного державного реєстру отримувачів житлових субсидій та ЄДАРП;
- розглянути питання про доцільність підвищення норми сплати за послуги до 20 відс. після зняття карантину та можливість пом'якшення обмежень на отримання субсидій, які пов'язані з майновим станом заявника.

4.1.4. Аналіз стану забезпечення соціального захисту дітей, сімей з дітьми, жінок та інших найбільш вразливих категорій населення

4.1.4.1. Аналіз стану забезпечення оздоровлення в дитячих центрах «Артек» і «Молода гвардія» дітей, які потребують особливої уваги та підтримки

4.1.4.1.1. Висновок.

У державі фактично понад 12 років не виконуються вимоги законодавства щодо розроблення і затвердження державної програми оздоровлення та відпочинку дітей (стаття 25 Закону № 375).

Протягом 2019–2020 років за рахунок коштів державного бюджету 28679 дітей отримали послуги з оздоровлення та відпочинку в дитячих центрах «Артек» та «Молода гвардія», проте Мінсоцполітики в межах виділених асигнувань (89,3 відс. обрахованої потреби) у 2019 році не забезпечило викупу визначеного Законом № 906 обсягу путівок у ДЦ «Артек» і «Молода гвардія» для оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки. У 2020 році недотримання вимог Закону № 906 зумовлено об'єктивним чинником – запровадженням карантинних обмежень.

Через неухвалення ефективних управлінських рішень Мінсоцполітики придбані путівки розподіляються без урахування фактичної наявності дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, у розрізі адміністративно-територіальних одиниць з використанням застарілих даних. Категорії дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (106 707 дітей), дітей, одному з батьків яких встановлено інвалідність I або II групи (4 899 дітей), та дітей працівників агропромислового комплексу та соціальної сфери села (162 990 дітей) не було включено до наказу Мінсоцполітики щодо переліку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки. Як наслідок, у 2019 році ці категорії не направляли на оздоровлення та відпочинок за рахунок коштів державного бюджету.

Запроваджена Урядом наприкінці 2020 року нова програма оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої уваги та підтримки, в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку вищої категорії,

які розташовані в гірських районах (районах, в яких розташовані населені пункти, віднесені до категорії гірських) Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей, на узбережжі Чорного і Азовського морів, не виконана з огляду на обмежені часові межі та необхідність проведення торгів у кінці року. Як наслідок, 7054 дитини не отримали путівок на оздоровлення.

Виконання подібної програми у 2021 році Мінсоцполітики поставлено на паузу, порядок направлення дітей у дитячі заклади оздоровлення та відпочинку Мінсоцполітики на сьогодні не затверджено.

4.1.4.1.2. Законодавча база.

Конвенцією ООН про права дитини, що ратифікована Україною у 1991 році, визначено право дитини на відпочинок і дозвілля, користування послугами, що надаються закладами охорони здоров'я.

Частиною першою статті 3 Закону № 375 визначено: державна політика у сфері оздоровлення та відпочинку дітей ґрунтується на принципах, зокрема, **надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітям, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки.**

Статтею 1 Закону № 375 затверджено перелік дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки.

Довідково. У Закон № 375 визначено поняття «діти, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки» — це діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування; діти осіб, визнаних учасниками бойових дій відповідно до пункту 19 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; діти, один із батьків яких загинув (пропав безвісти) у районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій чи збройних конфліктів або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних у районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій чи збройних конфліктів, а також внаслідок захворювання, одержаного у період участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях; діти, один із батьків яких загинув під час масових акцій громадянського протесту або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час масових акцій громадянського протесту; діти, зареєстровані як внутрішньо переміщені особи; діти, які проживають у населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення; рідні діти батьків-вихователів або прийомних батьків, які проживають в одному дитячому будинку сімейного типу або в одній прийомній сім'ї; діти, взяті на облік службами у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах; діти з інвалідністю; діти, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; діти, які постраждали внаслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф; діти із багатодітних сімей; діти із малозабезпечених сімей; діти, батьки яких загинули від нещасного випадку на виробництві або під час виконання службових обов'язків, у тому числі діти журналістів, які загинули під час виконання службових обов'язків; діти, одному з батьків яких встановлено інвалідність I або II групи; діти, які перебувають на диспансерному обліку; талановиті та обдаровані діти - переможці міжнародних, всеукраїнських, обласних, міських, районних олімпіад, конкурсів, фестивалів,

змагань, спартакіад, відмінники навчання, лідери дитячих громадських організацій; діти - учасників дитячих творчих колективів та спортивних команд; діти працівників агропромислового комплексу та соціальної сфери села.

Законами № 2629 і № 294 на 2019 і 2020 роки Мінсоцполітики за бюджетною програмою 2501450 на забезпечення заходів з оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливих умов для оздоровлення, та дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, **затверджені видатки в обсязі 217,2 і 239,7 млн грн відповідно.**

Порядок № 227 визначає механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті на відповідний рік за КПКВК 2501450.

Положення про порядок направлення дітей на оздоровлення та відпочинок до ДЦ «Артек» і ДЦ «Молода гвардія» за рахунок бюджетних коштів затверджені наказами № 938, № 358 і № 359.

До Закону про держбюджет на 2020 рік згідно з Законом № 829 (набрав чинності 23.09.2020) внесені зміни, згідно з якими Мінсоцполітики визначено головним розпорядником бюджетних коштів за бюджетною програмою 2501460 та затверджено бюджетні призначення у сумі 80 млн гривень.

Механізм використання коштів за КПКВК 2501460 врегульовано Порядком № 1117 (чинний з 18.11.2020 по 31.12.2020).

Довідково. Законом № 1082 на 2021 рік Мінсоцполітики затверджено бюджетні призначення на вказану мету за КПКВК 2501350 на суму 150 млн гривень. Механізм використання коштів врегульовано Порядком № 322. Функції затвердження розподілу путівок до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку покладено на Нацсоцслужбу.

4.1.4.1.3. Виявлений стан справ.

Частиною першою статті 25 Закону № 375 визначено, що Кабінет Міністрів України розробляє і затверджує **державну програму оздоровлення та відпочинку дітей**. Водночас понад 12 років такі програми Кабінетом Міністрів України не затверджено.

Довідково. За результатами проведених Рахунковою палатою у 2013 і 2017 роках аудитів (звіти затверджено постановою Колегії Рахункової палати від 12.06.2013 № 10-3 та рішенням Рахункової палати від 13.09.2017 № 18-5 відповідно) рекомендовано Кабінету Міністрів України вжити заходів щодо затвердження Державної цільової соціальної програми оздоровлення і відпочинку дітей. Мінсоцполітики у 2016 році підготовлено проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної програми оздоровлення і відпочинку дітей та розвитку мережі дитячих оздоровчих закладів на період до 2021 року, який було направлено на погодження до заінтересованих ЦОВВ. Мінфіном цей проєкт не погоджено, оскільки його реалізація потребувала додаткового бюджетного фінансування. Відповідно до постанови № 710 припинено підготовку проєктів нових державних цільових програм, що потребують додаткового фінансування з державного бюджету.

Відповідно до частини другої статті 1 Закону № 906 кошти на придбання путівок до ДЦ «Артек» і ДЦ «Молода гвардія» для оздоровлення та відпочинку дітей щороку передбачаються у державному бюджеті. Держава викуповує 100 відс. путівок ДЦ «Молода гвардія» і 90 відс. путівок ДЦ «Артек», решта – реалізується зазначеним центром без залучення третіх осіб (в редакції, що діяла до 01.08.2020). З 01.08.2020 держава викуповує 90 відс. путівок

ДЦ «Артек» і ДЦ «Молода гвардія», решта – реалізується зазначеними центрами без залучення третіх осіб.

Фактично Мінсоцполітики планувало придбати у 2019 році 85,4 і 96,3 відс. путівок (11661 і 11080 од.), у 2020 році (на початок року) 80,7 і 97,4 відс. (11017 і 11200 од.) (бюджетні призначення затверджені в обсязі 89,3 і 93,6 відс. обумовленої Мінсоцполітики загальної потреби).

Протягом 2019–2020 років за рахунок коштів державного бюджету 28679 дітей отримали послуги з оздоровлення та відпочинку в ДЦ «Артек» і «Молода гвардія». Водночас Мінсоцполітики у 2019 році в межах виділених асигнувань (89,3 відс. обрахованої потреби) не забезпечило викупу визначеного Законом № 906 обсягу путівок у ДЦ «Артек» і «Молода гвардія» для оздоровлення та відпочинку дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки. У 2020 році недотримання вимог Закону № 906 зумовлено об'єктивним чинником – запровадженням обмежень у зв'язку з карантинном, пов'язаним із запобіганням поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19.

Потребу у коштах на 2019 і 2020 роки розраховано на підставі специфікацій (розрахунків), наданих ДЦ «Артек» і «Молода гвардія». Зведені дані щодо поданої у бюджетних запитах потреби та затверджених кошторисом на початок 2019 і 2020 років обсягів видатків наведено в таблиці 4.

Таблиця 4

Зведені дані щодо поданої у бюджетних запитах потреби та затверджених кошторисом видатків на початок 2019 і 2020 років

тис. грн

Відсоток оплати за рахунок коштів державного бюджету	ДЦ «Молода гвардія»				ДЦ «Артек»			
	2019 рік		2020 рік		2019 рік		2020 рік	
	бюджет. запит	кошторис	бюджет. запит	кошторис	бюджет. запит	кошторис	бюджет. запит	кошторис
100 відс.	8605	7562	9000	7580	9212	8630	7710	8193
80 відс.	1245	1301	1200	1440	1228	1430	1399	1161
70 відс.	1150	1517	600	1380	1229	984	898	1095
50 відс.	500	700	300	800	616	617	500	568
Разом:	11500	11080	11100	11200	12285	11661	10507	11017

Фактично у 2019 році у ДЦ «Артек» і ДЦ «Молода гвардія» придбано 11641 і 11059 путівок, або 85,3 і 96,2 відс. від максимальної потужності закладів відповідно. У 2020 році – 5751 і 5393 путівки, або 42,1 і 46,9 відс. відповідно. Відсоток придбання путівок у 2020 році не характеризує об'єктивного стану справ через введений Урядом карантин внаслідок пандемії COVID-19.

До 26.06.2020 окремі категорії дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, зокрема: діти, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; діти, одному з батьків яких встановлено інвалідність I або II групи; діти працівників агропромислового комплексу та соціальної сфери села, не направлялись на оздоровлення та відпочинок до ДЦ «Артек» і «Молода гвардія», оскільки Мінсоцполітики не включило ці категорії до переліку

осіб, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, визначеного у Положенні № 938.

Такі управлінські рішення Мінсоцполітики фактично позбавили дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, дітей, одному з батьків яких встановлено інвалідність I або II групи, та дітей працівників агропромислового комплексу та соціальної сфери села можливості отримати у 2019 році путівки для оздоровлення та відпочинку у ДЦ «Артек» і «Молода гвардія».

Довідково. За даними Мінсоцполітики, у 2019 році кількість дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, становить 106 707, дітей, одному з батьків яких встановлено інвалідність I або II групи – 4 899, дітей працівників агропромислового комплексу та соціальної сфери села – 162 990.

Пунктом 9 Порядку № 227 зокрема, визначено, що Мінсоцполітики затверджує розподіл путівок до ДЦ «Артек» і «Молода гвардія» у розрізі адміністративно-територіальних одиниць пропорційно співвідношенню чисельності дітей віком від 7 до 18 років у регіоні до загальної чисельності таких дітей в Україні за даними органів державної статистики з **урахуванням кількості дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки**, та укладає договори із підрозділами органів соцзахисту про направлення дітей для оздоровлення та відпочинку.

Мінсоцполітики не володіє даними про кількість дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, в розрізі адміністративно-територіальних одиниць. Як наслідок, розподіл путівок до ДЦ «Артек» і «Молода гвардія» затверджувався **без урахування кількості дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, у відповідному регіоні**, та з використанням неактуальних даних Держстату станом на початок 2016/2017 навчального року.

Отже, Мінсоцполітики не створено умов для об'єктивного розподілу путівок до ДЦ «Артек» і «Молода гвардія».

Зведені дані щодо запланованих і фактично придбаних Мінсоцполітики у 2019 і 2020 роках путівок у ДЦ наведено в таблиці 5.

Таблиця 5

Дані щодо придбання у 2019–2020 роках Мінсоцполітики путівок у ДЦ "Молода гвардія" і "Артек"

Дитячий центр	План на початок року	Кількість путівок				
		Разом:	Фактично придбано			
			у тому числі з оплатою за рахунок державного бюджету у розмірі:			
			100%	80%	70%	50%
2019 рік						
ДЦ "Молода гвардія"	11080	11059	7541	1301	1517	700
ДЦ "Артек"	11661	11641	8623	1429	981	608
2020 рік						
ДЦ "Молода гвардія"	11200	2597	2597	0	0	0
ДЦ "Артек"	11017	3382	3382	0	0	0

Довідково. Відповідно до пункту 2 розділу VII Положень №№ 938, 358 і 359 за результатами бюджетного року підрозділи соцзахисту подають Мінсоцполітики річні звіти про використання путівок у розрізі категорій дітей та частки оплати. За даними Мінсоцполітики,⁴³ кількість дітей-сиріт становить 22 637 дітей.

У 2019 та 2020 роках за КПКВК 2501450 **2 858,1 і 94 001,7 тис. грн** відповідно залишились невикористаними.

Довідково. Зокрема, у 2019 і 2020 роках не використані путівки на загальну суму 350,2 і 5585,7 тис. грн відповідно (ДЦ «Молода гвардія» – 198,9 і 1205,2 тис. грн (21 і 103 путівки); ДЦ «Артек» – 151,3 і 4380,5 тис. грн (20 і 338 путівок)); не використані ліжко-дні через достроковий від'їзд дітей – 2486 і 824,7 тис. грн відповідно (ДЦ «Молода гвардія» – 238 і 29,5 тис. грн; ДЦ «Артек» – 2248 і 795,2 тис. грн); за напрямками «Заходи пожежної безпеки у ДЦ «Молода гвардія» – 20,4 тис. грн (2019 рік) і ДЦ «Молода гвардія» і «Артек» – 18,8 тис. грн (2020 рік); «Забезпечення охорони території і об'єктів ДЦ «Молода гвардія» – 0,1 тис. грн (2019 рік), «Надання фінансової підтримки на забезпечення поточної діяльності ДП «УДЦ «Молода гвардія» і ДП «МДЦ «Артек» – 732 і 48,7 тис. грн відповідно (2020 рік).

У 2020 році Мінсоцполітики також не використано бюджетних асигнувань за КПКВК 2501460 у сумі 80 млн грн, за які планувалось придбати 7054 путівки середньою вартістю 11340,9 грн, що мало забезпечити оздоровлення і відпочинок лише 0,3 відс. дітей, які потребують особливої уваги та підтримки (в осінньо-зимовий період)

Відповідно до вимог пункту 10 Порядку № 1117 направлення дітей на оздоровлення та відпочинок у дитячі заклади оздоровлення та відпочинку здійснюється згідно з порядком, затвердженим Мінсоцполітики. Аналогічні вимоги передбачено пунктом 10 Порядку № 322, який затверджено на заміну Порядку № 1117 та визначено механізм використання коштів на вказану мету у 2021 році. Проте **порядку направлення дітей на оздоровлення та відпочинок до сьогодні не затверджено.**

Мінсоцполітики є держателем державного реєстру майнових об'єктів оздоровлення та відпочинку дітей, проте публічна частина цього реєстру не дає можливості виокремити із загального переліку закладів дитячі заклади оздоровлення та відпочинку вищої категорії, які розташовані в гірських районах (районах, в яких розташовані населені пункти, віднесені до категорії гірських) Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей, на узбережжі Чорного і Азовського морів. У зв'язку із затвердженням у 2020 році бюджетної програми за КПКВК 2501460, а у 2021 нової бюджетної програми за КПКВК 2501350, з метою забезпечення доступності та відкритості інформації про дитячі заклади оздоровлення та відпочинку і послуги, які надаються такими закладами, параметри пошуку про майнові об'єкти у цьому Реєстрі необхідно доповнити можливістю пошуку відомостей про дитячі заклади оздоровлення та відпочинку вищої категорії, які розташовані в гірських районах (районах, в яких розташовані населені пункти, віднесені до категорії гірських).

З огляду на не затвердження порядку направлення дітей на оздоровлення та відпочинок у дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, обмеженість часових меж та строків проведення закупівель відповідно до Закону № 922,

⁴³ За даними Соціальної карти територіальних громад Мінсоцполітики – <https://www.msp.gov.ua/content/rozvitok-simeynih-form-vihovannya.html>.

Мінсоцполітики 28.12.2020 скасувало наказ № 819 (згідно з наказом № 857). Як наслідок, путівки для дітей у 2019 році не придбавалися. Отже, мети бюджетної програми за КПКВК 2501460 не досягнуто, а кошти у сумі 80 млн грн не використано.

4.1.4.1.4. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України:

- доручити Мінфіну вжити заходів щодо забезпечення повного фінансування Мінсоцполітики для придбання путівок до дитячих центрів «Артек» і «Молода гвардія» на виконання вимог Закону № 906;

Мінсоцполітики:

- вжити заходів щодо придбання встановленої кількості (90 відс.) путівок дитячих центрів «Артек» і «Молода гвардія» для оздоровлення та відпочинку дітей за рахунок коштів державного бюджету;
- вжити заходів щодо організації щорічного збору та зведення інформації про чисельність дітей, у тому числі дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, у розрізі адміністративно-територіальних одиниць;
- розробити і затвердити порядок направлення на оздоровлення та відпочинок дітей, які потребують особливої уваги та підтримки, в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку вищої категорії, які розташовані в гірських районах (районах, в яких розташовані населені пункти, віднесені до категорії гірських), згідно з вимогами Порядку № 322.

4.1.4.2. Аналіз стану забезпечення соціальними стипендіями

4.1.4.2.1. Висновок.

Мінсоцполітики у повному обсязі забезпечило виплату соціальної стипендії за рахунок коштів державного бюджету у 2018 році 50 794 особам, у 2019 році 50 285 особам, у 2020 році 49 043 особам, спрямувавши на вказану мету майже 2 млрд гривень. Для понад 26 відс. отримувачів соціальної стипендії це було основним джерелом існування. Водночас затверджений розмір соціальних стипендій як основного джерела існування для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, які в період навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків, не забезпечував рівня життя, встановленого законом, оскільки був нижчим від прожиткового мінімуму (у 2018 році – на 33 відс., у 2019 році – на 39 відс., у 2020 році – на 44 відс. прожиткового мінімуму для працездатних осіб).

З 01.01.2021 розмір соціальної стипендії для цих категорій осіб узгоджено з вимогами статті 46 Конституції України.

4.1.4.2.2. Законодавча база.

Частиною четвертою статті 62 Закону № 1556 визначено: студенти (курсанти) закладів вищої освіти з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених

батьківського піклування, а також студенти (курсанти) закладів вищої освіти, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків, мають **гарантоване право на отримання соціальної стипендії**, у т. ч. у разі отримання академічної стипендії. Студентам (курсантам) закладів вищої освіти, які мають право на отримання соціальної стипендії і набувають право на отримання академічної стипендії, надається один вид стипендії за їхнім вибором.

Частиною другою статті 54 Закон № 2745 передбачено: студенти (курсанти невійськового) закладу фахової передвищої освіти з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, особи з їх числа, а також студенти (курсанти невійськового) закладу фахової передвищої освіти, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків, мають **гарантоване право на отримання соціальної стипендії**, у т. ч. у разі отримання академічної стипендії. Іншим студентам (курсантам невійськових) закладів фахової передвищої освіти, які мають право на отримання соціальної стипендії і набувають право на отримання академічної стипендії, надається один вид стипендії за їхнім вибором.

Згідно з підпунктом 2 пункту 4 Порядку № 882 соціальні стипендії призначаються на підставі законів, що встановлюють державні пільги і гарантії щодо призначення соціальних стипендій для окремих категорій громадян.

Довідково. Питання призначення та виплати соціальної стипендії регламентовані частиною десятою статті 19 Закону України від 26.04.2001 № 2402 «Про охорону дитинства»; абзацом першим частини першої статті 5 Закону України від 02.09.2008 № 345 «Про підвищення престижності шахтарської праці»; пунктом 26 частини першої статті 20, пунктом 1 частини першої статті 21 і пунктом 4 частини третьої статті 30 Закону № 796; частиною четвертою статті 8 Закону № 2342; частиною восьмою статті 12 Закону № 3551.

Слід зазначити, що пунктами 10 і 23 Порядку № 882 визначено окремі категорії осіб, для яких розмір соціальної стипендії може корегуватися залежно від типу закладу, забезпеченості безоплатним харчуванням тощо.

Розміри стипендій учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, студентів закладів фахової передвищої та вищої освіти, наукових установ державної та комунальної форми власності, а також переможців, призерів та учасників інтелектуальних змагань затверджено постановою № 1047.

Механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті Мінсоцполітики для виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) закладів фахової передвищої та вищої освіти, визначено Порядком № 1045.

Постановою № 218 засновано 150 соціальних стипендій Верховної Ради України для студентів вищих навчальних закладів з числа дітей-сиріт та дітей з малозабезпечених сімей (у т. ч. 50 – для студентів ВНЗ I та II рівнів акредитації (по 750 грн) і 100 – для студентів ВНЗ III та IV рівнів акредитації (по 900 грн).

Постановою № 1047 визначено також розмір соціальної стипендії для осіб, які мають право на призначення **соціальних стипендій** на підставі нормативно-правових актів, якими встановлені державні пільги і гарантії **для окремих категорій**.

4.1.4.2.3. Виявлений стан справ.

У 2018–2020 роках видатки на виплату соціальної стипендії студентам (курсантам) закладів фахової передвищої та вищої освіти планувалися Мінсоцполітики за КПКВК 2501180.

Згідно з бюджетними запитами загальна потреба у коштах на виплату соціальних стипендій становила у 2018 році 631 624,2 тис. грн, у 2019 році – 833 837,1 тис. грн, у 2020 році – 944 428,5 тис. гривень. Затверджено бюджетних асигнувань на 2018 рік 647 025,4 тис. грн, на 2019 рік – 680 516,2 тис. грн, на 2020 рік – 721 347,2 тис. гривень.

За даними Мінсоцполітики, при формуванні загальної потреби у коштах на виплату соціальної стипендії (крім соціальної стипендії Верховної Ради України) враховано 100 відс. контингенту отримувачів соціальної стипендії, інформацію щодо якого надано органами соцзахисту.

Потреба у коштах на виплату соціальних стипендій Верховної Ради України Мінсоцполітики планувалася виходячи з встановленої постановою № 218 кількості стипендіатів (150 осіб щороку). При цьому розпорядженнями № № 306-р, 381-р і 695-р затверджено списки таких студентів, у значно меншій кількості, а саме: на 2018 рік – 66 осіб, на 2019 рік – 58, на 2020 рік – 42 (у т. ч. студенти військових закладів).

Відповідно до пункту 3 Положення № 218 соціальні стипендії Верховної Ради України призначаються щорічно з 1 січня на один календарний рік розпорядженням Кабінету Міністрів України за поданням МОН згідно з відповідними пропозиціями ЦОВВ, яким підпорядковані вищі навчальні заклади, **проте механізму взаємодії Мінсоцполітики з МОН на етапі планування видатків фактично не розроблено. Як наслідок, планування Мінсоцполітики видатків на виплату соціальних стипендій Верховної Ради України не враховує реальних потреб та вимагає удосконалення.**

У Мінсоцполітики касові видатки на виплату соціальної стипендії становили у 2018 році 646 704,8 тис. грн (отримали 50 794 особи), у 2019 році – 680 509,8 тис. грн (50 285 осіб), у 2020 році – 669 775,8 тис. грн (49 043 особи).

Отже, спостерігається тенденція до зменшення кількості отримувачів соціальної стипендії, що пов'язано, зокрема, із правом вибору студента щодо отримання соціальної або академічної стипендії.

*Довідково. Згідно з частиною четвертою статті 62 Закону № 1556 і частиною другою статті 54 Закону № 2745 **студенти** (курсанти) у разі набуття права на отримання ними академічної і соціальної стипендії **обирають один вид стипендії.***

Протягом 2018–2020 років відповідно до поданих до Мінсоцполітики заявок органами соцзахисту виплати соціальної стипендії були забезпечені асигнуваннями у повному обсязі.

Згідно з даними паспортів бюджетної програми за КПКВК 2501180 на 2018 і 2019 роки та звітів про їх виконання із загальної кількості отримувачів соціальної стипендії кількість стипендіатів, які навчалися у ВНЗ III–IV рівнів акредитації, становила у 2018 році 27 341 особу, у 2019 році – 27 925 осіб (53,8 і 55,5 відс. відповідно), у ВНЗ I–II рівнів акредитації, що

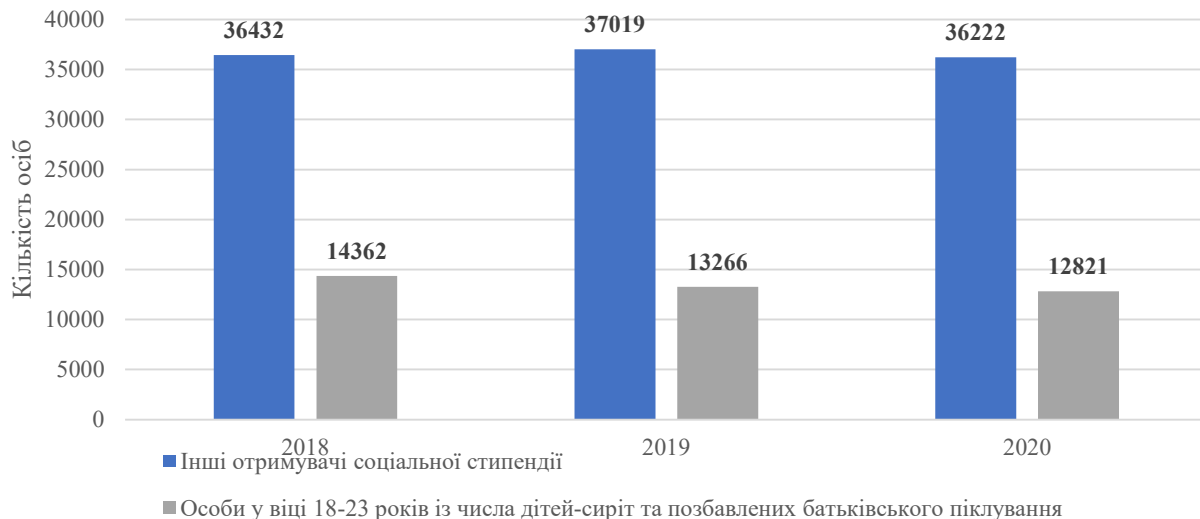
входять до складу ВНЗ III–IV рівнів акредитації і не мають статусу юридичної особи, – **9 091 і 9 094 осіб** (17,9 і 18,1 відс.), **стипендіатів** з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа при продовженні навчання до 23 років або до закінчення відповідних навчальних закладів, а також студентів (курсантів) ВНЗ, які в період навчання у віці від 18–23 років залишилися без батьків, – **14 362 і 13 266 осіб** (28,3 і 26,4 відс.).

Довідково. Застосований у паспортах бюджетної програми за КПКВК 2501180 на 2018 і 2019 роки та звітах про їх виконання термін «ВНЗ» не відповідає визначеному Законом № 1556 терміну «заклад вищої освіти».

У 2020 році кількість стипендіатів у ЗВО становила **27 816 осіб** (56,72 відс.); у закладах фахової передвищої освіти – **8 406 осіб** (17,14 відс.), стипендіатів з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, а також студентів (курсантів), які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків, – **12 821 особа** (26,14 відс.).

Отже, кількість осіб, для яких **соціальна стипендія є основним джерелом існування**, у **2018–2020 роках становила більш ніж четверту частину загальної кількості отримувачів соціальної стипендії**. Крім того, спостерігається тенденція до несуттєвого зменшення цієї пільгової категорії осіб (дані наведено в діаграмі 13).

Діаграма 13. Дані щодо кількості та частки осіб у віці 18–23 років із числа дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування у загальній кількості отримувачів соціальної стипендії у 2018–2020 роках

Згідно з постановою № 1047 у 2018–2020 роках **розмір соціальної стипендії** для учнів професійно-технічних навчальних закладів, студентів вищих навчальних закладів, наукових установ з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, а також учнів, студентів, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків, **становив:** для учнів професійно-технічних навчальних закладів – **1180 грн на місяць**; для студентів вищих навчальних закладів, наукових установ – **2360 грн на місяць**.

Абзацом третім статті 46 Конституції України визначено: пенсії, інші **види соціальних виплат та допомоги**, що є **основним джерелом існування**, мають

забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Під час аналізу зіставлено дані щодо розмірів соціальної стипендії для окремих категорій осіб та прожиткового мінімуму у 2018–2020 роках (таблиця 6).

Таблиця 6

Рівень відповідності встановлених розмірів соціальної стипендії для окремих категорій осіб прожитковому мінімуму у 2018–2020 роках

З числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, а також учнів, студентів, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків	Встановлений розмір соціальної стипендії	Прожитковий мінімум для працездатних осіб станом на		
		01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020
		1762 грн	1921 грн	2102 грн
учні закладів професійної (професійно-технічної) освіти	1180 грн	67,0 відс.	61,4 відс.	56,1 відс.
студенти закладів вищої освіти	2360 грн	133,9 відс.	122,9 відс.	112,3 відс.

Довідково. Постановою № 1047 у редакції зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 918, чинній до 28.10.2020, окремо не визначено розміру соціальної стипендії для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які навчалися в закладах фахової передвищої освіти у 2020 році.

Отже, у 2018–2020 роках **розмір соціальної стипендії для учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, а також учнів, студентів, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків, не забезпечував рівень життя, не нижчий від встановленого законом прожиткового мінімуму.**

Після внесення змін до постанови № 1047 згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2021 № 52 з **01.01.2021 застосовується новий механізм визначення розміру соціальної стипендії** для учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, студентів закладів фахової передвищої та вищої освіти, наукових установ із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, а також учнів та студентів, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків (батьки яких померли/оголошені померлими, загинули або пропали безвісти), а саме: для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – **150 відс. розміру прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років**, встановленого законом на 1 січня відповідного календарного року; для осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також учнів та студентів, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків (батьки яких померли/оголошені померлими, загинули або пропали безвісти), – **150 відс. розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб**, встановленого законом на 1 січня відповідного календарного року.

З 01.01.2021 розмір соціальної стипендії, за розрахунками становить: для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (6-18 років) – **3592,5 грн** (збільшено на 204,4 відс.), для осіб з числа дітей-сиріт та дітей,

позбавлених батьківського піклування, а також учнів та студентів, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків – **3405 грн** (збільшено на 44,3 відс.) відповідно.

Отже, з 01.01.2021 розмір соціальної стипендії для осіб, для яких це є основним джерелом існування, узгоджено з вимогами абзацу третього статті 46 Конституції України.

Згідно з пунктом 3 Порядку № 1045 органи соцзахисту визначені розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня за КПКВК 2501180. Водночас фактично вони є розпорядниками бюджетних коштів, що підпорядковані іншим головним розпорядникам бюджетних коштів (ОДА).

Отже, пункт 3 Порядку № 1045 потребує нормативно-правового узгодження з вимогами пункту 3 статті 10 Бюджетного кодексу України у частині визначення мережі розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів.

4.1.4.2.4. Рекомендації Мінсоцполітики:

- підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо приведення Порядку № 1045 у частині визначення мережі розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів у відповідність до вимог пункту 3 частини третьої статті 10 Бюджетного кодексу України;

- розробити механізм взаємодії Мінсоцполітики з МОН у частині планування видатків на виплату соціальних стипендій Верховної Ради України.

4.1.4.3. Аналіз стану забезпечення виплат допомог, компенсацій, грошового забезпечення сім'ям з дітьми та окремим категоріям населення

4.1.4.3.1. Висновок.

Відсутність єдиної інформаційно-аналітичної системи соціального захисту в Україні ускладнює ефективне планування та здійснення контролю за цільовим використанням значної кількості виплат, допомог, компенсацій таким пільговим категоріям, як сім'ї з дітьми.

Через нерозроблення ефективного механізму планування видатків за КПКВК 2501030 і 2501130 у 2019–2020 роках асигнування було скорочено на 3590235,4 тис. грн, не використаними залишилися 181304,1 тис. гривень.

У зв'язку з незатвердженням Порядку підтримки малих групових будинків заплановані видатки на підтримку малих групових будинків у 2020 році не здійснювалися. Як наслідок, наприкінці 2020 року невикористані 21604,3 тис. грн були скорочені.

4.1.4.3.2. Законодавча база.

Відповідно до Положення № 423 Мінсоцполітики забезпечує формування та реалізує державну політику, зокрема з питань сім'ї та дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми.

У 2019–2020 роках Мінсоцполітики визначено головним розпорядником за КПКВК 2501130, з 2020 року – також за КПКВК 2501030 (до 2020 року аналогічні виплати здійснювалися за КПКВК 3501340 у вигляді субвенції місцевим бюджетам, головний розпорядник коштів Мінфін).

Питання соціального захисту і матеріальної підтримки сімей з дітьми, осіб з інвалідністю з дитинства та дітей з інвалідністю регулюють Закон № 2811, № 2109, № 1727, № 2342, № 1768. Дані щодо переліку допомог, визначених цими законами та постановами Кабінету Міністрів України, періодичності їх виплат, алгоритму розрахунку та порядків використання коштів, наведено у додатках 4 і 5.

Згідно зі статтею 10 Закону № 1549 встановлено почесні звання України, зокрема «Мати-героїня».

Указом № 1254 засновано одноразову винагороду жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня», та встановлено, що винагорода виплачується всім жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня» у десятикратному розмірі прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб.

Порядок № 268 передбачає механізм виплати одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня» відповідно до Закону України «Про державні нагороди України».

Закон № 3739 визначає організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, гарантуючи гендерну рівність, основні напрями державної політики та засади міжнародного співробітництва у цій сфері, повноваження органів виконавчої влади, порядок встановлення статусу осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та порядок надання допомоги таким особам.

У Порядку № 256 встановлено механізм використання коштів, передбачених у загальному фонді державного бюджету за програмою «Заходи із соціального захисту дітей, сімей, жінок та інших найбільш вразливих категорій населення». Бюджетні кошти за напрямками, зазначеними в пункті 3 цього Порядку, розподіляються головним розпорядником бюджетних коштів відповідно до заявок, які подаються органами соцзахисту.

У 2020 році Мінсоцполітики відповідно до Закону № 553 започатковано бюджетну програму КПКВК 2501520. Механізм використання коштів фонду COVID-19 визначає Порядок використання коштів фонду боротьби з COVID-19, механізм використання коштів державного бюджету за КПКВК 2501520 – Порядок № 330. Умови призначення і виплати допомоги на дітей фізичним особам – підприємцям затверджено Порядком № 329.

4.1.4.3.3. Виявлений стан справ.

На 2019 і 2020 роки видатки на заходи із соціального захисту дітей, сімей, жінок та інших найбільш вразливих категорій населення затверджені Мінсоцполітики за КПКВК 2501130.

Мінсоцполітики визначило загальну потребу у видатках за КПКВК 2501130 у 2019 і 2020 роках у сумі 143493,5 і 112765,7 тис. грн

відповідно, в межах граничних обсягів – 71970,2 і 93784,2 тис. грн відповідно (50 і 83 відс), **затверджено** кошторисом (зі змінами) – 41077,3 і 61729,1 тис. грн відповідно (**57,1 і 65,8 відс. потреби в межах граничних обсягів**), виконання – 36449,2 і 52996,8 тис. грн відповідно (89 і 86 відс. затверджених кошторисом видатків).

При формуванні бюджетного запиту потребу у коштах на виплату одноразових допомог/винагороди Мінсоцполітики планувало на підставі наданих ДП «ІОЦ» відомостей щодо чисельності осіб, які отримують пенсію та/або державну соціальну допомогу. У паспортах бюджетної програми Мінсоцполітики враховано прогнозовану чисельність отримувачів, наданих органами соцзахисту. Видатки **на виплату одноразових допомог/винагороди здійснювалися Мінсоцполітики відповідно до наданих органами соцзахисту заявок** щодо кількості осіб, яким передбачено такі допомоги. Як наслідок, **у межах програми Мінсоцполітики перерозподіляло суми виплат за напрямками.**

Дані щодо потреби і фактичного забезпечення виплатами пільгових категорій за КПКВК 2501130 наведено у додатку 6.

Так, на здійснення виплат жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня», спрямовано у 2019 році 25678,3 тис. грн (**1337 особам, або 43,8 відс. загальної потреби, визначеної до бюджетного запиту**), у 2020 році – 34350,0 тис. грн (**1639 особам, або 104,7 відс.**), непрацюючим малозабезпеченим особам – 2389,4 тис. грн (**3121 особі, або 31,5 відс.**) і 10001,3 тис. грн (**11857 особам, або 84,2 відс.**) відповідно, особам з інвалідністю – 7073,5 тис. грн (**9182 особам, або 370,8 відс.**) і 6066,2 тис. грн (**7180 особам, або 166,2 відс.**) відповідно, особам, які постраждали від торгівлі людьми – 1002,3 тис. грн (**177 особам, або 59 відс.**) і 722,0 тис. грн (**123 особам, або 41,0 відс.**).

Довідково. Такий рівень забезпечення потреби пояснюється тим, що виплати здійснювалися відповідно до наданих органами соцзахисту заявок щодо кількості осіб, що звернулися за відповідними виплатами.

У межах КПКВК 2501130 планувалися видатки на реалізацію заходів і завдань, передбачених Державною соціальною програмою протидії торгівлі людьми на період до 2020 року. Мінсоцполітики **у 2019 році спрямувало 46,4 тис. грн, або лише 1 відс. затверджених кошторисом видатків, у 2020 році – 420,2 тис. грн, або 6 відс., що пов'язано із не створенням державних установ «Всеукраїнський центр надання послуг постраждалим особам» та «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей» (далі – Колцентр) та їх територіальних відділень.** За поясненням Мінсоцполітики, в умовах реформи децентралізації не вбачається доцільним утворення на центральному рівні ДУ «Всеукраїнський центр надання послуг постраждалим особам». Функції Колцентру фактично виконує новостворена ДУ «Урядовий контактний центр». Це свідчить про непослідовність управлінських рішень головного розпорядника

щодо концептуального формування напрямів державної соціальної політики у цій сфері і планування бюджетних асигнувань.

Внаслідок невикористання виділених асигнувань за КПКВК 2501130 у 2019 і 2020 роках зменшено асигнування на 76999,4 тис. грн⁴⁴, загалом не використано у 2019 і 2020 роках 4 628,1 і 8 732,3 тис. гривень.

З 2020 року згідно із Законом № 294 Мінсоцполітики затверджено бюджетні призначення за **КПКВК 2501030 на виплату деяких видів допомог, компенсацій, грошового забезпечення та оплату послуг окремим категоріям осіб.**

Мінсоцполітики визначило загальну потребу у видатках за КПКВК 2501030 у сумі **66400929,6 тис. грн**, в межах граничних обсягів – 59 545 040,0 тис. грн (90 відс. загальної потреби), затверджено кошторисом (зі змінами) **58985259,6 тис. грн** (99,0 відс. затверджених у межах граничних обсягів), виконання – **58817315,9 тис. грн** (99,7 відс. затверджених кошторисом).

У паспорті бюджетної програми від 14.02.2020 Мінсоцполітики затверджено видатки за 15 напрямками використання бюджетних коштів на суму 62575495,0 тис. гривень. Згідно з Законом № 553 (у квітні) та на підставі розпоряджень № 1563-р і № 1566-р (у грудні) за КПКВК 2501030 загалом зменшено видатки на 3590235,4 тис. гривень. Касові видатки становили 58817315,9 тис. гривень.

Однією з причин зменшення видатків були недоліки планування та відсутність у реєстрах баз даних центрального сховища Мінсоцполітики, адміністратором яких є ДП «ІОЦ», даних щодо окремих пільгових категорій. Орієнтовні показники щодо чисельності окремих категорій надавалися НДІ праці та зайнятості населення Мінсоцполітики НАН України (за даними Мінсоцполітики, НДІ використовувало інформацію структурних підрозділів соцзахисту).

***Довідково.** ДП «ІОЦ» надано лише інформацію щодо чисельності одержувачів соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю; державної соціальної допомоги на догляд; одержувачів щомісячної компенсаційної виплати непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за особою з інвалідністю I групи або особою, яка досягла 80-річного віку; одержувачів тимчасової державної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату.*

Враховуючи те, що формування потреби Мінсоцполітики здійснювалося на підставі орієнтовних показників, а суми виплат корегувалися з урахуванням поданих органами соцзахисту заявок, **аналіз стану забезпеченості пільгових категорій такими виплатами є непоказовим** (дані щодо чисельності отримувачів допомог і виплат за КПКВК 2501030 наведено у додатку 7).

Нефункціонування єдиної інформаційно-аналітичної системи, яка здатна опрацьовувати відомості про значну кількість пільгових категорій і нараховувати відповідні виплати, ускладнює контроль за такими виплатами, створює ризики переплат/недоплат.

⁴⁴ У 2019 і 2020 роках - на 48363,8 і 27635,6 тис. грн відповідно.

Відповідно до пункту 4 Порядку № 1101 (в редакції від 24.12.2019) передбачено спрямування бюджетних коштів за КПКВК 2501030 на підтримку малих групових будинків, проте такі **видатки у 2020 році не здійснювалися, оскільки малі групові будинки не створені. Порядок підтримки малих**

групових будинків затверджено лише 26.05.2021 постановою № 615⁴⁵ (чинна з 18.06.2021). Як наслідок, заплановані на цю мету 21604,3 тис. грн у кінці 2020 року згідно з розпорядженням № 1563-р скорочено.

Довідково. Постановою № 926 затверджено Примірне положення про малий груповий будино, та рекомендовано місцевим органам виконавчої влади і органам місцевого самоврядування у разі прийняття рішення про ліквідацію або реорганізацію шкіл-інтернатів вжити заходів до утворення з урахуванням соціальних потреб, територіальної громади малих групових будинків і забезпечити організацію їх діяльності, а Мінсоцполітики розробити та затвердити у тримісячний строк нормативно-правові акти, пов'язані із забезпеченням функціонування малого групового будинку та перебуванням у ньому дітей. Згідно з цим Положенням малий груповий будинок – заклад соціального захисту, що призначений для тривалого (стаціонарного) проживання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в тому числі дітей з інвалідністю, та осіб з їх числа в умовах, наближених до сімейних.

Загалом у 2020 році за КПКВК 2501030 не використано 167 943,7 тис. гривень. Зазначений факт Мінсоцполітики пояснило зміною кількості отримувачів зазначених допомог, компенсацій, грошового забезпечення та послуг відповідно до звітних даних, наданих органами соцзахисту.

У 2020 році відповідно до пункту 3 Порядку № 329 також передбачалася допомога на дітей фізичним особам – підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до першої та другої груп платників єдиного податку, які сплатили єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за усі місяці 2019 року або протягом усіх місяців 2019 року після державної реєстрації фізичної особи - підприємця; або зареєструвалися як фізичні особи - підприємці у січні - березні 2020 р.; або отримують пенсію за віком, або є особами з інвалідністю, або досягли віку, встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу та звільнені від сплати за себе єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Допомога на дітей призначається і виплачується також ФОП, які до березня 2020 р. (включно) перейшли на спрощену систему оподаткування та обрали першу або другу групу платників єдиного податку. З 01.08.2020 Порядок № 329 відповідно до постанови № 641 втратив чинність, а з 01.11.2020 чинність Порядку № 329 була відновлена згідно з постановою № 1171.

Допомога на дітей призначається на кожну таку дитину у розмірі прожиткового мінімуму, встановленого для дітей відповідних вікових груп станом на 01.01.2020, і виплачується щомісяця за повний місяць.

Відповідно до постанови № 330 (набрала чинності 05.05.2020) Мінсоцполітики за КПКВК 2501520 затверджено у паспорті видатки у сумі 1 655,1 млн грн, за рахунок коштів фонду COVID-19 передбачалося забезпечити допомогою 337207 фізичних осіб – підприємців із загальною чисельністю

⁴⁵ «Деякі питання забезпечення дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа житлом та підтримки малих групових будинків».

414090 дітей, середньомісячний розмір допомоги для яких запланований у сумі 1998,5 гривень.

У Мінсоцполітики немає обґрунтованих розрахунків видатків (деталізованих за кожною віковою групою) до кошторису за КПКВК 2501520 на 2020 рік на суму 1655,1 млн гривень.

З 01.11.2020 поновлено чинність Порядку № 329 і передбачено за КПКВК 2501520 1 369,3 млн грн, з яких у 2020 році використано 1 271,9 млн грн на виплати 95074 ФОП для 127324 дітей. **У 2020 років за КПКВК 2501520 залишилися не використаними 97391,5 тис. гривень.**

4.1.4.3.3. Рекомендації Мінсоцполітики:

- забезпечити планування видатків на виплати деяких видів допомог, компенсацій, грошового забезпечення та оплати послуг окремим категоріям населення за КПКВК 2501030 і 2501130 на підставі обґрунтованих розрахунків з використанням наявних інформаційних баз і систем, а також контроль за їх використанням.

4.1.5. Аналіз стану забезпечення соціального захисту осіб з інвалідністю

4.1.5.1 Висновок.

У 2018–2020 роках касові видатки загального фонду державного бюджету за КПКВК 2507040, 2507100, 2507020 і 2507030 на соціальний захист осіб з інвалідністю загалом становили 5 879,3 млн грн, із них 80,2 відс. – видатки на забезпечення окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації. На забезпечення діяльності ФСЗІ (за КПКВК 2507040) у 2018–2020 роках спрямовано 229,3 млн грн (3,9 відс. загального обсягу видатків, з яких майже 90 відс. використано на виплату заробітної плати з нарахуваннями).

Розраховану Мінсоцполітики потребу в коштах на соціальний захист осіб з інвалідністю забезпечено лише на 12 відсотків. Водночас внаслідок неефективного управління бюджетними коштами понад 129 045,8 тис. грн не використано, що свідчить про незбалансованість розрахунків з реальними потребами щодо соцзахисту таких осіб і недоліки системи внутрішнього контролю. Загалом рівень фінансування потреби за напрямками соціального захисту у 2018–2020 роки коливався від 8,5 до 200 відс., а охоплення підтримкою тих, хто її потребує, за більшістю напрямів не перевищувало 50 відсотків.

Так, у 2018–2020 роках потребу у коштах на придбання автомобілів для осіб з інвалідністю, які перебувають на обліку в органах соцзахисту, в обсязі понад 40 464 млн. грн (понад 80 відс. загальної потреби), не враховано взагалі.

Потребу у коштах на санаторно-курортне лікування осіб з інвалідністю у 2018, 2019 і 2020 роках враховано лише на 12,4 відс., 11,1 відс. і 8,5 відс. відповідно. За відсутності достатніх фінансових ресурсів у цьому періоді лише 7,5 відс. осіб з інвалідністю отримали санаторно-курортні путівки. Понад 364 тис. осіб не забезпечено санаторно-курортним

лікуванням взагалі. Понад 52,8 тис. осіб з інвалідністю отримали компенсацію замість санаторно-курортного лікування та за самостійне санаторно-курортне лікування у розмірі від 241 до 619 грн, яка надається один раз на 2–3 роки, із них 75 відс. – це особи з інвалідністю внаслідок війни. У 2018–2019 роках 7468,7 тис. грн, виділених на цю мету, не використано.

Потребу на фінансову підтримку громадських об'єднань осіб з інвалідністю (КПКВК 2507020) у 2019 році враховано лише на 24,2 відс., у 2020 році – на 17,1 відсотка. Загалом не використано 8 037,5 тис. грн виділених асигнувань. У 2018–2020 роках касові видатки за цим напрямом становили 229,5 млн грн, із них: на фінансову підтримку підприємств і організацій невиробничої сфери, соціально-культурних підрозділів громадської організації «Всеукраїнська організація інвалідів «Українське товариство сліпих» – 111,0 млн грн (48,4 відс.), Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Українське товариство глухих» – 61,2 млн грн (26,7 відс.). Через низький рівень фінансування є ризики недостатньої фінансової підтримки таких установ державою та зниження ефективності надання ними послуг особам з інвалідністю.

Водночас потребу на забезпечення окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації враховано в 2019 році на 130,8 відс., у 2020 році – на 100,3 відс., але лише 86,1 і 92,8 відс. осіб відповідно, які потребували технічних та інших засобів реабілітації, фактично їх отримали. Касові видатки на забезпечення осіб з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації становили 4 714,5 млн грн – це понад 80 відс. загального обсягу касових видатків.

Протезно-ортопедичну допомогу від казенних і державних експериментальних протезно-ортопедичних підприємств у 2018, 2019 і 2020 роках отримали відповідно 83,9 відс., 78,6 відс. і 48,1 відс. осіб, які цього потребували – 6 543 особи. Мінсоцполітики повинно планувати видатки не на забезпечення діяльності казенних і державних експериментальних протезно-ортопедичних підприємств, а на надання послуг з протезно-ортопедичної допомоги особам, які її потребують, тобто змінити підходи до планування, щоб враховувати дані щодо загальної потреби осіб у такій допомозі.

У 2018, 2019 і 2020 роках на відшкодування вартості реабілітаційних заходів для 11 579 дітей з інвалідністю (КПКВК 2507100) спрямовано 208,1 млн грн (3,5 відс. загального обсягу видатків). Стан забезпеченості дітей з інвалідністю реабілітаційними заходами у 2018, 2019 і 2020 роках – 0,2 відс., 2,7 відс. і 19,2 відс. відповідно є непоказовим, оскільки у 2018 і 2019 роках Мінсоцполітики використовувало дані Держстату – загальну чисельність дітей з інвалідністю, а у 2020 році – дані органів соцзахисту – чисельність осіб з інвалідністю, які потребують такої допомоги.

Зазначене свідчить про необхідність зміни підходів до планування видатків на надання соціальної допомоги особам з інвалідністю. Також потребують законодавчого перегляду неактуальні розміри та види встановлених законодавством пільг.

4.1.5.2. Законодавча база.

Згідно з частиною першою статті 10 Закону № 875 фінансове забезпечення заходів щодо соціальної захищеності осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, в т. ч. числі ФСЗІ, місцевих бюджетів, а також органами місцевого самоврядування за місцевими програмами соціального захисту окремих категорій населення за рахунок коштів місцевих бюджетів. Згідно з абзацом першим статті 42 Закону № 2961 фінансування заходів з реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю, витрат на забезпечення діяльності реабілітаційних установ здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, цільових страхових фондів, засновників реабілітаційних установ, добровільних пожертвувань та інших джерел, передбачених законом.

Довідково. Усього за даними Державної служби статистики, у 2020 році кількість осіб з інвалідністю становлять 6,5 відс. населення (2,7 млн осіб), за останні 5 років цей показник збільшився на 3,4 відсотки.

Згідно зі статтею 37 Закону № 875 **види необхідної матеріальної, соціально-побутової і медичної допомоги особам з інвалідністю визначаються органами медико-соціальної експертизи в індивідуальній програмі реабілітації. Допомога подається за рахунок коштів ФСЗІ.**

Порядок № 321 визначає механізм **безоплатного забезпечення осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації (ТЗР);** виплати особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю та іншим окремим категоріям населення грошової компенсації вартості за самостійно придбані ТЗР; безготівкового перерахування коштів підприємствам, що виконали індивідуальні заявки осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення на виготовлення ТЗР, надання послуг з їх ремонту.

Довідково. Згідно з абзацами першим-сьомим пункту 2 Порядку № 321 до ТЗР, якими забезпечуються особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та інші окремі категорії населення через підрозділи органів соцзахисту, належать протезно-ортопедичні вироби, в т. ч. ортопедичне взуття; спеціальні засоби для самообслуговування та догляду; засоби для пересування; допоміжні засоби для особистої рухомості, переміщення та підйому; меблі та оснащення; спеціальні засоби для орієнтування, спілкування та обміну інформацією.

Згідно з частиною шостою статті 38 Закону № 875 особи з інвалідністю і діти з інвалідністю за наявності медичних показань мають право на **безплатне забезпечення санаторно-курортними путівками.**

Абзацом першим статті 29 Закону № 2961 визначено: **грошова компенсація замість санаторно-курортної путівки і компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування** виплачується особам з інвалідністю, законним представникам дітей з інвалідністю на підставі медичних рекомендацій відповідно до законодавства, що визначає їх право на безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням.

Механізм забезпечення підрозділами органів соцзахисту санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів осіб відповідно до Законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»,

«Про жертви нацистських переслідувань» та «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» визначає Порядок № 187.

Згідно з пунктом 2 Порядку № 187 органи соцзахисту населення забезпечують відповідно до цього Порядку безоплатними путівками до санаторно-курортних закладів згідно з медичними рекомендаціями в порядку черговості осіб з інвалідністю усіх категорій за рахунок коштів, передбачених Мінсоцполітики; ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та «Про жертви нацистських переслідувань», – за рахунок коштів місцевих бюджетів; ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань», осіб з інвалідністю та осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, у санаторіях, що належать до сфери управління Мінсоцполітики, – за рахунок коштів державного бюджету.

Згідно з абзацом третім пункту 17 Порядку № 187 гранична вартість путівки (ліжкодня) визначається щороку Мінсоцполітики за пропозицією ФСЗІ та за погодженням з Мінфіном.

Довідково. Наказами № 471, 416 і 355 встановлено розміри граничної вартості санаторно-курортних путівок у 2018, 2019 і 2020 роках, зокрема: для осіб з інвалідністю внаслідок загального захворювання та осіб з інвалідністю з дитинства – 6822, 7300 і 7400 грн; для осіб з інвалідністю з наслідками травм і захворюваннями хребта та спинного мозку з числа осіб з інвалідністю внаслідок загального захворювання та осіб з інвалідністю з дитинства – 20685, 22200 і 23450 грн; для громадян, які супроводжують осіб з інвалідністю I групи (за винятком осіб з інвалідністю з наслідками травм і захворюваннями хребта та спинного мозку) – 5730, 6130 і 6480 грн відповідно.

Механізм виплати грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки та вартості самостійного санаторно-курортного лікування деяким категоріям осіб з інвалідністю та їх розміри визначає Порядок № 150.

Механізм виплати грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки та компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування, передбачених Законами України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про жертви нацистських переслідувань» та «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», визначає Порядок № 785.

Механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації осіб з інвалідністю» для забезпечення санаторно-курортними путівками осіб з інвалідністю загального захворювання та осіб з інвалідністю з дитинства, у т. ч. осіб з інвалідністю з наслідками травм і захворюваннями хребта та спинного мозку, відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», визначає Порядок № 110.

Згідно з пунктом 2 Порядку № 110 головним розпорядником бюджетних коштів є Мінсоцполітики. Розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня є: ФСЗІ, який є відповідальним виконавцем бюджетної програми, зазначеної у пункті 1 цього Порядку; органи соцзахисту; підрозділи органів соцзахисту.

Механізм **безоплатного забезпечення** за КПКВК 2507030 окремих категорій населення **протезуванням та/або ортезуванням виробами** підвищеної функціональності за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, та/або спеціальними виробами для занять спортом, а також проведення безоплатної заміни приймальної гільзи (куксоприймача) та забезпечення післягарантійного ремонту вказаних виробів, визначає Порядок № 518 (згідно з абзацом першим пункту 1 Порядку № 518 у редакції зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 05.06.2019 № 515).

Механізм використання бюджетних коштів на розробку нових видів протезно-ортопедичних виробів та обслуговування осіб з інвалідністю у стаціонарах при протезних підприємствах визначає Порядок № 120.

Механізм використання бюджетних коштів для придбання спеціально обладнаних автомобілів для перевезення осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату, визначає Порядок № 189.

Механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Реабілітація дітей з інвалідністю», визначає Порядок № 309.

Довідково. Механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Реабілітація дітей-інвалідів», до 12.04.2019 визначав Порядок № 572.

Згідно з частиною першою статті 12 Закону № 875 громадські організації осіб з інвалідністю, їх спілки створюються, зокрема, з метою забезпечення рівних прав і можливостей осіб з інвалідністю та їх соціального захисту.

Процедуру організації та проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, та проведення моніторингу стану виконання (реалізації) програм (проектів, заходів), визнаних переможцями конкурсу, установлює Порядок № 1049.

Довідково. До 14.02.2019 Порядок № 183 визначав механізм використання коштів, передбачених Мінсоцполітики у державному бюджеті за програмою «Фінансова підтримка громадських об'єднань інвалідів», з 14.02.2019 до 06.03.2020 – за програмою «Фінансова підтримка громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які мають статус всеукраїнських».

Порядок № 183 визначав механізм використання коштів, передбачених Мінсоцполітики у державному бюджеті за програмою «Фінансова підтримка громадських об'єднань осіб з інвалідністю», Національною Асамблеєю людей з інвалідністю України, підприємствами і організаціями невиробничої сфери Українського товариства сліпих та Українського товариства глухих, Союзом осіб з інвалідністю України.

З 15.05.2020 Порядок № 183 визначає механізм використання коштів, передбачених Мінсоцполітики у державному бюджеті за програмою «Фінансова підтримка громадських об'єднань осіб з інвалідністю», підприємствами і організаціями невиробничої сфери Українського товариства сліпих та Українського товариства глухих.

З 03.03.2021 механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Фінансова підтримка громадських об'єднань осіб з інвалідністю», визначає Порядок № 166.

Згідно з частиною першою статті 20 Закону № 875 підприємства, установи, організації, у т. ч. підприємства, організації громадських організацій осіб з

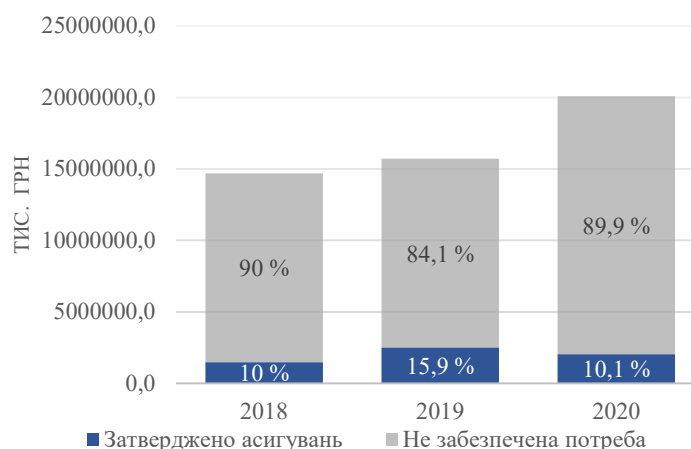
інвалідністю, фізичні особи, які використовують найману працю, де середньооблікова чисельність працюючих осіб з інвалідністю менша, ніж встановлено нормативом, передбаченим статтею 19 цього Закону, щороку сплачують відповідним відділенням ФСЗІ адміністративно-господарські санкції (далі – АГС), сума яких визначається в розмірі середньої річної заробітної плати на відповідному підприємстві, в установі, організації, у т. ч. на підприємстві, в організації громадських організацій осіб з інвалідністю, у фізичної особи, яка використовує найману працю, за кожне робоче місце, призначене для працевлаштування особи з інвалідністю і не зайняте особою з інвалідністю. Для підприємств, установ, організацій, у т. ч. підприємств, організацій громадських організацій осіб з інвалідністю, фізичних осіб, де працює від 8 до 15 осіб, розмір АГС за робоче місце, призначене для працевлаштування особи з інвалідністю і не зайняте особою з інвалідністю, визначається в розмірі половини середньої річної заробітної плати на відповідному підприємстві, в установі, організації, у т. ч. на підприємстві, в організації громадських організацій осіб з інвалідністю, у фізичної особи, яка використовує найману працю. Положення цієї частини не поширюється на підприємства, установи і організації, що повністю утримуються за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів.

4.1.5.3. Виявлений стан справ.

У 2018–2020 роках ФСЗІ видатки планувалися за 4-ма бюджетними програмами: КПКВК 2507040, 2507100, 2507030 і 2507020.

Згідно з бюджетними запитами загальна потреба у видатках загального фонду за вказаними бюджетними програмами на 2018, 2019 і 2020 роки становила 14 688 179,4; 15 717 291,0 і 20 082 488,6 тис. грн відповідно, **фактично виділено асигнувань 1 475 286,4; 2 495 413,3 і 2 037 620,1 тис. грн, або 10,0; 15,9 і 10,1 відс. обрахованої Мінсоцполітики загальної потреби** (діаграма 15).

Діаграма 15. Дані про забезпечення загальної потреби у коштах на соціальний захист осіб з інвалідністю у 2018 – 2020 роках (станом на кінець відповідного року)

Слід зазначити, що 80,1 відс. загальної потреби на 2018–2020 роки – це потреба у коштах на придбання автомобілів для осіб з інвалідністю, що перебувають на обліку в органах праці та соціального захисту населення, яка не

забезпечена взагалі, 9,6 відс. – на забезпечення окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації; 6,1 відс. – на санаторно-курортне оздоровлення осіб з інвалідністю; 1,5 відс. – на фінансову підтримку громадських об'єднань осіб з інвалідністю; 1,0 відс. – на забезпечення діяльності ФСЗІ; 0,9 відс. – на відшкодування вартості реабілітаційних заходів для дітей з інвалідністю; 0,8 відс. – інше.

Довідково. Забезпечення автомобілями потребували у 2018 році 61 760 осіб, у 2019 році – 60 723 особи, у 2020 році – 57 959 осіб з інвалідністю.

Так, незабезпечена потреба у коштах на придбання автомобілів для осіб з інвалідністю (КПКВК 2507030) становила у 2018 році 11 818 331,8 тис. грн (80,5 відс.); у 2019 році – 12 417 246,3 тис. грн (79,0 відс.); у 2020 році – 16 228 520,0 тис. грн (80,8 відс.) (дані наведено у таблиці 7).

Таблиця 7

Дані щодо потреби у коштах на придбання автомобілів для осіб з інвалідністю, що перебувають на обліку в органах праці та соціального захисту населення, та її частки у загальній потребі у 2018 – 2020 роках

Рік	Загальна потреба			Враховано в граничному обсязі
	Всього	У т. ч. для придбання автомобілів для осіб з інвалідністю		
	тис. грн	тис. грн	відс.	тис. грн
2018	14 688 179,4	11 818 331,8	80,5	0
2019	15 717 291,0	12 417 246,3	79,0	0
2020	20 082 488,6	16 228 520,0	80,8	0

Отже, низький рівень забезпеченості потреби у коштах на соціальний захист осіб з інвалідністю обумовлений врахуванням обсягів видатків, необхідних для повного забезпечення осіб з інвалідністю автомобілями, які у 2018–2020 роках не придбавалися.

Відповідно до виділених асигнувань Мінсоцполітики забезпечено потребу у коштах за напрямками у таких обсягах:

- на забезпечення окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації (КПКВК 2507030): у 2018 році – 1 157 432,3 тис. грн (67,3 відс. загальної потреби за цим напрямом), у 2019 році – 1 997 002,1 тис. грн (130,8 відс.), у 2020 році – 1 604 440,8 тис. грн (100,3 відс.);
- на санаторно-курортне оздоровлення осіб з інвалідністю (КПКВК 2507030): у 2018 році – 111 456,2 тис. грн (12,4 відс.), у 2019 році – 112 310,1 тис. грн (11,1 відс.), у 2020 році – 100 296,0 тис. грн (8,5 відс.).

Довідково. Загалом у 2018–2020 роках не забезпечено потребу на санаторно-курортне лікування осіб з інвалідністю в обсязі 2 761 042,6 тис. грн, із них: у 2018 році – 768 110,2 тис. грн, у 2019 році – 899 552,5 тис. грн, у 2020 році – 1 075 379,9 тис. гривень;

- на протезування (ортезування) виробами підвищеної функціональності (та/або спеціальними виробами для занять спортом – у 2020 році) за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції та/або забезпеченні її проведення і втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок (КПКВК 2507030): у 2018 році – 16 037,0 тис. грн (37,3 відс.), у

2019 році – 42 971,3 тис. грн (100 відс.), у 2020 році – 27 971,3 тис. грн (65,1 відс.);

- на обслуговування осіб з інвалідністю у стаціонарах первинного та складного протезування при казенних та державних протезно-ортопедичних підприємствах (К(Д)ЕПОП) (КПКВК 2507030): у 2018 році – 19 938,2 тис. грн (66,3 відс.), у 2019 році – 22 719,0 тис. грн (68,0 відс.), у 2020 році – 24 529,6 тис. грн (67,0 відс.);

- на придбання автомобілів для перевезення осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату (КПКВК 2507030): у 2018 році – 28 497,5 тис. грн (95,0 відс.) у 2019 році – 57 542,1 тис. грн (111,6 відс.), у 2020 році – 0 грн (0 відс.) (станом на початок 2020 року потреба за цим напрямом забезпечена на 100 відс.);

- на відшкодування вартості реабілітаційних заходів для дітей з інвалідністю (КПКВК 2507100): у 2018 році – 4 668,6 тис. грн (200,7 відс.), у 2019 році – 80 008,6 тис. грн (78,2 відс.), у 2020 році – 130 022,6 тис. грн (37,8 відс.).

Довідково. На початок 2018 року потреба за цим напрямом забезпечена на 29,0 відс., згідно з розпорядженням № 449–р видатки (КПКВК 2507100) збільшено на 3 993,6 тис. гривень;

- на здійснення фінансової підтримки громадських об'єднань осіб з інвалідністю (КПКВК 2507020): у 2018 році – 81 705,5 тис. грн, у 2019 році – 89 362,4 тис. грн (24,2 відс.), у 2020 році – 66 426 тис. грн (17,1 відс.);

- на забезпечення діяльності ФСЗІ (КПКВК 2507040): у 2018 році – 55 551,0 тис. грн (37,6 відс. загальної потреби), у 2019 році – 93 322,3 тис. грн (57,5 відс.), у 2020 році – 83 871,9 тис. грн (39,0 відс.).

У 2018–2020 роках за КПКВК 2507040 і 2507030 здійснювалися також видатки за спеціальним фондом державного бюджету. Так, за КПКВК 2507040 касові видатки за спеціальним фондом становили загалом 271,9 тис. грн (2018 рік – 44,1 тис. грн, 2019 рік – 170,5 тис. грн, 2020 рік – 57,3 тис. грн); за КПКВК 2507030 – 757 130,9 тис. грн (2018 рік – 235 077,7 тис. грн, 2019 рік – 279 637,0 тис. грн, 2020 рік – 242 416,2 тис. грн).

Основним джерелом надходжень до спеціального фонду бюджетної програми 2507030 є АГС, сплачені підприємствами, установами, організаціями відповідно до статті 20 Закону № 875. **Мінсоцполітики та ФСЗІ не визначено порядку розрахунку надходжень АГС і пені.**

Встановлено, що ФСЗІ не у повному обсязі володіє достовірними даними про фактичну кількість функціонуючих підприємств, установ, організацій, у т. ч. підприємств, організацій громадських організацій осіб з інвалідністю, фізичних осіб, які використовують найману працю. Чинними нормативно-правовими документами та міжвідомчими актами не передбачено обміну інформацією між ФСЗІ, Державною фіскальною службою, Пенсійним фондом, ДЦЗ тощо з метою надання ФСЗІ інформації про зареєстрованих функціонуючих роботодавців.

Територіальними відділеннями ФСЗІ обліковується⁴⁶ загальна сума

⁴⁶ Згідно з даними Єдиного інформаційного автоматизованого банку даних (ЄІАБД) (територіальні відділення ФСЗІ здійснюють оперативний аналіз звітів роботодавців, сплати

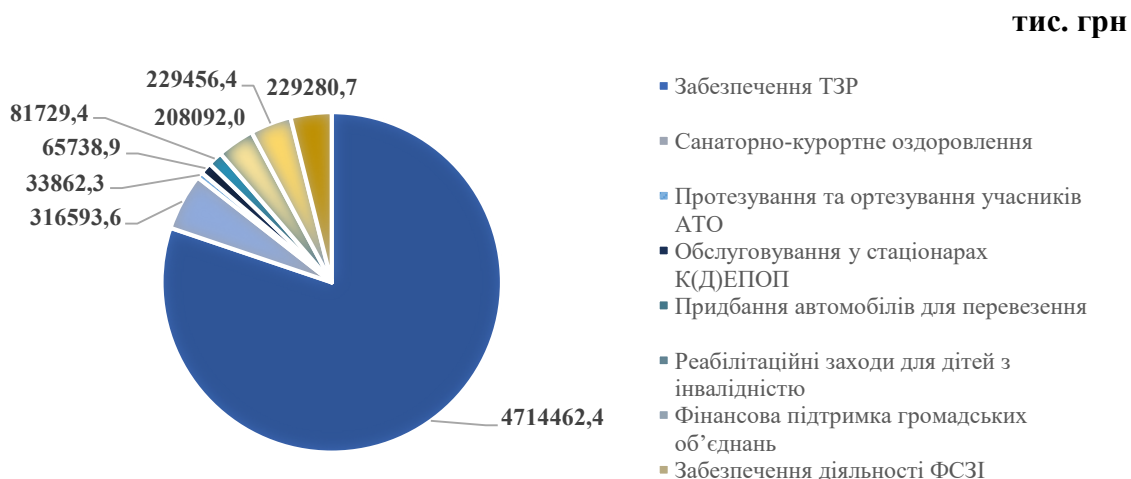
заборгованості роботодавців зі сплати АГС – станом на 01.10.2020 2 099 176,7 тис. гривень. Водночас чинними нормативними документами не визначено поняття безнадійної заборгованості зі сплати АГС та пені, **порядку обліку безнадійної заборгованості за несплаченими АГС та пені.**

Так, за відсутності встановленого законом порядку обліку безнадійної заборгованості за несплаченими АГС та пені безпідставно вилючено із заборгованості та зі звітності за 2019 рік і наступні роки в сумі 348 690,8 тис. грн (утворена у 2018 році), за 2020 рік і наступні роки – 1 213 732,9 тис. грн (утворена у 2019 році).

Отже, питання встановлення порядку розрахунку надходжень АГС і пені, порядку обліку безнадійної заборгованості за несплаченими АГС та пені, забезпечення ФСЗІ достовірною інформацією про зареєстрованих функціонуючих роботодавців та визначення поняття безнадійної заборгованості зі сплати АГС та пені, потребують нормативного врегулювання.

Касові видатки на соціальний захист осіб з інвалідністю за КПКВК 2507040, 2507100, 2507020 і 2507030 за загальним фондом у 2018 – 2020 роках загалом становили 5 879 274 тис. грн (у т. ч. у 2018 році – 1 468 628,5 тис. грн, у 2019 році – 2 418 513,2 тис. грн, у 2020 році – 1 992 132,3 тис. грн). Слід зазначити, що 80,2 відс. касових видатків у 2018–2020 роках – це видатки на забезпечення окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації (діаграма 16).

Діаграма 16. Дані щодо касових видатків на соціальний захист осіб з інвалідністю за бюджетними програмами 2507040, 2507100, 2507020 і 2507030 (загальний фонд) за напрямками використання коштів у 2018–2020 роках

У 2018–2020 роках **касові видатки на забезпечення діяльності ФСЗІ (КПКВК 2507040) загалом становили 229 280,7 тис. грн**, із них: у 2018 році –

нарахованих сум АГС і пені, заборгованості роботодавців з їх сплати. На сьогодні ЄІАБД ФСЗІ – це електронний реєстр (список) роботодавців, який ведеться на електронних носіях, до якого включаються дані їх звітів про зайнятість і працевлаштування осіб з інвалідністю. Програмне забезпечення ЄІАБД ФСЗІ є застарілим, оскільки створено у 2007 році).

54 721,5 тис. грн, у 2019 році – 92 185,7 тис. грн, у 2020 році – 82 373,5 тис. гривень.

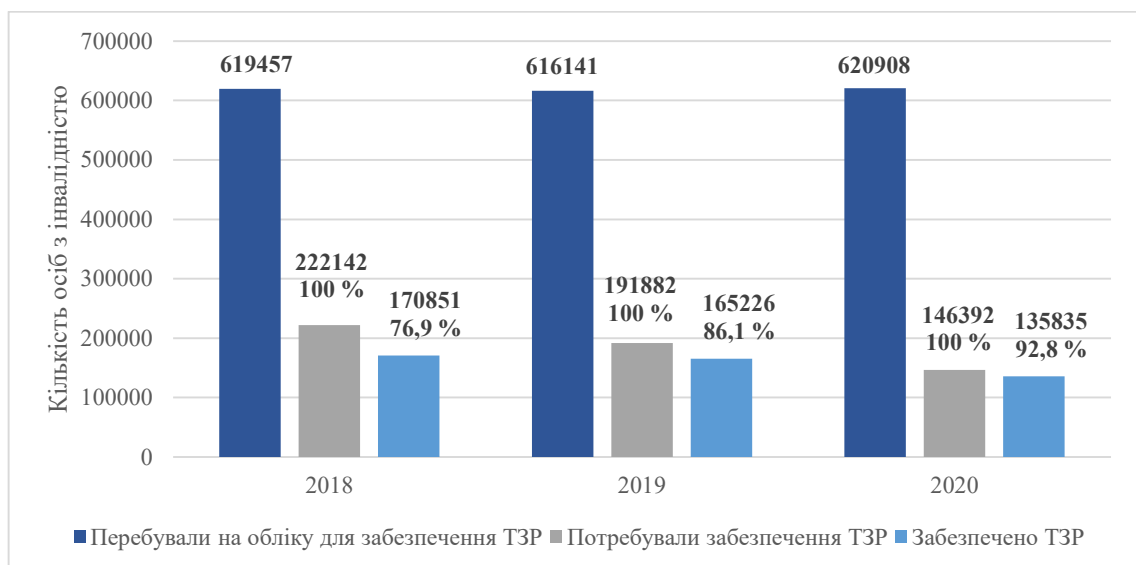
Дані, наведені у звітах про надходження та використання коштів загального фонду (форма № 2 д) за 2019 і 2020 роки, свідчать, що основний напрям видатків за бюджетною програмою 2507040 – це видатки на виплату заробітної плати з нарахуваннями (84–92 відс.). Протягом 2018–2020 років **3 464,5 тис. грн фактично не використано**, із них у 2018 році – 829,5 тис. грн, у 2019 році – 1 136,6 тис. грн, у 2020 році – 1 498,4 тис. гривень.

***Довідково.** Неповне використання виділених асигнувань пояснюється зменшенням розмірів ЄСВ, особам яким встановлено групу інвалідності, затримкою початку опалювального сезону, неможливістю проведення процедур закупівель за напрямом «Оплата послуг, крім комунальних», зменшення кількості відряджень (2018 рік), економією коштів при проведенні капітального ремонту (2019 рік), економією зі сплати ЄСВ працюючими особами з інвалідністю, скороченням обсягів споживання комунальних та інших послуг (2019 і 2020 роки), а також запровадженням карантину (2020 рік).*

За напрямом використання коштів «**Забезпечення окремих категорій населення України технічними та іншими засобами реабілітації**» (КПКВК 2507030) у 2018–2020 роках касові видатки становили **4 714 251,2 тис. грн**, із них: у 2018 році – 1 153 549,1 тис. грн, у 2019 році – 1 965 645,4 тис. грн, у 2020 році – 1 595 056,7 тис. гривень.

Станом на початок відповідного року перебували на обліку для забезпечення ТЗР (у т. ч. особи, які на початок звітного періоду вже забезпечені ТЗР) у 2018 році – 619 457 осіб, у 2019 році – 616 141 особа, у 2020 році – 620 908 осіб. Потребували забезпечення ТЗР у 2018 році – 222 142 особи, у 2019 році – 191 882 особи, у 2020 році – 146 392 особи. Фактично забезпечено ТЗР у 2018, 2019 і 2020 роках 76,9 відс., 86,1 відс. і 92,8 відс. відповідно (діаграма 17).

Діаграма 17. Дані щодо забезпечення осіб з інвалідністю ТЗР у 2018–2020 роках

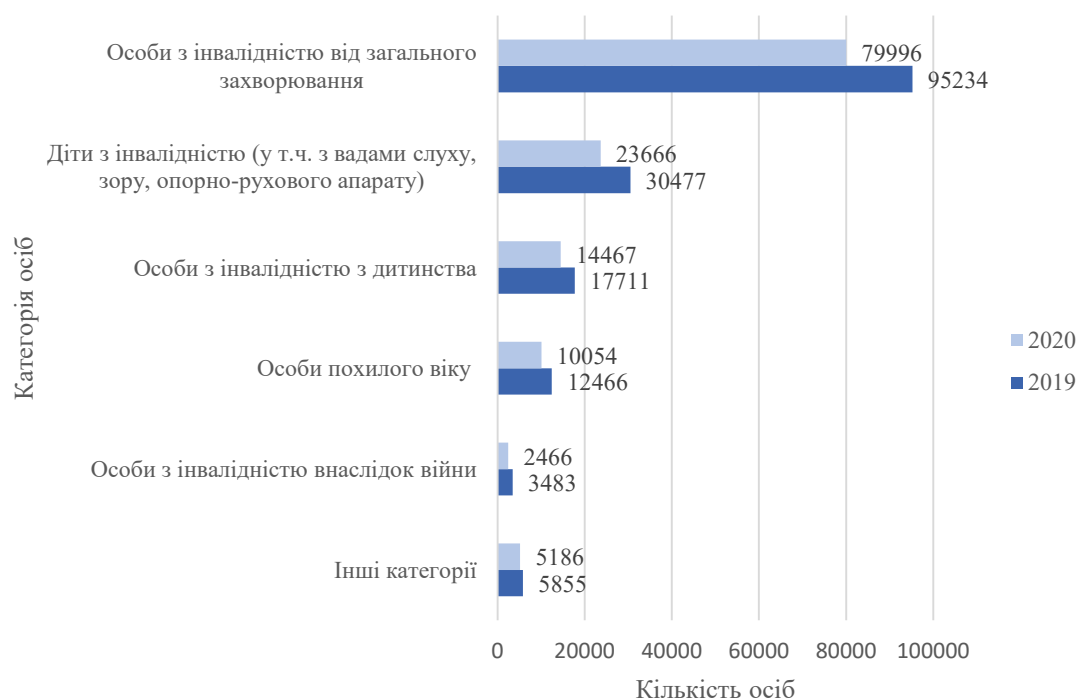
Інформація щодо забезпечення окремих категорій населення ТЗР у 2019 і 2020 роках наведена згідно з даними звітів (форма № 7, затверджена наказом Мінсоцполітики від 22.01.2019 № 77) про забезпечення осіб з інвалідністю, дітей з

інвалідністю та інших окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації; у 2018 році – згідно з даними звіту про виконання паспорта бюджетної програми за 2018 рік.

У 2018–2020 роках ТЗР забезпечено 1 561 учасника антитерористичної операції, із них: у 2018 році – 456 осіб, у 2019 році – 562 особи, у 2020 році – 543 особи, **а також 71 390 дітей з інвалідністю**, із них: у 2018 році – 22 354 особи, у 2019 році – 27 807 осіб, у 2020 році – 21 229 осіб.

У 2019–2020 роках із числа осіб, забезпечених ТЗР, 58,2 відс. – це особи з інвалідністю від загального захворювання; 16,3 відс. – діти з інвалідністю; 1,7 відс. – діти до 18 років з вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату; 10,7 відс. – особи з інвалідністю з дитинства; 7,5 відс. – особи похилого віку; 2,0 відс. – особи з інвалідністю внаслідок війни; 1,5 відс. – особи з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи; 0,4 відс. – учасники антитерористичної операції; 1,8 відс. – інші категорії населення (діаграма 18).

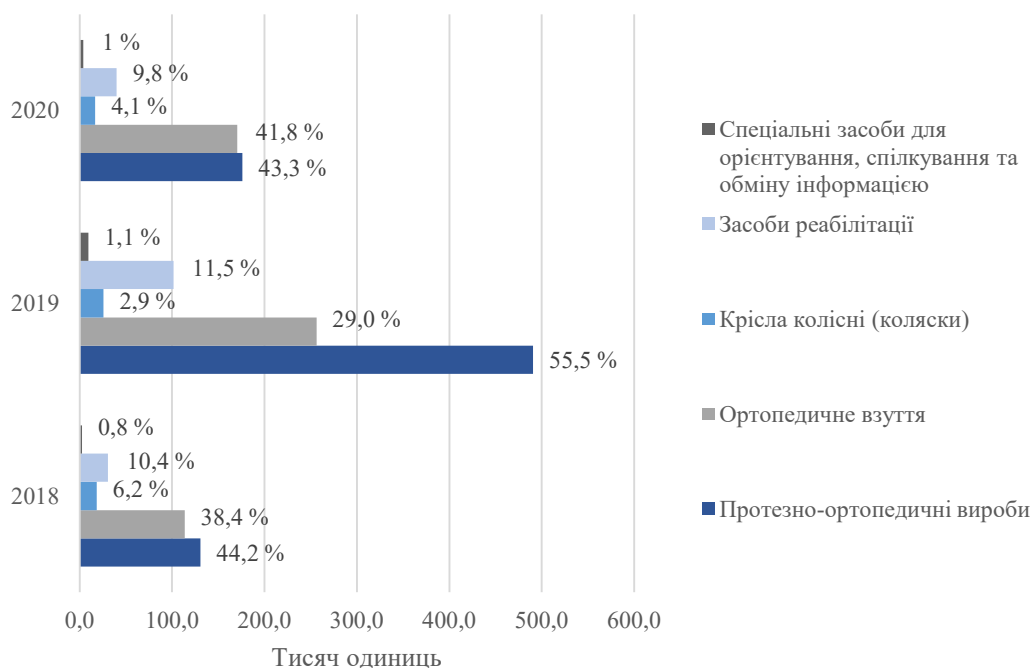
Діаграма 18. Дані щодо забезпечення окремих категорій осіб з інвалідністю ТЗР у 2019–2020 роках

Загалом у 2018–2020 роках окремим категоріям населення видано 1 587,5 тис. од. ТЗР, із них: у 2018 році – 296,2 тис. од., у 2019 році – 884,0 тис. од., у 2020 році – 407,3 тис. од, а саме: протезно-ортопедичні вироби – 797,7 тис. од. (50,2 відс.), ортопедичне взуття – 540,6 тис. од. (34,1 відс.), крісла колісні (коляски) – 61,2 тис. од. (3,9 відс.), засоби реабілітації – 172,2 тис. од. (10,8 відс.), спеціальні засоби для орієнтування, спілкування та обміну інформацією – 15,8 тис. од. (1,0 відс.).

Інформацію про видані у 2018–2020 роках окремим категоріям населення ТЗР (за видами ТЗР) наведено в діаграмі 19.

Діаграма 19. Дані щодо виданих ТЗР окремим категоріям населення у 2018–2020 роках (за видами ТЗР)

Крім того, протягом 2018–2020 років проведено післягарантійний ремонт 12,8 тис. ТЗР, із них: у 2018 році – 2,6 тис. од., у 2019 році – 6,3 тис. од., у 2020 році – 3,9 тис. одиниць. Середні витрати на проведення післягарантійного ремонту одного ТЗР становили у 2018 році 8 118,5 тис. грн, у 2019 році – 6 664,1 тис. грн, у 2020 році – 13 612,1 тис. гривень.

Отже, у 2019 році при забезпеченні потреби у коштах на 130,8 відс. отримали фактично ТЗР лише 86,1 відс. осіб, які цього потребували. У 2020 році при забезпеченні потреби на 100,3 відс. отримали ТЗР 92,8 відс. осіб. Зазначене свідчить про недосконале планування та неналежне визначення чисельності осіб з інвалідністю, що потребують забезпечення ТЗР.

При цьому у 2018–2020 роках **фактично не використано 44 624 тис. грн**, із них у 2018 році – 3 883,2 тис. грн, у 2019 році – 31 356,7 тис. грн, у 2020 році – 9 384,1 тис. гривень.

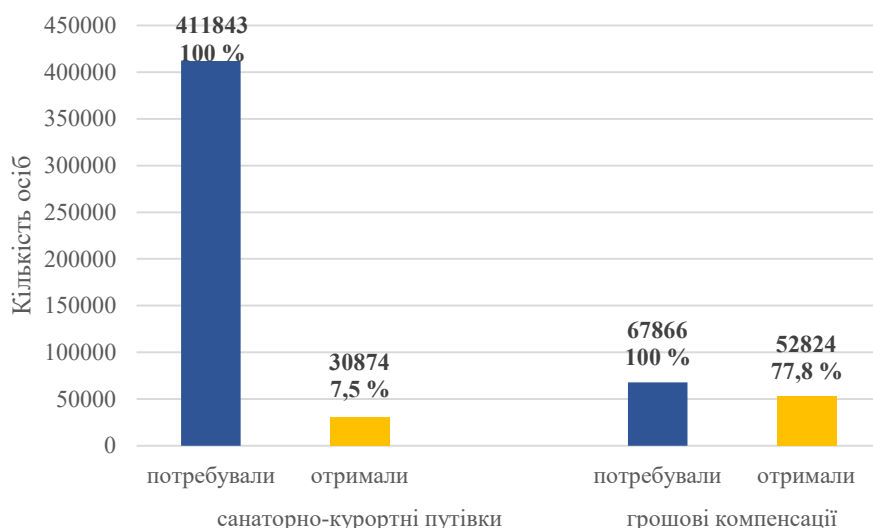
***Довідково.** У звітах про виконання паспортів бюджетної програми за КПКВК 2507030 не надано пояснень щодо відхилень показників касових видатків від затверджених обсягів видатків за напрямом використання бюджетних коштів “Забезпечення окремих категорій населення України технічними та іншими засобами реабілітації”.*

За напрямом використання коштів «Санаторно-курортне оздоровлення осіб з інвалідністю» касові видатки за загальним фондом за КПКВК 2507030 у 2018–2020 роках **становили 316 593,6 тис. грн**, із них: у 2018 році – 110 427,8 тис. грн, у 2019 році – 109 515,9 тис. грн, у 2020 році – 96 649,9 тис. гривень.

Загалом у 2018–2019 роках санаторно-курортних путівок потребували 411 873 особи (у т. ч. особи, що супроводжують осіб з інвалідністю I групи),

фактично забезпечено путівками 30 874 особи (7,5 відс.). Виплати грошових компенсацій потребувало 67 866 осіб (у т. ч. 12 264 особи з інвалідністю внаслідок війни), фактично забезпечено компенсаціями 52 824 осіб (77,8 відс.) (у т. ч. 12 264 особи з інвалідністю внаслідок війни (100 відс.)) (діаграма 20).

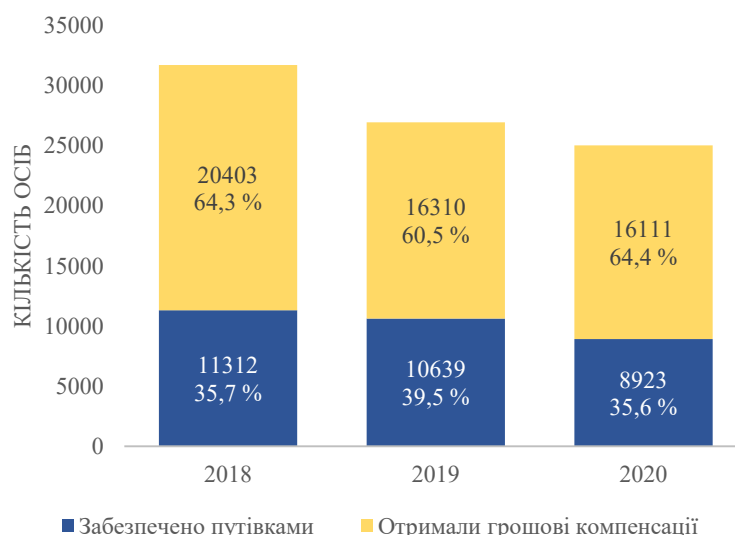
Діаграма 20. Дані щодо кількості осіб, які потребували та які забезпечені у 2018–2020 роках санаторно-курортними путівками та грошовими компенсаціями

Так, загалом у 2018–2020 роках забезпечено санаторно-курортним лікуванням і грошовими компенсаціями 83 698 осіб.

Інформація про кількість осіб, забезпечених санаторно-курортним лікуванням та грошовими компенсаціями у 2018–2020 роках, наведено в діаграмі 21.

Діаграма 21. Дані щодо кількості осіб, забезпечених санаторно-курортним лікуванням та грошовими компенсаціями у 2018–2020 роках

Довідково. З числа осіб, забезпечених у 2018–2020 роках санаторно-курортними путівками, 4 996 осіб (16,2 відс.) – це особи з інвалідністю з наслідками травм і захворюваннями хребта та спинного мозку, 24 792 особи (80,3 відс.) – особи з інвалідністю внаслідок загального захворювання та особи з інвалідністю з дитинства, 1086 осіб (3,5 відс.) – особи, що супроводжували осіб з інвалідністю I групи.

Порядок № 110 не передбачає спрямування бюджетних коштів на виплати грошових компенсації замість санаторно-курортного лікування та вартості самостійного санаторно-курортного лікування, які передбачені Порядками № 150 і № 785. Водночас фактично ФСЗІ такі виплати здійснювалися.

Розміри компенсацій згідно з абзацом першим пункту 4 Порядку № 150 і абзацами другим–четвертим пункту 2 Порядку № 785 на 01.12.2018, 01.12.2019 і 01.12.2020 становлять (розрахунково) відповідно: одній особі з інвалідністю внаслідок війни I і II груп замість невикористаного санаторно-курортного лікування – 524 грн, 573 грн і 619 грн; одній особі з інвалідністю внаслідок війни III груп замість невикористаного санаторно-курортного лікування; одній особі з інвалідністю з дитинства та загального захворювання I і II групи замість невикористаного санаторно-курортного лікування або за самостійне санаторно-курортного лікування – 393 грн, 429,75 грн і 464,25 грн; одній особі з інвалідністю з дитинства та загального захворювання III групи замість невикористаного санаторно-курортного лікування або за самостійне санаторно-курортного лікування – 262 грн, 286,5 грн і 309,5 гривні.

***Довідково.** Абзацом першим пункту 4 Порядку № 150 встановлено: грошова компенсація виплачується в таких розмірах (округлених до однієї гривні): особам з інвалідністю I та II груп – 75 відс., III групи – 50 відс. розміру середньої вартості путівки. Згідно з абзацами другим-четвертим пункту 2 Порядку № 785: особам з інвалідністю внаслідок війни I і II груп – 100 відс., III групи – 75 відс. розміру середньої вартості путівки. Згідно з абзацом першим пункту 4 Порядку № 150 і пунктом 7 Порядку № 785 середня вартість путівки для виплати грошової компенсації обчислюється з розрахунку 35 відс. (з округленням до однієї гривні) розміру одного прожиткового мінімуму, щороку встановленого законом на 1 січня відповідного року для осіб, які втратили працездатність.*

Інформація про граничну вартість путівки та розмір грошових компенсацій для осіб з інвалідністю з дитинства та загального захворювання у 2018–2020 роках наведено у таблиці 8.

Таблиця 8

Дані щодо граничної вартості путівки та розмірів грошових компенсацій для осіб з інвалідністю з дитинства та загального захворювання у 2018-2020 роках

Рік	Гранична вартість путівки	Розмір компенсації для осіб з інвалідністю станом на 1 грудня відповідного року			
		I і II групи		III групи	
		грн	відс.	грн	відс.
2018	6822	393	5,8	262	3,8
2019	7300	429,75	5,9	286,5	3,9
2020	7400	464,25	6,3	309,5	4,2

Отже, розмір грошових компенсацій у 2018–2020 роках за санаторно-курортне лікування та за самостійне санаторно-курортне лікування для осіб з інвалідністю внаслідок загального захворювання та осіб з інвалідністю з дитинства становив лише 3–6 відс. граничної вартості санаторно-курортної путівки, що фактично спричиняє втрати цільового значення цієї компенсації.

З числа осіб, які отримали грошові компенсації замість санаторно-курортного лікування та за самостійне санаторно-курортне лікування у 2018–2020 роках, 39 571 особа (74,9 відс.) – особи з інвалідністю внаслідок війни, 13 253 особи (25,1 відс.) – особи з інвалідністю з дитинства та від загального захворювання.

Незважаючи на недостатність фінансування, **протягом трьох років 7 468,7 тис. грн не використано** на санаторно-курортне оздоровлення осіб з інвалідністю (у 2018, 2019 і 2020 роках відповідно 1 028,4; 2 794,2 і 3 646,1 тис. гривень).

Довідково. Неповне використання коштів Мінсоцполітики пояснює відмовою осіб з інвалідністю від санаторно-курортного лікування в осінньо-зимовий період, погіршенням стану здоров'я осіб з інвалідністю, природним зменшенням кількості таких осіб, неповним терміном перебування у санаторно-курортних закладах, а також бажанням отримати санаторно-курортну путівку замість компенсації тощо.

Касові видатки за загальним фондом за КПКВК 2507030 **на протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності** (та/або спеціальними виробами для занять спортом – у 2020 році) за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції (чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях – у 2020 році), та/або забезпеченні їх проведення і втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок, у 2018–2020 роках **становили 33 862,3 тис. грн**, із них: у 2018 році – 16 024,5 тис. грн, у 2019 році – 9 584,4 тис. грн, у 2020 році – 8 253,4 тис. гривень.

Згідно зі звітами про виконання паспортів бюджетної програми за КПКВК 2507030 (загальний фонд) у 2018–2020 роках учасників антитерористичної операції, які втратили функціональні можливості кінцівок і звернулися до органів соцзахисту за допомогою, **на 100 відс. забезпечено протезуванням (ортезуванням)** (та/або спеціальними виробами для занять спортом – у 2020 році), а також проведенням заміни приймальної гільзи (куксоприймача) та післягарантійного ремонту протезно-ортопедичного виробу підвищеної функціональності.

Кількість учасників антитерористичної операції, які втратили функціональні можливості кінцівок, забезпечені засобами протезування (ортезування) та/або спеціальними виробами для занять спортом, становила у 2018, 2019 і 2020 роках 17, 9 і 7 осіб відповідно, яким проведено заміну приймальної гільзи (куксоприймача) і післягарантійний ремонт протезно-ортопедичного виробу підвищеної функціональності – 5, 5 і 10 осіб.

Довідково. Середня вартість протезування (ортезування) однієї кінцівки учасника антитерористичної операції становила у 2018 році 823,6 тис. грн, у 2019 році – 895,2 тис. грн, у 2020 році – 862,1 тис. грн; середня вартість заміни приймальної гільзи (куксоприймача) післягарантійного ремонту протезно-ортопедичного виробу підвищеної функціональності у 2018 році – 134,2 тис. грн, у 2019 році – 76,6 тис. грн, у 2020 році – 104,3 тис. гривень.

У 2018–2020 роках **53 117,3 тис. грн виділених асигнувань на протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності не використано**, із них: у 2018 році – 12,5 тис. грн, у 2019 році – 33 386 тис. грн, у 2020 році – 19 717,9 тис. гривень. Неповне використання коштів у 2019 і 2020 роках Мінсоцполітики пояснює фактичним зменшенням кількості учасників антитерористичної операції, які звернулися до ФСЗІ щодо протезування (ортезування) виробами підвищеної функціональності.

За напрямом використання коштів **«Обслуговування осіб з інвалідністю у стаціонарах первинного та складного протезування при казенних та державних протезно-ортопедичних підприємствах» касові видатки** за загальним фондом за КПКВК 2507030 у 2018–2020 роках становили **65 738,9 тис. грн**, із них: у 2018 році – 19 755,6 тис. грн, у 2019 році – 22 368,2 тис. грн, у 2020 році – 23 615,1 тис. гривень. Згідно з абзацом четвертим пункту 3 Порядку № 120 державні, у т. ч. казенні експериментально протезно-ортопедичні підприємства, – одержувачі бюджетних коштів. Фактично ці кошти спрямовувалися на забезпечення діяльності К(Д)ЕПОП (на оплату праці з нарахуваннями, оплату комунальних послуг тощо), а саме: 3 державних (Житомирського, Миколаївського, Хмельницького) і 8 казенних (Вінницького, Дніпропетровського, Київського, Львівського, Одеського, Полтавського, Тернопільського, Харківського) експериментальних протезно-ортопедичних підприємств.

Загалом у 2018–2020 роках **протезно-ортопедичну допомогу в стаціонарах К(Д)ЕПОП отримали 6 543 особи**, або 70,2 відс. осіб, які потребували такої допомоги, із них: у 2018 році – 2 638 осіб (83,9 відс.), у 2019 році – 2 419 осіб (78,6 відс.) у 2020 році – 1 486 осіб (48,1 відс.) (діаграма 22).

Діаграма 22. Дані щодо забезпечення осіб з інвалідністю протезно-ортопедичною допомогою у стаціонарах первинного та складного протезування у 2018–2020 роках

Слід зазначити, що протягом 2018–2020 років **1 447,9 тис. грн виділених асигнувань не використано**, із них: у 2018 році – 182,6 тис. грн, у 2019 році –

350,8 тис. грн, у 2020 році – 914,5 тис. гривень.

Довідково. Невикористання коштів Мінсоцполітики пояснило економією при закупівлі продуктів харчування, оплаті комунальних послуг, неповним укомплектуванням штатних одиниць К(Д)ЕПОП.

Видатки на придбання у 2018–2019 роках **73 автомобілів для перевезення осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату**, становили 81 729,4 тис. грн (загальний фонд КПКВК 2507030).

Так, у 2018 році ФСЗІ придбано 25 автомобілів на 28 497,5 тис. грн, у 2019 році – 48 на 53 231,9 тис. гривень. **У 2020 році видатки за цим напрямом планувалися, але не здійснювались.** Середня вартість автомобіля у 2019 році – 1 139,9 тис. грн, у 2020 році – 1 109,0 тис. гривень. Невикористаними залишилося 4 310,2 тис. гривень.

Довідково. Неповне використання коштів у 2019 році пояснюється тим, що фактична вартість автомобілів виявилася нижчою від запланованої. На 2020 рік Мінсоцполітики планувалися видатки у сумі 30 000 тис. грн на придбання 25 спеціально обладнаних автомобілів для перевезення осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату, проте згідно зі Законом № 553 обсяг видатків за загальним фондом державного бюджету за КПКВК 2507030 зменшено на 337 000,0 тис. грн, у тому числі на 30 000,0 тис. грн на придбання автомобілів. Як наслідок, цей напрям використання бюджетних коштів вилучено з бюджетної програми.

Згідно з протоколом тимчасового доступу до речей і документів від 04.06.2020 правоохоронними органами у ФСЗІ вилучено частину документів щодо закупівлі у 2019 році спеціально обладнаних автомобілів для перевезення осіб з інвалідністю, зокрема договір про закупівлю спеціально обладнаних автомобілів від 11.11.2019 № 56 з додатками та 24 акти приймання-передачі спеціально обладнаних автомобілів.

У 2018 році здійснення контролю за використанням спеціальних автомобілів нормативними документами не передбачалося. Після внесення відповідних змін до Порядку № 189 з 2019 року Мінсоцполітики приймає звіти про використання спеціально обладнаних автомобілів.

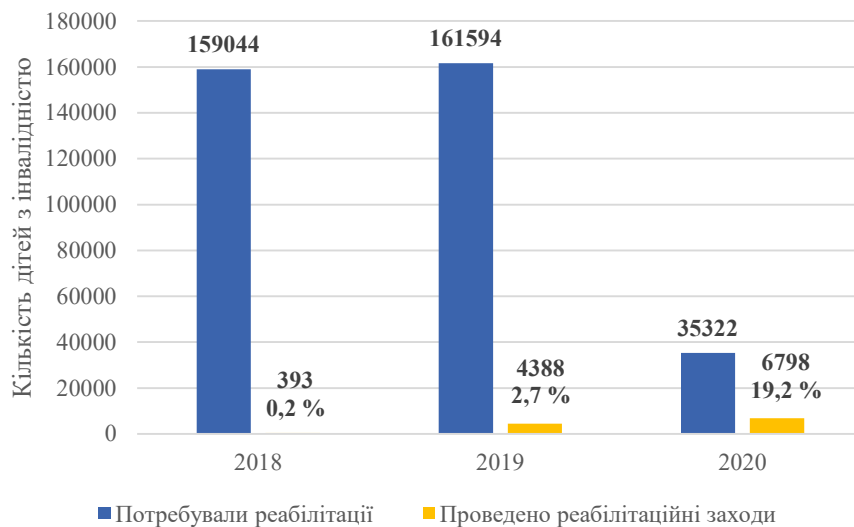
У 2018–2020 роках касові видатки на **відшкодування вартості реабілітаційних заходів для дітей з інвалідністю (КПКВК 2507100)** становлять **208 092,0 тис. грн**, із них: у 2018 році – 4 347,9 тис. грн, у 2019 році – 76 618,4 тис. грн, у 2020 році – 127 125,7 тис. гривень.

Абзацами першим-третім пункту 8 Порядку № 309 визначено: вартість реабілітаційних послуг для кожної дитини визначається реабілітаційною установою відповідно до індивідуальної програми реабілітації.

Середні витрати на реабілітаційний захід для однієї дитини з інвалідністю у 2018, 2019 і 2020 роках становили 11,1; 17,5 і 18,7 тис. грн відповідно.

Згідно зі звітами про виконання паспортів бюджетної програми за КПКВК 2507100 кількість дітей з інвалідністю, стосовно яких проведено реабілітаційні заходи, становила у 2018 році – 393 особи (0,2 відс. загальної кількості дітей з інвалідністю, що потребували реабілітації), у 2019 році – 4 388 осіб (2,7 відс.), у 2020 році – 6 798 осіб (19,2 відс.) (діаграма 23).

Діаграма 23. Дані щодо забезпечення дітей з інвалідністю реабілітаційними заходами у 2018–2020 роках

Різниця у кількості осіб, які потребували реабілітації у 2018–2019 роках і 2020 році, пояснюється використанням інших даних, зокрема, у звіті про виконання паспорта бюджетної програми 2507100 за 2019 рік інформацію про кількість дітей, які потребують реабілітації у 2019 році, наведено за даними Держстату (загальна кількість дітей з інвалідністю – 161 594 особи), а у звіті про виконання паспорта за 2020 рік – за даними органів соціального захисту (потребують реабілітації 35 322 дітей з інвалідністю).

Довідково. На сайті Мінсоцполітики розміщено інформацію про кількість дітей з інвалідністю у 2020 році – 163,9 тис. осіб. Загалом кількість дітей з інвалідністю в Україні за останні п'ять років зросла на 6,7 відс., з них лише 11,8 тис. дітей отримали відшкодування вартості реабілітаційних заходів. Сукупно за 3 роки рівень охоплення дітей з інвалідністю цим видом соціального захисту низький і становить близько 7,1 відс. (у розрахунку на кількість таких дітей на початок 2020 року), попри покращення щорічних показників (зростання від 0,2 до 4,1 відс.⁴⁷).

Невикористаними у 2018–2020 роках залишилися 6 607,6 тис. грн, із них: у 2018 році – 320,7 тис. грн, у 2019 році – 3 390 тис. грн, у 2020 році – 2 896,9 тис. гривень.

Довідково. Неповне використання коштів Мінсоцполітики пояснило зменшенням вартості заходів після проведення тендерних процедур (2018 рік); корегуванням вартості путівок реабілітаційними установами за рахунок зменшення кількості днів проходження реабілітації у зв'язку з хворобою дітей (2019 і 2020 роки); відмовою окремих заявників отримувати реабілітаційні заходи для дітей з інвалідністю через стан здоров'я дітей (2018–2020 роки); запровадженням карантину (2020 рік).

У 2018–2020 роках касові видатки на фінансову підтримку громадських об'єднань осіб з інвалідністю (КПКВК 2507020) загалом становили 229 456,4 тис. грн, із них у 2018 році – 81 304,5 тис. грн, у 2019 році – 89 187,9 тис. грн, у 2020 році – 58 964,0 тис. гривень.

У 2018–2019 роках і 2020 році 80 153,1 тис. грн (47 відс.) і 30 875,1 тис. грн (52,4 відс.) відповідно спрямовано на фінансову підтримку

⁴⁷ Розрахунок на основі показника за 2020 рік, поданого на сайті Мінсоцполітики. - <https://www.msp.gov.ua/timeline/invalidnist.html>.

підприємств і організацій невиробничої сфери, соціально-культурних підрозділів громадської організації «Всеукраїнська організація інвалідів «Українське товариство сліпих»; **44 258 тис. грн (26,0 відс.) і 16 970,0 тис. грн (28,8 відс.)** – Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Українське товариство глухих»; **36 202,3 тис. грн (21,2 відс.) і 7 182,1 тис. грн (12,2 відс.)** – інших громадських об'єднань осіб з інвалідністю (у 2020 році за результатами конкурсу); **2 423,0 тис. грн (1,4 відс.)** – громадських об'єднань осіб з інвалідністю, що входять до складу всеукраїнських громадських об'єднань осіб з інвалідністю і надають особам з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень послуги з денного догляду (2018–2019 роки), **7 456 тис. грн (4,4 відс.)** – на відшкодування громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, витрат на лікування у закладах охорони здоров'я на території України, придбання ліків, що відсутні в таких закладах, виробів медичного призначення, протезів, крім зубного протезування дорогоцінними металами та металокерамікою (2018–2019 роки), **3 936,8 тис. грн (6,7 відс.)** – на фінансову підтримку громадських об'єднань осіб з інвалідністю на організаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності, організаційний розвиток громадського об'єднання відповідно до абзацу шостого пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 166 (2020 рік).

***Довідково.** Законами № 294 і № 2629 Мінсоцполітики за КПКВК 2507020 затверджені бюджетні призначення (загальний фонд) у сумі 89362,4 і 89 362,4 тис. грн відповідно, у т. ч. окремим рядком фінансова підтримка Національної асамблеї інвалідів України, підприємств і організацій невиробничої сфери Українського товариства сліпих та Українського товариства глухих та Союзу організацій осіб з інвалідністю України – 76025,9 тис. грн щорічно. Згідно із Законом № 553 вилучено окремий рядок, бюджетні призначення Мінсоцполітики зменшено на 22 936,4 тис. грн (66 426,0 тис. гривень).*

Протягом 2018–2020 років 8 037,5 тис. грн не використано, із них: у 2018 році – 401,0 тис. грн, у 2019 році – 174,5 тис. грн, у 2020 році – 7 462,0 тис. гривень.

***Довідково.** Неповне використання коштів Мінсоцполітики пояснило економією коштів на проведення заходів, а також поверненням до бюджету 38,5 тис. грн через неправильно вказані громадянином, постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи, реквізити для відшкодування витрат на придбання ліків (2018 рік); економією коштів на оплату комунальних послуг і оренди (2019 рік); залишком за результатами проведення відповідного конкурсу в розмірі 6 414,3 тис. грн; відмовою від фінансової підтримки двох громадських об'єднань на суму 609,0 тис. грн; економією коштів, передбачених для оплати проживання, харчування та перевезення учасників заходу в рамках відповідного проєкту, у зв'язку з карантинними обмеженнями.*

4.1.5.4. Рекомендації

Мінсоцполітики:

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо внесення змін до Порядку № 110 у частині можливості здійснення виплат грошових компенсацій замість санаторно-курортного лікування та вартості самостійного санаторно-курортного лікування;

- вивчити питання щодо внесення змін до законодавства в частині перегляду у визначеному законом порядку переліку неактуальних розмірів і

видів встановлених законодавством пільг, компенсацій, допомоги (зокрема, компенсації вартості санаторно-курортних путівок) та заміни частини пільг соціальними послугами (наприклад, транспортне забезпечення), що, враховуючи їх монетизацію та адресність, зменшить навантаження на державний бюджет;

ФСЗІ:

- забезпечити обґрунтоване планування видатків за КПКВК 2507100 на забезпечення дітей з інвалідністю реабілітаційними заходами на підставі об'єктивних даних щодо кількості відповідної категорії дітей, що потребують такі послуги;

- забезпечити складання обґрунтованих розрахунків доходів спеціального фонду від надходження адміністративно-господарських санкцій і пені, а також розробити порядок обліку безнадійної заборгованості за несплаченими АГС та пені.

4.1.6. Аналіз стану забезпечення соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

4.1.6.1. Висновок.

У 2018, 2019 і 2020 роках фінансування заходів у сфері соціального захисту громадян, які мають статус постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, було недостатнім. Потреба у коштах станом на кінець відповідного року врахована лише на 52, 48 і 40 відсотків. Установлені з урахуванням наявних фінансових ресурсів Кабінетом Міністрів України розміри виплат, компенсацій та допомог не забезпечили повного відшкодування шкоди, завданої майну та здоров'ю постраждалих осіб.

Функціонуюча система виплати компенсацій та допомог громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, є неефективною, оскільки фактично ґрунтується на нормативно-правових актах, розміри виплат за якими тривалий час не переглядалися і наразі не відповідають вимогам Закону № 796. Як наслідок, понад 3 064,9 млн грн у 2018–2020 роках витрачено Мінсоцполітики на заходи, які не забезпечили ефективної державної соціальної підтримки постраждалого населення.

Так, у 2018–2020 роках щорічну допомогу на оздоровлення у розмірі 75–120 грн отримали 767 тис. осіб; грошову компенсацію замість санаторно-курортної путівки у розмірі 481–573 грн – 29 тис. осіб; грошову компенсацію за пільгове забезпечення продуктами харчування у розмірі 195,9–456,0 грн (щомісяця) – 775 тис. осіб; грошову компенсацію потерпілим дітям, які не харчувалися в закладах освіти, у розмірі 360–380 грн (щомісяця) – 249 тис. осіб.

Встановлені Законом № 796 гарантовані державою пільги, компенсації та допомоги потребують оптимізації у частині узгодження їх розмірів реальними потребами для забезпечення повного відшкодування шкоди потерпілим особам.

Санаторно-курортним лікуванням у 2018–2020 роках забезпечено лише 53,8 відс. (56 тис. осіб) постраждалих громадян, віднесених до категорії 1, які цього потребували і подали до органів соціального захисту відповідні заяви.

При виконанні зазначених функцій Мінсоцполітики у 2018–2020 роках не використовувало інформації з ЄДАРП для планування видатків на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Крім того, немає взаємодії щодо обміну інформацією між Мінсоцполітики (з 28.11.2020 – Нацсоцслужбою) і Державним реєстром України (єдина інформаційна система) Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ), що містить соціологічні, дозиметричні і медичні підреєстри та забезпечує ведення обліку осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Як наслідок, Мінсоцполітики не володіє даними єдиної інформаційної системи, створеної з метою найбільш ефективного вирішення завдань медико-соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, згідно зі статтею 16 Закону № 796.

4.1.6.2. Законодавча база.

Основні положення щодо реалізації конституційного права громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, на охорону їх життя і здоров'я визначає Закон № 796.

Переліки гарантованих державою компенсацій та пільг громадянам, віднесеним до категорій 1, 2, 3 осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших ядерних аварій та випробувань, військових навчань із застосуванням ядерної зброї, визначено статтями 20, 21, 22 Закону № 796. Перелік гарантованих державою компенсації та пільги потерпілим дітям та їх батькам встановлено статтею 30 Закону № 796. Статтею 36 Закону № 796 передбачено компенсації та пільги, що надаються громадянам, які евакуйовані, відселені (відселяються) або самостійно переселилися (переселяються) на нове місце проживання. Стаття 48 Закону № 796 визначає компенсації за шкоду, заподіяну здоров'ю, особам, які стали особами з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи, учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, а також щорічну допомогу на оздоровлення. Крім того, Законом № 796 регламентовано питання оплати праці та надання відпусток працівникам, які працюють (перебувають у відрядженні) на територіях радіоактивного забруднення; призначення державних та додаткових пенсій за шкоду, заподіяну здоров'ю; виплати щомісячної компенсації сім'ям за втрату годувальника тощо.

Фінансування витрат, пов'язаних з реалізацією цього Закону, здійснюється за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством (статтею 63 Закону № 796).

Згідно з пунктом 26 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України, зокрема, встановлено, що норми і положення статей 20, 21, 22, 23, 30, 31, 37, 39, 48, 50, 51, 52 та 54 Закону № 796 застосовуються у порядку та

розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Механізм використання, обліку, звітності і контролю за використанням коштів державного бюджету для виконання програм, пов'язаних із соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, головним розпорядником яких є Мінсоцполітики, визначає Порядок № 936.

Згідно з частиною першою статті 16 Закону № 796 з метою найбільш ефективного вирішення завдань медико-соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, створюється Державний реєстр України (єдина інформаційна система), до складу якого входять соціологічні, дозиметричні і медичні підреєстри. Складовою частиною Державного реєстру України є Український військовий реєстр і його підрозділи, що ведуться Міноборони, МВС та СБУ. Пунктом 8 Положення № 571 визначено: ведення і фінансування діяльності Державного реєстру координує МОЗ.

Підпунктом 1 пункту 3 постанови № 117 на Мінсоцполітики покладено забезпечення внесення до ЄДАРП інформації про осіб, які мають право на пільги за соціальною ознакою, зокрема, відповідно до Закону № 796.

Статтею 39 Закону № 796 визначено: громадянам, які працюють у зоні відчуження, встановлюється доплата у порядку і розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2008 № 831 «Про доплати особам, які працюють у зоні відчуження» доплата у розмірі 150 відс. прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня календарного року, встановлюється особам, які постійно працюють, а також поліцейським, особам рядового та начальницького складу органів і підрозділів служби цивільного захисту Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державного агентства з управління зоною відчуження, військовослужбовцям Національної гвардії, СБУ, Державної прикордонної служби та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, які постійно виконують службові обов'язки у зоні відчуження. Крім того, така доплата провадиться зазначеним особам, відрядженим у зону відчуження.

Абзацом першим пункту 8 Порядку № 936 визначено: витрати, пов'язані з оплатою особам, застрахованим у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, листків непрацездатності за період лікування в санаторіях, виплати понад установлені законодавством розміри допомоги по тимчасовій непрацездатності (у тому числі допомоги по догляду за хворою дитиною), вагітності та пологах здійснюються підприємствами за рахунок коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, пов'язаними з народженням та похованням. Згідно з абзацом другим пункту 8 Порядку № 936 Мінсоцполітики відшкодовує Фонду соціального страхування (до завершення заходів, пов'язаних з його утворенням, – Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності) зазначені витрати за рахунок коштів, передбачених відповідною бюджетною програмою.

Питання здійснення виплати передбачених статтею 48 Закону № 796 одноразової компенсації за шкоду, заподіяну внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших ядерних аварій, ядерних випробувань, військових навчань із застосуванням ядерної зброї (далі – одноразова компенсація), та щорічної допомоги на оздоровлення деяким категоріям громадян (далі – щорічна допомога на оздоровлення) регулює Порядок № 760. Так, передбачена частиною першою статті 48 Закону № 796 одноразова компенсація згідно з пунктом 4 Порядку № 760 виплачується в розмірах, визначених постановою № 285. Передбачена частиною другою статті 48 Закону № 796 щорічна допомога на оздоровлення згідно з пунктом 10 Порядку № 760 виплачується в розмірах, установлених постановою № 562.

Абзацом другим пункту 7 частини першої статті 20 Закону № 796 визначено, що у разі вивільнення працівників у зв'язку з ліквідацією, реорганізацією або перепрофілюванням підприємства, установи, організації, скороченням чисельності або штату працівників, їм виплачується допомога в розмірі трикратної середньомісячної заробітної плати, а також зберігається за їх бажанням посадовий оклад, тарифна ставка (оклад) на новому місці роботи, але не більше одного року.

Відповідно до абзацу першого пункту 1 частини першої статті 35 Закону № 796 визначено: компенсація громадянам за втрачене у зв'язку з евакуацією, відселенням або самостійним переселенням майно включає, зокрема, грошову компенсацію у повному розмірі вартості жилих, дачних, садових будинків, гаражів, господарських будівель та споруд, яка здійснюється за цінами, встановленими на момент припинення права власності.

Пунктом 24 Порядку № 854 визначено: за бажанням громадянина, віднесеного до категорії 1, одного із батьків дитини з інвалідністю або особи, яка їх замінює, у разі відмови від отримання санаторно-курортного лікування або відпочинку виплачується грошова компенсація у розмірі середньої вартості путівки в Україні, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. Пунктом 1 постанови № 838 передбачено, що середня вартість путівки для виплати грошової компенсації замість путівки громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, віднесеним до категорії 1, та дітям, яким встановлено інвалідність, пов'язану з Чорнобильською катастрофою, визначається Мінсоцполітики щороку з розрахунку 35 відсотків розміру одного прожиткового мінімуму, встановленого законом на 1 січня відповідного року для осіб, які втратили працездатність (із заокругленням до однієї гривні).

Згідно з пунктом 14 частини першої статті 20 і пунктом 6 частини першої статті 21 Закону № 796 забезпечення продуктами харчування за медичними нормами з обов'язковим прикріпленням до відповідних магазинів за місцем проживання віднесено до гарантованих державою компенсацій і пільг. Так, особам, віднесеним до 1 категорії постраждалих осіб, компенсується 50 відс. вартості продуктів харчування за медичними нормами; до 2 категорії – 25 відс. вартості продуктів харчування за фізіологічними нормами, встановлюваними ЦОВВ, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Згідно з пунктом 11 частини першої статті 30 Закону № 796 до гарантованих державною компенсацій та пільг, що надаються потерпілим від Чорнобильської катастрофи дітям та їх батькам, віднесено безплатне харчування учнів закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти, студентів закладів фахової передвищої освіти, розташованих на територіях радіоактивного забруднення, а також дітей, евакуйованих із зони відчуження, дітей, які є особами з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи, і тих, які проживали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення з моменту аварії до прийняття постанови про відселення. Зазначено, що дітям, які не харчуються в зазначених закладах освіти, а також за всі дні, коли вони не відвідували ці заклади, до досягнення повноліття виплачується грошова компенсація у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Згідно з абзацом другим пункту 5 Порядку № 116 у загальноосвітніх навчальних закладах денної форми навчання за рахунок бюджетних коштів здійснюється харчування учнів, яким згідно із Законом № 796 гарантується пільгове харчування.

Відповідно до абзацу першого пункту 4 частини першої статті 20 Закону № 796 до гарантованих державною компенсацій та пільг віднесено позачергове щорічне безплатне забезпечення санаторно-курортними путівками шляхом надання щорічної грошової допомоги для компенсації вартості путівок через безготівкове перерахування санаторно-курортним закладам, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, за надання послуг із санаторно-курортного лікування чи одержання за їх бажанням грошової компенсації у розмірі середньої вартості путівки в Україні. Згідно з абзацом першим пункту 10 частини третьої статті 30 Закону № 796 до гарантованих державною компенсацій та пільг, що надаються дітям, потерпілим від Чорнобильської катастрофи, яким встановлено інвалідність, пов'язану з Чорнобильською катастрофою, віднесено щорічне безплатне забезпечення дитини з інвалідністю та одного з батьків чи особи, яка їх замінює, путівкою для будь-якого виду оздоровлення чи відпочинку протягом двох місяців шляхом надання щорічної грошової допомоги для компенсації вартості путівки через безготівкове перерахування закладам оздоровлення чи відпочинку, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, за надання послуг із оздоровлення або відпочинку чи одержання грошової компенсації у розмірі середньої вартості путівки в Україні.

Пунктом 3 Порядку № 854 визначено, що безоплатними санаторно-курортними путівками або путівками на відпочинок шляхом надання грошової допомоги забезпечуються громадяни, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, а саме: громадяни, віднесені до категорії 1, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; діти з інвалідністю, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою.

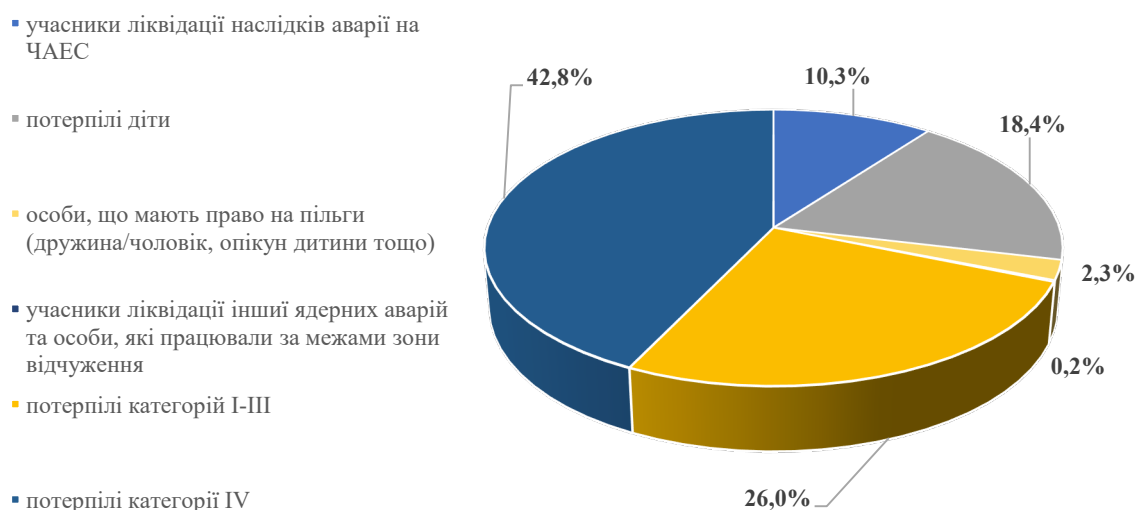
Постановами №№ 31, 22 і 339 визначено розміри грошової допомоги для компенсації вартості путівок санаторно-курортним закладам і закладам оздоровлення та відпочинку у 2018–2020 роках, а саме: для осіб, віднесених до

категорії 1, у 2018 році – 6 822 грн, у 2019 році – 7 300 грн, у 2020 році – 7 700 грн; для осіб, віднесених до категорії 1, із захворюваннями нервової системи (з наслідками травм і захворюваннями хребта та спинного мозку) у 2018 році – 20 685 грн, у 2019 році – 22 200 грн, у 2020 році – 23 420 грн; для дітей, яким встановлено інвалідність, пов'язану з Чорнобильською катастрофою, та одного з батьків або особи, яка їх замінює, у 2018 році – 13 545 грн; у 2019 році – 14 500 грн, у 2020 році – 15 300 гривень.

4.1.6.3. Виявлений стан справ.

В Україні **1759,3 тис. громадян станом на 01.01.2021 мають статус постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи та осіб, що мають право на пільги згідно з Законом № 796**, із них: 181,1 тис. осіб (10,3 відс.) – учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; 41,2 тис. осіб (2,3 відс.) – особи, що мають право на пільги: дружина/чоловік, опікун дитини померлого громадянина, смерть якого пов'язана з Чорнобильською катастрофою; 1 533,5 тис. осіб (87,2 відс.) – громадяни, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (у т. ч. 457,6 тис. осіб віднесено до I, II і III категорій потерпілих, 753,0 тис. осіб – віднесено до IV категорії потерпілих; 322,9 тис. осіб – потерпілі діти); 3,5 тис. осіб (0,2 відс.) – громадяни, які брали участь у ліквідації інших ядерних аварій, та особи, які працювали за межами зони відчуження на роботах з особливо шкідливими умовами праці (діаграма 24).

Діаграма 24. Дані щодо кількості осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, та осіб, що мають право на пільги згідно з Законом № 796 станом на 01.01.2021

Слід зазначити, згідно зі статтею 23 Закону № 796 у редакції, чинній до 01.01.2015, особам, віднесеним до IV категорії, надавалися гарантовані державною компенсації та пільги. **З 2015 року такі особи, кількість яких на 01.01.2021 становить 753 тис. осіб (42,8 відс), не підтримуються державою.**

Довідково. На підставі Закону України від 28.12.2014 № 76 «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» статтю 23 із Закону № 796 вилучено.

Внаслідок прийняття у 2014 році Закону України від 28.12.2014 № 76-VIII також скасовано деякі пільги для інших категорій осіб та встановлено додаткові вимоги до розміру доходів для отримання таких пільг. Рішеннями Конституційного Суду України у 2018 році такі зміни визнані неконституційними (рішення від 17.07.2018 № 6-р/2018). Наразі виконання рішення Конституційного Суду України не забезпечено. Крім того, у 2016 році (Закон від 06.12.2016 № 1774-VIII) підвищену стипендію, яку мали отримувати постраждалі від Чорнобильської катастрофи особи при вступі до державних вищих закладів освіти, професійно-технічних закладів освіти та на курси для професійного навчання, замінено на соціальну стипендію, що також зменшило розмір таких виплат.

Довідково. Відповідно до змін, передбачених Законом України від 28.12.2014 № 76; постраждалі особи II категорії втратили право на першочергове щорічне безплатне забезпечення санаторно-курортними путівками або путівками на відпочинок або одержання грошової компенсації; постраждалі особи III категорії право на отримання таких путівок або компенсації у розмірі 70 відс. вартості, а рівнем доходу обмежено право на безплатне придбання ліків, зубопротезування, отримання 50-відсоткової знижки на оплату за користування житлом, комунальними послугами, вартості палива у разі відсутності опалення у межах норм; постраждалим особам IV категорії скасували усі пільги, серед яких теж були права на безплатне забезпечення ліками, 50 відс. знижку на вартість зубопротезування, звільнення від плати за землю, забезпечення санаторно-курортними путівками або путівками на відпочинок або компенсацію 50 відс. вартості, відшкодування 50 відсоткової вартості палива для опалення в межах норм тощо; осіб, які працювали за межами зони відчуження на роботах з особливо шкідливими умовами праці, позбавлено права щорічного отримання путівок на санаторно-курортне лікування або відпочинок або грошової компенсації у розмірі 70 відс. середньої вартості путівки та обмежено розміром доходу право отримання безплатно ліків; потерпілим дітям (крім дітей з інвалідністю внаслідок катастрофи) та їх батькам скасовано право безплатного виховання дітей у дошкільних закладах і надання грошової допомоги, безплатний проїзд у межах України, безплатне щорічне забезпечення путівками на оздоровлення чи отримання компенсації, отримання окремих щомісячних виплат, також встановлено обмеження за розміром доходу щодо безплатного отримання ліків. Скасовано право отримання безкоштовної путівки для оздоровлення жінками, які під час вагітності проживають на території радіоактивного забруднення. Громадянам, які проживають, та громадянам, які працюють на територіях радіоактивного забруднення, скасовано відповідні компенсації та доплати.

Протягом трьох останніх років (2018–2020) загальна кількість осіб, які мають статус постраждалих від Чорнобильської катастрофи, зменшилася на **150,1 тис. осіб (на 8 відс.)**, а кількість осіб, що мають право на пільги (дружина/чоловік, опікун дитини померлого громадянина, смерть якого пов'язана з Чорнобильською катастрофою), збільшилася на **2,6 тис. осіб (на 6,9 відс.)**. Так, кількість учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС зменшилася на 17,9 тис. осіб (на 9 відс.); потерпілих громадян – на 131,2 тис. осіб (7,9 відс.) (у т. ч. осіб, віднесених до I, II і III категорій – на 32,6 тис. осіб (на 6,6 відс.), IV категорії – на 44 тис. осіб (на 5,5 відс.)), потерпілих дітей – на 54,7 тис. осіб (на 14,5 відс.).

При загальному зменшенні кількості осіб, які мають статус постраждалих від Чорнобильської катастрофи, спостерігається зростання окремих показників. Так, кількість осіб з інвалідністю, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, віднесених до категорії I (крім учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та інших ядерних аварій), протягом трьох років зросла на 523 особи (на 1,1 відс.) і на 01.01.2021 становила 48 953 особи. При цьому у 2019 році їх кількість зросла на 962 особи (на 2,0 відс.) – з 48 501 осіб станом на 01.01.2019 до 49 463 осіб станом на 01.01.2020.

Слід зазначити, що Мінсоцполітики не має доступу до Державного реєстру України (єдина інформаційна система), створеного згідно зі статтею 16 Закону № 796 для ефективного вирішення завдань медико-соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, ведення і фінансування діяльності якого координує МОЗ. За даними Мінсоцполітики, упродовж 2018-2020 років жодної взаємодії з МОЗ у частині користування, обміну чи аналізу даних Державного реєстру України, не здійснювалась оскільки це не передбачено нормативно-правовими актами.

Довідково.** Згідно з частиною першою статті 12 Закону № 796 **причинний зв'язок між захворюванням, пов'язаним з Чорнобильською катастрофою, частковою або повною втратою працездатності громадянами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, і Чорнобильською катастрофою визнається встановленим (незалежно від наявності дозиметричних показників чи їх відсутності), якщо його підтверджено під час стаціонарного обстеження постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи уповноваженою медичною комісією не нижче обласного рівня або спеціалізованими медичними установами Міноборони, МВС, СБУ, які мають ліцензію ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

Згідно з абзацом другим пункту 3⁴⁸ Положення про ЄДАРП підрозділи органів соцзахисту організовують збирання, систематизацію і зберігання інформації та забезпечують її автоматизоване використання для розрахунку розміру пільг та їх виплати, проведення виплати соціальних стипендій та державної допомоги постраждалим учасникам масових акцій громадського протесту та членам їх сімей. При плануванні видатків на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, інформація з ЄДАРП Мінсоцполітики не використовуються.

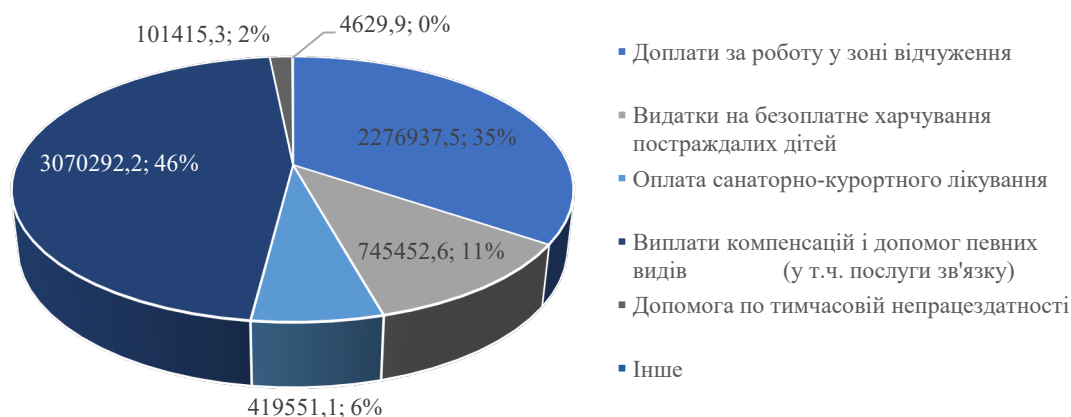
Згідно з бюджетними запитами за КПКВК 2501200 загальна потреба у коштах на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, **на 2018, 2019 і 2020 роки становила 4131166,6; 4848440,1 і 5388118,7 тис. грн відповідно.** За даними Мінсоцполітики, потреба формувалася на підставі інформації органів соцзахисту. Затверджені обсяги видатків (зі змінами) на кінець року становили 2147035,7, 2335422,0 і 2166709,5 тис. грн відповідно. Так, **потреба врахована у 2018 році на 52 відс., у 2019 році – на 48 відс., у 2020 році – на 40,2 відсотка.**

⁴⁸ У редакції зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 373, застосовується з 01.10.2019.

У 2018–2020 роках **касові видатки** на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, загалом становили **6 618 278,6 тис. грн**, із них: у 2018 році – 2 142 287,9 тис. грн, у 2019 році – 2 333 375,6 тис. грн, у 2020 році – 2 142 615,1 тис. грн (діаграма 25).

Діаграма 25. Дані щодо касових видатків у 2018–2020 роках на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи

тис. грн

Довідково. До інших видатків, наведених у діаграмі 21, віднесено обслуговування банківських позик, наданих на пільгових умовах до 1999 року громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, – 84,8 тис. грн (2018–2020 роки); витрати на послуги з оцінки втраченого постраждалими громадянами майна – 98,6 тис. грн (2018–2020 роки); виплати на соціальний захист працівників, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації Чорнобильської АЕС, – 4 177,8 тис. грн (2018–2019 роки); витрати на погашення кредиторської заборгованості станом на 01.01.2018 – 32,9 тис. грн, на 01.01.2019 – 140,8 тис. грн, на 01.01.2020 – 95,0 тис. гривень.

Так, до доплат за роботу в зоні відчуження належать доплати громадянам, які працюють в зоні відчуження, згідно зі статтею 39 Закону № 796, надання щорічних відпусток працівникам, які працюють (перебувають у відрядженні) на території радіоактивного забруднення, згідно зі статтею 47 Закону № 796, а також надання додаткових відпусток (14 робочих днів на рік) згідно з пунктом 22 частини першої статті 20, пунктом 1 частини першої статті 21 і пунктом 3 частини третьої статті 30 Закону № 796. **Доплати за роботу в зоні відчуження отримали у 2018–2020 роках 30 114 осіб**; працювали (перебували у відрядженні) на територіях радіоактивного забруднення та **отримали щорічну додаткову відпустку – 213 599 осіб**; отримали додаткову відпустку із числа віднесених до категорій 1, 2 та одного з батьків потерпілої дитини з інвалідністю, інвалідність якої пов'язана з Чорнобильською катастрофою, – **113 472 особи**.

Довідково. У рамках виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності у 2018–2020 роках загалом 158,5 тисяч оплачених днів з тимчасової непрацездатності громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, 306,3 тисяч оплачених днів з тимчасової непрацездатності по вагітності та пологах.

Слід зазначити, що результативні показники у паспорті бюджетної програми за КПКВК 2501200 у частині видатків на виплату допомоги у пільгових розмірах громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, не підтверджені звітними даними

(фактично визначаються ВД Фонду соцстрахування за власною методикою, виходячи із фактичних видатків) і не відображають фактичного стану розрахунків. Так, за наявності заборгованості держави перед Фондом соцстрахування не визначено такого показника якості, як «рівень погашення кредиторської заборгованості, зареєстрованої Мінсоцполітики за цими видатками в органах ДКСУ на початок звітного року». У 2020 році Мінсоцполітики за наявності уточнених даних, наданих у лютому 2021 року Фондом соцстрахування, не здійснено уточнення результативних показників. Як наслідок, у звіті кількість днів допомоги по тимчасовій непрацездатності по вагітності та пологах за 2020 рік за даними фонду становить 87 205 днів, або на 19206 днів менше, ніж відображено у звіті.

Виплати компенсацій та допомог певних видів громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, здійснювалися у розмірах, встановлених Законом № 796.

Інформація про кількість постраждалих від Чорнобильської катастрофи осіб, які отримали компенсації та допомоги певних видів у 2018–2020 роках, наведено у таблиці 9.

Таблиця 9

Дані щодо кількості постраждалих від Чорнобильської катастрофи осіб, які отримали компенсації та допомоги певних видів у 2018–2020 роках

осіб

Вид компенсації, допомоги	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Одноразова компенсація при встановленні інвалідності та за втрату годувальника	2617	2477	2410
Щорічна допомога на оздоровлення	262188	258795	245899
Допомога в розмірі трикратної середньомісячної зарплати, а також відшкодування втраченого заробітку	646	780	863
Грошова компенсація замість путівки постраждалим I категорії, а також потерпілим дітям з інвалідністю (у супроводі одного з батьків)	8168	9450	11475
Грошова компенсація за пільгове забезпечення продуктами харчування	264876	257594	252462
Грошова компенсація на потерпілих дітей, які не харчуються в їдальнях навчальних закладів	78637	74388	96121
Компенсація за втрачене майно	9	4	4

Мінсоцполітики не володіє даними щодо обсягу використаних бюджетних коштів у розрізі видів виплат за напрямом «Здійснення виплати компенсацій та інших допомог певних видів, передбачених Законом, громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Згідно з частиною першою статті 48 Закону № 796 виплачувалися **одноразові компенсації за шкоду, заподіяну здоров'ю**, у розмірах, які визначені постановою № 285, а саме: особам з інвалідністю I групи – **379,3 грн**, II групи – **284,4 грн**, III групи – **189,6 грн**, дітям з інвалідністю – **1 264 грн**, сім'ям, які втратили годувальника, – **7 586 грн**; батькам померлого – **3 792** гривні.

Відповідно до частини другої статті 48 Закону № 796 здійснювалася **щорічна допомога на оздоровлення** у розмірах, визначених постановою № 562, а саме: особам з інвалідністю I і II груп – **120 грн**; учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, віднесеним 2 до категорії, – **100 грн**; особам з інвалідністю III групи та дітям з інвалідністю, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, – **90 грн**; учасникам ліквідації наслідків аварії на

Чорнобильській АЕС, віднесеним 3 до категорії, та кожній дитині, яка втратила одного з батьків внаслідок Чорнобильської катастрофи, та евакуйованим із зони відчуження у 1986 році – **75 гривень**.

Слід зазначити, що **розміри щорічної допомоги на оздоровлення не переглядалися з 2005 року**.

Згідно з пунктом 7 частини першої статті 20, пунктом 1 частини першої статті 21, пунктом 1 частини першої статті 22 та пунктом 8 частини першої статті 21 Закону № 796 здійснювалися **виплати у разі звільнення з роботи громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи**.

Довідково. Середньомісячний розмір одноразової допомоги одному вивільненому працівнику становив у 2018 році 17 321,6 грн, у 2019 році – 23 328,9 гривень.

Відповідно до статті 35 Закону № 796 виплачувалися **компенсації за втрачене майно та оплата витрат у зв'язку з переїздом на нове місце проживання громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи**.

Довідково. Кількість осіб, які отримали у 2018–2020 роках компенсацію за втрачене майно, – 9, 4 і 4 особи; мали право на отримання такої компенсації – 31, 32 і 39 осіб відповідно. Середній розмір виплати на одного отримувача компенсації у 2018 році – 212,5 тис. грн, у 2019 році – 356 9 тис. грн, у 2020 році – 353,0 тис. гривень. Так, компенсації за втрачене майно у 2018, 2019 і 2020 роках отримали 29,0 відс., 12,5 відс. і 10,3 відс. осіб відповідно.

Згідно з пунктом 24 Порядку № 854 здійснювалися **виплати грошової компенсації замість путівки**. Наказами Мінсоцполітики від 20.02.2018 № 257, від 28.02.2019 № 299 і від 25.02.2020 № 165 встановлено середню вартість путівки для виплати грошової компенсації замість путівки на 2018, 2019 і 2020 роки: **481 грн, 524 грн і 573 грн відповідно. У 2018–2020 роках 29 093 особи отримали грошові компенсації замість путівки, із них 132 особи – потерпілі діти з інвалідністю, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою (у супроводі одного з батьків)**.

Отже, **розмір грошової компенсації замість путівки у 2018–2020 роках становив лише 3,5–3,7 відс. вартості путівки**.

Згідно з пунктом 14 частини першої статті 20 і пунктом 6 частини першої статті 21 Закону № 796 здійснювалися **виплати грошової компенсації за пільгове забезпечення продуктами харчування громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи**. Наказами Мінсоцполітики від 23.01.2018 № 75, від 31.01.2019 № 127 і від 22.01.2020 № 42 затверджено розміри грошових компенсацій вартості продуктів харчування громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, у розрізі областей. Слід зазначити, що **протягом 2018–2020 років суми компенсацій не змінювалися та становили від 391,8 грн у Хмельницькій області до 456,0 грн у місті Києві для 1 категорії осіб та від 195,9 грн до 228,0 грн для 2 категорії осіб відповідно. У 2018–2020 роках 252 462 особи отримали грошову компенсацію за пільгове забезпечення продуктами харчування**.

Довідково. Середньомісячний розмір грошової компенсації за пільгове забезпечення продуктами харчування на одного одержувача становив у 2018 році 290 грн, у 2019 році – 288,6 грн, у 2020 році – 293,5 гривні.

Відповідно до статті 30 Закону № 796 здійснювалися **виплати грошових компенсацій сім'ям з дітьми, які не харчуються в навчальних закладах**

(загальноосвітні школи, професійно-технічні заклади освіти, коледжі, технікуми), а також за всі дні, коли вони не відвідували ці заклади, до досягнення повноліття. Пунктом 1 постанови № 155 визначено розміри такої компенсації, а саме: дітям у віці 6–10 років – **360 грн**, 11–14 років – **370 грн**, 15–18 років – **380 грн** на місяць пропорційно навчальним дням, в які діти не харчувалися. **У 2018–2020 роках 249 146 осіб отримали таку компенсацію.**

У 2018 році Рахунковою палатою проведено аудит ефективності використання коштів державного бюджету на виплату компенсацій та допомог громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (звіт затверджено рішенням Рахункової палати від 04.12.2018 № 31–2). Окремі висновки цього звіту залишаються актуальними і сьогодні, зокрема: «Діюча система виплати компенсацій та допомог громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, є неефективною, оскільки фактично ґрунтується на нормативно-правових актах, розміри виплат за якими тривалий час не переглядалися і наразі не відповідають вимогам Закону № 796, що у періоді, який перевірявся, призводило до порушення прав постраждалих громадян на соціальний захист і, відповідно, звернень до суду, а також створювало соціальну напругу серед таких громадян».

Санаторно-курортними путівками у 2018–2020 роках забезпечено загалом 56 274 осіб (53,8 відс. осіб, які звернулися до органів соцзахисту), із них: 1748 осіб (3,1 відс.) – потерпілі діти з інвалідністю, інвалідність яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, у супроводі одного з батьків, або особи, що їх замінює (діаграма 26).

Діаграма 26. Дані щодо забезпечення санаторно-курортними путівками громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, у 2018–2020 роках

У вказаному звіті Рахункової палати, зазначено: «**Не врегульовано правову колізію між нормами Закону № 796 і Прикінцевими та перехідними положеннями Бюджетного кодексу України щодо визначення розмірів щорічної грошової допомоги, щорічного розміру середньої вартості путівки в Україні.** Законом № 796 передбачено визначення розміру таких виплат

законом про Державний бюджет України на відповідний рік, натомість Бюджетним кодексом України надано право Кабінетові Міністрів України встановлювати розміри соціальних виплат». **Станом на 15.04.2021 це питання залишається неврегульованим.**

Так, абзацом четвертим пункту 4 частини першої статті 20 і абзацом четвертим пункту 10 частини третьої статті 30 Закону № 796 визначено: розмір щорічної грошової допомоги, щорічний розмір середньої вартості путівки в Україні визначаються законом про Державний бюджет України на відповідний рік. При цьому згідно з пунктом 26 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України, зокрема, встановлено, що норми і положення статей 20 і 30 Закону № 796 застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

У 2017 році Рахунковою палатою проведено аудит ефективності використання коштів державного бюджету на безоплатне харчування дітей, потерпілих від Чорнобильської катастрофи (звіт затверджено рішенням Рахункової палати від 11.07.2017 № 14–3). **У частині нормативно-правового забезпечення встановлено неузгодженості, які станом на травень 2021 року не усунуто**, а саме: 1) у пункті 11 частини статті 30 Закону № 796 посилення на статтю 2 цього Закону, яка згідно з Законом України від 28.12.2014 № 76 з 01.01.2015 була вилучена, не дає вичерпної відповіді щодо ідентифікації територій, на яких розташовані навчальні заклади, учні яких мають право на безоплатне харчування; 2) затверджені постановою № 258 норми харчування дітей, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, розроблені МОЗ, не переглядалися більше 15 років; 3) заміна безоплатного харчування виплатою грошової компенсації, яка втричі менша, ніж вартість харчування на місяць, стала причиною недотримання норм харчування потерпілих дітей (затверджені постановою № 258), що не відповідає вимогам статті 29 Закону № 796.

***Довідково.** Середній розмір витрат на забезпечення безплатним харчуванням однієї потерпілої дитини в день у 2018 році – 28,9 грн, у 2019 році – 28,3 грн, у 2020 році – 24,6 грн; кількість людино днів безоплатного харчування 9 133 224, 11 538 648 і 6 317 906 відповідно.*

4.1.6.4. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України:

- розробити стратегію оптимізації гарантованих державою пільг, компенсацій та допомог особам, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в частині систематизації їх видів, кількості та осучаснення розмірів виплат;

- доручити Мінфіну вжити заходів щодо забезпечення достатнього фінансування для повного відшкодування шкоди, заподіяної майну та здоров'ю громадян, які мають статус постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, відповідно до наданих Мінсоцполітики обґрунтованих розрахунків, підтверджених даними органів соцзахисту щодо кількості постраждалих від Чорнобильської катастрофи осіб у розрізі відповідних категорій;

Мінсоцполітики:

- удосконалити нормативно-правове забезпечення соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та надати Кабінету Міністрів України проекти відповідних нормативно-правових актів;
- вжити заходів для забезпечення взаємодії з МОЗ у частині обміну інформацією з Державного реєстру України, до складу якого входять соціологічні, дозиметричні і медичні підреєстри, стосовно осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

4.1.7. Аналіз стану надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам

4.1.7.1. Висновок.

В Україні здійснюється виплата щомісячної адресної допомоги ВПО для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг. Водночас механізм компенсації державою-агресором прямих витрат ВПО, які виникли внаслідок вимушеного переміщення, а також всіх витрат на приймання та облаштування зазначених осіб, що здійснені за рахунок державного бюджету України та місцевих бюджетів, відповідно до норм міжнародного права, не створено.

4.1.7.2. Законодавча база.

Згідно з частиною першою статті 4–1 Закону № 1706 Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб створюється з метою обліку таких осіб. Таку інформаційну базу створено відповідно до Порядку № 646.

Закон № 1706 встановлює гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів ВПО. У статті 9 Закону № 1706 визначені права ВПО та її обов'язки.

Механізм надання щомісячної адресної допомоги ВПО для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, визначено згідно з Порядком № 505.

Фінансування витрат, пов'язаних з наданням щомісячної адресної допомоги ВПО для покриття витрат на проживання, здійснюється за рахунок коштів державного бюджету та коштів, що надходять до державного бюджету як благодійна або міжнародна допомога.

4.1.7.3. Виявлений стан справ.

ВПО для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, надається щомісячна адресна допомога згідно з Порядком № 505.

На 2019 і 2020 роки Мінсоцполітики провело розрахунок прогнозованої потреби в коштах у сумі 3 042,6 і 3 146,8 млн грн (виплата допомоги середньомісячній кількості сімей – 167300 і 159384 відповідно). Кошториси на 2019 і 2020 роки затверджені в сумі 3042,6 млн грн на кожен рік. Касові видатки у 2019 році становили 2 992,3 тис. грн, або 98,3 відс. запланованих видатків на початок року, у 2020 році – 3014,1 млн грн, або 99,1 відсотка.

Мінсоцполітики не складало обґрунтованих розрахунків видатків на відшкодування поштових витрат (деталізованих за видами та кількістю товарів (робіт, послуг) із зазначенням вартості за одиницю) до кошторису за КПКВК 2501480 на 2020 роки на суму 210 тис. грн, чим не дотримано вимоги пункту 29 Порядку № 228.

У 2020 році порівняно з 2019 роком кількість сімей, які отримали адресну допомогу,⁴⁹ зросла на 3,7 відс. (з 164799 до 170827 сімей), при цьому середньомісячний розмір адресної допомоги на сім'ю зменшився на 2,8 відс. (з 1512,6 до 1470,4 грн), але розміри такої допомоги залишались вищими за середньомісячний обсяг витрат домогосподарств в Україні⁵⁰.

Мінсоцполітики регулярно оприлюднює дані щодо кількості ВПО на обліку, за якими за останні 5 років кількість ВПО зменшилась на 11,7 відс. (порівняно з 1,65 млн на початку 2017 року), за 2019–2020 роки – на 3,5 відс. і на початок 2021 року, за даними Мінсоцполітики, становила 1,46 млн осіб, що становить 3,5 відс. усього населення України.

Рахунковою палатою аудити з вказаного питання здійснювалися у 2016 і 2018 роках (звіти затверджені рішеннями від 12.07.2016 № 14–3 і від 25.09.2018 № 24–3), за результатами яких встановлено, зокрема, що **Мінсоцполітики не володіє актуальними даними щодо чисельності ВПО, які перебувають на обліку, та їх сімей, яким призначено і виплачено грошову допомогу.** Також вказано, що існуюче програмне забезпечення недосконале і перебуває в процесі постійного доопрацювання, зволікання Мінсоцполітики з наданням відповідних завдань ДП «ІОЦ» мало наслідком несвоєчасне призначення грошової допомоги, проведення перерахунків її розмірів і в окремих випадках – переплати і недоплати допомоги. На сьогодні окремі рекомендації Рахункової палати втратили чинність у зв'язку зі змінами нормативних актів.

Мінсоцполітики **частково виконало рекомендацію** щодо встановлення розмірів грошової допомоги, зокрема особам з інвалідністю (І–ІІІ груп) та дітям з інвалідністю, зважаючи на показник прожиткового мінімуму. **Рекомендацію щодо внесення змін до Закону № 1706 у частині включення права ВПО на грошову допомогу до переліку прав і свобод, наданих їм згідно із цим Законом, не виконано.**

Згідно з частиною третьою статті 15 Закону № 1706 у разі, якщо внутрішнє переміщення за обставин, передбачених у статті 1 цього Закону, спричинене військовою агресією іншої держави, військовим вторгненням, окупацією чи анексією території України, і цю територію покинули особи, що стали ВПО, держава-агресор компенсує прямі витрати ВПО, які виникли внаслідок вимушеного переміщення, а також всі витрати на приймання та облаштування

⁴⁹ Середньомісячна кількість сімей, які отримують адресну допомогу.

⁵⁰ За даними Державної служби статистики, середньомісячні витрати домогосподарств на оплату житла та комунальних продуктів і послуг у І–ІV кварталах 2019 року становили 1719,05 грн, 1022,96 грн, 724,72 грн, 1195,32 грн, 2020 року – 1637,53 грн, 972,96 грн, 797,7 грн, 1420,3 грн, відповідно середні розміри за рік – 1165,53 та 1207,12 грн – http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/gdvdg/Arh_vrduB_u.htm.

зазначених осіб, що були здійснені за рахунок державного бюджету України та місцевих бюджетів, відповідно до норм міжнародного права.

На виконання вимог статті 6 Закону № 2268 Кабінет Міністрів України зокрема, вживає необхідних заходів для утворення міжвідомчого координаційного органу з метою узагальнення правової позиції держави у питанні відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та підготовки консолідованої претензії України до Російської Федерації щодо реалізації її міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України.

Довідково. Пунктом 3 Положення № 1059 до основних завдань Міжвідомчої комісії з питань правової позиції держави віднесено забезпечення координації дій органів виконавчої влади з питань узагальнення правової позиції держави щодо відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та підготовки консолідованої претензії України до Російської Федерації щодо реалізації її міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України.

Забезпечення формування та реалізація державної політики з питань, зокрема, ВПО з тимчасово окупованих територій України відповідно до пункту 3 Положення № 376 покладено на Мінреінтеграції. **Водночас до сьогодні механізму компенсації державою-агресором, зокрема прямих витрат ВПО, та підготовки претензії України до Російської Федерації згідно з вимогами Закону № 1706 не розроблено.**

Довідково. Відповідно до Плану пріоритетних дій Кабінету Міністрів України на 2021 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 № 276-р, на Мінреінтеграції покладено завдання розробити та подати Уряду проєкт постанови Кабінету Міністрів України щодо затвердження Порядку визначення шкоди та обсягу збитків, завданих внаслідок збройної агресії Російської Федерації та тимчасової окупації частини території України. Здійснення захисту інтересів України в Європейському суді з прав людини під час урегулювання спорів і розгляду в закордонних юрисдикційних органах справ за участі іноземних суб'єктів та України згідно з пунктом 3 Положенням № 228 віднесено до основних завдань Мін'юсту. За інформацією Мін'юсту (лист від 22.05.2021 № 4359/12.3/26-21), **на сьогодні не існує такого міжнародного юрисдикційного органу, до якого Україна могла би звернутися з консолідованою претензією до РФ щодо реалізації її міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України, в тому числі щодо стягнення компенсації витрат ВПО.**

Протягом 2019–2020 років для покриття витрат на проживання ВПО Мінсоцполітики здійснено видатки у сумі 6 005,4 млн грн, які державою-агресором не компенсовані.

Довідково. Також за КПКВК 2511190 місцевим бюджетам виділено субвенцію на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для ВПО у сумі 25 000 тис. грн, за якою проведено видатки – 24 443,9 тис. гривень.

4.1.7.4. Рекомендації Кабінету Міністрів:

під час підготовки консолідованої претензії України до Російської Федерації щодо реалізації її міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України, врахувати вимоги статті 15 Закону № 1706 щодо компенсації прямих витрат ВПО, які виникли внаслідок вимушеного переміщення, а також всіх витрат на приймання та облаштування зазначених осіб, що здійснені за рахунок Державного бюджету України та місцевих

бюджетів, відповідно до норм міжнародного права, які були понесені з вини держави-агресора.

4.1.8. Аналіз заходів щодо захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну

4.1.8.1 Висновок.

Визначені статтею 6 Закону № 1223 державні гарантії депортованим особам, які повернулись в Україну на постійне проживання, за кошти державного бюджету у 2019–2020 роках не виконувались.

Мінсоцполітики не повною мірою забезпечено реалізацію державної політики у сфері відновлення прав депортованих осіб. На сьогодні не затверджено державної цільової програми облаштування депортованих осіб, які повернулися в Україну на постійне проживання, їх адаптації та інтеграції в українське суспільство, не функціонує реєстр репатріантів та членів їх сімей, що обумовлено анексією АРК як основного місця компактного проживання кримських татар.

У 2019 році Мінсоцполітики фактично здійснювалися видатки лише за 3 із 12 напрямів, визначених пунктом 4 Порядку № 647 (в редакції 23.12.2016). Як наслідок, не передбачено видатків на будівництво та придбання житла для депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України; надання одноразової матеріальної допомоги для завершення будівництва індивідуального житла, виплату компенсації витрат на переїзд і перевезення багажу; будівництво та реконструкцію мереж водо-, газо-, електропостачання, водовідведення та доріг з твердим покриттям, каналізаційних мереж; зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів, закладів культури і охорони здоров'я в місцях компактного проживання депортованих осіб; забезпечення функціонування зведеного реєстру репатріантів та членів їх сімей; сприяння у виданні художньої літератури мовою репатріантів. При цьому, у 2019 році Мінсоцполітики за КПКВК 2501120 не використано 3795,1 тис. гривень.

У 2020 році не передбачалося спрямування коштів на жодний із 10 напрямів, визначених пунктом 4 Порядку № 647 (зі змінами від 17.06.2020). Видатки на соціальні та соціально-культурні потреби депортованих осіб у 2020 році фінансуванням не забезпечено.

4.1.8.2. Законодавча база.

Законом № 1223 визначено статус осіб, депортованих за національною ознакою, встановлено гарантії держави щодо відновлення їхніх прав, принципи державної політики та повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування щодо відновлення прав цих осіб.

Статтею 6 Закону № 1223 визначений **перелік державних гарантій депортованим особам, які повернулись в Україну на постійне проживання, а саме: право на поселення в межах тих адміністративно-територіальних одиниць, де вони (або їхні батьки, або дід чи баба) проживали на момент**

депортації; **відшкодовується вартість проїзду і перевезення** багажу до місця постійного проживання в Україні, у порядку і розмірах, визначених Кабінетом Міністрів України; **надається у власність житло**, збудоване чи придбане за рахунок коштів Державного бюджету України, бюджету АРК, бюджетів місцевого самоврядування, інших коштів, передбачених на такі цілі, депортованим особам, які перебувають на окремому квартирному обліку, у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України; **одноразова матеріальна допомога** на завершення індивідуального будівництва в розмірі **30 мінімальних заробітних плат** на момент видачі такої допомоги.

Довідково. Постановою № 626 затверджено Порядок виплати компенсації витрат на переїзд і перевезення багажу депортованим кримським татарам та особам інших національностей і членам їх сімей, які повернулися в Україну на постійне проживання, та Порядок надання одноразової матеріальної допомоги на завершення будівництва індивідуального житла депортованим кримським татарам та особам інших національностей і членам їх сімей, які повернулися в Україну на постійне проживання.

Депортовані особи, які досягли **пенсійного віку або є особами з інвалідністю**, отримують **пільги на: одержання путівок** для санаторно-курортного лікування та відпочинку; **знижку на оплату жилої площі та комунальних послуг на 50 відсотків** у межах норм, передбачених законодавством, а також вартості палива, у тому числі рідкого, в межах встановлених норм для осіб, які проживають у будинках без централізованого опалення; **50-відсоткову знижку на вартість ліків** за рецептом; **позачергове влаштування** до закладів соціального захисту населення.

Довідково. За даними Мінсоцполітики станом на 01.04.2021 в ЄДАРП на обліку перебуває 132 особи, на яких поширюється дія Закону України «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою», з них 123 нараховується знижка на плату за житлово-комунальні послуги в межах норм, передбачених законодавством.

Статтею 8 Закону № 1223 встановлено, що кошти на фінансування заходів, пов'язаних із поверненням, облаштуванням та відновленням прав депортованих осіб, щорічно передбачаються в Державному бюджеті України, бюджеті АРК та бюджетах місцевого самоврядування окремим рядком.

Облаштування депортованих осіб, їх адаптація та інтеграція в українське суспільство здійснюються відповідно до **державних цільових програм**, які затверджуються Урядом.

Довідково. Постановою № 637 затверджено Програму розселення та облаштування депортованих кримських татар і осіб інших національностей, що повернулися на проживання в Україну, їх адаптації та інтеграції в українське суспільство на період до 2015 року (далі – Програма № 637), яка була спрямована на розв'язання соціально-економічних і культурно-освітніх проблем, пов'язаних з поверненням в Україну депортованих кримських татар і осіб інших національностей, визначення пріоритетних завдань органів виконавчої влади щодо їх розселення, облаштування, адаптації та інтеграції в українське суспільство.

У Програмі № 637 зазначено, що протягом 1991–2010 років в Україну повернулося **понад 265 тис. депортованих кримських татар і осіб інших національностей**. Більшість з них компактно проживає у м. Сімферополі, а також у Сімферопольському, Бахчисарайському, Білогірському, Джанкойському, Кіровському, Красногвардійському і Ленінському районах АР Крим, м. Севастополі та Генічеському районі Херсонської області.

Термін Програми № 637 завершився ще у 2015 році. Водночас постановою № 710 Урядом заборонено підготовку проєктів нових державних цільових програм, що потребують додаткового фінансування з державного бюджету.

За даними Мінсоцполітики, враховуючи тимчасову окупацію території Автономної Республіки Крим, з **2014 року місцем компактного проживання кримських татар і осіб інших національностей залишився Генічеський район Херсонської області**. За інформацією Херсонської ОДА, на сьогодні на підконтрольній території проживають 7 тис. осіб, депортованих за національною ознакою.

З дати набуття чинності Законом № 1223 статус особи, депортованої за національною ознакою, за даними Мінсоцполітики, отримали лише **202 особи** (без врахування даних тимчасово окупованої території України та території проведення антитерористичної операції), що пов'язано із складністю процедури отримання статусу особи, депортованої за національною ознакою.

Довідково. Відповідно до пункту 3 Порядку № 643 одним з обов'язкових підтвердних документів є архівна довідка щодо примусового виселення особи до спецпоселення на підставі рішень, прийнятих органами державної влади колишнього СРСР або союзних республік. Отриманням довідки, яка підтверджує факт депортації, виданої компетентними органами України або іншими державами – колишніми республіками СРСР, є проблемним. Встановлення факту депортації без архівної довідки можливе лише в судовому порядку, що вимагає значних фінансових витрат.

Згідно зі статтею 9 Закону № 1223 **Кабінет Міністрів України забезпечує проведення державної політики у сфері відновлення прав депортованих осіб**.

Відповідно до Положення № 423 Мінсоцполітики забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну.

Законами про державний бюджет на 2019 і 2020 роки видатки на розселення та облаштування депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України, затверджені Мінсоцполітики за КПКВК 2501120. Механізм використання коштів за КПКВК 2501120 визначений у Порядку № 647.

4.1.8.3. Виявлений стан справ.

З 2016 року облаштування депортованих осіб, їх адаптація та інтеграція в українське суспільство здійснюється без відповідної державної цільової програми.

Потреба у видатках Мінсоцполітики за КПКВК 2501120 у 2019 і 2020 роках становила 105548,1 і 80337,0 тис. грн, затверджено кошторисом (зі змінами) – 49982,8 і 20000,0 тис. грн відповідно (47 і 24,9 відс. загальної потреби відповідно), фактичне виконання у 2019 році становить 46187,7 тис. грн (92 відс. затверджених кошторисом видатків), у 2020 році видатки не здійснювалися.

На 2020 рік паспорт бюджетної програми за КПКВК 2501120 не затверджувався. Відповідно до Закону № 553 бюджетні призначення за КПКВК 2501120 скорочено на 20000,0 тис. гривень.

У 2019 році за КПКВК 2501120 не використано **3795,1 тис. грн**, зокрема, 1,7 тис. грн – економія при укладанні договору (338,3 тис. грн) на проведення заходу у зв'язку з 75-ми роковинами депортації кримських татар та інших народів Криму; 1187,3 тис. грн – економія матеріальних ресурсів під час виконання будівельних робіт з реконструкції Новоолексіївської загальноосвітньої школи № 1; 2606,1 тис. грн – неможливість ТОВ «Телевізійна компанія «Атлант-СВ» придбати валютні кошти та сплатити за послуги супутникового зв'язку.

Пунктом 4 Порядку № 647 передбачено **12 напрямів** використання бюджетних коштів. У 2019 році за КПКВК 2501120 відповідно до бюджетного запиту Мінсоцполітики потребу визначено у сумі **105548,1 тис. грн на виконання лише 3 напрямів**, видатки на виконання яких затверджено у сумі **49982,8 тис. грн (47,3 відс.)**, з них на проведення національно-культурних мистецьких заходів, спрямованих на задоволення соціальних і культурних потреб депортованих осіб, їх адаптацію та інтеграцію в українське суспільство, 340,0 тис. грн (48,9 відс.); зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів – 9800,0 тис. грн (16,4 відс.); надання фінансової підтримки ТОВ «ТК «Атлант-СВ» для телеканалу з логотипом «АТР Т» – 39842,8 тис. грн (88,5 відс.). При цьому **79,7 відс.** бюджетних коштів за КПКВК 2501120 у 2019 році **виділено на фінансову підтримку ТОВ «ТК «Атлант-СВ»** для телеканалу «АТР Т», що фактично забезпечило бюджетну підтримку присутності української держави в інформаційному просторі тимчасово окупованих територій – Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Водночас на напрями, пов'язані із задоволенням соціальних та **соціально-культурних потреб депортованих осіб, виділено лише 20,3 відсотки.**

Довідково. Не враховано потребу у видатках на суму 50053,1 тис. грн на зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів, будівництво шкіл і реконструкцію мереж водопостачання. Лише 100 відс. враховано потребу на реконструкцію школи.

Мінсоцполітики у 2019 році не планувало видатків на виготовлення бланків посвідчення особи, депортованої за національною ознакою; будівництво та придбання житла для депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України; надання одноразової матеріальної допомоги для завершення будівництва індивідуального житла, виплату компенсації витрат на переїзд і перевезення багажу; зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів, закладів культури і охорони здоров'я в місцях компактного проживання депортованих осіб; забезпечення функціонування зведеного реєстру репатріантів та членів їх сімей; сприяння у виданні художньої літератури мовою репатріантів; надання фінансової підтримки засобам масової інформації, що видаються мовою репатріантів.

Постановою № 488 17.06.2020 внесено зміни до Порядку № 647 та у **2020 році вилучено 2 напрями використання бюджетних коштів:** проведення національно-культурних мистецьких заходів, спрямованих на задоволення соціальних і культурних потреб депортованих осіб, їх адаптацію та інтеграцію в українське суспільство; надання фінансової підтримки ТОВ "Телевізійна компанія «Атлант-СВ» для телеканалу з логотипом «АТР Т», оскільки **видатки**

на зазначені цілі у державному бюджеті на 2020 рік передбачені Мінкультури. Видатки на соціальні та соціально-культурні потреби депортованих осіб у 2020 році Мінсоцполітики не здійснювалися.

Довідково. За даними Мінсоцполітики, при складанні бюджетного запиту на 2021 рік за КПКВК 2501120 було надано пропозиції Мінфіну щодо видатків у сумі 53 119,7 тис. грн, з них за напрямками: зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів, закладів культури, закладів охорони здоров'я в місцях компактного проживання депортованих осіб – 11 930,5 тис. грн; будівництво шкіл – 9000,0 тис. грн; реконструкція шкіл – 18 189,2 тис. грн; реконструкція мереж водопостачання – 14 000,0 тис. грн (відповідно до потреби структурних підрозділів Херсонської обласної державної адміністрації), проте Законом № 1082 видатки Мінсоцполітики за КПКВК 2501120 на 2021 рік не затверджені.

Порядком № 647 передбачено спрямування бюджетних коштів на забезпечення функціонування зведеного реєстру репатріантів та членів їх сімей. Водночас за інформацією Мінсоцполітики, **реєстр репатріантів та членів їх сімей не функціонує. За таких умов існують ризики неефективного планування видатків на розселення та облаштування депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України, та безконтрольного їх використання, неволодіння актуальною інформацією щодо загальної кількості репатріантів та членів їх сімей, отриманого ними житла та інших пільг і компенсацій.**

Довідково. За даними Мінсоцполітики, для формування такого Реєстру, у 2010 році Радою міністрів АРК було придбано відповідне комп'ютерне обладнання та ліцензійне програмне забезпечення і розміщене у Республіканському комітеті Автономної Республіки Крим у справах міжнаціональних відносин та депортованих громадян, а також у районних державних адміністраціях автономії. До мережі було підключено 30 користувачів та сформовано 152357 карток репатріантів та членів їх сімей. Водночас із прийняттям Закону України «Про захист персональних даних» (набув чинності із 01.01.2011) внесення персональних даних в базу реєстру було призупинено до прийняття Порядку функціонування реєстру репатріантів та членів їх сімей. У 2012 році Радою міністрів АР Крим було розроблено проєкт Порядку функціонування реєстру репатріантів та членів їх сімей, проте не було затверджено.

4.1.8.4. Рекомендації Мінсоцполітики:

- розглянути питання розроблення Стратегії облаштування депортованих осіб, їх адаптації та інтеграції в українське суспільство, де визначити ефективні механізми збору, обробки та моніторингу актуальної інформації щодо загальної кількості репатріантів та членів їх сімей, отриманого ними житла та інших пільг і компенсацій; вдосконалити підходи до планування видатків на розселення та облаштування депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України, проведення національно-культурних мистецьких заходів, спрямованих на задоволення соціальних і культурних потреб депортованих осіб, та визначити відповідальні органи за організацію цих заходів; шляхи залучення інвестицій на зазначені цілі; систему контролю за використанням коштів.

4.1.9. Аналіз стану соціального захисту ветеранів війни та осіб, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною

4.1.9.1. Висновок.

Згідно з Законами № 3551 і № 1584 встановлено низку пільг і допомог ветеранам війни, учасникам бойових дій та особам, прирівняних до них, особам, які належать до осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасникам війни, особам, які належать до учасників війни, особам, на яких поширюється чинність цих законів, особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, та жертвам нацистських переслідувань.

У межах виділених асигнувань за КПКВК 2501470 Мінсоцполітики у 2019–2020 роках забезпечило санаторно-курортним лікуванням 25360 осіб, з них 19368⁵¹ ветеранів війни та осіб, на яких поширюється чинність Законів № 3551 і № 1584, та осіб з інвалідністю внаслідок війни (5157⁵²), а також супроводжуваних осіб з інвалідністю І групи без лікування (835 осіб⁵³). Так, у 2019 і 2020 роках санаторно-курортним лікуванням забезпечено 17716 і 7644 особи, або 34,9 і 16,7 відс. осіб, які перебували на обліку в органах соцзахисту та потребували санаторно-курортного лікування⁵⁴ відповідно.

У межах виділених асигнувань за КПКВК 2501070 у 2019–2020 роках у клініці УкрНДІпротезування забезпечено проведення реабілітаційних заходів та надано протезно-ортопедичну допомогу за сучасними технологіями 3741 особі з інвалідністю, у т. ч. дітям з інвалідністю, з них на рівні європейських стандартів із застосуванням високо функціональних роботизованих та комп'ютерних систем – 2302 особам (61,5 відс.). Так, у 2019 і 2020 роках надано протезно-ортопедичну допомогу за сучасними технологіями 2288 і 1453 особам з інвалідністю відповідно (або 109 і 69,2 відс. запланованої потреби станом на 01.01.2019 і 01.01.2020 відповідно)⁵⁵, у т. ч. дітям з інвалідністю, з них на рівні європейських стандартів із застосуванням високо функціональних роботизованих та комп'ютерних систем – 1233 і 1069 особам (або 184 і 60,7 відс. запланованої потреби станом на 01.01.2019 і 01.01.2020 відповідно)⁵⁶. Внаслідок придбання нового обладнання у 2019 році клінікою УкрНДІпротезування збільшено кількість проведених реабілітаційних заходів та обсяги наданої протезно-ортопедичної допомоги. Водночас у 2020 році через карантинні обмеження у запланованих обсягах допомоги не було надано.

Мінсоцполітики як головним розпорядником бюджетних коштів за КПКВК 2501150 і 2501160 в межах виділених асигнувань забезпечено виплату

⁵¹ У 2019 році – 13291 особа, у 2020 році – 6077 осіб.

⁵² У 2019 році – 3793 особи, у 2020 році – 1364 особи.

⁵³ У 2019 році – 632 особи, у 2020 році – 203 особи.

⁵⁴ 50721 і 45742 особи, які перебували на обліку в органах соцзахисту та потребували санаторно-курортного лікування станом на 31.12.2019 і 31.12.2020 відповідно.

⁵⁵ Заплановано станом на 01.01.2019 і на 01.01.2020 по 2100 осіб.

⁵⁶ Заплановано станом на 01.01.2019 і на 01.01.2020 – 670 і 1760 осіб відповідно.

у 2019 і 2020 роках, зокрема, щорічної разової грошової допомоги 1073302 і 1003392 ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань на суму 1 319 005,4 і 1 374 945,1 тис. грн відповідно; соціальної допомоги 22 і 14 особам, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, на суму 186,8 і 220,8 тис. грн відповідно; довічних державних стипендій 254 і 237 особам на суму 4 185,3 і 4 008,5 тис. грн відповідно, одноразової грошової винагороди 184 особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення визначного героїського вчинку, на суму 19 303,4 тис. грн (у 2020 році).

Водночас законодавчо встановлені права особам, які мають право на отримання разової грошової допомоги до 5 травня, протягом 2019 і 2020 років обмежувалися нормативно-правовими актами в частині визначення розмірів виплат. Як наслідок, фактичний розмір виплат майже у 5 разів менший, ніж передбачено Законом № 3551.

У Мінсоцполітики функціонує ЄДАРП. Водночас через недосконалість програмного забезпечення цього реєстру Мінсоцполітики не використовує цих даних при плануванні видатків для здійснення виплат за напрямом «Соціальна допомога особам, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною».

Потребує вирішення і питання створення Реєстру ветеранів війни. Через відсутність єдиної бази даних ветеранів війни, виплати яким здійснюються за різними бюджетними програмами через Мінсоцполітики і Мінветеранів, ускладнено здійснення належного контролю за цими виплатами.

У Положенні про Мінсоцполітики не міститься повноважень щодо організації виплати довічних державних стипендій, а з 2020 року – одноразової грошової винагороди особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення героїського вчинку. З 2021 року до повноважень Нацсоцслужби також не віднесено організацію даних виплат. Отже, питання організації виплат довічних державних стипендій і вказаної одноразової грошової винагороди потребує врегулювання.

Мінсоцполітики в межах виділених асигнувань за КПКВК 2501190 забезпечено виплату у 2019 і 2020 роках одноразової грошової допомоги 87 і 22 особам, з них 2 і 1 особі, які отримали тяжкі тілесні ушкодження, 15 і 2 особам, які отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості, 70 і 19 особам, які отримали легкі тілесні ушкодження під час участі в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 року по 21 лютого 2014 року.

Загалом за інформацією Мінсоцполітики, станом на 01.01.2021 забезпечено виплату одноразової грошової допомоги 138 членам сім'ї 106 загиблих осіб та 1313 постраждалим учасникам масових акцій (з них: і отримали тяжкі тілесні ушкодження – 185 осіб, ушкодження середньої тяжкості – 325 осіб, легкі тілесні ушкодження – 803 особи), не виплачено – сім'ям 2 загиблих осіб та 44 постраждалим учасникам масових акцій, які

включені до переліків осіб, але не звернулися до органів соцзахисту із заявою щодо виплати такої допомоги (з них отримали тяжкі тілесні ушкодження – 4 особи, ушкодження середньої тяжкості – 3 особи, легкі тілесні ушкодження – 41 особа).

Формування і реалізація державної політики, зокрема у сфері соціального захисту ветеранів війни, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей ветеранів та осіб, на яких поширюється чинність Закону № 3551, а також щодо виплати їм разової грошової допомоги, віднесені до компетенції різних ЦОВВ (Мінсоцполітики та Мінветеранів). Враховуючи, що Мінветеранів є головним органом у системі ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну політику у цій сфері, доцільно розглянути віднесення до повноважень цього Міністерства питання організації виплати одноразової грошової допомоги.

4.1.9.2. Законодавча база.

Закон № 3551 визначає правовий статус ветеранів війни, забезпечує створення належних умов для їх життєзабезпечення, сприяє формуванню в суспільстві шанобливого ставлення до таких осіб.

Закон № 3551 поширюється на ветеранів війни; учасників бойових дій та осіб, прирівняних до них; осіб, які належать до осіб з інвалідністю внаслідок війни; учасників війни; осіб, які належать до учасників війни; осіб, на яких поширюється чинність цього Закону; осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною.

Згідно зі статтями 12–16 Закону № 3551 передбачено право ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія цього Закону, та осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, на пільги та гарантії їх соціального захисту, зокрема на виплату щорічної разової грошової допомоги до 5 травня.

Пільги для ветеранів війни визначені статтями 12–16 Закону № 3551 залежно від категорії ветерана, зокрема, учасникам бойових дій, учасникам війни, особам, на яких поширюється чинність цього Закону, надається безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування.

Особам з інвалідністю внаслідок війни та прирівняним до них особам надається безплатне позачергове щорічне забезпечення санаторно-курортним лікуванням з компенсацією вартості проїзду до санаторно-курортного закладу і зворотньому напрямі. За бажанням осіб з інвалідністю замість путівки на санаторно-курортне лікування вони можуть один раз на два роки одержувати грошову компенсацію: особи з інвалідністю внаслідок війни I-II груп – у розмірі середньої вартості путівки, особи з інвалідністю внаслідок війни III групи – у розмірі 75 процентів середньої вартості путівки. Особи з інвалідністю внаслідок війни з числа осіб, які брали безпосередню участь у бойових діях під час Другої світової війни, безплатно забезпечуються санаторно-курортним лікуванням першочергово із числа позачерговиків. Особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, надається безоплатне першочергове забезпечення санаторно-курортним лікуванням.

Закон № 1584 визначає правові, економічні та організаційні засади державної політики щодо жертв нацистських переслідувань і спрямований на їх соціальний захист та збереження пам'яті про них.

Відповідно до пункту 3 частини першої статей 6¹, 6³, 6⁴ Закону № 1584 особам, які належать до жертв нацистських переслідувань, надаються, зокрема, **безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування**, колишнім малолітнім в'язням концентраційних таборів, гетто та інших місць примусового тримання, визнаним особами з інвалідністю (ст. 6²), – **безоплатне позачергове забезпечення санаторно-курортним лікуванням**.

Переліком № 501 визначено заклади охорони здоров'я, що забезпечують надання санаторно-реабілітаційної допомоги (санаторії, загальнодержавні санаторії для хворих на туберкульоз, загальнодержавні спеціалізовані санаторії для дітей та підлітків, спеціалізовані санаторії для ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про жертви нацистських переслідувань», та інвалідів, загальнодержавні реабілітаційні установи та комплекси для інвалідів, державні підприємства), з яких 6 належить до сфери управління Мінсоцполітики.

Довідково. У зв'язку з анексією Криму два відомчих спеціалізованих санаторії на сьогодні втрачено, а саме: Алуштинський «Ветеран» та імені М. О. Семашка (АР Крим).

Назви внесених до Переліку № 501 шести санаторіїв, які належать до сфери управління Мінсоцполітики, потребують актуалізації (дані наведено у таблиці 10).

Таблиця 10

**Назви санаторіїв, які належать до сфери управління Мінсоцполітики,
відповідно до Переліку № 501 і ЄДР**

№ з/п	ЄДРПОУ, адреса	Назва відповідно до Переліку № 501	Назва відповідно до ЄДР
1.	03190515, Україна, 03179, м. Київ, вул. Бударіна, будинок 3	спеціалізований клінічний санаторій «Перемога», м. Київ	Спеціалізований клінічний санаторій «Перемога» (СКС «Перемога»)
2.	02770239, Україна, 82200, Львівська обл., м. Трускавець, вул. Городище, будинок 6	спеціалізований санаторій «Батьківщина», м. Трускавець Львівської області	Спеціалізований Трускавецький санаторій «Батьківщина»
3.	24539732, Україна, 65058, Одеська обл., м. Одеса, вул. Піонерська, буд. 28	спеціалізований санаторій «Салют», м. Одеса	Спеціалізований Одеський санаторій «Салют»
4.	03189185, Україна, 37600, Полтавська обл., м. Миргород, вул. Харківка, будинок 64	спеціалізований санаторій «Слава», м. Миргород Полтавської області	Спеціалізований Миргородський санаторій «Слава»
5.	05507614, Україна, 98500, АРК, м. Алушта, вул. Красноармійська, будинок 68	спеціалізований санаторій «Ветеран», м. Алушта Автономної Республіки Крим	Спеціалізований Алуштинський санаторій «Ветеран»

№ з/п	ЄДРПОУ, адреса	Назва відповідно до Переліку № 501	Назва відповідно до ЄДР
6.	05450268, Україна, 98680, АРК, м. Ялта, селище міського типу Сімеїз, вул. Луговського, будинок 6	спеціалізований санаторій імені М. О. Семашка, смт Сімеїз (м. Ялта) Автономної Республіки Крим	Спеціалізований санаторій ім. М. О. Семашка

Довідково. Рахунковою палатою у 2018 році за результатами аудиту ефективності використання коштів державного бюджету на соціальний захист ветеранів війни за 2017 рік (звіт затверджено рішенням Рахункової палати від 26.06.2018 № 15–4) надано пропозицію щодо внесення на розгляд Кабінету Міністрів України змін до Закону України від 07.07.1999 № 847 «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» і Переліку № 501 з метою осучаснення назв санаторіїв сфери управління Мінсоцполітики. У зв'язку з втратою чинності Законом України від 07.07.1999 № 847 (згідно із Законом України від 02.10.2019 № 145), Мінсоцполітики ініційовано (листи від 15.02.2019 № 3274/0/2-19 і від 25.02.2020 № 2842/0/2-20/32) перед МОЗ питання внесення змін до Переліку № 501, проте станом на 01.05.2021 відповідні зміни до Переліку № 501 не внесено.

Відповідно до Переліку № 501 до закладів охорони здоров'я, що забезпечують надання спеціалізованої, високоспеціалізованої амбулаторно-поліклінічної та стаціонарної допомоги (клініки науково-дослідних інститутів, спеціалізовані лікарні, центри, лепрозорії, госпіталі (центри) для ветеранів війни, спеціалізовані поліклініки, спеціалізовані стоматологічні поліклініки), відноситься, зокрема, **клініка при УкрНДІпротезування**, яка належить до сфери управління Мінсоцполітики.

Довідково. Відповідно до розпорядження № 112-р Науково-дослідний інститут з проблем соціального захисту населення (утворений постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.1997 № 184) перейменовано в Український науково-дослідний інститут протезування, протезобудування та відновлення працездатності.

Порядком № 309 визначається механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Реабілітація дітей з інвалідністю». Згідно з пунктом 3 Порядку № 309 головним розпорядником бюджетних коштів зазначеної бюджетної програми є Мінсоцполітики, розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня – Фонд інвалідів - відповідальний виконавець бюджетної програми, органи соцзахисту і підрозділи органів соцзахисту.

Порядок № 187 визначає механізм забезпечення підрозділами органів соцзахисту путівками до санаторно-курортних закладів осіб відповідно до Законів України № 3551, 1584 і 875.

Відповідно до **пункту 2 Порядку № 187** підрозділи органів соцзахисту **забезпечують безоплатними путівками** до санаторно-курортних закладів згідно з медичними рекомендаціями **в порядку черговості** осіб з інвалідністю усіх категорій **за рахунок коштів, передбачених Мінсоцполітики;** ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Законів України № 3551 і № 1584, – **за рахунок коштів місцевих бюджетів;** ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Законів України № 3551 і № 1584, осіб з інвалідністю та осіб,

які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, у санаторіях, що належать до сфери управління Мінсоцполітики, – **за рахунок коштів державного бюджету.**

Мінсоцполітики не володіє даними щодо потреби та фактичного забезпечення **за рахунок коштів місцевих бюджетів** санаторно-курортними путівками ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Законів № 3551 і № 1584.

Довідково. Відповідно до Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації» та статті 91 Бюджетного кодексу України місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть надавати додаткові пільги, в тому числі і забезпечення санаторно-курортним лікуванням громадянам за рахунок коштів місцевих бюджетів або інших джерел, не заборонених законодавством.

Згідно з пунктом 16 Порядку № 187 **забезпечення путівками осіб, зазначених у пункті 2 цього Порядку, здійснюється в межах коштів, передбачених на зазначену мету в державному та місцевих бюджетах на поточний рік.**

Відповідно до пункту 19 Порядку № 187 **грошова компенсація замість санаторно-курортної путівки** для осіб з інвалідністю внаслідок війни та осіб з інвалідністю, зазначених у статті 6² Закону № 1584, і компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування учасникам бойових дій, учасникам війни, особам, на яких поширюється чинність Закону № 3551, та особам, зазначеним у статтях 6¹, 6³ і 6⁴ Закону № 1584, **виплачується в порядку і розмірах, визначених Порядком № 785, а грошова компенсація замість санаторно-курортної путівки та вартість самостійного санаторно-курортного лікування** деяким категоріям осіб з інвалідністю відповідно до статті 29 Закону № 2961 **виплачується в порядку і розмірах, визначених постановою № 150.**

Пунктом 20 Порядку № 187 визначено, що Мінсоцполітики здійснює розподіл путівок до санаторіїв, що належать до його сфери управління.

Інформація про чисельність осіб, узятих на облік для забезпечення путівками, подається до 15 вересня поточного року підрозділами органів соцзахисту до органів соцзахисту, які до 30 вересня поточного року подають узагальнену інформацію Мінсоцполітики. Повторне узагальнення інформації про чисельність осіб, узятих на облік для забезпечення путівками, чинним законодавством не передбачено.

Законами № 3551, № 1584 (без змін) передбачалося **надання щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни в таких розмірах:** учасникам бойових дій та особам, прирівняним до них, – п'ять мінімальних пенсій за віком; інвалідам війни: I групи – десять; II – вісім; III – сім; учасникам війни, нагородженим орденами і медалями колишнього СРСР за самовіддану працю та бездоганну військову службу в тилу в роки Великої Вітчизняної війни, – чотири, іншим учасникам війни – три мінімальні пенсії за віком; дружинам (чоловікам) померлих інвалідів, які не одружилися вдруге, – п'ять мінімальних пенсій за віком; дружинам (чоловікам) померлих інших жертв нацистських переслідувань, визнаних за життя особами з інвалідністю від загального захворювання,

трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге, – три мінімальні пенсії за віком.

Проте Законом України від 28.12.2014 № 79 «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» внесено зміни до Бюджетного кодексу України: норми і положення статей 12, 13, 14, 15 та 16 Закону № 3551, статей 6¹, 6², 6³ та 6⁴ Закону № 1584 застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевого бюджетів та бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Вказана норма вступила в дію з 01.01.2015.

Отже, з 2015 року норми Законів № 3551 і № 1584 (без змін) щодо надання щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни у визначених цими законами розмірах не виконуються.

Також на сьогодні не усунуто законодавчої колізії між нормами Законів № 1058 і № 3551 щодо визначення розміру разової грошової допомоги ветеранам війни.

Відповідно до Закону № 3551 розміри щорічної разової грошової допомоги встановлено в розмірах, **кратних розміру мінімальної пенсії** за віком, залежно від категорії осіб, хоча статтею 28 Закону № 1058 визначено, що мінімальний розмір пенсії за віком застосовується **виключно для визначення розмірів пенсій**, призначених згідно з цим Законом.

Як наслідок, питання виплати разової грошової допомоги, передбаченої Законами № 3551 і № 1584, зокрема в частині її розміру, протягом 2019 і 2020 років регулювалися постановами № 237 і № 112 відповідно.

Рішенням Конституційного Суду України від 27.02.2020 у справі 1-247/2018 (3393/18)⁵⁷ **визнано неконституційними всі зміни про встановлені обмеження щодо вказаних виплат.** Як наслідок, з 27 лютого 2020 року ветерани війни мають право на отримання одноразової грошової допомоги до 5 травня у передбаченому Законом № 3551 розмірі. Слід зазначити, що Конституційний Суд України у рішенні не встановив порядку і строків його виконання.

Мінсоцполітики⁵⁸ розроблено та Урядом подано на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про заходи щодо упорядкування системи розрахунків розмірів прожиткового мінімуму, соціальних виплат, грошових платежів і стягнень та плати за надання адміністративних послуг (адміністративного збору)» (реєстр № 5045 від 08.02.2021), яким, зокрема, врегульовано розмір щорічної виплати разової грошової допомоги до 5 травня.

Крім цього, робочою групою при Тимчасовій спеціальній комісії Верховної Ради України з питань правового статусу ветеранів війни з метою

⁵⁷ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 26 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України.

⁵⁸ Лист від 05.02.2021 № 5467/0/1–21.

напрацювання законопроекту щодо виконання рішення Конституційного Суду України від 18.12.2018 № 12–р/2018 спільно з Мінсоцполітики розроблено проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення розміру щорічної разової грошової допомоги до 5 травня» (поданий народними депутатами України Зінкевич Я. В. та іншими (реєстр. № 4683 від 29.01.2021)).

Довідково. Проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення розміру щорічної разової грошової допомоги до 5 травня», який зареєстровано у Верховній Раді України 29.01.2021 за № 4683, відкликаний 08.02.2021.

Відповідно до частини першої розділу 1 статті 3¹ Закону № 3551 **Реєстр ветеранів війни** (далі – Реєстр) призначений для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, захисту та знеособлення інформації про ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб та інших осіб, на яких поширюється чинність цього Закону.

Відповідно до Положення № 700 розпорядником і держателем Реєстру є Міністерство ветеранів. **На сьогодні Реєстру ветеранів війни не створено.**

Довідково. У Верховній Раді України 23.06.2021 зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо вдосконалення функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни та запровадження електронного посвідчення ветеранам», метою якого, зокрема, є налагодження автоматизованого інформаційного обміну між Єдиним державним реєстром ветеранів війни та автоматизованими інформаційними, довідковими системами, реєстрами та банками даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування.

Закон № 3721 визначає основні засади державної політики щодо ветеранів праці, інших громадян похилого віку.

Згідно зі статтею 9 Закону № 3721 **особам, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, надаються, зокрема, такі пільги:** безплатне поховання померлого (загиблого) Героя Соціалістичної Праці, Героя України, повного кавалера ордена Трудової Слави; спорудження на могилі померлого (загиблого) надгробка за встановленим Урядом України зразком (додаткові витрати, пов'язані із зміною встановленого Урядом України зразка надгробка, оплачуються сім'єю померлого (загиблого) чи організацією-спонсором); виплата дружині (чоловіку) і дітям віком до 18 років у разі смерті (загибелі) одноразової допомоги в розмірі п'яти прожиткових мінімумів, затверджених законом на день смерті (загибелі), у розрахунку на місяць на одну особу.

Порядок № 272 визначає механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання соціальної допомоги особам, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, на фінансування видатків на безоплатне поховання або відшкодування витрат на поховання і спорудження на могилах померлих (загиблих) осіб, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною (далі – померлі) надгробка за встановленим Кабінетом Міністрів України зразком, а також виплати одноразової допомоги дружині (чоловіку) і дітям (віком до 18 років) померлих.

Довідково. Відповідно до Порядку № 272 бюджетні кошти спрямовуються на безоплатне поховання або відшкодування витрат на поховання померлого; спорудження на могилі померлого, незалежно від часу смерті, надгробка за встановленим Кабінетом Міністрів України зразком; виплату одноразової допомоги дружині (чоловіку) і дітям (віком до 18 років) померлого (у розмірі п'ять розмірів прожиткового мінімуму, встановленого законом на день смерті (загибелі) особи, у розрахунку на місяць на одну особу).

Указом № 92/2019 передбачено **виплату одноразової грошової винагороди особам, яким присвоєно звання Герой України з врученням ордена «Золота Зірка».**

Відповідно до пункту 3 Порядку № 144 **грошова винагорода виплачується в 50-кратному розмірі прожиткового мінімуму**, встановленого для працевдатних осіб на 1 січня календарного року, в якому присвоєно звання Герой України.

Постанова № 316 визначає механізм використання коштів для фінансування видатків на здійснення виплати одноразової грошової винагороди особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення визначного героїського вчинку.

Згідно з Указом № 689 для учасників бойових дій у період Другої світової війни 1939–1945 років, які мають визначні заслуги і зробили вагомий внесок у розбудову Української держави, засновано **100 довічних державних стипендій**, яка виплачується щомісяця в розмірі **100 відсотків прожиткового мінімуму для осіб**, які втратили працевдатність, незалежно від розміру одержуваної заробітної плати, пенсії або грошового утримання.

Відповідно до Указу № 1147 з 01.01.2005 для громадян України, які зазнали переслідувань **за правозахисну діяльність**, засновано **200 довічних державних іменних стипендій**, які виплачуються щомісячно **в розмірі 100 відсотків прожиткового мінімуму** для осіб, які втратили працевдатність, незалежно від одержуваної заробітної плати, пенсії або грошового утримання.

Згідно з Указом № 1226 для **осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною – Героїв Радянського Союзу**, повних кавалерів ордена Слави, нагороджених чотирма і більше медалями «За відвагу», а також Героїв Соціалістичної Праці, удостоєних цього звання за працю в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років, засновано **довічні державні стипендії**, які **виплачуються щомісячно в розмірі 150 відсотків прожиткового мінімуму** для осіб, які втратили працевдатність, незалежно від розміру одержуваної заробітної плати, пенсії або грошового утримання.

За результатами проведеного у 2018 році аудиту ефективності використання коштів державного бюджету на соціальний захист ветеранів (звіт затверджений рішенням Рахункової палати від 26.06.2018 № 15–4) **Рахункова палата рекомендувала Мінсоцполітики, зокрема:** забезпечити усунення законодавчої колізії між нормами Законів № 1058, 3551 і 1584 щодо визначення розміру разової грошової допомоги ветеранам війни, яка відповідно до цих законів встановлюється у кратних розмірах від мінімальної пенсії за віком; підготувати пропозиції Кабінету Міністрів України щодо законодавчого

врегулювання розмірів щорічної разової грошової допомоги. **На сьогодні рекомендацію виконано частково.**

Довідково. Мінсоцполітики зареєстровано 2 законопроекти (реєстр № 5045 від 08.02.2021, реєстр. № 4683 від 29.01.2021), якими, зокрема, врегульовано розмір щорічної виплати разової грошової допомоги до 5 травня;

підготувати пропозиції Кабінету Міністрів України щодо внесення змін до Положення № 423, передбачивши в ньому повноваження, що стосується довічних державних стипендій. **На сьогодні Мінсоцполітики рекомендації не виконано;**

підготувати пропозиції щодо внесення змін до Положення про довічні державні стипендії для учасників бойових дій у період Другої світової війни 1939–1945 років, затвердженого Указом № 689, Положення про довічні державні іменні стипендії громадянам України, які зазнали переслідувань за правозахисну діяльність, затвердженого Указом № 1147, у частині визначення термінів подання місцевими державними адміністраціями клопотань, розгляду їх Мінсоцполітики та строків подання Кабінету Міністрів України проекту указу Президента України про призначення довічних державних стипендій. **На сьогодні Мінсоцполітики рекомендації виконано частково.**

Довідково. Відповідно до інформації Мінсоцполітики (лист від 05.02.2021 № 5467/0/1-21), листом від 02.08.2019 № 1426/0/2-19/29 подано на розгляд Кабінету Міністрів України проект Указу Президента України «Про внесення змін до деяких указів Президента України», підготовлений на виконання рекомендацій, визначених рішенням Рахункової палати України від 26.06.2018 № 15–4 «Про розгляд Звіту про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету на соціальний захист ветеранів війни».

Згідно із Положенням № 423 (в редакції 23.12.2020) Мінсоцполітики є ЦОВВ, який забезпечує формування та реалізацію державної політики, зокрема, щодо соціального захисту ветеранів праці, ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», в частині організації виплати їм разової грошової допомоги, ветеранів військової служби, жертв нацистських переслідувань, дітей війни та жертв політичних репресій. **Повноваження Мінсоцполітики, що стосуються довічних державних стипендій; організації виплати одноразової грошової винагороди особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення визначного героїського вчинку окремо у Положенні не визначено.**

Згідно із Положенням № 1175 Мінветеранів є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності (далі – ветерани), членів сімей ветеранів та осіб, на яких поширюється чинність Закону № 3551 (далі – члени сімей ветеранів).

До основних завдань віднесено, зокрема, формування і реалізацію державної політики у сфері соціального захисту ветеранів, надання довічних державних стипендій, щорічної виплати до 5 травня разової грошової допомоги (крім організації виплати такої допомоги), однак **забезпечення формування та реалізація державної політики Мінветеранів у сфері соціального захисту не розповсюджуються на категорію осіб, які є жертвами нацистських**

переслідувань, та осіб, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною.

Водночас згідно із Положенням № 423 Мінсоцполітики забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері соціального захисту населення, зокрема осіб з інвалідністю, ветеранів праці, жертв нацистських переслідувань, дітей війни та жертв політичних репресій, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; ветеранів військової служби в частині пенсійного забезпечення; у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Закону № 3551, в частині організації виплати їм разової грошової допомоги до 5 травня.

Як наслідок, формування і реалізація державної політики у сфері надання щорічної разової грошової допомоги до 5 травня, довічних державних стипендій віднесено до компетенції різних ЦОВВ.

Відповідно до абзацу першого статті 17¹ розділу 4 Закону № 3551 щорічну виплату разової грошової допомоги до 5 травня в розмірах, передбачених статтями 12-16 Закону № 3551, здійснює ЦОВВ, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, через відділення зв'язку або через установи банків (шляхом перерахування на особовий рахунок отримувача) пенсіонерам – за місцем отримання пенсії, а особам, які не є пенсіонерами, – за місцем їх проживання чи одержання грошового утримання.

Отже, питання передачі функцій і повноважень потребує врегулювання.

Довідково. Мінветеранів відповідно до листа від 13.04.2021 № 3703/01/108.4-21 надано пропозиції щодо передачі до його компетенції частини бюджетної програми 2501160 в частині здійснення виплат одержувачам довічних державних стипендій з числа учасників бойових дій у період Другої світової війни 1939-1945 років та одержувачам довічних державних стипендій з числа осіб, що мають особливі заслуги перед Батьківщиною, за винятком виплати довічної державної стипендії громадянам, які зазнали переслідувань за правозахисну діяльність, питання соціального захисту яких не належить до компетенції Мінветеранів.

Відповідно до розділу III «Статус постраждалих учасників Революції Гідності, пільги та гарантії їх соціального захисту» частини першої статті 16¹ «Постраждалі учасники Революції Гідності» Закону № 3551 постраждалими учасниками Революції визначаються особи, які на виконання Закону № 745 включені до переліку осіб, які під час участі в масових акціях громадського протесту отримали тілесні ушкодження (тяжкі, середньої тяжкості, легкі), але такі ушкодження не призвели до інвалідності, та звернулися за медичною допомогою у період з 21 листопада 2013 року по 30 квітня 2014 року.

Постраждалим учасникам Революції Гідності надаються пільги та інші соціальні гарантії, встановлені статтею 12 Закону № 3551.

Законом № 745 визначено **порядок призначення та виплати державної допомоги** постраждалим учасникам масових акцій громадського протесту та членам сімей учасників масових акцій громадського протесту, що розпочалися в Україні 21 листопада 2013 року (далі – постраждалі учасники масових акцій та члени їх сімей).

Відповідно до статті 1 Закону № 745 постраждали учасники масових акцій, члени сімей загиблих учасників масових акцій мають право на державну допомогу у випадках та на умовах, передбачених цим Законом. Роботу щодо призначення та виплати державної допомоги постраждалим учасникам масових акцій та членам їх сімей організовує ЦОВВ, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення.

Статтею 3 Закону № 745 визначено, що місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та об'єднання громадян за рахунок власних коштів можуть запроваджувати додаткові види допомоги та встановлювати доплати до державної допомоги учасникам масових акцій громадського протесту та членам їх сімей.

Водночас Мінсоцполітики не володіє даними про додаткові види допомоги та доплати до державної допомоги учасникам масових акцій та членам їх сімей за рахунок власних коштів, що визначені місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та об'єднаннями громадян у 2019 і 2020 роках, а також розмір фактичної потреби в зазначених допомогах та доплатах.

Статтею 4 Закону № 745 визначено такі розміри державної допомоги постраждалим та членам їх сімей: допомога у зв'язку зі смертю члена сім'ї, який брав участь у масових акціях громадського протесту, за умови, що смерть безпосередньо пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту – 1000,0 тис. грн; допомога у зв'язку з нанесенням тяжких тілесних ушкоджень учаснику масових акцій громадського протесту – 700,0 тис. грн; допомога у зв'язку з нанесенням тілесних ушкоджень середньої тяжкості учаснику масових акцій громадського протесту – 500,0 тис. грн; допомога у зв'язку з нанесенням легких тілесних ушкоджень, побоїв, мордувань учаснику масових акцій громадського протесту – 200,0 тис. грн; допомога у зв'язку із знищенням або пошкодженням майна учасника масових акцій громадського протесту – в розмірі витрат, необхідних для відновлення майна або придбання майна аналогічної вартості.

Допомога виплачується в розмірі, передбаченому статтею 4 Закону № 745, з урахуванням раніше виплачених сум коштів у попередніх роках відповідно до актів Кабінету Міністрів України.

Законом № 745 врегульовано види та розміри державної допомоги постраждалим та членам їх сімей.

Відповідно до Положення № 423 Мінсоцполітики є ЦОВВ, який забезпечує, зокрема, формування та реалізацію державної політики щодо соціального захисту ветеранів війни та осіб, на яких поширюється дія Закону № 3551, в частині організації виплати їм разової грошової допомоги.

Водночас згідно з пунктом 1 Положення № 1175 Мінветеранів є **головним органом у системі ЦОВВ**, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, **постраждалих учасників Революції Гідності**

(далі – ветерани), членів сімей ветеранів та осіб, на яких поширюється чинність Закону № 3551.

Як наслідок, формування і реалізація державної політики, зокрема, у сфері соціального захисту ветеранів війни, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей ветеранів та осіб, на яких поширюється чинність Закону № 3551, а також щодо виплати їм разової грошової допомоги, віднесено до компетенції різних ЦОВВ.

Мінсоцполітики зверталось⁵⁹ до Мінветеранів і Мінфіну з ініціативою щодо визначення Мінветеранів з 2022 року головним розпорядником бюджетних коштів за КПКВК 2501150, 2501160, 2501190 та за КПКВК 2501470 в частині санаторно-курортного лікування ветеранів війни, осіб, на яких поширюється дія Закону № 3551.

Мінветеранів⁶⁰ підтримало пропозицію щодо передачі бюджетної програми за КПКВК 2501190, а також запропонувало Мінфіну розглянути питання передачі бюджетних видатків за вказаними програмами, крім програми 2501150, яку недоцільно передавати, а також частини видатків бюджетної програми 2507030.

Постановою № 14 затверджено Порядок використання коштів № 14–1 і Порядок надання одноразової грошової допомоги № 14–2.

Пунктом 2 Порядку використання коштів № 14–1 Мінсоцполітики визначено головним розпорядником бюджетних коштів та відповідальним виконавцем бюджетної програми. Розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня є органи соцзахисту і підрозділи органів соцзахисту.

Відповідно до пункту 4 Порядку використання коштів № 14–1 бюджетні кошти розподіляються головним розпорядником бюджетних коштів на підставі списків осіб, які мають право на виплату допомоги, поданих органами соцхисту за формою, затвердженою Мінсоцполітики.

Відповідно до абзацу другого пункту 1 Порядку надання одноразової грошової допомоги № 14-2 розмір виплачуваної допомоги врегульовано статтею 4 Закону № 745 з урахуванням раніше виплачених сум коштів у попередніх роках відповідно до актів Кабінету Міністрів України.

Згідно з абзацом третім пункту 2 Порядку надання одноразової грошової допомоги № 14-2 допомога виплачується особам, які отримали тілесні ушкодження, побої, мордування під час участі в зазначених акціях та включені до відповідних переліків осіб.

Відповідно до пунктів 3, 4 Порядку надання одноразової грошової допомоги № 14–2 визначено, що переліки осіб та зміни до них формуються та затверджуються МОЗ за результатами судово-медичної експертизи за погодженням з Мінсоцполітики та Генеральною прокуратурою України, які МОЗ після затвердження подає у п'ятиденний строк Мінсоцполітики для подальшого надсилання органам соцзахисту .

⁵⁹ Лист Мінсоцполітики від 13.04.2021 № 6720/0/2-21/51 «Про передачу з 2021 року деяких бюджетних програм «Міністерство у справах ветеранів війни».

⁶⁰ Лист Мінветеранів від 13.04.2021 № 3703.

Статтею 5 Закону № 745 **передбачено, що покриття витрат на виплату державної допомоги постраждалим учасникам масових акцій та членам їх сімей здійснюється із резервного фонду Державного бюджету України на відповідний рік.**

Довідково. За інформацією Мінсоцполітики, протягом 2014–2017 років покриття витрат на виплату державної допомоги відбувалося за рахунок коштів резервного фонду відповідно до статті 5 Закону № 745. Законами про державний бюджет на 2018–2020 роки Мінсоцполітики визначено головним розпорядником коштів та відповідальним виконавцем за КПКВК 2501190.

Враховуючи зазначене, доцільно розглянути питання внесення змін до Закону № 745 в частині джерел покриття витрат на виплату державної допомоги.

Крім того, Закон № 745 потребує внесення змін в частині назви ЦОВВ, відповідального за організацію роботи щодо призначення та виплати державної допомоги.

4.1.9.3. Виявлений стан справ.

У 2019–2020 роках Мінсоцполітики за КПКВК 2501470 планувало видатки на забезпечення діяльності 4-х санаторіїв, які належать до сфери його управління та щорічно забезпечують санаторно-курортне оздоровлення ветеранів війни, жертв нацистських переслідувань та осіб з інвалідністю.

Загальна потреба у коштах за КПКВК 2501470 відповідно до бюджетних запитів на 2019–2020 роки за загальним фондом становила 1241419,3 тис. грн⁶¹, у т. ч. додаткова потреба – 840479,6 тис. гривень⁶².

Довідково. Необхідність додаткових коштів обґрунтована незабезпеченістю у капітальних видатках (768893,3 тис. грн), що становить 91,5 відс. додаткової потреби, в комунальних послугах та інших видатках.

Законами № 2629 і № 294 за КПКВК 2501470 затверджено видатків за загальним фондом на суму 193165,9 і 207381,6 тис. грн відповідно (загалом на 400547,5 тис. грн) та спеціальним – на 10537,5 тис. гривень⁶³.

Довідково. Спеціальний фонд сформовано відповідно до надходжень від основної діяльності – послуг санаторно-курортного лікування, орендної плати, додаткової (господарської діяльності).

У 2019 і 2020 роках за бюджетною програмою 2501470 Мінсоцполітики виділено асигнувань, з урахуванням змін, 416453,1 тис. грн⁶⁴, з яких використано 363781,0 тис. грн⁶⁵. **Потребу враховано на 2019 рік на 36,5 відс.⁶⁶, на 2020 рік – на 31,0 відсоток⁶⁷.**

Довідково. Одним з основних напрямів витрат (в межах граничних обсягів) є видатки на оплату праці з нарахуваннями: у 2019 році – 53,3 відс., у 2020 році – 70,2 відс.

⁶¹ 2019 рік – 566224,8 тис. грн, 2020 рік – 675194,5 тис. гривень.

⁶² 2019 рік – 373058,9 тис. грн, 2020 рік – 467420,7 тис. гривень.

⁶³ На 2019 рік – 5180,9 тис. грн, 2020 рік – 5356,6 тис. гривень.

⁶⁴ 2019 рік – на суму 206840,7 тис. грн, 2020 рік – на суму 209612,4 тис. гривень.

⁶⁵ 2019 рік – 197689,8 тис. грн, 2020 рік – 166091,2 тис. гривень.

⁶⁶ 206840,7 : 566224,8 = 36,5.

⁶⁷ 209612,4 : 675194,5 = 31.

Наприкінці 2019 і 2020 років частина виділених асигнувань 52672,1 тис. грн⁶⁸ (4,4 відс. на 2019 рік і 20,8 відс. на 2020 рік) залишилася невикористаною.

Довідково. Причини невикористання асигнувань: у 2019 році, зокрема по капітальних видатках на суму 5438,7 тис. грн, – неотримання дозвільних документів від Державної архітектурно-будівельної інспекції на проведення робіт з реконструкції клубу з адмінкорпусом санаторію «Слава» та обмеженість термінів виконання робіт з капремонту котельні в кінці бюджетного року; у 2020 році – призупиненням функціонування санаторіїв, через встановлення карантину та обмежувальних заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню корона-вірусної хвороби (COVID-19,) відповідно до постанов № 211 і № 392.

Протягом 2019–2020 років основним джерелом наповнення спецфонду санаторіїв (13833,4 тис. грн, або 90,7 відс. загальних надходжень) становили надходження від юридичних та фізичних осіб за санаторно-курортні путівки та платні медичні послуги.

Довідково. До спеціального фонду санаторіїв протягом 2019–2020 роки надійшло 15251,4 тис. грн, касові видатки становили 16105,8 тис. грн, з яких на забезпечення поточних видатків спрямовано 14158,7 тис. грн (53 відс.), капітальних видатків – 1947,1 тис. грн (47,0 відс.).

У Мінсоцполітики функціонує ЄДАРП за соціальною ознакою відповідно до законів України. Водночас для цілей аналізу та планування видатків на соціальний захист ветеранів війни дані ЄДАРП Мінсоцполітики не використовуються через недосконалість програмного забезпечення.

Довідково. Рахунковою палатою у 2018 році проведено аудит ефективності використання коштів державного бюджету на соціальний захист ветеранів (звіт затверджений рішенням Рахункової палати від 26.06.2018 № 15–4), за результатами якого зазначалося, що в Мінсоцполітики відсутня єдина інформаційна система обліку черги на санаторно-курортне лікування ветеранів війни та осіб з інвалідністю. Як наслідок, не забезпечено контролю з боку Мінсоцполітики, структурних підрозділів соціального захисту населення щодо дотримання органами соціального захисту населення законодавчо встановленої періодичності та черговості надання санаторно-курортних путівок. У зв'язку з відсутністю відповідного програмного забезпечення спеціалістами органів соцзахисту інформація збирається, опрацьовується та узагальнюється на паперових носіях. У Мінсоцполітики функціонує ЄДАРП, запроваджений з метою удосконалення обліку осіб за соціальною ознакою відповідно до законів України. Для цілей аналізу та планування видатків на соціальний захист ветеранів війни дані ЄДАРП Мінсоцполітики **не використовуються**, водночас його програмне забезпечення не дає можливості визначити кількість ветеранів війни для забезпечення їх санаторно-курортним лікуванням органами соціального захисту населення відповідно до Порядку № 187 (неможливо виокремити ветеранів війни Міноборони, МВС України, СБУ, Державної служби надзвичайних ситуацій, які забезпечуються санаторно-курортними путівками відповідно Порядку № 446).

Потреба у забезпеченні санаторно-курортним лікуванням визначалася на підставі даних щодо кількості ветеранів війни, жертв нацистських переслідувань та осіб з інвалідністю, які перебувають на обліку в органах соціального захисту населення, які надійшли від 24 органів соцзахисту.

Загальна кількість осіб, які перебувають на обліку в органах соцзахисту та потребують санаторно-курортного лікування і оздоровлення у санаторіях,

⁶⁸ У 2019 році – 9150,9 тис. грн, у 2020 році – 43521,2 тис. гривень.

підпорядкованих Мінсоцполітики, становила на 01.01.2019 50721 особу (план – 48902 особи), на 01.01.2020 – 45742 особи (план – 50721 особа).

***Довідково.** Розбіжність пояснюється тим, що кількість осіб, які потребують санаторно-курортного лікування та перебувають на обліку в органах соціального захисту населення у відповідних роках, залежить від таких факторів: кількість осіб, які звернулися до органу соціального захисту з відповідними документами та стали на облік; кількість осіб, які забезпечені санаторно-курортним лікуванням та оновили медичну довідку (залишаються перебувати на обліку); кількість осіб, які перебувають на обліку на забезпечення санаторно-курортним лікуванням та не поновили довідку медичну довідку (зняті з обліку). Оскільки пільгова категорія осіб може стати на облік для забезпечення санаторно-курортним лікуванням протягом року, тому ічерговість може змінюватися.*

Дані щодо кількості осіб, які фактично отримали санаторно-курортне лікування за рахунок коштів загального фонду державного бюджету у 2019 і 2020 роках у розрізі категорій наведено у таблиці 11.

Таблиця 11

Дані щодо кількості осіб, які отримали санаторно-курортне лікування у 2019 та 2020 роках у розрізі категорій

Категорії осіб, забезпечених санаторно-курортним лікуванням за путівками Мінсоцполітики	Кількість осіб		
	2019 рік	2020 рік	Всього
<i>Особи з інвалідністю внаслідок війни</i>	3793	1364	5157
<i>Учасники бойових дій</i>	2461	892	3353
<i>Учасники війни</i>	939	226	1165
Всього ветерани війни	7193	2482	9675
<i>Члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни</i>	1100	385	1485
<i>Особи з інвалідністю загального захворювання та з дитинства</i>	8791	4571	13362
<i>Особи з інвалідністю внаслідок захворювання, отриманого в період проходження військової служби</i>	-	3	3
<i>Особи з інвалідністю I групи, яких супроводжували особи, що забезпечені путівками без лікування та оздоровлення</i>	632	203	835
Всього кількість осіб, які фактично отримали санаторно-курортне лікування	17716	7644	25360
Заплановано кількість осіб, які отримають санаторно-курортне лікування, у т. ч.:	17644	18001	35645
<i>осіб з інвалідністю I групи, яких супроводжували особи, що забезпечені путівками без лікування та оздоровлення</i>	647	629	1276
<i>Кількість осіб, що фактично потребують санаторно-курортного лікування та оздоровлення у санаторіях, підпорядкованих Мінсоцполітики, у т. ч.:</i>	50721	45742	96463
<i>осіб з інвалідністю I групи, яких супроводжували особи, що забезпечені путівками без лікування та оздоровлення</i>	1810	1528	3338
<i>Частка осіб, які отримали санаторно-курортне лікування та оздоровлення у санаторіях, підпорядкованих Мінсоцполітики, в загальній кількості осіб, що звернулися</i>	34,8	16,7	26,3

У 2019 і 2020 роках **заплановано** забезпечити санаторно-курортним лікуванням у межах виділених коштів на відповідний рік (з урахуванням змін) **35645 осіб**⁶⁹, з них осіб з інвалідністю I групи, яких супроводили із забезпечених путівками без лікування та оздоровлення, – 1276 осіб⁷⁰.

Відповідно до Закону № 3551 **особи з інвалідністю внаслідок війни** забезпечуються санаторно-курортним лікуванням **щороку позачергово**, а **особи**

⁶⁹ на 2019 рік – 17644 особи, на 2020 рік – 18001 особа.

⁷⁰ на 2019 рік – 647 осіб, на 2020 рік – 629 осіб.

з інвалідністю – в порядку черговості. Отже, особи з інвалідністю внаслідок війни, які перебувають на обліку для забезпечення санаторно-курортним лікуванням, повинні бути 100-відсотково забезпечені санаторно-курортним лікуванням протягом відповідного року.

Водночас при плануванні Мінсоцполітики окремо не виділяло дані щодо цієї пільгової категорії, що унеможливило здійснення аналізу забезпечення їх санаторно-курортним лікуванням.

Протягом 2019–2020 років отримали санаторно-курортне лікування **25360 осіб**, у т. ч. ветерани війни – 9675 осіб (у т. ч. особи з інвалідністю внаслідок війни – 5157 осіб), з них у **2019 році** – **17716**, 7193 і 3793 особи відповідно (34,8 відс. загальної потреби); у **2020 році** – **7644**, 2482 і 1364 особи відповідно (16,7 відс.).

Покращення матеріально-технічної бази санаторіїв у 2019 році дало змогу реалізувати більше путівок за рахунок коштів фізичних і юридичних осіб: **1721 од.** (22,7 тис. ліжкоднів) **при запланованих 522 од.**, у 2020 році – 393 (5 тис. ліжкоднів) (при запланованих 533).

Довідково. Невиконання плану у 2020 році за ліжкоднями (за загальним і спеціальним фондами на 231,8⁷¹ і 4,6 тис. од.⁷²) пов'язано із призупиненням діяльності санаторіїв через карантинні обмеження на території України.

На 2019 – 2020 роки Мінсоцполітики потребу у бюджетних коштах до бюджетних запитів за КПКВК 2501070 на спеціалізовану протезно-ортопедичну та медично-реабілітаційну допомогу особам з інвалідністю у клініці УкрНДІпротезування (далі – клініка інституту) формувало на підставі наданих клінікою інституту даних.

Довідково. У клініці інституту обслуговуються особи з інвалідністю різних нозологічних форм захворювання, особи зі спинальними травмами, мозковими інсультами, ампутаційними дефектами нижніх та верхніх кінцівок, у т. ч. діти. Кількість осіб з інвалідністю, яких може прийняти клініка інституту для проведення реабілітаційних заходів протягом року, в середньому становить 2100 осіб.

Мінсоцполітики визначило загальну потребу у коштах на 2019 і 2020 роки за загальним фондом у сумі 77576,8 тис. грн⁷³, у т. ч. додаткову – 21935,5 тис. грн⁷⁴ (для придбання продуктів харчування, медикаментів, реабілітаційного обладнання, проведення капітального ремонту приміщень).

Законами № 2629 і № 294 за КПКВК 2501070 затверджено видатків за загальним фондом на суму 26768,9 (67,4 відс. від потреби) і 28872,4 тис. грн (76,2 відс.) відповідно (**загалом 55641,3 тис. грн**), за спеціальним – 500,0 тис. грн (по 250,0 тис. грн на рік). Спецфонд сформовано відповідно до надходжень від орендної плати.

⁷¹ план – 378 тис. ліжкоднів, факт – 146,2 тис. ліжкодня.

⁷² план – 9,6 тис. ліжкодня, факт – 5 тис. ліжкоднів.

⁷³ 2019 рік – 39699,1 тис. грн, 2020 рік – 37877,7 тис. гривень.

⁷⁴ 2019 рік – 12930,2 тис. грн, 2020 рік – 9005,3 тис. гривень.

У 2019 і 2020 роках за КПКВК 2501070 Мінсоцполітики виділено, з урахуванням змін, **145149,4 тис. грн**⁷⁵, з яких використано **142591,3 тис. грн**⁷⁶.

Наприкінці 2019 і 2020 років частина виділених асигнувань 2558,1 тис. грн⁷⁷ (0,6 відс. на 2019 рік і 6,5 відс. на 2020 рік) залишилася невикористаною.

До спеціального фонду клініки інституту протягом 2019–2020 роки надійшло 4395,9 тис. грн, касові видатки становили 3848,9 тис. грн, з яких на забезпечення поточних видатків спрямовано 2041,4 тис. грн (53 відс.), капітальних видатків⁷⁸ – 1807,5 тис. грн (47 відсотків).

Основним джерелом наповнення спецфонду були послуги від основної діяльності (реабілітація дітей з інвалідністю відповідно до постанови № 309) – 1743,9 тис. грн, або 39,7 відс. загальних надходжень.

Протягом 2019–2020 років проведено реабілітаційні заходи та надано протезно-ортопедичну допомогу за сучасними технологіями:

2119 особам з інвалідністю (план – 2200 осіб) (у т. ч. у 2019 році – 1229 осіб, або на 129 осіб більше, у 2020 році – 890 осіб, або на 210 осіб менше ніж планувалося), з них на рівні європейських стандартів із застосуванням високо функціональних роботизованих та комп'ютерних систем – **1373 особам** (план – 1220 осіб) (у т. ч. у 2019 році – 714 осіб, або на 494 особи більше, у 2020 році – 659 осіб, або на 341 особу менше, ніж планувалося);

1622 дітям з інвалідністю⁷⁹ (план – 2000 осіб⁸⁰) (у т. ч. у 2019 році – 1059 осіб, або на 59 осіб більше, у 2020 році – 563 особи, або на 437 осіб менше, ніж планувалося), з них на рівні європейських стандартів із застосуванням високо функціональних роботизованих та комп'ютерних систем – 929 особам⁸¹ (план – 1210 осіб⁸²) (у т. ч. у 2019 році – 519 осіб, або на 69 осіб більше, у 2020 році – 410 осіб, або на 350 осіб менше, ніж планувалося).

Отже, протягом 2019–2020 років загалом за рахунок загального і спеціального фондів проведено реабілітаційних заходів та надано протезно-ортопедичної допомоги за сучасними технологіями 3741 особі⁸³, з них на рівні Європейських стандартів із застосуванням високо функціональних роботизованих та комп'ютерних систем – 2302 особам⁸⁴ (61,5 відс.).

У 2019–2020 роках Мінсоцполітики планувало видатки за КПКВК 2501150 на виплату щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань та соціальної допомоги особам, які мають особливі та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; за КПКВК 2501160 – на

⁷⁵ 2019 рік – на суму 115884,3 тис. грн, 2020 рік – на суму 29265,1 тис. гривень.

⁷⁶ 2019 рік – 115240,8 тис. грн, 2020 рік – 27350,5 тис. гривень.

⁷⁷ У 2019 році – на суму 643,5 тис. грн та у 2020 році – на суму 1914,6 тис. гривень.

⁷⁸ Придбання обладнання.

⁷⁹ 2019 рік – 1059 осіб, 2020 рік – 563 особи.

⁸⁰ 2019 рік – 1000 осіб, 2020 рік – 1000 осіб.

⁸¹ 2019 рік – 519 осіб, 2020 рік – 410 осіб

⁸² 2019 рік – 450 осіб, 2020 рік – 760 осіб.

⁸³ 2019 рік – 2288 осіб, 2020 рік – 1453 особи.

⁸⁴ 2019 рік – 1233 особи, 2020 рік – 1069 осіб.

виплату довічних державних стипендій для учасників бойових дій у період Другої світової війни 1939 – 1945 років, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, довічних державних іменних стипендій громадянам України, які зазнали переслідувань за правозахисну діяльність.

У 2019 і 2020 роках розміри виплати щорічної разової грошової допомоги до 5 травня визначені постановами Кабінету Міністрів України в межах бюджетних призначень на відповідні роки.

Мінсоцполітики при формуванні потреби щодо кількості осіб, які мають право на отримання разової грошової допомоги до 5 травня, протягом 2019 і 2020 років керувалося даними органів соцзахисту.

При визначенні кількості осіб, які мають право на: проведення безоплатного поховання померлої (загиблої) особи, яка має особливі та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; спорудження на могилі померлого (загиблого) надгробка та, дружина (чоловік) і діти до 18 років яких мають право на одноразову допомогу у разі смерті (загибелі) таких осіб, на 2019 і 2020 роки Мінсоцполітики враховувало інформацію про кількість одержувачів, які скористалися цими виплатами протягом 2016–2018 (2019) років, та прогнозне природне вибуття осіб, виходячи з ймовірності смерті однієї особи в одному регіоні.

У Мінсоцполітики функціонує ЄДАРП, в якому обліковуються **всі особи**, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, проте через недосконалість програмного забезпечення здійснити вибірку, зокрема, щодо осіб, які мають особливі та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, та відповідно мають право безоплатного поховання, спорудження на могилі надгробка, виплати дружині (чоловіку) і дітям до 18 років одноразової допомоги у разі смерті (загибелі), **неможливо**.

Як наслідок, загальна потреба кількості отримувачів з цих виплат на 2019–2020 роки розрахована виходячи з розрахунку: один отримувач на кожен регіон (на 25 органів соціального захисту населення 25 отримувачів).

У бюджетних запитах за КПКВК 2501150 на 2019 і 2020 роки для виплати щорічної разової грошової допомоги Мінсоцполітики визначило в межах доведеного Мінфіном граничного обсягу потребу в коштах 1315719,0 і 1 318 050,3 тис. грн відповідно, що становить лише 14,8 і 15,5 відс. потреби з урахуванням розмірів виплат, визначених Законом № 3551.

Також на 2019 і 2020 роки Мінсоцполітики визначило в межах доведеного граничного обсягу потребу для виплати соціальної допомоги особам, які мають особливі і особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, – 578,2 і 621,2 тис. грн відповідно. Розрахунки до бюджетних запитів за КПКВК 2501160 на 2019, 2020 роки здійснювалися Мінсоцполітики виходячи із наявної чисельності стипендіатів (з урахуванням підписаних указів та встановлених квот) та даних органів соцзахисту.

Мінсоцполітики визначило в межах доведеного граничного обсягу потребу для виплати довічних державних стипендій на 2019 рік у сумі **4 443,1 тис. грн** (76,9 відс. загальної потреби), які заплановано спрямувати на щомісячну виплату довічних державних стипендій **234 особам** з урахуванням витрат на послуги

зв'язку; на 2020 рік – **4 856,5 тис. грн** (93,7 відс.) – **234 особам** з урахуванням втрат на послуги зв'язку.

Згідно з Законами № 2629 і № 294 за КПКВК 2501150 і 2501160 затверджені бюджетні призначення на загальну суму 2 722 642,0 тис. грн (у т. ч. за 2019 рік – 1324794,0 тис. грн, за 2020 рік – 1397848,0 тис. грн) і 9077,2 тис. грн (у т. ч. за 2019 рік – 4220,7 тис. грн, за 2020 рік – 4856,5 тис. грн) відповідно. Здійсненим перерозподілом видатків державного бюджету за відповідними бюджетними програмами відповідно до розпоряджень № 1081-р і № 1453-р загалом збільшено обсяг видатків на 16368,0 тис. гривень.

Згідно зі звітами про виконання паспортів бюджетних програм за КПКВК 2501150 і 2501160 на 01.01.2020 касові видатки становили **1323982,3 і 4185,3 тис. грн відповідно**, на 01.01.2021 – **1394498,4 і 4008,5 тис. гривень**.

Дані щодо кількості осіб, які у 2019–2020 роках отримали виплати, та суми виплат наведено у таблиці 12.

Таблиця 12

Забезпечення виплат за КПКВК 2501150 і 2501160 у 2019 – 2020 роках

тис. грн

Напрями використання	2019 рік		2020 рік	
	Кількість осіб, які отримали виплати	сума, тис. грн	Кількість осіб, які отримали виплати	сума, тис. грн
Разова грошова допомога ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань (в т. ч. витрати на послуги зв'язку)	1 073 302	1323795,5	1003392	1374945,1
Соціальна допомога особам, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною	22	186,8	14	220,8
Одноразова грошова винагорода особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення визначного героїського вчинку з врученням ордена «Золота Зірка»	-	-	184	19303,4
Виплата довічних державних стипендій (витрати на послуги зв'язку)	254	4185,3	237	4008,5
Всього	1 073 578	1328167,6	1003827,0	1398477,8

Як свідчать дані таблиці 12, у 2019–2020 роках близько 1 млн осіб отримували щорічну разову грошову допомогу у визначених постановами Кабінету Міністрів України розмірах.

У 2019–2020 років за КПКВК 2501150 і 2501160 забезпечено асигнуваннями 99,9 відс. запланованих видатків, проте для виплати грошової допомоги у встановленому законом розмірі, за розрахунками Мінсоцполітики, додатково необхідно щороку більш ніж 7 млн гривень.

Дані щодо розміру щорічної разової грошової допомоги до 5 травня, який визначено на 2019 і 2020 роки постановами Кабінету Міністрів України, та згідно із Законом № 3551 (за розрахунками) наведено у таблиці 13.

Таблиця 13

Дані щодо розрахованої Законом № 3551 щорічної разової грошової допомоги до 5 травня у розрізі видів допомог, розмір якої на 2019 і 2020 роки, затверджений постановами Кабінету Міністрів України

грн

Види виплат	Розмір виплат:			
	Розрахований відповідно до вимог Закону № 3551		Затверджений постановами Кабінету Міністрів України	
	2019 рік	2020 рік	2019 рік	2020 рік
Щорічна разова грошова допомога особам з інвалідністю внаслідок війни та колишнім малолітнім (яким на момент ув'язнення не виповнилося 14 років) в'язням концентраційних таборів, гетто та інших місць примусового тримання, визнаним особам з інвалідністю внаслідок загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин I групи	15 370,0	16 380,0	3 850,0	4 120,0
Щорічна разова грошова допомога особам з інвалідністю внаслідок війни та колишнім малолітнім (яким на момент ув'язнення не виповнилося 14 років) в'язням концентраційних таборів, гетто та інших місць примусового тримання, визнаним особам з інвалідністю внаслідок загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин II групи	12 296,0	13 104,0	3 400,0	3 640,0
Щорічна разова грошова допомога особам з інвалідністю внаслідок війни та колишнім малолітнім (яким на момент ув'язнення не виповнилося 14 років) в'язням концентраційних таборів, гетто та інших місць примусового тримання, визнаним особам з інвалідністю внаслідок загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин III групи	10 759,0	11 466,0	2 950,0	3 160,0
Щорічна разова грошова допомога учасникам бойових дій, постраждалим учасникам Революції Гідності та колишнім неповнолітнім (яким на момент ув'язнення не виповнилося 18 років) в'язням концентраційних таборів, гетто, інших місць примусового тримання, а також дітям, які народилися у зазначених місцях примусового тримання їхніх батьків	7 685,0	8 190,0	1 295,0	1 390,0
Щорічна разова грошова допомога особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною	12 296,0	13 104,0	3 850,0	4 120,0
Щорічна разова грошова допомога членам сімей загиблих та дружинам (чоловікам) померлих осіб з інвалідністю внаслідок війни, дружинам (чоловікам) померлих учасників бойових дій, учасників війни і жертв нацистських переслідувань, визнаних за життя особами з інвалідністю внаслідок загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге	7 685,0	8 190,0	840,0	900,0
Щорічна разова грошова допомога учасникам війни та колишнім в'язням концентраційних таборів, гетто, інших місць примусового тримання, особам, які були насильно вивезені на примусові роботи, дітям партизанів, підпільників, інших учасників боротьби з націонал-соціалістським режимом у тилу ворога	6 148,0	6 552,0	530,0	570,0

Як свідчать дані таблиці 13 через обмеженість ресурсів державного бюджету у 2019–2020 роках Мінсоцполітики здійснювало виплату щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни, учасникам бойових дій, учасникам війни та колишнім в'язням концентраційних таборів, членам сімей загиблих у розмірах відповідно до постанов Кабінету Міністрів України, які майже у 5 разів менші, ніж передбачено Законом № 3551.

Дані щодо середньомісячного розміру довічних стипендій і встановлених пільг, допомог ветеранам війни і учасникам бойових дій, виплата яких здійснювалася за рахунок коштів державного бюджету за КПКВК 2501150 і 2501160, наведено у таблиці 14.

Таблиця 14

Дані щодо розміру довічних стипендій і встановлених пільг, допомог ветеранам війни і учасникам бойових дій, виплата яких здійснювалася у 2019 і 2020 роках

грн

Види виплат	2019 рік	2020 рік
Середньомісячний розмір довічної державної стипендії для учасників бойових дій у період Другої світової війни 1939–1945 років	1305,4	1655,2
Середньомісячний розмір довічної державної іменної стипендії для громадян, які зазнали переслідувань за правозахисну діяльність	1358,1	1663,8
Середньомісячний розмір довічної державної стипендії особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною	1941,0	2516,9
Розмір одноразової грошової винагороди особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення визначного героїського вчинку	-	105100
Середня вартість безоплатного поховання (розмір відшкодування витрат на поховання) однієї померлої (загиблої) особи, яка має особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною	3226,1	2983,2
Середня вартість спорудження надгробка на могилі померлої (загиблої) особи, яка має особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною	18660,1	40055,5
Середній розмір виплаченої одноразової допомоги дружині (чоловіку) і дітям віком до 18 років у разі смерті (загибелі) особи, яка має особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною	8727,1	10135

У 2019–2020 роках Мінсоцполітики та департаментами соціального захисту населення ОДА за КПКВК 2501150 **не використано 4 161,3 тис. грн** (у т. ч. за 2019 рік – 811,7 тис. грн, за 2020 рік – 3 349,6 тис. грн), за КПКВК 2501160 – **883,4 тис. грн** (у т. ч. за 2019 рік – 35,4 тис. грн, за 2020 рік – 848,0 тис. грн).

Протягом 2019-2020 років **виплати разової грошової допомоги** ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань, соціальної допомог особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, одноразової грошової винагороди особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення визначного героїського вчинку з врученням ордена «Золота Зірка», довічних державних стипендій здійснювалися **за фактом звернення громадян, що стало причиною невикористання виділених асигнувань**.

У Мінсоцполітики облік осіб, які мають право на виплату одноразової грошової допомоги, пов'язану з участю в масових акціях, що відбулися у період з 21.11.2013 по 21.02.2014, ведеться у вигляді таблиці (Exel).

Відповідно до статті 3¹ Закону № 3551 (в редакції Закону № 2684) Мінветеранів визначено відповідальним за забезпечення формування і ведення Реєстру ветеранів війни. Відповідно до пункту 3 Положення № 1175 основними завданнями Міністерства є, зокрема забезпечення формування і ведення **Реєстру ветеранів війни, проте фактично станом на сьогодні цього Реєстру не створено**.

На 2019 і 2020 роки Мінсоцполітики формувало потребу у бюджетних коштах на надання одноразової грошової допомоги за КПКВК 2501190 на підставі переліків осіб, які мають право на виплату одноразової грошової допомоги відповідно до Порядку надання одноразової грошової допомоги № 14–2, з урахуванням раніше виплачених сум, та осіб, яким не була виплачена одноразова грошова допомога у попередні роки, наданих Департаментом ветеранів.

Видатки, затверджені для виплати одноразової грошової допомоги законами про державний бюджет на 2019 і 2020 роки відповідали визначеній Мінсоцполітики потребі у бюджетних коштах, яку враховано на 100 відсотків.

Законами № 2629 і № 294 (без змін) за КПКВК 2501190 затверджено 16501,0 і 9610,0 тис. грн відповідно (**загалом 26111,0 тис. грн**).

Чисельність осіб, які мають право на виплату одноразової грошової допомоги, у 2019 році становила 68 осіб, у т. ч.: які отримали легкі тілесні ушкодження – 56 осіб, тілесні ушкодження середньої тяжкості – 5 осіб, тяжкі тілесні ушкодження – 5 осіб; у 2020 році відповідно 43, 40, 1 і 2 особи. Разом з тим до паспорта бюджетної програми у 2019 році включено членів сімей 2-х загиблих, які не були передбачені у бюджетному запиті, у 2020 році – навпаки не включено членів сімей 2-х загиблих (через відсутність родичів, які мають право на отримання такої допомоги), передбачених у бюджетному запиті.

У 2019 і 2020 роках Мінсоцполітики виділено, з урахуванням змін, 27930,7 тис. грн⁸⁵, з яких використано 26530,7 тис. грн⁸⁶. Фактичне виконання бюджетної програми становило відповідно 97,2 і 86,9 відс. затверджених кошторисом, видатків, з урахуванням змін.

Довідково. У 2019 році збільшено кількість осіб, яким надається одноразова допомога, на 21 особу (з них: які отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості – на 4 особи, легкі тілесні ушкодження – на 17 осіб), всього склало 89 осіб; у 2020 році – зменшено кількість осіб, яким надається одноразова допомога, на 18 осіб (які отримали легкі тілесні ушкодження) у зв'язку з тим, що деякі отримувачі зазначеної допомоги знаходяться в розшуку і до цього часу не звернулися із заявою про отримання коштів до органів соціального захисту населення, всього 25 осіб. Кількість осіб, яким надається одноразова грошова допомога, у 2019 році збільшено за результатами зустрічі Прем'єр-міністра України з представниками громадської спілки «Ініціативна група постраждалих/поранених на Майдані» та громадської організації «Родина Героїв «Небесної Сотні», а у 2020 році – зменшено, деякі отримувачі допомоги знаходяться в розшуку і не звернулися з заявою про отримання коштів до органів соцзахисту.

У 2019 і 2020 роках відповідно 2,8 і 13,1 відс. виділених асигнувань залишилися невикористаними, загалом 1400,0 тис. гривень⁸⁷.

Довідково. Причини невикористання: відсутність родичів загиблих Героїв Небесної Сотні, які мають право на отримання допомоги (2019 рік); зміна кількості осіб, які звернулися за допомогою (2019, 2020 роки).

⁸⁵ 2019 рік – на суму 21830,7 тис. грн, 2020 рік – на суму 5300,0 тис. гривень.

⁸⁶ 2019 рік – 21230,7 тис. грн, 2020 рік – 5300,0 тис. гривень.

⁸⁷ У кінці 2019 року – на суму 600,0 тис. грн, у 2020 року – на суму 800,0 тис. гривень.

У 2019 році не виплачено одноразову грошову допомогу родинам 2 загиблих (померлих) Героїв Небесної Сотні, у зв'язку з відсутністю родичів, які мають право на отримання допомоги – на 597,2 тис. грн та зміною середнього розміру допомоги на одну особу, яка отримала тілесні ушкодження, побої, мордування у зв'язку зі зміною кількості осіб, які звернулися – на 2,8 тис. грн) та у 2020 році - у зв'язку зі зміною середнього розміру допомоги на одну особу, яка отримала тілесні ушкодження середньої тяжкості та не зверненням 3 осіб, які отримали легкі тілесні ушкодження.

Дані щодо кількості осіб, яким заплановано (з урахуванням змін) та виплачено одноразову грошову допомогу протягом 2019–2020 років, наведено у таблиці 15.

Таблиця 15

Дані щодо кількості осіб, яким заплановано та виплачено одноразову грошову допомогу протягом 2019–2020 років за КПКВК 2501190

осіб

Одноразова грошова допомога, особам, які отримали ушкодження:	2019 рік			2020 рік		
	План (зі змінами)	Факт	Відхилення	План (зі змінами)	Факт	Відхилення
легкі тілесні ушкодження	73	70	-3	22	19	-3
тілесні ушкодження середньої тяжкості	9	15	6	1	2	1
тяжкі тілесні ушкодження	5	2	-3	2	1	-1
загиблі (померлі) особи	2		-2	-		
Всього	89	87	-2	25	22	-3

Отже, всього протягом 2019–2020 років виплачено одноразової грошової допомоги 109 особам, які отримали тяжкі тілесні ушкодження під час участі в масових акціях громадського протесту, що відбулися з 21 листопада 2013 року по 21 лютого 2014 року.

Встановлено, що при плануванні видатків на виплату одноразової грошової допомоги враховується кількість постраждалих осіб станом на початок року відповідно до переліків осіб з урахуванням раніше виплачених сум та осіб, яким не була виплачена одноразова допомога у попередні роки. Протягом року за результатами судово-медичних експертиз затверджуються нові переліки осіб, які доповнюються особами, які мають право на отримання зазначеної допомоги, та у зв'язку зі змінами щодо ступеня ушкодження постраждалих.

У 2019–2020 роках виплата одноразової грошової допомоги здійснювалася відповідно до пропозицій, поданих підрозділами органів соцзахисту за фактом звернення осіб, які мають право на таку допомогу.

Довідково. У зв'язку зі зміною кількості осіб, які звернулись до підрозділів органів соцзахисту для отримання одноразової грошової допомоги, враховуючи раніше виплачені суми коштів у попередніх роках, змінився, відповідно, середній розмір допомоги на одну особу.

За інформацією Мінсоцполітики, станом на 01.01.2021 відповідно до пропозицій, поданих органами соцзахисту, **забезпечено виплату одноразової грошової допомоги 138 членам сім'ї 106 загиблих осіб та 1313 постраждалим учасникам масових акцій (з яких 185 постраждалих, включених до переліку осіб, які отримали тяжкі тілесні ушкодження, 325 постраждалих, включених до переліку осіб, які отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості, 803 постраждалих, включених до переліку осіб, які отримали**

легкі тілесні ушкодження).

Станом на 01.01.2021 не виплачено державної допомоги членам сімей 2 загиблих осіб та 44 постраждалим учасникам масових акцій, які включені до переліків осіб, але не зверталися до органів соцзахисту із заявою на виплату (тяжкі тілесні ушкодження – 4 особи, ушкодження середньої тяжкості – 3 особи, легкі тілесні ушкодження – 41 особа).

Довідково. Для розшуку осіб, які не звертаються із заявами щодо виплати одноразової грошової допомоги до органів соціального захисту населення, з метою виплати в повному обсязі державної допомоги учасникам масових акцій громадського протесту, Мінсоцполітики листом від 11.09.2018 № 731/0/76-18/298 зверталось до Управління розслідувань Генеральної прокуратури України. До листа додано список із 32 постраждалих учасників Революції Гідності, які знаходяться в розшуку.

Передбачена Законом № 745 допомога у зв'язку зі знищенням або пошкодженням майна учасника масових акцій громадського протесту в розмірі витрат, необхідних для відновлення майна або придбання майна аналогічної вартості, у 2019-2020 роках не призначалася і не виплачувалася. **Порядок виплати не розроблявся, звернення громадян щодо її призначення не надходили.**

4.1.9.4. Рекомендації Мінсоцполітики:

- вирішити спільно з Мінветеранів з покладанням на це Міністерство відповідних повноважень питання доцільності передачі йому частини бюджетних призначень на виплату довічних державних стипендій, щорічної разової грошової допомоги ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань та соціальної допомоги особам, які мають особливі та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., та особам, які отримали тілесні ушкодження, побої, мордування під час участі в зазначених акціях;

- підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

- внесення змін до Закону № 745 в частині джерел покриття витрат на виплату державної допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., та особам, які отримали тілесні ушкодження, побої, мордування під час участі в зазначених акціях, оскільки у 2019 і 2020 роках такі виплати Мінсоцполітики здійснювалися за КПКВК 2501190;

- спільно з МОЗ внесення змін до Переліку № 501 у частині актуалізації назв санаторіїв, які належать до сфери управління Мінсоцполітики.

4.1.10. Аналіз заходів щодо виплати матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби

4.1.10.1. Висновок.

Згідно з нормативно-правовими документами здійснення правового і соціального захисту військовослужбовців, резервістів ЗСУ, військовозобов'язаних, призваних на збори, членів їх сімей та працівників ЗСУ покладено на Міноборони. Водночас у 2019 і 2020 роках відповідно до затверджених бюджетних призначень виплату матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби, забезпечувало Мінсоцполітики, – 19706 і 20250 осіб на суму 62401,0 і 74553,4 тис. грн відповідно. При цьому згідно з Положенням № 423 до повноважень Мінсоцполітики належить лише питання соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, та осіб, звільнених з військової служби. Отже, питання організації виплат матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби, потребує додаткового нормативного врегулювання.

Через виконання зазначених невластивих функцій та без доступу (обмеженого цілями) Мінсоцполітики до бази даних Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних, яка ведеться військовими комісаріатами (власником реєстру є Міноборони, розпорядником – Генеральний штаб ЗСУ), планування видатків на виплату матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби, здійснювалося за прогнозними показниками. Як наслідок, майже четверта частина виділених асигнувань на 2019 рік і 10 відсотків – на 2020 рік залишилися невикористаними, загалом 27627,6 тис. гривень.

4.1.10.2. Законодавча база.

Відповідно до статті 17 Конституції України держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

Згідно зі статтею 9 Закону № 2011 держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів.

Статтею 8 Закону № 2011, зокрема, передбачено, що протягом місяця з дня взяття на військовий облік за місцем проживання осіб, звільнених із строкової військової служби, за поданням **військовий комісаріат** в порядку, який встановлюється Кабінетом Міністрів України, надає їм **матеріальну допомогу** в розмірі середньої місячної заробітної плати за останнім місцем роботи за рахунок коштів державного бюджету.

Згідно зі статтею 23 Закону № 2011 фінансове забезпечення витрат, пов'язаних з реалізацією цього Закону, здійснюється за рахунок коштів, що передбачаються в державному бюджеті на відповідний рік для **Міноборони**, розвідувальних органів України та інших центральних органів виконавчої влади,

що мають у своєму підпорядкуванні військові формування та правоохоронні органи, інших джерел, передбачених законом.

При цьому на 2019 і 2020 роки законами про державний бюджет **видатки на виплату матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби, затверджені Мінсоцполітики за КПКВК 2501570.**

Постановою № 185 затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби.

Згідно з пунктом 4 Порядку № 185 бюджетні кошти спрямовуються на **виплату матеріальної допомоги** громадянам України, які звільнилися з військової строкової служби (далі – матеріальна допомога), **в розмірі:**

- **середньої заробітної плати на день призову**, але не менше прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня календарного року, встановленої на день призову (для громадян, які працювали на підприємствах, в установах і організаціях);

- **прожиткового мінімуму для працездатних осіб**, встановленого на 1 січня календарного року, встановленої на день призову (для громадян, які до призову не працювали).

Відповідно до пункту 12 Порядку № 185 Генштаб ЗСУ, Головне управління Нацгвардії, Адміністрація Держприкордонслужби, Мінінфраструктури подають Мінсоцполітики інформацію про чисельність військовослужбовців строкової служби, які підлягають звільненню у відповідному році, в розрізі регіонів та з розподілом на працюючих і непрацюючих до дати призову.

Згідно з Положенням № 423 до повноважень Мінсоцполітики належить забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері соціальної політики, у тому числі щодо **соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби.** Водночас повноваження щодо правового і **соціального захисту військовослужбовців, резервістів ЗСУ, військовозобов'язаних, призваних на збори, членів їх сімей та працівників ЗСУ, здійснення заходів, спрямованих на реалізацію соціально-економічних і правових гарантій військовослужбовцям, членам їх сімей покладено на Міноборони** (підпункти 81, 82 пункту 4 Положення № 671).

4.1.10.3. Виявлений стан справ.

На 2019 і 2020 роки Мінсоцполітики формувало потребу у бюджетних коштах на виплату матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби, за КПКВК 2501570 на підставі даних щодо прогнозованої (орієнтовної) кількості військовослужбовців, яких буде звільнено в запас із ЗСУ у 2019 – 2020 роках, надісланих управлінням персоналу Генштабу ЗСУ, Головним управлінням Нацгвардії, Держспецслужбою транспорту (на 2020 рік) та Адміністрацією Держприкордонслужби (на 2020 рік). Інформацію

щодо поданої до Мінфіну Мінсоцполітики потреби у коштах на 2019 і 2020 роки та її врахування наведено у таблиці 16.

Таблиця 16

Дані щодо визначеної Мінсоцполітики потреби у бюджетних коштах за КПКВК 2501570 на 2019 і 2020 роки та її врахування

тис. грн

Показники	2019 рік					2020 рік				
	Бюдж. запит (загальна потреба)	у т.ч. в межах гран. обсягу	Кошторис	Відс. врахування потреби	факт	Бюдж. запит (загальна потреба)	у т.ч. в межах гран. обсягу	Кошторис	Відс. врахування потреби	факт
Матеріальна допомога військовослужбовцям (тис.грн)	82313,5	82313,5	82313,5	100	62401	112698,1	82313,5	82313,5	73	74553,4
-кількість військовослужбовців які підлягають звільненню (осіб)	25206	25206	25206	100	19706	30349	22167	22167	73	20250

Як свідчать дані таблиці 16, визначену Мінсоцполітики потребу у видатках у 2019 році враховано на рівні 100 відс., у 2020 році – 73 відсотки.

Водночас виділені асигнування у повному обсязі не використані.

Довідково. Протягом 2019–2020 років на виконання листа Мінсоцполітики від 20.05.2015 № 7383/0/14-15/04 структурними підрозділами з питань соціального захисту населення обласних та Київської міської держадміністрацій щоквартально подавалися звіти про використання коштів за КПКВК 2501570.

У 2019 році майже четверта, а у 2020 році десята частина виділених асигнувань залишилися невикористаними. Загалом не використано 27627,6 тис. гривень⁸⁸.

У 2017 році в Україні набрав чинності Закон № 1951, згідно з яким **єдиний державний реєстр військовозобов'язаних** – автоматизована інформаційно-комунікаційна система, призначена для збору, зберігання, обробки та використання даних про військовозобов'язаних (призовників), а також для забезпечення військового обліку громадян України у віці від 18 до 60 років. До електронної бази даних вноситься інформація, яку отримано військовими комісаріатами з органів виконавчої влади (Прикордонна служба, Державна фіскальна служба, Центр надання адміністративних послуг). Володільцем Реєстру є Міноборони, розпорядником – Генштаб ЗСУ.

Водночас доступу (обмежений цілями) Мінсоцполітики до Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних не має (відповідних підтверджень не надано). Як наслідок, при плануванні видатків Мінсоцполітики дані цього реєстру не використовує.

У 2019 році Мінсоцполітики ініціювало передання бюджетної програми за КПКВК 2501570 відповідно до покладених повноважень до Міноборони⁸⁹, проте Міноборони не дало такої згоди, обґрунтовуючи свою позицію відсутністю в

⁸⁸ У 2019 році – на суму 19912,5 тис. грн, у 2020 році – на суму 7760,1 тис. гривень.

⁸⁹ Листи від 18.10.2019 № 18060/0/2-19/51 і від 01.11.2019 № 18060/1/2-19/51.

районних військових комісаріатах фінансових органів, здатних забезпечити виплату матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби та втратою зв'язку з такими особами після звільнення⁹⁰.

Довідково. Згідно з Положенням № 671 до повноважень Міноборони належить здійснення відповідно до законодавства правового і соціального захисту військовослужбовців, резервістів ЗСУ, військовозобов'язаних, призваних на збори, членів їх сімей та працівників ЗСУ.

Як наслідок, на 2021 рік Мінсоцполітики за КПКВК 2501570 затверджено бюджетні призначення на суму 82313,5 тис. гривень.

4.1.10.4. Рекомендації Мінсоцполітики:

- забезпечити обґрунтоване планування видатків за напрямом «виплата матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби» з використанням наявних інформаційних баз і систем.

4.2. Аналіз стану забезпечення соціального захисту у сфері Мінветеранів

4.2.1. Аналіз стану забезпечення соціального захисту учасників антитерористичної операції та постраждалих учасників Революції Гідності

4.2.1.1. Висновок.

В Україні кількість учасників бойових дій продовжує зростати. Актуальними є питання державної підтримки учасників АТО, осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та постраждалих учасників Революції Гідності. У 2019–2020 роках Мінветеранів таку підтримку здійснювало за рахунок коштів державного бюджету за 3-ма бюджетними програмами, у т. ч. за рахунок коштів резервного фонду за КПКВК 1501700, загалом затверджено за рахунок загального фонду державного бюджету 494,9 млн гривень.

На 2019 і 2020 роки визначена у бюджетному запиті потреба у коштах забезпечена бюджетними асигнуваннями за КПКВК 1501040 на 52,2 і 100 відс. відповідно, за КПКВК 1501030 – на 76,9 і 100 відсотків. При цьому Мінветеранів у 2019–2020 роках за цими КПКВК обсяг видатків зменшено загалом на 62027,7 тис. грн, з них за КПКВК 1501030 у 2019 і 2020 роках – на 13476,3 і 15374,5 тис. грн відповідно, за КПКВК 1501040 у 2020 році – на 33176,9 тис. гривень. Однією з причин зменшення видатків у 2019 році є недосконале планування (здійснювалося Мінсоцполітики). У 2020 році зменшення видатків обумовлено застосуванням обмежень та протиепідеміологічних заходів, введених на всій території України, що унеможливило реалізацію усіх запланованих заходів щодо вишування ветеранів війни та проєктів, забезпечення ветеранів санаторно-курортним лікуванням. Перерозподілені асигнування Мінветеранів спрямувало на виплату грошової

⁹⁰ Лист від 08.11.2019 № 220/5618.

компенсації за належні для отримання жилі приміщення пільговим категоріям громадян за КПКВК 1511040, 1511050, 1511060 і 1511070. Наприкінці 2019 і 2020 років частина виділених асигнувань 15 млн грн⁹¹ (2,6 і 2,8 відс. відповідно) залишилася невикористаною.

Згідно із Законом № 3551 Мінветеранів визначено відповідальним за забезпечення формування і ведення Реєстру ветеранів війни, який створюється для забезпечення обліку ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб та інших осіб, на яких поширюється дія цього Закону; реалізації зазначеними особами пільг та інших соціальних гарантій, передбачених цим Законом та іншими законодавчими актами. Водночас станом на 01.05.2021 Мінветеранів Реєстр ветеранів війни не створено.

Як наслідок, на сьогодні немає єдиної системи обліку ветеранів війни та не здійснюється аналіз стану забезпечення їх встановленими законом пільгами та гарантіями. Інформація про облік ветеранів війни та надання їм соціальної допомоги ведеться в різних державних реєстрах та електронних базах даних, не пов'язаних між собою, що унеможлиблює централізований облік та аналіз відповідної інформації для якісного планування, верифікації забезпечення ветеранів війни пільгами, гарантіями, іншими соціальними послугами та їх адміністрування.

Несворення в Україні єдиного джерела для звернення ветеранів війни призводить до переадресації зазначених осіб до різних відомств, втрати часу і ускладнення отримання ними всієї інформації про пільги та соціальні гарантії.

На сьогодні Мінветеранів користується даними створеного ним Єдиного реєстру учасників АТО та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, який має обмежений доступ; обмін даними здійснюється не в автоматизований спосіб, оскільки немає виходу в Інтернет. За даними цього реєстру загальна кількість ветеранів, учасників бойових дій на 01.01.2020 і 01.01.2021 становить 378115 і 405408 осіб відповідно. За даними Мінветеранів, на сьогодні за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги здійснюється розробка програмного забезпечення Реєстру ветеранів війни.

Протягом 2019–2020 років за рахунок коштів державного бюджету забезпечено санаторно-курортним лікуванням осіб з числа постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС (крім осіб з інвалідністю) у 2019 році 36,2 відс. (5525 осіб), у 2020 році – 49,3 відс. 7518 осіб) загальної потреби. Особи з інвалідністю внаслідок війни забезпечені на 100 відс. потреби (384 і 427 осіб відповідно). Також виплачено особам з інвалідністю внаслідок війни грошову компенсацію за путівки: у 2019 році – 5 особам, у 2020 році – 10 особам, за проїзд до санаторію і в зворотньому

⁹¹ У 2019 і 2020 роках на суму 5113,7 і 10279,6 тис. грн відповідно.

напрямку – 5 і 17 особам відповідно, компенсацію вартості проїзду до реабілітаційних установ по 387 осіб.

Надання центрами постраждалим учасникам Революції Гідності та учасникам АТО послуг з психологічної реабілітації, соціальної і професійної адаптації, соціальної та психологічної допомоги в межах передбачених на відповідний рік обсягів бюджетних асигнувань не дає можливості врахувати потреби вказаних категорій у відповідній допомозі. Як наслідок, у 2019 і 2020 роках послуги з психологічної реабілітації отримали 2278 і 5657 осіб, або 41,4 і 87 відс. відповідно загальної кількості визначених у бюджетному запиті осіб, які її потребували, соціальної і професійної адаптації – 4318 і 3713 осіб, або 86,4 і 94,0 відс. відповідно, соціальну та психологічну допомогу – 76934 і 46329 осіб, або 112,3 і 65,3 відс. відповідно.

Для виплати одноразової грошової допомоги 97 членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в антитерористичній операції, та 201 особі з інвалідністю внаслідок війни (АТО) із резервного фонду державного бюджету у 2019–2020 роках Мінсоцполітики⁹² (січень–серпень 2019 року) і Мінветеранів (грудень 2019 року – 2020 рік) спрямовано 222356,05 тис. гривень⁹³.

4.2.1.2. Законодавча база.

Згідно з Положенням № 1175 **Мінветеранів є головним органом** у системі ЦОВВ, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності (далі – ветерани), членів сімей ветеранів та осіб, на яких поширюється дія Закону № 3551.

Дія Закону № 3551 поширюється, зокрема, на учасників АТО та постраждалих учасників Революції Гідності.

Законами про державний бюджет на 2019 і 2020 роки **Мінветеранів затверджено видатки за КПКВК 1501040.**

У паспортах бюджетної програми за Мінветеранів затверджено **п'ять напрямів використання бюджетних коштів**: санаторно-курортне лікування, заходи з психологічної реабілітації, міжнародні спортивні змагання «Ігри Нескорених», соціальна та психологічна допомога центрами, заходи з соціальної та професійної адаптації, за кожним з яких затверджено порядки використання бюджетних коштів (Порядки № 200, 497, 149, 179 відповідно).

Відповідно до пункту 3 частини першої статей 12, 14 Закону № 3551 **учасникам бойових дій** (відповідно до статей 5, 6) і **учасникам війни** (відповідно до статей 8, 9) надаються пільги, зокрема: безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування.

⁹² Мінсоцполітики виділено з резервного фонду у 2019 році (січень–серпень) 65244,5 тис. гривень.

⁹³ У 2019 і 2020 роках – 73856,3 і 148499,75 тис. грн відповідно.

Відповідно до пункту 3 частини першої статті 13 Закону № 3551 **особам з інвалідністю внаслідок війни** (стаття 7) надаються пільги, зокрема: безплатне позачергове щорічне забезпечення санаторно-курортним лікуванням з компенсацією вартості проїзду до санаторно-курортного закладу і назад. За бажанням осіб з інвалідністю замість путівки на санаторно-курортне лікування вони можуть **один раз на два роки одержувати грошову компенсацію**: особи з інвалідністю внаслідок війни I–II груп – у розмірі середньої вартості путівки, особи з інвалідністю внаслідок війни III групи – у розмірі 75 процентів середньої вартості путівки.

Згідно з **Порядком № 200** (у редакції на 12.03.2021) забезпечення путівками осіб здійснюється в межах виділених коштів пропорційно кількості осіб, узятих на облік для забезпечення санаторно-курортним лікуванням, згідно з договорами, які укладаються підрозділами органів соцзахисту з особами та санаторно-курортними закладами (пункт 16).

Грошова компенсація замість санаторно-курортної путівки особам з інвалідністю внаслідок війни виплачується в порядку та розмірах, визначених у Порядку № 785.

Порядок № 497 (у редакції на 12.03.2021) визначає механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за КПКВК 1501040 для проведення **заходів із психологічної реабілітації** постраждалих учасників Революції Гідності, учасників АТО, членів сімей загиблих (померлих) таких осіб; організації та забезпечення **підготовки національної збірної команди та її участі в міжнародних спортивних змаганнях «Ігри Нескорених»**.

До 10.07.2019 згідно з пунктом 2 Порядку № 497 головним розпорядником бюджетних коштів за КПКВК 2505150 визначено Мінсоцполітики, відповідальним виконавцем – Службу ветеранів, з 10.07.2019 – головним розпорядником і відповідальним виконавцем Мінветеранів за КПКВК 1501040.

Механізм організації проведення психологічної реабілітації учасників Революції Гідності і учасників АТО, членів сімей загиблих (померлих) таких осіб визначено Порядком № 1057.

Механізм відшкодування витрат на оплату проїзду постраждалих учасників Революції Гідності і учасників АТО (отримувачі послуг) до суб'єктів, що надають послуги із психологічної реабілітації, для проходження психологічної реабілітації та у зворотньому напрямку визначено Порядком № 528.

Порядок № 149 (у редакції на 12.03.2021) визначає механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за КПКВК 1501040 для **забезпечення функціонування центрів соціально-психологічної реабілітації**.

До 10.07.2019 згідно з пунктом 2 Порядку № 149 головним розпорядником бюджетних коштів за КПКВК 2505150 визначено Мінсоцполітики, розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня: Службу ветеранів – відповідальним виконавцем, центри соціально - соціально-психологічної реабілітації населення (далі – центри), з 10.07.2019 – головним розпорядником і

відповідальним виконавцем за КПКВК 1501040 Мінветеранів, розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня – центри.

Відповідно до розпорядження № 1007–р 5 центрів (Бородянський, Іванківський, Києво-Святошинський, Коростенський і центр м. Славутича) передано зі сфери управління Міністерства надзвичайних ситуацій до сфери управління Служби ветеранів. На виконання розпорядження № 377–р (із змінами, внесеними згідно з постановами № 887 і № 356 станом на 15.05.2020), на 01.01.2021 цілісні майнові комплекси державних організацій за переліком згідно з додатком (5 центрів) віднесено до сфери управління Мінветеранів.

Порядок № 179 (станом на 12.03.2021) визначає механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою 1501040 **для здійснення заходів із соціальної та професійної адаптації учасників АТО та постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей загиблих (померлих) таких осіб.**

До 10.07.2019 згідно з пунктом 2 Порядку № 179 головним розпорядником бюджетних коштів за КПКВК 2505150 визначено Мінсоцполітики, відповідальним виконавцем – Службу ветеранів, з 10.07.2019 – головним розпорядником і відповідальним виконавцем – Мінветеранів за КПКВК 1501040, розпорядники нижчого рівня – органи соцзахисту і підрозділи органів соцзахисту.

Механізм організації органами соціального захисту населення **заходів із соціальної та професійної адаптації учасників АТО, постраждалих учасників Революції Гідності та членів сімей загиблих (померлих) таких осіб визначено Порядком № 432.**

Відповідно до статті 3¹ Закону № 3551 (в редакції Закону № 2684) **Мінветеранів визначено відповідальним за забезпечення формування і ведення Реєстру ветеранів війни та його розпорядником.**

Одним із завдань Мінветеранів відповідно до Положення № 1175 є забезпечення формування і ведення Реєстру ветеранів війни. Водночас встановлено, що **станом на 01.01.2021 Мінветеранів Реєстру ветеранів війни не створено.**

Довідково. У Державному бюджеті України на 2020 рік Мінветеранів не передбачено капітальних видатків за КПКВК 1501010, що унеможливило придбання серверного обладнання для створення і функціонування Реєстру ветеранів війни. Розпорядженням № 1051–р Мінветеранів здійснено перерозподіл у межах затвердженого обсягу видатків за КПКВК 1501010, зокрема, зменшено видатки споживання і збільшено видатки розвитку у сумі 8264,0 тис. грн для придбання серверного обладнання⁹⁴, необхідного для введення в експлуатацію автоматизованої системи «Єдиний державний реєстр ветеранів війни» та сервісу «Е-ветеран».

При цьому Мінветеранів у бюджетному запиті на 2020 рік за КПКВК 1501010 вказало, що на даний час в Україні відсутня єдина система обліку ветеранів війни та здійснення аналізу стану забезпечення їх встановленими законом пільгами та гарантіями. Інформація про облік

⁹⁴ З відповідним ліцензійним програмним забезпеченням (терміном на 3 роки) і комутаційним обладнанням та комплекту міжмережевих екранів для захищеного доступу.

ветеранів війни та надання їм соціальної допомоги знаходиться в різних державних реєстрах, або на паперових та в електронних базах даних, не пов'язаних між собою. При звіренні інформація відрізняється, деякі дані взагалі відсутні в електронному вигляді. Зазначене унеможливорює централізований облік та аналіз інформації щодо ветеранів війни для якісного бюджетного планування, верифікацію забезпечення ветеранів війни пільгами, гарантіями, іншими соціальними послугами та їх адміністрування. Відсутнє єдине джерело для звернення ветеранів війни, їх переадресації до різних відомств призводить до втрати часу та ускладнює отримання необхідної допомоги **Створення Реєстру ветеранів війни забезпечить оперативне та коректне ведення обліку в Україні ветеранів війни, формування та адміністрування державних програм щодо соціального захисту, контроль за наданням пільг та соціальних гарантій ветеранам війни.**

Мінветеранів повідомило, що на сьогодні до початку функціонування Реєстру ветеранів війни у Міністерстві функціонує Реєстр учасників АТО/ООС, який має обмежений доступ без виходу до мережі Інтернет, обмін даними здійснюється не в автоматизований спосіб. Реєстр містить інформацію щодо надання статусу учасника бойових дій з числа АТО/ООС. Загальна кількість ветеранів учасників бойових дій становить **на 01.01.2020 – 378115 осіб, на 01.01.2021 – 405408 осіб**. Розробка програмного забезпечення Реєстру ветеранів війни здійснюється за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги.

Надання одноразової грошової допомоги передбачено частиною сьомою статей 13 і 15 Закону № 3551 (у редакції на 01.01.2021).

Виплата одноразової грошової допомоги відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів України і Переліку витрат, виділених із резервного фонду державного бюджету, за грудень 2019 року–2020 рік здійснювалася Мінветеранів (КПКВК 1501700). Протягом січня–серпня 2019 року здійснювалася Мінсоцполітики (КПКВК 2501700).

Порядок № 336 (у редакції станом на 03.04.2021) визначає механізм призначення та виплати одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в АТО, та особам з інвалідністю внаслідок війни (АТО).

Зокрема, пунктом 5 Порядку № 336 визначено, що **одноразова грошова допомога в разі загибелі** (смерті) осіб, зазначених у підпункті 1 пункту 3 цього Порядку, призначається та виплачується членам їх сімей у розмірі 750 прожиткових мінімумів, установлених законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому загинули (померли) особи, зазначені у підпункті 1 пункту 3 цього Порядку, рівними частинами.

Також відповідно до пункту 6 Порядку у № 336 **одноразова грошова допомога в разі встановлення інвалідності** внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання призначається та виплачується особам залежно від групи інвалідності в таких розмірах: 400 прожиткових мінімумів, установлених законом для працездатних осіб, – у разі встановлення інвалідності I групи; 300 прожиткових мінімумів, установлених законом для працездатних осіб, – у

разі встановлення інвалідності II групи; 250 прожиткових мінімумів, установлених законом для працездатних осіб, – у разі встановлення інвалідності III групи.

Розмір одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в АТО, та особам з інвалідністю внаслідок війни (АТО), визначається виходячи з розміру прожиткового мінімуму, встановленого на 1 січня календарного року, в якому особам встановлено інвалідність.

Довідково. Відповідно до пункту 7 Порядку № 336 (у редакції до 31.08.2019), заяви для призначення одноразової грошової допомоги подають Міжвідомчій комісії, утвореній Службою ветеранів, а з 31.08.2019 рішення про призначення одноразової грошової допомоги приймається Міжвідомчою комісією, утвореною Мінветеранів.

Відповідно до пункту 11 Порядку № 336 Мінветеранів не пізніше ніж через 14 робочих днів після прийняття рішення про надання грошової допомоги членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в АТО, та особам з інвалідністю внаслідок війни (АТО) подає відповідно до Порядку № 415 Кабінетові Міністрів України звернення та списки з відповідними розрахунками для виділення коштів із резервного фонду державного бюджету.

Законами про державний бюджет на 2019 і 2020 роки Мінветеранів затверджено видатки за КПКВК 1501030. У паспортах цієї бюджетної програми Мінветеранів затвердило **два напрями використання бюджетних коштів: фінансова підтримка і заходи щодо вшанування ветеранів війни.**

Відповідно до Положення № 1175 **Мінветеранів** співпрацює з громадськими об'єднаннями щодо визначення та реалізації пріоритетних напрямів державної політики з питань, що належать до компетенції Мінветеранів, **надає громадським об'єднанням ветеранів у встановленому законодавством порядку фінансову підтримку на конкурсній основі для реалізації програм** (проектів, заходів щодо вшанування ветеранів війни), проводить моніторинг та аналіз ефективності програм (проектів, заходів щодо вшанування ветеранів війни), реалізованих за рахунок коштів державного бюджету. Разом з тим, за інформацією Мінветеранів, **Міністерство не веде обліку ГОВ та не володіє інформацією щодо кількості ГОВ, внесених до Реєстру громадських об'єднань з 01.01.2019 по 01.01.2021.**

Порядок № 156 визначає механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за КПКВК 1501030.

Довідково. До 01.08.2019 згідно з пунктом 2 Порядку № 156 головним розпорядником бюджетних коштів за КПКВК 2505030 визначено Мінсоцполітики, відповідальним виконавцем – Службу ветеранів, з 01.08.2019 – головним розпорядником і відповідальним виконавцем – Мінветеранів за КПКВК 1501030.

З метою удосконалення конкурсної процедури щодо надання фінансової підтримки ГОВ Мінветеранів розроблено зміни до **Порядку № 156**, внесені постановою № 372 (набрала чинність 23.04.2021), які **сприяють більш прозорому плануванню і контролю за виконанням умов договорів.**

4.2.1.3. Виявлений стан справ.

У 2019–2020 роках Мінветеранів здійснювало видатки в частині соціального захисту та підтримки учасників АТО, постраждалих учасників Революції Гідності та членів їх сімей за 3-ма КПКВК 1501040, 1501030, 1501700.

Довідково. Мінветеранів затверджено за КПКВК 1501010 у 2019–2020 роках 170430,4 тис. грн, касові видатки – 158574,6 тис. грн, не використано за 2019–2020 роки 11855,8 тис. гривень.

Зокрема, на 2019–2020 роки Мінсоцполітики (за поданням Служби ветеранів) заплановано за КПКВК 2505150 і 2505030, а з 2020 року Мінветеранів за 1501040 і 1501030 загалом **505669,6 тис. грн, у т. ч. за КПКВК 1501040** на здійснення заходів із психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням ветеранів війни на загальну суму **458765,0 тис. грн** (2019 рік – 212365,0 тис. грн, 2020 рік – 246400,0 тис. грн), **за КПКВК 1501030** на фінансову підтримку і заходи – **46904,6 тис. грн** (2019 рік – 29224,1 тис. грн, 2020 рік – 17680,5 тис. грн), з них на фінансову підтримку – 42972,6 тис. грн⁹⁵; на заходи щодо вшанування ветеранів війни – 3932,0 тис. гривень⁹⁶.

Визначену у бюджетних запитах потребу на 2019 і 2020 роки сформовано: за КПКВК 1501040 – на підставі даних органів соцзахисту, зокрема щодо кількості **постраждалих учасників Революції Гідності і учасників АТО/ООС** (крім осіб з інвалідністю внаслідок війни), які перебувають на обліку в органах соціального захисту населення та потребують санаторно-курортного лікування, в обсязі 80 відс. (10676 осіб) і 85 відс. (12275 осіб) поданої загальної потреби та **осіб з інвалідністю внаслідок війни** з числа постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС та прирівняних до них осіб в обсязі 100 відс. поданої загальної потреби (397 і 412 осіб).

Довідково. Згідно з пунктом 6 розділу III Середньострокового плану № 275 передбачено забезпечити щонайменше 85 відсотків потреби надання соціальних послуг, зокрема учасникам АТО/ООС;

за КПКВК 1501030 – на фінансову підтримку на підставі пропозицій громадських організацій, спілок, всеукраїнських об'єднань ветеранів, ГОВ незалежно від наявності у них всеукраїнського статусу тощо на заходи щодо вшанування ветеранів війни, відзначення історичних і пам'ятних дат, проведення науково-практичних конференцій.

На 2019 і 2020 роки **за КПКВК 1501040** Мінветеранів затверджено видатки 110905,6 тис. грн (52,2 відс. потреби) і 246400,0 тис. грн (100 відс. потреби) відповідно (загалом **357305,6 тис. грн**).

Довідково. Відповідно до розпорядження № 321-р бюджетні призначення, передбачені Мінсоцполітики за КПКВК 2505150 на суму 110905,6 тис. грн, відповідальним виконавцем якої була Служба ветеранів, передані у 2019 році Мінветеранів за новим КПКВК 1501040.

У 2019 і 2020 роках Мінветеранів виділено за КПКВК 1501040, з урахуванням змін, 326207,7 тис. гривень⁹⁷.

⁹⁵ 2019 рік – 27852,3 тис. грн, 2020 рік – 15120,3 тис. гривень.

⁹⁶ 2019 рік – 1371,8 тис. грн, 2020 рік – 2560,2 тис. гривень.

⁹⁷ 2019 рік – на суму 112679,6 тис. грн, 2020 рік – на суму 213528,1 тис. гривень.

Довідково. У зв'язку із введенням напряду міжнародні спортивні змагання «Ігри Нескорених» у 2019 році збільшено бюджетні призначення на 1774,0 тис. грн, у 2020 році – на 305,0 тис. грн (на соціальну та психологічну допомогу центрам).

У 2020 році згідно з розпорядженням № 1460-р Мінветеранів здійснено перерозподіл видатків у сумі 35277,1 тис. грн (через карантин) шляхом зменшення видатків споживання за КПКВК 1501040 на суму 30996,9 тис. грн і збільшення видатків розвитку (розподіл додаткового обсягу субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання житлі приміщення для деяких категорій осіб), з них за КПКВК 1511040 – на 8142,4 тис. грн, КПКВК 1511050 – на 20025,5 тис. грн, КПКВК 1511060 – на 6051,4 тис. грн, КПКВК 1511070 – на 1057,8 тис. гривень. Крім того, розпорядженням № 1563-р Мінветеранів скорочено за загальним фондом державного бюджету обсяг видатків споживання на 2180,0 тис. гривень.

Протягом 2019 і 2020 років за КПКВК 1501040 використано загалом 313235,8 тис. грн⁹⁸, фактичне виконання становить відповідно 96,8 і 95,6 відс. затверджених кошторисом, з урахуванням змін, видатків.

Наприкінці 2019 і 2020 років частина виділених асигнувань у сумі 12971,9 тис. грн⁹⁹ (3,1 відс. на 2019 рік і 4,4 відс. на 2020 рік) залишилася невикористаною.

На забезпечення санаторно-курортним лікуванням протягом 2019–2020 років виділено, з урахуванням змін, 152667,6 тис. грн¹⁰⁰, з яких використано 147133,7 тис. гривень¹⁰¹.

За даними органів соцзахисту, кількість постраждалих учасників Революції Гідності (крім осіб з інвалідністю внаслідок війни), які перебувають на обліку в органах соцзахисту та потребують санаторно-курортного лікування, станом на 01.01.2019 і на 01.01.2020 – 15250 осіб.

Дані щодо кількості осіб, які отримали санаторно-курортне лікування, грошову компенсацію замість путівки на санаторно-курортне лікування і грошову компенсацію вартості проїзду до санаторію і в зворотному напрямку протягом 2019 і 2020 років, наведено у таблиці 17.

Таблиця 17

Дані щодо кількості осіб, які отримали санаторно-курортне лікування, грошову компенсацію замість путівки на санаторно-курортне лікування і грошову компенсацію вартості проїзду протягом 2019 і 2020 років

Категорія осіб	Кількість осіб						Відсоток виконання	
	2019 рік		2020 рік			факт 2019-2020 роки	2019 рік	2020 рік
	план	факт	план	план (зі змінами)	факт			
Особи з інвалідністю внаслідок війни з числа постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС, у т. ч.:	408	384	495	495	427	811	94,1	86,3
- осіб з інвалідністю I групи, яких супроводили	8	7	12	12	5	12	87,5	41,7
- осіб з інвалідністю I та II групи, яких супроводили	3	3	6	6	-		100	-

⁹⁸ 2019 рік – 109134,1 тис. грн, 2020 рік – 204101,7 тис. гривень.

⁹⁹ У 2019 році – 3545,5 тис. грн та у 2020 році – 9426,4 тис. гривень.

¹⁰⁰ 2019 рік – 51009,7 тис. грн, 2020 рік – 101657,9 тис. гривень.

¹⁰¹ 2019 рік – 50820,4 тис. грн, 2020 рік – 96313,3 тис. гривень.

Категорія осіб	Кількість осіб						Відсоток виконання	
	2019 рік		2020 рік			факт 2019-2020 роки	2019 рік	2020 рік
	план	факт	план	план (зі змінами)	факт			
Всього кількість осіб з числа постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС (крім осіб з інвалідністю), які отримали послуги з санаторно-курортного лікування, у т. ч. :	5437	5525	8577	7353	7518	13043	101,6	102,2
- учасники бойових дій*		5450			7393			
- постраждали учасники Революції Гідності*		54			82			
- учасники війни*		21			43			
Разом	5845	5909	9072	7848	7945	13854	101,1	101,2
Різниця	64			97				
Особи з інвалідністю внаслідок війни з числа постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС, яким фактично виплачена грошова компенсація замість путівки на санаторно-курортне лікування, з яких:	31	5	24	24	10	15		
- особи з інвалідністю внаслідок війни III групи	23	3	17	17	4	7		
- особи з інвалідністю внаслідок війни I та II групи	8	2	7	7	6	8		
Особи з інвалідністю внаслідок війни з числа постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС, які отримали грошову компенсацію вартості проїзду до санаторію і в зворотному напрямку	408	5	495	495	17	22		
Кількість осіб з числа постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС, які отримали грошову компенсацію вартості проїзду до реабілітаційних установ	424	387	400	400	387	774		

Отже, всього протягом 2019–2020 років отримали санаторно-курортне лікування **13854 особи**, з них особи з інвалідністю внаслідок війни з числа постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС – 811 осіб, особи з числа постраждалих (крім осіб з інвалідністю) учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС – 13043 особи. Грошову компенсацію замість путівки на санаторно-курортне лікування і на проїзд отримало 811 осіб.

Особи з інвалідністю забезпечені санаторно-курортним лікуванням на 100 відсотків. Рівень забезпечення санаторно-курортним лікуванням осіб з числа постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС (крім осіб з інвалідністю) у 2019 році – 36,2 відс., у 2020 році – 49,3 відсотка.

***Довідково.** Такий рівень забезпечення путівками пояснюється у 2019 році рівнем виділених асигнувань – 52,3 відс. визначеної потреби, а у 2020 році при 100 відс. забезпеченості асигнуваннями за напрямом санаторно-курортне лікування Мінветеранів застосовано нову граничну вартість путівки у розрізі пільгових категорій ветеранів, установлених наказами Мінветеранів № 4 і № 84, яка більше попередньої у зв'язку із поліпшенням умов перебування осіб у санаторно-курортних закладах. Також Мінветеранів розширено перелік базових послуг, що входять до вартості санаторно-курортної путівки. Крім того, збільшилась загальна кількість осіб, які потребують санаторно-курортне лікування, і потребу відкориговано у розрізі пільгових категорій ветеранів.*

У 2019–2020 роках на надання центрами постраждалим учасникам Революції Гідності та учасникам АТО соціальної та психологічної допомоги спрямовано 28732,8 тис. грн і використано 28588,8 тис. грн, на здійснення заходів психологічної реабілітації – 85350,2 і 82950,6 тис. грн відповідно, соціальної та професійної адаптації – 53980,7 і 50804,2 тис. грн відповідно.

У межах виділених асигнувань потребу у коштах і кількості осіб, які потребували таких послуг, враховано у 2019 році: на здійснення заходів з психологічної реабілітації на 35 і 35 відс. відповідно, з соціальної та професійної адаптації – 76 і 76 відс. відповідно, надання соціальної та психологічної допомоги центрами – 64,5 відс. і 100 відс. відповідно; у 2020 році: 100 і 84,9 відс., 100 і 87,4 відс., 100 і 100 відс. відповідно.

Дані щодо кількості осіб (постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО), яким у 2019 і 2020 роках заплановано та фактично надано центрами послуги з психологічної реабілітації, з соціальної і професійної адаптації та соціальну та психологічну допомогу (за даними Мінветеранів), наведено у таблиці 18.

Таблиця 18

Дані щодо кількості осіб, яким заплановано та надано центрами послуг з психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації та соціальної та психологічної допомоги за 2019 і 2020 роки

од.

Напрями використання коштів	2019 рік			2020 рік			Відсоток забезпечення загальної потреби	
	Загальна потреба	Потреба під обсяг виділених асигнувань	Фактичне виконання	Загальна потреба	Потреба під обсяг виділених асигнувань	Фактичне виконання	2019 рік	2020 рік
Заходи психологічної реабілітації	5500	1920	2278	6500*	5519	5657	41,4	87,0
Заходи з соціальної та професійної адаптації	5000	3804	4318	3951	3455	3713	86,4	94,0
Соціальна та психологічна допомога центрами	68480	68480	76934	70950	70950	46329	112,3	65,3
Разом	78980	74205	83530	81401	79924	55699		

Отже, у 2019 і 2020 роках послуги з психологічної реабілітації отримали 41,4 і 87 відс. загальної кількості визначених на відповідний рік у бюджетному запиті осіб, які їх потребували; з соціальної та професійної адаптації – 86,4 і 94 відс. відповідно, надано соціальну та психологічну допомогу центрами – 112,3 і 65,3 відс. відповідно.

Довідково. Слід зазначити, що планова кількість послуг на надання центрами соціальної та психологічної допомоги визначається шляхом аналізу річної звітності, наявного персоналу та кількості представників цільових груп-отримувачів послуг на території обслуговування (фактично видатки плануються на забезпечення діяльності центрів).

За даними звітів про виконання паспорта бюджетної програми станом на 01.01.2020 і 01.01.2021 Мінветеранів вказано, що в межах виділених асигнувань у 2019 і 2020 роках частка осіб, що пройшли психологічну реабілітацію, отримали соціальну та професійну адаптацію (**крім соціальної та психологічної**

допомоги центрами), у загальній кількості, які звернулися до органів соцзахисту за отриманням таких послуг, становила 100 відс. осіб¹⁰².

Крім того, на здійснення заходів з підготовки національної збірної України для участі в міжнародних спортивних змаганнях «Ігри Нескорених» Мінветеранів спрямовано у 2019–2020 роках 4390,8 тис. грн, з яких використано 2673,0 тис. грн (проведено 6 навчально-тренувальних зборів). Як наслідок, частина виділених асигнувань (1717,8 тис. грн) залишилася невикористаною.

Причини невикористання: у 2019 році – неможливість проведення процедури закупівель товарів (послуг) на суму 1695,8 тис. грн (відповідно до Закону № 265 та річного розпису і плану асигнувань 13.11.2020 виділено 1774,0 тис. грн); у 2020 році – 22,0 тис. грн у зв'язку з карантинними обмеженнями (відмінено проведення заходів).

На 2019–2020 роки за **КПКВК 1501030 затверджено** видатків на суму **22477,3 тис. грн** (76,9 відс. загальної потреби) і 17680,5 тис. грн (100 відс.) відповідно (**загалом 40157,8 тис. грн**), з них: на **фінансову підтримку – 36225,8 тис. грн** (2019 рік – 21105,5 тис. грн (75,8 відс. потреби), 2020 рік – 15120,3 тис. грн (100 відс.)), **на заходи** щодо вшанування ветеранів війни – 1371,8 і 2560,0 тис. грн відповідно (100 відс.).

З урахуванням внесених змін Мінветеранів у 2019 і 2020 роках виділено **11307,0 тис. грн**¹⁰³ (або 40 і 13 відс. початково затверджених бюджетом призначень), з яких використано 9230,1 тис. гривень¹⁰⁴.

З урахуванням внесених Законами № 265 і № 553 змін до законів про державний бюджет на 2019 і 2020 роки відповідно зменшено бюджетні призначення на фінансову підтримку і заходи щодо вшанування ветеранів війни на 22596,9 тис. грн (2019 рік – 13476,3 тис. грн, 2020 рік – 9120,3 тис. грн). Здійсненим перерозподілом видатків державного бюджету за відповідними бюджетними програмами згідно з розпорядженнями № 1460–р і № 1563–р, загалом зменшено обсяг видатків на 2020 рік на суму 6254,2 тис. грн, у т. ч. на фінансову підтримку – 5464,2 тис. грн, на заходи щодо вшанування ветеранів війни – 790,0 тис. гривень.

Зменшення видатків обґрунтовано обмеженнями реалізації розроблених ГОВ проєктів, для виконання яких надається фінансова підтримка, в умовах карантину. Як наслідок, за рахунок перерозподілу видатків за КПКВК 1501030 збільшено на 4280,2 тис. грн видатки на виплату грошової компенсації за жилі приміщення пільговим категоріям громадян за КПКВК 1511040, 1511050, 1511060 і 1511070.

¹⁰² У паспорті затверджено показники: візьмуть участь у заходах з психологічної реабілітації: 2019 рік – 1920 осіб, 2020 рік – 5519 осіб, отримають послуги з соціальної та професійної адаптації: 2019 рік – 3804 особи, 2020 рік – 3455 осіб.

¹⁰³ 2019 рік – 9001,0 тис. грн, 2020 рік – 2306,0 тис. гривень.

¹⁰⁴ 2019 рік – 7432,8 тис. грн, 2020 рік – 1797,3 тис. гривень.

Протягом 2019–2020 років фінансову підтримку отримало 15 ГОВ¹⁰⁵ (31 відс. запланованих), виконано ГОВ проєктів 17 од.¹⁰⁶ (14,4 відс.), участь у виконаних ГОВ проєктах взяли 31348 осіб¹⁰⁷ (67,3 відс.), проведено 39¹⁰⁸ (72,2 відс.) заходів загальнодержавного рівня з відзначення святкових, пам'ятних та історичних дат, в яких взяли участь 4080 осіб¹⁰⁹ (101 відс.).

У 2019 і 2020 роках за КПКВК 1501030 **Мінветеранів не використано 2076,9 тис. грн** (2019 рік – 1568,2 тис. грн, 2020 рік – 508,7 тис. грн).

Довідково. Не використано у 2019 році: 940,7 тис. грн – економія у результаті надання фінансової підтримки ГОВ з урахуванням даних проміжної звітності; 627,5 тис. грн – зменшено витрати при укладанні договорів на проведення заходів щодо вшанування ветеранів війни; у 2020 році: через карантинні обмеження (на фінансову підтримку спрямовано 165,6 тис. грн, заходи щодо вшанування ветеранів війни – 343,1 тис. грн).

За КПКВК 1501700 Мінветеранів здійснювало виплату одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в АТО, та особам з інвалідністю внаслідок війни відповідно до Порядку № 336.

Дані щодо виділених коштів із резервного фонду державного бюджету за 2019–2020 років за КПКВК 2501700 (Мінсоцполітики) і КПКВК 1501700 (Мінветеранів) відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів України на виплату одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в АТО, та особам з інвалідністю внаслідок війни наведено у таблиці 19.

Таблиця 19

**Дані про виділені кошти з резервного фонду на виплату
одноразової грошової допомоги**

тис. грн							
Рік	Статус (сім'я)	Мінсоцполітики		Мінветеранів		Разом	
		Кількість осіб	Сума	Кількість осіб	Сума	Кількість осіб	Сума
2019	Членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в АТО	33	39515,25	4	5164,5	37	44679,75
	Особа з інвалідністю внаслідок війни (АТО)	56	25729,3	7	3447,25	63	29176,55
Разом		89	65244,55	11	8611,75	100	73856,3
2020	Членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в АТО			61	77868,75	61	77868,75
	Особа з інвалідністю внаслідок війни (АТО)			138	70975,5	138	70975,5
Разом				199	148844,25	199	148844,25
2019-2020 рр		89	65244,55	210	157456,0	299	222700,55

Загалом протягом 2019–2020 років для виплати одноразової грошової допомоги 97 членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в АТО та

¹⁰⁵ Заплановано – 48 осіб

¹⁰⁶ Заплановано – 118 одиниць.

¹⁰⁷ Заплановано – 46603 особи.

¹⁰⁸ Заплановано 54 одиниці.

¹⁰⁹ Заплановано – 4036 осіб.

201 особі з інвалідністю внаслідок війни (АТО) використано коштів із резервного фонду державного бюджету на загальну суму 222356,05 тис. гривень.

Станом на 01.01.2021 за КПКВК 1501700 не використано 344,5 тис. гривень.

У зв'язку з тим, що такі виплати із резервного фонду протягом січня-серпня 2019 року за КПКВК 2501700 здійснювалися Мінсоцполітики, а з грудня 2019 року і протягом 2020 року – Мінветеранів (КПКВК 1501700), на сьогодні Мінветеранів не володіє узагальненою інформацією щодо **фактично виплаченої суми** одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в АТО, та особам з інвалідністю внаслідок війни (АТО) з моменту набрання чинності постанови № 336.

4.2.1.4. Рекомендації Кабінету Міністрів України:

- доручити Мінветеранів вжити заходів щодо завершення у 2021 році розроблення і введення в експлуатацію Реєстру ветеранів війни.

5. РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО І СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

5.1. Аналіз стану управління та нагляду у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування

5.1.1. Висновок.

Внаслідок складного та суперечливого правового регулювання існуюча система управління системою загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування в Україні є неструктурованою за спільними цілями і завданнями, що негативно впливає на внутрішню систему контролю, інституційну спроможність забезпечити доступність, повноту та своєчасність отримання застрахованими особами та членами їх сімей страхових виплат та соціальних послуг.

5.1.1.1. Законодавча база.

Із прийняттям у 1998 році Основ колишня радянська система соціального страхування припинила існування. Впродовж п'яти років в Україні було запроваджено **всі** (за винятком медичного) **визначені Основами** види загальнообов'язкового державного соціального страхування, а саме: від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (Закон № 1105), на випадок безробіття (Закон № 1533), у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності (Закон № 2240), пенсійне страхування (Закон № 1058) та відповідно створено три (цільові страхові фонди (страховики))¹¹⁰, на яких покладено повноваження щодо

¹¹⁰ Страховиками є цільові страхові фонди, що беруть на себе зобов'язання щодо надання застрахованим особам матеріального забезпечення і соціальних послуг при настанні страхових випадків (стаття 6 Основ).

керівництва і управління за визначеними законом видами загальнообов'язкового державного соціального страхування (стаття 14 Основ).

Як впливає із змісту статті 14 Основ, **здійснення керівництва та управління** видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, проведення акумуляції страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечення фінансування виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням тощо згідно з затвердженими статутами **покладено на страхові фонди**, які є **некомерційними самоврядними організаціями**, що діють на **підставі статутів**, не можуть займатися іншою діяльністю, крім тієї, для якої їх створено, та використовувати свої кошти (що не включаються до складу Державного бюджету України) на цілі, не пов'язані з цією діяльністю.

Управління страховими фондами здійснюється на паритетній основі державою і представниками суб'єктів соціального страхування, які призначають, обирають (делегують) своїх представників до складу **правління, та виконавчими дирекціями страхових фондів**, які забезпечують визначені законами конкретні види соціального страхування. **Робочими органами виконавчої дирекції** є її управління, відділення тощо.

5.1.1.2. Виявлений стан справ.

Аналізом встановлено такі факти:

✓ бюджети ПФУ, Фонду соцстрахування та Фонду безробіття та зміни до них затверджуються **Кабінетом Міністрів України**, протягом місяця з дня набрання чинності законом про Державний бюджет України (пункт 12 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1058, пункт 14 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України), що **уповільнює процес оперативного реагування** у разі необхідності внесення змін до бюджетів. Як результат, у II кварталі 2020 року ПФУ здійснювалися видатки до внесення змін до бюджету, які фактично були внесені лише у липні 2020 року;

✓ до коштів трьох фондів застосовується **казначейська форма обслуговування** відповідно до **Порядків № 523** (Фонд соцстрахування та Фонд безробіття) і **№ 312** (ПФУ), що передбачено Бюджетним кодексом України (підпункт 2 пункту 14 розділ VI). При цьому пункт 4 статті 4 Закону № 1105 і пункт 4 статті 16 Закону № 1533 у частині передбачення казначейської форми обслуговування в порядку, передбаченому для обслуговування Державного бюджету України, не узгоджуються з підпунктом 2 пункту 14 розділу IV Бюджетного кодексу України, яким передбачено застосування казначейського обслуговування коштів страхових фондів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Аналіз засвідчив, що зазначені вище порядки **регламентують лише відкриття рахунків** в органах Казначейства; зарахування страхових коштів та інших платежів на рахунки та повернення помилково зарахованих коштів; перерахування коштів та отримання готівкових коштів, **які відрізняються один від одного та від Порядку № 1407**, який регламентує умови казначейського

обслуговування державного бюджету за витратами, що **негативно впливає на стан контролю** за коштами страхових фондів, а саме:

- **визначаються різні умови руху та використання коштів страхових фондів.** Так, проведення витрат по рахунках Фонду соцстрахування та Фонду безробіття здійснюються ДКСУ на підставі платіжних доручень та документів, що підтверджують цільове спрямування коштів (у т. ч. при здійсненні публічних закупівель);

- **не передбачено покладання на органи Казначейства повноважень контролю,** зокрема за здійсненням видатків в межах показників, затверджених бюджетом (кошторисом) у процесі оплати; неприйняттям до виконання платіжних доручень у разі призупинення або обмеження законодавством окремих видів видатків тощо;

- **не передбачено подання внутрішніх документів,** що використовуються органами Фонду соцстрахування при складанні та виконанні бюджету (кошториси, зведені кошториси, довідки про зміни до кошторисів тощо), **до органів Казначейства;**

- ✓ **постійні структурно-організаційні зміни,** які впродовж понад 7 років відбуваються з податковими органами, **негативно впливають на виконання ними своїх повноважень,** зокрема з адміністрування ЄСВ, основного джерела коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування (стаття 20 Основ). Підтвердженням цього є **зменшення відсотка сплати ЄСВ (до 96 відс.),** порівняно з попередніми роками, коли цю функцію виконував ПФУ (станом на 01.01.2014 **понад 98 відс.),** а також встановлені аналізом **та наведені нижче факти,** що **негативно впливають на формування обсягів планових показників** надходжень ЄСВ.

Довідково. Починаючи з 01.10.2013 виконання функцій з адміністрування ЄСВ відповідно до Закону України від 04.07.2013 № 406 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» передано від ПФУ Міністерству доходів і зборів України, що діяло відповідно до Положення, затвердженого Указом Президента України від 18.03.2013 № 141, і ліквідовано згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 № 67 з наступним відновленням¹¹¹ діяльності ДПС та Державної митної служби України як правонаступників його прав та обов'язків у відповідних сферах діяльності. Проте вже через два місяці Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 21.05.2014 № 160 про реорганізацію Міндоходів шляхом утворення Державної фіскальної служби, як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України, що діє згідно з Положенням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 № 236, і реалізує, зокрема, державну політику з адміністрування ЄСВ у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати ЄСВ. При цьому ця постанова на дату аналізу є чинною.

У 2019 році Кабінетом Міністрів України в чергове прийнято рішення про реорганізацію ДФС та постановою від 06.03.2019 № 227 зі змінами затверджено Положення про ДПС і Державну митну службу України. Водночас лише згідно

¹¹¹ З одночасним припиненням здійснення заходів щодо реорганізації Державної податкової служби та Державної митної служби, розпочатих відповідно до Указу Президента України від 24.12.2012 № 726 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади».

з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 682-р «Питання Державної податкової служби» зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 25.09.2019 № 846, прийнято рішення погодитися з пропозицією Мінфіну щодо **можливості здійснення ДПС функцій і повноважень ДФС, що припиняється, зокрема з реалізації державної політики з адміністрування ЄСВ;**

✓ **управління загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням здійснює Пенсійний фонд** (у період до його перетворення в самоврядну організацію відповідно до пункту 12 Прикінцевих положень Закону № 1058), що діє відповідно до Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2014 № 280, як **центральный орган виконавчої влади**, діяльність якого **спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України** через **Міністра соціальної політики**, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та здійснює ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню. Як результат, на **ПФУ поширюються всі норми щодо структури ЦОВВ і граничної чисельності працівників, які є державними службовцями, але утримується він за рахунок власних коштів.**

Це накладає на ПФУ певні обмеження у його діяльності, зокрема виконання окремих рішень Уряду щодо призначення (перерахунку) пенсій окремим категоріям населення залежно від віку чи належності до певної пільгової категорії, а не страхового стажу та заробітку, а також проведення виплат, що не стосуються цього виду страхування, зменшує **рівень його незалежності** як установи, що має ознаки цільового страхового фонду.

Керівництво діяльністю ПФУ здійснює правління, але його чисельність і персональний склад затверджує **Кабінет Міністрів України (замість делегування представників держави на паритетній основі до складу правління).**

У той же час **процес перетворення Пенсійного фонду в самоврядну, самоокупну організацію через нерозв'язання проблем, пов'язаних із залежністю виконання його бюджету від коштів державного бюджету, наявністю дефіциту відстрочено на невизначений термін;**

✓ **управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, на сьогодні покладено на Фонд соцстрахування, який розпочав своє повноцінне функціонування з серпня 2017 року, або через понад два з половиною роки з дати набуття чинності Законом № 77 (01.01.2015), яким було передбачено його створення з метою оптимізації видатків та ефективного використання коштів шляхом злиття двох страхових фондів ФССНВ і ФСС з ТВП.**

Водночас аналіз засвідчив, що **реорганізація була тривалою і супроводжувалася окремими недоліками, спричиненими як недостатньо**

обґрунтованими управлінськими рішеннями, так і окремими **правовими прогалинами** в законодавстві, що звело нанівець ефект від її проведення.

Внаслідок **недостатнього відпрацювання організаційно-правових механізмів** процедури реорганізації паралельно з існуванням новоутвореного Фонду соцстрахування **виконавчі дирекції та робочі органи ФССНВ і ФСС з ТВП** два з половиною роки виконували функції та завдання, передбачені Законом № 1105.

Так, з листопада 2015 року **повноваження щодо припинення ФСС з ТВП і ФССНВ**, їх робочих органів, утворення комісій з їх реорганізації та затвердження їх персонального складу законодавчо **було покладено на відповідні виконавчі дирекції цих фондів без встановлення граничного терміну завершення** цієї процедури (пункт 6 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1105 зі змінами, внесеними Законом № 736). **І лише через рік** Законом України від 06.12.2016 № 1774 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» **встановлено терміни для припинення виконавчої дирекції ФСС з ТВП** шляхом приєднання до Фонду соцстрахування (протягом **30 днів** з дня набрання цим Законом чинності (**01.01.2017**)), а також **створення робочих органів ВД Фонду** та їх відділень згідно зі структурою, затвердженою його правлінням.

Фактично, виконання Фондом соцстрахування функцій та завдань, визначених Законом № 1105, згідно з рішенням його правління від 24.05.2017 № 34, розпочалося з **01.08.2017**, а процедура припинення діяльності ВД ФСС з ТВП **розтяглася в часі на чотири роки до 16.02.2021**.

Довідково. Державним реєстратором внесено запис від 16.02.2021 до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань про припинення ВД ФСС з ТВП.

Затягування процедури припинення ВД ФСС з ТВП уповноваженими на це особами **пояснювалося запереченням** Головного управління ДФС у м. Києві, **вилученням правоохоронними органами документів** в рамках кримінального провадження, **наявністю відкритих проваджень** у адміністративних та цивільних справах, двох неприпинених юридичних осіб на тимчасово окупованій території.

Фактично лише **після отримання** Головним управлінням ДФС у м. Києві у вересні 2018 року доступу до матеріалів кримінального провадження та формування **28.02.2019** повідомлення про відкликання заперечень проти проведення державної реєстрації припинення юридичної особи і довідки про відсутність заборгованості було **усунуто перешкоду** для здійснення державної **реєстрації припинення юридичної особи** відповідно до законодавства.

І лише через півтора року правлінням Фонду соцстрахування прийнято постанову від 02.10.2020 № 24, згідно з якою ВД цього Фонду погоджено внесення змін до персонального складу комісії з припинення ВД ФСС з ТВП у зв'язку з невиконанням своїх повноважень. При цьому **впродовж понад двох років до функціональних обов'язків** заступника директора ВД Фонду

Т. Блажинської¹¹² відповідно до їх розподілу між керівництвом ВД Фонду було віднесено лише забезпечення процедури завершення припинення ВД ФСС з ТВП (у 2019, 2020 роках їй нарахована заробітна плата з нарахуваннями щонайменше у сумі **946,2 тис. гривень**).

Новий склад комісії на підставі наданих сторонами соціального діалогу пропозицій затверджено наказом ВД Фонду від 14.01.2021 № 13-од, державна реєстрація змін складу та голови комісії відбулася 27.01.2021.

5.1.1.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити

Мінфіну, Мінсоцполітики, Мінекономіки та страховим фондам:

розглянути питання узгодження фактичної структури управління страховими фондами з визначеною Основами;

- підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо узгодження з підпунктом 2 пункту 14 розділу VI Бюджетного кодексу України пункту 4 статті 4 Закону № 1105 і пункту 4 статті 16 Закону № 1533 у частині застосування казначейського обслуговування коштів страхових фондів, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

5.1.2. Висновок.

Створені для управління Фондом соцстрахування та контролю за його діяльністю постійно діючі органи (правління, громадська рада та виконавча дирекція) у 2019, 2020 роках не в повному обсязі забезпечили оперативне та продуктивне управління, прозорість прийняття рішень, що негативно вплинуло на результати діяльності Фонду. Робота Громадської ради у 2019 році була малопродуктивною, а з лютого 2020 року взагалі вплив термін повноважень її наявного складу, який станом на 01.01.2021 не оновлено.

Зміна впродовж 2018–2020 років трьох директорів ВД Фонду, що супроводжувалася численними судовими провадженнями, на тлі нестабільної роботи правління Фонду соцстрахування і Громадської ради не сприяла ефективній діяльності Фонду соцстрахування, негативно вплинула на систему внутрішнього контролю, а також призвела до додаткових видатків з його бюджету на судові витрати та виплати за рішеннями суддів за вимушений прогул, у зв'язку з визнанням незаконними рішень про звільнення окремих керівників, працівників ВД Фонду та її робочих органів.

5.1.2.1. Законодавча база.

Згідно з статтею 5 Закону № 1105 та пунктом 1.6 Статуту Фонду соцстрахування безпосереднє управління Фондом соцстрахування здійснюють його правління та ВД Фонду.

¹¹² Звільнена згідно з постановою правління Фонду соцстрахування від 25.02.2021 № 19 за систематичне невиконання без поважних причин обов'язків, покладених на неї трудовим договором та правилами внутрішнього трудового розпорядку, відповідно до пункту 3 частини першої статті 40 КЗпП.

Представники держави призначаються Кабінетом Міністрів України, представники застрахованих осіб обираються (делегуються) репрезентативними на національному рівні всеукраїнськими об'єднаннями профспілок, а представники роботодавців – репрезентативними на національному рівні всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців.

Відповідно до частини четвертої статті 6 Закону № 1105 і пункту 3.2 розділу III Регламенту роботи правління Фонду соцстрахування його чергові засідання проводяться відповідно до затвердженого ним плану, але не рідше одного разу на квартал.

ВД Фонду згідно з частиною першою статті 8 Закону № 1105 є постійно діючим виконавчим органом правління Фонду, підзвітним йому та проводить діяльність від імені Фонду соцстрахування в межах та в порядку, визначених Статутом і Положенням про ВД Фонду, затвердженим постановою правління Фонду соцстрахування від 24.01.2017 № 5, організовує та забезпечує виконання рішень правління Фонду соцстрахування та здійснює матеріально-технічне забезпечення його роботи. Перелік основних завдань, повноважень та обов'язків ВД Фонду встановлено статтею 8 Закону № 1105, розділом 5 Статуту Фонду соцстрахування, розділами II і III Положення про ВД Фонду.

ВД Фонду очолює директор, який призначається та звільняється правлінням Фонду соцстрахування, входить до його складу з правом дорадчого голосу та зокрема, затверджує розподіл обов'язків між заступниками директора ВД Фонду, укладає договори, видає довіреності, відкриває і закриває рахунки в установах банку, підписує фінансові документи тощо.

Згідно зі статтею 8 Закону № 1105 у разі неприйняття правлінням Фонду соцстрахування рішення про призначення директора ВД протягом двох місяців таку кандидатуру для затвердження Кабінетом Міністрів України вносить керівник центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, за погодженням з комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Контроль за діяльністю Фонду соцстрахування відповідно до частини другої статті 53 Закону № 1105 здійснює Громадська рада. Порядок її утворення та діяльності затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 № 555.

Державний нагляд у сфері соціального страхування, як впливає із змісту статті 54 Закону № 1105, здійснюють уповноважені Кабінетом Міністрів України центральні органи виконавчої влади (що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення (Мінсоцполітики) і реалізує державну політику з охорони праці (Державна служба України з питань праці).

5.1.2.2. Виявлений стан справ.

Як засвідчив аналіз, у 2019, 2020 роках склалася ситуація, за **якої контроль за діяльністю Фонду страхування не забезпечувався** у нормативно передбаченому обсязі всіма залученими до цього органами:

✓ **діяльність правління Фонду соцстрахування була недостатньо продуктивною та результативною, зокрема через кадрові зміни в Уряді, його засідання проводилися нерегулярно, здебільшого позапланово.** Так, за два роки із 10 засідань проведено лише одне чергове засідання, у III кварталі 2019 року, I та II кварталах 2020 року засідання взагалі не проводилися, що не узгоджується з частиною четвертою статті 6 Закону № 1105, згідно з якою засідання проводяться відповідно до затвердженого плану, але не рідше одного разу на квартал. При цьому на засіданнях 26 лютого, 30 травня і 26 листопада 2019 року правлінням Фонду соцстрахування жодних рішень прийнято не було.

Як результат, окремі питання в межах повноважень, визначених статтею 7 Закону № 1105, Статутом і Регламентом роботи правління Фонду соцстрахування вирішувало із значним запізненням, або взагалі не вирішувало. Так, правлінням Фонду соцстрахування:

- не затверджено програму робіт Фонду на 2019, 2020 роки та звіт про її виконання (абзац восьмий пункту 8 частини першої статті 7 Закону № 1105); план проведення засідань правління Фонду на 2019, 2020 роки (пункт 3.1. Розділу III Регламенту роботи правління Фонду) (замість щорічно у IV кварталі); не схвалено усі подані до Мінсоцполітики проєкти бюджету Фонду (пункт 10 частини першої статті 7 Закону № 1105);

- звіти про виконання бюджету Фонду та про результати його діяльності за 2018 рік затверджено у жовтні 2020 року (поряд зі звітами за 2019 рік), що спричинено непередбаченням Законом № 1105 умов та термінів затвердження правлінням таких звітів;

- звіт директора ВД Фонду про її діяльність, у т. ч. про використання страхових коштів, виконання рішень правління Фонду соцстрахування та з інших питань діяльності у I кварталі 2019, 2020 років не заслуховувався (пункт 10.2 розділу X Регламенту роботи правління Фонду);

- за окремими нормативно-правовими та розпорядчими актами ФССНВ і ФСС з ТВП, що регламентують роботу Фонду соцстрахування з виконання його статутних завдань, не прийнято відповідних рішень (пункт 9 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1105), про що зазначено у Звіті нижче;

❖ **Громадська рада Фонду соцстрахування у 2019, 2020 роках діяла в складі, обраному на установчих зборах 01.02.2018 (Голова – Назаренко Б. С.), її робота була малопродуктивною та нерегулярною, а термін повноважень сплив вже у лютому 2020 року, що негативно вплинуло на досягнення мети її створення, встановленої частиною другою статті 53 Закону № 1105 – забезпечення виконання Фондом соцстрахування його статутних завдань і цільового використання коштів.**

Аналіз засвідчив, що після обрання складу Громадської ради до кінця 2018 року її засідання взагалі не проводилися; у 2019, 2020 роках відбулося по одному засіданню (23.05.2019 і 21.02.2020, що продовжувало попереднє). Станом на 01.01.2021 установчі процедури не завершено, новий склад Громадської ради не обрано.

Довідково. ВД Фонду 17.08.2020 на офіційному сайті Фонду соцстрахування повідомила про початок процедури утворення ініціативної робочої групи з підготовки

установчих зборів для формування нового складу Громадської ради із визначенням граничного терміну подання кандидатур до 21.08.2020, або із запізненням на півроку з дати закінчення повноважень попереднього складу.

❖ **нестабільна робота ВД Фонду внаслідок зміни за три роки трьох її директорів, що супроводжувалася судовою тяганиною та суперечками залучених до цього сторін.**

Так, аналіз засвідчив, що майже півтора року після звільнення (15.05.2018) правлінням Фонду соцстрахування за пропозицією Міністра соціальної політики України Рєви А. О., наданою у порядку здійснення державного нагляду, **директора ВД Фонду Баженкова Є. В. за одноразове грубе порушення трудових обов'язків згідно з пунктом 1 статті 41 КЗпП, до його поновлення на посаді¹¹³ (наказ ВД Фонду про призначення від 14.11.2019), виконання обов'язків директора ВД Фонду було покладено на заступника директора ВД Фонду Нестерова С. В., який ще три місяці продовжував виконувати такі обов'язки під час вирішення суперечки щодо поновлення на посаді Баженкова Є. В.**

Довідково. Підставою для звільнення Баженкова Є. В. було невиконання ним пункту 1.3. Протокольного доручення правління Фонду соцстрахування від 14.12.2017 № 7, внаслідок чого 12 об'єктам нерухомого майна Фонду змінено форму власності із загальнодержавної / державної на приватну, про що детально наведено в Звіті нижче.

У зв'язку з непогодженням Мінсоцполітики із рішенням суду щодо поновлення Баженкова Є. В. на посаді, за поданням Міністерства, Мін'юстом наказом від 26.11.2019 № 3638/5 **скасовано його реєстрацію державним реєстратором як директора ВД Фонду.** У свою чергу, в 2020 році зазначений наказ Мін'юсту відповідно до рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 01.07.2020, ухвали Шостого апеляційного адміністративного суду від 29.09.2020 і Постанови Верховного Суду України від 23.12.2020 у справі № 640/23944/19 **визнано протиправним і скасовано.** Отже, склалася ситуація, за якої **наявний наказ про призначення Баженкова директором ВД Фонду, відсутні рішення правління Фонду соцстрахування про його поновлення на посаді за рішенням суду та наказ про звільнення, яка не вирішена і на дату підписання акта (01.04.2021).**

Довідково. За даними офіційного сайту Інституту модернізації змісту освіти, у липні 2020 року Є. Баженкова призначено в.о. директора цього інституту.

Внаслідок невиконання правлінням Фонду соцстрахування своїх повноважень щодо **призначення нового директора ВД Фонду або поновлення за рішенням суду існуючого, Кабінет Міністрів України, виходячи із статті 8 Закону № 1105 (за поданням Міністра соціальної політики України Ю. Соколовської і погодженням Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів від 15.01.2020 № 24) розпорядженням від 24.01.2020 № 34-р призначив директором ВД Фонду Думу О. О.**

¹¹³ За рішенням Печерського районного суду м. Києва від 08.11.2019 № 757/26939/18ц, яким скасовано відповідну постанову правління та стягнуто з Фонду соцстрахування середній заробіток за час вимушеного прогулу.

Однак вже через чотири місяці правлінням Фонду (постанова від 14.05.2020 № 7) прийнято рішення про звільнення Думи О. О. відповідно до пункту 2 частини першої статті 40 КЗпП, у зв'язку із виявленням невідповідності займаній посаді з дня наступного після закінчення тимчасової непрацездатності.

Довідково. Підставою для такого рішення була інформація тимчасової комісії, створеної на виконання постанови правління Фонду соцстрахування від 22.04.2020 № 5, з числа його членів, із залученням представника Державної служби України з питань праці. Зокрема, встановлено випадки порушення за період з 31.01.2020 по 22.04.2020 директором ВД Фонду Думою О.О. законодавства про працю та загальнообов'язкове державне соціальне страхування, порядку фінансування робочих органів ВД Фонду. Наприклад, неправомірно виплачено матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань працівникам ВД Фонду, які пропрацювали менше 6 місяців; незаконно призначено в.о. заступників директора ВД Фонду; безпідставно і з порушенням законодавства укладено деякі договори.

За результатами роботи комісії за дорученням правління Фонду соцстрахування від 14.05.2020 № 2 ВД Фонду подано заяву до Національної поліції України, якою в Єдиному реєстрі досудових розслідувань зареєстровано кримінальне провадження № 12020100100004563 від 03.06.2020 про вчинення Думою О. О. злочину, передбаченого частиною другою статті 191 Кримінального кодексу України.

Фактично, лише через чотири місяці ВД Фонду видано наказ від 10.09.2020 № 40-к про звільнення Думи О. О., що пов'язано із скасуванням судової заборони¹¹⁴ щодо таких дій, і стримувало призначення нового директора ВД Фонду до жовтня 2020 року, або майже на півроку.

5.1.2.3. Рекомендації.

Мінсоцполітики і Фонду соцстрахування

вивчити питання удосконалення контролю за діяльністю Фонду соцстрахування, у т. ч. щодо доцільності покладання таких повноважень статтею 53 Закону № 1105 на громадську раду Фонду соцстрахування, та за необхідності надати відповідні пропозиції Кабінету Міністрів України;

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо внесення змін до Закону № 1105 у частині визначення термінів затвердження щорічних звітів про виконання бюджету Фонду соцстрахування та про його діяльність;

Правлінню Фонду соцстрахування забезпечити щорічне затвердження планів проведення засідань правління, програми робіт Фонду соцстрахування,

¹¹⁴ Згідно з ухвалою Дарницького районного суду м. Києва від 13.05.2020 (справа № 753/7014/20) заборонено, зокрема Фонду соцстрахування та будь-яким його органам управління, а також будь-яким іншим органам або особам приймати будь-які рішення та/або вчинювати будь-які дії, спрямовані на звільнення, припинення повноважень, відсторонення від виконання повноважень, обмеження повноважень Думи О. О., як директора ВД Фонду. Постановою від 01.09.2020 Київського апеляційного суду апеляційна скарга ВД Фонду задоволена, визнано незаконною і скасовано ухвалу Дарницького районного суду м. Києва, ухвалою Верховного Суду України від 07.10.2020 відмовлено Думі О. О. у відкритті касаційного провадження. Ухвалою Дарницького районного суду м. Києва від 22.10.2020 розпочато нове провадження.

проектів бюджетів і звітів про їх виконання, звітів про результати діяльності Фонду соцстрахування з дотриманням вимог Закону № 1105 і його Статуту.

5.1.3. Висновок.

Заходи, вжиті Фондом соцстрахування для забезпечення раціонального використання майна, отриманого після злиття ФСС з ТВП і ФССНВ, були недостатньо ефективними. Це спричинено правовими прогалинами в законодавстві, що регулює питання власності. Як результат, створено високі ризики можливої втрати майна та ускладнено розпорядження ним. Витрати на утримання надлишкового майна, що не використовується, за понад три роки становили близько 5,3 млн гривень. Водночас правлінням Фонду соцстрахування та його ВД не застосовано всіх важелів контролю за використанням робочими органами в регіонах наявного майна, що свідчить про певні недоліки системи внутрішнього контролю.

5.1.3.1. Законодавча база.

З 01.08.2017 із закінченням процедури припинення ФСС з ТВП і ФССНВ все їх майно, права та обов'язки передано Фонду соцстрахування як правонаступнику, що повинен забезпечити вжиття заходів з раціонального та ефективного використання цього майна та реалізацію надлишкового майна, яке не використовується (пункт 5, підпункт 2 пункту 7 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1105, постанова правління Фонду соцстрахування від 24.05.2017 № 34 «Деякі питання реорганізації фондів соціального страхування»).

Джерелами формування майна, яке перебуває у власності Фонду соцстрахування, є майно, придбане за рахунок коштів соціального страхування, а також майно, передане йому у власність іншими власниками (частина перша статті 13 Закону № 1105). Правом розпоряджатися майном, яке перебуває у власності Фонду соцстрахування, наділено виключно його правління, а робочі органи здійснюють тільки управління майном (Закон № 1105, Статут Фонду соцстрахування). Відповідно до статті 316 ЦКУ право власності визначається як право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

Статтею 81 ЦКУ встановлено класифікацію юридичних осіб залежно від порядку їх створення: юридичні особи приватного права (створюються на підставі установчих документів) та юридичні особи публічного права (створюються на підставі розпорядчого акта Президента України, органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування). Статтями 324–327 ЦКУ визначено такі види права власності: Українського народу, приватної, державної та комунальної власності. Суб'єктами права приватної власності є фізичні та юридичні особи. Право державної власності від імені та в інтересах держави здійснюють органи державної влади. Управління майном, що є у комунальній власності, здійснюють безпосередньо територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування.

5.1.3.2. Виявлений стан справ.

Аналіз засвідчив, що Основи, Закон № 1105 та будь-який інший нормативний акт не визначають право власності на майно страхових фондів. До введення в дію ЦКУ майно ФСС з ТВП і ФССНВ не мало ознак ні державної, ні приватної власності.

Зміст чинних положень законодавства також **унеможливлює надання однозначної відповіді стосовно права власності на майно Фонду соцстрахування**. Фактично склалася ситуація, коли Фонд соцстрахування, що має ознаки юридичної особи публічного права, для забезпечення своєї діяльності використовує майно, яке знаходиться у його приватній власності, та інше майно, передане в оперативне управління.

Це проблемне питання **загострилося** в процесі **перереєстрації нерухомого майна ФСС з ТВП та ФССНВ на Фонд соцстрахування** як правонаступника.

У зв'язку із цим **майно Фонду соцстрахування в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень зареєстровано із різним правом власності або не перереєстровано**. Це створило **високі ризики** його можливої **втрати**, ускладнило управління ним і загостило суперечки між керівництвом ВД Фонду, його правлінням та Мінсоцполітики.

Так, станом на **01.01.2021**, або за понад три роки, із **389 будівель** (приміщень) перереєстровано **150 об'єктів** (38,6 відс.) із **правом державної власності**, **154 об'єкти** (39,6 відс.) із **правом приватної власності**, перебуває в оперативному управлінні **7 об'єктів** (1,8 відс.), а **ще 78 об'єктів¹¹⁵** (20 відс.), зокрема приміщення ВД Фонду (м. Київ, вул. Боричів Тік, 28, 30), досі **не перереєстровано**.

Аналогічна ситуація має місце і з земельними ділянками. Так, станом на 01.01.2021 із **163 земельних ділянок**, на яких розміщено об'єкти нерухомого майна Фонду соцстрахування, **не перереєстровано 115** з них, або **70,6 відсотка**.

Правова невизначеність також **стримує** прийняття правлінням Фонду соцстрахування **рішень щодо ефективного розпорядження надлишковим майном**, зокрема його реалізації або передачі в оренду, **витрати на збереження та утримання щороку зростають** (у 2017 році становили 0,6 млн грн, у 2018 році – 1,7 млн грн, у 2019 році – 1,4 млн грн, у 2020 році – 1,6 млн. гривень). Так, на початок 2021 року ¹¹⁶ **не використовувалося 71 із 327** власних і 7 в оперативному управлінні **будівель** (приміщень), **116 із 173** автомобілів, **47 із 128** господарських споруд і приміщень (гаражі, машино-місця, складські приміщення). Найбільша кількість будівель знаходиться в чотирьох регіонах України (Запорізька, Миколаївська, Сумська, Рівненська області) – 26 приміщень (36,6 відс.) площею 7 тис. кв. м (або 57,2 відс. загальної площі, що не використовується), зокрема санаторій-профілакторій «Перемога» (м. Миколаїв) площею 3,1 тис. кв. м, що не працює.

¹¹⁵ З них 55 об'єктів розташовані на тимчасово окупованих територіях.

¹¹⁶ Без тимчасово окупованих територій.

Окремі приміщення не використовуються через їх незадовільний стан і необхідність проведення ремонтних робіт. Крім того, наявні об'єкти незавершеного будівництва адмінбудівель (м. Житомир (1 тис. кв. м), Запоріжжя (5,6 тис. кв. м), утримання яких потребує фінансових витрат (сплата податків тощо).

Разом з тим в окремих регіонах робочі органи ВД Фонду **продовжують використовувати орендовані приміщення**. Незважаючи на зменшення їх кількості за період з 01.08.2017 по 31.12.2020 у **2,6 раза** (до 253 об'єктів), а також збільшення кількості приміщень з річною орендною платою у **розмірі 1 грн у 14 разів** (до 173), **середня вартість** орендної плати в розрахунку на 1 кв. м площі скоротилась лише на **19,3 відс.** (з 66,7 до 53,8 грн), щорічні **видатки** на оренду становили **понад 13 млн грн на рік, тобто були суттєвими**.

Однією з причин такого стану є **недостатньо обґрунтовані спільні рішення правління Фонду, ВД та її окремих робочих органів** щодо створення, незважаючи на відсутність власних приміщень, двох відділень в одному місті на невеликій відстані один від одного, що **не сприяє оптимізації видатків на їх утримання та свідчить про недоліки системи внутрішнього контролю**. Наприклад, за оренду двох приміщень Тернопільського міського і районного відділень (24 і 6 працівників та 8 і 15,2 кв. м площа в розрахунку на 1 особу відповідно), розташованих на відстані 1,6 км один від одного, і двох приміщень Ужгородського міського і районного відділень (13 і 6 працівників та 9,6 і 16,5 кв. м) – 600 м, **щорічно загалом сплачується понад 600 тис. гривень**.

Заходи щодо розміщення працівників Фонду соцстрахування в центрах адміністративних послуг «Прозорий офіс» не є системними і розповсюдженими (станом 01.01.2021 створено лише 188 віддалених робочих місць). Як наслідок, для віддалених робочих місць Фондом соцстрахування продовжують орендуватися приміщення, зокрема у 23 – створено по 1 робочому місцю, у 4 – по 2 робочих місць, вартість оренди за окремими з них є **досить високою**. Так, щомісячна плата за оренду приміщення представництва Сватівського відділення управління ВД Фонду в Харківській області в смт Білокуракине для 1 працівника площею **19,5 кв м** становила 127 грн за 1 кв. м, або 2476,5 гривні.

З введенням в дію з 01.10.2020 окремих положень Закону № 157 **право на укладання нових і пролонгацію існуючих договорів оренди державного та комунального майна без проведення аукціону**, зокрема з **річною орендною платою у розмірі 1 грн**, на відміну від ПФУ, **не поширено на Фонд соцстрахування**. Зазначене може призвести до додаткового збільшення витрат на оренду приміщень, за розрахунками, **на понад 2,5 млн грн на рік**.

Аналіз засвідчив, що **правлінням Фонду соцстрахування і його ВД у межах чинного правового поля не вжито достатніх заходів із належного внутрішнього контролю за майном Фонду, зокрема:**

- **правлінням Фонду соцстрахування і на сьогодні не затверджено порядку розпорядження його майном**, проєкт якого розроблено ВД Фонду ще **на початку 2019 року**. Натомість ВД Фонду та її робочі органи продовжують користуватися Порядком списання майна ФССНВ, затвердженим постановою правління ФСС НВ від 30.11.2010 № 49. Проєкт порядку містить **певні недоліки**,

зокрема **розширює повноваження** директора і начальників управлінь ВД Фонду у регіонах щодо **списання майна** вартістю до **200 тис. грн** (проти 50 тис. грн згідно з чинним Порядком), **не встановлює** механізм розгляду питання про списання майна і контроль за ним тощо, що у разі його прийняття може **створити ризики зниження рівня контролю** за списанням майна і **втрати прозорості прийняття рішень**. Це, наприклад, дозволить списати, зокрема, всі легкові автомобілі, що використовуються для забезпечення діяльності Фонду соцстрахування, оскільки вони придбані до 2009 року, а їх первісна вартість менше 200 тис. грн;

- ВД Фонду **не забезпечено системного внутрішнього контролю за щоквартальним**¹¹⁷ поданням її **робочими органами звітів** про списання основних засобів за 2018–2020 роки і їх змістом. Це ускладнює оперативний моніторинг і попередження втрати майна при його списанні. При тому, що управлінням ВД Фонду в Харківській області за даними бухгалтерського обліку в 2018 році списано значну кількість основних засобів (11,5 відс. первісної вартості станом на 01.01.2018), звіт за 2018 рік подано лише під час проведення аналізу Рахунковою палатою в січні 2021 року, а управлінням ВД Фонду в Дніпропетровській і Кіровоградській областях щоквартальні звіти за 2019 рік подані в квітні 2020 року, за 2020 рік – лише за I квартал.

Більшість звітів **не містять відомостей про оприбутковані** товарно-матеріальні цінності, отримані в результаті демонтажу (зокрема, належні до списання комп'ютери, монітори, сервери, принтери, копіювальні апарати, холодильники, в складі яких містяться дорогоцінні метали, а деякі з них введені в експлуатацію в 2017–2018 роках). Звіти, подані управлінням ВД Фонду в Вінницькій області, не містять обов'язкових реквізитів (дати затвердження та періоду складання звіту), в Житомирській області – даних про рік введення основних засобів в експлуатацію;

- **управліннями ВД Фонду в Донецькій, Одеській, Харківській областях** в 2019–2020 роках **не дотримано вимоги** щодо обов'язкового з **13.09.2017** погодження ВД Фонду проєктів нових договорів оренди **нерухомого майна** (підпункт 3.2 пункту 3 наказу ВД Фонду від 12.02.2018 № 11). Наприклад, управлінням ВД Фонду в Одеській області для розміщення працівників управління в м. **Одеса** укладено **без погодження з ВД Фонду** договір від 01.02.2020 оренди приміщення площею **464,1 кв м** із вартістю орендної плати в місяць **157,8 тис. гривень**.

5.1.3.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити

Мінфіну, Мінсоцполітики, Мінекономіки та страховим фондам:

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо визначення форми власності майна страхових фондів і законодавчого

¹¹⁷ Передбачено Порядком списання майна ФССНВ, затвердженим постановою правління ФССНВ від 30.11.2010 № 49.

закріплення її в Основах і відповідних нормативно-правових актах, що регулюють діяльність страхових фондів, а також віднесення Фонду соцстрахування до юридичної особи публічного права;

Мінсоцполітики і Фонду соцстрахування підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект змін щодо включення Фонду соцстрахування та його робочих органів до переліку суб'єктів, які мають право на отримання в оренду державного та комунального майна без проведення аукціону згідно із Законом № 157.

Правлінню Фонду соцстрахування і ВД Фонду:

затвердити порядок розпорядження майном;
поширити практику розміщення віддалених робочих місць працівників Фонду соцстрахування в центрах адміністративних послуг «Прозорий офіс»;
посилити внутрішній контроль за списанням майна, вжити дієвих заходів з раціонального та ефективного використання майна, яке не використовується.

5.1.4. Висновок.

Сформована за результатами злиття двох фондів структура робочих органів ВД Фонду та їх відділень внаслідок незастосування єдиних підходів була невпорядкованою і негнучкою. Необґрунтовані рішення впродовж 2017–2019 років, згідно з якими, за відсутності власних нормативів і належного внутрішнього контролю, здійснено розподіл граничної чисельності працівників, визначено чисельний склад та створено внутрішні підрозділи окремих робочих органів Фонду соцстрахування, знівеливали результати раніше досягнутої оптимізації видатків на його утримання.

5.1.4.1. Законодавча база.

Відповідно до пункту 5.3 Статуту Фонду соцстрахування робочими органами ВД Фонду є її управління в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі, які мають відділення в районах та містах обласного значення. Згідно з Законом № 1105 рішення про створення та реорганізацію робочих органів ВД Фонду та їх відділень приймається правлінням Фонду соцстрахування на підставі затвердженої ним структури.

Діюча структура органів Фонду соцстрахування та його ВД затверджена постановою правління Фонду соцстрахування № 50 зі змінами, внесеними постановами № 8, 63, гранична чисельність працівників – постановою № 47, зі змінами, внесеними постановою № 8, і погодженими з Мінфіном та Мінсоцполітики. Типові структури управлінь ВД Фонду та їх відділень (в розрізі самостійних структурних підрозділів та/або спеціалістів за напрямом), нормативна чисельність працівників управлінь (не більше 35 відс. загальної граничної чисельності працівників робочого органу) затверджені постановою № 35. Згідно з Положенням про ВД Фонду проект структури органів Фонду соцстрахування та граничну чисельність працівників готує та подає на розгляд правлінню ВД Фонду та в межах затвердженої граничної чисельності працівників здійснює її розподіл між робочими органами та їх відділеннями.

Директор ВД Фонду затверджує її штатний розпис та управління в областях і м. Києві, погоджує штатні розписи відділень. ВД Фонду здійснює керівництво своїми робочими органами, контроль за їх діяльністю, зокрема виконання ними своїх завдань, її наказів, рішень правління Фонду соцстрахування тощо.

5.1.4.2. Виявлений стан справ.

Як встановлено аналізом **за результатами оптимізації** структури та переведення з **01.08.2017** працівників ФССНВ і ФСС з ТВП до органів Фонду соцстрахування:

- загальну **кількість робочих органів та їх відділень скорочено на 146 од.** або на **третину** (з **453** на 31.07.2017 до **307** на 01.01.2018);

- граничну **чисельність працівників** – на **3476** шт. од., або на **40,1 відс.** (з **8668** на 31.07.2017 до **5192** на 01.01.2018), з них ВД Фонду – 132 шт. од., або на 46,8 відс. (з 282 на 31.07.2017 до 188 на 01.08.2018 і 150 на 01.11.2018). З **01.04.2019** граничну чисельність працівників **перерозподілено** між робочими органами залежно від кількості застрахованих осіб, що перебувають на обліку.

Після 01.04.2019 зміни до структури робочих органів і граничної чисельності працівників **не вносились**, незважаючи на проведену в 2020 році адміністративно-територіальну реформу. Станом на **01.01.2021** в органах Фонду соцстрахування **вакантними** були **264 шт. посади**, або **5,1 відс.**, з них 101 шт. посада, або понад 38 відс., у м. Києві (70 шт. од.) та Київській області (31 шт. од.).

Як засвідчив аналіз, **формування структури та чисельності** працівників Фонду соцстрахування впродовж 2017–2019 років супроводжувалося в окремих випадках організаційними **недоліками** і **недотриманням** робочими органами ВД Фонду **рішень його правління та рекомендацій ВД Фонду**, що свідчить про **відсутність належного внутрішнього контролю**, зокрема:

- ✓ затверджена та введена в дію з **01.01.2018** за рішенням правління Фонду соцстрахування структура **була недосконалою** у частині окремих робочих органів. Так, **два відділення** (Сніженське міське відділення управління ВД Фонду в Донецькій області, Нижньосірогозьке відділення управління ВД Фонду в Херсонській області) були **ліквідовані без рішення правління Фонду**; **одне відділення** (Новотроїцьке відділення управління ВД Фонду в Херсонській області) **визначено таким, що ліквідовується**, але фактично діяльність **не припинило**; до сфери обслуговування Вітовського відділення управління ВД Фонду в Миколаївській області та Каховського відділення управління ВД Фонду в Херсонській області **не включені** м. Снігурівка і Верхньорогачицький район відповідно;

- ✓ структура окремих робочих органів не враховувала пріоритети оптимізації видатків, доступності, покращення якості надання послуг страхувальникам і застрахованим особам, а також проведену адміністративно-територіальну реформу 2020 року.

Так, **Миколаївський район включено** до сфери обслуговування Миколаївського міського відділення та Очаківського відділення одночасно. Таким рішенням також не враховано, що адміністративним центром

Миколаївського району є **м. Миколаїв**, а основне транспортне сполучення населених пунктів Миколаївського району з м. Очаків здійснюється через **м. Миколаїв**.

У деяких містах обласного значення **створено два відділення** – районе і міське, які **розміщувалися в одному приміщенні** (у м. Біла Церква районне (штатна чисельність 13 од.) і міське **відділення** (9 од.), у яких загалом на обліку¹¹⁸ перебувало 27 тис. страхувальників та 90,9 тисяч застрахованих осіб, що значно менше, порівняно з іншими відділеннями (Києво-Святошинським відділенням управління ВД Фонду у Київській області обслуговувалося 32,7 тис. страхувальників та 115,7 тис. застрахованих осіб, а його штатна чисельність становить лише 13 од.) або **один поряд з іншим** (міста Полтава, Черкаси, Хмельницький, Тернопіль, Ужгород, Суми). При цьому в окремих випадках такі **рішення**, як вже зазначено вище, прийнято за **відсутності власних приміщень для їх розміщення**. Наприклад, у м. Суми функціонує **три органи Фонду соцстрахування**: Сумське міське відділення має власну будівлю (752,2 кв. м), Сумське відділення та управління ВД Фонду в Сумській області, розміщені в одному орендованому приміщенні;

✓ робочими органами **не враховано рекомендації ВД Фонду** щодо:

- **можливості об'єднання відділень** із розрахунковою штатною чисельністю **менш як 6 шт. од.** Станом на 01.01.2021 функціонувало два відділення (Олександрівське і Недригайлівське) із чисельністю 5 шт. од.;

- **обмеження з 01.01.2018** чисельності працівників управління ВД Фонду в регіоні **25 відс.** загальної граничної чисельності робочого органу **не дотримано всіма** робочими **органами** ВД Фонду (у середньому цей показник становив **33,4 відс.** проти 25 відс.). При цьому **в шести регіонах** (Кіровоградська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Черкаська області) цей показник **перевищував 40 відс.**, а в м. Києві досяг **56,7 відс.** (від 170 до 300 шт. од.);

✓ **структури відділень окремих робочих органів затверджено без дотримання** затвердженої правлінням Фонду соцстрахування **типової структури**. Наприклад, до штатних розписів Хмельницького, Вітовського відділень (15 шт. од.) **включено посаду** заступника начальника відділення, передбачену для відділень зі штатною чисельністю **більше 15 шт. од.** До штатних розписів Хмельницького і Хмельницького міського, Тернопільського міського, Вітовського і Миколаївського міського відділень включено **не передбачені типовою структурою** посади головного спеціаліста або відділу (сектора) з питань бухгалтерського обліку та фінансових питань (від 2 до 3 шт. од.), посади головного спеціаліста з юридичних питань або юридичного відділу (сектору) (2 шт. од.). **Штатна чисельність управлінь** ВД Фонду в Волинській, Кіровоградській, Миколаївській областях і м. Києві станом на 01.01.2021 **перевищувала** визначений правлінням Фонду соцстрахування з **01.01.2019 норматив** на 2, 1, 1 і 1 шт. од. відповідно;

¹¹⁸ Станом на 01.10.2020.

✓ **невідпрацювання** правлінням Фонду соцстрахування та його ВД **нормативів** визначення чисельного складу, створення внутрішніх підрозділів ВД Фонду та її робочих органів призвело до формування **неупорядкованої та безсистемної їх структури**. Наприклад, у штатному розписі ВД Фонду у одних випадках для структурних **підрозділів з чисельністю від 2 до 3 шт. од. передбачено створення відділу** (забезпечення діяльності колегіальних органів, організаційно-методологічного забезпечення роботи страхових експертів, страхових виплат, технологічного обліку страхувальників, організації надання медичної реабілітації) із **посадою начальника відділу, а в інших з аналогічною чисельністю – сектору** (публічних закупівель, адміністративних видатків тощо). У складі **окремих управлінь** (по роботі зі страхувальниками, по роботі з персоналом, внутрішнього аудиту, юридичне управління тощо) створено відділи з чисельністю 3 шт. од. (у складі начальника, заступника начальника і одного головного спеціаліста), а в інших – **відділи, у яких посада заступника начальника** передбачена лише при чисельності **4 та більше** штатних одиниць.

Аналогічні випадки мали місце в штатних розписах **майже половини робочих органів ВД Фонду** (зокрема, в Закарпатській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій областях) та їх відділень.

Зазначене вище свідчить **про недосконалість системи внутрішнього контролю**.

5.1.4.3. Рекомендації.

Правлінню Фонду соцстрахування спільно з ВД Фонду забезпечити упорядкування організаційної структури (унормування порядку розподілу граничної чисельності працівників між робочими органами, їх відділеннями з урахуванням адміністративно-територіальної реформи, формування структури внутрішніх підрозділів ВД Фонду та її робочих органів).

5.1.5. Висновок.

Здійснення органами Фонду соцстрахування, ФСС з ТВП, ФССНВ вивільнення працівників внаслідок їх злиття та оптимізації структури і чисельності працівників, в окремих випадках з порушенням законодавства про працю, призвело до визнання судами їх звільнення незаконним і свідчить про певні недоліки системи внутрішнього контролю. У результаті з бюджету Фонду соцстрахування впродовж 2018–2020 років понесено додаткові витрати на виплату середнього заробітку за час вимушеного прогулу, відшкодування витрат державним центрам зайнятості на виплату допомоги по безробіттю у зв'язку з поновленням на роботі працівників у сумі щонайменше 7,7 млн гривень. При цьому органи Фонду соцстрахування не скористалися правом встановлення винних в незаконному звільненні працівників осіб для відшкодування заподіяної матеріальної шкоди.

5.1.5.1. Законодавча база.

Відповідно до статей 134, 136, 233 КЗпП працівники несуть матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної з їх вини організації у

випадку, коли службова особа винна в незаконному звільненні працівника, покриття якої провадиться шляхом подання позову до відповідного суду. Стягнення з керівників організацій та їх заступників матеріальної шкоди в судовому порядку провадиться за позовом вищестоящего в порядку підлеглості органу. Строк звернення до суду, зокрема з питань стягнення з працівника матеріальної шкоди, заподіяної організації – один рік з дня виявлення шкоди.

Відповідно до статті 237 КЗпП обов'язок покрити заподіяну організації шкоду у зв'язку з оплатою працівникові часу вимушеного прогулу, якщо його звільнення було здійснено з порушенням закону і це встановлено судом, покладається на винну в незаконному звільненні службову особу. Згідно з статтею 35 Закону № 1533 роботодавець зобов'язаний відшкодувати суми виплаченої допомоги та вартості наданих соціальних послуг безробітному у разі поновлення його на роботі за рішенням суду.

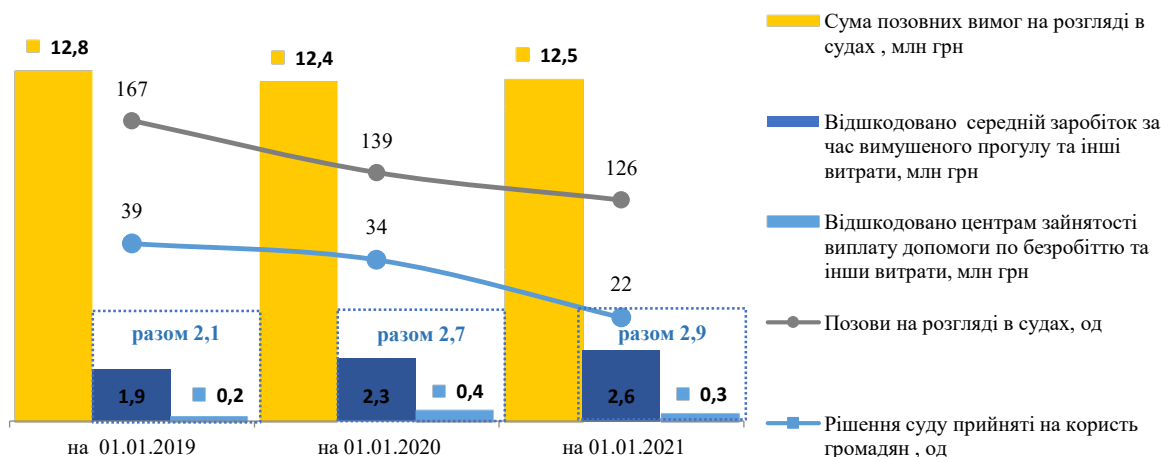
5.1.5.2. Виявлений стан справ.

Аналіз засвідчив, що у Фонді соцстрахування від **50 відс.** до понад **70 відс.** позовних вимог, які щороку розглядались судами, були **подані** звільненими працівниками **ВД Фонду, зокрема і керівним складом** (в. о. заступника директора ВД Фонду соцстрахування Чигиринська С. Б. (згідно з рішенням суду середній заробіток за час вимушеного прогулу – 0,6 млн грн, судовий розгляд справи триває), **директором ВД Фонду соцстрахування Баженковим Є. В. (0,9 млн грн і є ризик збільшення цієї суми на час затримки виконання рішення суду згідно зі статтею 236 КЗпП (за наявності на виконання рішення суду наказу про призначення Баженкова Є.В. директором ВД Фонду, фактично він не працює на цій посаді).**

Основними причинами визнання судами звільнення працівників **незаконним були:** встановлення судом **вибіркових підходів** до громадян, **недоведення зміни істотних умов праці** та безпідставність звільнення через відмову від продовження роботи у зв'язку зі зміною істотних умов праці, **недотримання двомісячного строку** попередження працівників про їх наступне звільнення з ініціативи власника, **неврахування переважного права** на залишення на роботі при вивільненні у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці, ненадання пропозицій, виходячи із всіх наявних вакантних посад тощо. Крім того наявні випадки **звільнення** та поновлення за рішенням суду на роботі окремих працівників **двічі.**

Динаміку видатків Фонду соцстрахування на виконання рішень судів у трудових спорах наведено в діаграмі 27.

Діаграма 27. Динаміка видатків Фонду соцстрахування на виконання рішень судів у трудових спорах

Отже, неналежним чином організована процедура вивільнення працівників органів Фонду соцстрахування свідчить про недостатній рівень кваліфікації працівників структурних підрозділів з управління персоналом та юридичних питань, що спричинило щорічні додаткові витрати з бюджету Фонду соцстрахування, які мають тенденцію до зростання, а саме: у 2018 році становили 2,1 млн грн, у 2019 році – 2,7 млн грн, у 2020 році – 2,9 млн гривень.

Рішеннями суду про поновлення звільнених працівників на роботі винні в звільненні службові особи відповідно до статі 237 КЗпП не встановлювались, а органи Фонду соцстрахування своїм правом щодо виявлення таких винних осіб, визначених статтями 134, 136, 233 КЗпП, впродовж року не скористалися.

5.1.5.3. Рекомендації.

Правлінню Фонду соцстрахування: забезпечити внутрішній контроль за дотриманням ВД Фонду та її робочими органами трудового законодавства у разі звільнення працівників і з метою уникнення зайвих грошових виплат із бюджету Фонду соцстрахування вживати згідно з чинним законодавством заходів щодо встановлення осіб, винних у незаконному звільненні працівників.

5.1.6. Висновок.

Правлінням Фонду безробіття майже 9 років не вживалося достатніх заходів для актуалізації Статуту Фонду безробіття, що призвело до невідповідності його окремих норм чинному законодавству; у 2019–2020 роках не здійснювався в повному обсязі контроль за діяльністю Виконавчої дирекції Фонду безробіття, передбачений Статутом, не визначені перспективні завдання Фонду, що не відповідає статті 11 Закону № 1533 і пункту 14 Статуту. Затвердження звітності про результати діяльності та про виконання бюджету Фонду безробіття за 2019 рік через законодавчу

невизначеність термінів було довготривалим, що не сприяло прозорості в його діяльності.

5.1.6.1. Законодавча база.

Управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття покладено на **Фонд безробіття** (стаття 8 Закону № 1533), який розпочав свою діяльність в межах повноважень з **липня 2000 року** (постанова Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 955), згідно зі **Статутом** (постанова правління Фонду безробіття від **06.07.2000** № 2 зі змінами від **26.07.2012** № 339), а управління ним здійснює **правління Фонду безробіття** (стаття 10 Закону № 1533) на паритетній основі (держава, застраховані особи та роботодавці).

Пунктом 5 Статуту Фонду безробіття, зокрема, визначено, що **виконавча дирекція Фонду є виконавчим органом** правління Фонду, яка забезпечує виконання та реалізацію рішень правління, а її **функції** покладаються на ДЦЗ.

Наказом Мінсоцполітики від **09.07.2019** № 1074 затверджено **Положення про Державний центр зайнятості**, за наказом Мінекономіки від **26.03.2021** № 645 Положення про ДЦЗ затверджено в новій редакції.

Фонд зобов'язаний щорічно складати звіт про результати своєї діяльності та подавати його Кабінету Міністрів України (частина 2 статті 34 Закону № 1533 та стаття 9 Статуту Фонду безробіття).

Бюджет Фонду, зміни до нього, звіт про виконання бюджету Фонду за статтями витрат протягом п'яти робочих днів після їх затвердження підлягають обов'язковому оприлюдненню на офіційній вебсторінці Фонду і протягом двох тижнів обов'язковій публікації в офіційних друкованих виданнях Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України (частина 3 статті 34 Закону № 1533).

5.1.6.2. Виявлений стан справ.

Аналіз засвідчив:

➤ діючий у період, що підлягав аналізу, **Статут Фонду безробіття був застарілим** (не змінювався з 2012 року, у новій редакції був затверджений лише у травні 2021 року), в окремих випадках **не відповідав чинному законодавству**, зокрема:

✓ **пункт 14 Статуту Фонду безробіття не було приведено у відповідність** із статтею 11 Закону № 1533 в частині процедури схвалення та затвердження бюджету фонду та порядку **звітування** про його виконання;

✓ з **01.01.2013** з урахуванням Прикінцевих та перехідних положень Закону № 5067 із Статуту Фонду безробіття **потребував вилучення пункт 44**, яким визначено, що нагляд за діяльністю фонду здійснює **наглядова рада**, яка контролює виконання ним статутних завдань та цільове використання коштів;

✓ з **2019 року** у пункті 14 Статуту Фонду безробіття не було враховано **організаційні зміни**, які відбулися у системі центральних органів виконавчої влади в частині визначення **головного органу** з формування та забезпечення реалізації державної політики у **сфері зайнятості населення**. Так, частиною другою статті 17 Закону № 5067 у редакції до 05.12.2019 визначено, що

головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та реалізації державної політики у сфері зайнятості населення є центральний орган виконавчої влади **у сфері соціальної політики** (Мінсоцполітики), зі змінами, внесеними Законом № 341, після 05.12.2019 – центральний орган **у сфері зайнятості населення та трудової міграції** (Мінекономіки).

Згідно з пунктом 4 Положення № 459¹¹⁹, це міністерство, зокрема: **здійснює державний нагляд у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття** у частині забезпечення відповідності законодавству рішень правління Фонду безробіття, **погоджує структуру органів цього фонду, граничну чисельність працівників, схему посадових окладів, видатки на адміністративно-господарські витрати фонду** (пп. 362). Натомість згідно зі Статутом Фонду безробіття такі функції мав виконувати центральний орган виконавчої влади **у сфері соціальної політики** (Мінсоцполітики).

Крім того, у цьому Статуті використовувалися неактуальні назви органів державної служби зайнятості, зокрема «Державний центр зайнятості **Міністерства праці та соціальної політики України**», «районні у містах центри зайнятості» тощо.

Аналізом встановлено, що на засіданні правління Фонду безробіття 28.03.2019 доручалося ДЦЗ (Центральному апарату) **винести доопрацьований проєкт Статуту Фонду безробіття** на розгляд засідання правління Фонду ще у II кварталі 2019 року. Статут Фонду безробіття у новій редакції затверджено його правлінням лише **28.05.2021**;

➤ правлінням Фонду безробіття **у 2019–2020 роках не забезпечено виконання окремих статутних повноважень**.

У 2019 – 2020 роках правлінням Фонду безробіття були розглянуті всі питання, передбачені Планами роботи правління на 2019, 2020 роки, проте засідання проводилися здебільшого **позапланово та екстрено: із 13 засідань** проведено **два чергових** засідання (по одному на рік), 5 – позачергових та 6 екстрених засідань (у 2020 році), які стосувалися зокрема забезпечення фінансової стабільності Фонду безробіття для реалізації його основних завдань, спрямованих на сприяння зайнятості безробітних громадян, дотримання їх соціальних гарантій, наближенню розміру мінімальної допомоги по безробіттю до прожиткового мінімуму з урахуванням можливостей Фонду безробіття. Також на постійному контролі перебували питання виконання та збалансування бюджету, в т. ч. і щодо надходжень до бюджету частини ЄСВ.

Проте правлінням Фонду безробіття у 2019–2020 роках:

- **не здійснювався в повному обсязі передбачений пунктом 34 Статуту контроль за діяльністю виконавчої дирекції: не розглядалися питання щодо щорічного, а також, у разі потреби, заслуховування звітів виконавчої дирекції про виконання покладених на неї функцій Фонду безробіття** (при цьому заслуховувалися, зокрема, звіти про результати діяльності Фонду безробіття,

¹¹⁹ В редакції постанови Кабінету Міністрів України від **11.09.2019** № 838.

звіти про виконання бюджету Фонду безробіття за 2018, 2019 роки, доповідачами яких було керівництво ДЦЗ, а також розглядались інформації про результати діяльності окремих регіональних служб зайнятості (Луганський ОЦЗ у 2019 році) та питання призначення проведення аудиторських перевірок щодо підтвердження достовірності та повноти річного балансу і звітності та участі членів правління Фонду у перевірках діяльності виконавчої дирекції Фонду, що свідчить про недоліки системи внутрішнього контролю;

- не визначено перспективних завдань Фонду, що не відповідає статті 11 Закону № 1533 і пункту 14 Статуту. Згідно з Планом роботи правління Фонду схвалення Стратегії розвитку державної служби зайнятості на 2020 – 2022 роки мало відбутися у I кварталі 2020 року, але на жодному із засідань 2020 року так і не було розглянуто;

- у зв'язку із законодавчим невизначенням терміни затвердження щорічних звітів про результати діяльності Фонду безробіття та виконання його бюджету були відстрочені у часі.

Аналізом встановлено, що звіт про результати діяльності Фонду безробіття за 2018 рік затверджений правлінням 17.04.2019 та направлено Уряду 19.04.2019, а звіт за 2019 рік, відповідно, 31.08.2020 та 02.09.2020.

Звіт про виконання бюджету Фонду безробіття за 2018 рік затверджено правлінням Фонду безробіття 17.04.2019 та розміщено на офіційному сайті Державного центру зайнятості та опубліковано в газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр» 26.04.2019, а за 2019 рік – 31.08.2020, 10.09.2020 та 11.09.2020 відповідно (або через майже 5 місяців після подання Казначейству звітності згідно з Порядком № 44).

5.1.6.3. Рекомендації.

Правлінню Фонду безробіття:

розглянути питання визначення у Статуті Фонду безробіття термінів затвердження звітів про результати діяльності Фонду безробіття та про виконання бюджету Фонду безробіття;

визначити перспективні завдання Фонду безробіття згідно зі Статутом, зокрема затвердити Стратегію розвитку державної служби зайнятості;

посилити контроль за діяльністю ДЦЗ (виконує функції виконавчої дирекції Фонду безробіття), зокрема, шляхом заслуховування звіту про діяльність виконавчої дирекції Фонду та виконання бюджету Фонду.

5.1.7. Висновок.

У нормативно-правовій базі, що регламентує державну політику у сфері зайнятості та трудової міграції, вже більше семи років не вирішені протиріччя і неузгодженості з чинним законодавством, пов'язаних із визначенням статусу державної служби зайнятості.

Кабінет Міністрів України постановою № 90, діючи в межах повноважень, ліквідував у березні 2014 року Державну службу зайнятості України як ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції. Цим рішенням Уряд фактично відновив

функціонування державної служби зайнятості як централізованої системи державних установ, проте Законом № 5067, яким внесені відповідні зміни і до Закону № 1533, досі передбачено виконання функцій державної служби зайнятості ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції і здійснює свої повноваження безпосередньо та через територіальні органи.

При цьому Кабінетом Міністрів України змінами, внесеними постановою № 206 до постанови № 90 у березні 2020 року, зазначені протиріччя не врегульовано, і на час проведення аналізу статус державної служби зайнятості, визначений цією постановою, не відповідає нормам Законів № 5067 та № 1533.

5.1.7.1. Законодавча база.

Державну службу зайнятості створено постановою Ради Міністрів Української РСР від 21.12.90 № 381 «Про створення державної служби зайнятості в Українській РСР»¹²⁰. З 01.01.2001 Законом № 1533 створено Фонд на випадок безробіття, функції його виконавчої дирекції покладалися на органи державної служби зайнятості, а фінансування витрат на забезпечення діяльності виконавчої дирекції цього Фонду та її робочих органів здійснювалися за рахунок коштів Фонду безробіття¹²¹.

Указом Президента України від 16.01.2013 № 19 утворено Державну службу зайнятості України та затверджено положення про неї (далі – Положення № 19). Статтею 3 цього Указу передбачено, що Державна служба зайнятості України є правонаступником відповідних органів державної служби зайнятості¹²².

З 01.01.2013 з набуттям чинності Законом № 5067, зокрема:

- статтею 21 Закону № 5067 визначена діяльність **центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції**, яка спрямовується і координується Міністром – керівником центрального органу виконавчої влади у сфері соціальної політики (у ред. до 05.07.2012), а згідно зі змінами, внесеними Законом № 341, – Міністром – керівником центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції. Цей орган здійснює свої повноваження **безпосередньо та через територіальні органи**, які є юридичними особами публічного права;

- частиною другою статті 22 Закону № 5067 передбачено, що **центральный орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості та трудової міграції**, його територіальні органи відповідно до покладених на них завдань здійснюють **управління та оперативне розпорядження фінансовими ресурсами Фонду, управління майном**;

¹²⁰ Положення про державну службу зайнятості від 24.06.91 № 47 з 30.08.2013 втратило чинність згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 565.

¹²¹ У редакції Закону № 1533 до 05.07.2012.

¹²² На підставі Указу Президента України від 20.06.2019 № 419/2019 статті, зокрема 1, 2, 3, втратили чинність.

• статтю 10 Закону № 1533 доповнено частиною шостою, якою визначено, що **функції виконавчої дирекції Фонду безробіття виконує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції**, та його територіальні органи, що здійснюють свою діяльність відповідно до Закону № 5067 та цього Закону. А згідно із статтею 16 цього Закону кошти бюджету Фонду використовуються, зокрема, на **фінансування витрат на забезпечення діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, його територіальних органів**¹²³.

5.1.7.2. Виявлений стан справ.

Кабінет Міністрів України постановою № 90, діючи в межах повноважень, визначених з 02.03.2014 Конституцією України, **ліквідував у березні 2014 року ДСЗ як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції**. Водночас нормами Законів № 5067 та № 1533 досі **передбачено виконання функцій державної служби зайнятості центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції**, і здійснює свої повноваження безпосередньо та через територіальні органи.

При цьому Кабінет Міністрів України, із урахуванням змін, внесених у **березні 2020 року** постановою № 206¹²⁴ до постанови № 90, установив:

✓ що державна служба зайнятості як централізована система державних установ, діяльність якої з **12.03.2020** спрямовується та координується **Мінекономіки** (до цього – **Мінсоцполітики**), є правонаступником Державної служби зайнятості;

✓ до внесення змін до Законів № 1533, 5067 **органи державної служби зайнятості продовжують виконувати завдання та функції у сфері зайнятості населення, трудової міграції та соціального захисту від безробіття, а також функції виконавчої дирекції Фонду і фінансуються за рахунок і в межах коштів, передбачених у бюджеті Фонду безробіття**.

Отже, Кабінет Міністрів України своїм рішенням ще у березні 2014 року **фактично відновив функціонування державної служби зайнятості як централізованої системи державних установ**, діяльність якої спрямовувалася та координувалася до березня 2020 року Мінсоцполітики, а з березня і до цього часу – Мінекономіки, що **не відповідає** нормам низки статей **Законів № 5067, 1533**, якими передбачено виконання функцій державної служби зайнятості центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, і здійснює свої повноваження безпосередньо та через територіальні органи.

При цьому пунктом 5 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 5067 встановлено, що **до приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що**

¹²³ В редакції з 05.07.2012.

¹²⁴ Постанова № 206 набрала чинності з 12.03.2020.

не суперечить цьому Закону.

Пунктом 4 постанови № 90 Мінсоцполітики зобов'язано затвердити положення про державну службу зайнятості¹²⁵, а в редакції постанови № 206 – Мінекономіки – положення про Державну службу зайнятості.

Протягом 2014–2019 років наказами Мінсоцполітики затверджувалися положення про державну службу зайнятості, а саме наказами від **20.01.2015** № 41, від **15.12.2016** № 1543, від **14.06.2019** № 945.

Довідково. Відповідно до Положення № 945 державна служба зайнятості є **централізованою системою державних установ**, діяльність якої спрямовується та координується **Міністерством соціальної політики України**. Структура та гранична чисельність працівників державної служби зайнятості, а також видатки на адміністративно-господарські витрати цієї служби **погоджуються Мінсоцполітики та затверджуються директором Державного центру зайнятості (пункт 4)**. Діяльність Служби та виконання нею завдань і функцій, передбачених законодавством, у тому числі цим Положенням, фінансується за рахунок коштів Фонду (пункт 5).

Мінекономіки на виконання пункту 4 постанови № 90 із змінами, внесеними згідно з постановою № 206, наказом від **16.12.2020** № 2663 **затверджено Положення про Державну службу зайнятості**, яке набуло чинності з **12.01.2021**, тобто через 10 місяців після внесення змін до постанови № 90.

Довідково. Відповідно до Положення № 2663 Державна служба зайнятості є **централізованою системою державних установ**, діяльність якої спрямовується та координується **Мінекономіки**. Структура та гранична чисельність працівників Служби, а також видатки на адміністративно-господарські витрати Служби **погоджуються Мінекономіки та затверджуються директором Державного центру зайнятості (пункт 4)**.

Отже, на сьогодні, до внесення змін до Законів № 1533, 5067, виконання органами державної служби зайнятості завдань і функцій в сфері зайнятості населення, трудової міграції та соціального захисту від безробіття, які фінансуються за рахунок і в межах коштів, передбачених у бюджеті Фонду безробіття, а також **функції виконавчої дирекції Фонду безробіття**, регулюється, зокрема, пунктом 2 постанови № 90 в редакції постанови № 206. Статус державної служби зайнятості, визначений цією постановою, **не відповідає нормам Законів № 5067 та № 1533.**

5.1.7.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити:

Мінекономіки підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо урегулювання у Законах № 5067, 1533 правового статусу ДСЗ і усунення правових неузгодженостей, пов'язаних із визначенням статусу державної служби зайнятості.

5.1.8. Висновок.

Створені ПФУ, Фондом соцстрахування і Фондом безробіття інформаційно-аналітичні системи не уніфіковані, перебувають на різних стадіях розроблення програмних систем і етапах їх впровадження, а також не інтегровані між собою колом спільних питань. Як результат, ускладнено

¹²⁵ В редакції до 03.03.2020.

гнучке реагування на зміни в складі функцій і розв'язуваних задач з урахуванням інформаційних потреб користувачів, уповільнено оперативний обмін інформацією та реагування на запити. Обмін даними між ПФУ та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також іншими залученими до цього процесу органами відбувається на підставі підписаних протоколів обміну інформацією і, як засвідчив аналіз, в окремих випадках несумісність програмного забезпечення негативно впливає на оперативність і функціональність такого обміну, потребує додаткового фінансування для розроблення відповідного програмного забезпечення.

5.1.8.1. Виявлений стан справ.

Аналіз засвідчив, що у своїй діяльності:

❖ **Фонд соцстрахування користується ЄІАС**, розробленою на базі корпоративної комп'ютерної мережі **ФСС з ТВП**, об'єднаною з **ФССНВ** на центральному рівні та перерозподіленим телекомунікаційним обладнанням ліквідованих відділень між новоствореними, яка знаходиться **на стадії доопрацювання**, оскільки підсистеми, які автоматизують окремі процеси формування та виконання бюджету Фонду та **взаємодію** з страхувальниками, застрахованими особами і органами державної влади, **фактично не реалізовано**. Водночас ВД Фонду **Стратегію розвитку ЄІАС на 2018–2021 роки не розробляла**, а правління Фонду соцстрахування відповідну постанову **не приймало**.

Довідково. Причиною такого вибору було поширення згідно з Указами Президента України від 16.09.2015 № 549/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 02.09.2015 «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», від 15.05.2017 № 133/2017 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» санкцій на розробника програмного забезпечення централізованої інформаційно-аналітичної системи ФССНВ.

Аналіз засвідчив, що впродовж 2019, 2020 років у ЄІАС впроваджено підсистеми «Страхові виплати» (друга черга), «Страхові випадки» та «Оброблення та аналіз електронних листків непрацездатності». При цьому **зазначена система ще залишається недоопрацьованою**, в ній **не у повному обсязі реалізовано всі завдання**, які виконуються Фондом соцстрахування згідно з Законом № 1105, що **ускладнює планування показників його бюджету у розрізі статей і підстатей видатків, оперативне реагування на зміни та якість співпраці з страхувальниками і застрахованими особами**, зокрема:

- **не розроблене і не впроваджене** прикладне програмне забезпечення системи «Бюджет» (як наслідок, планування здійснюється на підставі звітних даних за статтями видатків за допомогою програми Excel), «Медичні та соціальні послуги для потерпілих»;

- **не реалізовані електронні кабінети страхувальника і застрахованої особи** (для подання Фонду соцстрахування електронних документів, зокрема заяв-розрахунків на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності працівникам, страхувальники (роботодавці) мають укласти із відділеннями

робочого органу ВД Фонду договори, а клієнтське спеціалізоване програмне забезпечення обирають самостійно);

- **система електронного документообігу** реалізована лише в частині ведення діловодства та архіву. Як наслідок, **відсутня можливість обміну електронними документами** з завіреним кваліфікованим електронним підписом або печаткою, **програмне забезпечення** системи електронного документообігу «Веб-док 2014» не інтегровано з системою електронної взаємодії органів виконавчої влади, що суперечить Закону України «Про електронні довірчі послуги».

На підтримку, супровід і модернізацію ЄІАС винятково ТОВ «Айкюжн ІТ», а також телекомунікаційного обладнання і стандартного програмного забезпечення ВД Фонду у 2019 році витрачено **33,5 млн грн**, у 2020 році – **44,4 млн грн**;

❖ **інформаційні системи Пенсійного фонду, на відміну від Фонду соцстрахування, розвивалися і вдосконалювалися згідно з Концепцією розвитку інформаційно-аналітичних систем ПФУ на 2015–2020 роки, затвердженою наказом ПФУ від 26.05.2015 № 86, та Стратегією розвитку ПФУ на 2017–2020 роки, метою якої є забезпечення європейських стандартів функціонування та надання послуг, зміцнення фінансової стабільності, підвищення прозорості ПФУ та оптимізація адміністративних видатків, що дозволило їм досягти послідовного та поетапного впровадження.**

Довідково. За результатами реалізації Стратегії розвитку ПФУ станом на 01.01.2020 прозвітовано Мінсоцполітики і Кабінету Міністрів України про виконання 15 із 21 індикатора, на 01.01.2021 – ще 3 виконано, а 3 перебувало на стадії виконання (з них один індикатор «розробка проєкту акта зі створення електронної централізованої системи реєстрації та обліку трудових відносин» **виконано в лютому-березні 2021 року** (05.02.2021 прийнято Закон № 1217, 12.03.2021 – постанову правління ПФУ № 11-1 «Про затвердження Порядку подання відомостей про трудову діяльність працівника, фізичної особи-підприємця, фізичної особи, яка забезпечує себе роботою самостійно, в електронній формі», зареєстровану в Мін'юсті 16.06.2021 за № 802/36424); виконання індикатора «**оцифрування архіву пенсійних справ**» розпочато у 2019 замість 2017 року (оцифрування потребували 84 відс. пенсійних справ, яке планують завершити до 2024 року, або на чотири роки пізніше плану); «**рівень оновлення комп'ютерної техніки**» відстає від запланованого (комп'ютерна техніка оновлена на 70 відс. при плані 90).

На виконання Концепції розвитку інформаційно-аналітичних систем ПФУ, зокрема у 2018–2020 роках на вебпорталі запроваджено електронні кабінети страхувальника, застрахованої особи, дистанційний доступ громадян до даних власної електронної пенсійної справи та модернізованої електронної облікової картки застрахованої особи з використанням електронного цифрового підпису, реалізовано інструменти контролю таких даних, електронну пенсійну справу, автоматичне призначення пенсії на підставі документів, поданих в електронному вигляді; модернізовано пенсійний калькулятор тощо.

Незважаючи на продуктивну роботу ПФУ, в цій сфері залишаються слабкі місця, вдосконалення яких дозволить поліпшити, зокрема систему внутрішнього контролю. Зокрема, потребують автоматизації функціональні процеси, які забезпечать планування показників бюджету ПФУ на коротко-, середньо- і довгострокову перспективу, контроль руху коштів від їх надходження до проведення пенсійних виплат; формування платіжних

доручень на виплату пенсій, у т. ч. пенсіонерам, які проживають за кордоном; **моніторинг і контроль** функціональних процесів ПФУ; **обмін інформацією** щодо створення електронного листка непрацездатності; перенесення даних про трудову діяльність особи із сканкопій, що надсилаються особою, в електронну трудову книжку тощо. **Не розпочаті** заплановані на **2020 рік** заходи із відпрацювання технічних вимог для розробки програмного забезпечення інформаційної системи «Моделювання видатків ПФУ» на підставі методики, розробленої ТОВ «Прайсуотерхаускуперс» у межах проєкту «Підтримка ПФУ в розробці інструменту моделювання».

Основною інформаційною системою, що забезпечує автоматизацію діяльності ключових технологічних ланок ПФУ, є **ІКІС** (версія 2), яка на дату аналізу містить **26** функціональних прикладних **підсистем**, що базуються на спільній програмно-технічній інфраструктурі, серверних ресурсах, робочих станціях, сховищах даних, корпоративній телекомунікаційній системі, системному програмному забезпеченні (в першу чергу операційні системи та системи керування базами даних, засоби захисту інформації), **постійно модернізується, на балансі ПФУ не обліковується. Авторські майнові права** на ІКІС належать **спільно** ПФУ та ТОВ «НВП «Медирент», якому за виключні послуги з її підтримки, супроводу та модернізації **сплачено** у 2019 році **88,8 млн грн, у 2020 – 71,6 млн гривень**¹²⁶. ПФУ на послуги з підтримки, супроводу, обслуговування та модернізації всіх інформаційних систем і телекомунікаційної мережі ПФУ та інші супутні видатки використано у 2019 році **187,2 млн грн, у 2020 – 205,2 млн гривень**. Загальна вартість створення з 2002 року і модернізації ІКІС невідома.

***Довідково.** Відповідно до Акта ПФУ від 30.01.2014 № 3 «Про вилучення для знищення документів, не внесених до Національного архівного фонду» знищено, зокрема, бухгалтерські документи з касового виконання бюджету центрального апарату ПФУ з додатками до них за 1998–2006 роки; документи з питань впровадження та експлуатації програмного забезпечення, автоматизованої обробки документації, персоніфікованого обліку за 1998–2006 роки; договори та угоди (господарські, операційні) ПФУ за 2000–2006 роки.*

Водночас мали місце випадки укладання договорів на доопрацювання / модернізацію підсистем ІКІС через 1,5 – 5 місяців після прийняття відповідних нормативних актів, що в окремих випадках відтерміновувало проведення перерахунків пенсійних виплат і за поясненням ПФУ пов'язано з необхідністю відпрацювання технічних вимог для закупівлі послуг з модернізації підсистем і прийняття відповідних внутрішніх нормативно-правових актів ПФУ.

Інформація щодо **архітектури і складових ІКІС** з зазначенням дати їх впровадження та описом функцій, які вони виконують, наведена в додатках 8, 9.

Найбільшими складовими частинами ІКІС є **реєстр застрахованих осіб, централізовані підсистеми «Призначення та виплата пенсій на базі електронної пенсійної справи»**, що забезпечує автоматизацію функціональних процесів ПФУ, пов'язаних з роботою з громадянами та виконує функції з

¹²⁶ За інформацією ПФУ, у договорах, укладених ним з ТОВ «НВП «Медирент» у 2021 році з метою удосконалення програмного забезпечення, авторські майнові права належатимуть ПФУ.

призначення (перерахунку) і виплати пенсій (остаточний перехід з 01.10.2018), **«Призначення та виплата пенсій деяким категоріям громадян»** з пенсійного забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб і **вебпортал електронних послуг ПФУ** для надання електронних послуг застрахованим особам, пенсіонерам і страхувальникам.

Прогресу розвитку інформаційних систем ПФУ сприяло створення та ведення ним Реєстру застрахованих осіб Державного реєстру, який дозволяє **сконцентрувати інформацію** щодо всіх працюючих громадян, пенсіонерів, одержувачів страхових і соціальних виплат, забезпечити **верифікацію таких виплат**, а також **обмін даними** з фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, центральними органами виконавчої влади (Мінфіном, Мін'юстом, ДПС тощо).

Фактично встановлено певні недоліки, які негативно впливали на ефективність та оперативність такого обміну, здійснення якого потребує **розробки сумісного програмного забезпечення** у всіх залучених органах.

Так, внаслідок довготривалого погодження порядків/протоколів обміну та взаємодії ПФУ, зокрема з Мінсоцполітики, Міністерством освіти і науки України, Державною міграційною службою України, Мін'юстом, **не виконується** постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 № 681 «Про оптимізацію надання адміністративних послуг у сфері пенсійного забезпечення», метою якої є **зниження адміністративного навантаження** на громадян, **оптимізація та підвищення ефективності роботи органів ПФУ**, що спричинено порушенням органами, залученими до її виконання, тримісячного терміну приведення власних актів у відповідність з її нормами. Як наслідок, зокрема, ПФУ реалізація обміну з Централізованим банком даних з проблем інвалідності **запланована на II півріччя 2021 року, або через 2 роки з дати прийняття зазначеної вище постанови.**

Доступ Фонду соцстрахування до необхідних йому для виконання повноважень відомостей у 2019–2020 роках був ускладнений, як внаслідок законодавчого **неврегулювання окремих норм**, так і **недоопрацювання програмного забезпечення для отримання таких даних.**

Зокрема, **повноваження Фонду соцстрахування щодо отримання інформації про померлих осіб** безпосередньо з Державного реєстру актів цивільного стану громадян **Законом № 1105 не врегульовано.** Незважаючи на регулярне внесення впродовж 2019–2020 років змін до абзацу сьомого пункту 9 розділу I Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Мін'юсту від 18.10.2000 № 52/5, зареєстрованим Мін'юстом 18.10.2000 за № 719/4940, зі змінами в частині органів, яким надаються відомості про померлих, його положення не охоплюють вичерпний перелік органів, які мають потребу в таких даних. **За результатами верифікації відомості щодо померлих – одержувачів страхових виплат надходять із запізненням до трьох місяців і, як свідчить аналіз, не завжди забезпечують суцільне їх охоплення.**

Звірку Фонду соцстрахування із ПФУ даних стосовно смерті осіб, які отримують страхові виплати відповідно до протоколу № 1/1 від 07.06.2018, на дату аналізу, не налагоджено. Причини: тривале доопрацювання ПФУ, Фондом соцстрахування програмного забезпечення, затримки Мін'юсту, недостатня координація дій ПФУ і Фонду соцстрахування. Так, Порядок подання Пенсійному фонду України відомостей з Державного реєстру актів цивільного стану громадян, затверджений постановою правління ПФУ від 11.09.2020 № 17-1 і наказом Мін'юсту від 11.09.2020 № 3139/5, або майже через рік з дати подання проєкту постанови до Мін'юсту (28.11.2019) і оприлюднення інформації про початок взаємодії ПФУ з Мін'юстом.

Довідково. За інформацією, оприлюдненою 19.11.2019 на офіційному вебпорталі ПФУ та Урядовому порталі, розпочато автоматичну взаємодію між ПФУ та Мін'юстом в межах національної системи «Трембіта».

У IV кварталі 2020 року ПФУ підписано з Фондом соцстрахування та ДЦЗ оновлені протокол від 08.10.2020 № 11/1 для обміну оперативною інформацією про застрахованих осіб з Реєстру застрахованих осіб Державного реєстру та протокол від 02.12.2020 № 1/3 про обмін реєстраційними та обліковими даними страхувальника, що передаються ДПС через інформаційні ресурси ПФУ. У свою чергу Фондом соцстрахування у листопаді 2020 року доопрацьовано зміни до прикладного програмного забезпечення другої черги підсистеми «Страхові виплати» ЄІАС, які забезпечать обмін з ПФУ.

❖ Фонд безробіття користується інформаційними системами, які є **комплексом організаційно-технічних заходів** (сукупність центрів зайнятості, підрозділів і фахівців) та **інформаційних технологій і ресурсів**, призначених для функціонування інформаційних процесів, зокрема створення, поширення, використання, систематизації, збереження інформації.

Аналіз засвідчив, що в ДСЗ створено та функціонує **п'ять** інформаційних систем: Єдина інформаційно – аналітична система ДСЗ; ІАС «Кадри – Web ДСЗ»; АС обліку дозволів на працевлаштування іноземців; комплексна система автоматизації підприємства для ведення бухгалтерського обліку «IS-pro»; офіційний вебсайт ДСЗ, зокрема:

✓ Засобами ЄІАС ДСЗ створено **уніфіковану базу даних про потребу в працівниках, пропозицію робочої сили** і можливості професійного навчання безробітних, автоматизовано понад 2 500 функцій, генерується понад 100 статистичних звітів. У 2020 році реалізовано **інтеграцію** її взаємодії з порталом «Дія».

Для здійснення контролю за правомірністю призначення і виплатою допомоги по безробіттю ЄІАС ДСЗ забезпечується **міжвідомчий електронний обмін** даними з ПФУ, Мінсоцполітики, ДФС, Мінфіном. У 2020 році в ДЦЗ та 117 центрах зайнятості налаштовано електронну взаємодію з системою електронної взаємодії органів виконавчої влади (СЕВ ОВВ).

За допомогою вебсайту ДСЗ інформаційні послуги отримують близько 3 млн користувачів щороку. З дотриманням конфіденційності та захисту особистих даних **функціонують електронні кабінети** для 398,6 тис. осіб шукачів роботи та 351,1 тис. роботодавців (станом на 01.01.2021).

Однак аналіз засвідчив, що за достатньо розвиненої системи інформаційних ресурсів **не створено інформаційної системи автоматизації процесів планування та виконання бюджету Фонду безробіття, зокрема за видатками**, які на сьогодні здійснюються засобами Excel, а інформаційний обмін з установами ДСЗ – за допомогою корпоративної електронної пошти. Також за використання «IS-pro» відсутня можливість **формування консолідованої звітності**, яка на сьогодні ДЦЗ формується шляхом узагальнення звітів, отриманих від структурних одиниць ДСЗ, засобами Excel;

✓ **Модернізація та розвиток ЄІАС ДСЗ**, яку розпочато з 2014 року, продовжувались, зокрема, у квітні 2020 року (здійснено осучаснення процедури реєстрації на Єдиному державному вебпорталі електронних послуг «Дія», запроваджено електронну послугу з отримання громадянами статусу безробітного і призначення виплати допомоги по безробіттю з використанням кваліфікованого електронного підпису). При цьому **більшість серверного обладнання**, що задіяно для обслуговування інформаційно-аналітичних систем ДСЗ, закуповувалась у 2010 – 2013 роках та на час проведення аналізу є **технічно застарілим, не підлягає модернізації і потребує поступової заміни** на нове сучасне.

Через обмеження Законом № 553 з квітня по листопад 2020 року видатків за фактично надані послуги, пов'язані з функціонуванням інформаційно-аналітичних систем ДСЗ, **не здійснена** запланована розробка ЄІАС обліку міграційних процесів; **не розроблено та не впроваджено** Централізованого сховища електронних справ безробітних;

✓ **У ДЦЗ відсутній атестат відповідності комплексної системи захисту інформації ЄІАС ДСЗ і позитивний висновок експертизи КСЗІ.**

На виконання вимог законодавства¹²⁷ ДЦЗ здійснювалися заходи щодо **створення комплексної системи захисту інформації**, впроваджувалися заходи безпеки інформаційних систем, які використовуються в ДСЗ. У 2017–2019 роках проведено комплекс підготовчих робіт щодо отримання атестату відповідності ЄІАС ДСЗ і позитивного висновку експертизи КСЗІ, який надається Держспецзв'язку.

У червні 2020 року до статті 8 Закону України від 05.07.94 № 80/94 внесено зміни¹²⁸, якими визначено, що державні інформаційні ресурси можуть оброблятися в системі **без застосування комплексної системи захисту інформації у разі виконання певних умов**. У зв'язку з цим наступні етапи

¹²⁷ Закони України від 05.07.1994 № 80/94 «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», від 01.06.2010 № 2297 «Про захист персональних даних», Правила забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 29.03.2006 № 373, Указ Президента України «Про положення про технічний захист інформації в Україні» від 27.09.1999 № 1229/99.

¹²⁸ Закон України від 04.06.2020 № 681 «Про внесення змін до Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» щодо підтвердження відповідності інформаційної системи вимогам із захисту інформації».

створення КСЗІ потребують **актуалізації** з урахуванням раніше проведених робіт та застосованих технологій захисту за рахунок коштів Фонду безробіття.

5.1.8.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України розглянути питання посилення контролю за виконанням всіма залученими міністерствами та іншими ЦОВВ постанови Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 № 681 «Про оптимізацію надання адміністративних послуг у сфері пенсійного забезпечення».

ПФУ забезпечити спільно з Фондом соцстрахування постійне звіряння даних щодо померлих осіб, які отримують страхові виплати; пришвидшити автоматизацію функціональних процесів планування показників бюджету в частині видатків, контролю за рухом коштів, формування всіх видів звітності з виконання бюджету, платіжних доручень на виплату пенсій за кордон, перенесення даних про трудову діяльність особи зі сканкопій, що надсилаються особою, в електронну трудову книжку.

Фонду соцстрахування розробити та впровадити прикладне програмне забезпечення систем «Бюджет», «Медичні та соціальні послуги для потерпілих», електронних кабінетів страхувальника і застрахованої особи, завершити реалізацію системи електронного документообігу та її інтеграцію із системою електронної взаємодії органів державної влади.

Фонду безробіття розглянути можливість створення інформаційної системи (підсистеми) автоматизації процесів планування та виконання бюджету Фонду безробіття в розрізі статей і напрямів, здійснення контролю за рухом та залишком коштів Фонду безробіття, узагальнення та формування звітності; актуалізувати наступні етапи створення КСЗІ з урахуванням раніше проведених робіт і застосованих технологій захисту.

5.1.9. Висновок.

Правові прогалини в законодавстві і в окремих випадках несумісність програмного забезпечення залучених органів понад три роки стримували повноцінне здійснення Мінфіном верифікації державних виплат, що здійснюються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, ПФУ, страхових фондів.

5.1.9.1. Законодавча база.

Процедура верифікації започаткована з прийняттям Порядку № 136, а здійснює її **Мінфін в інформаційно-аналітичній платформі** шляхом збору, проведення аналізу та порівняння параметрів інформації, отриманої від суб'єктів надання інформації, за кожним реципієнтом з подальшим визначенням відповідності інформації визначеним законодавством вимогам, що впливають на визначення права на отримання та розмір державних виплат, а також виявлення невідповідності даних у автоматизованих інформаційних системах, реєстрах, базах даних.

5.1.9.2. Виявлений стан справ.

Як засвідчив аналіз, **процедуру передавання інформації Мінфіну** для верифікації було **призупинено** за рішенням Конституційного Суду України № 7-р/2018 (справа від **11.10.2018** № 1-123/201894892/17), згідно з яким визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), окремі положення абзацу першого пункту 40 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу України **щодо права Мінфіну отримувати інформацію, що містить персональні дані.**

Упорядкування нормативно-правової бази проведення верифікації **розтяглося в часі на понад рік** (постановами Кабінету Міністрів України від **22.05.2019** № 443, від **03.03.2020** № 205 удосконалено норми Порядку № 136, а з **21.12.2019** Законом № 324, зокрема, **унормовано** проведення **Мінфіном** процедури верифікації і **розширено** перелік інформації, яка використовується для її здійснення). Постановою Кабінету Міністрів України від **28.12.2020** № 1355 затверджений **Порядок доступу** до інформації в інформаційно-аналітичній платформі електронної верифікації та моніторингу органів, що здійснюють державні виплати.

Технічні проблеми передачі та уніфікації даних з дати набрання чинності Законом № 324 та впродовж I півріччя 2020 року унеможливили їх **обмін між ПФУ та Мінфіном**. Фактично **технічно питання** обміну були вирішені у **червні, нормативно – у жовтні 2020 року**. На щомісячно передані ПФУ за період з 01.01.2020 по 30.06.2020 60,5 млн записів, Мінфін двома листами **лише у червні 2020 року** надав **104,5 тис.** рекомендацій для здійснення верифікації достовірності інформації, поданої громадянами для нарахування пенсій. **Порядок обміну інформацією** між Міністерством фінансів України та Пенсійним фондом України для здійснення верифікації та моніторингу державних виплат **затверджено 12.10.2020** наказом Мінфіну № 608 та постановою правління ПФУ № 19-1.

На відміну від ПФУ, **Фонд соцстрахування** після підписання **23.10.2019** протоколу № 1 про обмін інформацією з **Мінфіном щомісячно** надавав інформацію щодо осіб, які є отримувачами **страхових виплат** для проведення **верифікації**, та з проміжком до **трьох місяців отримував відповідні рекомендації від Мінфіну**, зокрема щодо відомостей про смерть отримувачів. Водночас отримання таких даних вже після фінансування виплат створювало ризики здійснення **необґрунтованих видатків**. Так, у 2020 році Фондом соцстрахування відпрацьовано 9830 рекомендацій про виявлені невідповідності, що стосувалися листопада 2019 року – жовтня 2020 року на загальну суму **928 тис. грн**, з них **618,9 тис. грн** виявлено ще до надання рекомендацій.

Між ДЦЗ і Мінфіном **договір про обмін інформацією** укладено **13.12.2019**, погоджено **протокол № 1**, на виконання яких Мінфін починаючи з **15.03.2020** за результатами проведеної верифікації страхових виплат щомісяця **надавав ДЦЗ рекомендації** для прийняття відповідних рішень. За період з 15.03.2020 до 01.02.2021 від Мінфіну за результатами верифікації страхових виплат надійшло **11 листів** з рекомендаціями, за результатами опрацювання яких ДЦЗ приймав

рішення щодо припинення виплат, усунення невідповідностей даних у автоматизованих інформаційних системах, реєстрах, базах даних, володільцем, розпорядником та/або адміністратором яких він є.

Станом на 01.02.2021 ДЦЗ отримано від Мінфіну **54,2 тис. рекомендацій**, з них: **8,0 тис.** рекомендацій щодо виявлених **невідповідностей інформації**, на підставі якої призначено, нараховано та/або здійснено страхові виплати; **46,2 тис.** рекомендацій, що передбачають усунення **невідповідностей даних** у автоматизованих інформаційних системах, реєстрах, базах даних, володільцем, розпорядником та/або адміністратором яких є ДЦЗ.

Станом на 10.02.2021 опрацьовано всі 54,2 тис. рекомендацій, з них: за 1,6 тис. (**3 відс.** загальної кількості наданих Мінфіном рекомендацій) **припинено** здійснення допомоги по безробіттю та її нарахування; за 3,9 тис. (**7,2 відс.**) **з'ясовуються обставини** для припинення здійснення допомоги по безробіттю; 2,5 тис. (**4,7 відс.**) **продовжено здійснення виплати** матеріального забезпечення, рекомендації, надані Мінфіном, не підтвердилися; 46,2 тис. (**85,1 відс.**) прийнято фахівцями **до відома** для проведення в робочому порядку заходів щодо усунення невідповідностей даних. ДЦЗ прийняті рішення щодо повернення **1319,9 тис. грн**, фактично повернуто **914,6 тис. грн** (69,3 відсотка).

При опрацюванні фахівцями служби зайнятості рекомендацій засвідчено, що отримана інформація не завжди є достатньою для прийняття центрами зайнятості відповідних рішень, а у багатьох випадках інформація не підтверджується, що вимагає направлення запитів до відповідних органів, за результатами яких приймаються рішення.

Набуття чинності з 01.01.2021 нормами частини першої статті 10 Закону № 324 щодо **проведення превентивної верифікації, що працює в режимі реального часу**, дозволить **уникнути часового лагу** та отримати підтвердження відповідності наданої особою інформації вимогам законодавства. З квітня 2021 року розпочато впровадження превентивної верифікації, зокрема Мінфіном укладено відповідні договори з робочими органами ВД Фонду.

5.1.9.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінфіну спільно з усіма залученими органами забезпечити повноцінний обмін інформацією для впровадження превентивної верифікації у повному обсязі.

5.1.10. Висновок.

Неодноразові спроби створення електронного реєстру листків непрацездатності, розпочаті понад 10 років тому, продовжуються і на сьогодні. Змінюються лише залучені та відповідальні органи, витрачаються кошти, а запланованого кінцевого результату не досягнуто. За весь цей час МОЗ гальмувало оновлення нормативно-правової бази, що забезпечить функціонування електронного реєстру листків непрацездатності.

5.1.10.1. Законодавча база.

Відповідно до Положення про Єдиний електронний реєстр листків непрацездатності, затвердженого наказом МОЗ від 28.10.2011 № 716, зареєстрованого Мін'юстом 23.12.2011 за № 1521/20259 (**втратив чинність із прийняттям 02.06.2021** наказу № 1066), власниками баз персональних даних є заклади охорони здоров'я, яким надано право видачі листків непрацездатності, розпорядниками – МОЗ, управління охорони здоров'я обласних державних адміністрацій, а ФСС з ТВП був третьою особою, держателем та адміністратором реєстру. Згідно з Порядком № 328, постановою № 159 реєстр формує та веде ПФУ, який є володільцем інформації.

Наказом № 1066 затверджено Порядок формування медичних висновків про тимчасову непрацездатність в Реєстрі медичних висновків в електронній системі охорони здоров'я; Порядок здійснення Фондом соціального страхування України перевірок обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності; Інструкцію по роботі з медичними висновками про тимчасову непрацездатність в Реєстрі медичних висновків в електронній системі охорони здоров'я та листками непрацездатності на період дії перехідної моделі.

5.1.10.2. Виявлений стан справ.

Аналіз засвідчив, що електронний реєстр листків непрацездатності створювався у декілька етапів, а саме:

- **перший етап розпочато за ініціативою ВД ФСС з ТВП і МОЗ без рішення правління ФСС з ТВП і за відсутності контролю з боку Наглядової ради ФСС з ТВП у 2010 році шляхом підписання низки нормативних документів та угод щодо впровадження пілотного проєкту створення реєстру в Харківській, Івано-Франківській та Одеській областях.** Зокрема, відповідно до укладеного з ТОВ «МедіаСофт» **договору**¹²⁹ від 28.07.2010 № 559/08/10 на суму **3465 тис. грн**, здійснено модифікацію прикладного програмного забезпечення «УкрМедСофт: Стаціонар» і «УкрМедСофт: Поліклініка», його інтеграцію з підсистемою «Реєстр листків непрацездатності» ЄІАС ФСС з ТВП, впровадження у пілотних областях та навчання працівників. Надані у **2010–2011 роках** послуги оплачені у повному обсязі відповідно до календарного плану, незважаючи **на затримки від двох до шести місяців** (залежно від області) з підписанням актів їх здачі-приймання. Як результат, модифіковане прикладне програмне забезпечення **встановлено у 398 із 410** лікувально-профілактичних закладів системи охорони здоров'я пілотних областей, які мали право видавати листки непрацездатності, але **звіти подавали лише 235 із них**.

Причинами цього останні називали відсутність комп'ютерної техніки, або її застарілість; низьку забезпеченість апаратними засобами зв'язку та непідключення до Інтернету. Крім того, неодноразово виникали різноманітні питання до роботи з програмою, перебої в передачі інформації до центрального

¹²⁹ Договір, акти виконаних робіт, рахунки та платіжні доручення відповідно до протоколу виїмки УБОЗ УМВС України в Івано-Франківській області від 09.08.2012, вилучені.

сервера у м. Києві і труднощі з встановленням оновлених версій програми у зв'язку з заміною комп'ютерної техніки. При цьому жодної роз'яснювальної, аналітичної або узагальнюючої інформації від ВД ФСС з ТВП і розробника не надходило, а ненадання останнім сертифікату із захисту передачі персональних даних, внесених до реєстру та переданих на сервер, унеможливило відповідно до чинного законодавства його заповнення;

- **без огляду на проблеми реалізації пілотного проєкту у 2011 році** ВД ФСС з ТВП і МОЗ прийнято рішення щодо його поширення ще на 8 областей (Вінницька, Волинська, Донецька, Луганська, Львівська, Полтавська, Чернівецька та Чернігівська). Зокрема, відповідно до укладеного 05.12.2012 з ТОВ «МедіаСофт» договору № 1135/10/12 на суму **9592 тис. грн** передбачалося надання послуг з введення в дослідну експлуатацію **Єдиного електронного реєстру листків непрацездатності** (2 етап) пілотних областей та відділень ФСС з ТВП. Оплата послуг здійснена у **грудні 2012 року** у вигляді авансового платежу (30 відс.) **на суму 2877,6 тис. грн**, а фактично роботи розпочато у квітні 2013 року замість їх завершення згідно з договором (31.03.2013). Програмне забезпечення встановлено у **916 із 2831** передбаченого закладу, а в обласних відділеннях ФСС з ТВП **не встановлено**. Як результат, ВД ФСС з ТВП, не дійшовши згоди щодо прийняття результатів роботи ТОВ «МедіаСофт», звернулась до Господарського суду з позовом про стягнення авансового внеску та штрафних санкцій.

Судово-претензійна робота з ТОВ «МедіаСофт» у судах різних інстанцій ВД ФСС з ТВП, а потім і Фонду соцстрахування як правонаступника тривала майже сім років до травня 2020 року. Фактично судом визнано обґрунтованість претензій ТОВ «МедіаСофт» у розмірі авансового внеску, за рештою – відмовлено.

Отже, за результатами **пілотного проєкту, ФСС з ТВП замість створення нового програмного забезпечення витрачено 6342,6 тис. грн** на придбання існуючого програмного продукту «УкрМедСофт: Стаціонар» і «УкрМедСофт: Поліклініка», який модернізовано під потреби реєстру, але не поширено на всю Україну, **майнові права** на додаткові інтеграційні модулі як об'єкти інтелектуальної власності **передано у власність ФСС з ТВП, а право користування програмним забезпеченням згідно з умовами ліцензійної угоди становить 25 років, технічна підтримка надається на платній основі**. При цьому система у більшості регіонів працює в локальному режимі **та не вирішує покладених на неї завдань у повному обсязі**;

- **наступну спробу розпочато з прийняттям на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 28.11.2018 № 999 «Деякі питання Електронного реєстру листків непрацездатності» 17.04.2019 Порядку № 328, згідно з яким принципово змінено концепцію утворення та функціонування реєстру і встановлено відповідні терміни (01.09.2019). Базою для його створення визначено реєстр застрахованих осіб Державного реєстру, повноваження щодо формування і ведення покладено на ПФУ, який є володільцем даних**

реєстру застрахованих осіб, а суб'єктами інформаційного обміну визначено МОЗ, НСЗУ, ПФУ і Фонд соцстрахування;

- у зв'язку з відсутністю прогресу в запровадженні реєстру Кабінетом Міністрів України **03.03.2020** прийнято постанову № 159, згідно з якою зобов'язано ПФУ створити, провести дослідну експлуатацію програмних засобів веборієнтованого сервісу та забезпечити реєстрацію користувачів, МОЗ розробити і затвердити за погодженням із Фондом соцстрахування порядок видачі, продовження та обліку листків непрацездатності, а **змінami**¹³⁰ до **Порядку № 328 на 10 місяців** продовжено термін (до **01.07.2020**) встановлення ПФУ, МОЗ, НСЗУ за участю Фонду соцстрахування інформаційної взаємодії власних інформаційно-телекомунікаційних систем з реєстром і приведення МОЗ нормативно-правових актів у відповідність з нормами Порядку № 328. Водночас, **як засвідчив аналіз, і на сьогодні виконано не всі вимоги** зазначених постанов, розроблене програмне забезпечення **не застосовується, а інформаційний обмін між залученими органами не розпочато**. Так, розроблений ПФУ **веборієнтований сервіс** внесення даних про тимчасову непрацездатність¹³¹ вартістю 4,8 млн грн, який **30.03.2020** встановлено на **вебпорталі ПФУ** і у **червні–липні 2020 року** протестовано з 322 закладами охорони здоров'я, **на сьогодні не використовується**. Серед причини зволікання – **непідписання МОЗ протоколу інформаційної взаємодії між ПФУ, МОЗ і НСЗУ** щодо організації ведення реєстру листків непрацездатності та надання інформації з нього, який двічі впродовж 2020 року ПФУ надсилався до МОЗ. При цьому аналогічний протокол № 2/1-ЕРЛН між ПФУ і Фондом соцстрахування затверджено ще **27.04.2020**, а останнім на налаштування обміну та розробку програмного забезпечення підсистеми ЄІАС «Оброблення та аналіз електронних листків непрацездатності» використано **13,6 млн гривень**.

Натомість, **МОЗ**, як впливає із змісту першого протокольного рішення від 04.09.2020 за результатами міжвідомчої наради у Міністерстві, **вирішено оновити дорожню карту з впровадження цільової моделі електронних листків непрацездатності з їх інтеграцією в електронну систему охорони здоров'я** у частині актуалізації термінів виконання робіт та відповідальних виконавців.

Окремі нормативно-правові акти для впровадження електронного реєстру листків непрацездатності, надання Фонду соцстрахування права доступу до Електронної системи охорони здоров'я та визнання електронного листка непрацездатності офіційним документом (Порядок здійснення Фондом соцстрахування перевірок обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності¹³² тощо) **затверджено МОЗ наказом № 1066, а застосування норм Інструкції № 455**, що регламентує порядку видачі, продовження та обліку

¹³⁰ Постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.2020 № 348.

¹³¹ Атестат відповідності Електронного реєстру листків непрацездатності зареєстровано в Держспецзв'язку 26.09.2019 за № 20259.

¹³² Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2021 № 323, норми якої застосовуються з 01.05.2021, доручено МОЗ за погодженням з Фондом соцстрахування розробити та затвердити цей Порядок.

листків непрацездатності, буде здійснюватися для листків непрацездатності, виданих до **01.09.2021**, або до початку повноцінного функціонування електронного реєстру листків непрацездатності. Крім того зазначеним вище наказом передбачено **перехід до 31.08.2021** на електронні листки тимчасової непрацездатності та **передбачено тестування системи.**

5.1.10.3. Рекомендації.

МОЗ забезпечити дотримання терміну переходу на електронні листки тимчасової непрацездатності (до 31.08.2021), тестування системи та відповідне нормативно-правове регулювання цього процесу.

5.1.11. Висновок.

Незабезпечення уніфікації структури та складу видатків на утримання та забезпечення діяльності страхових фондів, а також неврахування при складанні проєктів бюджетів, їх розгляді та затвердженні Кабінетом Міністрів України нормативно рекомендованого ним обмеження розміру таких видатків (яке впродовж п'яти років не осучаснювалося) не сприяло досягненню бажаного ефекту скорочення обсягу управлінських видатків за результатами заходів з оптимізації структури та чисельності працівників страхових фондів. Видатки Фонду безробіття Мінфіном не погоджуються, а недосконалий порядок погодження ним видатків для ПФУ і Фонду соцстрахування на практиці дозволяє їм здійснювати їх поділ за напрямками, збільшувати суми та змінювати склад шляхом внесення численних змін до кошторисів адмінвидатків.

5.1.11.1. Законодавча база.

За рахунок бюджетів страхових фондів фінансуються:

- адміністративні витрати, пов'язані з виконанням функцій, покладених на органи ПФУ (стаття 73 Закону № 1058);
- витрати на утримання та забезпечення діяльності органів Фонду соцстрахування, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління та **розвиток і функціонування інформаційно-аналітичних систем** Фонду соцстрахування (стаття 11 Закону №1105);
- витрати на утримання та забезпечення діяльності органів державної служби зайнятості, виконавчої дирекції Фонду безробіття, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління, матеріальне та соціально-побутове забезпечення його працівників; організацію роботи правління Фонду безробіття, розвиток та функціонування Єдиної інформаційно-аналітичної системи (стаття 16 Закону № 1533 з урахуванням постанови № 90 зі змінами, внесеними постановою № 206).

Такі видатки (за винятком видатків на розвиток та функціонування ЄІАС і видатки на виконання обов'язків страховика Фонду соцстрахування) всіма фондами класифікуються згідно з Інструкцією № 333.

Кабінетом Міністрів України рекомендовано страховим фондам установити **питому вагу видатків на організацію роботи** (адміністративні, організаційно-управлінські, капітальні видатки, видатки на інформатизацію) у

таких розмірах: ПФУ – 1 відс. доходів без урахування залишку за попередній рік, Фонд соцстрахування – 4,7 відс., Фонд безробіття – 14,9 відс. (підпункт 1 пункту 3 постанови № 710).

5.1.11.2. Виявлений стан справ.

Аналізом змісту видатків на організацію роботи страхових фондів встановлено такі факти.

На рівні страхових фондів відсутня уніфікована термінологія видатків, які відносяться до видатків на організацію їх роботи, а також існують відмінності у підходах до формування складу видатків, порядку розподілу складових кошторисів, їх погодження з Мінсоцполітики і Мінфіном, що не сприяє належному контролю і не дозволяє всеохоплююче оцінити структуру та обсяги таких видатків, зокрема:

- **видатки ПФУ на організацію роботи складаються з видатків центрального апарату ПФУ за трьома напрямками** (на керівництво та управління апарату, виготовлення пенсійних посвідчень та документів, що посвідчують статус застрахованої особи, створення програмно-технічного забезпечення системи інформаційно-аналітичної підтримки органів ПФУ) **та адміністративних витрат, пов'язаних з виконанням функцій, покладених на ГУ ПФУ;**

- **видатки Фонду соцстрахування фактично розподіляються за трьома напрямками: адміністративно-господарські витрати (адмінвидатки), витрати на розвиток та функціонування ЄІАС і видатки на виконання обов'язків страховика** (за виключенням сум, пов'язаних з перерахуванням страхових виплат, платежів за виконавчими провадженнями, окремих інших витрат). При цьому видатки на ЄІАС та страховика визначаються лише постановою № 43 як видатки на статутні напрями діяльності і не належать до складу видатків на організацію роботи. У той же час видатки **на виконання обов'язків страховика** до переліку видатків Фонду соцстрахування, визначених статтею 11 Закону № 1105, **не віднесено**, а згідно з статтею 6 Основ поняття «страховик» **включає цільові фонди**, що беруть на себе зобов'язання щодо надання застрахованим особам матеріального забезпечення і соціальних послуг при настанні страхових випадків. Отже, назва цього напрямку видатків є дещо некоректною, визначеною внутрішніми документами Фонду соцстрахування, що несумісні з чинним законодавством.

Як засвідчив аналіз, **за складом такі видатки за більшістю напрямів тотожні адмінвидаткам**, включають придбання однакових товарів, робіт, послуг (утримання архівів, папір для друку, послуги з заправки картриджів, видатки на правничу допомогу тощо), що за відсутності порядку розподілу призводить до непоодиноких випадків віднесення ВД Фонду одних і тих же видатків або до адмінвидатків, або до видатків страховика;

- до видатків **Фонду безробіття належать видатки на: забезпечення діяльності державної служби зайнятості, ІПК ДСЗ та управління Фондом безробіття** (у т. ч. видатки на забезпечення міжнародного співробітництва та створення умов прийому і надання соціальних послуг), окремо визначені **видатки на розвиток та функціонування Єдиної інформаційно-аналітичної**

системи. При цьому додатково затверджуються з погодженням кошториси адміністративно-господарських видатків ДСЗ і кошторис видатків ІПК ДСЗ;

- **часткове погодження Мінфіном** видатків на організацію роботи страхових фондів **лише після затвердження бюджетів (без розподілу за рівнями їх здійснення та після уточнення показників упродовж року) не сприяє належному контролю за їх обсягами та структурою.** Так, Мінфін погоджує лише індивідуальний кошторис ЦА ПФУ за напрямом «Керівництво та управління апарату» при тому, що відповідно до пункту 14 Положення про ПФУ погодженню підлягає кошторис апарату ПФУ, а не його частина. **Інші дві частини кошторису ЦА ПФУ на виготовлення посвідчень і створення програмно-технічного забезпечення, а також кошториси адмінвидатків ГУ ПФУ не погоджуються.** Мінфін і Мінсоцполітики погоджують **кошторис адміністративно-господарських витрат Фонду соцстрахування (пункт 8 частини першої статті 7 Закону № 1105, пункт 4 розділу II Порядку № 42).**

Так, за існуючої схеми погодження Мінфіном видатків на організацію роботи страхових фондів у **2019, 2020 роках обов'язковому погодженню** підлягали **3,1 відс. (154,9 із 4982,8 млн грн) і 2,7 відс. (145,4 із 5349,8 млн грн) планових видатків на організацію роботи ПФУ та 96,2 відс. (1171,3 із 1217,8 млн грн) і 95,9 відс. (1434,3 із 1495,1 млн грн) відповідних видатків Фонду соцстрахування;**

- **трьома страховими фондами, за відсутності належного контролю Кабінету Міністрів України, Мінфіну, Мінсоцполітики, Мінекономіки не враховано** питомої ваги видатків на організацію своєї роботи, **рекомендованої постановою № 710.** Так, у 2018–2019 роках рівень таких видатків **ПФУ становив 1,3 і 1,2 відс. обсягу доходів при рекомендованому 1 відс., Фонду соцстрахування – 6,1, 4,8 відс. при 4,7 відс. відповідно; Фонду безробіття – 20,6 і 25,2 відс. при 14,9 відсотка.** При цьому **уповноваженими органами не тільки не контролюється дотримання фондами рекомендованого обмеження, але й не осучаснюється його розмір у зв'язку з розширенням переліку доходів фондів, які мають тимчасовий характер.** У 2020 році у зв'язку з пандемією COVID-19 Фонд соцстрахування і Фонд безробіття мали додаткові джерела надходжень із державного бюджету у вигляді поворотної та безповоротної допомоги на подолання її наслідків, що вплинуло на обсяги їх бюджетів і на відсоток, визначений постановою № 710.

Як результат, розрахункові обсяги перевищення видатків у 2018–2019 роках становили в ПФУ **929,6 і 991,2 млн грн, у Фонді соцстрахування – 285 і 23,3 млн грн, в Фонді безробіття – 671,7 і 1280,1 млн грн відповідно.**

За результатами проведеної оптимізації:

- **кількість територіальних управлінь ПФУ зменшено на 628 од. або на 91,9 відс. (з 683 у 2015 році до 55 у 2020 році), робочих органів і відділень Фонду соцстрахування на 146 од. (453 станом на 31.07.2017 до 307 у 2020 році);**

- **питома вага видатків на організацію роботи у загальному обсязі видатків мала сталу тенденцію до зменшення в ПФУ (з 1,0 відс. у 2018 році до 0,8 відс. у 2020 році), характеризувалася нестабільністю у Фонді**

соцстрахування (5,6 відс., 4,8 відс. і 4,9 відс.) і Фонді безробіття (22,5, 23,5, 15,3 відсотка). При цьому у 2018 році до складу видатків на організацію роботи на загальну суму **5493,1 млн грн ПФУ** було включено витрати на доставку пенсій і допомоги в сумі 1041,7 млн гривень. У 2019 році витрати на доставку пенсій і допомоги виключено, але обсяги фактичних видатків на організацію роботи ПФУ залишилися майже незмінними (**5339,8 млн гривень**).

Аналіз динаміки видатків на організацію роботи страхових фондів у 2018–2020 роках наведено в таблиці 20.

Таблиця 20

Динаміка видатків на організацію роботи страхових фондів у 2018–2020 роках

млн грн

Статті бюджету (КЕКВ)		2018 рік			2019 рік			2020 рік		
		ПФУ	Фонд соцстрахування	Фонд безробіття	ПФУ	Фонд соцстрахування	Фонд безробіття	ПФУ	Фонд соцстрахування	Фонд безробіття
Всього поточні доходи, з них	млн грн	352175,3	19673,5	11703,4	434858	25069	12414,8	466096,9	28247,5	22421,9
поворотна фіндопомога	млн грн	0	0	0	0	0	0	0	1807,7	1277
Видатки на організацію роботи	млн грн	4451,4	1209,7	2415,4	5339,8	1201,5	3129,8	5287,7	1373,2	3235,4
частка у доходах	відс.	1,3	6,1	20,6	1,2	4,8	25,2	1,1	4,9	14,4
у тому числі:										
адмінвидатки	млн грн	4451,4*	1164,5	2324,6	5339,8*	1157,0	3025,3	5287,7*	1327,1	3163,7
поточні, з них	млн грн	4251,3	1161,0	2275,4	5113,7	1152,7	2959,1	5096,0	1327,1	3163,7
оплата праці з нарахуваннями	млн грн	3716,1	1084,0	1982,0	4395,9	1080,0	2637,9	4454,6	1257,9	2866,6
капітальні	млн грн	200,1*	3,5	49,2	226,1*	4,3	66,2	191,7*	0,0	0,0
видатки на ЄІАС	млн грн		33,5	58,2		33,5	60,7		44,4	38,1
видатки страховика	млн грн		11,7			11			1,7	
видатки на забезпечення поточної діяльності правління Фонду безробіття	млн грн			0,08			0,02			0,01
видатки на утримання ІПК ДСЗУ	млн грн			32,5			43,8			33,6

* у т. ч. видатки на створення ПТЗ.

Водночас **фактично темпи скорочення видатків за рахунок оптимізації структури та чисельності працівників страхових фондів не відповідали запланованим показникам:**

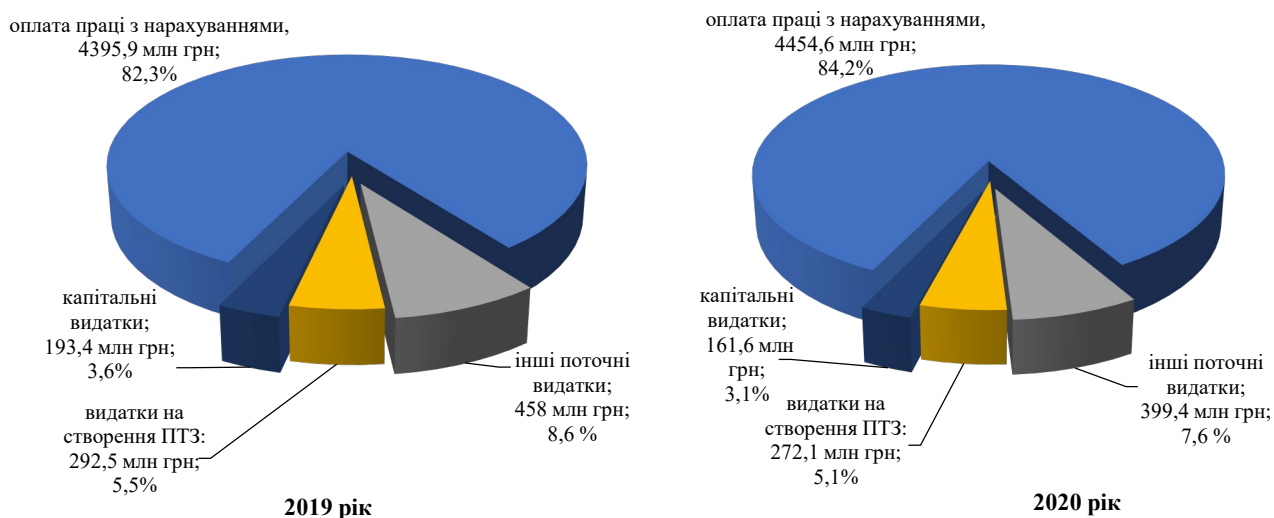
- **економії коштів ПФУ у 2018 році** у сумі 777,8 млн гривень. Фактично видатки, порівняно з 2017 роком, збільшились на 1,97 млн грн, а у 2019 році досягнуто **153,2 млн грн економії** при запланованих 248,7 млн грн;

- **очікуваної** внаслідок злиття ФСС з ТВП та ФССНВ економії у сумі **600 млн грн не отримано**. У **2017 році** видатки, порівняно з 2015, 2016 роками¹³³, збільшились майже на **400 млн грн**, у 2018, 2019 роках, порівняно з 2017 роком, були зменшені на **117,7 і 152,2 млн грн** відповідно, у 2020 році – збільшились на **54,9 млн гривень**.

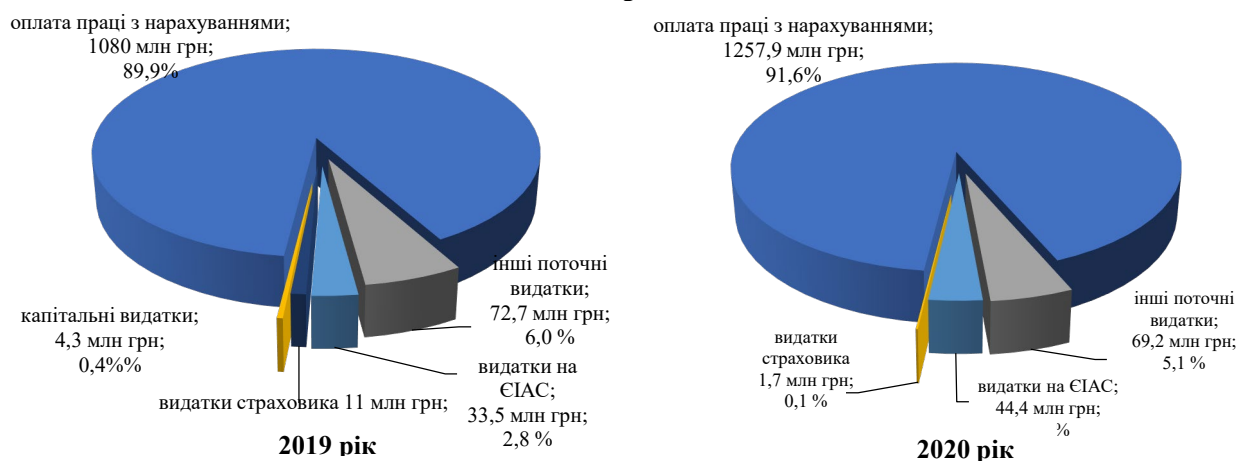
Структуру видатків на організацію роботи страхових фондів наведено в діаграмах 28–30.

¹³³ За матеріалами Офісу з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України «Аналіз діяльності Фонду соціального страхування України», опублікованому в квітні 2019 року.

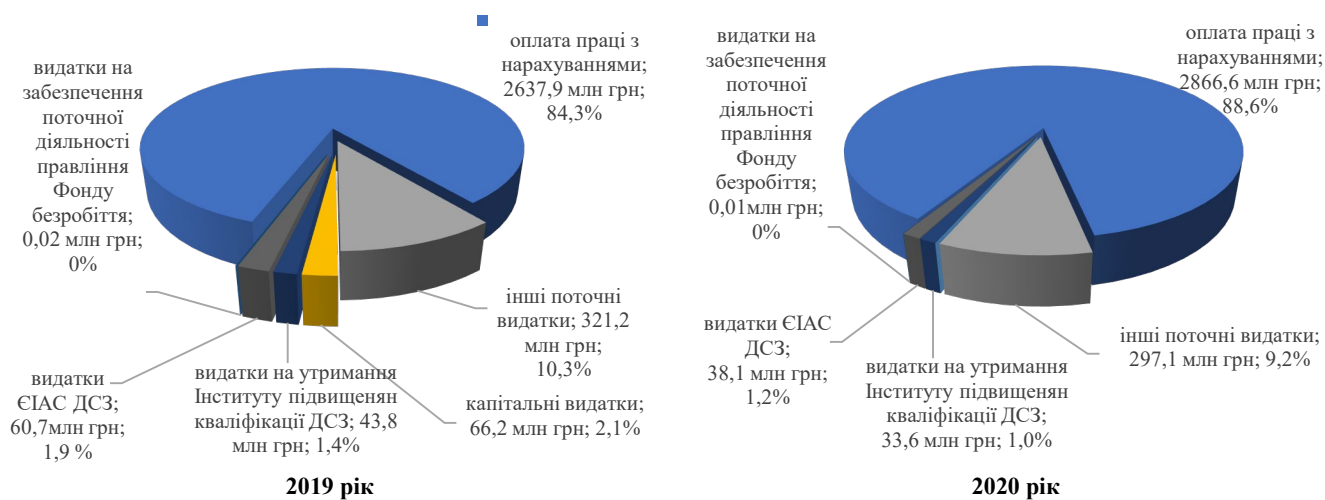
Діаграма 28. Структура видатків на організацію роботи Пенсійного фонду у 2019, 2020 роках

Діаграма 29. Структура видатків на організацію роботи Фонду соцстрахування у 2019, 2020 роках

Діаграма 30. Структура видатків на організацію роботи Фонду безробіття у 2019, 2020 роках

Як засвідчив аналіз, у **структурі** видатків на організацію роботи страхових фондів **найбільшу питому вагу** займають видатки на **оплату праці з нарахуваннями**, яка у 2019, 2020 роках становила в ПФУ 82,3 і 84,2 відс., Фонді соцстрахування 89,9 і 91,6 відс., Фонді безробіття – 84,3 і 88,6 відсотка.

Порядок оплати праці трьох страхових фондів у **2018–2020 роках** врегульовано **нормативними актами** різної ієрархії для:

- **ПФУ** постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 № 15 зі змінами, що встановлює посадові оклади, надбавки за ранг, за інтенсивність праці, за виконання особливо важливої роботи тощо, наказом ПФУ від 04.08.2016 № 120 – порядок преміювання (річний розмір премії не перевищує 30 відс. посадового окладу);

- **Фонду соцстрахування** постановами його правління від 08.02.2017 № 14 зі змінами, від 10.10.2017 № 51 зі змінами, що встановлювали посадові оклади, надбавку за вислугу років, доплати, порядок преміювання (зокрема, щомісячні премії до 100 відс. посадового окладу, премії у розмірі не більше посадового окладу з нагоди 9 свят) і виплати двох видів матеріальної допомоги;

- **Фонду безробіття** наказами Мінсоцполітики від 22.03.2017 № 447, від 11.07.2019 № 1085 (посадові оклади, надбавки, доплати, преміювання (зокрема, премії до трьох державних, професійних свят у розмірі не більше посадового окладу), матеріальна допомога). При тому, що діяльність ДСЗ з 2020 року спрямовувалася та координувалася Мінекономіки, умови оплати праці для її працівників визначалися Мінсоцполітики. Відповідний наказ **№ 396** Мінекономіки **прийнятий лише 26.02.2021** (набрав чинності **05.03.2021**) і встановлює посадові оклади, надбавки (за інтенсивність праці, за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників, за виконання обов'язків тимчасово відсутнього керівника, за виконання функцій індивідуального супроводу при працевлаштуванні безробітних, за вислугу років тощо), доплати, порядок преміювання і виплати матеріальної допомоги тощо.

Зазначене вплинуло на рівень оплати праці працівників страхових фондів.

Аналіз динаміки середньої заробітної плати працівників трьох страхових фондів за 2018–2020 роки наведено в таблиці 21.

Таблиця 21

**Динаміка середньої заробітної плати працівників страхових фондів
за 2018– 2020 роки**

Показники	2018 рік			2019 рік			2020 рік		
	ПФУ	Фонд соц-страхування	Фонд безро-біття	ПФУ	Фонд соц-страхування	Фонд безро-біття	ПФУ	Фонд соц-страхування	Фонд безро-біття
Центральний апарат / Виконавча дирекція / Державний ЦЗ	26680	26580	21436	34499	31932	28763	35659	42230	29114
Головні управління / Робочі органи /Регіональні ЦЗ	11195	13757	10939	13678	13728	14740	14078	15811	16184
Середня по системі	11315	14310	11343	13861	14256	15279	14269	16575	16681

Показники	2018 рік			2019 рік			2020 рік		
	ПФУ	Фонд соц-страхування	Фонд безробіття	ПФУ	Фонд соц-страхування	Фонд безробіття	ПФУ	Фонд соц-страхування	Фонд безробіття
Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності (Держстат)	8865			10497			11591		

Як засвідчив аналіз **середньої заробітної плати працівників:**

- ЦА і ГУ ПФУ у 2019 році, порівняно з попереднім роком, збільшилася на **29,3 і 22,2 відс.**; у 2020 році – на **3,4 і 2,9 відс.** відповідно;

- ВД Фонду – у 2019 році, порівняно з попереднім роком, – на **20,1 відс.**, а в її робочих органах навпаки **зменшилася на 0,2 відс.**, у 2020 році – підвищилася на **32,2 і 15,2 відс.** відповідно;

- у ДСЗ та ДЦЗ – у 2019 році порівняно з попереднім роком збільшилася на **34,2 відс.**, а в регіональних органах – на **34,7 відс.**, відповідно, у 2020 році – на **1,2 відс.** і **35,8 відс.**, в регіональних органах – на **9,8 і 47,9 відсотка.**

При цьому середня заробітна плата, що склалася у системі ПФУ, за 2018–2020 роки, перевищувала середньомісячну заробітну плату за видами економічної діяльності на **27,7, 32,1 і 23,1 відс.**, у системі Фонду соцстрахування – на **61,4, 35,8 і 43 відс.**, у системі Фонду безробіття – на **27,9, 45,6 і 43,9 відс.** відповідно.

Слід зазначити, що у зв'язку з дією у період з 18.04.2020 по 28.08.2020 обмеження розміру заробітної плати, встановленого Законом № 553 (47230 грн), середня заробітна плата працівників ЦА ПФУ як центрального органу виконавчої влади, яка в 2019 році була вище за ВД Фонду на 8 відс., у 2020 році зменшилася на 6571 гривню.

Аналізом встановлено окремі **випадки необґрунтованого планування видатків** на одні цілі та їх фактичного використання на інші, здійснення **адмінвидатків** з недотриманням законодавства.

Так, **заплановані кошторисом видатки ЦА ПФУ** за напрямом «Створення програмно-технічного забезпечення» на 2019 рік, що не погоджується Мінфіном, суми **упродовж 2019 року** перерозподілялися з капітальних видатків, зокрема, на **інші цілі та інші видатки з утримання органів** (зокрема **70 тис. грн** ГУ ПФУ в Київській області на поточний ремонт автомобілів), **1000 тис. грн** ГУ ПФУ в м. Києві на оплату праці з нарахуваннями), що свідчить про **недостатню обґрунтованість** видатків, запланованих на **створення програмно-технічного забезпечення**. У кошторисі видатків ЦА ПФУ на 2019 рік за напрямом «Керівництво та управління» завищено видатки на оплату праці із нарахуваннями, за розрахунками, на **2076,3 тис. грн**, внаслідок передбачення збільшення граничної чисельності працівників згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 138 на **69 шт. од.** з 01.02.2019 замість **28.02.2019**.

Заплановані у кошторисі **адмінвидатків ВД Фонду** на 2019, 2020 роки суми майже за **всіма напрямами** були перерозподілені її управлінням в

областях і м. Києві (в окремих випадках суми перерозподілу **перевищували 50 відс. плану**). Це свідчить **про недостатню обґрунтованість і достовірність** початково **запланованих сум** у розрізі напрямів та регіонів, що **погоджувалися** Мінсоцполітики і Мінфіном. Так, у 2019 році перерозподілено **23,9 відс. сум**, передбачених на оплату комунальних послуг та **33,8 відс.** на інші послуги, **48,5 відс.** – на придбання предметів, матеріалів та інвентарю і **понад 50 відс.** – на відрядження, інші поточні, капітальні видатки; у 2020 році – **11,8 відс. сум**, передбачених на оплату праці, **30 відс.** – на придбання предметів та матеріалів, **38,5 відс.** – інші послуги та **понад 50 відс. сум**, передбачених на навчання.

Крім того за рахунок перерозподілу з інших напрямів видатків у межах КЕКВ 2800 «Інші поточні видатки» **ВД Фонду** в 2019, 2020 роках здійснено **видатки** в сумі **146,4 і 274,1 тис. грн** (0,3 відс. фонду оплати праці її працівників) на перерахування коштів **профспілковій організації** для проведення культурно-масової, фізкультурно-оздоровчої роботи, які **початково не планувалися**, а отже і **не погоджувалися з Мінфіном і Мінсоцполітики**.

У кошторисі адмінвидатків ВД Фонду на 2019 рік **збільшено видатки на оплату праці** з нарахуваннями **на 692,4 тис. грн** внаслідок включення до розрахунку з 01.04.2019 **9 замість 4** нерозподілених шт. од. і **на 8,2 млн грн** – сум на відшкодування середнього заробітку за час вимушеного прогулу за рішеннями суду без урахування судової практики, яка склалася в 2018 році. На 2020 рік аналогічно суми на відшкодування середнього заробітку за час вимушеного прогулу **збільшено на 23,1 млн гривень**.

Також мав місце випадок недотримання вимог законодавства при здійсненні ВД Фонду в 2019 році адмінвидатків. Так, директору ВД Фонду Баженкову Є. В. **надано додаткову відпустку** за ненормований робочий день за період, коли він фактично не працював, але за ним відповідно до рішення суду, зберігалось місце роботи, і **нараховано відпускні 12,7 тис. гривень**. Водночас як впливає із змісту частини другої статті 82 КЗпП, частини другої статті 9 Закону України «Про відпустки», до стажу роботи, що дає право на таку відпустку, не враховується час, коли працівник фактично не працював, у т. ч. час оплаченого вимушеного прогулу, спричиненого незаконним звільненням. При цьому Фонд соцстрахування є **некомерційною організацією**, у якій **відсутній прибуток** за рахунок якого можуть надаватися додаткові, порівняно з чинним законодавством, гарантії працівникам, зокрема надання таких відпусток (стаття 23 Закону України «Про відпустки»).

5.1.11.3. Рекомендації.

Кабінетові Міністрів України доручити:

Мінфіну, Мінсоцполітики, Мінекономіки та страховим фондам:

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

- осучаснення нормативу видатків на організацію роботи страхових фондів, встановленого постановою № 710, забезпечення його дотримання та покладання на органи Казначейства контролю за здійсненням страховими фондами видатків у межах затверджених бюджетів (кошторисів);

- встановлення чіткого переліку видатків страхових фондів на організацію їх роботи та обов'язкового їх погодження з Мінфіном.

5.1.12. Висновок.

Планування коштів Фонду безробіття здійснювалося в окремих випадках з певними недоліками і необґрунтовано, їх використання – інколи з порушеннями чинного законодавства та власних порядків. Управління майном ДСЗ було недостатньо ефективним.

5.1.12.1. ДЦЗ не надано даних, які б підтверджували ефективність та раціональність спрямування коштів на забезпечення діяльності Інституту підготовки кадрів, тому його діяльність потребує комплексного аналізу і визначення стратегії його розвитку, умов фінансування за рахунок коштів Фонду. Не проведено в установленому порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно ІПК ДСЗ, що є недотриманням вимог пункту 2 частини першої статті 3 Закону № 1952.

5.1.12.1.1. Законодавча база.

ІПК ДСЗ у 2019–2020 роках здійснював свою діяльність **відповідно до Статуту**¹³⁴, згідно з яким **основними напрямками діяльності ІПК ДСЗ є:**

- підвищення кваліфікації керівних працівників і спеціалістів ДСЗ, інших установ, підвідомчих Мінпраці, відповідно до потреб ДСЗ та Фонду безробіття;
- перепідготовка керівних працівників та спеціалістів ДСЗ, безробітних та інших громадян із наданням другої вищої освіти, відповідно до потреб ЦЗ та ринку праці;
- підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями – «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» з різних напрямів відповідно до ліцензій МОН України на замовлення Фонду безробіття, інших фізичних і юридичних осіб;
- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації безробітних та інших громадян за контрактами з юридичними та фізичними особами;
- виконання науково-дослідних робіт з проблем ринку праці та зайнятості населення.

Відповідно до Положення про надання платних послуг ІПК ДСЗ, затвердженого наказом ІПК ДЦЗ від 10.05.2017 № 106/0/1-17, інститут надає **платні послуги у сфері освітньої діяльності** (підготовка в межах ліцензійного обсягу студентів за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, аспірантів і докторантів; підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації кадрів; проведення спеціальних курсів, семінарів, тренінгів, стажування тощо); у сфері житлово-комунальних послуг тощо.

5.1.12.1.2. Виявлений стан справ.

ІПК ДСЗ створено наказом Міністерства праці України від 20.05.93 № 31 та засновано на державній формі власності, має третій рівень акредитації.

¹³⁴ Прийнятий Загальними зборами трудового колективу від 07.10.2004, погоджений МОН та затверджений Мінпраці 30.11.2004.

В ІПК ДСЗ діють Вчена рада, створена за наказом ректора від 04.01.2001, і робочі органи (ректорат, деканати, приймальна комісія), дорадчі органи, органи громадського самоврядування.

Вчена рада ІПК ДСЗ, згідно з положенням, є колегіальний орган управління і утворюється за наказом ректора строком на п'ять років: у 2020 році затверджена у складі **33 осіб** (з яких 12 докторів наук і 15 кандидатів наук); у 2020 році – **29 осіб** (з яких 12 докторів наук і 13 кандидатів наук).

Довідково. Наказами МОН «Про затвердження рішення Атестаційної колегії МОН щодо діяльності спеціалізованих вчених рад» утворено спеціалізовані вчені ради в ІПК ДСЗ з правом прийняття та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) економічних наук строком до 31.12.2020: від 15.09.2019 № 358 – за спеціалізацією «Економічні науки» Д 26.891.01¹³⁵, від 07.05.2019 № 612 – за спеціалізацією «Державне управління» Д 26.891.02¹³⁶. Наказом МОН від 22.07.2020 № 946 внесено зміни до вищевказаних наказів, продовживши строк діяльності спеціалізованих вчених рад до 15.05.2021.

Структура ІПК ДСЗ представлена керівним складом (ректор, перший проректор, проректори з науково-педагогічної роботи (2 шт. посади), проректор з соціально-економічних та адміністративних питань, учений секретар) та 20 структурними підрозділами.

Аналіз засвідчив, що якість кадрового складу науково-педагогічних працівників (НПП) в останні роки була **нестабільна**: у 2019 році погіршилась порівняно з 2017 роком, зокрема зменшилась штатна чисельність осіб, які мають ступінь доктора наук (21 ос. проти 24 ос.), вчене звання професора (10 ос. проти 16 ос.), вчене звання доцента (30 ос. проти 35 осіб). У 2020 році збільшилась штатна чисельність НПП з науковим ступенем доктора наук – **26 осіб** (на 5 ос. більше, ніж у 2019 році) та кандидата наук – **42 особи** (на 5 ос. більше). Вчене звання професора мали **10 осіб** (на рівні 2019 року), водночас вчене звання доцента – **25 осіб** (на 5 ос. менше ніж у 2019 році).

У 2020 році на 146,75 шт. посадах ІПК ДСЗ працювали на постійній основі 146 ос., загальна чисельність працюючих – 165 ос. (з них 5 ос. за внутрішнім та 14 осіб за зовнішнім сумісництвом).

Аналіз засвідчив, що у 2017–2020 роках ІПК ДСЗ **не виконувався ліцензійний обсяг** набору здобувачів вищої освіти за рівнем «бакалавр» та «магістр». **За кошти Фонду безробіття набір здобувачів вищої освіти у 2019/2020 та 2020/2021 навчальних роках взагалі не проводився.** Як наслідок, кількість студентів, які навчаються за кошти Фонду безробіття, станом на 31.12.2020 становила лише 4 ос. (у т. ч. 2 ос. – в академічній відпустці).

Довідково. ІПК ДСЗ для здобуття освітнього ступеня прийнято на навчання:

– у 2019/2020 навчальному році: **13** здобувачів вищої освіти за рівнем «бакалавр», що становить **12,4 відс. ліцензійного обсягу**: «Психологія» – 26,7 відс., «Менеджмент» – 8 відс., «Економіка» – 6 відс.; **119** здобувачів вищої освіти за рівнем «магістр», що становить **42,5 відс. ліцензійного обсягу**: «Публічне управління та адміністрування» – 46,7 відс.,

¹³⁵ За спеціальностями 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством», 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика».

¹³⁶ За спеціальностями 25.00.01 «Теорія та історія державного управління», 25.00.02 «Механізми державного управління» та 25.00.05 «Державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку».

«Психологія» – 60 відс., «Економіка» – 25 відс., «Менеджмент» – 5 відс.;

– у 2020/2021 навчальному році: 19 здобувачів вищої освіти за рівнем «бакалавр», що становить 18 відс. ліцензійного обсягу: «Психологія» – 30 відс., «Менеджмент» – 16 відс., «Економіка» – 12 відс.; 102 здобувачі вищої освіти за рівнем магістр, що становить 36,4 відс. ліцензійного обсягу: «Психологія» – 72,5 відс., «Публічне управління та адміністрування» – 38,9 відс., «Економіка» – 7,5 відс., «Менеджмент» – здобувачі не вступали.

Аналізом встановлено, що набір на навчання магістрів за рахунок коштів Фонду безробіття здійснювався відповідно до постанови правління Фонду безробіття від 21.07.2011 № 277¹³⁷, якою було надано дозвіл на використання коштів Фонду безробіття на такі цілі. Правлінням Фонду безробіття своїм рішенням від 30.03.2018 призупинено прийом на навчання ІПК ДСЗ за освітніми ступенями «бакалавр» та «магістр» за кошти Фонду безробіття через відсутність необхідності здобуття працівниками ДСЗ вищої освіти. Так, за інформацією ДЦЗ, на сьогодні 99,9 відс. працівників ДСЗ мають освіту за кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» чи «магістр». Заміщення посад фахівців ДСЗ можливе за умови наявності вищої освіти, тобто для ДСЗ академічне навчання персоналу не є актуальним.

Загалом у 2020 році кількість здобувачів вищої освіти, які навчалися протягом року (506 ос.), скоротилася на 14,4 відс. у порівнянні з 2018 роком (591 ос.) та на 10,4 відс. – у порівнянні з 2019 (565 осіб). При цьому кількість студентів, які навчалися у 2020 році за кошти Фонду безробіття (37 осіб), скоротилася у 7 разів – із 2018 року (255 осіб) та у 3,7 раза – із 2019 року (137 осіб).

Динаміка контингенту здобувачів вищої освіти та наукового ступеня, які навчались в ІПК ДСЗ у 2018–2020 роках за рахунок коштів Фонду безробіття та коштів юридичних та фізичних осіб, наведена на діаграмі 31.

Діаграма 31. Динаміка контингенту здобувачів вищої освіти та наукового ступеню, які навчались в ІПК ДСЗ у 2018-2020 роках

Основною формою підготовки наукових кадрів в ІПК ДСЗ є аспірантура та докторантура. Аналіз динаміки чисельності аспірантів свідчить, що їх чисельність у 2020 році (92 аспіранта) збільшилася лише на 1 особу у порівнянні

¹³⁷ Постановою правління Фонду безробіття від 28.05.2021 № 15 визнана такою, що втратила чинність.

з 2019 роком та на 12 осіб у порівнянні з 2018 роком. Проте чисельність аспірантів, які навчалися **за кошти Фонду безробіття**, у 2020 році (19 осіб) зменшилась на 6 осіб порівняно з 2019 роком та на 9 осіб порівняно з 2018 роком.

У **2019 році до аспірантури** ІПК ДСЗ **зараховано 31 особу**¹³⁸. На кінець 2019 року в ІПК навчався **91 аспірант** (протягом року за рахунок Фонду безробіття – 28 ос., за контрактом – 75 ос.), на кінець 2020 року – 91 аспірант (за рахунок Фонду безробіття – 24 ос. протягом року, за контрактом – 79 осіб).

У 2019 році **5 ос.** закінчили аспірантуру, в тому числі **1 ос.** із захистом дисертації, у 2020 році – **7 ос.**, в тому числі **6 осіб** із захистом дисертації (**3 – за рахунок коштів Фонду безробіття**, 3 – за контрактом) *(за спеціальністю «Психологія»)*.

На кінець 2019 року в аспірантурі навчалось 89 ос., на кінець 2020 року – 92 особи, з яких лише **20,7 відс.** (19 аспірантів) – **за рахунок коштів Фонду безробіття** та на 24,0 відс. **менше, ніж у 2019 році** (25 осіб)).

У 2018 році здійснено перший набір до **докторантури**: вступили 6 ос., з них 3 – **за кошти Фонду безробіття**, 3 – за кошти фізичних осіб. У 2019 та 2020 роках (станом на 01.10.2020) в докторантурі **навчалось 5 ос.** (3 – за кошти Фонду безробіття, 2 – за кошти фізичних осіб). У 2019 році прийому до докторантури не було. У 2020 році прийнято **2 особи за кошти фізичних осіб**.

У **2019 році** здійснено захист **15 дисертацій** на здобуття наукового ступеня кандидата наук (13 робіт) та доктора наук (2 роботи), у **2020 році – 39 дисертацій** (32 та 7 робіт відповідно).

➤ В ІПК ДСЗ діє **Центр підвищення кваліфікації** керівних працівників та спеціалістів ДСЗ (далі – Центр¹³⁹), у якому **за рахунок коштів Фонду безробіття** підвищили кваліфікацію: у **2019 році – 2 084 ос.** (92,8 відс. запланованих), з них за професійними програмами підвищення кваліфікації – **1 594 керівники** та фахівці (93,2 відс.), за короткотерміновими тематичними програмами **490 ос.** (91,4 відс.); у **2020 році – 1 777 ос.** (79,3 відс. до плану, 85,3 відс. до 2019 року), з них за професійними програмами підвищення кваліфікації – **1 727 керівників** та фахівців (95,2 відс., 108,4 відс.), за короткотерміновими тематичними програмами – **50 ос.** (11,8 відс., у 5 разів менше).

В ІПК ДСЗ здійснювалося підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з питань запобігання корупції, управління фінансами тощо, навчанням було охоплено у 2019 році 500 осіб, у 2020 році – 2301 особу.

Протягом 2019 року в ІПК ДСЗ пройшли підвищення кваліфікації **196 зареєстрованих безробітних** на замовлення Київського міського (152 слухачі) та Київського обласного (44 слухачі) центрів зайнятості. Протягом 2020 року через введення карантину безробітні до ІПК **не направлялися**.

¹³⁸ За спеціальностями: «Публічне управління та адміністрування» 15 ос. (ліцензійний обсяг на 4 роки – 60 ос.), «Психологія» - 9 ос. (40 ос.), «Менеджмент» - 4 ос. (40 ос.), «Економіка» – 3 ос. (ліцензійний обсяг на 4 роки – 60 осіб).

¹³⁹ Відповідно до Положення, затвердженого 04.01.2016 ректором ІПК ДСЗ.

➤ Аналіз видатків Фонду безробіття на забезпечення діяльності ІПК ДСЗ засвідчив, що незважаючи на **суттєве скорочення підготовки** здобувачів вищої освіти **за рахунок коштів Фонду безробіття**, ДЦЗ у 2019 році було заплановано збільшити його утримання до **45,5 млн. грн (у 1,4 раза більше ніж у 2018 році)**. Аналогічна тенденція прослідковувалася і при планування видатків **на 2020 рік**. Передбачалося **скоротити** штатну чисельність працівників ІПК ДСЗ **на чверть** (з 146,75 шт. од. до 107 шт. од.), водночас витрати на утримання – **лише на 16,7 відс.** (до 37,9 млн гривень). Фактичні видатки Фонду на утримання ІПК ДСЗ у 2019 році (**43,8 млн грн**) **збільшились в 1,3 раза** у порівнянні з 2018 роком, у **2020 році** порівняно з 2019 роком **скоротилися на 10,2 млн грн (на 30 відс.)**, зокрема, за рахунок скорочення видатків на виплату заробітної плати з нарахуваннями (на 3,9 млн грн) та відсутності витрат на капітальні видатки (на 3,8 млн гривень).

Довідково. У структурі видатків ІПК ДСЗ найбільшу питому вагу становлять: витрати на заробітну плату з нарахуваннями (2019 – **77,9 відс.**, 2020 – **89,8 відсотків**).

Доходи ІПК ДСЗ від надання платних послуг у 2020 році ІПК ДСЗ становили **6,3 млн грн**, які збільшились на 1,6 відс. порівняно із 2019 роком (6,2 млн грн), та у **1,5 раза** – з 2018 роком (4,1 млн гривень).

У структурі доходів ІПК ДСЗ від надання платних послуг за рахунок збільшення студентів, які навчаються за контрактом, та збільшення плати за навчання **щорічно зростала** питома вага доходів **від освітніх послуг**: 2018 – 75,6 відс., 2019 – 82,9 відс., 2020 – 86,9 відсотка.

Довідково. Згідно з наказом ІПК ДСЗ від 09.06.2020 вартість навчання одного студента (громадяни України) за освітнім рівнем «бакалавр» встановлена в сумі **81,2 тис. грн** (за 3 роки 10 місяців) для денної форми навчання та **39,1 тис. грн** – для заочної форми навчання; за освітнім рівнем «магістр» – **32,3 тис. грн** (1 рік 5 місяців) для денної форми навчання та від **27,0 тис. грн до 33,2 тис. грн** для заочної форми навчання залежно від спеціальності.

Водночас, дебіторська заборгованість за навчання у період з 01.01.2019 до 01.01.2021 **збільшилась у 5,4 рази** (з 170,7 тис. грн до 926,3 тис. гривень).

➤ ІПК ДСЗ розташований у комплексі приміщень загальною площею **6,2 тис. кв. м** первісною вартістю **16,4 млн грн** (адміністративна будівля (навчальний корпус) – 3,8 тис. кв. м; будівля гуртожитку (спальний корпус) – 2,4 тис. кв. м).

Довідково. Комплекс приміщень ІПК ДСЗ загальною площею – 6,2 тис. кв. м передано в оперативне управління ІПК ДСЗУ у 2004 році наказом ДЦЗ від 25.02.2004 № 20, відповідно до свідоцтва про право власності, виданого Головним управлінням комунальної власності м. Києва (наказ від 03.06.2009 № 398-В), розташованим у м. Києві за адресою: вул. Нововокзальна, 17, належить Державі Україна на праві державної власності.

За результатами аналізу встановлено, що **не проведено в установленому порядку державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно комплексу приміщень ІПК ДСЗУ** (адміністративна будівля (навчальний корпус); будівля гуртожитку (спальний корпус)), які до державного Реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію іншого речового права не внесені, **що є недотриманням вимог пункту 2 частини першої статті 3 Закону № 1952.**

5.1.12.2. Планування коштів Фонду безробіття на капітальні видатки здійснювалося в окремих випадках необґрунтовано та нерационально, їх використання – інколи з порушеннями чинного законодавства і власних порядків, неефективно.

Витрачання 0,8 млн грн на проведення капітального ремонту трьох об'єктів, які перебувають у комунальній власності, у порушення положень частин другої та третьої статті 776 Цивільного кодексу України без права власності та договорів оренди на будівлі має ознаки неекономного використання коштів.

5.1.12.2.1. Законодавча база.

Відповідно до розділу 2 Порядку затвердження кошторису під час визначення обсягів видатків кошторису необхідно врахувати **раціональність та ефективність витрат, об'єктивну потребу** на реалізацію намічених заходів. Заплановані в кошторисі обсяги видатків мають бути **підтверджені розрахунками**.

Пунктом 3.1 Порядку фінансування визначено, що фінансування установ ДСЗ, ПК ДСЗ здійснюється за принципами **цільового та раціонального використання коштів Фонду**.

Відповідно до підпункту 3.6 Положення про будівництво проєктно-кошторисна документація на нове будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт вартістю до 30 млн грн затверджується наказами директорів регіональних центрів зайнятості.

5.1.12.2.2. Виявлений стан справ.

➤ На придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю для ДСЗ у 2019 році використано 42,9 млн грн (99,1 відс.), у 2020 році – на третину більше – 56,6 млн грн (99,2 відс. затверджених кошторисом).

Довідково. Збільшення видатків на такі цілі обумовлене підвищенням рівня мінімальної заробітної плати, вартості енергоносіїв, що в свою чергу призвело до збільшення вартості предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю (палива, запчастин, паперу, лічильників, санітарно-гігієнічних засобів, витратних матеріалів для оргтехніки тощо). Крім того, 7,9 млн грн у 2020 році витрачено на забезпечення установ ДСЗ засобами індивідуального захисту, антисептиками, екранами-перегородками для запобігання розповсюдження гострої респіраторної хвороби COVID – 19.

Аудит засвідчив, що планування здійснювалось з недостатнім аналізом наявних залишків предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю, оскільки залишки виробничих запасів на початок цих років становили відповідно 97,4 і 99,6 млн грн, та перевищували їх річні заплановані обсяги на 2019 рік у 2,3 рази, на 2020 рік – в 1,8 рази, тобто з недотриманням Порядку затвердження кошторису, не було раціональним та не враховувало об'єктивної потреби.

У 2019 році здійснено 12,8 млн грн капітальних видатків (на придбання обладнання і предметів довгострокового користування – 11,3 млн грн; на капітальне будівництво (придбання) інших об'єктів – 0,6 млн грн; на капітальний ремонт інших об'єктів – 0,9 млн грн), що в 1,8 рази більше ніж у 2018 році. Загалом придбано 784 од. обладнання і предметів довгостроковою користування, при цьому придбання 261 од. обладнання і предметів на суму

3,4 млн грн не планувалось у кошторисі видатків та взагалі відсутнє в обґрунтуваннях до проекту бюджету Фонду безробіття на 2019 рік. За інформацією ДЦЗ, зазначені незаплановані видатки на придбання фототехніки, обладнання для відеоконференцій, кавомашин, телевізорів та снігоприбиральних машин здійснені за непередбачуваними потребами установ ДСЗ, які виникли в процесі діяльності.

Водночас аналіз засвідчив, що здійснення ДЦЗ **незапланованих 2,6 млн грн видатків для придбання інших 217 од. обладнання є необґрунтованим щодо раціональності цих витрат** та свідчить про недотримання власного Порядку фінансування, якими визначено, що фінансування установ ДСЗ, ІПК ДСЗУ здійснюється за принципами цільового та раціонального використання коштів Фонду.

Проте, як свідчить ДЦЗ, придбання у 2020 році цих 217 од. обладнання дозволило зменшити такі витрати, заплановані на 2021 рік, на 34 відсотки.

➤ **У 2019 році на створення умов прийому та надання соціальних послуг здійснено 53,5 млн грн видатків (на капітальне будівництво (придбання) інших об'єктів – 15,2 млн грн; на капітальний ремонт інших об'єктів – 32,2 млн грн; реконструкцію та реставрацію інших об'єктів – 6,1 млн гривень).**

Із 32,2 млн грн, спрямованих на капітальний ремонт та реконструкцію чотирьох об'єктів **за відсутності затвердженої наказами керівників регіональних центрів зайнятості проєктно-кошторисної документації, використано 0,6 млн грн¹⁴⁰**, чим порушено підпункт 3.6 Положення про будівництво.

За відсутністю права власності обласних центрів зайнятості на будівлі (у звітах за формою № 26 (д) «Відомості про державне майно») у 2019 році проведено капітальний ремонт на трьох об'єктах і використано 0,8 млн грн, а саме на капітальний ремонт: фасадів будівлі Волинського ОЦЗ – 0,4 млн грн; приміщення Івано-Франківського МЦЗ – 0,3 млн грн; каналізаційної мережі Богородчанської районної філії Івано-Франківського ОЦЗ – 0,1 млн грн, які знаходяться у комунальній власності.

Довідково. Волинським ОЦЗ проведено капітальний ремонт фасадів будівлі і використано 441,9 тис. гривень. Рішенням Волинської обласної ради від 22.12.2005 № 24/33 затверджено перелік майна спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області, що передані підприємствам, установам та організаціям інших форм власності, управління якими здійснюють обласна рада і ОДА, до якого віднесено 3 та 4 поверхи приміщення Волинського ОЦЗ за адресою: м. Луцьк, вул. Богдана Хмельницького, 3а. Інші документи щодо передання зазначеного майна в постійне користування або в оренду в ДЦЗ відсутні. Отже, правовідносини щодо 3 та 4 поверхів будівлі, яку фактично займає Волинський ОЦЗ, не врегульовані.

Івано-Франківським МЦЗ проведено капітальний ремонт приміщення і використано 290,0 тис. гривень. Відповідно до рішення виконавчого комітету Івано-Франківської міської

¹⁴⁰ На капітальний ремонт: Дружківського МЦЗ Донецького ОЦЗ (м. Дружківка) – 0,3 млн грн; каналізаційної мережі Богородчанської районної філії Івано-Франківського ОЦЗ (смт Богородчани) – 0,04 млн грн; приміщення з перевлаштування системи вентиляції Коломийської міськрайонної філії Івано-Франківського ОЦЗ (м. Коломия) – 0,08 млн грн; капітальний ремонт приміщень 1-го поверху та вхідної групи Київського МЦЗ (м. Київ) – 0,18 млн гривень.

ради від 15.12.1998 № 486 щодо передачі 891 кв. м приміщень дитячих ясел-садка № 32 «Берізка» актом приймання-передачі від 14.08.1998 вищезгадану будівлю передано на баланс Івано-Франківського МЦЗ, однак **приміщення продовжує знаходитись у комунальній власності.**

Проведено капітальний ремонт каналізаційної мережі **Богородчанської районної філії (снт Богородчани) Івано-Франківського ОЦЗ** і використано **40,1 тис. гривень.** Відповідно до розпорядження голови Богородчанської районної державної адміністрації від 28.11.1997 № 263, актом приймання-передачі від 28.11.1997 вищезгадану будівлю передано на баланс Богородчанського РЦЗ. Після реорганізації балансоутримувачем цього приміщення став Івано-Франківський ОЦЗ¹⁴¹. Проте **майно до цього часу перебуває в комунальній власності.**

Враховуючи норми частин другої та третьої статті 776 Цивільного кодексу України та відсутність договорів оренди, Волинський та Івано-Франківський ОЦЗ за відсутності контролю з боку ДЦЗ провели капітальний ремонт об'єктів, які знаходяться в комунальній власності, як наслідок, кошти Фонду безробіття, використані на капітальний ремонт в загальній сумі 0,8 млн грн, мають ознаки неекономного використання.

➤ Використання **53,5 млн грн видатків на створення умов прийому та надання соціальних послуг** дозволило ДЦЗ із **87 передбачених проєктів завершити:** будівництво одного об'єкта, провести капітальний ремонт та реконструкцію 55 та 16 будівель обласних центрів зайнятості. Водночас **нереалізованими залишилось 15 проєктів**, на які у 2019 році використано **7,4 млн гривень**¹⁴². Враховуючи, що у 2020 році **капітальні видатки не проводились**, реалізація вищезазначених проєктів відтерміновується, як наслідок, існує **ризик несвоєчасного завершення цих проєктів та збільшення кошторисної вартості запланованих робіт.**

Окрім об'єктів незавершеного будівництва, на які у 2019 році спрямовувалися кошти Фонду безробіття, на балансі ДЦЗ та ОЦЗ **обліковується незавершене будівництво, розпочате у 2007–2013 роках.**

В ДЦЗ та обласних центрах зайнятості станом на 01.01.2021 на субрахунку 1321 обліковуються **18 об'єктів незавершеного будівництва** (початок будівництва: 2007 рік – 1, 2008 – 1, 2010 – 3, 2011 – 10, 2012 – 2, 2013 рік – 1), на які з початку будівництва загалом витрачено **163,7 млн грн** (з них **1,8 млн грн** – на консервацію цих об'єктів), з них: 7 об. – виконано проєктні роботи (у т. ч. 4 об. – нове будівництво) на загальну суму **1,1 млн грн**; на 11 об'єктах роботи виконані **частково**, за що сплачено **162,3 млн гривень.**

Враховуючи, що по **семи об'єктах будівництво не розпочиналось**, а розпочаті об'єкти виконані **тільки на 10–50 відс.**, залишкова вартість яких становить **232,4 млн грн** (у цінах 2008-2012 років), на реалізацію проєктів на сьогоднішній день **(за розрахунками) необхідно 640 млн грн** (з урахуванням

¹⁴¹ Рішення Богородчанської районної ради від 23.11.2017 № 267-15/2017 «Про внесення змін до рішення районної ради від 26.08.2011 № 148-7/2011 «Про об'єкти спільної власності територіальних громад сіл, селищ району»».

¹⁴² На будівництво (відновлення) огорожі незавершеного будівництва будівлі соціального призначення – районного центру зайнятості в м. Цюрупинськ Херсонської області – 0,2 млн грн (1 об.); на виконання проєктних та вишукувальних робіт – 1,0 млн грн (8 об.); на виконання будівельних робіт – 6,2 млн грн (6 об'єктів).

індексу інфляції за 2012–2020 роки). З огляду на те, що у 2019 році на капітальне будівництво використано лише **15,2 млн грн** коштів Фонду безробіття, а у 2020 році видатки **взагалі не здійснювались**, що фактично унеможливило реалізацію цих проєктів, як наслідок, кошти, витрачені на будівництво та реконструкцію у попередні роки в сумі **163,7 млн грн**, мають ознаки непродуктивного їх витрачання.

5.1.12.3. З недотриманням вимог пункту 2 частини першої статті 3 Закону № 1952 на 62 об'єкти (5,6 відс.) адміністративних будівель та споруд господарського призначення ДСЗ, загальна площа яких становить 22,6 тис. кв. м, загальною вартістю (залишковою) 81,4 млн грн не проведено в установленому порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, яке перебуває на балансі ДСЗ.

У зв'язку із зміною органу управління згідно з розпорядженням № 1228-р у червні 2021 року завершено передачу цілісних майнових комплексів державних установ ДСЗ із сфери управління Мінсоцполітики до сфери управління Мінекономіки, яка тривала вісім місяців, та розпочато процес внесення відповідних змін до установчих документів державних установ ДСЗ.

5.1.12.3.1. Законодавча база.

У періоді, що підлягав аналізу, уповноваженим органом з управління об'єктами державної власності, які перебувають на балансі ДСЗ, було **Мінсоцполітики**. Починаючи з 12.03.2020 (після набрання чинності постановою № 90 із змінами, внесеними постановою № 206) діяльність державної служби зайнятості **спрямовується та координується Мінекономіки**, яке, відповідно до покладених на нього завдань, **приймає рішення про подальше використання державного майна**.

Довідково. Відповідно Положення № 423, Мінсоцполітики відповідно до покладених на нього завдань **виконує функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління (підпункт 111 пункту 4)**. Згідно з Положенням № 459¹⁴³ міністерство, відповідно до покладених на нього завдань **приймає рішення про подальше використання державного майна, що належить до сфери його управління та не увійшло до статутного капіталу господарських товариств, утворених у процесі корпоратизації (підпункт 265 пункту 4)**.

Відповідно до Розпорядження № 1228-р **цілісні майнові комплекси державних установ ДСЗ, за переліком згідно з додатком, передані із сфери управління Мінсоцполітики до сфери управління Мінекономіки**.

Довідково. Розпорядженням № 1228-р передбачено передачу **362 цілісних майнових комплексів державних установ ДСЗ із сфери управління Мінсоцполітики до сфери управління Мінекономіки**.

Згідно з підпунктом 2 пункту 3 розділу III Положення № 945 ДЦЗ здійснює управління та оперативне розпорядження **фінансовими ресурсами Фонду безробіття в межах затвердженого бюджету Фонду безробіття відповідно до Закону № 1533, та управління майном**.

¹⁴³ В редакції постанови Кабінету Міністрів України від 11.09.2019 № 838.

5.1.12.3.2. Виявлений стан справ.

Аналіз засвідчив, що матеріально-технічна база ДСЗ містить будівлі, споруди, земельні ділянки, обладнання, транспортні засоби та інші матеріальні цінності, які є державною власністю і перебувають на балансовому обліку в ДЦЗ та центрах зайнятості.

За даними реєстру об'єктів державної власності АС «Юридичні особи» відповідно до форми № 26(д) «Інформація щодо державного майна», станом на 01.01.2020 в ДЦЗ, а також в регіональних центрах зайнятості станом на 01.01.2020 рахувалося **185 юридичних осіб**, за якими закріплено **1112 одиниць майна** загальною вартістю **1 541,2 млн грн: 741 будівля** для конторських та адміністративних цілей та **371 споруда** господарського призначення, в тому числі **96 об'єктів** загальною вартістю (залишкова) **198,6 млн грн** перебувають на території, де органи державної влади не здійснюють свої повноваження, а саме: на території АР Крим – 39 об'єктів; на непідконтрольній Україні частині території Донецької області – 26 об'єктів; Луганської області – 31 об'єкт.

За інформацією ДЦЗ відповідно до правовстановлюючих документів власниками майна є **шість власників**, а саме: Верховна Рада України – 69 об'єктів, Держава Україна – 12 об'єктів, Кабінет Міністрів України – 19 об'єктів, Мінсоцполітики – 618 об'єктів, Фонд безробіття – 2 об'єкти, а також установи ДСЗ – 278 об'єктів. Власників будівель і споруд ДСЗ наведено в таблиці 22.

Таблиця 22

Власники будівель і споруд ДСЗ

	Власність	Кількість об'єктів (од.)	Площа (кв. м)	Залишкова кошторисна вартість (тис. грн)
1	2	3	4	5
1	Верховна Рада України	69	73 808,2	4285,2
2	Держава Україна	12	15 085,6	23,8
3	Кабінет Міністрів України	19	16 283,3	20,7
4	Мінсоцполітики	618	320 204,3	292958,5
5	Фонд безробіття	2	1 393,3	5,9
6	Установи ДСЗ	278	97 822,4	1243775,2
7	Право власності не оформлено	62	22 584,0	81,4
8	Будівлі та приміщення ДСЗ, що не підлягають державній реєстрації	52	865,8	3,9
	Разом	1 112	548 046,9	1541154,6

Аналізом встановлено, що з недотриманням вимог пункту 2 частини першої статті 3 Закону № 1952 на 62 об'єкти (5,6 відс.) адміністративних будівель та споруд господарського призначення, загальна площа яких становить **22,6 тис. кв. м**, загальною вартістю (залишкова) **81,4 млн грн**, яке перебуває на балансі ДСЗ¹⁴⁴, не оформлено право власності та не внесено відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

¹⁴⁴ Зокрема, 11 об'єктів ДСЗ, що розміщуються на території АР Крим, вартістю 69,7 млн грн; один об'єкт ДЦЗ (вул Мельникова) – 0,6 млн грн; 15 об'єктів Сумського ОЦЗ – 0,4 млн грн; 9 об'єктів Вінницького ОЦЗ – 0,2 млн грн; 3 об'єкти Рівненського ОЦЗ – 6,6 млн гривень.

За поясненнями ДЦЗ, державну реєстрацію нерухомого майна було **призупинено з серпня 2019 року** у зв'язку з переданням повноважень щодо формування та реалізації державної політики у сфері праці, зайнятості, трудової міграції та трудових відносин від Мінсоцполітики до Мінекономіки¹⁴⁵.

Згідно з даними реєстру об'єктів державної власності АС «Юридичні особи» відповідно до форми № 26(д) «Інформація щодо державного майна», станом на 01.01.2020 за ДЦЗ та регіональними центрами зайнятості також закріплено **359 інженерних споруд** залишковою вартістю **16,2 млн грн**, з яких щодо 80 споруд (22,3 відс.) проведено в установленому порядку державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно, 279 інженерних споруд не підлягають державній реєстрації (пункт 4 статті 5 Закону № 1952).

На обліку установ ДСЗ також перебувають **680 земельних ділянок**¹⁴⁶ загальною площею 2 102,6 тис. кв. м, загальною нормативною вартістю **237,1 млн грн**, з яких на **8 земельних ділянок** загальною площею 2 тис. кв. м (0,1 відс. загальної площі земельних ділянок ДСЗ) **відсутні правовстановлюючі документи на право постійного користування земельною ділянкою**, у зв'язку із тим, що клопотання про надання дозволу на розробку проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, через зміну складу відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування, не розглядались і, відповідно, **не були надані**.

Структурними підрозділами регіональних центрів зайнятості для забезпечення їх належної діяльності орендується майно у **151 орендодавця** різних форм власності загальною площею **40,3 тис кв. м**¹⁴⁷. За орендовану площу центрами зайнятості в 2019–2020 роках орендодавцям сплачено **37,4 млн грн** (18,5 та 18,8 млн грн); за комунальні послуги в орендованих приміщеннях – **16,7 млн грн** (9,3 та 7,4 млн грн відповідно).

На виконання розпорядження **№ 1228-р** наказом **Мінекономіки від 06.11.2020 № 2270** утворено **комісію** з питань передачі цілісних майнових комплексів державних установ ДСЗ до сфери управління Мінекономіки, якій доручено у **місячний строк забезпечити передачу** цілісних майнових комплексів державних установ ДСЗ до сфери управління Мінекономіки.

Аналізом встановлено, що фактично процес передачі майнового комплексу ДСЗ тривав вісім місяців. Мінекономіки¹⁴⁸ поступово (у квітні та червні 2021 року) надавав Мінсоцполітики затверджені акти приймання – передачі цілісних майнових комплексів державних установ ДСЗ: станом на 13.04.2021 – у кількості 61 од.,

¹⁴⁵ Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 02.09.2019 № 829 «Деякі питання оптимізації системи центральних органів центральної влади»

¹⁴⁶ Власники 85 земельних ділянок – державні адміністрації; 262 земельних ділянок – органи місцевого самоврядування; у власності установ ДСЗ – 290 земельних ділянок; 35 земельних ділянок. перебуває на території, де органи державної влади не здійснюють свої повноваження (АР Крим, місто Севастополь, Донецька та Луганська області).

¹⁴⁷ У 29 орендодавців державної форми власності орендується 7,1 тис. кв. м; у 70 орендодавців комунальної форми – 18,6 тис. кв. м; у 52 орендодавців приватної форми власності – майно загальною площею 14,6 тис. кв. м.

¹⁴⁸ Листами від 14.04.2021 та 17.06.2021.

станом на 17.06.2021 – ще 299 одиниць. Усього до сфери управління Мінекономіки передано **362 цілісних майнових комплекси** державних установ ДСЗ, з них **57 перебувають на території, де органи державної влади не здійснюють свої повноваження**, а саме: у АР Крим та м. Севастополь – 25, Донецькій області – 17, Луганській області – 15 цілісних майнових комплексів.

Мінекономіки листом від 17.06.2021 зобов'язало ДЦЗ у зв'язку зі зміною органу управління забезпечити внесення відповідних змін до установчих документів державних установ ДСЗ.

5.1.12.4. На об'єкт незавершеного будівництва адміністративної будівлі ДЦЗ по вул. Астраханській, 9-17 у Дніпровському районі м. Києва та його утримання витрачено 149,9 млн грн коштів Фонду безробіття, з них 148,1 млн грн – на будівельно-монтажні роботи, які здійснювались у 2010–2011 роках, та на утримання цього об'єкта з 2019 року – 1,2 млн гривень. Проект об'єкту є нераціональним, неекономним та високовартісним: кошторисна вартість будівництва (у цінах 2010 року) становила 300 млн грн, при будівельній готовності 35 відс. залишок суми незавершеного будівництва – 151,7 млн грн (50,6 відсотка).

Будівництво об'єкта незавершеного будівництва «Адміністративна будівля ДЦЗ по вул. Астраханській, 9-17 у Дніпровському районі м. Києва» балансовою вартістю **109 млн грн** розпочато **в грудні 2010 року**. На підставі договору будівельного підряду від 22.12.2010 № 155, укладеного між ДСЗ (ЦА) та ПП «Строй-Систем» на загальну суму **270,777 млн грн**, на об'єкті виконувалися будівельно-монтажні роботи з **грудня 2010 року до кінця грудня 2011 року**, термін дії договору – до 31.12.2012, який у **2015 році** за рішенням суду **було розірвано**.

Згідно з Проектом кошторисна вартість будівництва (у цінах 2010 року) становила **299,8 млн грн**, у 2010–2011 роках використано на будівництво об'єкта **148,1 млн грн** (49,4 відс.), у тому числі перераховано аванс на придбання будівельних матеріалів – 50 млн грн, залишок суми незавершеного будівництва у цінах 2010 року – **151,7 млн грн** (50,6 відсотка).

Довідково. Відповідно до Проекту будівництва об'єкта – це комплекс з **трьох зблокованих будинків** з різними функціональними призначеннями, загальна площа будівлі – **24 тис. кв. м**, а саме: **8-поверховий адміністративний будинок ДЦЗ** з навчальними приміщеннями розрахованими на 300 слухачів; бібліотека, їдальня; **13-поверховий блок для тимчасового проживання 280 фахівців на 141 номер**, буфет, перукарня, медпункт; **3-поверховий фізкультурно-оздоровчий комплекс**, на першому поверсі якого передбачалося розміщення басейну із дзеркалом води 8,5х25 м. З окремим входом передбачено розташування сауни, залів із фізпідготовки, настільного тенісу, більярду, чотири тренажерних зали.

Будівельна готовність цього об'єкта становить **35 відсотків**. Протягом **2012–2020 років** будівельні роботи на зазначеному об'єкті **не виконувались**, так як будівництво об'єкта не фінансувалося.

До договору будівельного підряду від 22.12.2010 № 155 укладалася додаткова угода від 14.04.2011 про збереження технологічного обладнання, яке придбавалося для забезпечення виконання будівельних робіт на недобудованому об'єкті, яке передане на матеріальне зберігання генпідряднику, на суму

46,2 млн гривень. ДЦЗ у червні 2014 року зафіксовано **відсутність** зазначеного майна. В ДЦЗ рахується поточна дебіторська заборгованість за генпідрядником, яку відображено у балансі ДЦЗ **як збитки**.

Довідково. З інформації ДЦЗ встановлено, що по цьому об'єкту починаючи з 2014 року проводилась претензійно-позовна робота щодо відшкодування генпідрядником понесених ДЦЗ збитків. У 2014 році ДЦЗ звернувся до господарського суду з позовною заявою до ПП «Строй-Систем» про стягнення завданих матеріальних збитків у сумі 46,2 млн гривень. Справа упродовж 5 років неодноразово розглядалась господарськими судами всіх інстанцій. Рішенням Господарського суду Одеської області від 27.06.2019 по справі № 916/866/14 позов ДЦЗ задоволено повністю та прийнято рішення щодо стягнення з ПП «Строй-Систем» на користь ДЦЗ збитків та 7,5 тис. грн судових витрат. Рішення суду набрало законної сили **03.10.2019**. Однак кошти на момент проведення аналізу ДЦЗ **не повернено**.

Загалом на недобудований об'єкт, а саме адміністративну будівлю ДЦЗ по вул. Астраханській, 9-17, у Дніпровському районі м. Києва та догляд за ним **витрачено 149,9 млн грн** (на будівництво **148,1 млн грн**, на утримання **1,2 млн грн** (на консервацію 0,6 млн грн, охорону 1,1 млн грн, загальні витрати (освітлення тощо) 0,1 млн гривень).

Довідково. За інформацією ДЦЗ, витрати на охорону, консервацію, освітлення та послуги біотуалета **обумовлені необхідністю збереження будівельних конструкцій, обмеження доступу до об'єкта сторонніх осіб, запобігання нещасним випадкам**.

Таким чином, обґрунтованість, **резонність витрат подальшого будівництва цього об'єкта** потребує здійснення моніторингу усіх можливих варіантів його використання та прийняття відповідного управлінського рішення з метою **запобігання неефективному витрачання коштів Фонду**.

✓ На балансі ДЦЗ перебуває одноповерхова нежитлова будівля, яка знаходиться за адресою: м. Київ, вул. Мельникова, № 89, а літ. 3, загальною площею **706,1 кв. м**, залишковою кошторисною вартістю **0,5 млн грн** (далі – об'єкт на вул. Мельникова). За інформацією ДЦЗ цей об'єкт ДЦЗ **не експлуатується через відсутність доступу до нього працівників ДЦЗ**.

Довідково. З наданих ДЦЗ документів встановлено, що у серпні 2017 року об'єкт на вул. Мельникова захоплено групою невістановлених осіб, які, продемонструвавши підроблені документи про право власності, заблокували представникам ДЦЗ доступ до об'єкта, у зв'язку з чим з 08.08.2017 Шевченківським управлінням поліції ГУНП у м. Києві проводиться досудове розслідування у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12017100100009422 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною 1 статті 358 Кримінального кодексу України. **ДЦЗ є потерпілою стороною у вказаному кримінальному провадженні**.

Отже, через затягування досудового розслідування, яке триває понад 3,5 року, **існує ризик втрати ДЦЗ одноповерхової нежитлової будівлі**, яка розташована за адресою м. Київ, вул. Мельникова, № 89 а, літ. 3.

5.1.12.3. Рекомендації.

Правлінню Фонду безробіття, ДЦЗ забезпечити:

забезпечити належне планування видатків Фонду безробіття, зокрема на забезпечення діяльності ІПК ДСЗ, враховуючи раціональність та ефективність витрат, а також контроль за їх використанням;

провести інвентаризацію об'єктів незавершеного будівництва та внести пропозиції щодо подальшого використання таких об'єктів для забезпечення

ефективного використання коштів Фонду безробіття, вжити заходів з метою унеможливлення ризиків нереалізації об'єктів незавершеного будівництва;

забезпечити внесення відповідних змін до установчих документів державних установ ДСЗ у зв'язку зі зміною органу управління та передачею згідно з розпорядженням № 1228-р цілісних майнових комплексів ДСЗ від Мінсоцполітики до Мінекономіки;

завершити в установленому порядку державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно ДСЗ, у т. ч. комплексу приміщень ІПК ДСЗ;

провести комплексний аналіз діяльності ІПК ДСЗ та ефективності використання коштів Фонду безробіття, спрямованих на забезпечення його діяльності; визначити стратегію розвитку ІПК ДСЗ та умови його фінансування;

провести моніторинг можливих варіантів подальшого використання об'єкта незавершеного будівництва – адміністративної будівлі ДЦЗ у м. Києві по вул. Астраханська, № 9-17, та ухвалити відповідні управлінські рішення з метою запобігання неефективному витрачання коштів Фонду.

5.2. Аналіз стану фінансового забезпечення системи загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування

5.2.1. Загальна оцінка бюджетів ПФУ та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування

5.2.1.1. Висновок.

Система загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування України охоплює майже 60 відс. населення, а частка її фінансових ресурсів у ВВП постійно зростає (з 11 відс. у 2018 році до 12,6 відс. у 2020 році). Проте функціонування цієї системи у 2018–2020 роках відбувалося в умовах недосконалого законодавства, постійних змін і нововведень. Зокрема, у 2020 році з метою запобігання поширенню на території України COVID-19 запроваджено пільги для підтримки платників ЄСВ, застрахованих осіб та отримувачів страхових виплат. Як результат, темпи збільшення видатків страхових фондів випереджали темпи зростання обсягів їх надходжень, номінального ВВП та фонду оплати праці. Змінилася структура бюджетів страхових фондів, у т. ч. внаслідок покладання на деякі з них невласливих для них додаткових функцій, а їх бюджети виявилися розбалансованими.

5.2.1.1.1. Законодавча база.

Джерела формування коштів страхових фондів та їх використання ПФУ визначені статтями 72, 73 Закону № 1058, Фондом соцстрахування – статтею 11 Закону № 1105, Фондом безробіття – статтею 16 Закону № 1533.

Згідно зі **статтею 20 Основ джерелами коштів** загальнообов'язкового державного соціального страхування є внески роботодавців і застрахованих осіб, а **бюджетні** та інші джерела коштів передбачаються законами про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

ПФУ згідно зі статтею 87 Бюджетного кодексу України **щорічно на постійній основі** отримує з державного бюджету кошти для виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами та на покриття дефіциту (КПКВК 2506080), решта сум отримані епізодично і безпосередньо не стосувалися його діяльності (зокрема, у 2019 році кошти на виплату житлових субсидій); **Фонд соцстрахування** – кошти на виплату матеріального забезпечення в пільгових розмірах громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (ст. 30 Закону № 796, КПКВК 2501200); **Фонд безробіття** – суми для **соціального захисту працівників**, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації **Чорнобильської АЕС** (стаття 12 Закону № 309, КПКВК 2501200, КПКВК 1201280 з 2020 року), та на виплату **компенсації роботодавцям частини фактичних витрат**, пов'язаних із сплатою ЄСВ (частина третя статті 24 Закону № 5067, КПКВК 2501590, КПКВК 1201290 з 2020 року).

У 2020 році двом фондам Урядом виділялися кошти з фонду боротьби з COVID-19 на поворотній та безповоротній основі (Фонду соцстрахування – постанови № 385 і № 498 початково 2,5 і 2,15 млрд грн зі змінами, Фонду безробіття – 10 млрд грн, постанови № 308 (зі змінами), № 472 (зі змінами) і № 1232) для збалансування показників бюджетів та здійснення **вчасних** і нових видів страхових виплат, а з грудня 2020 року ПФУ долучено до виплати згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1235 **одноразової матеріальної допомоги** застрахованим особам, запровадженої Законом № 1071.

5.2.1.1.2. Виявлений стан справ.

Аналіз виконання **бюджетів** страхових фондів за 2019, 2020 роки свідчить про щорічне зростання абсолютних **показників**, яке відбувається при недовиконанні **планів за доходами**¹⁴⁹ і **видатками**, а саме:

➤ **план ПФУ за доходами в 2019 році** виконано в цілому на **99,1 відс.** у **2020 році** – на **95,2 відс.**, (недоотримано **4 і 23,6 млрд грн**); за **видатками** – на **99,4 і 97,9 відс.**, з яких кошти державного бюджету на покриття дефіциту становили **40 і 34,4 млрд гривень**. За такого стану справ **доходи та видатки** у 2019 році, порівняно з попереднім роком, збільшились на **21,3 і 21,6 відс.** (до 435 і 435,9 млрд грн), а у **2020 році** – **7,2 відс.** (до 466,3 млрд грн) та **10,1 відс.** (до 479,3 млрд грн) відповідно;

➤ **доходи Фонду соцстрахування у 2019 році** становили 25,6 млрд грн (або **99,6 відс. плану**) і підвищились, порівняно з 2018 роком, на **15,8 відс.**; **видатки** – 25,1 млрд грн (або **97,9 відс.**), і підвищились, відповідно на **16,5 відс.**; у 2020 році **доходи** становили 28,7 млрд грн (або **95,9 відс. плану**), **видатки** – 28 млрд грн (або **93,6 відс.**) і підвищились порівняно з 2019 роком, на **12,1 і 11,5 відс.**, відповідно. Проте страховальники у кінці 2019 року не отримали від фонду заявлене з **09.12.2019** фінансування на виплату матеріального забезпечення застрахованим особам на суму **951,2 млн грн** (за 16 робочих днів),

¹⁴⁹ З урахуванням залишку на початок року.

з яких **359,6 млн грн** прострочені суми (6 робочих днів), на кінець 2020 року – з **15 грудня (1 649,9 млн грн, 12 робочих днів)**, з них 254,6 млн грн за 2 робочих дні прострочені;

➤ **план Фонду безробіття за доходами у 2019 році** виконано в цілому на **98,8 відс.**, у 2020 – на **94,6 відс.** (недоотримано **178,3 млн грн і 1,3 млрд грн**), за **видатками** – на **98,2 і 93,6 відс.** відповідно. **Щорічне зростання доходів у 2019 році**, порівняно з попереднім роком, становило **12,4 відс.** (до 14,5 млрд грн), **видачків** – на **24,3 відс.** (до 13,3 млрд грн), у **2020 році**, відповідно, **доходів на 63,4 відс.** (до 23,7 млрд грн), **видачків** – на **74,4 відс.** (до 23,2 млрд грн), зростання пов'язано із отриманням **значних сум** із фонду боротьби з COVID-19.

З урахуванням такого стану справ обсяги фінансових ресурсів системи загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування **майже удвічі** перевищували суми, що спрямовуються з державного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення, і у 2019 році становили **11,9 відс. (474,3 млрд грн, при 11 відс. у 2018 році)**, у 2020 – **12,6 відс. (530,5 млрд грн)**, що підтверджується даними, наведеними у таблиці 23. На початок 2021 року ця система охоплювала **12,8 млн застрахованих осіб і 11,1 млн пенсіонерів**, або **майже 60 відс. населення України**¹⁵⁰.

Таблиця 23

Показники номінального ВВП, загального фонду оплати праці, доходів та видачків страхових фондів за 2017–2020 роки

млрд грн

Показники	Періоди (роки)						
	2017	2018	Темпи росту, відс.	2019	Темпи росту, відс.	2020	Темпи росту, відс.
Номінальний ВВП	2 982,9	3 558,7	19,3	3 974,6	11,7	4 194,1	5,5
Фонд оплати праці	864,2	1 067,9	23,6	1 288,3	20,6	1 376,5	6,8
Питома вага ФОП у ВВП, відс.	29,0	30,0		32,4		32,8	
Доходи страхових фондів	323,6	393,7	21,7	475,1	20,7	518,7	9,2
в т. ч. ПФУ	293,2	353,9	20,7	435,0	22,9	466,3	7,2
Фонду соцстрахування	20,1	22,1	10,0	25,6	15,8	28,7	12,1
Фонду безробіття	10,3	12,9	25,2	14,5	12,4	23,7	63,4
Видачків бюджетів страхових фондів, всього	318,2	390,9	22,8	474,3	21,3	530,5	11,8
питома вага видачків у ВВП, відс.	10,7	11,0		11,9		12,6	
в т. ч. ПФУ	291,5	358,6	23,0	435,9	21,6	479,3	10,0
питома вага видачків у ВВП, відс.	9,8	10,1		11,0		11,4	
Фонду соцстрахування	17,5	21,6	23,4	25,1	16,2	28,0	11,6
питома вага видачків у ВВП, відс.	0,6	0,6		0,6		0,7	
Фонду безробіття	9,2	10,7	16,3	13,3	24,3	23,2	74,4
питома вага видачків у ВВП, відс.	0,3	0,3		0,3		0,6	

¹⁵⁰ Чисельність населення в Україні станом на 01.01.2021 становила 41 588,4 тис. осіб.

Як засвідчив аналіз, з року в рік відбувалося постійне випереджаюче зростання **видатків страхових фондів** (видатки споживання) над **темпами зростання номінального ВВП** (у 2018 році у **1,2 раза**, у 2019 – у **1,8 раза**, у 2020 – **2,1 раза**), **фонду оплати праці**, який є основною базою справляння ЄСВ, (у 2019 році майже у **1,1 раза**, у 2020 – **1,7 раза**) і доходів (у 2018, 2019 роках майже у 1,1 раза, у 2020 – у **1,3 раза**). Це стало наслідком недотримання при формуванні бюджетів страхових фондів (в першу чергу ПФУ) принципів економічної залежності видатків споживання від отриманих доходів і ВВП і призвело при виконанні бюджетів до виникнення та /або зростання касових розривів і дефіциту, який у **2020 році** мав місце в **усіх страхових фондах**. При цьому **про порушення цих принципів Рахунковою палатою постійно наголошувалося** у матеріалах звітів з питань аналізу бюджету ПФУ.

Спостерігалася і певна щорічна зміна структури бюджетів страхових фондів і залежність з **2020 року усіх фондів від коштів державного бюджету**, що спричинено запровадженням у 2020 році карантинних заходів із запобігання **COVID-19**, а також:

- здійсненням видатків у рамках реалізації з **01.10.2017 пенсійної реформи і передача видатків** між страховими фондами (з 2018 року видатки на компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою ЄСВ, передані від ПФУ до Фонду безробіття);

- **покладанням** на деякі фонди **додаткових функцій** із здійснення за рахунок коштів державного бюджету **не зовсім властивих** видатків. У 2019 році **ПФУ** забезпечив виплату більшої половини **житлових субсидій (10,8 млрд грн)**, що зумовило зростання адміністративних витрат щонайменше **на 366,9 млн грн¹⁵¹**, а з **22.12.2020** – згідно з постановою № 1233 виплати одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам у розмірі 8 тис. грн, запровадженої **Законом № 1071** (8,3 млрд грн, або **43,3 відс.** затверджених сум), які продовжено у 2021 році). **Фонд соцстрахування** у 2020 році згідно з пунктом 3 постанови № 498 виконував **не передбачені Законом № 1105 повноваження** із здійснення згідно зі **статтею 39 Закону № 1645** страхових виплат медичним працівникам державних і комунальних закладів охорони здоров'я за рахунок коштів фонду боротьби з COVID-19 (використано 26,9 відс. виділених сум (233,2 млн грн);

- **запровадженням нових видів видатків**, у т. ч. і тих, **які початково не планувалися бюджетами**. ПФУ з 2018 року здійснює пенсійні виплати на виконання **судових рішень**, упродовж березня – квітня 2019 року – одноразову доплату до пенсії (**2410 грн**) згідно з постановою № 124, (використано **9,3 млрд грн**), а впродовж квітня – травня 2020 року – виплату одноразової грошової допомоги до пенсії (**1 тис. грн**) згідно з постановою № 251 (9,6 млрд грн). **Фондом безробіття** з травня 2020 року використано **3,4 млрд грн** коштів фонду боротьби з COVID-19 на виплату допомоги по частковому безробіттю на період карантину згідно зі **статтею 47¹ Закону № 5067** і запровадженої **Законом № 1071 одноразової матеріальної допомоги суб'єктам**

¹⁵¹ Не враховує суми, спрямовані на адаптацію програмного забезпечення.

господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів; Фондом соцстрахування з **червня 2020 року** використано **85,1 млн грн** коштів фонду боротьби з COVID-19 на нову **страхову виплату** застрахованим особам у період їх перебування у закладах охорони здоров'я **або на самоізоляції** під медичним наглядом (пункт 5-1 частини першої **статті 22** Закону №1105).

З урахуванням зазначеного вище частка **власних коштів і коштів державного бюджету** у структурі бюджету:

- **Пенсійного фонду** 2018 року за **доходами** (з урахуванням залучених позик) становила **62 і 38 відс.**, відповідно; у 2019 – **60,1 і 39,9 відс.**; у 2020 – **58,7 і 41,3 відс.**; за **видатками** у ці роки **72,3 і 27,7 відс.**, **69,5 і 30,5 відс.**, та **67,4 і 32,6 відс.**, відповідно. Щорічна зростаюча залежність бюджету ПФУ від коштів державного бюджету відносить його до **найбільших отримувачів коштів** платників податків, зборів та неподаткових платежів і **стримує перетворення в неприбуткову самоврядну організацію**;

- **Фонду соцстрахування** 2018 року за **доходами** **99,87 і 0,13 відс.**, відповідно, у 2019 – **99,86 і 0,14 відс.**, у 2020 – **93,04 і 6,96 відс.**, за **видатками** у ці роки, відповідно, **99,84 і 0,16 відс.**, **99,85 і 0,15 відс.**, **99,3 і 0,7 відсотка**. Водночас **щорічне неповне відшкодування** з державного бюджету виплат матеріального забезпечення постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи **призвело до відволікання фондом власних коштів** на їх виплату і ускладнило виконання ним **статутних завдань** (станом на 01.01.2020 заборгованість держави становила **5,7 млн грн**, на 01.01.2021 – **4,7 млн грн**¹⁵², що майже відповідає половині планових сум видатків на профілактику страхових випадків, які **не здійснювалися** у 2019, 2020 роках);

- **Фонду безробіття**¹⁵³ у **2018 і 2019 роках** як за **доходами**, так і за **видатками** становила **99,99 і 0,01 відс.** відповідно, у 2020 році за **доходами** – **63,8 і 36,2 відс.**, а за **видатками** **63,1 і 36,9 відсотка**. При цьому суми, які передбачалися у державному бюджеті для відшкодування виплат допомоги по безробіттю працівникам, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації Чорнобильської АЕС, **перевищували їх фактичні обсяги** (у 2019 році відшкодовано 498,8 тис. грн, або 59,2 відс. сум, передбачених у складі бюджетної програми, у 2020 році – 591,4 тис. грн або 64,9 відсотка).

Як результат, **власні видатки** ПФУ в 2018 році забезпечені власними доходами на **85,8 відс.**, у 2019 – **86,5 відс.**, 2020 року – **85,6 відс.**, а решта видатків здійснювалися за **рахунок коштів державного бюджету**. **Власні доходи Фонду соцстрахування** у 2018, 2019 роках перевищували суми власних видатків на **2,3 і 1,8 відс.** відповідно, а у 2020 році покривали їх лише на **96,1 відс.**, що за існуючого порядку фінансування матеріального забезпечення застрахованих осіб (стаття 34 Закону № 1105) призводило до значних затримок із виконання

¹⁵² За інформацією Мінсоцполітики, заборгованість станом на 01.01.2021 і на 01.06.2021 відшкодовано у повному обсязі.

¹⁵³ За розрахунками Рахункової палати, зважаючи на природу коштів, оскільки до 2020 року кошти державного бюджету, що надходили за КПКВК 2501200, фондом відносилися до інших власних надходжень.

фондом зобов'язань перед страхувальниками. У **Фонді безробіття** у 2018 році власні доходи перевищували суми власних видатків на **9,4 відс.**, у 2019 – на **19,9 відс.**, але у 2020 році навпаки забезпечували **96,8 відс. видатків**, а решта здійснено за **кошти державного бюджету**.

5.2.1.1.3. Рекомендації.

Кабінетові Міністрів України доручити:

Мінфіну, Мінсоцполітики, Мінекономіки та страховим фондам розглянути питання про недопущення при формуванні та виконанні бюджетів страхових фондів порушення принципів економічної залежності видатків споживання від отриманих доходів та ВВП, а також враховувати це при прийнятті нормативно-правових актів, що впливають на збільшення видаткової частини бюджетів страхових фондів;

Мінсоцполітики забезпечувати повне відшкодування Фонду соцстрахування з державного бюджету за КПКВК 2501200 пільгового матеріального забезпечення постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи.

5.2.1.2. Висновок.

Нормативно-правова база, що регулює формування та виконання бюджетів страхових фондів в цілому забезпечує реалізацію гарантованого державою права застрахованих осіб та членів їх сімей на отримання страхових виплат за існуючими видами загальнообов'язкового соціального страхування та виконання фондами їх статутних завдань. Разом з тим, відмінності у процедурі затвердження бюджетів, джерелах покриття дефіциту та тимчасових касових розривів, які можуть виникати в процесі їх виконання, окремі правові прогалини у внутрішніх документах, існуючий порядок звітування фондів не сприяють прозорості та не надають об'єктивного уявлення щодо фактичного стану виконання бюджетів страхових фондів.

5.2.1.2.1. Законодавча база.

У **2018–2020** роках основними документами, які врегульовували питання **порядку складання і виконання бюджету**, здійснення платежів, проведення бухгалтерського обліку і звітності та інших документів, що стосуються діяльності **ПФУ**, були Закон № 1058 і **Порядок № 21-2**, Фонду соцстрахування – Закон № 1105 і **Порядок № 42**, Фонду безробіття – Закон № 1533 і щорічні методичні рекомендації, затверджені наказами ДЦЗ, які іншими фондами були прийняті в додаток до існуючих порядків. Питання ведення бухгалтерського обліку та звітності визначалися, зокрема Законом України від 16.07.99 № 996 «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», національними стандартами та Порядком № 44.

Питання щодо ЄСВ врегульовані Законом № 2464, надходження коштів державного бюджету до ПФУ, зокрема, Бюджетним кодексом України (статті 43, 87), Фонду безробіття – статтею 3 Закону № 1071, статтею 12

Закону № 309 і статтею 24 Закону № 5067 та у 2020 році щодо усіх фондів – статтею 28 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» в частині виділення коштів з фонду боротьби з COVID-19.

5.2.1.2.2. Виявлений стан справ.

Аналіз нормативно-правового забезпечення з питань формування та виконання бюджетів страхових фондів засвідчив наявність певних недоліків і прогалин, зокрема:

➤ **основним плановим документом** страхових фондів є **бюджет (Закони № 1058, 1105, 1533), порядок складання та виконання якого схвалює правління відповідного фонду (для ПФУ – Порядок № 42, Фонду соцстрахування – Порядок № 21-2, для Фонду безробіття відповідно до статті 23 Основ такий порядок взагалі не розроблено);**

➤ **Порядок № 42 є недосконалим, що, зокрема, призвело до надходження до бюджету Фонду соцстрахування сум, які не планувалися (страхові внески, сплачені згідно із законодавством, що діяло до набрання чинності Закону № 2464), затвердження видатків, не забезпечених доходами (виплати матеріального забезпечення постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи), втрати актуальності його окремих норм (у частині врахування суми заборгованості при плануванні фінансових санкцій), необхідності їх осучаснення (у частині планування видатків на страхові виплати та матеріальне забезпечення на підставі фактично застосованих підходів);**

➤ **Порядок № 21-2 і надалі через невиконання пропозиції Рахункової палати, наданої за результатами аналізу причин дефіциту бюджету ПФУ, проведеного у 2017 році, залишається недосконалим. Зокрема, не визначає термінів і стадій формування бюджету ПФУ та часових періодів врахування у розрахунках чисельності одержувачів пенсій та допомоги (початково у розрахунках при формуванні бюджетних запитів за КПКВК 2506080 переважно застосовувалися дані станом на 01.07.2018 і 01.07.2019, а затверджений бюджет враховував показники станом на 01.10.2018 і 01.10.2019); відсутні норми з планування власних доходів ПФУ, джерелом надходження яких є кошти державного бюджету та судових виплат, не розкрито деталі підкріплення розрахунками сум дефіциту, порядку виконання показників бюджету ПФУ та подання звітності (зокрема, не наведено перелік форм звітності, яка використовується для оцінки виконання показників бюджету ПФУ тощо). Це не сприяє обґрунтованому плануванню окремих статей бюджету ПФУ і дозволяє зменшувати обсяги його дефіциту.**

ПФУ розроблено проєкт нового порядку, який узгоджено з усіма структурними підрозділами та керівництвом ПФУ та у лютому 2021 року¹⁵⁴ направлено до Мінсоцполітики¹⁵⁵;

➤ **правлінням Фонду безробіття на виконання статті 23 Основ не забезпечено розроблення нормативно-правового акта щодо порядку складання і**

¹⁵⁴ Лист від 26.02.2021 № 2800-040101-5/9098.

¹⁵⁵ За інформацією, отриманою від ПФУ на запит.

виконання бюджету Фонду безробіття, а щорічні методичні рекомендації ДЦЗ, які містили рекомендації для здійснення розрахунків відповідних показників доходів та видатків бюджету за кожною статтею чи напрямом витрат, **не є таким документом** (ДЦЗ у розумінні статті 1 Закону України від 11.09.2003 № 1160 «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» **не належить до регуляторних органів**);

➤ **норми Закону № 1105 і Порядку № 42 містять протиріччя** (у статтях 1, 11, 12 Закону № 1105 застосовується різне значення **страхових внесків**), **неактуальні норми** (із статті 3 Закону № 1105 з прийняттям Закону № 2464 **потребує вилучення принцип соціального страхування «диференціація страхового тарифу з урахуванням умов і стану безпеки праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності на кожному підприємстві»**), **правові прогалини** (стаття 11 Закону № 1105 не врегульовує питання отримання **Фондом соцстрахування** коштів державного бюджету, як це слідує із змісту статті 20 Основ, а норми статей 11 і 12 Закону № 1105 не узгоджені між собою, оскільки останньою **не передбачено** використання страхових внесків на **страхові виплати**) і **невідповідності** (до статей бюджету **Порядком № 42** віднесено видатки з виконання обов'язків страховика та на страхування автомобілів, які **не передбачені статтею 11 Закону № 1105**);

➤ **з 2017 року з прийняттям Закону № 2148 склалася невідповідність між змістом статті 87 Бюджетного кодексу України і пунктом 9⁷ Прикінцевих та перехідних положень Закону № 2464 в частині спрямування коштів державного бюджету на покриття недоотриманої суми коштів від застосування розміру пільгового розміру ЄСВ, передбаченого частинами тринадцятою та чотирнадцятою статті 8 Закону № 2464, який сплачується підприємствами, установами, організаціями за працюючих осіб з інвалідністю (у розмірі 8,41, 5,3, 5,5 відс. бази нарахування ЄСВ). Фактично ці суми надходять до бюджету ПФУ з 2018 року у складі бюджетної програми за КПКВК 2506080 (у 2019 році надійшло **5,7 млрд грн, у 2020 – 6,4 млрд гривень**). Водночас покриття недоотриманих сум Фонду соцстрахування і Фонду безробіття державою **не проводиться**, що ставить їх у нерівні умови з ПФУ та призводить до зменшення надходжень до їх бюджетів;**

➤ на відміну від бюджетів ПФУ і Фонду безробіття, **бюджет Фонду соцстрахування згідно з пунктом 2 частини другої статті 54 Закону № 1105 подається на затвердження Уряду лише на бездефіцитній основі** навіть за умови схвалення його правлінням незбалансованого проекту бюджету. Так на законодавчому рівні **унормовується можливість певного втручання Уряду в діяльність фонду як некомерційної самоврядної організації, управління якою згідно зі статтею 5 Закону № 1105 здійснюється його правлінням на паритетній основі, що у 2019, 2020 роках призвело до певного порушення існуючих механізмів формування показників бюджету, внесення на розгляд Уряду проектів без попереднього їх схвалення правлінням Фонду соцстрахування і без залучення до процесу ВД Фонду. Це, зокрема, викликано відсутністю, на відміну**

від ПФУ, законодавчо визначених джерел покриття дефіциту бюджету і тимчасових касових розривів, які можуть виникати в процесі його виконання;

➤ **діючий з 2016 року розмір ЄСВ на рівні 22 відс. є недостатнім** для збалансування бюджетів страхових фондів, що зумовлює невідповідність його меті та призначенню, визначеним пунктом 2 частини першої **статті 1 Закону № 2464, що призводить до вимушеної** періодичної зміни Урядом пропорцій його розподілу між страховими фондами, визначеними постановою № 675. Так, Урядом протягом 2016–2020 років розмір пропорції ЄСВ на випадок безробіття переглядався **шість разів** на користь інших фондів, що призвело до зменшення за ці роки частки загалом з **7,1767 до 4,8058 відсотка**. Зокрема, постановою № 675 (зі змінами від 24.07.2019) **Фонд безробіття** внаслідок **тимчасового зменшення** у серпні 2019 року його частки з 5,0026 відс. до **0,1321 відс.** на користь **Фонду соцстрахування** (до 14,2464 відс.), за розрахунками, недоотримав у 2019 році **1,0 млрд грн**, а із зменшенням з 01.01.2020 частки до **4,8058 відс. – 0,5 млрд гривень**. Це призвело до втрати Фондом безробіття власних ресурсів на здійснення видатків, визначених законодавством (залишок коштів на рахунках зменшився з **2,1 млрд грн** станом на 01.01.2019 до **0,5 млрд грн** станом на 01.01.2021, або 1,6 млрд грн, що майже відповідає сумі поворотної фінансової допомоги, отриманої у 2020 році з фонду боротьби з COVID-19. Водночас вказаний перерозподіл дозволив профінансувати видатки **Фонду соцстрахування** на матеріальне забезпечення за 42 робочих дні на суму 2245,1 млн грн за період з 13.06.2019 по 13.08.2019 та зменшити прострочену заборгованість перед страхувальниками на 22 робочих дні (1 222,4 млн гривень). При цьому в 2019–2020 роках через недостатність коштів Фондом соцстрахування не здійснювалися видатки **на профілактику страхових випадків, створення резерву коштів**, а видатки на забезпечення застрахованих осіб страховими виплатами і соціальними послугами здійснювалися **не у повному обсязі**. За розрахунками, збільшення розміру ЄСВ лише на 1 відс. за показниками, які застосовувалися при розрахунках ЄСВ на 2021 рік, дозволило б додатково отримати у рік щонайменше понад **10 млрд грн** сум ЄСВ;

➤ **не врегульовано питання одночасного приведення у відповідність** показників бюджетів страхових фондів до показників державного бюджету, який є джерелом наповнення бюджетів фондів, у разі їх перегляду (зміна бюджетних призначень, показників річного розпису, паспорта бюджетних програм). Це, у **2019, 2020 роках** призвело до здійснення видатків з бюджетів фондів до унормування підстав на їх здійснення, що за однієї мети та обсягів зумовило **різний рівень виконання** планових показників.

Так, зміни до бюджету ПФУ у **2019 році** постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 № 544 були внесені більш як **через місяць** після перегляду видатків за КПКВК 2506080, через **три місяці** після фактичного здійснення видатків на **осучаснення пенсій** та виплату одноразової доплати до пенсії та майже **через 5 місяців** після фактичного безспірного списання коштів в рахунок погашення позики, а видатки за рахунок коштів державного бюджету

на суму **87 млн грн** взагалі не передбачалися бюджетом ПФУ. У 2020 році зміни до бюджету ПФУ постановою Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 570 внесені більш як через **2,5 місяця** після внесення змін до показників державного бюджету на 2020 рік та **через два – три місяці** після початку здійснення **згідно з постановою № 251** виплат **осучаснених пенсій**, виплати одноразової допомоги (1000 грн) і щомісячної компенсаційної виплати особам, які досягли 80-річного віку, за квітень – червень, і майже **через 6 місяців** після безспірного списання коштів в рахунок погашення позики. При цьому постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1235 зміни до бюджету ПФУ на **2020 рік** внесені **одночасно** із передбаченням сум для надання одноразової допомоги застрахованим **особам**.

У 2020 році у зв'язку із незначним використанням **Фондом соцстрахування** коштів фінансової допомоги для виплати матеріального забезпечення і страхових виплат, наданої у червні згідно з пунктом 1 постанови № 385 (**471,1 млн грн**), її розмір Урядом у грудні зменшено до **107, 2 млн грн** (постанова від 08.12.2020 № 1200 на 262,6 млн грн, від 23.12.2020 № 1305¹⁵⁶ на 101,3 млн грн), з яких використано **92,7 млн гривень**. Проте показники бюджету Фонду соцстрахування за результатами змін **не переглядалися**, у т. ч. через стислі терміни до закінчення року. Як результат, показники державного бюджету у 2020 році виконані на **86,5 відс.** (КПКВК 2501310), а показники бюджету Фонду соцстрахування в дохідній та видатковій частині лише на **19,7 відс.**;

✓ існуючий **порядок ведення бухгалтерського обліку** та подання звітності з виконання бюджетів страхових фондів **не дозволяє** встановити **повноту** здійснення страхових виплат. Згідно з обліковою політикою страхових фондів ведення бухгалтерського обліку у частині виконання їх бюджетів передбачає поділ **на касові та фактичні видатки** із певними **особливостями**, зокрема:

- операції за видатками **на пенсійні виплати** здійснюються ПФУ за касовим методом, інші операції – за методом нарахування, а оцінка показників виконання бюджету ПФУ передбачає складання на рівні фонду **трьох форм звітності**: **дві** за касовими та фактичними видатками із **розгорнутими версіями** показників виконання бюджету¹⁵⁷ (ф. № 2а «Звіт про виплату пенсій та допомог» і № 2ПФ) для **внутрішнього застосування** та **одна** – касовим методом за узагальненими статтями (ф. 2-ПФ (бюджет), що оприлюднюється;

- **Фондом соцстрахування**¹⁵⁸ і **Фондом безробіття** доходи визначаються за **касовим методом**, а видатки – за касовим і фактичним методом. З урахуванням зазначеного для **контролю** за використанням коштів в додаток до звітності про виконання бюджетів **Фондом соцстрахування** запроваджена власна додаткова **внутрішня звітність** (за встановленими формами в розрізі

¹⁵⁶ Набрала чинності лише 29.12.2020.

¹⁵⁷ За джерелами фінансування та даними щодо чисельності одержувачів виплат та допомог.

¹⁵⁸ За більшістю позицій надходжень.

статей бюджету за видами видатків, заборгованості), а Фондом безробіття – **додаткові форми звітності у вигляді таблиць і довідок.**

Згідно з Порядком № 44 страхові фонди надають до Казначейства визначений перелік форм звітності, який включає Звіт про виконання бюджету (кошторису) Фонду (за касовим методом) та пояснювальну записку, що не дозволяє у повній мірі оцінити фактичний стан виконання фондами покладених на них завдань.

Це з урахуванням зазначеного вище на рівні:

- ПФУ унеможлиблює відображення в обліку та звітності сум переплати пенсій (обсяги яких станом на 01.01.2019 становили **289,7 млн грн**, на 01.01.2020 – **311,3 млн грн**; на 01.07.2020 – **336,5 млн грн**), а також боргів з виплати пенсій ВПО за минулі періоди;

- Фонду соцстрахування при виконанні показників бюджету за видатками у 2018 році на **97 відс.**, у 2019 – **97,9 відс.**, у 2020 – **93,6 відс.** унеможлиблює відображення у звітності кредиторської заборгованості, у т. ч. простроченої, відомості щодо якої зазначені лише у внутрішній звітності;

- Фонду безробіття при виконанні показників бюджету за видатками у 2018 році на **88,9 відс.**, у 2019 – **98,2 відс.**, у 2020 – **93,3 відс.**, за наявності кредиторської заборгованості постійного характеру утворення, ці суми також відображаються лише у його власній звітності¹⁵⁹.

З метою врегулювання цих питань ПФУ підготовлено проєкт Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в ПФУ на період до 2025 року, якою для відображення фактичного фінансового стану солідарної системи та її впливу на Державний бюджет України передбачено здійснити **перехід на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (за методом нарахування, який відмінний для суб'єктів державного сектору економіки)** (документ погоджено Мінсоцполітики та у жовтні 2020 року ПФУ направлено на погодження Мінфіну та Мінекономіки).

Довідково. Законопроект від 09.11.2020 реєстр. № 4349 «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо порядку ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності у фондах державного соціального страхування та Фонді соціального захисту інвалідів» пропонується перевести страхові фонди на **міжнародні стандарти фінансової звітності**, а також відпрацювати формати подання такої звітності.

5.2.1.2.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінфіну, Мінсоцполітики і Мінекономіки та страховим фондам:

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

- встановлення єдиних підходів до затвердження бюджетів страхових фондів (зокрема, виділення окремим рядком сум ЄСВ), врегулювання питання

¹⁵⁹ Додатком 7 до Положення № 151 затверджено форми звітності у вигляді таблиці 4 Звіт про заборгованість за коштами Фонду та таблиці 5 Довідки про дебіторську та кредиторську заборгованість за операціями, які не відображаються у Додатку 7 таблиці 7.

одночасного узгодження показників бюджетів страхових фондів з показниками державного бюджету в разі їх перегляду;

- доповнення переліку видатків, що здійснюються з державного бюджету, встановленого статтею 87 Бюджетного кодексу України, видатками на покриття недоотриманої суми коштів від застосування розміру пільгового розміру ЄСВ, як це передбачено пунктом 9⁷ Прикінцевих та перехідних положень Закону № 2464;

- встановлення в Законі № 2464 обґрунтованого розміру ЄСВ, який за існуючого стану справ забезпечить наповнення бюджетів страхових фондів для повного виконання їх повноважень;

- удосконалити встановлені Порядком № 44 форми звітності страхових фондів з виконання бюджетів;

- розглянути питання про доцільність переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності та у разі необхідності внести відповідні пропозиції.

Рекомендувати Мінсоцполітики спільно з Фондом соцстрахування підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо внесення змін до Закону № 1105, а саме:

- вилучити із пункту 7 статті 3 принцип соціального страхування «диференціація страхового тарифу з урахуванням умов і стану безпеки праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності на кожному підприємстві»;

- у статтях 11 і 12 чітко визначити напрями використання коштів Фонду соцстрахування;

- забезпечити єдине застосування у тексті Закону поняття терміну «страхові внески»;

Правлінню Фонду соцстрахування вжити заходів з удосконалення Порядку № 42; **правлінню ПФУ** – Порядку № 21-2; **правлінню Фонду безробіття** – з розроблення порядку складання і виконання бюджету Фонду безробіття на виконання статті 23 Основ.

5.2.2. Аналіз формування дохідної частини бюджетів страхових фондів

5.2.2.1. Загальна характеристика стану формування дохідної частини страхових фондів

5.2.2.1.1. Висновок.

За щорічного недовиконання плану власних надходжень (в першу чергу відповідної частини ЄСВ до страхових фондів) і постійного зростання видатків бюджетів страхових фондів у 2019, 2020 роках створено умови для виникнення тимчасових касових розривів та неповного виконання показників їх бюджетів, не повернення ПФУ по завершенню бюджетного року отриманих позик, що не узгоджується з нормами статті 43 Бюджетного кодексу України для ПФУ, а для Фонду соцстрахування та Фонду безробіття створено високі ризики затримок із повернення або взагалі не повернення до державного бюджету фінансової допомоги, отриманої в 2020 році з фонду

боротьби з COVID-19 на поворотній основі (1,8 і 1,3 млрд грн відповідно). Перш за все, це зумовлено внесенням у 2020 році змін до Закону № 2464, які зменшували надходження ЄСВ за відсутності джерел їх фінансового заміщення, і запровадженням нових напрямів видатків. При цьому джерела і обсяги коштів державного бюджету, які спрямовувалися до страхових фондів, були непостійними і недостатніми, що суттєво порушило існуючі механізми планування показників бюджету у 2019, 2020 роках.

Як результат, у 2019, 2020 роках бюджети усіх фондів були недовиконані за дохідною і видатковою частинами. У 2020 році усім фондам не вистачало коштів на виконання своїх завдань. Дефіцит бюджету ПФУ у 2019 році становив 89,3 млрд грн, у 2020 – 96,5 млрд грн, з них відповідно 49,2 і 62,1 млрд грн – залишки непогашених позик минулих років, отриманих із єдиного казначейського рахунку, решта поточні суми бюджету Фонду соцстрахування і Фонду безробіття у 2020 році щонайменше – 1,8 і 1,3 млрд грн відповідно. Суми залучених ПФУ позик з єдиного казначейського рахунку досягли рекордних обсягів (у 2019 році – 118,7 млрд грн, у 2020 році – 179 млрд грн, з них на кінець року залишились непогашеними 1,1 і 14 млрд грн відповідно).

5.2.2.1.1. Законодавча база.

Основними нормативними актами, що регулюють питання ЄСВ, є зокрема, Закон № 2464, постанова № 675. Як слідує зі змісту норм Закону № 2464, кошти ЄСВ не включаються до складу Державного бюджету України, порядок нарахування, обчислення та сплати ЄСВ визначається Законом № 2464, а в частині адміністрування – Податковим кодексом України та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику (стаття 8 Закону № 2464). Дані про показники сплати ЄСВ страхові фонди отримують від ДПС відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 09.06.2011 № 644.

Законодавством встановлено мінімальну і максимальну межу нарахування ЄСВ, які відповідно до змін, внесених до Закону № 2464 Законом № 2148, залежать від єдиного показника – мінімальної заробітної плати. Мінімальна сума ЄСВ визначається на рівні 22 відс. базового показника, максимальна – 22 відс. від 15 базових його розмірів.

Стаття 87 Бюджетного кодексу України, закони про державний бюджет на відповідні роки (Закони № 2246, 2629, 294), Закони № 1058, 1533 і 1105, Порядки № 21-2, 42 і методичні рекомендації Фонду безробіття врегульовують механізми формування та виконання бюджетів страхових фондів.

5.2.2.1.2. Виявлений стан справ.

Зростання видатків бюджетів страхових фондів вимагає вжиття заходів із пошуку джерел для збалансування бюджетів, частина з яких були позитивними, інші мали тимчасовий характер, за деякими довгоочікуваних результатів не отримано, а вирішення окремих питань неможливе без участі

держави. Відсутність достатніх джерел забезпечення видатків призводила до порушення страховими фондами існуючих підходів до планування показників їх бюджетів. При цьому на наповнення бюджетів фондів та здійснення видатків вплинуло запровадження з **березня 2020 року** карантинних заходів із запобігання COVID-19. Наведене вище підтверджується таким:

❖ **Основним джерелом наповнення бюджетів страхових фондів є ЄСВ,** порядок сплати якого врегульовано Законом № 2464, норми якого періодично змінювалися, скасовувалися або призупинялися, зокрема:

- з 2016 року відбулося зниження з метою легалізації заробітної плати розміру ЄСВ до єдиного **рівня – 22 відс.** (Закон № 909). Проте суттєвої легалізації зайнятості (доходів) не відбулося, навпаки, зменшилися надходження до страхових фондів, яких недостатньо для покриття всіх витрат, а застраховані особи, які працюють у недобросовісних та/або неплатоспроможних страхувальників, **втрачають страховий стаж** і право на отримання страхових виплат. Результати вжитих ПФУ заходів (моніторинг мінімізації страхувальниками доходів працівників та сплати ЄСВ, заходи реагування, інформаційно-роз'яснювальна робота) **не є відчутними** (у 2018 році вдалося легалізувати 180,5 тисяч робочих місць, сума додаткових надходжень ЄСВ становила 189,1 млн грн, у 2019 році – 187,1 тисяч і 362,1 млн грн, у 2020 році – 153,7 тисяч і 227,4 млн грн, відповідно).

Упродовж 2018–2020 років чисельність найманих працівників, за яких сплачувався ЄСВ, зменшилася з **10,4 до 9,9 млн осіб**, а чисельність **неформально зайнятого** населення віком 15–70 років за даними Держстату становила більше **20 відс.** загальної чисельності зайнятого населення працездатного віку (станом на 01.01.2020 – 3460,4 тис. осіб, станом на 01.07.2020 – 3404,1 тис. осіб, **тобто кожен четвертий працює без оформлення трудових відносин.** За діючих умов тіньової зайнятості, **додаткові надходження частини ЄСВ до ПФУ**¹⁶⁰ у разі виведення із тіні частки економіки у 2019 році становили **б у рік** щонайменше від **31,2** (виходячи із мінімальної заробітної плати) до **69,6 млрд грн** (середньої заробітної плати, з якої сплачені страхові внески згідно із Законом № 1058);

- уточнення з **11.10.2017 бази нарахування ЄСВ** (з 25 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб до 15 розмірів мінімальної заробітної плати, встановлених законодавством (Закон № 2148), сприяло **збільшенню сум ЄСВ.** Зокрема, завдяки підвищенню з 01.09.2020 розміру мінімальної заробітної плати до **5000 грн** (додаткові надходження від сплати ЄСВ за вересень – грудень становили за розрахунками ПФУ близько **1 млрд гривень**).

Водночас за інформацією ПФУ мають місце **випадки нарахування** страхувальниками з **метою зменшення сум сплати ЄСВ** окремим застрахованим особам (переважно керівному складу) **заробітної плати** у розмірах, що перевищує максимальну базу справляння ЄСВ, а решті – лише

¹⁶⁰ За розрахунками ПФУ.

мінімальну заробітну плату. Так, із загальної чисельності осіб, які отримували заробітну плату у грудні 2017, 2018 і 2019 року, чисельність осіб, які отримували заробітну плату у розмірі, що перевищував максимальну базу справляння ЄСВ, становила 93,5, 86,4, 95,7 тис. осіб відповідно. З метою вирішення цих питань ПФУ розроблено законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо адміністрування соціальних внесків (зборів) та забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи» (на розгляді в Уряді), у разі прийняття якого додаткові надходження від зміни умов сплати ЄСВ становитимуть щонайменше **3,8 млрд грн у рік**;

- виключення з 01.01.2018 норми щодо можливості сплачувати ЄСВ у сумі, яка не може бути меншою за 0,5 мінімального страхового внеску, **та встановлення її сплати для платників**, віднесених до першої групи платників єдиного податку, у розмірі не менше мінімального страхового внеску на місяць (Закон № 2148). Водночас більшість платників з числа фізичних осіб - підприємців у період нездійснення ними діяльності **не виконували цю норму, що призвело до утворення боргів зі сплати ЄСВ**, рішення про списання частини яких прийнято у 2020 році (Закон № 592 із змінами);

- надання окремим платникам пільг (зокрема з 01.01.2019 згідно із Законом № 2628 платникам, які використовують працю осіб з інвалідністю, надано рівні права зі сплати ЄСВ на пільгових умовах, які поширювалися лише на юридичних осіб), у т. ч. у зв'язку із запровадженням з березня 2020 року в державі карантинних заходів із запобігання **COVID-19** для їх підтримки (зокрема, Закони № 533, 540, 591, 592), які вимагали залучення з державного бюджету сум для забезпечення видатків фондів.

Аналіз засвідчив, що у супровідних документах до більшості проєктів змін до Закону № 2464 відсутні **фінансово-економічні розрахунки** щодо наслідків надання пільг зі сплати ЄСВ, відстрочення та списання окремим платникам боргів та не запропоновано джерела компенсації втрат доходів страхових фондів. Ця вимога згідно з **статтею 91 Регламенту Верховної Ради України** стосується лише законопроектів щодо коштів **державного та місцевих бюджетів**. Проте це питання в умовах сьогодення **потребує перегляду** з метою запобігання **неконтрольованому** розбалансуванню бюджетів страхових фондів.

Зокрема, **орієнтовні втрати ЄСВ**¹⁶¹ за результатами реалізації Закону № 533 зі змінами, внесеними Законом № 540, 591, внаслідок **тимчасового** звільнення деяких категорій платників від нарахування та сплати ЄСВ (за періоди з 01.03.2020 по 31.05.2020) та зарахування до страхового стажу цих періодів всім фізичним особам-підприємцям, самозайнятим особам і членам фермерських господарств згідно з пунктом 14⁵ Прикінцевих положень Закону № 1058 у 2020 році становили (за розрахунками) **4,2 млрд грн**; а після запровадження з 01.01.2021 змін, внесених Законом № 592 до Закону № 2464 щодо звуження кола платників ЄСВ, у 2021 році сягнуть **7,0 млрд гривень**.

¹⁶¹ За розрахунками ПФУ.

Як результат, з **2020 року** знизилися усі показники, які характеризують сплату ЄСВ¹⁶², зокрема, **щорічні темпи зростання загальної суми нарахованої заробітної плати, з якої справляється ЄСВ**, у 2020 році становили **7,2 відс.** проти **25,1 відс.** у 2018 році та **19,4 відс.** у 2019 році, а **суми надходжень ЄСВ** – у 2020 році **7,6 відс.** проти **26,1 відс.** у 2018 році та **19,9 відс.** у 2019 році.

Упродовж 2019 року сплату ЄСВ забезпечували **2396,1 тис. платників**, або 52 відс. середньої кількості таких, які перебували на обліку впродовж року (4605,7 тис.), у 2020 році – **2446,3 тис.**, або 60,2 відс. (4064,3 тис.) відповідно.

У 2019 році Казначейством між трьома страховими фондами розподілені **273 480 млн грн ЄСВ**, у 2020 – **294 381,4 млн грн**, що з урахуванням діючих у ці роки **пропорцій** його розподілу, визначених постановою № 675, забезпечило виконання плану надходжень частини ЄСВ до **бюджету**: ПФУ у 2019 році на **98,4 відс.** (отримано 236 262,0 млн грн), у 2020 – **92,8 відс.** (254 509,3 млн грн); **Фонду соцстрахування** – **99,6 відс.** (24 944,5 млн грн) і **97,5 відс.** (26 161,8 млн грн); **Фонду безробіття** – **97,1 відс.** (12 273,5 млн грн) і **101 відс.** (13710,4 млн гривень). Найменші суми надходжень у ці роки були у січні, найбільші – у грудні, що зокрема, пов'язано зі зменшенням і збільшенням розмірів доходів застрахованих осіб у ці періоди, які з року в рік повторюються.

При цьому результати аналізу засвідчили, що усі планові показники ЄСВ, які визначаються ДПС і Мінфіном, є індикативними (прогнозними), а різні підходи до затвердження у складі бюджетів страхових фондів надходжень частини ЄСВ¹⁶³ та стану їх виконання спричинені **відсутністю** на державному рівні (в т. ч. Мінфіну) **комплексного підходу до їх планування**. Це призвело до **необґрунтованих відмінностей** при розрахунку показників і **безсистемного їх перегляду**, проведеного перш за все і в т. ч. для умовного збалансування показників бюджетів страхових фондів у 2019, 2020 роках, при тому, що остаточна процедура затвердження бюджетів страхових фондів та внесення змін до них є **єдиною** (згідно з постановами Кабінету Міністрів України).

Так, **усіма страховими фондами** в основу формування показників бюджетів з надходження їх частини ЄСВ **покладено дані орієнтовного розрахунку надходжень ЄСВ** за категоріями платників, визначеного Мінфіном (стаття 19² **Податкового кодексу України**, Положення про Мінфін, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375) з урахуванням показників економічного та соціального розвитку)). Згідно з розрахунками **прогнозна сума ЄСВ** на 2019 рік становила **259 961,5 млн грн** (виходячи із фонду оплати праці – **1142,7 млрд грн** (постанова № 546, **сценарій 1**, який не переглядався), на 2020 рік – початково **308 032,1 млн грн** (**1 352,2 млрд грн**, постанова № 555, **сценарій 1** відповідно), уточнена – **290 294,1 млн грн**¹⁶⁴ (**1235,5 млрд грн**, **сценарій 1**, з урахуванням змін від 23.10.2019 № 883), або на **17 738 млн грн менше попередніх сум**, з них

¹⁶² Показники сплати ЄСВ за 2018–2020 роки, що надавалися ДПС страховим фондам відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 09.06.2011 № 644.

¹⁶³ Окремим рядком затверджується лише у бюджеті ПФУ.

¹⁶⁴ Мінфіном доведено до усіх страхових фондів листом від 14.04.2020.

внаслідок впливу Закону № 533 – **2 147 млн гривень**. У подальшому страховими фондами в межах повноважень, визначених Законами № 1058, 1533 і 1105, розраховувалася їх частина ЄСВ (з урахуванням власної бази ЄСВ в межах максимальної величини справляння та пропорцій розподілу, визначених постановою № 675) та / або із застосуванням методів розрахунку, **які в деяких фондах суперечили нормам, визначеним їх власними порядками**). Так, затверджені у складі бюджету:

- **Фонду безробіття** – на 2019 рік початково суми з надходження ЄСВ становили **12 644,2 млн грн** і впродовж року за наявності підстав (тимчасова зміна у серпні його частки ЄСВ) **не переглядалися**; на 2020 рік – початково **14 388,1 млн грн**, з урахуванням змін та оновленого Мінфіном прогнозу надходжень ЄСВ, зменшені до **13 571,4 млн грн**, або на 5,7 відс.;

- **ПФУ** на 2019 рік – **225000 млн грн**, за результатами змін від **26.06.2019** за відсутності **обґрунтованих підстав**¹⁶⁵, збільшені до **240 233,3 млн грн**, які розраховані **ПФУ самостійно всупереч нормам** його власного Порядку № 21-2, виходячи із фактичних надходжень ЄСВ за січень – травень 2019 року та питомої ваги показників, що склалися за видами платників у цей період, із якою **ДПС не погоджувалася**.

Аналогічно, у 2020 році визначення **ПФУ початкових** (постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 22) та **уточнених** (зміни, внесені постановою Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 570) надходжень частини ЄСВ проведено з **недотриманням норм Порядку № 21-2**.

Так, початкові суми передбачали отримання **271 097,2 млн грн ЄСВ** за сценарієм **2**, що дозволило збільшити суму планових **надходжень на 5 614,5 млн гривень**. При розрахунку уточнених сум (**274 173,9 млн грн, або на 3076,7 млн грн більше**) ПФУ враховано **декілька підстав**, більшість з яких застосовані у розрахунках **вперше** (при зменшенні Урядом прогнозного фонду оплати 2020 року надходження частини ЄСВ не зменшилися, а навпаки зросли на **11,9 млн грн**, оскільки розрахунковий показник для визначення суми ЄСВ (база) залишився **незмінним завдяки** необґрунтованому збільшенню майже у **три рази** сум інших виплат, які не включаються до фонду оплати праці, але враховуються Мінфіном при прогнозуванні ЄСВ (з 73,7 до 213 млрд грн); збільшено на **1318,6 млн грн** суми надходжень від фізичних осіб - підприємців (за чисельністю платників, які сплачували внески станом на 01.01.2020, при попередніх станом на 01.01.2019); вперше заплановано **3 584,5 млн грн** від погашення заборгованості зі сплати ЄСВ економічно активними підприємствами; враховано зменшення на **1 838,3 млн грн** надходжень за результатами впливу Закону № 533 (втрати від фізичних осіб-підприємців, які будуть отримані за 2 місяці (початковий термін карантину). Проте такі прогнози фактично не виправдалися, що дозволило ПФУ **зменшити обсяги дефіциту бюджету**;

¹⁶⁵ Показники економічного та соціального розвитку на 2019 рік Урядом не переглядалися.

- **Фонду соцстрахування на 2019 рік** початково суми з надходження ЄСВ становили **22 548,8 млн грн**, а з урахуванням змін від 27.11.2019 (збільшилися на 1505,9 млн грн) і від 18.12.2020 (996,1 млн грн відповідно) – до **25050,8 млн гривень**.

Проте за наявності підстав для перегляду показників (постійне перевиконання з січня плану надходжень, тимчасовий перерозподіл у **серпні 2019 року** пропорцій розподілу ЄСВ на користь фонду та зростання видатків на виплату **матеріального забезпечення** через заниження планових показників¹⁶⁶ (початково затверджені суми у бюджеті забезпечили фінансування заявок страхувальників включно по 21.10.2019), їх **затягування** при направленні ВД Фонду до Мінсоцполітики проєкту змін іще у **серпні 2019 року** призвело до **тимчасового припинення** в період з 20.11.2019 по 30.11.2019 фінансування страхувальників, яке відновилося з **02.12.2019**.

На 2020 рік **початкова** сума надходжень частини ЄСВ становила **28 636,4 млн грн**, **стандартний** розрахунок якої ВД Фонду на виконання рекомендації Мінсоцполітики **було змінено** і проведено всупереч нормам Порядку № 42, з огляду на очікувані **надходження 2019 року** (за винятком сум, отриманих у серпні), скоригованих на відсоток зростання середньомісячної заробітної плати у 2020 році (**16,6 відсотка**)¹⁶⁷. При внесенні постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2019 змін до бюджету **Фонду соцстрахування** оновлені прогнози з надходження ЄСВ не враховувалися, а суми надходжень частини ЄСВ зменшено до **26 828,7 млн грн**, або на **1807,7 млн грн**, що відповідало сумі фінансової допомоги, виділеної на поворотній основі з **фонду боротьби з COVID-19**.

Як результат, загалом у **2019 році** сума затверджених у бюджетах страхових фондів частини ЄСВ початково становила **260193 млн грн**, з урахуванням змін **277928,3 млн грн**, що на 231,5 і на 17966,8 млн грн більше орієнтовних надходжень, визначених Мінфіном на цей період; **на 2020 рік** – початково **314121,7 млн грн**, з урахуванням змін **314574,0 млн грн**, що на 6089,6 і 24279,9 млн грн більше орієнтовних надходжень відповідно.

Разом з тим, враховуючи фактичні надходження ЄСВ у 2019, 2020 роках, орієнтовні прогнози Мінфіну практично **справдилися** (лише на 5 і 1 відс. менше відповідно). Це свідчить про необхідність зміни підходів до розрахунку та періодичності його проведення, яка б враховувала зміну впродовж року складових бази нарахування ЄСВ (грошового забезпечення, сум матеріального забезпечення) та уточнені дані щодо платників ЄСВ.

Крім того аналіз засвідчив, що ПФУ проводить з ДПС **узгодження помісячних сум надходжень ЄСВ**, сум за категоріями платників і регіонів. За

¹⁶⁶ Видатки на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності та у зв'язку з вагітністю та пологами є складовими видатків бюджету Фонду соцстрахування на матеріальне забезпечення та бази нарахування ЄСВ.

¹⁶⁷ Показник, наведений у листі Мінфіну від 26.06.2019 № 09030-03-7/16538.

інформацією ПФУ, у 2019, 2020 роках мали місце випадки¹⁶⁸ надання ДПС цієї інформації не у повному обсязі та несвоєчасно (зокрема, у частині формування помісячного розпису надходжень ЄСВ та внесення змін до нього), що **створювало певні труднощі** ПФУ із виконання бюджету та планування залучення позик з єдиного казначейського рахунку **для забезпечення своєчасного фінансування пенсійних виплат**. Через отримання неповних даних ПФУ звертався до Мінфіну з проханням, зокрема, сприяти здійсненню контролю за виконанням ДПС прогнозних показників надходжень ЄСВ (у т. ч. помісячних).

❖ Одним із резервів наповнення бюджетів страхових фондів є зменшення **заборгованості платників** перед страховими фондами за спільними і особливими зобов'язаннями, обсяги якої є суттєвими, зокрема:

- **заборгованість платників зі сплати ЄСВ**¹⁶⁹ за період з 01.01.2019 по 01.01.2021 збільшилася з 15,2 до **20,7 млрд грн, або у 1,4 раза**, що також призводить до втрати застрахованими особами їх страхового стажу (чисельність таких осіб з 2017 року по 01.07.2020 зросла майже вдвічі з 1994,8 до 3713,9 тис. осіб) та зменшення соціальних гарантій;

- **заборгованість зі сплати страхових коштів**¹⁷⁰ за вказані періоди не лише зменшувалася: з 1399,6 до **1325,2 млн грн у ПФУ**; з 179,6 до 170,2 млн грн у **Фонді безробіття**, але й зростала – у **Фонді соцстрахування** з 911,8 до **916,9 млн грн** (за рахунок нарахування сум, неприйнятих до зарахування витрат за соціальним страхуванням, штрафи і пені за результатами перевірок Фонду соцстрахування правильності використання страхувальниками страхових коштів). Низькі темпи погашення заборгованості платниками за періоди до 01.01.2011 створюють **високі ризики втрати** цих надходжень страховими фондами;

- **заборгованість з відшкодування підприємствами фактичних витрат на виплату та доставку пільгових пенсій у ПФУ збільшилася з 12,4 до 15,5 млрд грн**, з відшкодування коштів за науковими пенсіями – зменшилася з 102,1 до **92,1 млн гривень**.

Також станом на 01.01.2021 у ПФУ рахується заборгованість з відшкодування регресних вимог (**24,5 млн грн**), а сума кредиторських вимог за капіталізованими платежами до страхувальників Фонду соцстрахування становила на цю дату 4,1 млрд гривень. При цьому отримання цих сум у повному обсязі є **практично нереальним**, що пов'язано з неплатоспроможністю підприємств, які ліквідуються (недостатність майна і грошових коштів), а згідно з рішеннями господарського суду та відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства (частина сьома статті 64) визнані судом кредиторські вимоги, не погашені у зв'язку з недостатністю майна, вважаються погашеними, а страхувальник - банкрут ліквідується.

¹⁶⁸ Листи ПФУ до ДПС від 23.04.2020 № 4088/5/99/0006-01-03-05, Мінфіну від 08.05.2020 № 2800-040101-5/15257.

¹⁶⁹ Включає недоїмку, пені, штрафи.

¹⁷⁰ У т. ч. і за законодавством, що діяло до запровадження Закону № 2464.

Довідково. За інформацією Фонду соцстрахування, існує проблема, що виникла при ліквідації бюджетних установ за результатами адміністративної реформи, яка призвела до відсутності коштів на сплату капіталізованих платежів, пред'явлених до них як страхувальників, що ліквідуються. При цьому бюджетні установи, яким пред'являються кредиторські вимоги з капіталізованих платежів, фактично, маючи правонаступників, припиняються шляхом ліквідації замість реорганізації, за результатами якої капіталізація платежів не здійснюється, оскільки є правонаступник.

На своєчасність і обсяги отримання надходжень до страхових фондів також впливає **заборгованість із заробітної плати**, обсяги якої за даними Держстату впродовж 2019–2020 років збільшилися з **2,65 до 3,14 млрд гривень**. При цьому більше половини її обсягу становила заборгованість із заробітної плати економічно активних підприємств;

❖ **Загальна сума усіх надходжень** з державного бюджету до бюджету ПФУ у 2019 році становила **193,1 млрд грн**, у 2020 – **205,9 млрд грн**, бюджету Фонду соцстрахування, відповідно – **0,04 і 1,99 млрд грн**, Фонду безробіття – **1,1 і 8,6 млрд гривень**. Джерелом їх здійснення є кошти загального і спеціального фондів державного бюджету та у 2020 році кошти фонду боротьби з COVID-19.

Мінсоцполітики перераховано **Фонду соцстрахування** у ці роки **36,4 і 35,4 млн грн** коштів загального фонду державного бюджету на виплату допомоги в пільгових розмірах громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, отриманих міністерством за КПКВК 2501200, та у 2020 році **1963,2 млн грн** суми 3-х фінансових допомог, виділених з фонду боротьби з COVID-19 на підставі рішень Уряду.

Фонд безробіття у 2018–2020 роках із загального фонду державного бюджету на постійній основі отримував кошти для здійснення **виплати**:

- **допомоги по безробіттю** працівникам, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації Чорнобильської АЕС, які у 2020 році становили **0,6 млн грн** (66,7 відс. плану), обсяг відшкодування таких виплат збільшився на 20 відс. порівняно з 2019 роком і на 100 відс. порівняно з 2018 роком;

- **компенсації роботодавцям частини фактичних витрат**, пов'язаних із сплатою ЄСВ. Фондом безробіття ці суми планувалася на 2018–2020 роки (0,8 млн грн щорічно), однак фактично здійснені лише у 2019 році (0,6 млн грн, або 75 відс. запланованого показника).

З державного бюджету за КПКВК **2506080 до бюджету ПФУ надходять** суми страхових внесків за окремі категорії осіб та з покриття недоотриманої суми ЄСВ від застосування пільгового розміру ЄСВ, які **відносяться до власних доходів бюджету ПФУ** (у 2019 році надійшло 20,3 млрд грн, у 2020 році – 21,5 млрд гривень).

При цьому ПФУ не дотримано вимог Порядку подання відсутніх даних до РЗО через неврахування у звітності з виконання бюджету ПФУ за 2019 рік і I півріччя 2020 року суми сплачених страхових внесків за окремі категорії осіб (2019 рік – 2630,9 тис. грн, I півріччя 2020 року – 1114 тис. гривень). Це призвело до заниження сум власних доходів ПФУ, завищення фактичного розміру

дефіциту бюджету ПФУ та заниження сум видатків, що здійснюються за рахунок власних надходжень.

Джерелом фінансового забезпечення видатків за КПКВК **2506080**, яка включає суми для виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами, та покриття дефіциту, **на постійній основі** (крім коштів **загального фонду**), у 2018–2019 роках були віднесені також **кошти спеціального фонду** (у 2018 році використано **118,5 млн грн** митних платежів на умовах, визначених статтею **11¹** Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік», у 2019 – при початкових **1 млрд грн** на проведення **індексації пенсій** використано **7, 8 млрд грн понадпланових надходжень від митних платежів** (пункт 9 Прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік»).

У 2020 році з урахуванням змін, внесених Законом № 553 до статті 28 Закону № 294, та згідно з Порядком використання коштів фонду боротьби з COVID-19 до напрямів використання цього фонду віднесено **видатки на надання трансферту ПФУ, фінансової допомоги Фонду соцстрахування і Фонду безробіття на поворотній або безповоротній основі**.

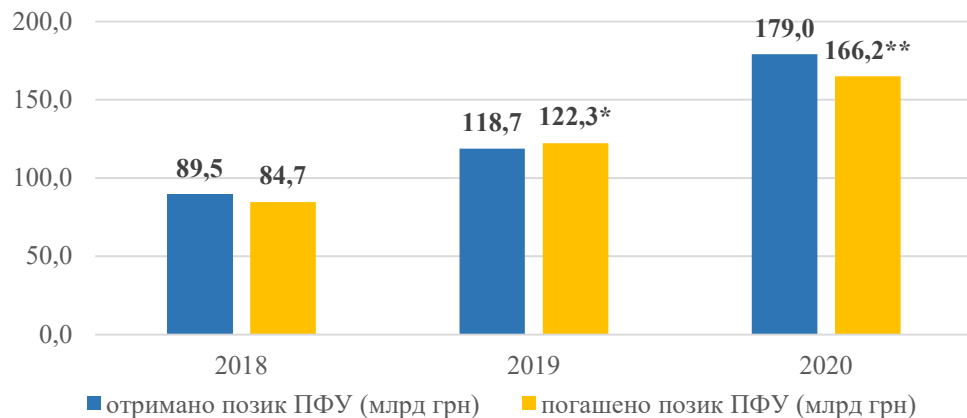
Фактично Кабінетом Міністрів України звернення ПФУ про виділення **15 млрд грн не задоволені**, а **Фонду соцстрахування** виділено **2,5 млрд грн**, з них **1,8 млрд грн на поворотній основі** (постанови № 385, 498), **Фонду безробіття – 10 млрд грн**, з яких на поворотній основі **1,3 млрд грн** (постанови № 308, 472, 1232 зі змінами).

Отже, зважаючи на те, що до джерел збалансування бюджетів страхових фондів були віднесені **непостійні джерела фінансового забезпечення**:

✓ при виконанні бюджету ПФУ у 2018–2020 роках в умовах недовиконання плану **власних надходжень** і зростання видатків у зв'язку зі змінами у чинному законодавстві, **створено умови для зростання обсягу коштів**, що відволікатимуться з єдиного казначейського рахунку на покриття тимчасових касових розривів для виплати пенсій і допомоги, та **високі ризики** їх неповного погашення у межах бюджетного року, що **не узгоджується з частиною п'ятою статті 43 Бюджетного кодексу України, пунктом 5 Порядку № 1080 і умовами укладених у 2018–2020 роках договорів на надання позик, які фактично справдилися**.

Дані щодо обсягів залучених ПФУ позик на покриття тимчасових касових розривів та стан їх погашення у 2018–2020 роках наведено в діаграмі 32.

Діаграма 32. Дані щодо обсягів залучених ПФУ позик на покриття тимчасових касових розривів та стан їх погашення у 2018–2020 роках

* у т. ч. 4,8 млрд грн позик 2018 року, погашених у 2019 році.

** у т. ч. 1,1 млрд грн позик 2019 року, погашених у 2020 році.

ПФУ впродовж 2018 року було залучено із єдиного казначейського рахунку на покриття тимчасових касових розривів позик на суму **89,5 млрд грн**, з них **4,8 млрд грн не погашено**, що суперечить частини п'ятої статті 43 Бюджетного кодексу України **на кінець року**, впродовж 2019 року – **118,7 і 1,1 млрд грн** відповідно. У 2020 році обсяги залучених позик і відповідно непогашених впродовж звітного року позик збільшилися до **179 і 14 млрд грн**, або в **1,5 і 12,7** рази.

За **останні чотири роки** обсяги щорічно залучених ПФУ позик збільшилися **майже в 40 разів**, за рахунок яких проведено майже **третину пенсійних виплат**. Однією із причин зазначеного є зміна ДКСУ механізму надання та погашення позик. Так, у 2019 році **своєчасність** в середньому **28,7 відс.** обсягів пенсійних виплат **забезпечена** за ці кошти (показник коливався від 27,7 відс. в травні до 42,2 відс. в листопаді), у I півріччі 2020 року – **29,1 відс.** (від 23,1 відс. в лютому до 42,6 відс. в травні).

Як результат, розмір загального дефіциту бюджету ПФУ у 2019 році становив **89,3 млрд грн**, у 2020 – **96,5 млрд грн**, у структурі якого **55,1 і 64,4 відс.** – залишок непогашених позик минулих років, решта – поточні суми.

З 2017 року всупереч рекомендації Рахункової палати **не забезпечено** погашення позик на покриття тимчасових касових розривів, отриманих в 2007–2014 роках (48,1 млрд гривень). Зокрема, станом на 01.01.2021 через відсутність механізму залишається невирішеним питання щодо погашення позики 2008 року (відповідно до статті 81 Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік») на суму 4692,4 млн грн і зменшення обсягів позики на суму 822,9 млн грн (Закон України від 06.09.2012 № 5213 «Про деякі питання заборгованості підприємств оборонно-промислового комплексу – учасників Державного концерну «Укроборонпром» і забезпечення їх стабільного розвитку і Порядок, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.02.2013 № 104). На думку ПФУ, питання погашення позик, неповернутих у 2007–2014 роках, потребують законодавчого віднесення прямих та опосередкованих заборгованостей перед бюджетом ПФУ (заборгованість державних підприємств

з ЄСВ, інших обов'язкових платежів, а також підприємств – внаслідок невідшкодованих сум податку на додану вартість) **у рахунок погашення заборгованості з позики**, або передбачення коштів у державному бюджеті для погашення заборгованості з наданих позик¹⁷¹;

✓ через недостатність коштів у бюджетах Фонду соцстрахування та Фонду безробіття **існує високий ризик тривалої затримки або взагалі неповернення** до державного бюджету фінансової допомоги, отриманої на поворотній основі. При цьому постанову Кабінету Міністрів України від 03.02.2021 № 69 щодо перекваліфікації допомоги Фонду безробіття у безповоротну **не погоджено Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету**, що не відповідає пункту 2 цієї постанови, про що наведено у Звіті нижче.

Самостійне вирішення Фондом соцстрахування питання із погашення заборгованості перед застрахованими особами з виплати матеріального забезпечення (станом на 01.01.2021 – 1,6 млрд грн) без участі держави в умовах продовження карантину у 2021 році **є практично неможливим**. Станом на 01.06.2021 **терміни виплати допомоги** по тимчасовій непрацездатності та по вагітності і пологах застрахованим особам порушено майже **на 2 місяці**. На початку червня 2021 року Урядом виділено **400 млн грн** для своєчасної виплати застрахованим особам матеріального забезпечення.

5.2.2.1.1.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України:

вивчити питання доопрацювання та подання на розгляд Верховної Ради України законопроєкту «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо адміністрування соціальних внесків (зборів) та забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи»;

вжити заходів щодо погашення заборгованості зі сплати ЄСВ.

Доручити Мінфіну, Мінсоцполітики, Мінекономіки та страховим фондам:

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

доповнення статті 91 Регламенту Верховної Ради України з метою недопущення неконтрольованого розбалансування бюджетів страхових фондів нормами, що передбачатимуть у разі внесення законопроєкту, проєкту іншого акта, прийняття якого призведе до зміни показників бюджетів страхових фондів, подання у складі супровідних документів фінансово-економічного обґрунтування (включаючи відповідні розрахунки) наслідків застосування закону або іншого акта після його прийняття (надходжень та/або витрат бюджетів страхових фондів);

¹⁷¹ Листи ПФУ від 12.08.2019 № 393/0/247-19 до Мінсоцполітики і від 22.07.2020 № 2800-0401-3/23310 до Мінфіну.

Доручити Мінекономіки:

вжити заходів із зменшення заборгованості з виплати заробітної плати.

Доручити Мінфіну:

удосконалити процес планування та адміністрування ЄСВ, а саме:

- з метою недопущення здійснення страховими фондами власних розрахунків сум ЄСВ забезпечити планування ДПС не індикативних, а планових показників ЄСВ і включення їх, зважаючи на пропорції розподілу, до бюджетів страхових фондів;

- урегулювати, з урахуванням терміну позовної давності, питання погашення позик на покриття тимчасових касових розривів, наданих з єдиного казначейського рахунка ПФУ у 2007 – 2014 роках.

Доручити Мінфіну, Мінсоцполітики та ПФУ:

забезпечити дотримання частини п'ятої статті 43 Бюджетного кодексу України, пункту 5 Порядку № 1080 та умов укладених договорів на надання позик для покриття тимчасових касових розривів.

5.2.2.1.2. Оцінка стану відшкодування підприємствами фактичних витрат ПФУ на виплату та доставку призначених пенсій за віком на пільгових умовах

5.2.2.1.2. Висновок.

Діючий механізм покриття фактичних витрат ПФУ на виплату та доставку призначених пенсій за віком на пільгових умовах обумовлює суттєве зростання заборгованості з відшкодування роботодавцями зазначених сум, які за три роки збільшились на 4,8 млрд грн, або майже на 50 відс., посилює навантаження на державний бюджет, за рахунок якого в 2019–2020 роках профінансовано 5,8 млрд грн таких витрат.

5.2.2.1.2.1. Законодавча база.

До запровадження пенсійного забезпечення через професійні та корпоративні фонди, підприємства та організації відшкодовують ПФУ фактичні витрати на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах (крім сільськогосподарських товаровиробників, які на дату відшкодування є платниками єдиного податку 4 групи згідно зі статтею 291 Податкового кодексу України) призначених відповідно до статті 13 Закону № 1788 і частини другої статті 114 Закону № 1058 особам, які працювали на роботах за Списками № 1, № 2 та, за результатами атестації робочих місць, на інших роботах, що дають право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах, – до набуття права на пенсію за віком відповідно до статті 26 Закону № 1058 (пункт 2 Прикінцевих положень Закону № 1058).

Порядок визначення розміру фактичних витрат ПФУ, які підлягають відшкодуванню в поточному році і сплачуються щомісячно до 25 числа, та направлення відповідних розрахунків підприємствам і організаціям врегульовано пунктом 6 Інструкції № 21-1. Розрахунки сум до відшкодування не направляються у разі ліквідації підприємств без правонаступників, визнання

підприємств і організацій банкрутами, відкриття ліквідаційної процедури та тим, які знаходяться за на території вільної економічної зони АР Крим.

У разі недостатності коштів роботодавців для повного покриття витрат на виплату та доставку таких пенсій, починаючи з **2018 року**, фінансування решти сум здійснюється за рахунок коштів **державного бюджету**.

5.2.2.1.2.2. Виявлений стан справ.

У 2019 році підприємствами відшкодовано ПФУ **76,6 відс.** загальної суми витрат на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах, що належать до відшкодування підприємствами (6799,3 млн грн), у 2020 році – **77,8 відс.** (6985,1 млн грн), надійшло **5 209 і 5436,4 млн грн**, або **98,3 і 116,5 відс.** плану відповідно. Однією з причин зазначеного були недоліки у плануванні показників на 2020 рік, зокрема ПФУ не враховано уточнення в II кварталі 2019 року показників кількості осіб і суми виплачених пільгових пенсій, що підлягають відшкодуванню. У структурі надходжень за ці роки питома вага надходжень за Списком № 1 становить 64,1 і 75,4 відс., за Списком № 2 та на інших роботах – 35,9 та 24,6 відс. відповідно.

Фактичні витрати ПФУ на цю мету значно перевищували належні до відшкодування суми, відповідно до направлених розрахунків, а саме: у **2018 році** направлено розрахунків на **80,1 відс.** їх загальної суми (8311,8 млн грн), у **2019 році – 81,2 відс.** (8376,0 млн грн), у **2020 році – 86,2 відс.** (8105,5 млн грн), але фактично є **меншими** внаслідок **неоновлення ПФУ алгоритмів формування Звітів № 2а і 2-ПФ** (до суми видатків не включено витрати на виплату пенсій, призначених робітницям текстильного виробництва, водіям міського пасажирського транспорту тощо).

Решта сум, не покритих підприємствами, крім ліквідованих без правонаступників, фінансуються за **рахунок коштів державного бюджету** (у 2019–2020 роках профінансовано **3148,9 і 2651,8 млн гривень**). Причинами зазначеного, зокрема, були:

- **судові спори між ПФУ і роботодавцями** щодо сум, пред'явлених до відшкодування;

- **несвоєчасне направлення або ненаправлення** територіальними управліннями ПФУ розрахунків сум до відшкодування підприємствам (у 2018 – 2019 роках несвоєчасно направлено / не направлено розрахунків **на 1,8 і 5,3 млн грн** відповідно¹⁷²);

- **щорічне зростання заборгованості** (впродовж 2018 – 2020 років збільшилася **на 4828,4 млн грн** (або **на 45,1 відс.**) і станом на 01.01.2021 становила **15526,8 млн грн**), що пов'язано, зокрема, з законодавчим непередбаченням відповідальності підприємств, організацій та їх посадових осіб за **невнесення або несвоєчасне внесення плати для покриття фактичних витрат ПФУ** на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах. У структурі заборгованості за її видами:

¹⁷² Матеріали внутрішнього аудиту ПФУ.

- **63,7 відс.** становила заборгованість **економічно активних підприємств і 36,3 відс.** – підприємств, щодо яких порушено справу про банкрутство та у яких відсутні активи для її погашення;

- **71,9 відс.** – **державних підприємств** (з якої 54,7 відс. підпорядковані Міністерству енергетики України та 10,9 відс. – Фонду державного майна України), решта – **приватних**.

При цьому **18,4 відс.** обсягів цієї заборгованості обліковується за підприємствами, розташованими на території, **де органи державної влади не здійснюють свої повноваження**, що унеможливорює її стягнення.

Аналіз засвідчив, що **однією з причин непогашення заборгованості** перед ПФУ окремими зареєстрованими на території України підприємствами є нездійснення ними виробничої діяльності, оскільки виробничі потужності залишилися на непідконтрольній Україні території. Наприклад, Державне підприємство «Артемвугілля» фактично розташовано в м. Горлівка, а юридична адреса у м. Святогірськ (заборгованість на початок 2021 року становила 365,4 млн грн (або 2,4 відс. загальної суми заборгованості) і збільшилася впродовж 2018–2020 років у 1,4 раза) тощо.

Єдиним дієвим механізмом стягнення заборгованості з відшкодування підприємствами та організаціями фактичних витрат на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах є звернення до суду. Разом з тим унаслідок відміни з **15.12.2017** звільнення **ПФУ** від сплати **судового збору** під час розгляду справи в усіх судових інстанціях у середньому **понад 60 відс.** позовних заяв ПФУ залишаються **без розгляду через відсутність коштів на цю мету.** Фактично у **2019 році** в інтересах органів ПФУ здійснювались провадження за **11 596** позовними заявами (4231 млн грн), з яких **57,9 відс.** (2 622, 9 млн грн) залишено без розгляду у зв'язку з несплатою судового збору, у **I півріччі 2020 року** – 7142 позовних заяв (4329 млн грн) і **35,9 відс.** (2055,1 млн грн), відповідно.

5.2.2.1.2.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінфіну, Мінсоцполітики та ПФУ

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

- звільнення ПФУ від сплати судового збору згідно із Законом України «Про судовий збір» через дефіцит його бюджету;

- встановлення фінансової та адміністративної відповідальності посадових осіб підприємств, організацій за невнесення або несвоєчасне внесення плати для покриття фактичних витрат ПФУ на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах.

5.2.2.1.3. Оцінка інших власних доходів бюджету Фонду безробіття

5.2.2.1.3. Висновок.

Назрілим є питання прийняття законодавчих змін, які передбачають збільшення плати за видачу дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, що є одним із резервів надходжень до бюджету Фонду безробіття (у 2020 році надійшло 121,6 млн грн, що на 3,3 відс. більше ніж у 2019 році (117,7 млн гривень)).

5.2.2.1.3.1. Законодавча база.

Статтею 42⁴ Закону № 5067 визначено процедуру внесення оплати роботодавцями за видачу або продовження дії дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, розмір плати за видачу або продовження дії дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства. Пунктом 4 цієї статті встановлено, що **плата за видачу або продовження дії дозволу зараховується до бюджету Фонду безробіття.**

Розмір плати за видачу або продовження дії дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства становить для дозволів, що видаються **на строк: від одного до трьох років** або їх дія продовжується на такий строк, **шість прожиткових мінімумів** для працездатних осіб, встановлених законом на 1 січня календарного року, в якому роботодавцем подані документи, **від шести місяців до одного року** включно або їх дія продовжується на такий строк, – **чотири прожиткові мінімуми**, відповідно; **до шести місяців – два прожиткові мінімуми**¹⁷³.

5.2.2.1.3.1.2. Виявлений стан справ.

У 2019 році регіональними центрами зайнятості **видано 10 695 дозволів** на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, **продовжено дію 4 102 дозволів**, скасовано 3 681 дозвіл, з яких 2 061 – розірвання трудового договору. У 2020 році **видано 9 880 дозволів, продовжено дію 4 564 дозволів**, скасовано 3 942 дозволи, з яких 1 737 – розірвання трудового договору. На підставі виданих дозволів у 2020 році працювали громадяни із 135 країн. Фактичні надходження коштів за цими показниками перевищили заплановані показники у 2019 та 2020 роках на **16,3 і 3,4 відс.** і становили **117,7 і 121,6 млн грн** відповідно.

У 2020 році в Україні дозвіл на офіційне працевлаштування найбільше мали громадяни Туреччини – 19,5 відс. (4,6 тис. осіб), Індії – 7,9 відс. (1,9 тис. осіб), Російської Федерації – 7,2 відс. (1,7 тис. осіб), Білорусі – 5,4 відс. (1,3 тис. осіб) і Китаю – 5,1 відс. (1,2 тис. осіб) усіх працюючих іноземців.

Лише на початку 2021 року Фонд безробіття з метою **збільшення надходжень до бюджету** ініціював перед Мінекономіки внесення змін до Закону № 5067 щодо **збільшення вартості дозволу** на застосування праці

¹⁷³ Прожитковий мінімум для працездатних осіб з 01.01.2019 – 1 921 грн, з 01.01.2020 – 2 102 гривень.

іноземців та осіб без громадянства, запровадження контролю за сплатою ЄСВ і скасування дозволу у разі його несплати.

5.2.2.1.3.1.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити **Мінекономіки** прискорити розроблення та внесення на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту про внесення змін до Закону № 5067 щодо збільшення вартості дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, скасування дозволу у разі його несплати.

5.2.2.1.3.2. Оцінка стану надходження до Фонду соцстрахування та ПФУ коштів з фонду боротьби з COVID-19 та їх використання

5.2.2.1.3.2. Висновок.

У 2020 році з фонду боротьби з COVID-19 на підставі рішень Уряду до Фонду соцстрахування надійшло 2,1 млрд грн, до ПФУ – 3,6 млрд грн, які безпосередньо не стосувалися повноважень останнього. Надходження та використання фінансової допомоги здійснювалося в умовах недосконалого законодавства, із певними недоліками, допущеними при плануванні їх обсягів (у першу чергу внаслідок відсутності досвіду та неврахування поточного стану поширення хвороби COVID-19).

Як результат, Урядом виділено кошти за одними видами допомоги понад реальну потребу, за іншими – недостатньо, що за відсутності обґрунтованих і оперативних ініціатив страхових фондів і головного розпорядника бюджетних коштів (Мінсоцполітики) та рішень Уряду з питань перегляду виділених сум погіршило ефективність та негативно вплинуло на повноту та своєчасність їх використання.

Значні суми відкритих асигнувань тривалий час акумулювалися здебільшого на рахунках Мінсоцполітики, а управління ними було неефективним (за КПКВК 2501310 – понад 400 млн грн, 2501140 – 200 млн грн). Крім того, Фондом соцстрахування повернуто до державного бюджету через відсутність потреби 170,6 млн гривень. Це стало причиною недосягнення більшості результативних показників, визначених паспортами цих бюджетних програм.

5.2.2.1.3.2.1. Законодавча база.

Аналіз засвідчив, що для подолання наслідків епідемії COVID-19 Урядом вжито заходи, зокрема:

- Законом № 533 внесено зміни і доповнення до Закону № 1105, якими **розширено видатки** Фонду соцстрахування (додано виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності, яка надається застрахованій особі на період перебування у закладах охорони здоров'я, **а також на самоізоляції** під медичним наглядом у зв'язку з COVID-19 (пункт 5¹ частини першої статті 22) у розмірі 50 відс. середньої заробітної плати (доходу) незалежно від страхового стажу (частина друга статті 24), а для медичних працівників – у розмірі **100 відс.**

середньої зарплати (доходу) незалежно від страхового стажу (зміни, внесені Законом України від 07.05.2020 № 587);

- Законом України від **07.05.2020 № 588** – до статті 39 Закону № 1645, якими державою з моменту встановлення Кабінетом Міністрів України карантину для працівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я визначено **нові види страхових виплат у разі встановлення групи інвалідності протягом одного календарного року, що настала внаслідок захворювання коронавірусом, за умови, що таке захворювання пов'язане з виконанням професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження (залежно від групи інвалідності та ступеня втрати професійної працездатності працівника, але не менше, ніж 300-кратному розмірі прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 1 січня календарного року), у разі смерті працівника для членів їх родин – у 750-кратному розмірі прожиткового мінімуму.**

Обсяги, умови та механізми отримання і використання **Фондом соцстрахування та ПФУ** у 2020 році фінансових допомог за рахунок коштів, виділених з фонду боротьби з COVID-19, **визначені постановами Кабінету Міністрів України, а для їх використання запроваджено 4 нових бюджетних програми, а саме для:**

➤ **Фонду соцстрахування** – постановою № 385 (КПКВК 2501320, 2501310), постановою № 498 (КПКВК 2501140), головний розпорядник бюджетних коштів **Мінсоцполітики;**

➤ **ПФУ** – постановою № 1235 (КПКВК 2501170), головний розпорядник Мінсоцполітики. За умовами **Порядку звернення та надання** одноразової допомоги, затвердженого пунктом 1 постанови № 1233: виплата здійснюється на підставі **електронної заяви**, поданої застрахованою особою у період до 31.12.2020, яка формується та подається останньою за встановленою процедурою через Єдиний державний вебпортал електронних послуг «**Портал Дія**», у т. ч. з використанням його мобільного додатка; **списки на її виплату** формуються **Мінцифри** на підставі поданих заяв і надаються ПФУ один раз на день, не пізніше ніж протягом наступного робочого дня після дня їх подання; ПФУ передає не пізніше **05.01.2021**¹⁷⁴ Мінсоцполітики заявки на перерахування коштів, на підставі яких Міністерство перераховує кошти на окремий рахунок ПФУ, відкритий в АТ «Ощадбанк». При цьому розмір одноразової допомоги усім застрахованим особам **був єдиним (8 тис. грн, або 166,2 відс. мінімальної заробітної плати 2020 року) і не залежав від суми отримуваного доходу.**

Довідково. За інформацією Мінекономіки¹⁷⁵, при визначенні суми одноразової виплати враховувалось декілька ключових факторів (зокрема, середня заробітна плата по Україні (11 900 грн) і розрахунковий період локдауну (2 тижні)).

Згідно пунктом 2 Порядку здійснення страхових виплат у разі встановлення медичному працівникові державного чи комунального закладу

¹⁷⁴ До внесення постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 № 1257 змін початкова дата становила 23.12.2020.

¹⁷⁵ Дані інтернет-ресурсів (<https://news.dtki.ua> > society).

охорони здоров'я групи інвалідності та ступеня втрати працездатності протягом одного календарного року внаслідок захворювання на COVID-19, що настало під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження, виплата проводиться **разово** у таких розмірах: **400-кратний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб**, установленого на 1 січня календарного року для осіб з інвалідністю I групи (**840,8 тис. грн**); II групи – 350-кратний розмір (**735,7 тис. грн**) і III групи – 300-кратний розмір (**630,6 тис. грн**).

5.2.2.1.3.2.2. Виявлений стан справ.

Аналіз засвідчив, що вжиті Урядом заходи із подолання наслідків пандемії COVID-19 були **недостатньо послідовними та обґрунтованими**.

Як результат, **прийняття** у зв'язку із поширення пандемії COVID-19 Закону № 533 зі змінами, внесеними Законами № 540, 591, і Законом № 592 для її попередження та підтримки платників податків призвело до **недоотримання сум ЄСВ**, який є головним джерелом наповнення **бюджетів страхових фондів** і запровадження **нових видів страхових виплат**. Такий стан справ потребував прийняття Урядом рішень щодо виділення із фонду боротьби з COVID-19 сум фінансової допомоги страховим фондам. Фактично у **2020 році із фонду боротьби з COVID-19** на підставі рішень Уряду до бюджету:

❖ ПФУ надійшло на виплату одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам, згідно з пунктом 1 постанови № 1235 **3 606,9 млн грн**, або лише **43,6 відс.** виділених і передбачених у бюджеті сум (загальний фонд – 3242,3 млн грн, спеціальний – 5037,2 млн гривень). Виплата допомоги застрахованим особам розпочата з **22.12.2020**. **Це унеможливило** досягнення показників паспорта бюджетної програми за КПКВК 2501170 (за даними звіту з його виконання відповідно до заявок, поданих Мінцифри, **чисельність застрахованих осіб**, які подали електронні заяви та отримали виплати, становила **450 858**, що на **56,4 відс. менше**, ніж планувалося (1034933)).

При цьому частина осіб, які надали заяви, не отримали свої кошти через стислі терміни до закінчення бюджетного року, що стало підставою **продовження виплати у 2021 році**. Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету 28.01.2021 погоджено рішення Уряду щодо виділення **201 млн грн** зі спеціального фонду держбюджету для завершення карантинних виплат **25,1 тис. застрахованих осіб** (фізичні особи та ФОПи, які оформили заяви на одноразову допомогу з 22 по 31 грудня)¹⁷⁶, які передбачені при затвердженні постановою Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 № 126 бюджету ПФУ на 2021 рік, а змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 07.04.2021 № 328, передбачено 1400 млн грн на аналогічні виплати 2021 року;

❖ Фонду соцстрахування надійшло **2 133,8 млн грн фінансової допомоги**, з них використано **1963,2 млн грн** (або **84,9 і 78,1 відс.** затверджених сум (**2512,1 млн грн**)), решта **170,6 млн грн** у кінці року через Мінсоцполітики

¹⁷⁶ За даними офіційних сайтів ПФУ, Мінсоцполітики і Верховної Ради України.

повернені до загального фонду державного бюджету. У структурі фінансової допомоги, що надійшла до бюджету Фонду соцстрахування:

- **84,7 відс.** (1807,7 млн грн, або 99,99 відс. плану) становили кошти, отримані згідно з постановою № 385 **на поворотній основі** для виплати **матеріального забезпечення** (КПКВК 2501320), які, як засвідчив аналіз, **не покривали реальну потребу Фонду на цю мету у 2020 році**, що призвело до утворення на кінець року заборгованості за цими виплатами.

Зазначене, зокрема, зумовлено **непереглядом** при продовженні карантину та зростаючій динаміці захворювань COVID-19 **упродовж року рішень Уряду**, які ґрунтувалися на розрахунках Мінсоцполітики і Мінфіну, що передбачали недоотримання фондом доходів **станом на 21.06.2020¹⁷⁷**, і у **2,3 рази були меншими**, порівняно із річними прогнозами ВД Фонду (4331,1 млн гривень). Як наслідок, ВД Фонду **просікт постанови** про виділення коштів погоджено із **застереженнями** (лист від 13.05.2020 № 1256-06-1), оскільки нею прогнозувалося утворення на кінець року **1,2 млрд грн заборгованості** з виплати матеріального забезпечення, яка лише на **0,4 млрд грн була** меншою за фактичний обсяг.

Фактично у 2020 році показники кошторису за КПКВК 2501320 і бюджету Фонду соцстрахування виконано **на 99,99 відс.** (робочими органами використано 1807695,4 тис. грн, 4,6 тис. грн повернено до загального фонду державного бюджету). За такого стану справ:

- відкриття Мінсоцполітики згідно з розписом у **червні 2020 року** відкритих асигнувань у повному обсязі **не сприяло ефективному їх управлінню**, оскільки подання фонду на отримання коштів надходили з **червня по грудень включно** (у **червні** використано **67,6 відс.** (1222,5 млн грн) загального обсягу допомоги). Завдяки наданій допомозі фонду з **липня по листопад** з урахуванням коштів, які були вивільнені завдяки припиненню з 18.04.2020 до 26.11.2020 згідно з пунктом **5 Прикінцевих положень Закону № 553¹⁷⁸** окремих видатків з бюджету Фонду соцстрахування за встановленим переліком, **вдалося ліквідувати прострочену заборгованість з фінансування страхувальників**. Відновлення її на початок 2021 року пов'язано з високими темпами зростання з вересня 2020 року видатків на виплату матеріального забезпечення **у зв'язку із зростанням захворюваності на COVID-19, яке не прогнозувалося**;

- більшість результативних показників, визначених паспортом бюджетної програми за КПКВК 2501320, **не досягнено**, в т. ч. **у зв'язку із прорахунками у плануванні**. Так, у складі використаних сум на виплату допомоги по

¹⁷⁷ З урахуванням терміну завершення карантину 22.05.2020 та 30 днів після.

¹⁷⁸ Фонду соцстрахування та Фонду безробіття було дозволено здійснювати поточні видатки на утримання виконавчих дирекцій фондів, установ ДСЗ та такі страхові виплати: допомога по тимчасовій непрацездатності, допомога по вагітності і пологах, щомісячні страхові виплати потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань та членам їх сімей, витрати на лікування потерпілих від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань, витрати на протезування та придбання спеціальних засобів пересування, допомога по безробіттю (включаючи допомогу по частковому безробіттю, допомога на поховання).

тимчасовій непрацездатності, яка підлягає оплаті за рахунок коштів Фонду соцстрахування, використано **1137,4 млн грн** (або на 4,5 млн грн більше плану), на виплату допомоги по вагітності і пологах – **664,6 млн грн, або на 4,9 млн грн менше**) та виплату допомоги на поховання – 5,7 млн грн (або на 0,3 млн грн більше). Це забезпечило досягнення лише **7 результативних показників** (з них **3 показники якості**, які характеризували рівень виплати допомоги за їх видами, заплановані на рівні 100 відс.), а **6 недовиконані** (кількість осіб, які **потребували** виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності за рахунок коштів фонду (показник продукту) та тих, яким допомогу **виплачено** (показник затрат) становила 278766 осіб (або на **40826 осіб менше** плану), аналогічно кількість осіб, які потребують виплати **допомоги по вагітності та пологах**, та яким допомоги виплачені – 23672 особи (або на **206 осіб менше**), а показники ефективності: середньоденний розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності і по вагітності та пологах становили 327,7 і 268,3 грн відповідно, що на 12,8 і 29,8 грн менше плану і пов'язано зі зниженням темпів зростання їх розміру, порівняно з плановими.

Аналіз засвідчив, що згідно з пунктом 7 **Порядку № 385** визначення умов, **порядку та обсягів повернення коштів**, наданих Фонду соцстрахування **на поворотній основі, покладено на Мінсоцполітики** (щороку за погодженням з Мінфіном на підставі показників бюджету цього фонду). У 2020, 2021¹⁷⁹ роках такі рішення Мінсоцполітики **не приймалися**, а звернення Фонду соцстрахування щодо перекваліфікації допомоги у безповоротну (звернення від 10.02.2021 ВД Фонду до Мінсоцполітики) залишилося **без розгляду**. Станом на 01.01.2021 у Мінсоцполітики за КПКВК 2501320 та у Фонді соцстрахування рахується кредиторська заборгованість (**1807,7 млн гривень**), яка відповідає сумі використаних коштів допомоги, отриманих на поворотній основі;

▪ **4,4 відс.** (92,8 млн грн, або 19,7 відс. планових і спрямованих на цю мету сум (471,1 млн грн)) надійшло згідно з постановою № 385 на **безповоротній основі** для виплати матеріального забезпечення і страхових виплат (КПКВК 2501310).

Аналіз свідчить, що **обґрунтування** для виділення коштів на вказану мету, підготовлені ВД Фонду (лист від 25.04.2020 до Мінсоцполітики) та **Мінфіном і Мінсоцполітики у 12,5 і 5 разів**, відповідно, **перевищували реальну потребу** 2020 року. **Суттєва відмінність** у прогнозних сумах спричинена не лише відсутністю досвіду планування і **новизною страхових випадків**, але й суттєвими відмінностями у більшості позицій, які були враховані у розрахунках, проведених **на різні дати**. Так, зокрема, за прогнозами ВД Фонду, проведеними станом на 24.04.2020, планова кількість інфікованих на COVID-19 очікувалася на рівні **7,7 тис. осіб** проти **10,9 тис.**, наведених у прогнозах міністерств (станом на 30.04.2020) і лише **останніми** застосовано показник «кількість осіб, в яких виявлено підозру на COVID-19» (станом на 07.05.2020 – 37053 осіб); суми ВД Фонду розраховані виходячи із **тривалості карантину 18 днів**, а міністерствами – **52 дні**, прогнозна кількість **нових інфікованих на добу**

¹⁷⁹ На дату підписання Акта (01.04.2021).

становила 578 і 500 осіб відповідно; на рівні ВД Фонду застосовано показник **розповсюдження хвороби** (зараження 1 особою 5 осіб), а на рівні міністерств – показник інфікування – **3 осіб**, із числа тих, у яких **виявлено підозру на інфікування**. Це призвело до значних розбіжностей прогнозованої кількості застрахованих осіб, які можуть **отримати допомогу** по тимчасовій непрацездатності (31842 особи за даними ВД Фонду і 110538 осіб – за даними міністерств) та обсягу видатків, у т. ч. за напрямками.

Фактично рішення Кабінету Міністрів України прийнято **через два місяці після внесення Законом № 533 доповнень**¹⁸⁰ у частині розширення переліку видатків Фонду соцстрахування, встановленого статтею 22 Закону № 1105, **виплатами на період самоізоляції** у зв'язку із COVID-19. При цьому у пояснювальній записці до законопроекту зазначено, що його прийняття **не потребуватиме додаткових видатків з державного бюджету**.

Рішення базувалися на **обґрунтуваннях** Мінсоцполітики та Мінфіну, які передбачали спрямування **289,2 млн грн** на виплату матеріального забезпечення (у т. ч. **49,8 млн грн** – видатки на виплату допомоги у зв'язку із перебуванням 32511 застрахованих осіб на самоізоляції під медичним наглядом (у розмірі 50 відс. середньої заробітної плати (доходу) незалежно від страхового стажу для застрахованих осіб та 100 відс. для медичних працівників), **239,4 млн грн** – виплати на перебування 78027 осіб на самоізоляції у **спеціалізованих шпиталях** відповідно до статті 31 Закону № 1645, **які не створено**, і **181,9 млн грн** – на **страхові виплати (одноразова допомога)**, передбачені **статтею 36 Закону № 1105** у разі настання 844 прогнозних смертельних випадків серед медичних працівників. При цьому Мінсоцполітики **не враховано застереження ВД Фонду**, наведені при погодженні проекту постанови (лист від 12.06.2020), яка з посиланням на **оновлені прогнози МОЗ**, отримані на її запит, вказувала на завищення страхових **виплат на 142,8 млн гривень**.

Аналіз засвідчив, що **в обох обґрунтуваннях** не були передбачені суми на виплату допомоги **по тимчасовій непрацездатності на самоізоляції застрахованим особам з числа медиків**, передбачені статтею 24 Закону № 1105 з урахуванням доповнень, внесених Законом України від 07.05.2020 № 587¹⁸¹ (набув чинності з 19.05.2020), оскільки вони здійснювалися до внесення змін, але фактично кошти **на цю мету спрямовувались**.

Вищенаведені факти **унеможливили** використання коштів допомоги на напрями, визначені **в обґрунтуваннях, та у повному обсязі**.

У 2020 році на рахунок відкритих асигнувань Мінсоцполітики згідно з розписом за КПКВК 2501310 **впродовж червня – липня 2020 року** надійшло 100 відс. початкового обсягу допомоги (471,1 млн грн), а щомісячне підкріплення сум видатками **було незначним**. ВД Фонду впродовж червня – грудня 2020 року заявлено та отримано від Мінсоцполітики лише **92,78 млн грн**, третина з яких – у грудні.

¹⁸⁰ Набули чинності з 18.03.2020.

¹⁸¹ Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується в розмірі 100 відс. середньої заробітної плати (доходу) незалежно від страхового стажу.

Такі факти зумовили **довготривале акумулювання сум асигнувань** на рахунку Мінсоцполітики (понад 400 млн грн з липня по листопад 2020 року) та у зв'язку з **відсутністю потреби** у коштах призвели до зменшення Урядом **лише у грудні більш як у 4 рази сум допомоги (до 107,2 млн грн)**, відкликання у зв'язку із цим Казначейством **394,7 млн грн відкритих асигнувань і повернення 14,5 млн грн** по завершенню року.

Страхувальниками отримано від Фонду соцстрахування у 2020 році відповідно до їх заяв-розрахунків **92,78 млн грн**, з яких використано 92,7 млн грн, решта повернено у кінці року до бюджету (44,2 тис. гривень).

Як результат, у 2020 році при виконанні показників кошторису за бюджетною програмою за КПКВК 2501310 на **86,5 відс. із 13** результативних показників навіть з урахуванням їх уточнення **31.12.2020** (за винятком **трьох** показників **затрат**), з огляду на фактичний стан використання коштів станом на 01.12.2020, **досягнуто лише два** показники ефективності та **два** показники якості, **решта 9 недовиконані**, що зокрема, зумовлено **їх певним завищенням при плануванні** у зв'язку зі складністю прогнозування **через непередбачуваність розповсюдження COVID-19**.

У складі **освоєних сум фінансової допомоги** використано:

- **85,1 млн грн** на виплату матеріального забезпечення особам, які перебували **на самоізоляції**, що на 10,6 млн грн менше уточненого плану і становило 35,6 відс. сум, наведених в обґрунтуваннях. За ці кошти при зростанні середньоденного розміру допомоги для застрахованих осіб (показник ефективності), порівняно з планом, лише на 0,7 грн (до **177,5 грн**) і на 1,2 грн розміру допомоги для осіб з числа медиків (до 274,4 грн) виплачено **допомогу по тимчасовій непрацездатності** для 62058 застрахованих осіб (показник продукту) за **366538 днів** (показник продукту) (або на 5926 осіб і 42307 днів менше плану) та для 11774 застрахованих осіб з числа медиків за **73139 днів** (або на 2075 осіб та на 12636 днів менше);

- **7,6 млн грн (або 4,2 відс. сум, наведених в обґрунтуваннях)** – на виплату **одноразової допомоги 35 членам сімей медичних та інших працівників закладів охорони здоров'я, які померли від COVID-19** (показник продукту), середній розмір якої становив **216,98 тис. грн**, що на 3,9 млн грн, 17 осіб і 3,9 тис. грн менше плану відповідно.

Довідково. За поясненням Мінсоцполітики, наведеним у звіті з виконання паспорта програми, ці виплати здійснюються Фондом соцстрахування після проведення процедури розслідувань страхових випадків, за наявності всіх належним чином оформлених документів та у випадку, коли смерть медичних та інших працівників настала внаслідок захворювання на COVID-19 під час виконання професійних обов'язків.

При цьому **найбільше недовиконання** склалося за **показниками затрат**, через їх неперегляд: **кількість застрахованих осіб і медичних працівників**, які потребували виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності на період перебування у **закладах охорони здоров'я, а також на самоізоляції під медичним наглядом**, становила 62058 і 11774 осіб при плані 197167 і 44705 осіб відповідно, а кількість медичних та інших працівників закладів

охорони здоров'я, які загинули (померли) від COVID-19 – 35 осіб при плані 148 осіб;

■ **10,9 відс.** (233,3 млн грн або 100 відс. планових і спрямованих на цю мету сум) на **безповоротній основі** для страхових виплат медичним працівникам державних і комунальних закладів охорони здоров'я та членам їх сімей (постанова № 498), які **значно перевищували реальну потребу в коштах**, яка склалася у **2020 році**, внаслідок, зокрема, складності їх прогнозування через **непередбачуваність наслідків хвороби COVID-19**.

Рішення Уряду з **виділення коштів**, прийняте більш як через два місяці після встановлення нових видів виплат, ґрунтувалося на **фінансово-економічних обґрунтуваннях Мінсоцполітики** (на підставі інформації МОЗ, отриманої на його запит, щодо захворювання на COVID-19 і наслідків перебігу хвороби, наявної на 2 та 3 червня 2020 року), які містили **прогнозні суми видатків у разі летальних випадків** (148) серед медичних працівників **без розмежування за місцем їх роботи**, що унеможливило виключення із розрахунку осіб **приватного сектора**, страхові випадки яких **не підпадають під норми постанови № 498**.

Суми на страхові виплати медичним працівникам у разі встановлення **їм груп інвалідності (за групами) протягом календарного року**, що настала внаслідок захворювання на COVID-19, за умови, що таке захворювання пов'язане з виконанням професійних обов'язків, не передбачалися у зв'язку з відсутністю у МОЗ таких даних, але **фактично** кошти на цю мету **використовувалися**.

Зміни до паспорта бюджетної програми за КПКВК 2501140, внесені наказом Мінсоцполітики від 11.11.2020 № 759 майже **через 2 місяці** після їх ініціювання ВД Фонду, включали перерозподіл сум між напрямками та збільшення кількості результативних показників з **4** (початково характеризували настання страхових випадків і виплат у разі смерті медичних працівників внаслідок інфікування COVID-19) до **11** (додано показники, які передбачали настання страхових випадків у медичних працівників (встановлення інвалідності (за групами) та отримання ними у зв'язку з цим страхових виплат).

Аналіз засвідчив, що згідно з розписом на рахунок відкритих асигнувань Мінсоцполітики у липні 2020 року надійшло **100 відс. допомоги**, яку 10.07.2020 **одним платежем за зверненням** перераховано ВД Фонду. Проте отримання сум у повному обсязі **було завчасним** у зв'язку з незначною потребою в них (на початок серпня робочими органами використано лише **4,1 відс.** її обсягу, вересня – **6,1 відс.**, жовтня – **9,5 відс.**, листопада – **12,8 відс.**, грудня – **17 відс.**). Це призвело до **довготривалого акумулювання** на рахунок ВД Фонду **впродовж 5 місяців значних сум** (від **223,9 млн грн** на початок серпня до **193,6 млн грн** – початок грудня). Усього у 2020 році використано **62,7 млн грн**, а **170,5 млн грн** як невикористані **повернено** до загального фонду державного бюджету. Це на **26,9 відс.** забезпечило виконання показників кошторису за КПКВК 2501140, показників бюджету Фонду соцстрахування за дохідною та видатковою частиною

та 8 із 11 результативних показників, з яких три визначені з нормативного розміру за видами страхових виплат.

При цьому заходи Мінсоцполітики щодо зменшення сум допомоги при отриманні від ВД Фонду (починаючи з листопада) даних щодо прогнозного розміру економії коштів **не вживалися**.

У 2020 році згідно зі звітом про виконання паспорта бюджетної програми за КПКВК 2501140 використано **на страхові виплати**:

- членам сімей, батькам та утриманцям медичних працівників державних і комунальних закладів охорони здоров'я, смерть яких настала внаслідок інфікування COVID-19, – **56,7 млн грн** (або на 175,2 млн грн менше плану), здійснено **36 виплат** із 147 запланованих;

- медичним працівникам державних і комунальних закладів охорони здоров'я у разі встановлення групи інвалідності внаслідок захворювання на COVID-19 – **6 млн грн** (або на 4,6 млн грн більше). Виплати отримали **9 працівників**, у т. ч. II групи – 3 виплати, III – 6, що на 2 і 5 виплат більше, ніж планувалося.

Аналіз засвідчив, що у **чинному законодавстві, внаслідок проведених законодавчих змін**, пов'язаних з подоланням наслідків поширення COVID-19 у 2020 році, виникли певні **неузгоджені та правові прогалини**, зокрема:

➤ **відсутність до січня 2021 року нормативно врегульованої процедури розслідування страхових випадків із захворювання на COVID-19 ускладнило проведення таких розслідувань і відстрочило призначення страхових виплат потерпілим**. Як результат, **через зволікання Уряду із врегулюванням цього питання застосовувалися нормативно-правові документи МОЗ, які не завжди узгоджувалися з нормами Порядку № 337**. Так, визначений **пунктами 4, 5 Порядку № 498** для управлінь ВД Фонду в областях, м. Києві або їх відділень **місячний термін** для призначення і виплати страхових виплат у разі встановлення медичному працівникові групи інвалідності та ступеня втрати працездатності та одноразової допомоги у зв'язку з захворюванням на COVID-19 здебільшого **не дотримано**.

При цьому затримки з призначенням виплат в основному пов'язані зі **збільшенням термінів розслідування**, а основними їх причинами були: **несвоєчасне надання** (ненадання, або надання неналежним чином оформлених) комісіями з розслідування закладів охорони здоров'я підтверджуючих матеріалів щодо епідеміологічного розслідування (епідобстеження) (69,5 відс. кількості потерпілих, за якими не завершено розслідування); довготривале встановлення діагнозу гострого професійного захворювання лікарем-інфекціоністом і профпатологом з урахуванням епідрозслідування (23,7 відс.), а також **значне навантаження на ці комісії**.

Зміни до **Порядку № 337** (відповідно до вимог якого **розслідуються** лабораторно підтверджені випадки інфікування COVID-19 медичних та інших працівників, роботи яких пов'язані з виконанням професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження на COVID-19, або у разі смерті, **як випадки гострого професійного захворювання**) внесені лише у січні

2021 року (постанова Кабінету Міністрів України від 05.01.2021 № 1), або майже **через півроку** після затвердження Порядку № 498.

Разом з тим неприйняття МОЗ на виконання статті 36 Закону № 1645 порядку проведення епідеміологічного обстеження (розслідування) епідемій та спалахів інфекційних хвороб призводить до затримки термінів розслідування випадків інфікування COVID-19 медичних та інших працівників у разі їх смерті;

➤ **поширення норм Порядку № 498 на студентів-медиків V і VI курсів та інтернів у разі залучення їх до боротьби з COVID-19 державними і комунальними закладами охорони здоров'я і спрощення порядку встановлення ступеня втрати працездатності (висновок МСЕК замінено на довідку МСЕК про результати визначення ступеня втрати професійної працездатності у відс., потребу у наданні медичної та соціальної допомоги) здійснено через сім місяців**¹⁸² з дати реалізації норм статті 39 Закону № 1645;

➤ **внаслідок існування різних правових норм у статті 42 Закону № 1105 і Законі № 1645 члени сім'ї померлого у зв'язку з інфікуванням COVID-19 медичного працівника державного чи комунального закладу охорони здоров'я мають право на отримання одночасно двох видів одноразової допомоги – згідно з Законом № 1645 і Порядком № 498 у розмірі 750 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на 01 січня календарного року (1 576,5 тис. грн)**¹⁸³ і Законом № 1105 – **100 розмірів** цього показника. Станом на 01.01.2021 правом на отримання двох одноразових виплат скористалися члени сімей **32 померлих** медичних працівників державних / комунальних закладів охорони здоров'я. Слід зазначити, що Верховною Радою України у першому читанні 17.06.2021 прийнято законопроект від 29.03.2021 № 5315 «Про страхування», яким пропонується, зокрема, заміна обов'язкового страхування потерпілих медиків, передбаченого Законом № 1645, на обов'язкову наявність договору страхування або здійснення потерпілим компенсаційної виплати з державного бюджету головними розпорядниками бюджетних коштів;

– згідно з **пунктом 2 Порядку № 498 до членів сім'ї померлого медичного працівника державного чи комунального закладу охорони здоров'я, що настала внаслідок його інфікування COVID-19 під час виконання професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження, які мають право на отримання одноразової допомоги у розмірі 750 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, віднесено батьків, утриманців померлого медичного працівника.** При цьому згідно з постановою № 385 за рахунок коштів, виділених з фонду боротьби з COVID-19, виплачується **одноразова допомога лише членам сімей померлих медичних та інших працівників закладів охорони здоров'я (100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на страхову виплату), а особам, які перебували на утриманні померлого** зазначена

¹⁸² Змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1211 (набули чинності з 12.12.2020).

¹⁸³ Розподіляється пропорційно між усіма особами, які мають право на виплату та звернулися за її отриманням.

допомога виплачується за рахунок власних коштів Фонду соцстрахування і становить **20 розмірів** прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Розмір одноразової страхової виплати у разі стійкої втрати професійної працездатності, встановленої МСЕК, потерпілому згідно зі статтею 42 Закону № 1105 визначається відповідно до ступеня втрати професійної працездатності, виходячи з **17 розмірів** прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права на таку виплату.

Отже, саме на такий розмір допомоги мають право медичні та інші працівники закладів охорони здоров'я інших форм власності та медичні працівники державного чи комунального закладу охорони здоров'я, якщо група інвалідності та ступеня втрати працездатності встановлена їм після завершення календарного року внаслідок захворювання на COVID-19.

За даними Фонду соцстрахування станом на 30.12.2020:

- від закладів охорони здоров'я надійшло до фонду **35 009 повідомлень** про інфікування COVID-19 35 168 медичних та інших працівників (405 зі смертельним наслідком);

- створено 34 807 комісій з розслідування зазначених випадків, за результатами роботи яких складено акти за ф. Н-1/П (пов'язаний з виробництвом) на 2 876 працівників, із них 66 зі смертельним наслідком), за ф. Н-1/НП (не пов'язаний з виробництвом) – на 6 510 працівників (із них 127 із смертельним наслідком);

- за результатами розслідувань складено **9 386 актів** за формою Н-1/П, що становить близько 27 відс. кількості потерпілих від COVID-19, за якими закладами охорони здоров'я надано повідомлення. Розслідування **не завершено** за 25 782 випадками (218 із смертельним наслідком, або за понад половиною повідомлень про такі випадки);

- **15 потерпілим** проведено медико-соціальну експертизу, за результатами якої чотирьом особам рішенням МСЕК призначено І групу інвалідності, трьом – ІІ групу інвалідності, ще 8 – ІІІ групу;

- **середня тривалість розслідування гострого професійного захворювання на COVID-19** становила: до 1 місяця – 12 відс. загальної кількості складених актів розслідування на COVID-19; від 1 до 2 місяців – 29 відс.; від 2 до 3 місяців – 23 відс.; від 3 до 4 місяців – 15 відс.; від 4 до 5 місяців – 10 відс.; більше 5 місяців – 11 відсотків.

5.2.2.1.3.2.3. Рекомендації.

Верховній Раді України зазначити:

при підготовці до другого читання законопроекту від 29.03.2021 № 5315 «Про страхування» врахувати, що питання відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю працівників, зокрема медиків, у процесі їх трудової діяльності, повинні регулюватися для всіх категорій працівників виключно Законом № 1105.

Кабінету Міністрів України доручити:

МОЗ розробити та затвердити на виконання статті 36 Закону № 1645 порядок проведення епідеміологічного обстеження (розслідування) епідемій та спалахів інфекційних хвороб;

Мінсоцполітики та Фонду соцстрахування (правління і ВД Фонду) забезпечити обґрунтоване планування та ефективне використання коштів державного бюджету за напрямами видатків, запровадженими у 2020 році у зв'язку з COVID-19 та продовженими у 2021 році.

5.2.2.1.3.3. Оцінка стану надходження до Фонду безробіття коштів з фонду боротьби з COVID-19 та їх використання

5.2.2.1.3.3. Висновок.

У 2020 році із фонду боротьби з COVID-19 на підставі рішень Уряду до Фонду безробіття надійшло 8,9 млрд грн із виділених 10,1 млрд грн фінансової допомоги, надходження та використання якої здійснювалося в умовах недосконалого законодавства, із певними недоліками, допущеними при обґрунтуванні їх обсягів і освоєнні.

Прийняття наприкінці року Закону № 1071 (набув чинності 10.12.2020), постанов Кабінету Міністрів України № 1232, № 1231 (09.12.2020) не дозволило використати 1 153,1 млн грн (64,1 відс.) з 1 800 млн грн, виділених за КПКВК 1201340 на надання одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, оскільки термін надання заяв її отримувачами було обмежено 8 робочими днями. Отримали таку допомогу 157,1 тис. працівників (69,8 відс.) із запланованих 225 тис. працівників, середній розмір допомоги становив 4,1 тис. гривень.

Порядком № 308 (в редакції до 04.02.2021) не визначено умов, порядку та обсягів повернення 1 277,0 млн грн, наданих у квітні 2020 року Фонду безробіття на поворотній основі (надання кредитів) для виплати допомоги по безробіттю, а лише доручено врегульовувати такі питання щороку Мінекономіки своїм рішенням за погодженням з Мінфіном на підставі показників бюджету цього фонду. Мінекономіки протягом 2020 року не прийнято такого рішення. Положення постанови № 69, прийнятої Кабінетом Міністрів України у лютому 2021 року, щодо зміни з поворотної основи на безповоротну умов виділення 1 277 млн грн Мінекономіки із фонду боротьби з COVID-19 для надання фінансової допомоги Фонду безробіття, не відповідають нормам частини першої статті 3, частин дванадцятої статті 23, частини першої та третьої статті 57 Бюджетного кодексу України.

Недосконалість законодавства та його недотримання під час використання коштів фінансової допомоги Фонду безробіття із фонду боротьби з COVID-19 стало причиною численних порушень під час їх отримання одержувачами. За результатами перевірок щодо законності отримання допомоги по частковому безробіттю на період карантину за

КПКВК 1201120 виявлено порушень у 864 роботодавців, якими повернено 2,3 млн грн та в результаті заходів самоконтролю – 11 млн гривень.

5.2.2.1.3.3.1. Законодавча база.

Обсяги, умови та механізми отримання і використання **Фондом безробіття** у 2020 році фінансових допомог за рахунок коштів, виділених з фонду боротьби з COVID-19, **визначені постановами Кабінету Міністрів України**, а для їх використання Мінекономіки (головний розпорядник бюджетних коштів) запроваджено **чотири нові бюджетні програми**, а саме згідно з постановою № 308 (КПКВК 1201120, 1201240), постановою № 472 (КПКВК 1201310), постановою № 1231 (КПКВК 1201340).

З метою підтримки у 2020–2021 роках застрахованих осіб та надання допомоги суб'єктам господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання COVID-19, **прийнято Закон № 1071 (набув чинності 10.12.2020).**

Законом **№ 1030** внесені зміни до статті 47¹ Закону № 5067, згідно з якими, зокрема, особам, які отримують пенсію, **починаючи з 20.12.2020** надано право на отримання допомоги по частковому безробіттю на період карантину.

Пунктом 23 Порядку № 306 встановлено, що **центр зайнятості контролює цільове використання коштів**, що перераховуються роботодавцю для виплати працівникам **допомоги по частковому безробіттю** на період карантину, шляхом проведення відповідної перевірки **протягом 90 календарних днів** після останньої виплати такої допомоги працівникам.

Пунктом 13 Порядку № 1231 визначено, що центр зайнятості **контролює цільове використання коштів**, що перераховуються суб'єкту господарювання для виплати найманим працівникам **одноразової матеріальної допомоги**, шляхом проведення відповідної перевірки протягом **180 календарних днів** після виплати такої допомоги суб'єкту господарювання.

Пунктом 8 Порядку № 308 (в редакції до 04.02.2021) визначено, що умови, порядок та обсяг повернення коштів, наданих Фонду безробіття на поворотній основі для виплати допомоги по безробіттю, визначається щороку рішенням Мінекономіки за погодженням з Мінфіном на підставі показників бюджету Фонду.

5.2.2.1.3.3.2. Виявлений стан справ.

У 2020 році Фонду безробіття загалом виділено **10 051,2 млн грн**, надійшло **8 880,9 млн грн**, з яких використано **8 570,2 млн грн**, або 88,4 відс. і 85,3 відс. затверджених сум, решта **310,7 млн грн** у кінці року через Мінекономіки повернено до загального фонду державного бюджету.

Використання **8 570,2 млн грн** бюджетних коштів із фонду боротьби з COVID-19 дало змогу здійснити: виплату **допомоги по частковому безробіттю 369,5 тис. працівникам (2 780,4 млн грн, 99,2 відс. затверджених)**; **своєчасну виплату допомоги по безробіттю для 356 тис. безробітних осіб (5 142,9 млн грн, 94,4 відс. затверджених)**; надання **одноразової матеріальної допомоги 6,6 тис. суб'єктів господарювання для 157,1 тис. працівників** на період карантину

(646,9 млн грн, 35,9 відс. затверджених).

У структурі сум допомоги, які надійшли до бюджету Фонду безробіття:

❖ **47,0 відс.** становили кошти, отримані за КПКВК 1201310 для забезпечення своєчасної виплати допомоги по безробіттю на безповоротній основі, початково у сумі **2 972,5 млн грн**, з урахуванням змін – **4 171,2 млн гривень**.

Аналіз засвідчив, що **вперше** рішення Кабінету Міністрів України ґрунтувалися на розрахунках ДЦЗ, поданих Мінекономіки (**21.05.2020**), згідно з якими **очікуваний дефіцит коштів** на виплату допомоги по безробіттю з урахуванням наявних та прогнозних тенденцій збільшення чисельності одержувачів допомоги по безробіттю за червень – грудень 2020 року прогнозувався на рівні **2 972,5 млн грн**, утворення якого було спричинено **зниженням** у серпні 2019 року та з **01.01.2020** частки ЄСВ до Фонду безробіття (**1 500 млн грн**) та звільненням від сплати ЄСВ з **1 березня** по останній календарний день місяця (включно), в якому завершується дія карантину (до якого прогнозувався карантин), всіх фізичних осіб-підприємців (ФОП) та тих, хто займається незалежною професійною діяльністю (**833,2 млн гривень**). Разом з тим виділених коштів **було недостатньо** (з липня 2020 року не виконувався **план надходжень частини ЄСВ** до фонду і відбулося зростання видатків на виплату допомоги по безробіттю), що призвело до необхідності **повторного звернення у жовтні ДЦЗ до Мінекономіки** щодо збільшення розміру фінансової допомоги на суму **1 198,8 млн гривень**.

Перерахування Мінекономіки коштів фінансової допомоги, виділених згідно з постановою № 472 (з урахуванням змін) для своєчасної виплати допомоги по безробіттю за КПКВК 1201310 проведено у наступні періоди:

✓ **2 972,5 млн грн** Фонду безробіття **09.07.2020** перераховано **одним траншем, що не сприяло ефективному управлінню ними**, оскільки їх використання здійснювалось у міру необхідності до **23.11.2020** (у липні освоєно **37,9 відс.**, у серпні – **27,4 відс.**, у вересні – **18,1 відс.**, у жовтні – **10,7 відс.**, у листопаді – **5,9 відс.**);

✓ **1 198,8 млн грн** – **17.12.2020**, або майже через два місяці після прийняття Урядом рішення¹⁸⁴ (постанова № 1040), з яких у грудні 2020 року використано **893,4 млн гривень**. Як наслідок, **до отримання сум** у період з 01.12.2020 по 16.12.2020 виплати допомоги фінансувались за рахунок щоденних поточних надходжень до Фонду безробіття, що призвело до затримки з виплат допомоги по безробіттю **до 6 робочих днів**.

Загалом за КПКВК 1201310 Фондом безробіття використано **3 865,9 млн грн** або 92,7 відс. суми фінансової допомоги, а по завершенню року повернено до бюджету **305,4 млн грн**, що свідчить про певні прорахунки у прогнозуванні **додаткових сум**. При цьому аналіз свідчить, що на утворення залишку невикористаних сум вплинула економія коштів за іншими напрямками видатків бюджету Фонду безробіття (212,6 млн гривень).

¹⁸⁴ 28.10.2020.

За КПКВК 1201310 забезпечено досягнення майже всіх результативних показників, а саме: **показник продукту** «середньомісячна чисельність громадян, які втратили роботу та яким виплачено допомогу по безробіттю» становив **165,3 тис. осіб**, або на **12,7 тис. осіб більше плану** (відхилення пов'язано із збільшенням кількості звернень безробітних осіб до центрів зайнятості для отримання допомоги по безробіттю); **показник ефективності** «середньомісячний розмір допомоги по безробіттю» – 3 897,9 грн, або **99,8 відс. відповідно** (розмір заробітної плати був меншим від прогнозованого у більшості осіб, які втратили роботу та звернулися до центрів зайнятості), **показник якості**, який характеризував **рівень забезпечення** виплати допомоги по безробіттю громадянам, що втратили роботу та зареєстровані в Центрі зайнятості, виконано на 100 відсотків;

❖ **14,4 відс.** – кошти, отримані за КПКВК 1201240 для забезпечення своєчасної виплати допомоги по безробіттю на поворотній основі у сумі **1 277,0 млн гривень**.

Відповідно до **пропозицій та обґрунтувань**, наданих ДЦЗ до Мінекономіки у квітні 2020 року, пропонувалось виділити **на безповоротній основі 1 277 млн грн** для забезпечення своєчасної виплати допомоги по безробіттю та недопущення соціальної напруги серед населення. Обґрунтування сум проведено з урахуванням очікуваного стану наповнення бюджету (на кінець квітня дефіцит коштів очікувався у сумі близько 205 млн грн, на кінець червня – 1 277 млн грн, що призвело б до затримки виплати допомоги по безробіттю). Згідно з обґрунтуваннями кошти передбачалось спрямувати на виплату щомісячно **допомоги по безробіттю упродовж 3 місяців**, які були покладені у розрахунок показників паспорта. Постановою № 308 (в редакції від 27.04.2020) **виділено** Мінекономіки із фонду боротьби з COVID-19 для надання фінансової допомоги Фонду безробіття **1 277,0 млн грн на поворотній основі** (надання кредитів) **для виплати допомоги по безробіттю**.

За рахунок коштів фінансової допомоги Мінекономіки станом на 01.07.2020 профінансовано **61,2 відс.** сум шести зведених заявок ДЦЗ, наданих за період з 28.04.2020 по 22.06.2020 (**2 087,6 млн гривень**).

За КПКВК 1201240 із **чотирьох** результативних показників не виконано лише один. Так **показники продукту**: «середньомісячна чисельність громадян, які втратили роботу та яким виплачено допомогу по безробіттю за рахунок фінансової допомоги» **фактично становив 190,7 тис. осіб** (або на 76,1 тис. осіб більше плану, що пов'язано із збільшенням кількості звернень безробітних осіб, внаслідок запровадження карантинних заходів); «**кількість місяців**, протягом яких Фонд безробіття забезпечив виплату допомоги по безробіттю» при плані **три місяці** фактично становив **2 місяці**, тобто виплата допомоги по безробіттю здійснювалася на один місяць менше, ніж передбачалося; **показник ефективності** «середньомісячний розмір допомоги по безробіттю одному громадянину, що втратив роботу та зареєструвався в Центрі зайнятості» фактично становив **3 347,6 грн**, або на **365,7 грн менше, ніж планувалося**; **показник якості** «рівень забезпечення виплати допомоги по

безробіттю громадянам, що втратили роботу та зареєстровані в Центрі зайнятості» виконано на 100 відсотків.

Аналіз свідчить, що Порядком № 308 (в редакції до 04.02.2021) **не визначено умов, порядку та обсягів повернення коштів**, наданих Фонду безробіття **на поворотній основі**, а лише доручено **врегульовувати такі питання щороку Мінекономіки своїм рішенням** за погодженням з Мінфіном на підставі показників бюджету цього фонду. Мінекономіки протягом 2020 року **не прийнято такого рішення**.

Правління Фонду безробіття, ДЦЗ неодноразово зверталися до Мінекономіки щодо змін умов надання фінансової допомоги Фонду безробіття з поворотної основи на безповоротну, в яких наголошувалось, що Фондом безробіття **не вбачається можливим повернення наданої фінансової допомоги протягом наступних років**, оскільки це вимагатиме згортання **програм сприяння зайнятості** та суттєвого скорочення чисельності працівників.

Кабінетом Міністрів України на засіданні 16.12.2020 (протокол № 127) доручено Мінекономіки разом з Мінфіном та Мін'юстом підготувати та внести зміни до постанови № 308, змінивши умову надання фінансової допомоги Фонду безробіття з поворотної на безповоротну.

Фактично через затягування головним розпорядником (Мінекономіки) з вирішення цього питання **рішення щодо перекваліфікації такої допомоги із поворотної у безповоротну прийнято Кабінетом Міністрів України у лютому 2021 року** (постановою № 69 внесено зміни до постанови № 308 та Порядку № 308) **тобто після закінченням бюджетного періоду**.

При цьому дослідження з цього питання засвідчили таке. Право Кабінету Міністрів України приймати рішення про виділення коштів із фонду боротьби з COVID-19 визначено статтею 28 Закону № 294.

Статтею 96 Конституції України передбачено, що Державний бюджет України затверджується щорічно Верховною Радою України на період з 1 січня по 31 грудня. Норми Конституції України встановили тривалість бюджетного періоду і періодичність закону про Державний бюджет України. Отже, періодичні бюджетно-правові норми, які містяться в законі про державний бюджет, вступають у дію або після їх затвердження, або з настанням нового бюджетного року і припиняють свою дію із закінченням бюджетного періоду – 31 грудня.

Таким чином, норми статті 28 Закону № 294, що надавали Кабінету Міністрів України право приймати рішення про виділення коштів **із фонду боротьби з COVID-19, припинили свою дію 31.12.2020**. У Законі України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» **не передбачено фонду боротьби з COVID-19**.

Отже, **положення постанови № 69, прийнятої Кабінетом Міністрів України у лютому 2021 року, щодо зміни з поворотної основи на безповоротну умов виділення 1 277 млн грн Мінекономіки із фонду боротьби з COVID-19 для надання фінансової допомоги Фонду безробіття, не відповідають нормам частини першої статті 3, частини дванадцятої статті 23, частин першої та**

третьої статті 57 Бюджетного кодексу України.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету на своєму засіданні 14.12.2021 (протокол № 85) розглядав звернення Мінекономіки щодо погодження положень постанови № 69, за результатами розгляду якого було повернуто постанову № 69 **без погодження** (у зв'язку із закінченням бюджетного періоду 2020 року).

Виділені у 2020 році на поворотній основі кошти із фонду боротьби з COVID-19 Мінекономіки (КПКВК 1201240) у сумі **1 277 млн грн** були використані у повному обсязі, що відображено у звіті про виконання державного бюджету у січні – грудні 2020 року як **надання кредиту з державного бюджету**;

Довідково. У розділі II «Інформація про заборгованість розпорядників та одержувачів коштів державного бюджету за окремими програмами» Звіту про бюджетну заборгованість за січень 2021 року, отриманого від ДКСУ, у загальному фонді державного бюджету Мінекономіки за КПКВК 1201240 на кінець року рахується заборгованість в сумі **1 277 млн гривень**.

❖ **31,3 відс.** – кошти, отримані за КПКВК 1201120 для виплати допомоги по частковому безробіттю на період карантину початково у сумі **4 723 млн грн**, з урахуванням змін – **2 803,0 млн гривень**.

Аналіз засвідчив, що **обґрунтування** виділення коштів для виплати допомоги по частковому безробіттю **перевищували реальну фактичну потребу у 2020 році більш як удвічі**, що призвело до необхідності уточнення виділених сум. **Суттєва відмінність** у прогностичних сумах спричинена відсутністю практики прогнозування видатків та чисельності осіб, які могли б скористатися правом отримання такої допомоги, та **непередбачуваністю розвитку ситуації на ринку праці** через введення карантинних заходів.

Відповідно до пропозицій та обґрунтувань, наданих ДЦЗ Мінекономіки про виділення коштів із фонду боротьби з COVID-19 для забезпечення своєчасної **виплати допомоги по частковому безробіттю на період карантину** (стаття 47¹ Закону № 5067), ДЦЗ пропонувалось виділити кошти **на безповоротній основі** у сумі **4 723 млн гривень**. Для розрахунку суми, яку необхідно передбачити на місяць для виплати допомоги, ДЦЗ використовувався алгоритм з декількома фільтрами та з урахуванням припущень (виплата допомоги для 500 тис. осіб з урахуванням розміру мінімальної заробітної плати (4 723 грн) та терміну виплати 2 місяці¹⁸⁵).

Постановою № 308 (в редакції від 27.04.2020) **виділено** Мінекономіки із фонду боротьби з COVID-19 для надання фінансової допомоги Фонду безробіття **4 723,0 млн грн на безповоротній основі** (видатки споживання) для **виплати допомоги по частковому безробіттю на період карантину**.

Виділені відкриті асигнування акумулювалися на рахунку Мінекономіки, за направленими поданнями до Мінекономіки кошти фінансової допомоги надходили на рахунок ДЦЗ, які в подальшому розподілялися ОЦЗ за заявками на потребу в коштах.

¹⁸⁵ Один місяць карантину та 30 днів після його завершення.

Впродовж липня 2020 року Урядом до постанови № 308 двічі вносились зміни: постановами від **08.07.2020** № 592 та від **22.07.2020** № 623 обсяги видатків за КПКВК 1201120 було **скорочено** загалом на **2 млрд грн – до 2 723,0 млн гривень**.

Аналізом засвідчено, що станом на **07.07.2020** (на момент прийняття постанови від 08.07.2020 № 592) із початково виділених коштів було використано **1 155,4 млн грн (24,5 відс.)**, станом на **21.07.2020** (на момент прийняття постанови від 22.07.2020 № 623) – **1 636,3 млн грн (34,7 відсотка)**. Залишок коштів за КПКВК 1201120 із урахуванням скорочення становив **1 086,7 млн. гривень**. Станом на **20.10.2020** за рахунок коштів фінансової допомоги було профінансовано вже **2 522,1 млн грн (92,6 відс.)**, залишок становив **200,9 млн гривень**.

Враховуючи взяті зобов'язання за укладеними договорами, і те, що не всі роботодавці повністю відновили свою діяльність та потребують подальшої державної підтримки, **залишок коштів був недостатнім** для забезпечення збереження зайнятості працівників, які знаходяться під загрозою вивільнення. ДЦЗ звернувся до Мінекономіки щодо необхідності надання **додаткової фінансової допомоги** на виплату допомоги по частковому безробіттю в обсязі **80 млн грн**, які були виділені Мінекономіки постановою № 1040, а сума фінансової підтримки Фонду безробіття за КПКВК 1201120 **збільшилась до 2 803,0 млн гривень**.

Загалом за КПКВК 1201120 Фондом безробіття отримано від Мінекономіки **2 780,9 млн грн** коштів фінансової допомоги (99,9 відс.), касові видатки становили **2 780,4 млн грн (99,2 відс. затверджених та 99,9 відс. виділених)**, решта (**0,5 млн грн**) повернена ДЦЗ Мінекономіки¹⁸⁶.

При цьому **касові видатки** обласних центрів зайнятості на виплату допомоги по частковому безробіттю для **369,5 тис. працівників** становили **2 779,9 млн грн** з урахуванням **957,3 тис. грн**, невикористаних ОЦЗ або повернених роботодавцями коштів на виплату допомоги, з них **470 тис грн** повернено ДЦЗ до завершення бюджетного року, решта – **487,3 тис. грн у січні 2021 року**. За таких умов, касові видатки за КПКВК 1201120 завищені на суму повернених у 2021 році коштів до державного бюджету.

На кінець 2020 року залишок нерозподілених асигнувань Мінекономіки за КПКВК 1201120 становив **22,1 млн грн**, а невикористаних і повернених ДЦЗ – **0,5 млн гривень**. У цілому за програмою Мінекономіки **повернено 22,6 млн грн** (0,8 відс. затвердженого зі змінами) до державного бюджету.

Отже, **прогнозна потреба** щодо **початкового виділення 4 723 млн грн** для виплати допомоги по частковому безробіттю (для 500 тис. осіб на 2 місяці) **вдвічі перевищила фактичну потребу – 2 780,4 млн грн** (369,5 тис. осіб на вісім місяців) та свідчить про **необґрунтованість планування фінансової допомоги Фонду безробіття**.

¹⁸⁶ 487,3 тис. грн невикористаних ОЦЗ або повернених роботодавцями коштів на виплату допомоги перерахована ДЦЗ на рахунок Мінекономіки додатково у січні 2021 року.

Аналіз засвідчив, що Мінекономіки не забезпечило належне визначення результативних показників паспорта за КПКВК 1201120. Так, згідно з Порядком № 306 розмір допомоги по частковому безробіттю одній застрахованій особі не може перевищувати розмір мінімальної заробітної плати (до 01.09.2020 – 4 723 грн, після 01.09.2020 – 5 000 гривень). Проте затверджений паспортом **показник ефективності «середньомісячний розмір допомоги по частковому безробіттю одній застрахованій особі» у сумі 4 826,9 грн не відповідав його сутності, оскільки замість середньомісячного розміру він відображав середній розмір допомоги за весь період виплати, що спричинило його значне перевиконання.**

Результативні показники, визначені паспортом бюджетної програми за КПКВК 1201120, у зв'язку із прорахунками у плануванні через відсутність досвіду здійснення таких розрахунків та непередбачуваність ситуації, пов'язаної з карантинними обмеженнями, навіть з урахуванням їх змін через зменшення обсягів фінансової допомоги, не виконано, а саме: показник продукту «середньомісячна чисельність застрахованих осіб, яким виплачено допомогу по частковому безробіттю» фактично становив 46 190 осіб (63,6 відс.), або на 26 398 осіб менше плану; показник ефективності «середньомісячний розмір допомоги по частковому безробіттю одній застрахованій особі» у сумі 4 826,9 грн перевиконаний і становив 7 522,9 грн (у 1,6 раза більше плану); показник якості, який характеризував рівень забезпечення виплат допомоги по частковому безробіттю застрахованим особам, фактично становив 64 відс. при запланованому на рівні 100 відс., відхилення (-36 відс.) у зв'язку із зменшенням звернень роботодавців до центрів зайнятості щодо надання допомоги по частковому безробіттю.

Крім того аналіз засвідчив, що **недосконалість законодавства та його недотримання під час використання коштів фінансової допомоги Фонду безробіття із фонду боротьби з COVID-19 стало причиною численних порушень під час їх отримання одержувачами.** За результатами перевірок щодо законності отримання допомоги по частковому безробіттю на період карантину за КПКВК 1201120 виявлено порушень у 864 роботодавців, якими повернено 2,3 млн грн та в результаті заходів самоконтролю – 11 млн гривень.

Так, Законом № 1030 внесені зміни до статті 47¹ Закону № 5067, згідно з якими, зокрема, **починаючи з 20.12.2020 особи, які отримують пенсію, також мають право на отримання допомоги по частковому безробіттю на період карантину. Прийняття цього Закону наприкінці року фактично унеможливило отримання у 2020 році такої допомоги особами, які отримували пенсію, і поставило їх у нерівні умови з іншими працівниками, з якими роботодавцем оформлено трудові відносини.**

Аналіз засвідчив, що Порядок № 306 (в редакції до 13.03.2021) не передбачав надання роботодавцями вичерпної інформації стосовно **відомостей про осіб, щодо яких виконуються вимоги частини третьої статті 47¹ Закону № 5067 та щодо підстав і причин скорочення робочого часу, пов'язаних саме з карантинними обмеженнями. Недосконалість Порядку № 306 та**

установлені ним **обмеження** щодо заборони вимагати центрами зайнятості інші документи, окрім зазначених, **унеможливило здійснення центрами зайнятості комплексного контролю** та прийняття обґрунтованого рішення про надання або відмову у наданні допомоги по частковому безробіттю на період карантину. Зазначене стало **наслідком безпідставного отримання допомоги** по частковому безробіттю.

Постановою № 191¹⁸⁷ до Порядку № 306 внесено зміни, якими, зокрема, затверджені у новій редакції форми документів, які подаватимуться до центрів зайнятості, що враховують **більш детальну інформацію стосовно відомостей про осіб**, щодо яких виконуються вимоги частини третьої статті 47¹ Закону № 5067.

Однак у Порядку № 306 **не враховані зміни**, внесені 04.02.2021 Законом № 1212 до статті 47¹ Закону № 5067, якими, зокрема, передбачено надання допомоги по частковому безробіттю також **на період надзвичайної ситуації**, встановлений Кабінетом Міністрів України.

З метою **отримання допомоги по частковому безробіттю** на період карантину упродовж квітня-грудня 2020 року до центрів зайнятості **роботодавцями (юридичними особами та ФОП з найманими працівниками) та фізичними особами-підприємцями**, які є застрахованими особами (*ФОП без найманих працівників*) подано **229 563 пакети документів** (29 046 та 200 517 пакетів відповідно). Центрами зайнятості прийнято **209 810 рішень** (91,4 відс.) щодо надання допомоги по частковому безробіттю для **виплати 383 147 особам** (197 396 та 185 751 осіб відповідно), з яких її **фактично отримали 369 526 працівників** (96,5 відс.) за укладеними **24 166 договорами** з роботодавцями для 185 940 працівників та 183 586 ФОП.

Станом на **01.01.2021 перевірку цільового використання коштів** проведено у **18 763 роботодавців (95 відс. загальної кількості роботодавців, яким вже припинено виплату допомоги по частковому безробіттю на період карантину у зв'язку з відновленням їх діяльності (19 785 роботодавцям))**.

Станом на **01.04.2021** (тобто після 90 днів з дня останньої можливої виплати) **перевірками цільового використання коштів державного бюджету охоплено 22 926 роботодавців (97 відс. загальної кількості роботодавців (23 625))**. За результатами перевірок **складено 36,2 тис. актів**. Порухення виявлено у **864 роботодавців (3,8 відс.)** на загальну суму **3,9 млн грн**, з яких **повернено 2,3 млн грн (56,8 відсотка)**.

В результаті **заходів самоконтролю роботодавцями в добровільному порядку до Фонду безробіття повернуто 11 млн гривень**.

Загалом за результатами перевірок цільового використання коштів та в результаті самоконтролю роботодавцями **станом на 09.04.2021 повернено 13,3 млн грн (0,5 відс. загальної суми використаних коштів на виплату допомоги по частковому безробіттю)**.

Аналізом засвідчено, що **найбільшу суму допомоги по частковому безробіттю** на період карантину з квітня (початок дії програми) по грудень 2020 року отримали, зокрема, роботодавці: ТОВ «Мінпрод Галичина»

¹⁸⁷ Набрала чинності 13.03.2021.

(10,9 млн грн); ТДВ «Трембіта» (8,6 млн грн); ПАТ «Північтранс» (8,2 млн грн); ТОВ «Львівське АТП 14631» (7,9 млн грн); КП «Комбінат дитячого харчування» (Харківська обл.) (7,8 млн грн); ТОВ «ГКК Карпати» (7,8 млн грн); ТОВ «Ріксос Прикарпаття» (7,3 млн гривень).

У ході проведених центрами зайнятості перевірок цільового використання коштів виявлені **факти** зайво встановленої та виплаченої допомоги по частковому безробіттю на період карантину особам, щодо яких виконуються вимоги частини третьої статті 47¹ Закону № 5067. Основні причини їх виникнення: **невірно визначена кількість** годин часткового безробіття у відомостях про осіб; виплати сум допомоги особам за час **їх тимчасової непрацездатності**; виплати особам, які на момент виплати роботодавцем такої допомоги вже не перебували з ним в трудових відносинах, або отримували пенсію;

❖ **7,3 відс.** – кошти, отримані за КПКВК 1201340 на надання **одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, передбачених статтею 3 Закону № 1071, у сумі 1 800,0 млн гривень.**

Відповідно до **пропозицій** ДЦЗ до Мінекономіки від **01.12.2020** пропонувалось виділення коштів з державного бюджету на одноразову матеріальну допомогу, ґрунтуючись на офіційних даних Державної служби статистики, що чисельність працівників, які перебували в умовах вимушеної неповної зайнятості, становила на той час **225,5 тис. осіб**, та встановленому законопроектом максимального розміру одноразової допомоги **8 000 гривень**. Прогнозна сума витрат на одноразову матеріальну допомогу, яка сприятиме збереженню робочих місць та недопущенню вивільнення найманих працівників, становила **1 800 млн грн**, і була виділена **Мінекономіки** постановою № 1232 із фонду боротьби з COVID-19.

Порядком № 1231 встановлено, що **одноразова матеріальна допомога** суб'єктам господарювання виплачується за заявами, отриманими центрами зайнятості від суб'єктів господарювання, **які надійшли до 21.12.2020 включно**. Рішення про виплату або відмову у виплаті одноразової матеріальної допомоги (у разі наявності підстав) приймається центром зайнятості до **22.12.2020 включно**.

Зважаючи на те, що Порядки № 1231 та № 1232 **набули чинності 10.12.2021**, а кінцевий термін заяв, встановлений Порядком № 1231, – до **21.12.2020**, суб'єкти господарювання могли подавати заяви щодо надання одноразової матеріальної допомоги **лише протягом 8 робочих днів**.

Зазначене **обмежило можливість надання заяв** отримувачами допомоги **занадто коротким терміном**, що вплинуло на **кількість поданих заяв**, та, як **наслідок, використання виділених коштів у повному обсязі**.

З метою отримання суб'єктами господарювання одноразової матеріальної допомоги **подано 6 661 заяву**, за якими прийнято **6 634 рішення** про її надання (99,6 відс.), фактично її отримали **6 614 суб'єктів господарювання** (99,7 відс.) для **157,1 тис. працівників**. Середній розмір одноразової матеріальної допомоги становив **4 113,6 грн** на одного отримувача.

Загалом у 2020 році Фондом безробіття за КПКВК 1201340 отримано **651,8 млн грн (36,2 відс. затвердженого (1 800,0 млн грн), касові видатки становили 646,9 млн грн (35,9 відс. затверджених та 99,3 відс. виділених), решта (4,9 млн грн) ДЦЗ повернена Мінекономіки¹⁸⁸.**

Касові видатки обласних центрів зайнятості на надання **одноразової матеріальної допомоги** становили **646,4 млн грн з урахуванням 5,4 млн грн невикористаних ОЦЗ, або повернених суб'єктами господарювання коштів, з них 4,9 млн грн – повернені ДЦЗ до завершення бюджетного року, решта – 0,5 млн грн у січні 2021 року.** За таких умов, касові видатки за КПКВК 1201340 завищені на суму повернених у 2021 році коштів до державного бюджету.

Отже, **прогнозна потреба щодо початкового виділення 1 800 млн грн** на надання одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання для 225 тис. працівників через прорахунки у плануванні та обмежений період подання заяв майже **втричі перевищила фактичну потребу** в бюджетних коштах – **646,9 млн грн** для 157,1 тис. працівників.

У цілому за програмою Мінекономіки за КПКВК 1201340 по завершенні бюджетного року до державного бюджету повернено **1 153,1 млн грн**, у т. ч. залишок нерозподілених асигнувань Мінекономіки становив **1 148,2 млн грн**, та **4,9 млн грн** невикористаних коштів ДЦЗ.

Аналіз засвідчив, що прийняття наприкінці року Закону № 1071 (набув чинності 10.12.2020), а також прийняття Кабінетом Міністрів України постанов № 1232 та № 1231 (09.12.2020) не дозволило використати 1 153,1 млн грн за КПКВК 1201340 (64,1 відс. затверджених), оскільки можливість надання заяв отримувачами допомоги була обмежена занадто коротким терміном (8 робочих днів).

Як наслідок, за КПКВК 1201340 **не виконано жодного результативного показника**, а саме: **показник продукту «чисельність найманих працівників суб'єктів господарювання, яким виплачена одноразова матеріальна допомога»** при затвердженій 225 тис. працівників **фактично** становив **157,1 тис. працівників (69,8 відс., або на 67,9 тис. осіб менше плану); показник ефективності «середній розмір одноразової матеріальної допомоги на одного найманого працівника» не виконано майже в 2 рази (затверджено 8 000 грн, виконано 4 113,6 гривень).** Відхилення виникло у зв'язку з тим, що при здійсненні розрахунку було визначено **прогнозний середній розмір** одноразової матеріальної допомоги у **максимальному розмірі**, встановленому законодавством, а фактичні виплати були значно меншими; **показник якості «частка найманих працівників суб'єктів господарювання, яким виплачена одноразова матеріальна допомога у загальній чисельності найманих працівників суб'єктів господарювання, які мають право на таку допомогу» при затвердженому 100 відс. виконано на 70 відсотків.** Відхилення виникло у зв'язку із зменшенням звернень суб'єктів господарювання **через обмежений термін їх**

¹⁸⁸ 0,5 млн грн невикористаних ОЦЗ, або повернених суб'єктами господарювання, коштів на одноразову матеріальну допомогу перерахована ДЦЗ на рахунок Мінекономіки додатково у січні 2021 року.

подання та меншим фактичним розміром одноразової матеріальної допомоги, яку виплачено одній особі, порівняно з розрахунковою.

Перевірку цільового використання коштів, що перераховувалися суб'єкту господарювання для виплати найманим працівникам одноразової матеріальної допомоги, станом на 01.04.2021 (тобто **через 90 днів** після останньої можливої виплати при передбачених Порядком № 1231 **180 днів** після виплати такої допомоги суб'єкту господарювання) проведено у **4 167 роботодавців (63 відс. суб'єктів господарювання, які отримали одноразову допомогу)**. Порухення виявлено у **45 роботодавців (1,1 відсотка.)** Сума для повернення за результатами перевірок – **758 тис. грн**, з яких повернено **0,2 млн грн (24 відсотка)**. Роботодавцями за результатами заходів самоконтролю (самоперевірки) повернено до Фонду безробіття **6,6 млн гривень**.

Загалом за **результатами перевірок** цільового використання коштів виплати одноразової матеріальної допомоги та самоперевірок суб'єктами господарювання станом на 09.04.2021 повернено **6,8 млн грн (1,1 відс. загальної суми використаних коштів на її виплату)**.

5.2.2.1.3.3.3. Рекомендації.

Кабінетові Міністрів України доручити Мінекономіки:

внести пропозиції щодо правового врегулювання умов повернення Фондом безробіття до державного бюджету коштів у сумі 1 277 млн грн, які виділялись у 2020 році за КПКВК 1201240 на поворотній основі;

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо приведення Порядку № 306 у відповідність зі статтею 47¹ Закону № 5067 у частині надання допомоги по частковому безробіттю на період надзвичайної ситуації, встановленої Кабінетом Міністрів України;

ДЦЗ:

завершити перевірки цільового використання коштів виплати одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання;

забезпечити повернення суб'єктами господарювання, в яких за результатами перевірок цільового використання коштів встановлені порушення, незаконно отриманих виплат одноразової матеріальної допомоги та допомоги по частковому безробіттю на період карантину.

5.3. Аналіз стану виконання видаткової частини бюджетів страхових фондів

5.3. Висновок.

Замість законодавчо встановленої моделі загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування в Україні функціонує розподільча система виплат, яка має лише певні ознаки страхової, зокрема, через застосування стажу та заробітку для визначення права на страхову виплату та розрахунку її розміру. Водночас такі ознаки, як недостатня самоврядність страхових фондів, здійснення управління ними здебільшого у ручному режимі (Кабінетом Міністрів України, Мінфіном, Мінсоцполітики,

Мінекономіки), залежність від управлінських рішень, обумовлених неодноразовими змінами напрямів соціальної політики, незабезпеченість резервів та інституційна неспроможність захистити набуті права застрахованих осіб, фактичне фінансування значної частини видатків за рахунок коштів державного бюджету тощо, характеризують існуючу систему як пенсійне і соціальне забезпечення, а не страхування, яка не здатна за таких умов реалізувати поставлені завдання та досягати визначених цілей. Загальнодержавна система медичного страхування взагалі не запроваджена.

Невиваженій підхід та прийняття необґрунтованих управлінських рішень про збільшення кількості пільгових категорій одержувачів і видів виплат, які в окремих випадках дублюються, підвищення їх розміру залежно від віку або статусу без розрахунків джерел покриття видатків на тлі недосконалого законодавства, а також численні судові рішення щодо повернення в часі дії законодавства у цій сфері, що чинного раніше, створюють високі ризики фінансового колапсу системи загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування. Так, додаткові видатки ПФУ у разі виконання рішень судів лише щодо пенсіонерів-чорнобильців і військових становитимуть понад 120 млрд гривень.

5.3.1. Оцінка особливостей формування видаткової частини бюджетів ПФУ і Фонду соцстрахування у 2019, 2020 роках

5.3.1. Висновок.

Збалансованість бюджетів ПФУ та Фонду соцстрахування на 2019–2020 роки досягнуто штучно, в основному шляхом залучення коштів державного бюджету на покриття дефіциту, зміни частки розподілу ЄСВ між страховими фондами та з недотриманням існуючих підходів до планування показників бюджетів. Зазначені ризики незбалансованості не мінімізовані і є актуальними і на сьогодні.

5.3.1.1. Законодавча база.

Бюджетний кодекс України, Закони № 1058, 1105.

5.3.1.2. Виявлений стан справ.

Аналіз формування показників бюджетів страхових фондів на 2019–2020 роки на різних його стадіях засвідчив таке.

У 2019–2020 роках Мінсоцполітики в окремих дорученнях, виданих з метою формування проекту державного бюджету на 2019–2021 роки (від 31.07.2018 № 911/0/9-18) та на 2020–2022 роки (від 04.09.2019 № 988/09-19), **визначило умову** – надання **Мінфіну** збалансованих проектів **бюджетів страхових фондів** для подання їх відповідно до Бюджетного кодексу України до проекту закону про державний бюджет на розгляд Верховної Ради України.

Фактично за недостатності фінансових ресурсів виконання цієї умови ускладнене, оскільки **законодавчо джерело покриття дефіциту бюджету та**

тимчасових касових розривів, які можуть виникати в процесі його виконання, **визначено лише для ПФУ. Це за існуючих умов і наявності єдиного та основного джерела** наповнення бюджетів страхових фондів у частині власних доходів (з 2011 року – ЄСВ) **поставило страхові фонди в нерівні умови.**

Щорічне збалансування показників бюджету ПФУ відбувається за рахунок коштів державного бюджету, що виділяються на покриття усього дефіциту у **солідарній системі згідно зі статтею 87 Бюджетного кодексу України та частиною третьою статті 113 Закону № 1058** за бюджетною програмою за **КПКВК 2506080** без виокремлення суми в окремий рядок, що і надалі дає **можливість завуальовувати розрахунки його розміру та перекривати** у разі недостатності залишками інших складових об'єднаної програми або навпаки використовувати **економію на інших видатки програми.**

При цьому з 2019 року втрачено **певну позитивну тенденцію** до зниження обсягу **поточного дефіциту** ПФУ (40 млрд грн), яка намітилася у 2017, 2018 роках (розмір поточного дефіциту 2017 року зменшився, порівняно з попереднім роком, майже **на третину до 56,1 млрд грн**, у 2018 році – до **32,1 млрд грн** відповідно). Це унеможливило виконання одного із завдань **пенсійної реформи**, розпочатої у **2017 році**, – вжиття дієвих заходів для поступового подолання дефіциту бюджету ПФУ, стабілізація у найближчі **три роки** його розміру та в середньостроковій перспективі взагалі ліквідація.

Крім того, **суми непогашених** по завершенню бюджетного року позик, отриманих з єдиного казначейського рахунка згідно зі статтею 43 **Бюджетного кодексу України, збільшують реальний розмір дефіциту ПФУ**, оскільки їх наявність спричинена **недостатністю коштів**, які щорічно передбачаються на покриття дефіциту у складі бюджетної програми за КПКВК 2506080, і свідчить **про істотний взаємозв'язок статей 43 і 87 Бюджетного кодексу України.**

Так, формування ПФУ проектів бюджету на **2019, 2020 роки** вперше здійснювалося у межах доведених Мінфіном **граничних обсягів видатків за КПКВК 2506080** (на 2019 рік – **166,5 млрд грн**, на 2020 – **172,6 млрд грн**, з них на покриття дефіциту **27,9 і 26,1 млрд грн** відповідно), обсяги яких для збалансування показників бюджету **не включали у повному обсязі навіть обов'язкові видатки** та містили, зокрема:

- **неповні суми на проведення згідно із частиною другою статті 42 Закону № 1058 перерахунку пенсій з 1 березня поточного року** (у 2019 році суми були передбачені лише на **вересень – грудень**¹⁸⁹ (10,5 млрд грн), у 2020 році **замість з березня**, визначеного Мінфіном, ПФУ заплановано **лише з грудня (2,5 млрд грн)**). Фактично у **2019 році перерахунок** проведено з **березня, у 2020 році – з травня**, або на 2 місяці пізніше **встановленого терміну**, що дозволило **зменшити видатки щонайменше на 5 млрд грн;**

- **часткові суми на погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду** (у 2019 році лише 100 млн грн, у 2020 році – 200 млн грн);

¹⁸⁹ Інструкції, надані Мінфіном з питань підготовки бюджетних запитів до державного бюджету на 2019, 2020 роки та прогнозу на наступні 2 роки (на 2019 рік лист від 27.07.2018 на 2020 – від 03.09.2019).

- не враховували суми на:

виплату пенсій, невиключених особам, які перебували на обліку в органах ПФУ до початку АТО та не отримали пенсійних виплат (72,2 млрд грн);

поновлення пенсій, призначених громадянам, які постійно проживають за кордоном (у 2020 році 8,2 млрд грн (країни Ізраїль, Німеччина)).

Водночас усі звернення ПФУ до Мінсоцполітики щодо визначення додаткових джерел власних доходів або виділення додаткових асигнувань з державного бюджету залишилися незадоволеними, в т.ч. і додатковий бюджетний запит за КПКВК 2506080 на 2020 рік (47,2 млрд грн, що включав лише суми на поточні пенсійні виплати ВПО, часткове погашення заборгованості з їх виплати за минулі періоди і проведення перерахунку з березня).

Аналіз засвідчив, що ПФУ до проєкту бюджету на 2020 рік були додані суми можливих додаткових видатків з бюджету (80,4 млрд грн) і включали суми на виконання рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 12.12.2018 у частині визнання протиправними пунктів 1, 2 постанови № 103¹⁹⁰ (18,4 відс.), на реалізацію угод щодо пенсійного забезпечення громадян за кордоном (10 відс., угоди з ФРН та Ізраїлем), для прийняття рішення про виплати пенсій особам з числа ВПО за всі минулі роки (71,6 відс.).

Фактично у 2019 році розмір дефіциту ПФУ становив 40 010,9 млн грн (або 112,7 відс. плану), у 2020 році – 34 407,8 млн грн (або 89,5 відс.), що становить 22 і 17 відс. відповідно, видатків за програмою КПКВК 2506080, а з урахуванням не повернутих всупереч ст. 43 Бюджетного кодексу України позик по завершенню 2019, 2020 років у 2019 році становив 41159,3 млн грн, у 2020 році – 48436,5 млн грн і є неостаточним у зв'язку з неповним затвердженням у бюджеті ПФУ нагальних видатків.

Збалансування бюджету Фонду соцстрахування досягнуто:

➤ на 2019 рік – за рахунок збільшення Урядом з 01.01.2019 частки ЄСВ на 0,2287 відс. (додаткові надходження 550 млн грн) до 9,3759 відс., запропонованої правлінням Фонду соцстрахування під час схвалення бюджету (постанова від 12.12.2018 № 26), і певному зниженню показників видаткової частини бюджету (планування проведено в окремих випадках з недотриманням норм Порядку № 42 (зокрема, не враховано індекс споживчих цін). На відміну від попередніх прогнозів, практично не передбачалося зростання (більшість показників визначено на рівні планових видатків 2018 року без врахування щорічних темпів зростання середньої заробітної плати). Як наслідок, у листопаді 2019 року тимчасово призупинено здійснення видатків з виплати матеріального забезпечення;

➤ на 2020 рік – завдяки застосуванню на виконання рекомендації Мінсоцполітики інших механізмів планування у бюджеті надходжень частини ЄСВ, визначених Порядком № 42 (додаткові надходження – 622,8 млн грн), виключенню сум на забезпечення осіб з інвалідністю автомобілями

¹⁹⁰ Не відповідають Закону № 2262, оскільки не враховано усіх складових грошового забезпечення, передбачених частиною третьою статті 43 цього Закону.

(315,3 млн грн) та необґрунтованому зменшенню видатків на виплату матеріального забезпечення (на 15 робочих днів, 635,3 млн грн).

І надалі основними причинами, які зумовлюють **виникнення дефіцитів на рівні страхових фондів**, є порушення принципів економічної залежності видатків на споживання від отриманих доходів і ВВП, **високий рівень неформальної зайнятості, наявність** заборгованості зі сплати ЄСВ та страхових внесків, а також:

✓ **складна демографічна ситуація** в країні, спричинена низьким рівнем народжуваності на фоні істотного старіння населення, скорочення чисельності застрахованих осіб при високих і прихованих темпах міграції працездатного населення, яка з року в рік погіршується і поступово переростає в кризу. Усі ці тенденції негативно впливають на фінансування пенсійних і страхових виплат, а отже, вимагають пошуку нових джерел фінансових ресурсів для забезпечення збалансованості системи.

За даними ООН, Україна входить в топ-15 країн світу з найшвидшими темпами скорочення населення, яке за прогнозами у найближче десятиріччя буде продовжувати скорочуватися, в першу чергу, за рахунок населення працездатного віку¹⁹¹. За умови збереження поточних показників народжуваності, смертності та міграцій, ООН прогнозує зменшення чисельності населення України до 2050 року на 28 відс. та зростання частки осіб віком 60 років і старше до 32 відсотків.

Аналіз показників структури населення у віці 15–70 років свідчить, що кількість зайнятого населення у 2019 році становила 16578,3 тис. осіб, у 2020 році – 15 915 тис. осіб (або 58,2 відс. і 56,2 відс. загальної чисельності), а рівень безробіття населення зріс з 8,2 відс. у 2019 році до 9,5 відс. у 2020 році, яке спостерігалось в усіх регіонах України;

✓ **низький рівень доходів населення**. Аналіз засвідчив, що незважаючи на певні позитивні зміни, загалом існуюча система соціальної політики та соціального захисту не задовольняє цілком життєві потреби населення. Так, упродовж 2018–2020 років відсоток зростання середньомісячної заробітної плати штатних працівників становив 30,8 відс. (з 8 565 до 11599 грн), мінімальної – 34,3 відс. (з 3723 до 5000 грн, а з 01.01.2021 – 6 тис. грн), а середнього прожиткового мінімуму вдвічі менше – на 17 відс. (з 1776,67 до 2078,42 грн).

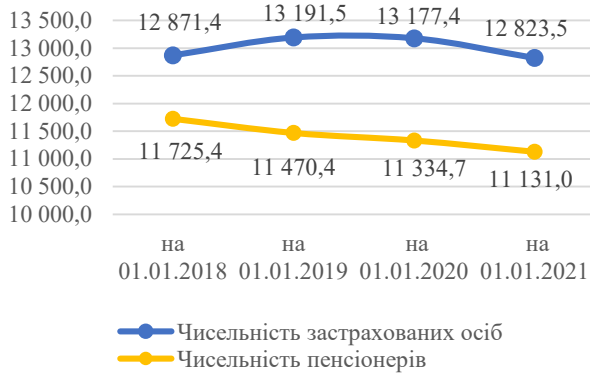
При цьому аналіз розподілу застрахованих осіб за діапазонами заробітної плати засвідчив, що основну їх частину становлять особи, які отримують заробітну плату в діапазоні від 1 до 3 мінімальних заробітних плат, розмір якої дещо перевищував середню заробітну плату за видами економічної діяльності в ці місяці (зокрема, у грудні 2019 року їх чисельність становила 6083 тис. осіб, або 58,7 відс. загальної чисельності, а станом на 01.07.2020 – 5707,2 тис. осіб, або 61,4 відс.);

¹⁹¹ Дані пояснювальної записки до законопроекту «Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення» від 27.12.2019 № 2683.

✓ **значне навантаження на застрахованих осіб. Отримані результати від вжитих в останні роки заходів ще не є відчутними, що наведено у діаграмах у 33, 34.**

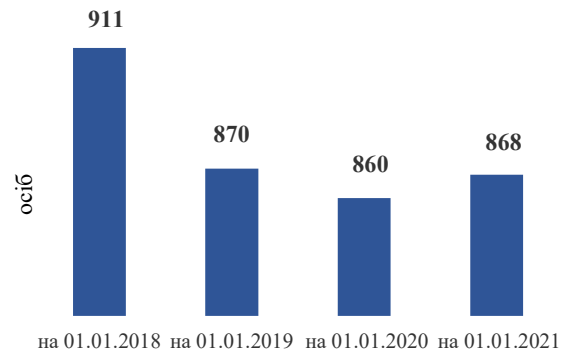
Діаграма 33

Дані щодо чисельності застрахованих осіб та пенсіонерів

Діаграма 34

Навантаження на 1000 застрахованих осіб

Як свідчать дані, наведені у діаграмах 33, 34, навантаження на застрахованих осіб упродовж останніх років зменшується повільно і залишається **суттєвим**: за розрахунками, на 1000 застрахованих осіб на початок 2018 року припадало **911 осіб** пенсійного віку, 2019 року – **870 осіб**; 2020 року – **860 осіб**, 2021 року – **868 осіб**.

При цьому вплив **диспропорцій** у розмірах пенсій, призначених у різних періодах, **не покривається** перевищенням темпів природного скорочення пенсіонерів над їх **приростом** (зокрема, у 2020 році **вибуло 511,1 тис. осіб**, а **прибуло 312,7 тис. осіб**);

✓ **здійснення з бюджету ПФУ та Фонду соцстрахування нестрахових видатків. Аналіз засвідчив, що з 2017 року забезпечено часткове виконання пропозиції Рахункової палати щодо звільнення бюджету ПФУ від невластивих йому виплат.**

З прийняттям **Закону № 2148** відбулося як виключення більшості таких виплат (**за винятком** виплати цільової грошової допомоги на прожиття, яка виплачується учасникам бойових дій та особам з інвалідністю згідно зі **статтею 2 Закону № 1603** (у 2019 році використано **68,6 млн грн**, у 2020 – **69,6 млн грн**), так і доповнення з **січня 2018** року їх новою **нестраховою позицією** з виплати згідно з частиною **шостою статті 28 Закону № 1058** особам, які досягли віку 65 років, мінімального розміру пенсії за віком за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу в розмірі 40 відс. мінімальної заробітної плати, визначеної законом про державний бюджет на відповідний рік, але не менше прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом (у 2019 році **2,5 млрд грн**, у 2020 – **4,6 млрд грн**).

З 2019 року до видатків, які не мають страхового характеру, належать суми виплат пенсій військовослужбовців, призначених відповідно до Закону № 2262, в частині розміру пенсії, на яку має право особа відповідно до Закону №1058 (у

2019 році **5807,3** млн грн, у 2020 році **6 471,5** млн грн), сплату **страхових внесків** за яких не підтверджено документарно у зв'язку з відсутністю у реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру таких даних.

Як результат, обсяги **невластивих видатків** 2019 року, здійснених за власні кошти ПФУ, становили **8 328,2** млн грн, у 2020 році – **11126,1** млн грн і зросли, порівняно з попереднім роком, на **41,7 і 33,6 відс.** відповідно.

З бюджету Фонду соцстрахування згідно із законодавством здійснюються видатки для забезпечення певного кола осіб, розмір яких, на відміну від решти застрахованих осіб, не залежить від страхового стажу. Такі законодавчі умови прийняті з метою соціального захисту таких осіб, але призводять до додаткового навантаження на бюджет. Це стосується допомоги по тимчасовій непрацездатності, яка виплачується у повному обсязі незалежно від стажу особам, визначеним у статті 24 Закону № 1105 з урахуванням норм абзацу другого частини першої статті 21 Закону № 1105. При цьому з державного бюджету відшкодовуються лише суми, виплачені Фондом соцстрахування постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Разом з тим законодавчі ініціативи з метою покриття дефіциту бюджету Фонду соцстрахування передбачають зменшення обсягів **видаткової частини його бюджету** через перекладання **частини видатків** на виплату матеріального забезпечення на роботодавців, збільшення залежності його розміру від страхового стажу, що **може створити соціальну напругу.**

5.3.1.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінфіну, Мінсоцполітики і страховим фондам розглянути питання та з метою збалансування бюджетів ПФУ та Фонду соцстрахування внести відповідні пропозиції щодо звільнення їх бюджетів від невластивих видатків та недопущення їх виникнення у подальшому.

5.3.2. Оцінка стану виконання видаткової частини бюджету ПФУ

Стан виконання видаткової частини бюджету ПФУ за 2018–2020 роки наведено в таблиці 24.

Таблиця 24

Показники, що характеризують стан виконання бюджету ПФУ за 2019 – 2020 роки

Показники	2018 рік	2019 рік				2020 рік			
	факт, млн грн	план, млн грн	факт, млн грн	відс. викон.	пит. вага	план, млн грн	факт, млн грн	відс. викон.	пит. вага
Видатки:	358604,6	438603,8	435942,3	99,4	100	489610,6	479343,3	97,9	100
за рахунок власних доходів, усього	259166,7	303492,9	303106,0	99,9	69,5	338849,5	329500,2	97,2	68,7
у тому числі на:									
виплату та доставку пенсій та допомог, у т. ч.:	253674	293388	293010,6	99,9	67,2	332411,0	323064,1	97,2	67,4

Показники	2018 рік	2019 рік				2020 рік			
	факт, млн грн	план, млн грн	факт, млн грн	відс. викон.	пит. вага	план, млн грн	факт, млн грн	відс. викон.	пит. вага
за віком та іншими програмами, з яких	245490,5	284831,6	284211,2	99,8	65,2	323371,1	314052,8	97,1	65,5
на пільгових умовах	8311,8	9079,1	6124,3	67,5	1,4	7864,7	6406,2	81,5	1,3
військовослужбовцям силових структур	4916,8	5491,3	5807,3	105,8	1,3	6422,8	6471,5	100,8	1,4
спеціальні пенсії	3266,3	3064,7	2992,1	97,6	0,7	2617,1	2539,8		
адміністративні видатки	5493,1	5349,8	5339,9	99,8	1,2	5290,1	5287,7	100,0	1,1
повернення позик минулого року	0	4755,5	4755,5	100,0	1,1	1148,4	1148,4		0,2
за рахунок коштів державного бюджету, усього	99437,9	135110,9	132836,3	98,3	30,5	150761,1	149843,1	99,4	31,3
у тому числі на:									
на виплату та доставку пенсій та допомог, у тому числі	99437,9	123774,9	121500,9	98,2	27,9	142481,6	146240	102,6	30,5
за віком на пільгових умовах	11168,3	12992,6	15069,6	116,0	3,5	14899,8	15253,3	102,4	3,2
за вислугу років	3910,8	5196,5	5137,8	98,9	1,2	5443,3	5127,3	94,2	1,1
дострокові за віком	887,4	1155,6	1183,2	102,4	0,3	1385,5	1434,7	103,6	0,3
постраждалим від ЧАЕС	6281,5	6937,5	7250,0	104,5	1,7	8086,0	8201,3	101,4	1,7
військовослужбовцям строкової служби	2974,1	3523,9	3226,6	91,6	0,7	3441,9	3330,1	96,8	0,7
військовослужбовцям силових структур	21979,6	27696,3	28183,8	101,8	6,5	33194,2	33722,0	101,6	7,0
спеціальні пенсії	3402,5	3408,3	4128,0	121,1	0,9	4179,2	4506,9	107,8	0,9
надбавки, доплати, підвищення до пенсій за різними пенсійними програмами	20302,6	22533,0	23108,8	102,6	5,3	26263,9	26434,4	100,6	5,5
інші пенсійні виплати	28531,2	40331,2	34213,1	84,8	7,8	45587,8	48230,2	105,8	10,1
виплату пільг і житлових субсидій	0,0	10836	10835,4	100,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0
відшкодування витрат АТ «Укрпошта»	0,0	500	500,0	100,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
одноразова допомога з фонду боротьби з COVID-19	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8279,5	3602,9	43,5	0,8

Як засвідчив аналіз, **видатки ПФУ за рахунок усіх джерел становили:**

у **2019 році 435942,3 млн грн** (або на **0,6 відс.** менше плану) і здійснені на **30,5 відс.** за кошти державного бюджету (132836,3 млн грн) та **69,5 відс.** за власні кошти (303106,0 млн грн), у складі яких **86,4 відс.** становили власні доходи, **0,4 відс.** – суми використаної позики з єдиного казначейського рахунка, але не погашеної, та **13,2 відс.** – кошти на покриття дефіциту бюджету;

у **2020 році 479343,3 млн грн** (або на 2,1 відс. менше плану) і здійснені на **31,3 відс.** за кошти державного бюджету (149843,1 млн грн) і **68,7 відс.** за власні кошти (329500,2 млн грн), **85,3 відс.** – власні доходи, **4,3 відс.** – суми позики і **10,4 відс.** – кошти на покриття дефіциту бюджету.

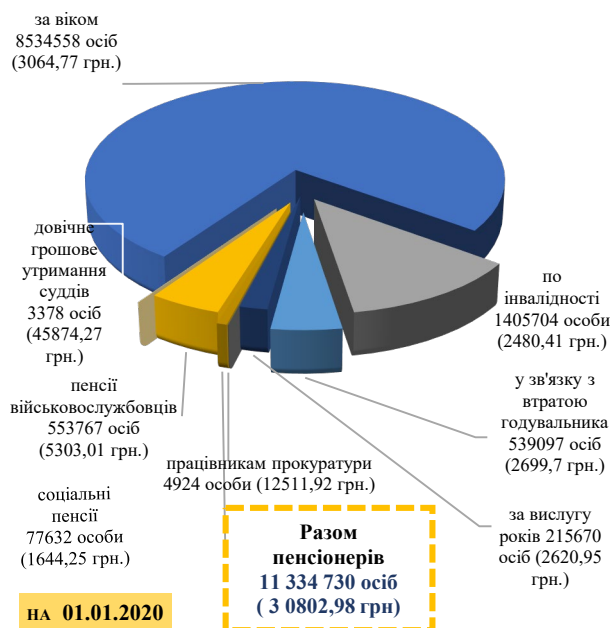
Структура видатків ПФУ за 2019–2020 роки наведена в діаграмі 35.

Діаграма 35. Структура видатків бюджету ПФУ за 2019–2020 роки

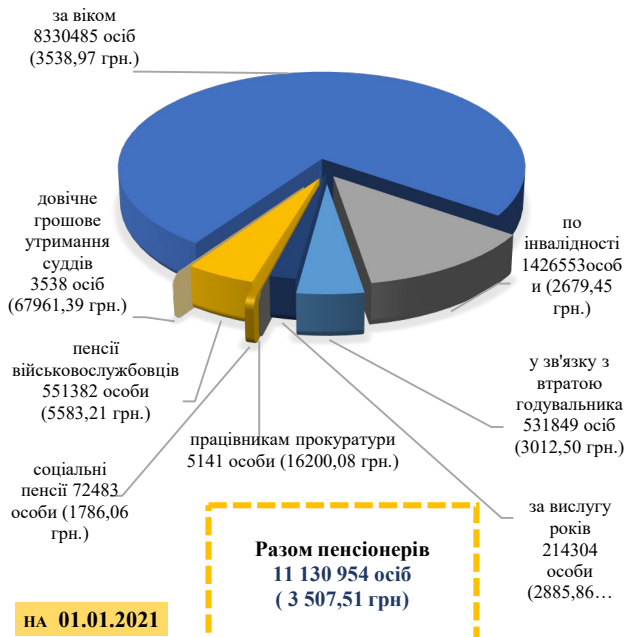

Обсяги пенсійних виплат упродовж 2019–2020 роках зросли **на 32,9 відс.**, їх **частка** у структурі бюджету ПФУ становила 95,1 і 97,9 відс. відповідно, а частка адміністративних видатків та погашення позик з єдиного казначейського рахунка – 2,3 і 1,3 відсотка. Структура чисельності пенсіонерів за видами, отримуваних ними пенсій станом на 01.01.2021, наведена в діаграмах 36, 37.

Діаграма 36
Структура чисельності пенсіонерів
за видами отримуваних пенсій
станом на 01.01.2020

Діаграма 37
Структура чисельності пенсіонерів
за видами отримуваних пенсій
станом на 01.01.2021

Основним видом пенсії, що призначається за Законом № 1058, є пенсія за віком, яку в 2019–2020 роках отримали 75,3 і 74,8 відс. загальної кількості пенсіонерів. При цьому на початок 2021 року її середній розмір (3539 грн) навіть дещо перевищував фактичний прожитковий мінімум для цієї категорії осіб (середній за 2020 рік – 3253,1 грн).

Мінімальна пенсія, що відповідає законодавчо встановленому прожитковому мінімуму, зростає незначно і не досягає фактичного прожиткового мінімуму, а розрив між її розміром і мінімальною заробітною платою з 2017 року зріс з 2,6 до 3,4 раза внаслідок стрімкого підвищення мінімальної заробітної плати. Водночас на початок 2021 року лише незначна частина пенсіонерів (1,2 із 11,1 млн осіб) з різних причин отримувала пенсійні виплати, що були нижче або відповідали прожитковому мінімуму для цієї категорії осіб.

5.3.2.1. Висновок.

5.3.2.1. Параметричні зміни солідарної пенсійної системи, що упродовж останніх десяти років відбувалися в Україні під гаслом пенсійної реформи (а фактично це було збільшення страхового стажу, пенсійного віку, перерахунок пенсій, корекція пенсійної формули), у довгостроковій перспективі ситуацію не поліпшать, якщо не визначити оптимального розміру ЄСВ. За відсутності комплексної стратегії перебудови пенсійної системи законодавчою та виконавчою владою ухвалювалися рішення, спрямовані з одного боку на скорочення видатків ПФУ та обсягів дефіциту його бюджету, так і, навпаки, на збільшення пільгових категорій одержувачів пенсійних виплат, збереження особливих умов для окремих з них та нівелювання суті пенсійної виплати як страхової.

Проблема дефіциту може бути на сьогодні вирішена навіть без запровадження накопичувальної системи, але це потребує виваженого підходу до видатків, з урахуванням наявних фінансових можливостей та трансформації поняття пенсії у страхову виплату, звільнення її від невласливих складових (доплати після 80 років, а з 01.10.2021 – 75 років, застосування для розрахунку пенсійної виплати особам, які досягли 65-річного віку, та постраждалим від аварії на ЧАЕС - військовослужбовців, відмінного від решти алгоритму розрахунку (виходячи із мінімальної заробітної плати)), перегляду існуючих на сьогодні 18 видів надбавок, доплат та підвищень до пенсій з метою їх скасування або об'єднання. Разом з тим у подальшому державою мають бути створені економічні умови та запроваджені реальні гарантії для довгострокового зберігання накопичувальних вкладень, захисту їх від знецінення.

5.3.2.1.1. Законодавча база.

Закон № 1058 визначає принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів ПФУ. Законом № 1058 до складових законодавства у сфері пенсійного

забезпечення віднесено також Закони № 796, 2262, відмінності у положеннях яких впливають на порядок призначення, вимоги до стажу та розмір пенсійної виплати особам, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, військовим і прирівняних до них осіб.

Як слідує зі змісту Конвенції Міжнародної організації праці про мінімальні норми соціального забезпечення № 102, ратифікованої Законом України від 16.03.2016 № 1024, **розмір пенсії за віком** на момент виходу на пенсію має становити **не менше 40 відс. заробітної плати працівника**, який має **не менше 30 років стажу**, що враховується в обчисленні пенсії.

Відповідно до статті 9 Закону № 1058 в солідарній системі призначаються пенсія за віком, пенсія по інвалідності, пенсія у зв'язку з втратою годувальника, а також надаються соціальні послуги, до яких належить виплата допомоги на поховання. З 01.10.2017 нормами Закону № 1058 в ред. Закону № 2148 врегульовано порядок призначення та виплати пенсій за віком на пільгових умовах, за вислугу років та дострокової пенсії за віком.

Основним видом пенсії, що призначається за Законом № 1058, є **пенсія за віком**, мінімальний розмір якої відповідно до статті 28 встановлюється на рівні прожиткового мінімуму, за наявності страхового стажу в чоловіків 35 років (до 01.10.2011 – 25 років), а у жінок 30 років (до 01.10.2011 – 20 років). За кожний повний рік понаднормативного стажу пенсія за віком збільшується на 1 відс. розміру пенсії, обчисленої відповідно до статті 27 Закону № 1058, але не більш як на 1 відс. мінімального розміру пенсії за віком.

5.3.2.1.2. Встановлений стан справ.

Пенсійне забезпечення є **основною складовою системи соціального захисту населення, однією з основних гарантій матеріального забезпечення непрацездатних громадян**, для яких пенсія є основним джерелом існування, і згідно зі статтею 46 Конституції України **має забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму**.

На сьогодні в Україні із визначеної ще з 01.01.2004 Законом № 1058 **трирівневої системи пенсійного забезпечення (солідарна (І рівень), накопичувальна (II рівень) та недержавна (III рівень))** продовжує діяти солідарна та з 2005 року – недержавна система пенсійного забезпечення. Водночас через фінансову нестабільність в країні, брак розвинених фінансових ринків для безпечного та надійного інвестування заощаджень, недержавна система не набула значного поширення серед громадян і **за 15 років діяльності так і не досягла успіхів**. На 01.01.2020 загальна кількість її учасників становила 874,6 тис. осіб (станом на 01.01.2019 – 855,3 тис. осіб), з яких отримали / отримують пенсійні виплати 83,9 тис. осіб (9,6 відс. загальної кількості учасників)¹⁹².

¹⁹² <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-nederzhavnoho-pensiinoho-zabezpechennia-Ukrainy.html>.

Накопичувальна система через зазначені вище причини **не запроваджена**. Кроки держави щодо запровадження накопичувальної системи, перш за все, спрямовані на пошук додаткових джерел подолання дефіциту бюджету ПФУ та не враховують вимоги таких систем до довгострокового зберігання фінансових ресурсів населення. Дискусійним залишається питання обрання оптимальної для України моделі адміністрування індивідуальних пенсійних рахунків учасників накопичувальної системи, а **результативність її запровадження суттєво залежить від спроможності забезпечення надійних гарантій збереження пенсійних накопичень**.

Як впливає зі звіту МОП про стан соціального захисту в світі за 2017–2019 роки, «на сьогодні в усьому світі найпоширенішою формою забезпечення доходів у похилому віці є державні системи, що діють на засадах солідарності поколінь та колективного фінансування. Політика приватизації пенсійного забезпечення, яка в минулому була впроваджена низкою країн, не принесла очікуваних результатів, оскільки не збільшилися ні охоплення працівників, ні розмір пенсійних виплат. **Системні ризики були перекладені на громадян, а стан бюджетів погіршився**. У результаті більшість країн відмовилася від приватизаційних заходів і повертається до державних солідарних систем». З огляду на зазначене та враховуючи існуючу в Україні макроекономічну та фіскальну нестабільність, недосконалість сфери регулювання та нагляду, недостатній розвиток ринку капіталів тощо, а також негативні наслідки запровадження і функціонування таких систем у країнах Східної та Центральної Європи та Латинської Америки, доцільно попередньо апробувати таку модель шляхом запровадження професійних або корпоративних фондів для працівників, зайнятих на роботах з особливими умовами праці, як це і передбачено Законом № 1058.

Аналіз засвідчив, що періодичні реформи солідарної пенсійної системи **не забезпечили належної диференціації розмірів пенсії громадян залежно від набутого страхового стажу, а також реального осучаснення раніше призначених пенсій**, оскільки спрямовані насамперед **все на стримання зростання видатків**, зокрема:

- у 2011 році¹⁹³ відбулося **поетапне підвищення пенсійного віку** для жінок з **55 до 60 років щороку** на півроку до 01.01.2022, чоловіків – до 62 років (у разі призначення пенсії за спеціальними законами); **одноетапно на 10 років збільшення страхового стажу**, необхідного для призначення пенсії за віком у мінімальному розмірі, передбаченого абзацом першим частини першої статті 28 Закону № 1058 для чоловіків **до 35 років замість 25**, для жінок – **до 30 років замість 20**, а відповідно до статті 26 Закону № 1058 **до 15 замість 5 років**, встановлення для всіх категорій пенсіонерів максимального розміру пенсії на рівні десяти прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність;

- у 2014–2015 роках у зв'язку з початком військового конфлікту на сході України **обмежено виплати пенсій для працюючих пенсіонерів, призупинено**

¹⁹³ З 01.10.2011 згідно з Законом України від 08.07.2011 № 3668 «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи».

перерахунки згідно з частиною другою статті 42 Закону № 1058 пенсій, обчислених відповідно до статті 28 Закону № 1058, **поетапно збільшено стаж і вік**, необхідний для призначення пенсії за віком на пільгових умовах або за вислугу років. Ці заходи **були частковими та не вирішили системних проблем пенсійної системи**, зокрема низького рівня пенсійного забезпечення, незбалансованості бюджету ПФУ, а також недостатньої диференціації розмірів пенсій залежно від трудового вкладу;

- Законом № 2148 з **01.10.2017 зменшено** величину оцінки одного року **страхового стажу з 1,35 до 1,0**, що призвело до загального зменшення розміру пенсій особам, які мали великий страховий стаж та невисокі заробітні плати, після проведення осучаснення і має **негативний вплив на розмір новопризначених пенсій**, особливо в осіб, які мають великий страховий стаж. При цьому одночасне застосування **при осучасненні пенсії середньої заробітної плати** (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, обчисленої як середній показник за **2014, 2015 та 2016 роки**, призвело до зменшення **фактичних розмірів пенсій**, нівелювало задекларовані Урядом цілі та зумовило **необхідність здійснення доплат до пенсій за рахунок державного бюджету** з метою збереження їх попереднього розміру¹⁹⁴. Як наслідок, **перерозподілено** у складі пенсійної виплати джерела фінансування її складових у бік зростання частки державного бюджету;

- з **01.01.2018 запроваджено іншу базу для розрахунку пенсії за віком** для осіб, які досягли **65 років** (40 відс. мінімальної заробітної плати, визначеної законом про державний бюджет на відповідний рік, але не менше прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність), за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу (частина третя статті 28 Закону № 1058 в ред. з 01.10.2017), тобто **через 5 років після настання віку**, що дає право на пенсію (60 років), і **на 5 років більше** страхового стажу, визначеного Конвенцією МОП (**30 років**). Це призвело до **необґрунтованого зрівняння** розміру пенсій зазначених осіб із пенсіями осіб такого ж віку, але в яких більший страховий стаж, а також до **порушення прав осіб молодшого віку**, які мають такий або більший страховий стаж;

- **поетапне до 01.01.2028 підвищення щороку на один рік з 15 до 35 років страхового стажу**, який дає право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 60 років незалежно від статі (стаття 26 Закону № 1058), а також передбачення у разі наявності страхового стажу від 25 до 35 років поетапного відтермінування віку виходу на пенсію до досягнення 63 років, **а від 15 до 25 років – до 65 років, є прихованим збільшенням пенсійного віку**.

При цьому при поетапному збільшенні страхового стажу, необхідного для призначення пенсії (абзаци третій – тринадцятий частини першої статті 26 Закону № 1058), **не враховано** положення частини першої статті 28 цього Закону

¹⁹⁴ Згідно з частиною шостою статті 28 Закону № 1058 різниця між розміром пенсії, обчисленим відповідно до абзаців першого і третього частини першої, частини третьої цієї статті, та розміром пенсії, обчисленим відповідно до статті 27 цього Закону, фінансується за рахунок коштів державного бюджету.

щодо права жінок на призначення пенсії після досягнення **60 років** за наявності **30 років** страхового стажу;

- **застосування при перерахунку пенсії** відповідно до частини другої статті 42 Закону № 1058 **різних показників середньої заробітної плати** залежно від категорії отримувачів пенсій та **фіксація їх розміру** сприяли диспропорціям у розмірах пенсій, призначених за різними законами, а також порівняно з новопризначеними пенсіями. При цьому новий механізм перерахунку пенсій, визначений статтею 42 Закону № 1058 в ред. Закону № 2148, запровадження якого **відстрочено до 2021 року**, є доволі складним для сприйняття та розрахунку, зокрема, для громадян; застосування показника за три роки зменшить розмір підвищення пенсії.

Так, з **01 березня 2019 року** для перерахунку пенсій, призначених за **Законами № 1058, 2262**, застосовано середній показник середньої заробітної плати в Україні, з якої сплачено страхові внески, за **2014, 2015 та 2016 роки** (3764,4 грн); **Законом № 796** – за **2006 рік** (928,81 грн), які проіндексовано на коефіцієнт збільшення **1,17 (4404,4 і 1086,7 грн)**. При цьому при призначенні пенсії у 2019 році застосовувався показник середньої заробітної плати за 2016–2018 роки, що становив **6188,89 грн, або в 1,6 і 6,7 раза більше за фактично застосовані для перерахунку пенсій показники**.

У 2020 році внаслідок **нормативного невизначення фіксованої дати щорічного перерахунку**, передбаченого частиною другою статті 42 Закону № 1058, Кабінетом Міністрів України постановою № 251 **такою датою визначено 01.05.2020**, а коефіцієнт збільшення – 1,11, без зміни встановлених вище показників, збільшених **на 17 відс.** у попередньому році.

Як наслідок, розраховані **підвищення** для окремих категорій пенсіонерів **не досягали 100 грн** (при середньому 591,9 і 259,4 грн), що зумовило встановлення їм за рахунок коштів державного бюджету у 2019, 2020 роках згідно з постановами № 124, 251 доплати до пенсії до 100 грн, а мінімального розміру пенсії з 01.07.2019 і 01.05.2020 **до 2000 і 2100 грн** (постанови № 543 і 251), а для осіб, яким виповнилося 80 років і більше згідно з постановою № 251 з 01.04.2020 – **до 2600 грн** з урахуванням доплати до пенсії в розмірі **до 500 гривень**. Аналіз засвідчив, що доплати до пенсії до 2000 і 2100 грн отримали в середньому **2,2 млн пенсіонерів**.

Довідково. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 849 «Деякі питання підвищення пенсійних виплат для окремих категорій осіб у 2021 році та в подальшому» встановлено фіксовану дату щорічного перерахунку пенсій – 01 березня без унормування в Законі № 1058, на відміну від Закону № 796. Цією постановою з 01.03.2021 **продовжено доплати особам, яким виповнилося 80 років, з 01.10.2021 таку доплату у розмірі до 400 грн поширено на осіб, яким виповнилося 75 років** (у разі якщо розмір пенсійних виплат не досягає 2500 грн).

Зазначене призвело до зближення розмірів пенсій громадян з мінімальним та більшим страховим стажем, а встановлення доплат до пенсії залежно від віку знівелювало суть пенсійної виплати як страхової.

Як наслідок, незважаючи на проведені у 2017–2020 роках **перерахунки**, коефіцієнт заміщення втраченого заробітку, з якого сплачено страхові внески,

продовжував зменшуватися і не досягав межі у **40 відс. визначеної Конвенцією МОП**. У той же час середній розмір пенсії за віком на початок 2015 року відповідав **45,6 відс. середньої заробітної плати працівників, зайнятих в галузях економіки, проти 30,5 відс. на початок 2021 року**.

Динаміку показників, що використовуються для призначення та перерахунку пенсій, наведено у таблиці 25.

Таблиця 25

Динаміка показників, що використовуються для призначення та перерахунку пенсій

Показники	Станом на 01.01.2018	Станом на 01.01.2019	Станом на 01.01.2020	Станом на 01.01.2021
Середня заробітна плата працівників, зайнятих у галузях економіки, за даними Держстату, грн	7104	8865	10497	11591
Середня заробітна плата (дохід) в Україні, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до Закону № 1058 враховується для обчислення пенсії, грн	6273,45 (2017)	7810,88 (2018)	9205,19 (2019)	10340,35 (2020)
Середня заробітна плата, що застосовується для призначення пенсії (стаття 40 Закону № 1058), грн	3764,4	5377,9	6188,89	7763,17
Співвідношення заробітної плати, з якої сплачено страхові внески та призначається пенсія, відс.	60,0	68,9	67,2	75,1
Середня заробітна плата, що застосовується для перерахунку пенсії (частина друга статті 42 Закону № 1058) за Законами № 1058, 2262, грн	3764,41 (2014, 2015, 2016)	-	4404,35 (1,17)	4888,83 (1,11)
згідно із Законом № 796, грн	928,81 (2006)	-	1086,71	1206,25
Середній розмір призначеної пенсії за віком пенсіонерам, які перебувають на обліку в органах ПФУ (з цільовою грошовою допомогою) (ф. 5-ПФ), грн	2556,68	2648,24	3064,77	3538,97
Коефіцієнт заміщення втраченого заробітку працівників, зайнятих у галузях економіки, відс.	36,0	29,9	29,2	30,5
Коефіцієнт заміщення втраченого заробітку, з якого сплачено страхові внески, відс.	40,8	33,9	33,3	34,3

* за даними Держстату і ПФУ відповідно.

Дані, наведені в таблиці 25, демонструють, що запроваджені механізми розрахунку і перерахунку пенсій фактично спрямовані на зменшення її розміру **при одночасному публічному декларуванні заходів із його підвищення**. Так, **середня заробітна плата, що застосовується для призначення пенсії, незважаючи на сталу тенденцію до зростання у 2020 році, становила 75,1 відс. середньої заробітної плати, з якої сплачено страхові внески**, а аналогічний показник, що застосовувався для **перерахунку** в 2020 році, – лише **47,3 відс. (Закони № 1058, 2262) і 11,7 відс. (Закон № 796)**;

✓ запровадження з 01.10.2017 **автоматичного проведення щорічних перерахунків пенсій (з 01 квітня)** відповідно до абзацу п'ятого частини четвертої статті 42 Закону № 1058 для осіб, які продовжили працювати та набули відповідного страхового стажу. При цьому для **розрахунку надбавки за понаднормативний стаж розмір прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, зафіксовано станом 01.09.2015 (1074 грн)**. Як наслідок, середній розмір підвищення з 01.04.2019 становив лише **86,95 грн** для **409,3 тис. працюючих пенсіонерів**, з 01.04.2020 – **170,8 грн (357,1 тис. осіб)**.

Зазначене певним чином знижує стимули офіційно працювати після досягнення пенсійного віку та встановлення інвалідності, оскільки лише у разі зміни місця роботи прожитковий мінімум для розрахунку доплати за понаднормовий стаж фіксується станом на дату такої зміни, а після остаточного звільнення – автоматично змінюється зі зміною розміру прожиткового мінімуму (з 01.12.2018 – **1497 грн**, з 01.07.2019 – **1564 грн**, з 01.12.2019 – **1638 грн**, з 01.07.2020 – **1712 грн**, з 01.12.2020 – **1769 грн**).

Довідково. Якщо працюючий пенсіонер має **10 років** понаднормового стажу і не звільнявся з роботи після виходу на пенсію (після 01.09.2015), додатково отримає **107,4 грн до пенсії**. Цю суму, яка щорічно збільшується на **10,74 грн**, можна отримати через два роки у збільшеному розмірі (**21,48 грн**), що важко назвати заохоченням до праці.

Водночас для осіб, яким призначено пенсію до 01.10.2011 і не проведено перерахунку, доплата за понаднормовий стаж розраховується за стаж понад 20 років для жінок і 25 років для чоловіків, що дає можливість збільшити її розмір порівняно з особами, які набули права на пенсію після цієї дати. Так, у разі наявності, наприклад, 40 років стажу у чоловіка, якому призначено пенсію до 01.10.2011, доплата за понаднормативний стаж буде розраховуватися за **15 років**, а після **01.10.2011** – лише за **5 років**;

✓ **незважаючи на вжиті заходи щодо скорочення видатків ПФУ, на окремі категорії осіб ці зміни в пенсійному законодавстві не поширено**, також додано нові категорії, що призводять до **збільшення видатків**, зокрема:

- особам, які згідно з Угодою між Урядом України і Урядом Російської Федерації осіб, які пропрацювали не менше 15 років у районах Крайньої Півночі або не менше 20 років у місцевостях, прирівняних до них, надано право на призначення пенсії після досягнення чоловіками 55 років, жінками 50 років та за наявності стажу не менше 25 і 20 років відповідно;

- **збільшено кількість категорій осіб**, яким пенсія у зв'язку з втратою годувальника згідно зі статтею 36 Закону № 1058, **призначається незалежно від тривалості страхового стажу** (Закон України від 17.05.2018 № 2427 – з 01.01.2019 у разі, якщо годувальником була особа, яка виконала функцію донора анатомічних матеріалів людини; Закон України від 12.07.2018 № 2505 – особа, зникла безвісти, у порядку, передбаченому цим Законом).

Зміни не торкнулися окремих категорій громадян, які отримують пенсії за віком на пільгових умовах та дострокові пенсії, при цьому розширено перелік їх отримувачів, про що детально зазначено в Звіті нижче;

✓ **залишається неврегульованим право громадян України на отримання пенсії у разі виїзду на постійне місце проживання до країн, з якими Україною не укладено міжнародних договорів у сфері пенсійного забезпечення.**

Довідково. Рішенням Конституційного Суду України від 07.10.2009 №25-рп визнано неконституційними норми статті 51 Закону № 1058 щодо зняття з обліку за місцем постійного проживання пенсіонера у разі його виїзду на постійне місце проживання за кордон та виплати йому пенсії за шість місяців наперед перед від'їздом, рахуючи з місяця, що настає за місяцем звернення. Під час перебування за кордоном пенсія виплачується в тому разі, якщо це передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

При цьому міжнародні договори не укладено або угоди не ратифіковано з країнами, в яких на сьогодні перебуває найбільша кількість українців, з метою уникнення здійснення видатків на їх реалізацію.

Зокрема, **Кабінетом Міністрів України не подано, а Верховною Радою України не ратифіковано угоду від 26.09.2012** між Україною та Державою **Ізраїль** про соціальне забезпечення (законопроект ПФУ завізовано та надіслано Мінсоцполітики у 2017 році двічі), **від 07.11.2018** між Україною та Федеративною Республікою Німеччина (законопроект ПФУ надіслано Мінсоцполітики **15.02.2019**), реалізація яких щорічно коштуватиме ПФУ **9,6 млрд грн** (для 678,2 тис. осіб).

На дату аналізу здійснюються заходи із підготовки та укладання угод у галузі соціального забезпечення з Угорщиною, Румунією, Грецією, Чорногорією, Сербією, Люксембургом, Бразилією, Аргентиною, Туреччиною, Республікою Білорусь. Через відсутність ініціатив з боку Італії, заходи з укладання угоди з цією країною, де працює значна кількість українських мігрантів (від 400 до 600 тисяч українців), не вжито;

✓ **до страхового стажу** для визначення права на призначення пенсії згідно із статтею 26 Закону № 1058, **за відсутності або недостатності джерел фінансування сплати страхових внесків до ПФУ, включаються періоди:**

- протягом якого особа отримувала **допомогу по безробіттю** та **матеріальну допомогу** у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації (Законом України від 25.03.2005 № 2505 таких осіб виключено із переліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню (пункт 16 статті 11), а Фондом безробіття – із переліку страхувальників (пункт 3 статті 14));

- **ведення підприємницької діяльності** із застосуванням спрощеної системи оподаткування: з 01.01.1998 по 30.06.2000 включно, які підтверджуються довідкою про реєстрацію як суб'єкта підприємницької діяльності; з 01.07.2000 по 31.12.2017 включно за умови сплати страхових внесків, незалежно від сплаченого розміру (крім випадків звільнення (відмови) від сплати ЄСВ); проходження військової служби по 31.12.2017 включно; перебування у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами з 01.01.2004 по 30.06.2013 включно; перебування у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею 6-річного віку з 01.01.2004 до часу запровадження сплати страхових внесків за жінок, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку; перебування у довготерміновому відрядженні працівників дипломатичної служби у період з 01.01.2004 по 30.04.2016, **за умови сплати страхових внесків (ЄСВ) незалежно від розміру** (пункт 3¹ Прикінцевих положень Закону № 1058).

Це не узгоджується із принципами загальнообов'язкового державного пенсійного страхування щодо рівноправності застрахованих осіб на отримання пенсійних виплат та виконання обов'язків щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, оскільки страховий стаж –

це період, за який щомісяця сплачені страхові внески в сумі, не меншій, ніж мінімальний страховий внесок (стаття 24 Закону № 1058).

5.3.2.1.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінфіну, Мінсоцполітики і ПФУ

розглянути питання врегулювання отримання пенсії особою у разі виїзду на постійне місце проживання до країн, з якими Україною не укладено міжнародних договорів;

вивчити питання врахування при підготовці нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення пенсійних виплат, страхового стажу та індивідуального заробітку;

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо визначення джерела фінансування сплати страхових внесків до ПФУ за осіб, яким до страхового стажу зараховуються періоди, за які не сплачувалися страхові внески або сплачувалися у неповному розмірі;

розробити на середньострокову перспективу план заходів зі зменшення дефіциту бюджету ПФУ.

5.3.2.2. Оцінка стану пенсійного забезпечення окремих категорій громадян

5.3.2.2. Висновок.

Призначення пенсій за віком на пільгових умовах, дострокових для окремих категорій осіб та за вислугу років упродовж 2017–2019 років здійснювалось в умовах суттєвих змін у законодавстві, деякі з яких сприяли врегулюванню правових прогалин та зменшенню видаткової частини бюджету ПФУ, а інші, навпаки, призвели до виникнення суперечностей та прогалин у законодавстві, збільшення пільгових категорій, які мають право на таку пенсію. Зокрема, з рішенням Конституційного Суду України від 04.06.2019 № 2-р/2019 пенсія за вислугу років призначається незалежно від віку всім категоріям осіб, які скасовані Законом № 2148.

Неврахування при виборі методів планування видатків на цю мету змін у законодавстві, що вплинули на умови призначення таких пенсій, призвело до завищення планових показників у 2019 році на 908,9 млн грн, у 2020–1371,8 млн гривень. Несвоєчасне оновлення відповідного програмного забезпечення у зв'язку зі зміною законодавства в окремих випадках призвело до безпідставної виплати пенсій на суму 307,6 тис. гривень. Неодноразові зміни підходів Мінсоцполітики до визначення права на пенсію окремим категоріям одержувачів пенсій за віком на пільгових умовах зумовили суперечності при підтвердженні стажу та посади, робота на які дає право на пільгове пенсійне забезпечення.

5.3.2.2.1. Законодавча база.

З **01.01.2018** нормами статті 114 Закону № 1058 в редакції Закону № 2148 визначено порядок призначення пенсій за віком на пільгових умовах і за вислугу років окремим категоріям громадян.

Порівняно із Законом № 1788, норми якого раніше врегульовували це питання, переглянуто перелік категорій посад, що дають право на пенсію за віком на пільгових умовах, для окремих категорій змінено умови та збільшено вимоги до віку набуття права на пенсію, страхового стажу, у т. ч. на відповідних роботах.

До 01.01.2018 право на пенсію на пільгових умовах визначалось на підставі стажу роботи, у т. ч. за професією, який обчислювався за даними трудової книжки і / або уточнюючої довідки підприємства, що підтверджує роботу за професією, яка дає право на пільгову пенсію, тобто у разі наявності заборгованості роботодавця зі сплати ЄСВ за періоди роботи особи за професією, право на пільгову пенсію втрачається або відтерміновується до її погашення.

Скасовано пенсії за вислугу років для 15 категорій осіб, які мали на це право, **крім осіб**, які на день набрання чинності Законом № 2148 (**11.10.2017**) **мали вислугу років та стаж**, необхідний для призначення пенсії за вислугу років і досягли відповідного віку згідно зі **статтями 52, 54 і 55 Закону № 1788** (пункт 2¹ Прикінцевих положень Закону № 1058), та **артистів** театральних концертних та інших відповідних закладів за наявності стажу творчої діяльності за переліком та у порядку, затверджені Кабінетом Міністрів України (пункт 4 статті 114 Закону № 1058), за умови їх звільнення з роботи, яка дає право на таку пенсію.

До набуття права на пенсію за загальновстановленими правилами (стаття 26 Закону № 1058) пенсії за віком на пільгових умовах, призначені відповідно до статті 13 Закону № 1788 та частини другої статті 114 Закону № 1058, виплачуються за рахунок власних коштів ПФУ з подальшим відшкодуванням підприємствами витрат на їх виплату та доставку (крім сільськогосподарських товаровиробників, які на дату відшкодування є платниками єдиного податку 4 групи).

Фінансування невідшкодованих підприємствами сум, виплата інших пенсій за віком на пільгових умовах, призначених відповідно до статті 14 Закону № 1788, частини третьої статті 114 Закону № 1058, дострокових пенсій за віком та за вислугу років артистам здійснюються за рахунок коштів державного бюджету, а після досягнення вставленого пенсійного віку – за власні кошти ПФУ. При цьому решті категорій одержувачів пенсій за вислугу років, які набули право на їх призначення до 11.10.2017, виплата здійснюється за кошти державного бюджету незалежно від віку.

5.3.2.2.2. Встановлений стан справ.

Аналіз засвідчив, що **замість прийняття** окремих законодавчих актів щодо призначення та виплати **через професійні та корпоративні фонди** пенсій за віком на пільгових умовах та за вислугу років (згідно з пунктами 2 та 3

Прикінцевих положень Закону № 1058 в ред. до 11.10.2017), **бюджет ПФУ звільнено від невластивих видатків шляхом часткового їх перекладання на кошти державного бюджету або взагалі скасування як у випадку пенсій за вислугу років для більшості громадян, що працювали на відповідних роботах.**

Водночас у законодавстві, що регулює питання виплати пенсії за віком на пільгових умовах, за вислугу років та дострокових пенсій, незважаючи на зміну порядку та умов їх призначення, категорій одержувачів, залишаються окремі **правові прогалини та неузгодженості**, що певним чином **нівелюють результати реформування** таких видів пенсійних виплат, зокрема:

✓ **норми щодо встановлення джерелом виплати пенсій за вислугу років, пільгових пенсій за віком і дострокових пенсій до досягнення пенсійного віку, встановленого статтею 26 цього Закону № 1058, коштів державного бюджету¹⁹⁵, а після досягнення вставленого пенсійного віку – власних коштів ПФУ, являють собою приховане навантаження на його бюджет**, оскільки **після досягнення пенсійного віку особа отримує пенсійну виплату в повному розмірі незалежно від страхового стажу** (наприклад, до 01.01.2018 фінансування дострокових пенсій за віком здійснювалось за рахунок коштів державного бюджету протягом всього періоду їх виплати);

✓ **постановами Кабінету Міністрів України від 04.07.2017 № 479, від 14.08.2019 № 708 не лише актуалізовано Списки №1, 2, уточнено наявні і оптимізовано окремі позиції, але й введено нові професії (посади) без конкретизації назви, що створило умови для неоднозначного трактування.** Наприклад, право на пенсію за віком на пільгових умовах надано працівникам, які працюють на посадах, що забезпечують безпосередню організацію та контроль за виконанням робіт під час технологічних процесів у виробництві. Як наслідок, Мінсоцполітики своїм роз'ясненням¹⁹⁶ **умови щодо зарахування до пільгового стажу всього періоду роботи за професією (посадою) незалежно від дати внесення до списків (за підтвердження відповідних умов праці) поширило на працівників всіх професій (посад), у т. ч. керівників, фахівців, майстрів, тобто за результатами актуалізації збільшилася кількість осіб, які мають право на пенсію за віком на пільгових умовах, і, відповідно, навантаження на бюджет ПФУ;**

✓ **у статті 115 Закону № 1058 в редакції Закону № 2148 збережено право на отримання дострокової пенсії багатодітним жінкам, матерям осіб з інвалідністю з дитинства, хворим на гіпофізарний нанізм (ліліпути), особам з інвалідністю по зору І групи, військовослужбовцям, які брали участь у бойових діях або стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва, отриманих під час захисту Батьківщини, та інших категоріям осіб, а також жінкам, які працюють у сільськогосподарському виробництві та виховали п'ятеро і більше дітей до 14-річного віку (в т. ч. всиновлених) незалежно від**

¹⁹⁵ Частина четверта статті 114, частина друга статті 115, абзац п'ятий пункту 2 та абзац другий пункту 2¹ Прикінцевих положень Закону № 1058.

¹⁹⁶ Лист від 24.11.2017 № 22862/0/2-7/28.

віку та наявного трудового стажу (навіть один день)¹⁹⁷. Невстановлення вимог до віку та трудового стажу створює нерівні умови при визначенні права на пенсію порівняно з багатодітними жінками, що народили п'ятеро або більше дітей і виховали їх до 6-річного віку, які набувають право на дострокову пенсію за віком після досягнення 50 років і за наявності не менше 15 років страхового стажу.

Як наслідок, за інформацією ПФУ, мають місце непоодинокі випадки як зловживань, так і відмови підприємств від надання довідки про підтвердження стажу роботи на роботах, які дають права на таку пенсію, оскільки витрати ПФУ на їх виплату до досягнення загальновстановленого віку покриваються за рахунок коштів таких підприємств (крім платників єдиного податку 4 групи).

З 21.02.2018 та з 01.01.2020 перелік отримувачів дострокових пенсій за віком розширено членами сімей осіб, які загинули внаслідок ушкоджень здоров'я, одержаних під час участі у Революції Гідності, та особами, які у період до 24.02.2018 у складі добровольчих формувань брали безпосередню участь (не менше 30 календарних днів) в АТО.

Крім того, згідно з рішенням Конституційного Суду України від 04.06.2019 № 2-р/2019 пенсія за вислугу років призначається незалежно від віку всім категоріям осіб, які скасовані Законом № 2148.

Аналогічно збережено право на отримання пільгової пенсії за віком працівникам, безпосередньо зайнятим повний робочий день на підземних і відкритих гірничих роботах (включаючи особовий склад гірничорятувальних частин) з видобутку вугілля, сланцю, руди та інших корисних копалин, на будівництві шахт і рудників та в металургії) незалежно від віку за наявності відповідного стажу на визначених роботах (частина третя статті 114); жінкам, які працюють доярками (операторами машинного доїння), свинарками-операторами – після досягнення 55 років, за наявності стажу на зазначених роботах не менше 20 років і за умови виконання встановлених норм обслуговування (пункт 5 частини другої статті 114 Прикінцевих положень Закону № 1058).

Як наслідок, за 2019–2020 роки, порівняно з 2018 роком, кількість новопризначених пенсій за віком на пільгових умовах зменшилась на 8,5 відс., а дострокових пенсій та за вислугу років зросла на 14,3 і 55,3 відс. відповідно;

✓ з 01.01.2018 право на пенсію за віком на пільгових умовах працівникам, безпосередньо зайнятим повний робочий день на підземних роботах і в металургії, визначається лише згідно з частиною третьою статті 114 Закону № 1058. Водночас Мінсоцполітики замість скасування продовжило чинність роз'яснення Міністерства соціального забезпечення України від 20.01.1992 № 8, що визначало порядок пільгового обчислення стажу роботи працівників на підземних роботах і в металургії (визначений перелік робіт за Списком № 1) за умовами, що діяли до 01.01.2018. При цьому зазначене роз'яснення не є нормативно-правовим актом, а його зміст не узгоджується

¹⁹⁷ Пункт 7 частини другої статті 114 Закону № 1058.

навіть із законодавством, чинним раніше (статтею 14 Закону № 1788 і Порядком застосування Списків № 1, 2, норми яких не передбачали таких умов пільгового обчислення стажу роботи).

Довідково. Згідно з Роз'ясненням № 8 працівникам, зайнятим на підземних роботах та у металургії, які мають не менше 10 років стажу роботи, що дає право на пенсію згідно зі статтею 14 Закону №1788, але не відпрацювали повного стажу, передбаченого нормами даної статті, до стажу роботи за кожний повний 1 рік роботи (за визначеним переліком професій) зараховується 1 рік 3 місяці; за кожний повний 1 рік роботи, передбаченої у відповідних розділах Списку № 1 на інших професіях (посадах), які дають право на пільгове пенсійне забезпечення, зараховується 9 місяців.

Позиція Мінсоцполітики з цього питання є суперечливою: спочатку листом від 26.06.2018 № 12281/0/2-18/21 повідомлено ПФУ про відсутність підстав врахування Роз'яснення № 8 у зв'язку з прийняттям Закону № 2148, через чотири місяці, зважаючи на суспільний резонанс (лист від 02.10.2018 № 18997/2-18/54), – про доцільність його застосування до внесення змін до статті 114 Закону № 1058, а у 2020 році (лист від 11.06.2020 № 156/0/77-20/294) – про його рекомендаційний характер.

Таким чином вирішення проблемного питання перекладено на підвідомчі органи. Як наслідок, органи ПФУ продовжують застосовувати Роз'яснення № 8, що не узгоджується з чинним законодавством і ставить у нерівні умови решту категорій громадян, право яких на пільгове пенсійне забезпечення було значно звужено або взагалі скасовано;

✓ Законом № 1058 не передбачено відшкодування підприємствами видатків ПФУ на виплату та доставку пенсій призначених відповідно до статті 100 Закону № 1788 особам, які до 01.01.1992 працювали на роботах зі шкідливими і важкими умовами праці відповідно до законодавства, що діяло раніше, а також їх фінансування з 2018 року за рахунок коштів державного бюджету. Внаслідок невизначення джерела виплати зазначених пенсій ПФУ включає видатки на їх виплату до складу видатків на виплату та доставку пенсій на пільгових умовах за Списками № 1, 2 та на інших роботах і враховує при розрахунку суми, що не вистачає до повного покриття видатків ПФУ, яка фінансується за рахунок коштів державного бюджету. За розрахунками, ця сума у 2019 році становила близько 43,3 млн грн, 2020 році – 43,1 млн грн;

✓ статтею 57 Закону України від 05.09.2017 № 2145 «Про освіту» однією із державних гарантій педагогічним працівникам визначено призначення пенсії за вислугу років, що не узгоджується з частиною четвертою статті 114 Закону № 1058 в редакції Закону № 2148, якою скасовано пенсії за вислугу років для цієї категорії громадян (за винятком осіб, які мали таке право станом на 11.10.2017);

✓ перелік видатків, що здійснюються з державного бюджету, встановлений підпунктом «а» пункту 9 частини першої статті 87 Бюджетного кодексу України, не включає видатків на фінансування пенсій, допомоги на поховання та суми, якої не вистачає для повного покриття видатків ПФУ на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах відповідно до Закону № 1058, які після внесення Законом № 2148 змін до

частини четвертої статті 114, частини другої статті 115, абзаців п'ятого, шостого пункту 2 та абзацу другого пункту 2¹ Прикінцевих положень **Закону № 1058**, здійснюються за **кошти державного бюджету**. У 2019 році на цю мету **спрямовано 21319,5 млн грн, у 2020 році – 21815,4 млн гривень**.

Зміни в законодавстві впродовж 2015–2017 років, зокрема, щодо встановлення та / або поетапного підвищення віку з 01.04.2015 до 01.04.2024 (щороку на півроку), набуття права на пенсію за віком на пільгових умовах та за вислугу років, страхового стажу, у т. ч. за відповідними професіями (роботами), а також **зменшення кількості підприємств з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці**, робота на яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах (залишились на території Донецької та Луганської областей, де органи влади тимчасово не здійснюють свої повноваження), зумовили поступове зменшення кількості окремих категорій одержувачів таких пенсій та певне скорочення видатків ПФУ на їх виплату.

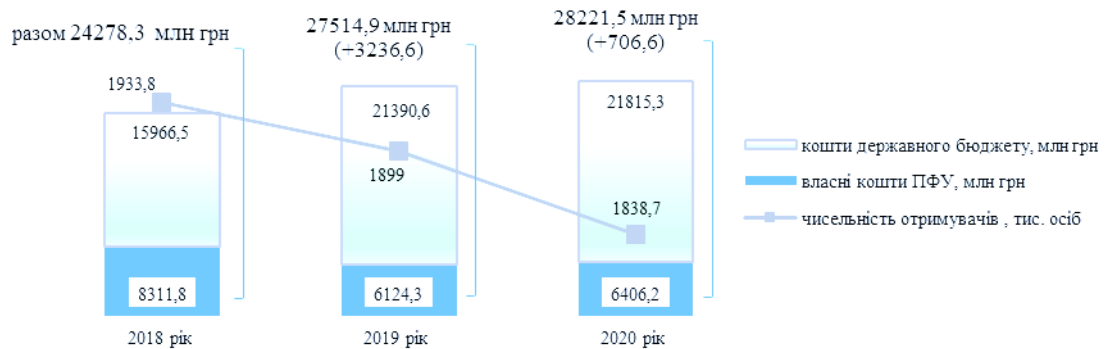
За два роки кількість отримувачів пенсій за віком на пільгових умовах, дострокових і за вислугу років **зменшилась на 4,6 відс.** і на 01.01.2021 становила **1838,7 тис. осіб** (16,5 відс. загальної кількості), у т. ч. 1364,6, 264,9 і 209,2 тис. осіб відповідно.

Розміри пенсій за даними категоріями у 2019–2020 роках, порівняно з 2018 роком, у середньому збільшились на **понад 30 відсотків**. Зокрема, середні розміри **пільгових і дострокових** пенсій зросли на 31,2 відс. (**4839 грн**) і залежно від категорії отримувачів становили **від 2714,5 грн** (на 21,8 відс., жінки, які працювали у сільському господарстві та виховали п'ятеро та більше дітей), **3900 грн** (на 54,3 відс., ліліпути і диспропорційні карлики) до **10706,6 грн** (на 31,1 відс., шахтарі та металурги). Середні розміри пенсій **за вислугу років** зросли на 26,7 відс. (**2885,9 грн**) і залежно від категорії отримувачів становили **від 2034,9 грн** (на 25,2 відс., працівники будинків-інтернатів), **2174,5 грн** (на 26,1 відс., працівники охорони здоров'я), **7489,2 грн** (на 27,7 відс., механізатори в портах) та до 14379 грн (на 24,3 відс., працівники громадянської авіації).

Обсяги коштів, спрямованих на виплату таких пенсій у 2019, 2020 роках, порівняно з 2018 роком, збільшилися на **13,3 і 16,2 відс.** відповідно, а їх структура характеризувалася такими показниками: **77 і 76,7 відс.** – пенсії за віком на пільгових умовах; **4,3 і 5,1 відс.** – дострокові пенсії; **18,7 і 18,2 відс.** – за вислугу років.

Динаміку видатків ПФУ на виплату пільгових, дострокових та пенсій за вислугу років за джерелами фінансування та чисельністю отримувачів за 2018–2020 роки наведено в діаграмі 38.

Діаграма 38. Динаміка видатків ПФУ на виплату пільгових, дострокових та пенсій за вислугу років за джерелами фінансування та чисельністю отримувачів за 2018–2020 роки

Дані, наведені в діаграмі 38, свідчать, що фактично у ці роки відбувся перерозподіл джерел фінансування видатків між власними коштами ПФУ (з 34,2 до 22,7 відс.) і державним бюджетом (з 65,8 до 77,3 відс. відповідно).

Аналіз показав, що здійснення таких видатків супроводжувалось певними особливостями та недоліками у плануванні показників за більшістю категорій одержувачів, несвоєчасним оновленням відповідного програмного забезпечення, що призвело до завищення або заниження планових показників залежно від категорій отримувачів, викривлення звітних даних і неправомірного призначення пенсій, зокрема:

✓ **застосований при плануванні видатків на виплату пільгових, дострокових та пенсій за вислугу років, як і за рештою пенсійних виплат, метод екстраполяції** (збереження темпів і пропорцій динаміки чисельності їх отримувачів у подальшому, що склалася у попередніх роках) у зв'язку зі змінами у законодавстві був недостатньо актуальний і не відображав фактичного стану справ. Це призвело до завищення або заниження планових показників бюджету ПФУ на виплату пенсій залежно від категорій одержувачів. Як наслідок, виконання плану видатків за пільговими пенсіями залежно від категорії отримувачів коливалось в 2019 році від 53,1 до 110,3 відс., у 2020 році – від 53,5 до 103,1 відсотка.

Водночас при плануванні видатків на доставку пенсійних виплат, навпаки не враховано сталу тенденцію до зменшення розрахункового усередненого тарифу¹⁹⁸ на доставку в минулих періодах, що призвело до завищення планових показників за майже всіма видами виплат, а їх виконання за пільговими пенсіями залежно від категорії отримувачів коливалось в 2019 році від 16,2 до 95,6 відс., у 2020 – від 47,9 до 117,9 відс., пенсій за вислугу років – 58,2 і 84 відс., дострокових пенсій – 82,3 і 80,4 відс. відповідно.

¹⁹⁸ Розраховується як співвідношення витрат на доставку до суми витрат на пенсійне забезпечення відповідної категорії отримувачів.

Як наслідок, в **абсолютних показниках** планові **видатки** у цілому за напрямом **завищено** в **2019** році на **908,9** млн грн (на 3,2 відс.), **2020** році – на **1371,8** млн грн (на 4,6 відс.);

✓ **невстановлення механізму розрахунку** сум, яких не вистачає до повного покриття видатків ПФУ на виплату та доставку пільгових пенсій за кошти державного бюджету, призвело до **викривлення окремих показників звітності про виконання бюджету** ПФУ за 2019, 2020 роки.

Зокрема, **суми, яких не вистачає** до повного покриття видатків ПФУ на виплату та доставку **пільгових пенсій**, планувалися за рахунок власних коштів, а фактично здійснені за рахунок коштів державного бюджету (2019 – **3148,9** млн грн, 2020 рік – **2651,8** млн грн), а навпаки видатки на виплату та доставку пільгових пенсій, **які не відшкодовуються підприємствами, ліквідованими без правонаступників** та знаходяться поза межами України, планувались за рахунок коштів державного бюджету, а фактично здійснені за рахунок власних коштів ПФУ (2019 – **897,3** млн грн, 2020 рік – **952,4** млн грн).

Видатки на доставку пільгових пенсій (2019 рік – 5,5 млн грн, 2020 – 6 млн грн), які частково здійснені за рахунок власних коштів, і допомога на поховання (виплачена за рахунок власних коштів) в повному обсязі включені до складу видатків за рахунок коштів державного бюджету. Це призвело до заниження у ці роки у звітності № 2-ПФ (бюджет) видатків за рахунок власних коштів ПФУ та їх завищення за рахунок коштів державного бюджету;

✓ через несвоєчасне оновлення ППВП ЕПС, зокрема запровадження із **запізненням майже на півтора роки** алгоритмів превентивного контролю за обґрунтованістю ухвалених рішень, спеціалістами територіальних управлінь ПФУ у зв'язку зі змінами законодавства з 01.01.2018 по 06.06.2019 **301 особі** **призначено та виплачено пенсію за віком на пільгових умовах** за Списками №1, 2 за законодавством, чинним раніше (до 01.01.2018), на суму **307,6 тис. грн**, з яких **повернуто** добровільно за заявами пенсіонерів до бюджету **3,9 тис. грн**, **решта – втрати бюджету ПФУ**. Це свідчить про **недоліки системи внутрішнього контролю**.

5.3.2.2.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінфіну, Мінсоцполітики та ПФУ:

припинити практику застосування органами ПФУ при призначенні пенсії за віком на пільгових умовах роз'яснення № 8, що суперечить чинному законодавству, для пільгового обчислення стажу роботи за професією працівникам, безпосередньо зайнятим повний робочий день на підземних роботах та в металургії, вивчити питання доцільності закріплення визначеного цим роз'ясненням порядку обчислення пільгового стажу у статті 114 Закону № 1058 і Порядку застосування списків № 1, 2;

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект змін щодо:

- узгодження норми абзацу дев'ятого частини першої статті 57 Закону

України від 05.09.2017 № 2145 «Про освіту» із частиною четвертою статті 114 Закону № 1058 щодо державних гарантій педагогічним працівникам у частині призначення пенсії за вислугу років;

- визначення коштів державного бюджету у Законі № 1058 джерелами покриття видатків на оплату послуг з доставки пенсій за віком на пільгових умовах, дострокових пенсій окремим категоріям громадян, пенсій за вислугу років, виплату допомоги на поховання особам, зазначеним у частині четвертій статті 114, частині другій статті 115, абзаці п'ятому пункту 2 та абзаці другому пункту 21 Прикінцевих положень Закону № 1058;

- визначення усіма законами України, відповідно до яких призначається пенсія, джерел покриття видатків на виплату та доставку пенсій і допомоги на поховання;

- доповнення переліку видатків, що здійснюються з державного бюджету, встановленого підпунктом «а» пункту 9 частини першої статті 87 Бюджетного кодексу України, видатками на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах, дострокових пенсій окремим категоріям громадян, пенсій за вислугу років, допомоги на поховання, а також сумою, якої не вистачає для повного покриття видатків ПФУ на виплату та доставку пенсій за віком, призначених на пільгових умовах, як це передбачено частиною третьою статті 9, частиною четвертою статті 114, частиною другою статті 115, абзацами п'ятим та шостим пункту 2 та абзацом другим пункту 21 Прикінцевих положень Закону № 1058.

ПФУ удосконалити Порядок № 21-2, у т. ч. передбачити механізм фінансування за рахунок коштів державного бюджету суми, якої не вистачає до повного покриття видатків ПФУ на виплату та доставку пенсій за віком на пільгових умовах відповідно до абзацу шостого пункту 2 Прикінцевих положень Закону № 1058.

5.3.2.3. Оцінка стану пенсійного забезпечення громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи та інших прирівняних до них осіб

5.3.2.3. Висновок.

Пенсійне забезпечення постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи та інших прирівняних до них осіб відповідно до Закону № 796 упродовж 2017–2019 років здійснювалось в умовах законодавчих змін, які в окремих випадках сприяли осучасненню пенсійних виплат і покращенню соціального захисту таких громадян, а в інших – ускладнили їх призначення і створили нерівні умови серед їх отримувачів. При цьому недосконалість законодавства, визнання Конституційним Судом України деяких норм Закону № 796 неконституційними, а рештою судів повернення у часі дії скасованих або змінених його норм у відповідь на численні звернення постраждалих від Чорнобильської катастрофи, без вжиття дієвих заходів може призвести до фінансового колапсу: додаткові видатки за рахунок державного бюджету, за розрахунками, становитимуть 53,4 млрд гривень. Неврахування змін у законодавстві при плануванні видатків на цю мету

призвело до зниження їх планових обсягів у 2019 році на 312,6 млн грн, у 2020 – на 115,3 млн гривень. Через незастосування можливостей системи ППВП ЕПС працівниками територіальних управлінь ПФУ і брак досвіду внутрішня звітність про виконання бюджету формувалася у ручному режимі, що зумовило викривлення в окремих випадках показників чисельності окремих категорій постраждалих від аварії на ЧАЕС, яке не вплинуло на суми видатків, але свідчить про наявність ризиків можливих помилок при формуванні звітності з виконання бюджету ПФУ.

5.3.2.3.1. Законодавча база.

Пенсійне забезпечення громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших ядерних аварій, врегульовано Законом № 796 (статті 49–59, 67), яким, зокрема, надано постраждалим від Чорнобильської катастрофи, віднесеним до категорії 1, право на призначення державної пенсії у розмірі відшкодування фактичних збитків у разі встановлення причинного зв'язку інвалідності з такою катастрофою, постраждалим, віднесеним до категорій 2–4, – право на призначення пенсії за віком за Законом № 1058 із зниженням загальноновстановленого пенсійного віку на умовах, визначених статтею 55 Закону № 796. Також вказані особи мають право на отримання **щомісячної додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю, та щомісячної компенсації сім'ям** за втрату годувальника.

Нормами статті 39 Закону № 796 у ред. до 01.01.2015 було передбачено підвищення до пенсії непрацюючим пенсіонерам, які проживають на території радіоактивного забруднення.

Джерелом фінансування видатків, пов'язаних з реалізацією Закону № 796, визначено кошти державного і місцевого бюджетів та інші джерела, не заборонені законодавством (стаття 63 Закону № 796), а відповідно до пункту 26 розділу Прикінцевих положень Бюджетного кодексу України обчислення виплат, визначених Законом № 796, здійснюється у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів (постанова № 1210).

5.3.2.3.2. Виявлений стан справ.

Аналізом встановлено, що призначення пенсійних виплат постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших ядерних аварій, а також у зв'язку із закриттям ЧАЕС та здійснення видатків на цю мету супроводжувалось **окремими недоліками та прогалинами в законодавстві**, що звужували права окремих категорій осіб, призвели до масових звернень до суду та накопичення боргових зобов'язань за рішеннями судів, зокрема:

✓ **спрямування коштів державного бюджету на фінансування пенсій, компенсацій, доплат, підвищень до пенсій, допомоги на поховання, призначених постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи (інших ядерних аварій) відповідно до статей 49–59 Закону № 796, непрацюючим пенсіонерам, вивільненим у зв'язку із закриттям ЧАЕС, згідно з пунктом «г» частини другої статті 12 Закону № 309 не узгоджується з підпунктом «а» пункту 9 частини**

першої статті 87 **Бюджетного кодексу України**, який не передбачає їх проведення за рахунок коштів державного бюджету. У 2019 році на цю мету використано **7269,9 млн грн, у 2020 році – 8222,3 млн грн**;

✓ видатки на щомісячну доплату до пенсії непрацюючим пенсіонерам, вивільненим у зв'язку із закриттям ЧАЕС (пункт «г» частини другої статті 12 Закону № 309) згідно зі статтею 12 Закону № 309 фінансуються за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на здійснення заходів, пов'язаних з виведенням з експлуатації Чорнобильської АЕС¹⁹⁹. Фактично, видатки на цю мету ПФУ здійснювалися за кошти державного бюджету за КПКВК 2506080 (у 2019 році **19,2 млн грн**, 2020 – **20,9 млн грн**). Це створює **ризик дублювання видатків державного бюджету за різними бюджетними програмами і головними розпорядниками**;

✓ застосування з **01.10.2017** як бази обчислення пенсії по інвалідності лише особам, які під час проходження дійсної строкової служби брали участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (інших ядерних аварій) і внаслідок цього стали особами з інвалідністю, та членам їх сімей у разі втрати годувальника (за їх бажанням) **п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати**, встановленої законом на 1 січня відповідного року (частина третя статті 59 Закону № 796 в ред. Закону № 2148), призвело до підвищення пенсій таким особам в **1,5–2 і більше разів**, а також звуження прав решти ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС на такий перерахунок.

*Довідково. Наприклад, солдату строкової служби, ліквідатору наслідків аварії на ЧАЕС з II групою інвалідності і втратою працездатності 70 відс., у вересні 2017 року призначена пенсія, розмір якої з урахуванням доплати, становив **2 323,2 грн**, а з 01.10.2017 після перерахунку – **9406,1 грн**, або у 4 рази більше.*

Як результат, рішенням Конституційного Суду України № 1-р (II) / 2019 від 25.04.2019 визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), словосполучення «дійсної строкової», а Кабінетом Міністрів України постановою від 26.06.2019 № 543 внесено зміни до постанови № 1210 і поширено це право на осіб, які брали участь у зазначених подіях під час проходження військової служби (військових зборів) і внаслідок цього стали особами з інвалідністю (з 01.07.2019).

За інформацією ПФУ (на 01.06.2020), майже кожний другий ліквідатор (17938 осіб, або 45,1 відс. загальної кількості) скористався правом на перерахунок пенсії, виходячи з **п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати** на початок року. Як наслідок, середній розмір пенсії по інвалідності ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС, які не були військовослужбовцями (I група інвалідності), становив **5320,8 грн**, а у військовослужбовців-ліквідаторів – **близько 13616 грн** (оперативні дані ПФУ), II група – 6001,2 і 10983,6 грн, III група – 4530,1 і 7628,4 грн відповідно.

На сьогодні залишаються категорії учасників ліквідації наслідків

¹⁹⁹ Мінекології – головний розпорядник, а Державне агентство України з управління зоною відчуження – відповідальний виконавець бюджетних програм, пов'язаних із виведенням з експлуатації ЧАЕС.

Чорнобильської катастрофи (інших ядерних аварій) з **числа цивільних осіб**, на яких таке **право не поширено, що створює ризики їх звернення до суду**. Так, станом на 01.01.2021 із загальної кількості постраждалих від Чорнобильської катастрофи, які отримують пенсію по інвалідності відповідно до статті 54 Закону № 796 (65479 осіб, середній розмір пенсії 6344,8 грн), **майже 53 відс. (34673 осіб, 3180,8 грн)** отримують мінімальну пенсійну виплату, з них кожний п'ятий є ліквідатором аварії на ЧАЕС (**8157 осіб**).

Верховною Радою України прийнято Закон України від 29.06.2021 № 1584 «Про внесення змін до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» щодо підвищення рівня пенсійного забезпечення окремих категорій осіб», яким передбачено поширення такого права на всіх учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, що згідно з фінансово-економічними обґрунтуваннями потребуватиме додаткових видатків з державного бюджету у 2021 році (з липня) у сумі 526,5 млн грн, у 2022, 2023 роках – 2420 млн грн (з урахуванням щорічної індексації – 10 і 9 відс.);

✓ з 01.01.2018 в статті 54 Закону № 796 (в ред. Закону України від 13.04.2017 № 2015) надано право **дружинам (чоловікам)** з числа **непрацевдатних членів сім'ї померлого годувальника**, які були на його утриманні, **на призначення пенсії у зв'язку з його втратою незалежно від причинного зв'язку смерті** із Чорнобильською катастрофою. При цьому дітям (студентам на час навчання у закладах освіти) або батькам для призначення такої пенсії необхідно **мати експертний висновок щодо встановлення причинного зв'язку смерті** із Чорнобильською катастрофою. Для призначення щомісячної компенсації у разі втрати годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи (категорія 1) **надання такого експертного висновку є обов'язковим для всіх без винятку непрацевдатних членів сім'ї померлого годувальника** (стаття 52 Закону № 796). Така відмінність **ускладнює призначення пенсії у разі втрати годувальника та створює нерівні умови серед одержувачів пенсійних виплат і компенсацій**;

✓ з 06.05.2017 змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 № 283 до постанови Кабінету Міністрів України від 13.09.2001 № 1155, **максимальний розмір щомісячної доплати до пенсії непрацюючим пенсіонерам, вивільненим у зв'язку із закриттям ЧАЕС, зафіксовано на рівні прожиткового мінімуму для непрацевдатних осіб на 2014 рік – 949 грн**. До зазначеної дати розмір доплат встановлювався у **відсотках** до прожиткового мінімуму для непрацевдатних осіб, який станом на 01.01.2021 досяг **1769 грн** і, порівняно з 2014 роком, збільшився в **1,8 раза**.

Також з 01.01.2015 Законом України від 28.12.2014 № 76 **вилучено статтю 39 Закону № 796**, норми якої передбачали виплату **підвищень до пенсії непрацюючим пенсіонерам**, що проживають на території радіоактивного забруднення у зоні безумовного відселення, у розмірі **трьох мінімальних заробітних плат**, у зоні гарантованого добровільного відселення – **двох**, у зоні посиленого радіоекологічного контролю – **однієї**, натомість згідно з

постановою № 1210 розміри таких підвищень становлять 13,2, 10,5, 5,2 грн відповідно.

Повернення судами у часі дії скасованих або змінених норм Закону № 796 у частині, зокрема, величини бази для призначення пенсійних виплат постраждалим від Чорнобильської катастрофи не враховує сучасного стану економіки, зокрема розміри макроекономічних показників (мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму тощо), і коштуватиме державі лише за двома судовими рішеннями **52,9 млрд грн у рік**.

Аналіз засвідчив **стійку тенденцію до зростання позовів постраждалих від Чорнобильської катастрофи** щодо поновлення своїх прав, більшість яких стосувалася виплати підвищень до пенсії відповідно до статті 39 Закону № 796, редакцію якої до **01.01.2008** внаслідок численних звернень постраждалих від Чорнобильської катастрофи **відновлено постановою Великої Палати Верховного Суду України від 18.03.2020 у зразковій справі № 240/4937/18 з 17.07.2018**. За розрахунками ПФУ, у разі звернення до суду цієї категорії осіб **додаткові витрати з бюджету ПФУ становитимуть близько 8,9 млрд грн на рік**. Так, у 2017 році постраждалими від Чорнобильської катастрофи подано 2240 позовів на суму **54,9 млн грн**, у 2018 – **4184** (15,6 млн грн), у 2019 – **4829** (23,9 млн грн), **2020 – 13862** (165,8 млн грн, що у **7 разів більше, ніж у 2019 році**), і кількість позовів буде зростати.

Довідково. Рішенням Конституційного Суду України від 07.04.2021 № 1-р(П)/2021 відновлено дію частини четвертої статті 54 Закону № 796 в ред. Закону України від 28.12.2014 № 76, відповідно до якої розміри пенсії для осіб з інвалідністю внаслідок Чорнобильською катастрофою не можуть бути нижчими: I група інвалідності – 10 мінімальних пенсій за віком (проти 285 відс. прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, згідно з постановою № 1210), II та III груп – 8 і 6 (проти 255 і 225 відс. відповідно), визнано неконституційною частину третьої статті 54 Закону № 796 в ред. Закону України від 28.12.2014 № 76, згідно з якою з 01.01.2015 умови, порядок призначення та мінімальні розміри пенсії для осіб з інвалідністю і пенсії у зв'язку із втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи визначає Кабінет Міністрів України, а також зазначено, що громадяни, на яких поширюються норми статті 54 Закону № 796, мають право на відшкодування моральної шкоди за період з 01.01.2015. За розрахунками ПФУ додаткові видатки з державного бюджету на виплату пенсій у зазначених розмірах становитимуть з липня 2021 року **4,3 млрд грн**, а з урахуванням сум моральної шкоди – **близько 44 млрд грн**;

✓ норми статті 55 Закону № 796 **щодо призначення пенсії за віком за Законом № 1058** постраждалим від Чорнобильської катастрофи категорій 2–4 із **зниженням загальноновстановленого пенсійного віку не поширено на осіб з числа тих, які брали участь у ліквідації інших ядерних аварій тощо**. Це створює нерівні умови при визначенні права на пенсію серед постраждалих, віднесених до категорій 2, 3.

Довідково. За інформацією Мінсоцполітики, станом на квітень 2019 року (лист від 25.04.2019 №1925/0/5-19-29) кількість громадян, які брали участь у ліквідації інших ядерних аварій, становила 2033 особи, у т. ч. віднесені до категорії 2 – 1248 осіб (з них 376 осіб вже отримують пенсію на 01.01.2021), категорії 3 – 785 осіб (210 осіб).

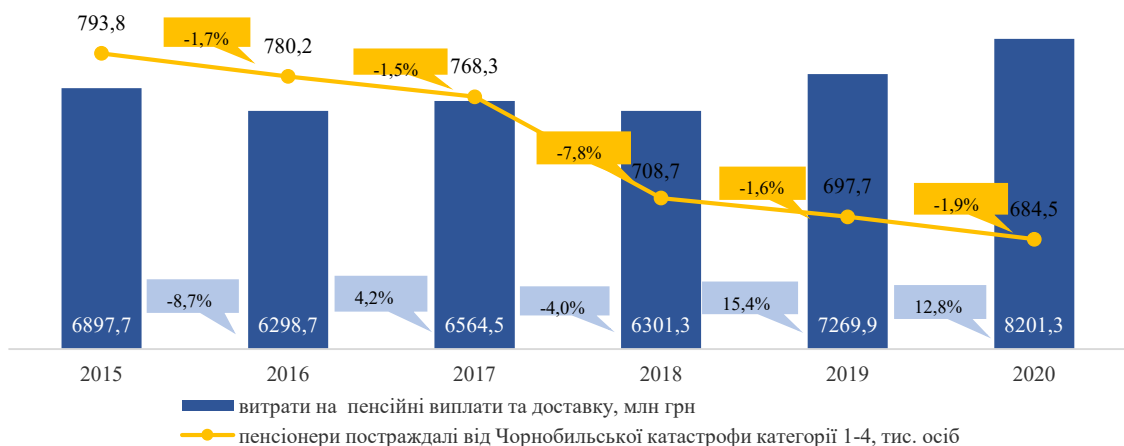
Зміни у законодавстві, зокрема скасування з 01.01.2015 статусу особи, яка постраждала від Чорнобильської катастрофи, категорії 4 тощо, зумовили поступове зменшення кількості отримувачів таких пенсійних виплат (за

5 років на 12,8 відс.) при одночасному **збільшенні видатків** на цю мету **на 18,9 відсотка**. Так, станом на 01.01.2021 на обліку в ПФУ перебувало **684,5 тис. осіб**, постраждалих від Чорнобильської катастрофи, зокрема: категорії 1 – 94,3, категорії 2 – 98,9, категорії 3 – 168,5, категорії 4 – 322,5 тис. осіб, і порівняно з 01.01.2018 їх загальна кількість скоротилась **на 10,9 відс. (на 83,8 тис. осіб)**, з них **на 15 відс. (на 56,7 тис. осіб) категорії 4**. Кількість новопризначених пенсій постраждалим також зменшилась з 21,2 тис. осіб у 2017 році до 11,4 тис. осіб у 2019 році **(або майже вдвічі)**.

Із загального числа постраждалих від Чорнобильської катастрофи, яким станом на 01.01.2021 встановлено категорію 1 – 94,3 тис. осіб, отримували пенсію по інвалідності відповідно до статті 54 Закону № 796 72,5 тис. осіб, або 76,9 відс., решта – за іншими пенсійними програмами. Перехід на інші пенсійні програми зумовлено, зокрема, встановленням з 01.07.2019 таких мінімальних пенсій для осіб з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи або інших ядерних аварій, прирівняних до осіб з інвалідністю внаслідок війни (військовослужбовці, резервісти): I групи – у розмірі **650 відс. прожиткового мінімуму** для осіб, які втратили працездатність (проти 285 відс. у Законі № 796), II групи – 525 відс. (255 відс.), III групи – 360 відс. (225 відс.).

Аналіз засвідчив, що станом на 01.01.2018 середній розмір пенсії по інвалідності внаслідок аварії на ЧАЕС (**3894,9 грн**) у **2,2 раза** перевищував середній розмір пенсії по інвалідності в солідарній системі (1745,1 грн), за три роки збільшився **на 60,7 відс.** і на 01.01.2021 становив **6266,3 грн, що в 2,6 раза вище** середнього розміру пенсії по інвалідності в солідарній системі (**2367,7 грн**). **Середній розмір пенсії по втраті годувальника** внаслідок Чорнобильської катастрофи на 01.01.2018 становив 3865,2 грн і за три роки збільшився на 43,4 відс. до **5543 грн** (в солідарній системі – на 38,9 відс. до **2870,6 грн**). Динаміку видатків у 2015–2020 роках на пенсійні виплати постраждалим від Чорнобильської катастрофи та їх чисельності наведено в діаграмі 39.

Діаграма 39. Динаміка видатків у 2015–2020 роках на пенсійні виплати постраждалим від Чорнобильської катастрофи та їх чисельності

Аналіз засвідчив, що **при плануванні видатків** на пенсійне забезпечення постраждалих від аварії на ЧАЕС на 2019–2020 роки, їх чисельність визначалась аналогічно отримувачам пенсій за віком на пільгових умовах і дострокових та за вислугу років без врахування за окремими виплатами змін у законодавстві, що вплинули на умови їх призначення.

Це призвело до **заниження планових показників бюджету ПФУ при плануванні витрат за більшістю напрямів**. Так, їх виконання залежно від категорії отримувачів коливалось у 2019 році **від 96,1 до 111,5 відс.**, у 2020 році **від 98 до 103,5 відсотка**. Аналогічно при плануванні видатків на доставку пенсійних виплат не враховувалася стала тенденція до зменшення (виконання залежно від категорії отримувачів коливалось у 2019 році **від 84,6 до 111,8 відс.**, у 2020 році від 84,6 до 115,9 відс.), за винятком видатків на доставку допомоги на поховання, які зростали. В **абсолютних показниках незаплановані видатки** у цілому за напрямом **становили у 2019 році 312,6 млн грн (4,5 відс.), 2020 – 115,3 млн грн (1,4 відс.)**.

Також встановлено помилки при формуванні внутрішньої звітності ПФУ з виконання бюджету, що виникли внаслідок ручного перенесення даних між формами звітності. Зокрема, у звіті № 2-ПФ за 2019 рік Головного управління ПФУ в Київській області **чисельність отримувачів** додаткових пенсій постраждалим, віднесеним до категорій 2–4, на 01.01.2020 **занижено на 51 тис. осіб** (при факті 186350 осіб, у звіті враховано 135350 осіб), що виправлено під час аналізу. Це не вплинуло на суму видатків на виплату таких пенсій за рахунок коштів державного бюджету, але свідчить **про ймовірність певних ризиків** внаслідок недосконалого опрацювання процесів міграцій даних між формами звітності на стадії розробки та/або впровадження в експлуатацію ППВП ЕПС (зі звіту № 2а у ф. № 2–ПФ) і недостатнього досвіду працівників територіальних управлінь ПФУ при використанні ППВП ЕПС для формування звіту за ф. № 2-ПФ.

5.3.2.3.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінсоцполітики і ПФУ:

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

- доповнення переліку видатків, що здійснюються з державного бюджету, встановленого підпунктом «а» пункту 9 частини першої статті 87 Бюджетного кодексу України, видатками на пенсійні виплати постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи (стаття 63 Закону № 796) і щомісячні доплати до пенсії непрацюючим пенсіонерам, вивільненим у зв'язку із закриттям ЧАЕС (пункт «г» частини другої статті 12 Закону № 309);

- визначення джерелом фінансування витрат на виплату щомісячної доплати до пенсії непрацюючим пенсіонерам, вивільненим у зв'язку із закриттям ЧАЕС (пункт «г» частини другої статті 12 Закону № 309), коштів державного бюджету, що спрямовуються Мінсоцполітики і ПФУ за КПКВК 2506080 (з

метою уникнення дублювання видатків державного бюджету за різними бюджетними програмами і головними розпорядниками у частині третій статті 12 Закону № 309);

розглянути питання прийняття осучасненого закону, що врегулює проблеми соціального захисту постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи та сприятиме уникненню судових позовів;

ПФУ пришвидшити автоматизацію функціональних процесів формування всіх видів звітності з виконання бюджету.

5.3.2.4. Оцінка стану пенсійного забезпечення військовослужбовців рядового, сержантського та старшинського складу строкової служби та членів їхніх сімей, військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, інших осіб

5.3.2.4. Висновок.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців силових структур регулювалося суперечливими нормативно-правовими актами, окремі з яких визнані судами протиправними та нечинними, що за відсутності єдиних підходів до проведення перерахунків та встановлення окремих умов залежно від категорій пенсіонерів розтягнуло в часі виплати перерахованих пенсій, а також їх виплату у повному обсязі.

Як наслідок, за рішеннями судів стягнуто з рахунків органів ПФУ в 2018 році 154,1 млн грн, у 2019 – 51,5 млн грн, у 2020 році – 51,7 млн грн і набрали законної сили рішення суду на суму 580 млн гривень. Повна потреба у коштах державного бюджету для реалізації прав і гарантій військовослужбовців за 2019–2021 роки становить 63,3 млрд грн, що за існуючого стану та фінансових можливостей держави є нереальним до виконання. Відстрочення внесення на півтора року до РЗО персоніфікованих відомостей про періоди служби, грошове забезпечення та сплату страхових внесків військовослужбовцями за період з 01.07.2000 по 31.12.2016 не дає можливість визначити реального розміру пенсійної виплати, яка сплачується за рахунок власних коштів ПФУ, і зумовило віднесення таких видатків до невластивих.

5.3.2.4.1. Законодавча база.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців строкової служби та силових структур врегульовано Законом № 2262, Порядками № 393, 45, постановами № 103, 674, 704, 804, 988, 1088 і Порядком подання відсутніх даних до РЗО. Як слідує зі змісту підпункта «а» пункту 9 частини першої статті 87 Бюджетного кодексу України, виплата пенсій **військовослужбовцям строкової служби та виплати пенсій військовослужбовцям силових структур** здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

Згідно зі статтею 7 Закону № 2262 різниця між розміром пенсії, на який особа має право відповідно до Закону № 2262, і розміром пенсії із солідарної системи відповідно до Закону № 1058, фінансується за рахунок коштів

державного бюджету. Розмір пенсії, на яку зазначені військові пенсіонери мають право із солідарної системи відповідно до Закону № 1058 і який сплачується за власні кошти ПФУ, визначає Порядок № 1168.

Порядок зарахування періодів служби до страхового стажу військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), особам начальницького і рядового складу за період з 01.01.2004 по 31.12.2006 і Порядок подання відсутніх даних до РЗО, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 770.

5.3.2.4.2. Виявлений стан справ.

Аналіз засвідчив за **останні три роки стійку тенденцію до зменшення чисельності військовослужбовців строкової служби** (з 69 056 осіб станом на 01.01.2018 до 54 438 осіб станом на 01.01.2021, або **на 21,2 відс.**), при цьому чисельність військовослужбовців силових структур зменшилася **лише на 0,7 відс.** (555 048 і 551 382 особи за відповідні періоди).

Обсяги коштів, використаних на виплату пенсій:

- військовослужбовцям строкової служби за рахунок державного бюджету за 2018–2020 роки, збільшилися на **8,5 відс.** і у **2019 році** становили **3 226,6 млн грн, у 2020 році – 3 330,1 млн грн** (або **91,6 і 96,8 відс. плану**);

- військовослужбовцям силових структур – на **21,1 відс. (33 991 млн грн, у т. ч. за рахунок коштів державного бюджету 28 183,8 млн грн (або 101,8 відс. плану), власних коштів ПФУ 5 807,2 млн грн (або 105,8 відс. відповідно) і 40 193,5 млн грн, у т. ч. 33 722 млн грн (або 101,6 відс.), 6 471,5 млн грн (або 100,8 відс.).** **Основна причина перевиконання планових показників – збільшення чисельності осіб, які отримували певні види виплат, та / або середнього розміру більшості виплат порівняно з плановими показниками та прорахунки при плануванні видатків за власні кошти ПФУ у 2019 році.**

Зазначене спричинено **застосуванням у 2019–2020 роках різних підходів до планування чисельності одержувачів пенсійних виплат залежно від виду виплати та часу призначення, що ускладнило перевірку обґрунтованості розрахунків.** Видатки на доставку пенсійних виплат були завищеними і становили у 2019 році лише 57,9 відс. планового показника, у 2020 – 54,6 відс. відповідно.

У 2019 році **неврахування сталої тенденції до збільшення чисельності військових пенсіонерів силових структур, які мають право на отримання пенсій за Законом № 1058, призвело до її заниження, за розрахунками, щонайменше на 12 086 осіб, а видатків на цю мету за рахунок власних коштів ПФУ за розрахунками – щонайменше на 222,7 млн гривень.**

Середній розмір пенсійних виплат військовослужбовців строкової служби за три роки збільшився на 56,8 відс. (до 6 522,49 грн) і в 1,8 раза перевищував середній розмір призначених пенсій за віком у солідарній системі (3 529,92 грн); військовослужбовців силових структур – майже вдвічі (до 5 583,21 грн) і в 1,6 раза відповідно.

При цьому, **незважаючи на перерахунок**, проведений у **2018–2020 роках** відповідно до постанов № 103, 804 і 1088, залишаються диспропорції між розмірами новопризначеної пенсії військовослужбовцям **силових структур за вислугу років** та її середнім розміром (у 2020 році розмір новопризначених пенсій майже вдвічі перевищував середній (**10 727,93 проти 5 619,56 грн**)). **Виплату підвищеної пенсії після перерахунку розтягнуто в часі**, а також встановлено **неоднаковий підхід залежно від категорій військових пенсіонерів** для отримання таких виплат та їх розмірів.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців силових структур та проведення їм перерахунків пенсій здійснювалося в умовах **недосконалої нормативно-правової бази**, в окремих випадках з недотриманням норм Закону № 2262, **зволіканням з прийняттям окремих нормативно-правових актів і виокремленням окремих пільгових категорій**:

✓ **покладені Законом № 2148 на Кабінет Міністрів України функції встановлення порядку наповнення РЗО** відсутніми відомостями про грошове забезпечення та сплату страхових внесків військовослужбовців і зарахування періодів служби до страхового стажу військовослужбовцям, які звернулися за призначенням пенсії за Законом № 1058 (крім військовослужбовців строкової військової служби) **виконані через майже два роки з дати внесення відповідних змін до Закону № 1058**;

✓ **внаслідок невнесення до РЗО** персоніфікованих відомостей про періоди служби, грошове забезпечення та сплату страхових внесків військовослужбовцями з 01.07.2000 по 31.12.2016 **згідно з Порядком надання відсутніх даних до РЗО, норми Порядку № 1168 на сьогодні не реалізуються**, що унеможливлює визначення ПФУ розміру пенсії, на яку військові пенсіонери мають право за Законом № 1058. Як наслідок, **частка пенсійної виплати пенсіонерам з числа військовослужбовців силових структур за рахунок власних доходів ПФУ сплачується в розмірі мінімальної пенсії**.

Згідно з умовами Порядку подання відсутніх даних до РЗО внесення таких відомостей **розтягнуто в часі з 01.12.2019 до 11.10.2022**. У результаті станом на **30.03.2021** заповнення РЗО навіть **не розпочато**, оскільки Порядок надання ДПС ПФУ інформації з державного реєстру фізичних осіб - платників податків про суму виплаченого доходу, необхідну для призначення пенсії військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), особам начальницького і рядового складу, **затверджено 08.04.2021** (його погодження з заінтересованими органами тривало з **06.12.2019**). Це свідчить про **високі ризики порушення термінів наповнення РЗО і відстрочує належне розмежування джерел виплати пенсій військовослужбовцям силових структур згідно з законодавством**;

✓ **перерахунок пенсій військовослужбовцям органів внутрішніх справ розпочато через два роки після настання такого права**, оскільки згідно з частиною четвертою статті 63 Закону № 2262 у ред. до 06.12.2016 усі призначені за цим Законом пенсії підлягають перерахунку у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення у розмірах, встановлених

законодавством. Розміри видів грошового забезпечення цій категорії пенсіонерів визначені постановою № 988 (чинна з 02.12.2015).

Із **внесенням** Законом України **від 06.12.2016 № 1774** (набрав чинності з 01.01.2017) змін до частини четвертої статті 63 Закону № 2262 виникла невідповідність **її норм** нормам частини вісімнадцятої статті 43 цього Закону, оскільки вони встановлюють **різні підходи до порядку перерахунку пенсій** у разі зміни розміру складових грошового забезпечення військовослужбовців.

Так, згідно з частиною вісімнадцятою статті 43 Закону № 2262, у разі якщо відбулася зміна розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення та/або були введені нові щомісячні додаткові види грошового забезпечення та премії у розмірах, встановлених законодавством, пенсія призначається з урахуванням таких змін та/або нововведень, **призначена пенсія підлягає невідкладному перерахунку**. Водночас відповідно до частини четвертої статті 63 Закону № 2262 (зі змінами) усі призначені пенсії підлягають перерахунку **на умовах, у порядку та розмірах, передбачених Кабінетом Міністрів України (постанова № 103, якою продубльовано норми Закону № 2262)**.

Частиною третьою статті 63 Закону № 2262 встановлені **окремі умови перерахунку пенсій військовослужбовцям органів внутрішніх справ (міліції) та поліцейським**, які, на відміну від решти військових пенсіонерів, **враховують всі види грошового забезпечення**, включаючи додаткові (надбавки, доплати, підвищення, премії). Це не узгоджується з абзацом другим преамбули Закону № 2262, згідно з яким цей Закон спрямований на встановлення **єдності умов та норм пенсійного забезпечення військовослужбовців**.

Як наслідок постановою № 103 **знижено розмір бази**, з якого проводиться перерахунок пенсій **решті військових пенсіонерів (обмежена трьома складовими оновленого грошового забезпечення без врахування додаткових його видів)** і встановлено **різні умови, терміни та розміри виплати підвищень залежно від категорій військових пенсіонерів**.

У 2018 році проведено виплату у повному обсязі підвищених розмірів пенсій **пенсіонерам органів внутрішніх справ і поліцейським** за результатами проведеного перерахунку відповідно до **постанови № 103 (91,7 відс. таким пенсіонерам підвищено пенсії у середньому на 1 820 грн)**. Крім того, з 2019 року їм розпочато виплату доплати до пенсій за 2016–2017 роки як **різницю між місячним розміром підвищеної пенсії та місячним розміром отриманої пенсії** (у 2019 році виплачено у середньому 910 грн, або **50 відс. розміру підвищення**, у 2020 – **1 820 грн**, або 100 відс. і до забезпечення повної виплати розрахованої суми, на 01.01.2021 невикрачений розмір доплати становив **50 відс. розміру підвищення**). **Отже, за результатами завершення виплати доплат за 2016–2017 роки реальний розмір пенсійної виплати пенсіонерам органів внутрішніх справ і поліцейським, починаючи з 2021 року, знизився, що може призвести до зростання соціальної напруги серед цієї категорії осіб**.

Іншим категоріям військових пенсіонерів (**78,6 відс.**) пенсію підвищено у 2018 році у середньому на 2800 грн, але **виплату підвищення у цьому ж році проведено лише у розмірі 50 відс. (або 1400 грн), у 2019 – 75 відс. (2 100 грн) і**

лише з **01.01.2020 у повному обсязі – 2 800 гривень**. При цьому виплата різниці між розміром перерахованої пенсії та розміром фактично отриманої за 2018–2019 роки пенсії цим категоріям пенсіонерів, на відміну від військовослужбовців органів внутрішніх справ та поліцейських, **законодавством взагалі не передбачена**.

Крім того, постановою № 103 внесено зміни, зокрема, до постанови № 704, якими **зафіксовано станом на 01.01.2018 розмір прожиткового мінімуму** для працездатних осіб, що застосовується для **розрахунку розмірів посадових окладів**, окладів за військовими (спеціальними) званнями військовослужбовців. Це сприяло зменшенню видатків з державного бюджету через стримання щорічних темпів зростання розміру грошового забезпечення військовослужбовців та пенсій та, відповідно, обмежило права більшості категорій військових пенсіонерів.

Все зазначене вище призвело до масових звернень військових пенсіонерів до судів, за результатами рішень яких більшість норм постанови № 103 і внесених нею змін до Порядків № 45, 393, постанови № 704, що регулювали умови проведення у 2018–2020 роках перерахунків і виплати пенсій військовослужбовцям, **визнані протиправними і нечинними**.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішеннями від 12.12.2018 № 826/3858/18 **визнав протиправними та нечинними пункти 1, 2** постанови № 103, зміни до пункту 5 і додатка 2 до Порядку № 45, від 14.05.2019 № 826/12704/18 – пункт 3 постанови № 103. Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 29.01.2020 № 826/6453/18 постановив визнати протиправним та скасувати пункт 6 постанови № 103, яким внесені зміни до Порядків № 393, 45 і постанови № 704.

Як наслідок, Кабінетом Міністрів України прийнято постанови № 804, 1088, **норми яких дублювали** визначені постановою № 103 **умови** та розміри перерахунку та виплати пенсій військовослужбовцям, оскільки в бюджеті ПФУ на 2019, 2020 роки на цю мету було передбачено кошти виключно в обсягах, необхідних для виконання постанови №103, які також **визнані нечинними**.

Окружним адміністративним судом міста Києва рішеннями від 23.01.2020 № 640/19133/19 протиправною та нечинною визнано постанову № 804, від 06.04.2020 № 640/559/20 – підпункт 1 пункту 1 постанови № 1088, від 10.06.2020 № 640/620/20 – частину другу пункту 1 постанови № 1088.

У результаті у 2018–2020 роках кількість позовів до суду, порівняно з 2017 роком, збільшилися **в 5,5 – 9,1 рази**, а за рішеннями суду стягнуто з рахунків органів ПФУ у 2018 році **154,1 млн грн**, у 2019 – 51,5 млн грн; у 2020 – **51,7 млн грн**, також у 2020 році набрали законної сили рішення суду на суму **580 млн гривень**. За даними ПФУ, потреба у коштах державного бюджету для забезпечення виплат підвищених пенсій військовослужбовцям (виходячи лише з трьох складових грошового забезпечення) в повному обсязі (за винятком військовослужбовців органів внутрішніх справ та поліцейських) з 01.01.2018 становить 12,2 млрд грн; проведення перерахунків із застосуванням відсотка грошового забезпечення, з якого призначена пенсія, – 2,6 млрд гривень. **Повна**

потреба (з урахуванням всіх додаткових видів грошового забезпечення, у т. ч. премій за умови збереження максимального розміру пенсії (70 відс.) грошового забезпечення) становить 37,6 млрд грн (за 2019–2020 роки) і 21,7 млрд грн на 2021 рік; а за умови застосування для перерахунку відсотка грошового забезпечення, який враховувався при призначенні пенсії, – **40,3 і 23 млрд грн** відповідно;

✓ постановою № 674 членам сімей військовослужбовців, які загинули під час безпосередньої участі або забезпеченні проведення АТО / ООС, з **01.08.2020 встановлена адресна** допомога до пенсійної виплати в разі втрати годувальника **в сумі, яка не досягає 7 800 грн**, на двох і більше членів сім'ї – в сумі, якої не вистачає **до 6100 грн на кожного члена сім'ї**. Як результат, **5213 особам** збільшено розмір пенсійної виплати у середньому **на 2 040,38 грн** (від 100 грн до понад 4 100 грн). Змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 № 1026 до постанови № 674 (чинні з 03.11.2020), **її норми поширені і на членів сім'ї осіб**, які, перебуваючи у складі добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету, територіальної цілісності України, загинули (померли) під час участі в АТО/ООС.

5.3.2.4.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінфіну, Мінсоцполітики і ПФУ: підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо усунення протиріч між частиною вісімнадцятою статті 43 і частиною четвертою статті 63 Закону № 2262 щодо упорядкування умов перерахунку пенсій військовослужбовцям;

вивчити питання уніфікації механізму перерахунків пенсій, призначених відповідно до Закону № 2262, незалежно від силових відомств, у яких проходили службу військові пенсіонери;

ПФУ вжити заходів щодо недопущення недоліків і прорахунків при плануванні видатків на пенсійні виплати військовослужбовцям.

5.3.2.5. Оцінка стану пенсійного забезпечення окремих категорій населення, пенсії яким призначені згідно з іншими законодавчими актами

5.3.2.5. Висновок.

Запроваджене з 01.06.2015 скасування норми щодо пенсійного забезпечення осіб, пенсії яким призначаються відповідно до спеціальних законів (державним службовцям, прокурорам, суддям тощо), було розтягнуто в часі з травня 2016 року по жовтень 2017 року з паралельним набуттям чинності законодавчими актами, які визначили новий порядок та умови пенсійного забезпечення таких категорій осіб відповідно до Закону № 1058. За результатами зазначених змін пенсійної системи чисельність одержувачів «спеціальних пенсій» за 4 роки скоротилась в 3,5 раза. Разом з тим, для окремих їх категорій за наявності певних умов збережено право на призначення такої пенсії.

За позитивної тенденції до скорочення чисельності окремих категорій одержувачів спеціальних пенсій та частки коштів державного бюджету в загальній структурі пенсійної виплати протягом 2018–2019 років, видатки на цю мету і навантаження на державний бюджет продовжували зростати, передусім за рахунок видатків на виплату довічного грошового утримання судді у відставці, на розмір якого не поширюється жодне обмеження.

Так, у 2020 році при середньому розмірі пенсії за віком у солідарній системі в 3 529,9 грн, середній розмір довічного грошового утримання судді у відставці при повному стажі становив 68 143,1 грн, пенсії за вислугу років працівника прокуратури – 16 200,1 грн, пенсії державного службовця – 5 464,2 гривень.

5.3.2.5.1. Законодавча база.

Відповідно до пункту 5 Прикінцевих положень Закону № 213²⁰⁰ (в ред. до 18.06.2020) у разі неприйняття до 01.06.2015 закону щодо призначення всіх пенсій, у т. ч. спеціальних, на загальних підставах, з 01.06.2015 скасовуються норми пенсійного забезпечення осіб, яким призначаються пенсії відповідно до ряду інших законодавчих актів.

Різниця між розміром пенсії, на яку має право особа відповідно до спеціальних законодавчих актів, і розміром пенсії за Законом № 1058 фінансується за рахунок коштів державного бюджету (пункт 13 Прикінцевих положень Закону № 1058). Виплата щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці здійснюється за кошти державного бюджету в повному обсязі (частина п'ята статті 142 Закону № 1402).

Відповідно до пункту 4⁷ Прикінцевих положень Закону № 1058 з 01.10.2017 запроваджено автоматичне (без звернення особи) за матеріалами пенсійних справ переведення пенсій / довічного грошового утримання, призначених відповідно до інших законодавчих актів, на пенсію за нормами Закону № 1058, якщо розмір їх виплат з урахуванням перерахунку, розрахований за нормами Закону № 1058, більший за розмір призначених відповідно до інших законодавчих актів. Особи, пенсію яких переведено на пенсію на умовах Закону № 1058, у будь-який час можуть звернутися до органів ПФУ для переведення на пенсію / щомісячне довічне грошове утримання за нормами спеціальних законів, із встановленням розміру пенсії, отримуваним до такого переведення, з 1 числа місяця, що настає за місяцем, у якому надійшла заява. В іншому випадку розмір пенсій, призначених відповідно до інших законодавчих актів, не переглядається та не індексується (пункт 13 Прикінцевих положень Закону № 1058).

²⁰⁰ Згідно з рішенням Конституційного Суду України № 5-р (II) / 2020 від 18.06.2020 положення пункту 5 Прикінцевих положень Закону № 213 визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним).

Пунктами 10, 12 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 889 передбачено право державних службовців на призначення пенсії відповідно до статті 37 Закону № 3723.

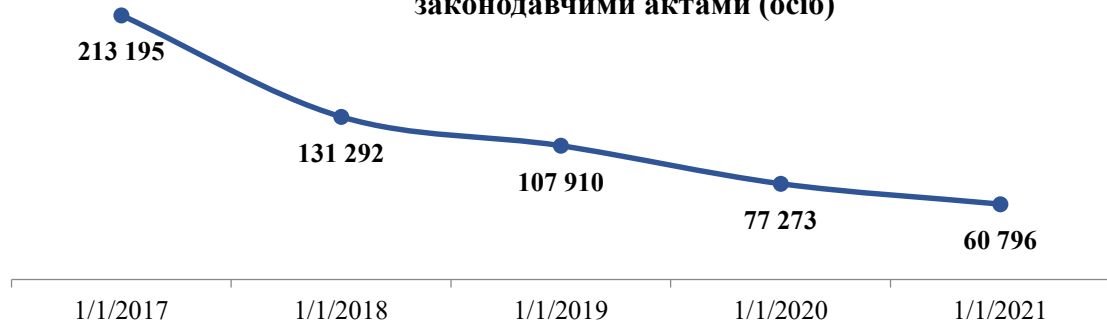
5.3.2.5.2. Виявлений стан справ.

Незважаючи на декларування запровадження єдиних правил призначення пенсій, фактично цей процес не завершено, на що неодноразово звертала увагу Рахункова палата.

Аналіз засвідчив, що фактично **єдиного закону про призначення всіх пенсій**, у тому числі спеціальних, **на загальних підставах прийнято не було**, а **перехід** на загальні умови за Законом № 1058 **розтягнуто в часі з травня 2016 року по жовтень 2017 року**. Так, на умовах Закону № 1058 з 01.05.2016 здійснюється пенсійне забезпечення державних службовців, колишніх членів Кабінету Міністрів України (Закон № 889 та внесені ним зміни до інших законодавчих актів), з 01.10.2017 – народних депутатів, посадових осіб місцевого самоврядування, працівників дипломатичної служби, працівників засобів масової інформації (Закон № 2148). Питання соціального захисту службовців НБУ визначаються Правлінням НБУ з урахуванням законодавства про працю.

Як наслідок, **за чотири роки чисельність** пенсіонерів, які отримують спеціальні пенсії, **скоротилась у 3,5 раза і становила 60796 осіб**, з них 62,1 відс. станом на 01.01.2021 – особи, яким призначена пенсія державного службовця, що проілюстровано в діаграмі 40.

Діаграма 40. Динаміка чисельності пенсіонерів на обліку в органах ПФУ, пенсія яким призначена за іншими законодавчими актами (осіб)

Аналіз засвідчив, що **середній розмір спеціальних пенсій** окремих категорій пенсіонерів станом на 01.01.2021 **перевищував середній розмір пенсій за віком у солідарній системі** (3529,9 грн), зокрема, у **4,5 раза** (середній розмір за Законом України «Про Кабінет Міністрів України» – 15 935,9 грн), у **4,8 раза** («Про статус народного депутата України» – 16 971,7 грн) і **19,3 раза** (довічне грошове утримання суддів у відставці при повному стажі – 68143,1 гривні).

Незважаючи на запровадження рівних умов пенсійного забезпечення, збережено окремі особливості для окремих категорій осіб:

- державним службовцям, які на день набрання чинності Законом № 889 (01.05.2016) обіймали посади державної служби та мають не менш як 10 років стажу на посадах, віднесених до відповідних категорій посад державних

службовців, визначених статтею 25 Закону № 3723 та актами Кабінету Міністрів України, а також ті, які мали не менш як 20 років стажу на відповідних посадах незалежно від факту роботи на державній службі станом на 01.05.2016;

- суддям у відставці нарахування та призначення довічного грошового утримання відповідно до Закону № 1402;

- працівникам прокуратури – пенсій за вислугу років незалежно від віку за наявності на день звернення визначеної Законом № 1697 вислуги років (понад 20 років, у т. ч. стажу роботи на посадах прокурорів не менше 10 років).

У 2020 році згідно з зазначеними вище актами 885 пенсіонерам призначено пенсії із середнім розміром за Законом України «Про державну службу» **9 043,4 грн**, «Про прокуратуру» – **13 734,5 грн**, довічного грошового утримання суддів у відставці при повному стажі – **81 324,6 гривень**.

Зважаючи на певні особливості пенсійного забезпечення, на ці категорії пенсіонерів **поширюються і додаткові обмеження**, зокрема:

- з 01.10.2017 Законом № 2148 **працюючим пенсіонерам**, які займають посади державної служби, визначені Законом № 889, а також працюють на посадах та на умовах, передбачених Законами № 1697 та 1402, **поновлено** із певними умовами **виплату пенсій**, в разі їх призначення до **01.10.2011** – у **повному обсязі незалежно** від поточної посади, **після** зазначеної дати – у розмірі відповідно до **Закону № 1058** (пункт 13¹ Прикінцевих положень Закону № 1058), у разі роботи на **інших** посадах – у **повному обсязі незалежно від дати призначення**;

- на працюючих пенсіонерів не поширюється дія частини другої статті 42 Закону № 1058 щодо перерахунку пенсії з врахуванням набутого стажу, що могло б вплинути на її розмір та доцільність переходу на пенсійне забезпечення за Законом № 1058. Водночас **такий перерахунок можливий лише за зверненням пенсіонера** у разі його переходу на пенсію на загальних підставах, **що не дозволяє автоматично** отримати збільшений розмір пенсійної виплати;

- розмір пенсій, призначених відповідно до інших законодавчих актів, зокрема державних службовців, не переглядається та не індексується. Єдина можливість збільшити розмір пенсійної виплати – перехід на пенсію за Законом № 1058 (автоматично при наближенні розміру пенсії до пенсії за віком), що не враховує сплачених страхових внесків до ПФУ в підвищеному розмірі, а розмір підвищень у солідарній системі не є суттєвим через низький розмір оплати праці колишніх державних службовців по відношенню до сучасних;

- з 01.01.2018 Законом № 2148 **максимальний розмір пенсії**, призначеної на умовах Законів № 889, 1697, 2790 і 848 з врахуванням всіх надбавок та доплат, **зафіксований з січня 2016 року на рівні 10740 грн**, поставлено у залежність від прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, і не може перевищувати його десятикратного розміру.

Разом з тим існують окремі категорії пенсіонерів, на яких не поширюються встановлені обмеження, зокрема:

- згідно зі статтею 142 Закону № 1402 **передбачено**, на відміну від решти пенсійних виплат, **у разі зміни розміру складових суддівської винагороди** діючого судді **перерахунок** довічного грошового утримання судді, а його розмір **є необмеженим**. Будь-які спроби вплинути на такий стан справ призводили до прийняття Конституційним Судом України відповідних рішень, а саме: від 04.12.2018 № 11-р / 2018 суддям у відставці, які **не проходили кваліфікаційного оцінювання**, перерахунок щомісячного грошового утримання за Законом № 2453 здійснюється, виходячи з посадового окладу, визначеного **у розмірі 15, а не 10** прожиткових мінімумів²⁰¹ для працездатних осіб; від 18.02.2020 № 2-р / 2020 суддям у відставці, які **не проходили кваліфікаційного оцінювання** під час перебування на посаді судді / конкурсу та (або) **не пропрацювали** на посаді судді три роки після його проходження, **надано право на перерахунок за Законом № 1402**; суддям Верховного Суду України надано право на перерахунок з урахуванням базового розміру посадового окладу судді, який **становить 75 прожиткових мінімумів**;

- **неунормування Кабінетом Міністрів України** на виконання частини двадцятої статті 86 Закону № 1697 **умов і порядку перерахунку** призначених пенсій працівникам прокуратури **зумовило масові звернення** останніх до судів за перерахунком, що здебільшого задовольняються і є за їх обсягами додатковим тягарем як для бюджету ПФУ, так і державного бюджету. При цьому рішенням Конституційного Суду України від 13.12.2019 № 7-р (II)/2019 положення частини двадцятої статті 86 Закону № 1697 щодо визначення Кабінетом Міністрів України умов та порядку перерахунку призначених працівникам прокуратури пенсій визнано таким, що не відповідає Конституції України;

- **обмеження пенсії максимальним розміром не поширюється на осіб**, пенсія яким призначена до набрання чинності Законом № 3668 (01.10.2011), а також згідно з рішенням Конституційного Суду України від 08.06.2016 № 4-рп/2016 на суддів у відставці щодо розмірів їх довічного грошового утримання.

Як наслідок, збільшенням, зокрема, обсягів виплат довічного грошового утримання суддям у відставці протягом 2018–2019 років зумовлено і зростання загальних видатків на виплату та доставку пенсій і допомоги особам, пенсія яким призначена згідно з іншими законодавчими актами. Так, **у 2019 році на виплату і доставку** пенсій та допомоги особам, пенсія яким призначена згідно з іншими законодавчими актами,²⁰² **використано 7 120,1 млн грн** (2 992,1 млн грн за рахунок власних надходжень, 4 128 млн грн – коштів державного бюджету), або **90,9 відс. планового обсягу**, у **2020 році – 7 046,7 млн грн** (2 539,8 і 4 506,9 млн грн), або **103,7 відс. затвердженого обсягу**. При цьому **відсутність**

²⁰¹ Відповідно до пункту 3 розділу II Закону № 1774 мінімальна заробітна плата після набрання чинності цим Законом не застосовується як розрахункова величина для визначення посадових окладів та заробітної плати працівників та інших виплат. До внесення відповідних змін до законів України розрахунковою величиною є розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановлений на 1 січня календарного року, починаючи з 01.01.2017.

²⁰² Без наукових і науково-педагогічних працівників.

єдиних підходів до застосування показників чисельності пенсіонерів і середнього розміру пенсійної виплати **негативно вплинула на розрахунок ПФУ планових обсягів видатків** на виплату пенсій та допомоги згідно з іншими законодавчими актами.

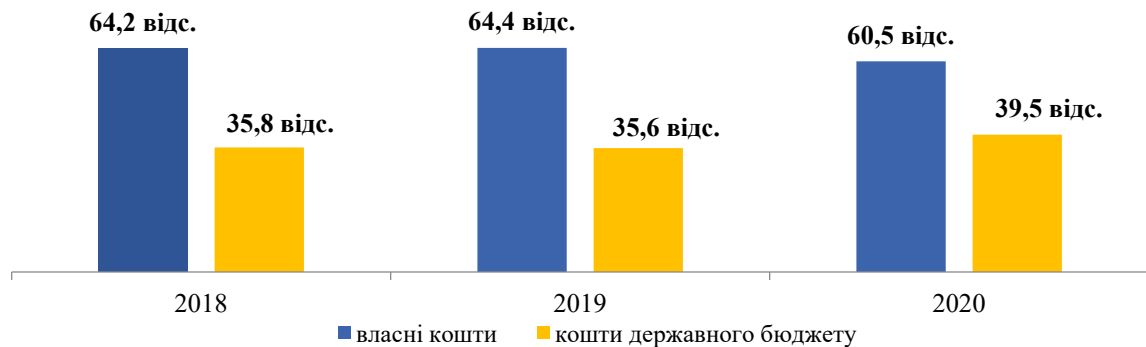
Так, на 2019 рік динаміка (середній показник) **приросту одержувачів пенсій**, призначених згідно з іншими законодавчими актами (зокрема, за Законами України «Про державну службу», «Про Національний банк України», «Про дипломатичну службу»), **враховувалась за попередні сім кварталів**, на 2020 рік – **за шість кварталів і коригувалась під граничний обсяг** видатків. При плануванні середньої чисельності отримувачів допомоги на поховання показники 2019 року формувались з урахуванням динаміки за 2017 рік, а 2020 року – за 9 попередніх кварталів (з III кварталу 2017 року по III квартал 2019 року).

У результаті у **2019 році відхилення фактичної середньої чисельності одержувачів пенсійних виплат від запланованої досягало 4 982 осіб** (за Законами України «Про державну службу», «Про Національний банк України», «Про дипломатичну службу»).

Водночас за іншими напрямками **планові показники видатків за рахунок власних надходжень** навпаки були **перевиконані на 17,7 відс.** (Закон України «Про Кабінет Міністрів України»), **на 19,5 відс.** («Про статус народного депутата»), **на 22,8 відс.** («Про прокуратуру») та **у 2,3 рази** («Про судоустрій і статус суддів»). При цьому фактична середня чисельність одержувачів була менше планової, що свідчить про зниження планового **середнього розміру пенсійної виплати. Рівень виконання планових показників** видатків на виплату пенсій та допомоги в розрізі напрямів за **рахунок коштів державного бюджету** в 2019 році **коливався від 74,8 відс.** (Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування») **до 255,3 відс.** («Про судоустрій і статус суддів»). У 2020 році цей показник за **рахунок власних надходжень** коливався **від 88,9 відс.** (Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування») **до 218 відс.** («Про судоустрій та статус суддів»), за **рахунок коштів державного бюджету** – від **71,4 відс.** (Митний кодекс України) до **113 відс.** (Закон України «Про прокуратуру»).

Динаміку обсягів пенсійних виплат, призначених згідно з іншими законодавчими актами, за джерелами фінансування за 2018–2020 роки наведено в діаграмі 41.

Діаграма 41. Динаміка обсягів пенсійних виплат, призначених згідно з іншими законодавчими актами, за джерелами фінансування за 2018–2020 роки

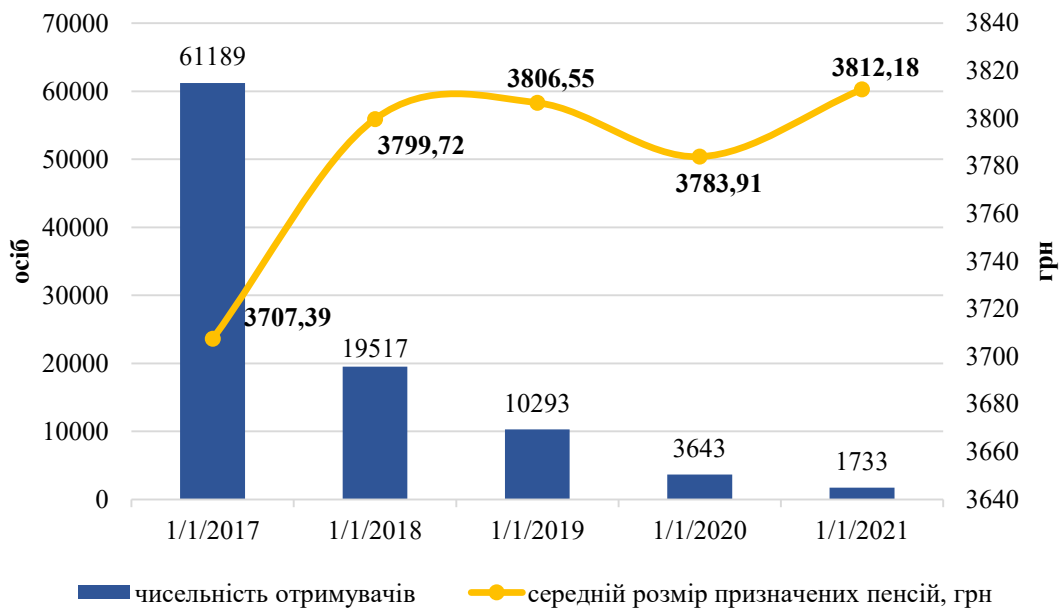

Як видно з даних, наведених в діаграмі 40, упродовж 2018–2019 років простежувалася тенденція до зменшення навантаження на державний бюджет внаслідок переведення осіб, пенсія яких обчислювалась відповідно до спеціальних законів, на пенсію за Законом № 1058, але у **2020 році частка коштів державного бюджету знову зросла на понад 4 відс.**, порівняно з 2019 роком, що зумовлено передусім перерахунками пенсійних виплат згідно з судовими рішеннями і зростанням розміру довічного грошового утримання суддів у відставці.

Аналіз засвідчив, що існувала ще одна категорія громадян, пенсії якій призначалися за спеціальним законом (Закон № 848) – наукові (науково-педагогічні) працівники, але у зв'язку зі змінами, внесеними Законом № 2148 до цього Закону, з 11.10.2017 пенсії їм призначаються відповідно до Закону № 1058 із окремими обмеженнями. Зокрема, пенсії, призначені відповідно до Закону № 848, з 01.10.2017 **не підлягали перерахунку із застосуванням середнього показника середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, за 2014–2016 роки (3764,4 грн) та величини оцінки одного року страхового стажу в розмірі 1 відс., але передбачали, як і для спецпенсій автоматичне (без звернення) переведення на пенсію за Законом № 1058** за матеріалами пенсійних справ, у разі якщо після такого перерахунку розмір пенсії науковців був більший за наявний.

Як наслідок, чисельність пенсіонерів-науковців за останні чотири роки зменшилася з **61,2 до 1,7 тис. осіб**, із їх загальної кількості найбільшу частку становили особи, які отримують **пенсію за віком, – 93,5 відс.** станом на 01.01.2018 і **91,3 відс.** – на 01.01.2021. Водночас значно змінилася структура осіб, які отримували **пенсію по інвалідності та по втраті годувальника**. Так, пенсію по інвалідності станом на 01.01.2018 отримували **2,8 відс.**, а на 01.01.2021 – **6,9 відс.**, а пенсію по втраті годувальника – **3,7 і 1,8 відс.** відповідно. **За рахунок введених обмежень середній розмір пенсій науковців за три роки майже не змінився, а його зміна була спричинена природними чинниками.** Так, за 2018 рік він збільшився на 0,2 відс., за 2019 рік зменшився на 0,6 відс., за 2020 рік збільшився на 0,7 відсотка. Динаміку чисельності наукових пенсіонерів та середніх розмірів призначених їм пенсій наведено в діаграмі 42.

Діаграма 42. Динаміка чисельності наукових пенсіонерів та середніх розмірів призначених їм пенсій за 2016–2020 роки

Разом з тим середній розмір пенсій науковцям **станом на 01.01.2020** дещо **перевищував** середній розмір пенсій за віком у солідарній системі на **23,5 відс.** (3783,9 проти 3064,77 грн), **станом на 01.01.2021** – на **7,8 відс.** (3812,2 і 3538,97 грн), і різниця у розмірах помітно зменшується.

У результаті прослідковується **стійка тенденція до зменшення видатків на цю мету**, обсяги яких у 2019 році за рахунок власних надходжень становили **287,3 млн грн** (з урахуванням витрат на поховання та доставку) або 79 відс. затвердженого обсягу, і коштів держбюджету на виплату різниці – **30,3 млн грн** (або 96,5 відс.); у 2020 році – за рахунок власних надходжень **116,6 млн грн** (73,5 відс.), коштів держбюджету – **14 млн грн** (93,4 відс.), що **більш ніж вдвічі менше**, ніж у 2019 році. За рахунок власних надходжень ПФУ видатки на виплату пенсій науковцям у 2019 році покривалися **на 90,5 відс.**, у 2020 році – на 89,2 відс., решта – кошти державного бюджету, **частка яких зростає**. При цьому показники чисельності одержувачів, застосовані для розрахунку бюджетних запитів за КПКВК 2506080 і проєктів бюджету ПФУ на 2019, 2020 роки, **були дещо занижені**, а середній розмір виплат **як занижений, так і завищений**. Законом № 848 і Порядком фінансування різниці не визначено джерел покриття витрат на виплату допомоги на поховання та на доставку пенсій науковців. Як наслідок, фактично джерело фінансування цих видатків залежало від структури пенсійної виплати.

5.3.2.5.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінсоцполітики і ПФУ вивчити питання уніфікації підходів до пенсійного забезпечення всіх категорій населення з урахуванням сплачених внесків, страхового стажу та переліку пільг за виконання особливої роботи; розглянути питання осучаснення пенсій державним службовцям.

5.3.2.6. Оцінка стану погашення заборгованості, що утворилася внаслідок нарахування (перерахунку) пенсійних виплат на виконання судових рішень

5.3.2.6. Висновок.

За три роки на погашення заборгованості, що утворилася внаслідок нарахування (перерахунку) пенсійних виплат на виконання судових рішень, з державного бюджету виділено 350 млн грн, з яких через затримки із затвердженням та набранням чинності відповідними нормативними актами використано 305,9 млн грн, при потребі лише на 2020 рік 1440,9 млн гривень.

Недосконале нормативне врегулювання вирішення цього питання (Порядок № 649 рішенням Окружного адміністративного суду м. Києва від 12.11.2019 визнано протиправним і нечинним, яке рішенням Шостого апеляційного адміністративного суду від 22.07.2020 підтверджено), неухвалення рішення про запровадження окремої бюджетної програми за видатками та фактичне приховування Урядом реальних обсягів заборгованості за рішеннями судів не вирішують проблеми, а навпаки загострюють це питання.

5.3.2.6.1. Законодавча база.

Механізм погашення заборгованості, що утворилася внаслідок нарахування (перерахунку) пенсійних виплат на виконання судових рішень, за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті ПФУ на цю мету, затверджений Порядком № 649.

Орган ПФУ, визначений судом боржником у виконанні судового рішення, веде облік рішень у реєстрі рішень, виконання яких здійснюється за окремою бюджетною програмою, відповідно до порядку, встановленого ПФУ.

Для перевірки обґрунтованості розрахованої боржником суми, що підлягає виплаті, у ПФУ відповідно до наказу від 29.08.2018 № 148 затверджено персональний склад комісії, яка може надати рішення про наявність підстав для виплати сум, або про їх відсутність, з наданням причин такого рішення та строку усунення недоліків боржником.

5.3.2.6.2. Виявлений стан справ.

Як засвідчив аналіз, задоволення судами масових звернень до суду через недосконалість пенсійного законодавства окремих категорій пенсіонерів, зокрема колишніх прокурорів, військових, чорнобильців тощо, **потребувало вишукування коштів** на виконання рішень суду, **обсяги яких постійно зростають**. Внаслідок нормативного неврегулювання цього питання та організаційних недоліків **вжиті заходи були частковими і не забезпечували вирішення проблеми**, а саме:

- змінами, внесеними у серпні 2018 року до бюджету ПФУ на 2018 рік, у структурі видатків за рахунок коштів державного бюджету було **передбачено 50 млн грн** на погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду.

Порядок ведення обліку рішень суду у Реєстрі рішень, виконання яких здійснюється за окремою бюджетною програмою, затверджений постановою правління ПФУ від 26.09.2018 № 20-1, набрав чинності в листопаді, а перше засідання комісії проведено в грудні. Як наслідок, у 2018 році використано лише 5,9 млн грн, або 11,8 відс. передбачених сум;

- затверджений Кабінетом Міністрів України Порядок № 649 рішенням Окружного адміністративного суду м. Києва від 12.11.2019 визнано протиправним і скасовано, яке рішенням Шостого апеляційного адміністративного суду від 22.07.2020 підтверджено. Інші нормативні акти чи зміни до Порядку № 649 не прийнято;

- незважаючи на недостатність затверджених і використаних обсягів у 2018 році, **на 2019, 2020 роки у бюджеті ПФУ на погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішенням суду за рахунок коштів державного бюджету, передбачених у складі зведеної бюджетної програми за КПКВК 2506080, затверджені незначні обсяги видатків у сумі 100 і 200 млн грн відповідно, які використані в повному обсязі;**

- звернення ПФУ до Мінфіну щодо запровадження у 2020 році на виконання норм Порядку № 649 **нової бюджетної програми «Погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішенням суду» при затвердженні Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» не враховані.** Водночас, за даними ПФУ, лише у **2020 році** нараховано пенсійних виплат на виконання судових рішень, що набрали законної сили, у т. ч. після апеляційного оскарження, на загальну суму **1440,9 млн гривень.**

5.3.2.6.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінфіну, Мінсоцполітики, ПФУ

підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт нового Порядку погашення заборгованості, що утворилася внаслідок нарахування (перерахунку) пенсійних виплат на виконання судових рішень;

Мінфіну і Мінсоцполітики розглянути питання про запровадження окремої бюджетної програми «Погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішенням суду».

5.3.2.7. Оцінка стану виплати надбавок, доплат та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами

5.3.2.7. Висновок.

Невпорядкована і розгалужена система із понад двох десятків надбавок, доплат та підвищень до пенсій передбачена численною кількістю нормативно-правових актів. Встановлення їх розмірів за різними принципами / методами (у фіксованому розмірі, залежно від розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність тощо) та розмірами, які в окремих випадках набули декларативного характеру, не сприяє підвищенню рівня соціальної підтримки населення, перевантажує

систему пенсійного страхування і перетворює її в залежний додаток системи соціального захисту і соціального забезпечення, функції якої виконують відповідні державні органи. Крім того, за відсутності єдиної інформаційної бази соціальної сфери існують ризики виплати однакових видів допомог із різних джерел різними органами.

5.3.2.7.1. Законодавча база.

За рахунок видатків, передбачених за бюджетною програмою за КПКВК 2506080, здійснюється фінансування, зокрема, на виплату та доставку пенсії за особливі заслуги перед Україною (Закон № 1767); підвищення до пенсій (Закон № 3551); надбавки (Закон № 239/95); підвищення особам, які зазнали політичних репресій і згодом були реабілітовані, членам їх сімей, яких було примусово переселено (Закон № 1788); підвищення до пенсії (Закон № 2195); одноразової грошової допомоги працівникам бюджетної сфери (п. 7¹ Прикінцевих положень Закону № 1058); державної соціальної допомоги на догляд (Закон № 1727); щомісячної державної адресної допомоги (постанови № 656, 265); підвищення до пенсії особам, яким виповнилося 100 і більше років (постанова № 908); доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною (постанова № 1309); доплати сім'ям героїв Небесної Сотні (постанова № 76); одноразової доплати до пенсії (постанова № 124); доплати до пенсії особам, які мають повний страховий стаж та отримують пенсію менше 2000 грн (постанова № 543), менше 2100 грн – (постанова № 251).

5.3.2.7.2. Виявлений стан справ.

До 2019 року нормативно-правовими актами передбачалося **18 видів надбавок, доплат та підвищень до пенсій**. Упродовж останніх років внесено ряд змін до законодавства з метою забезпечення соціальної підтримки громадян, виходячи з фінансових можливостей держави. У 2019–2020 роках з метою підвищення рівня забезпечення окремим категоріям одержувачів запроваджені **4 нові види доплат та підвищень до пенсій**. Перелік надбавок, доплат та підвищень до пенсій наведено в додатку 10.

Розміри переважної більшості надбавок та підвищень до пенсій визначаються, виходячи із розміру прожиткового мінімуму, що дозволяє збільшувати їх розмір, забезпечувати підтримання його в актуальному стані, але призводить до **постійного збільшення видатків** на їх виплату та навантаження на державний бюджет.

Водночас розміри за сімома виплатами встановлено у **фіксованих сумах** відповідними нормативно-правовими актами і **десятки років не підвищуються**, набули **декларативного характеру** (зокрема, цільова грошова допомога на прожиття особам з інвалідністю внаслідок війни, учасникам бойових дій І групи – 70 грн, II та III груп – 50 грн, учасникам бойових дій – 40 грн (Закон № 1603), підвищення дітям війни – 66,43 грн (Закон № 2195)).

***Довідково.** Визначені постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2014 № 112 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань пенсійного*

забезпечення» фіксовані розміри підвищення дітям війни, членам сімей загиблих військовослужбовців та померлих інвалідів, а також розміри додаткової пенсії чорнобильцям I–4 категорій та компенсації за втрату годувальника тощо замість відсоткових співвідношень до розміру прожиткового мінімуму і на сьогодні не переглянуто.

Як результат, станом на 01.01.2021 **розміри надбавок**, доплат, підвищень коливалися **від 43,52 грн (фіксована сума)** для членів сімей репресованих осіб (постанова № 654) **до 11498,5 грн (650 відс. прожиткового мінімуму)** для осіб з інвалідністю внаслідок війни I групи, із числа учасників бойових дій у період Другої світової війни II і III груп та учасників бойових дій у період Другої світової війни, яким виповнилося 85 років і більше (постанова № 656).

Аналізом встановлено, зокрема:

✓ випадки **несистемного виокремлення і законодавчого виділення окремих категорій осіб без ґрунтовного аналізу вже існуючої державної підтримки**. Наприклад, Законом № 1788 передбачено надбавку до пенсії на догляд за самотніми особами та особами з інвалідністю, які не можуть самотійно себе забезпечувати, розмір якої підвищено постановою № 654 і встановлено в абсолютній сумі (**50 грн**), незмінній **понад 10 років**.

При цьому за вибором особи органи соціального захисту населення згідно із Законом № 1727 проводять **щомісячну компенсаційну виплату** непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за особою з інвалідністю I групи, а також за особою, яка досягла 80-річного віку, в розмірі **4,8 грн** відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.07.1996 № 832, яку **у 2019 році** Кабінетом Міністрів України **скасовано** постановою від 20.03.2019 № 233, а у 2020 році постановою від 29.07.2020 № 663 **відновлено**, але у **підвищеному розмірі** (40 відс. прожиткового мінімуму: з 01.07.2020 – 684,8 грн, з 01.12.2020 – 707,6 грн);

✓ **наявність одного статусу** дає право одній особі **на декілька виплат за різними** нормативно-правовими **актами**. Зокрема, особа з інвалідністю внаслідок війни має право на отримання трьох виплат – підвищення до пенсії (Закон № 3551); цільової грошової допомоги на прожиття, розмір **від 40 до 70 грн** залежно від групи інвалідності, який незмінний з 2004 року (Закон № 1603); щомісячної державної адресної допомоги (постанова № 656).

При цьому **законодавчо не унормовано** виплату цільової грошової допомоги на прожиття особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій (Закон № 1603) **за рахунок коштів державного бюджету**, з огляду на збільшення контингенту одержувачів, і не здійснено перегляду її розмірів, як пропонувала Рахункова палата у 2017 році;

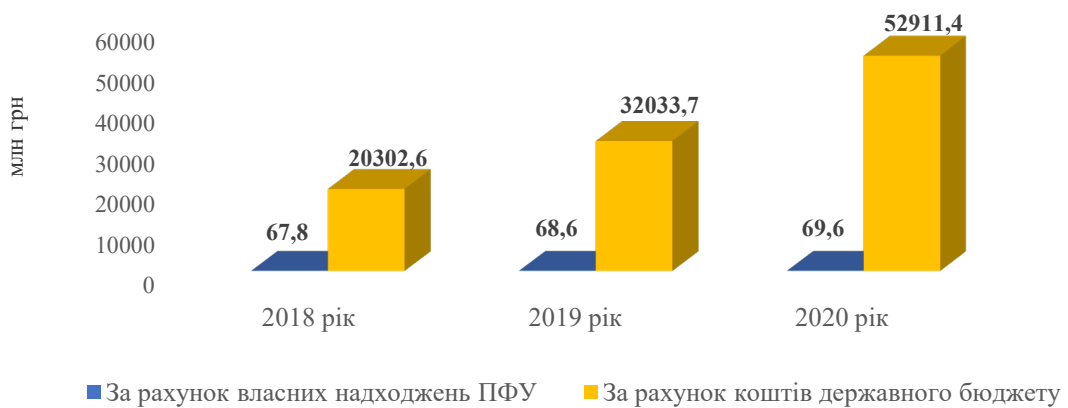
✓ **запровадження, без огляду на обмежені фінансові ресурси державного бюджету та перегляду існуючих**, в 2019, 2020 роках **нових доплат та підвищень до пенсій** для найбільш вразливих та малозабезпечених пенсіонерів. Зокрема, встановлено **одноразову доплату до пенсії** в розмірі 2,4 тис. грн особам, які станом на 01.03.2019 отримували мінімальну пенсію за віком; **доплату до пенсії** у разі якщо розмір пенсійної виплати з урахуванням всіх надбавок, підвищень та доплат не досягав 2000 грн (з 01.07.2019) і 2100 грн (з 01.05.2020); **щомісячну компенсаційну виплату** 80-річним і старшим з 01.04.2020 у розмірі до 500 грн

(якщо розмір пенсійної виплати не досягає розміру середньої заробітної плати (доходу) за 2019 рік) і **доплату до пенсії** особам, якщо розмір пенсійної виплати з урахуванням 500 грн не досягає 2600 грн; **одноразову грошову допомогу у зв'язку з COVID-19** у сумі 1000 грн особам, у яких розмір пенсійної виплати станом на 01.04.2020 не перевищував 5 тис. гривень. При цьому встановлення залежності розміру пенсії від факту досягнення певного віку (65, 80 років тощо), а не від страхового стажу та внеску, знівелювало систему пенсійного страхування в Україні, дало привід стверджувати про його недієвість і необхідність запровадження накопичувальної системи без виправлення недоліків існуючої системи.

Як свідчить міжнародний досвід, з метою додаткового захисту осіб похилого віку цільові доплати до пенсії можуть надаватися на умовах перевірки доходів або при досягненні певного віку, проте ці види виплат не мають відношення до пенсійного страхування і надаються державою через органи соціального захисту населення.

Динаміка видатків ПФУ на виплату надбавок, доплат, підвищень до пенсій за різними джерелами фінансування за 2018–2020 роки наведена на діаграмі 43.

Діаграма 43. Динаміка видатків на виплату надбавок, доплат, підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами, за 2018–2020 роки

Внаслідок, зокрема і безсистемного запровадження Урядом нових доплат та допомог, у 2020 році **видатки** ПФУ на цю мету за рахунок коштів державного бюджету **значно зросли** і становили **52911,4 млн грн**, або на **65,2 відс.** більше, ніж у 2019 році та в **2,6 рази** більше, ніж у 2018 році. При цьому в складі цих видатків частка разових виплат у 2019, 2020 роках становила **15,5 і 18,2 відсотка**. За рахунок власних коштів ПФУ продовжує здійснювати лише цільову грошову допомогу на прожиття особам з інвалідністю внаслідок війни, учасникам бойових дій (Закон № 1603).

Найбільші обсяги коштів спрямовані у 2020 році на виплату щомісячної державної адресної допомоги до пенсії (постанова № 265) – **15967,2 млн грн**, пенсій за особливі заслуги перед Україною – **2173,4 млн грн**, надбавок, призначених згідно із Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» – **1919,9 млн грн**, підвищень до пенсій дітям війни –

1688,7 млн грн, видатки на доставку надбавок, доплат та підвищень становили **168,1 млн грн** (або на 60,4 відс. більше, порівняно з 2018 роком).

При цьому **53,5 відс. сум за цією статтею бюджету в 2019, 2020 роках** становили видатки на доплати та допомоги, **запроваджені** у ці роки – **26470,5 млн грн** (доплата до пенсії з 01.07.2019 до рівня 2000 грн / з 01.05.2020 до рівня 2100 грн – 6495,6 млн грн, щомісячна компенсаційна виплата особам, яким виповнилося 80 років і більше, – 6746,4 млн грн, одноразова допомога у зв'язку з COVID-19 – 9625,6 млн грн, одноразова матеріальна допомога фізичним особам - підприємцям у зв'язку з COVID-19 (постанова № 1233) – 3602,9 млн грн).

Разом з тим встановлено, що застосування **некоректних** показників **чисельності** одержувачів при розрахунку видатків на виплату надбавок, підвищень, доплат до бюджетних запитів, проєктів бюджетів ПФУ на 2019, 2020 роки призвело до **завищення планового обсягу видатків** при складанні проєкту бюджету ПФУ на 2019 рік на суму **2,2 млн грн**, на 2020 рік – на **4,4 млн гривень**.

5.3.2.7.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити

Мінфіну та Мінсоцполітики розглянути питання упорядкування системи та механізму встановлення надбавок, підвищень та доплат до пенсій, визначення їх розмірів на підставі єдиного базового показника;

Мінфіну, Мінсоцполітики та ПФУ підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо унормування у Законі № 1603 виплати цільової грошової допомоги на прожиття особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій за рахунок коштів державного бюджету.

5.3.2.8. Оцінка видатків за послуги, пов'язані із виплатою та доставкою пенсій та грошової допомоги населенню

5.3.2.8. Висновок.

Стала тенденція до скорочення чисельності одержувачів пенсій в установах поштового зв'язку АТ «Укрпошта», їх перехід до уповноважених банків практично не вплинули на скорочення видатків на доставку пенсій та допомоги, які з 2018 року фактично зросли на 66,3 відс. Це відбулося як внаслідок покладання на ПФУ додаткових функцій (у 2019 році – з виплати та доставки житлових субсидій, у 2020 – одноразової грошової допомоги у зв'язку з COVID-19), так і зростання власне тарифів на доставку АТ «Укрпошта». Без обґрунтування собівартості витрат це акціонерне товариство у 2019 році отримало із державного бюджету додатково 500 млн грн як відшкодування, а у 2020 році підвищило майже на половину розміри тарифів на доставку. Зазначені дії АТ «Укрпошта» містять ознаки зловживання монопольним становищем та потребують уваги Антимонопольного комітету України.

5.3.2.8.1. Законодавча база.

Пенсія виплачується щомісяця, у строк не пізніше 25 числа місяця, за який виплачується пенсія, виключно в грошовій формі за зазначеним у заяві місцем фактичного проживання пенсіонера в межах України організаціями, що здійснюють виплату і доставку пенсій, або через установи банків у порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України (стаття 47 Закону № 1058).

Інструкція про виплату та доставку пенсій, соціальних допомог національним оператором поштового зв'язку затверджена спільним наказом Мінтрансзв'язку, Міністерства праці та соціальної політики від 28.04.2009 № 464/156 і постановою правління ПФУ від 28.04.2009 №14-1.

Порядок виплати і доставки пенсій та грошової допомоги за місцем фактичного проживання одержувачів у межах України організаціями, що здійснюють їх виплату і доставку, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 № 1279 «Деякі питання організації виплати пенсій та грошової допомоги».

Порядок виплати пенсій та грошової допомоги через поточні рахунки в банках, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.1999 № 1596, згідно з яким одержувачі самостійно вибирають уповноважений банк для відкриття поточного рахунка, для ВПО уповноваженим банком є АТ «Ощадбанк» (пункт б).

Видатки на оплату послуг з виплати та доставки пенсій і допомоги у структурі видатків бюджету ПФУ розмежовуються залежно від джерела їх виплати і фінансуються за власні кошти і кошти державного бюджету.

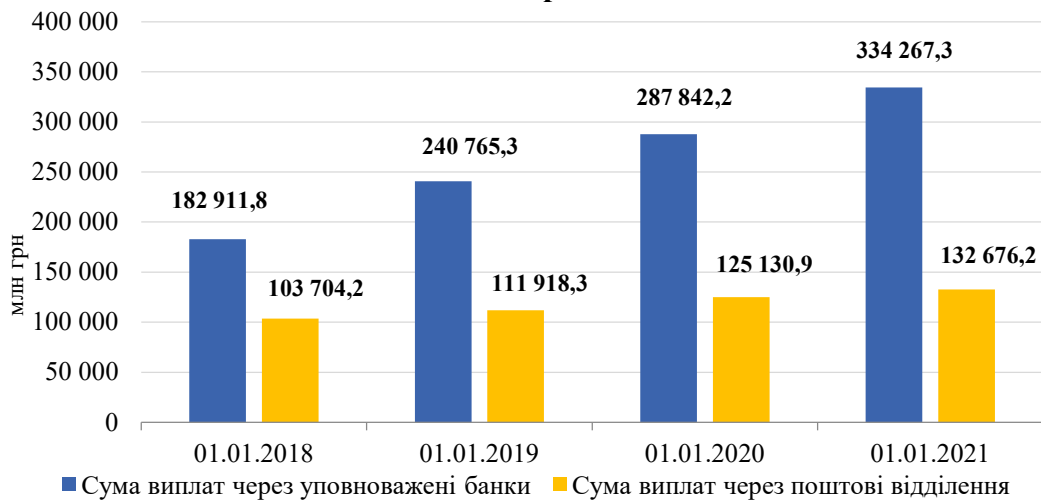
5.3.2.8.2. Виявлений стан справ.

За останні роки спостерігається стала тенденція до збільшення чисельності отримувачів пенсійних виплат і допомоги в установах уповноважених банків та, відповідно, її зменшення в установах поштового зв'язку, зокрема за 4 роки – на 25,6 відс. (1,2 млн осіб). Чисельність одержувачів пенсійних виплат через банки на 01.01.2021 становила **7631,9 тисяч осіб**, або **68,6 відсотка**. Переведення виплати пенсій через установи уповноважених банків є одним із джерел скорочення видатків на доставку пенсій і допомог, як завжди зазначала Рахункова палата за результатами проведених аналізів бюджету ПФУ. У 2020 році такими уповноваженими банками²⁰³ визначено 43 банки, у 2021 – 42.

Разом з тим сума виплачених коштів отримувачам пенсій через установи поштового зв'язку АТ «Укрпошта» (на початок 2021 року **3499 тисяч осіб**) з кожним роком збільшується: за 4 роки сума пенсійних виплат зросла **на 27,9 відс.** і на 01.01.2021 становила **132 676,2 млн гривень**. Суми перерахованих коштів через поточні рахунки пенсіонерів у банках, уповноважених на виплату пенсій, та через підприємства поштового зв'язку АТ «Укрпошта» наведені в діаграмі 44.

²⁰³ <https://www.pfu.gov.ua/1906048-perelik-bankiv-upovnovazhenyh-na-vyplatu-pensij>.

Діаграма 44. Суми перерахованих коштів через поточні рахунки пенсіонерів у банках, уповноважених на виплату пенсій, та через підприємства поштового зв'язку АТ «Укрпошта»

Водночас зі збільшенням розміру виплати зростає і розмір оплати за надані послуги і, відповідно, збільшуються доходи АТ «Укрпошта» від цього виду діяльності. До **01.01.2020** оплата послуг, пов'язаних з виплатою і доставкою пенсій та грошової допомоги населенню у місті, становила **0,79 відс.** суми відповідної виплати, у селі, селищі міського типу – **1,56 відсотка**.

На початку 2020 року АТ «Укрпошта» ініціювало підвищення тарифів на послуги з виплати і доставки пенсій та грошової допомоги у зв'язку з тим, що собівартість зазначених послуг перевищує доходи, отримані від їх надання, але жодних обґрунтувань щодо такого підвищення ним не надавалось.

***Довідково.** Державною аудиторською службою у звіті за результатами аудиту діяльності АТ «Укрпошта» від 22.07.2019 № 06-22/21 зазначено про відсутність належних обґрунтувань, розрахунків до трудовитрат, а також не проведення хронометражу витрат робочого часу на здійснення однієї операції з надання послуг, в т. ч. з виплати пенсій та грошової допомоги, що може призводити до викривлення собівартості за окремими їх видами і свідчить про необ'єктивність розрахунків проектів тарифів.*

З січня 2020 року відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 987 «Деякі питання оплати послуг, пов'язаних з виплатою і доставкою пенсій та грошових допомог» **тарифи на оплату послуг, пов'язаних з виплатою і доставкою пенсій та грошових допомог населенню в готівковій формі, підвищені в середньому на 46,5 відс.** Так, тарифи у місті становлять **1,15 відс.** суми відповідної виплати; у селі, селищі міського типу – **2,3 відсотка**. Як наслідок, **підвищення тарифу на доставку пенсій та грошової допомоги зумовили додаткові видатки на доставку, які з 2018 року зросли на 66,3 відс.** і становили у 2018 році – 1 387,95 млн грн, 2019 – 1 548,3 млн грн, 2020 – 2 307,9 млн гривень). Оплата послуг з виплати та доставки пенсійних виплат за **власні кошти ПФУ за ці роки збільшилась на 59,2 відс.** (до 1 615 млн грн у 2020 році), за кошти державного бюджету – на **85,4 відс.** (до 692,9 млн грн).

Такий значний приріст видатків на доставку за рахунок коштів державного бюджету зумовлений не лише підвищенням тарифу, а й покладанням на ПФУ додаткових функцій: у 2019 році – з фінансування

житлових субсидій, у 2020 – одноразової грошової допомоги у зв'язку з негативними наслідками поширення COVID-19.

Крім того, з огляду на неодноразові заяви керівництва АТ «Укрпошта» про скасування доставки пенсії з 01.01.2019 **через неприбутковість відділень у сільській місцевості**, Законом № 2629 Мінсоцполітики як головному розпоряднику і ПФУ як розпоряднику нижчого рівня та відповідальному виконавцю затверджено бюджетні призначення **на 2019 рік за КПКВК 2506090 «Відшкодування витрат АТ «Укрпошта» за надання послуг, пов'язаних з виплатою та доставкою пенсій і грошової допомоги населенню» у сумі 500 млн грн без подання бюджетного запиту. Розрахунок суми витрат, що підлягали відшкодуванню, форма і зміст якого погоджені ПФУ листом від 19.02.2019, визначено як різницю між сумою витрат і доходів без їх деталізації та підтверджувальних документів.**

Протягом лютого – травня 2019 року ПФУ перераховано АТ «Укрпошта» **500 млн гривень**. При цьому відповідно до Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за 2019 рік (ф. № 2) **чистий прибуток АТ «Укрпошта» становив 405,4 млн грн, за результатами 2019 року направлено до державного бюджету 202,7 млн грн дивідендів.**

На 2020 рік така бюджетна програма у Державному бюджеті України не передбачалась. Як наслідок, з метою подолання монопольного становища АТ «Укрпошта» Кабінетом Міністрів України 29.03.2021 видано постанову № 277 «Про додаткові заходи щодо організації виплати і доставки пенсій та грошової допомоги за місцем фактичного проживання одержувачів у межах України», згідно з **якою планувалося переведення пенсій на картки до вересня 2021 року**. З прийняттям Кабінетом Міністрів України постанови від 26.05.2021 № 546 таке переведення відстрочено до січня 2023 року.

5.3.2.8.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінсоцполітики та ПФУ вжити заходів щодо недопущення неконтрольованого зростання видатків на доставку пенсійних виплат; ретельно відпрацювати вимоги до учасників конкурсу з відбору організацій, здатних забезпечити доставку пенсій.

5.3.3. Оцінка стану виконання видаткової частини бюджету Фонду соцстрахування

5.3.3. Висновок.

Здійснення видатків Фондом соцстрахування у 2019, 2020 роках відбувалося в умовах недосконалого законодавства у сфері загальнообов'язкового соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, неосучаснених внутрішніх нормативних актів Фонду соцстрахування, при плануванні допускалися недоліки та здійснювалось штучне збалансування показників його бюджету. Це призвело до втрати або відстрочення права

окремих категорій осіб на отримання матеріального забезпечення у повному обсязі, призупинень виплати матеріального забезпечення, передусім допомоги по тимчасовій непрацездатності та зростання обсягів заборгованості Фонду соцстрахування перед страхувальниками і застрахованими особами.

Законодавче призупинення з квітня по листопад 2020 року у зв'язку з поширенням COVID-19 проведення більшості видатків Фонду соцстрахування, зокрема на медичну і соціальну допомогу, реабілітаційне лікування, запровадження нових видів страхових виплат та неврахування при виділенні у 2020 році із державного бюджету фінансової допомоги у зв'язку з COVID-19 темпів його поширення призвело до накопичення сум заборгованості перед потерпілими і санаторними закладами, зростання, особливо у IV кварталі, обсягів заборгованості Фонду соцстрахування перед страхувальниками з виплати матеріального забезпечення застрахованим особам (станом на 01.01.2021 до 1642,5 млн грн, з них 83,5 відс. – заборгованість з виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності).

Видатки Фонду соцстрахування впродовж останніх трьох років збільшилися з 21552,1 млн грн у 2018 році до 27986,8 млн грн у 2020 році.

Стан виконання бюджету Фонду соцстрахування за 2018–2020 роки наведено в таблиці 26.

Таблиця 26

Стан виконання бюджету Фонду соцстрахування за 2018–2020 роки

Статті бюджету Фонду соцстрахування	2018 рік	2019 рік			2020 рік		
	факт, млн грн	план, млн грн	факт, млн грн	відс. викон.	план, млн грн	факт, млн грн	відс. викон.
Видатки всього, в т.ч.	21552,1	25646,5	25112,9	97,9	29900,0	27986,8	93,6
Матеріальне забезпечення та соціальні послуги	11990,3	15361,6	14897,4	97,0	17320,8	16675,7	96,3
Страхові виплати	7832,3	8491,0	8490,2	100	9755,3	9437,4	96,7
Страхові витрати на медичну та соціальну допомогу	495,5	538,7	501,2	93,0	577,8	321,2	55,6
Профілактика страхових випадків	0	11,3	0	0	11,3	0	0
Видатки, пов'язані з виконанням обов'язків страховика	36,0	39,1	33,6	86,1	48,9	25,5	52,2
Видатки на розвиток та функціонування інформаційно-аналітичних систем Фонду	33,5	33,5	33,5	100	47,2	44,4	94,0
Адміністративно-господарські витрати	1164,5	1171,3	1157,0	98,8	1434,3	1327,1	92,5
Виплата матеріального забезпечення та страхових виплат за рахунок фінансової допомоги з фонду боротьби з COVID-19 на безповоротній основі	x	x	x	x	704,4	155,5	22,1

Виконання бюджету Фонду соцстрахування у 2018 році становило 97 відс., у 2019 році – 97,9 відс., а у 2020 році лише **93,6 відс.** через значне недовиконання окремих статей бюджету внаслідок законодавчого обмеження їх здійснення

(страхові витрати на медичну та соціальну допомогу – **55,6 відс.**, видатки, пов'язані з виконанням обов'язків страховика, – **52,2 відс.**, виплата матеріального забезпечення та страхових виплат за рахунок фінансової допомоги з фонду боротьби з COVID-19 на безповоротній основі – **22,1 відс.**).

Так, пунктом 5 Прикінцевих положень Закону № 553 у період дії карантину, установленого Кабінетом Міністрів України з 18.04.2020, **встановлено обмеження на здійснення видатків з бюджету Фонду соцстрахування, яке не поширювалося лише на поточні видатки на утримання ВД Фонду, допомогу по тимчасовій непрацездатності; допомогу по вагітності і пологах, щомісячні страхові виплати потерпілим від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань та членам їх сімей; витрати на лікування потерпілих від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань, витрати на протезування та придбання спеціальних засобів пересування та допомоги на поховання. З листопада 2020 року з прийняттям Закону № 941 (набув чинності з 26.11.2020) згаданий вище перелік дозволених видатків доповнено видатками за фактично надані послуги, пов'язаними з функціонуванням інформаційно-аналітичних систем Фонду, страховими виплатами втраченого заробітку (або відповідної його частини) потерпілим, особам, які мають право на страхові виплати в разі смерті потерпілого, іншими витратами на відшкодування шкоди, а також витратами на доставку і переказ сум, що виплачуються потерпілим і особам, які мають право на страхові виплати в разі смерті потерпілого, страховими виплатами в установлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого), страховими витратами на медичну та соціальну допомогу потерпілим (крім витрат на забезпечення автомобілями), страховими виплатами дитині, яка народилася з інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності та видатками з оплати лікування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм. З прийняттям Закону № 1081 (набрав чинності 01.01.2021) підпункт 2 пункту 5 Прикінцевих положень Закону № 553 вилучено і обмеження на здійснення видатків із бюджету Фонду соцстрахування знято.**

Водночас, як засвідчив аналіз, роз'яснення Мінсоцполітики на запит ВД Фонду у зв'язку з прийняттям Закону № 553 і порядку обліку заборгованості, що виникає у зв'язку з обмеженнями, були неповними, а ВД Фонду таких роз'яснень своїм робочим органам взагалі не надавала. Як наслідок, в період дії заборони на проведення видатків згідно з підпунктом 2 пункту 5 Прикінцевих положень Закону № 553 (з 18.04.2020) здійснено видатки:

- **п'ятьма робочими органами ВД Фонду у сумі 35,6 тис. грн у III кварталі 2020 року на оплату санаторно-курортного лікування потерпілих, лікарських засобів та виробів медичного призначення, додаткового харчування за договорами, укладеними в січні – березні 2020 року. При цьому рештою робочих органів ВД Фонду за цей період нараховано кредиторську заборгованість за страховими витратами на медичну та соціальну допомогу на**

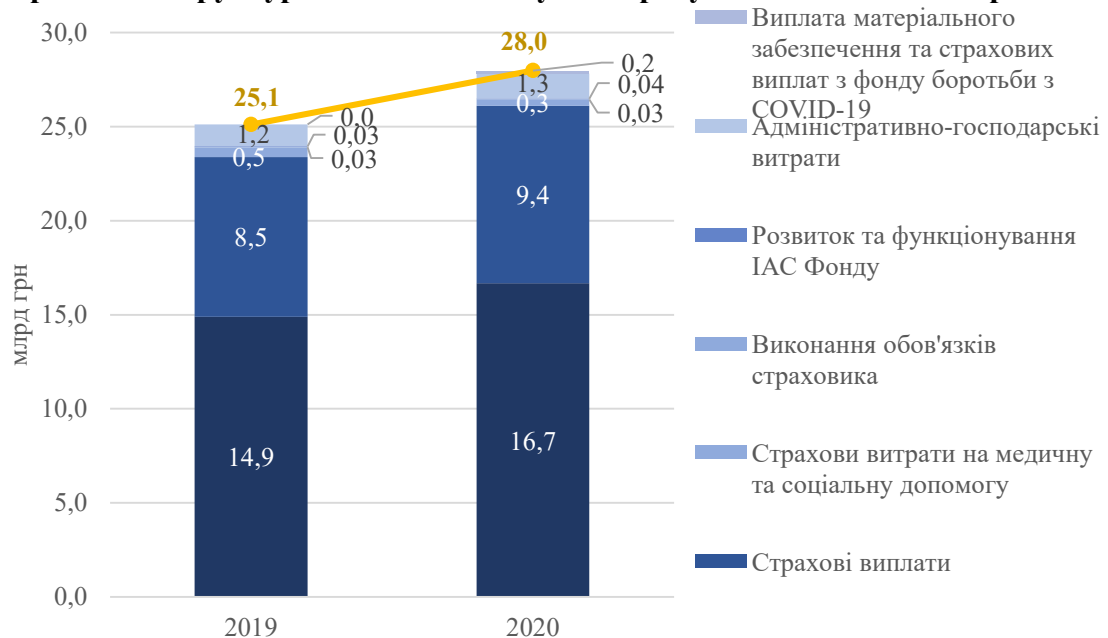
суму **112,9 млн грн**, яку після зняття обмежень з 27.11.2020 по 02.12.2020 погашено майже у повному обсязі;

- управліннями ВД Фонду в **Одеській та Чернівецькій областях** у сумі **64,6 тис. грн** за реабілітаційне лікування п'яти осіб у III кварталі 2020 року;

- **18 робочими органами** ВД Фонду у сумі **5559,5 тис. грн** 21.04.2020 і 21.05.2020 на виплати одноразової допомоги потерпілим; управліннями ВД Фонду в **Запорізькій та Львівській областях** – **7,7 тис. грн** 21.04.2020 на відшкодування вартості витрат на поховання; управлінням ВД Фонду в Сумській області – **0,96 тис. грн** 12.05.2020 на виплати у разі переведення потерпілого на легшу, нижчеоплачувану роботу.

Структура видатків Фонду соцстрахування за 2019–2020 роки наведена в діаграмі 45.

Діаграма 45. Структура видатків Фонду соцстрахування за 2019–2020 роки

У структурі видатків Фонду соцстрахування майже **60 відс.** – **видатки на виплату матеріального забезпечення та соціальних послуг**, майже **34 відс.** – **на страхові виплати**. Крім того, у 2020 році за рахунок фінансової допомоги з фонду боротьби з COVID-19, виділеної на безповоротній основі, здійснено виплату матеріального забезпечення та страхові виплати на загальну суму **155,5 млн грн** (0,6 відс.).

5.3.3.1. Оцінка стану надання застрахованим особам та членам їх сімей матеріального забезпечення та соціальних послуг

5.3.3.1.1. Висновок.

Надання застрахованим особам матеріального забезпечення та соціальних послуг здійснювалося в умовах недосконалого законодавства у сфері страхування з тимчасової втрати працездатності, що негативно позначалося на ефективності управління коштами Фонду соцстрахування і зумовлює несвоєчасне їх отримання. При цьому збільшення обсягів

заборгованості з виплати допомоги по тимчасовій непрацездатності або випадки припинення її виплати відбувалися не тільки внаслідок недостатності надходжень частки ЄСВ, але й через недоліки у плануванні видатків на цю мету ВД Фонду. Несвоєчасне подання страхувальниками заяв-розрахунків і неналежна робота комісій соціального страхування стримували зростання видатків Фонду соцстрахування та відстрочували отримання допомоги застрахованими особами в окремих випадках майже на півроку.

5.3.3.1.1.1. Законодавча база.

Фінансування страхувальників для надання матеріального забезпечення застрахованим особам здійснюється **робочими органами ВД Фонду** в порядку, встановленому правлінням Фонду соцстрахування, на підставі **заяв-розрахунків**, що містять інформацію про нараховані застрахованим особам суми матеріального забезпечення за їх видами (стаття 34 Закону № 1105).

Порядок розрахунку планових видатків на виплату допомоги по тимчасовій втраті працездатності, по вагітності та пологах і на поховання визначено пунктом 7.1 Порядку № 42.

Контроль за правильним нарахуванням і **своєчасною виплатою** матеріального забезпечення застрахованим особам та за **своєчасним направленням до відділення робочого органу ВД Фонду заяв-розрахунків** про нараховані застрахованим особам суми матеріального забезпечення здійснює **комісія (уповноважений) із страхування** (пункти 3.1.2, 3.1.4. Положення про Комісію). Робочі органи Фонду соцстрахування мають право здійснювати перевірки закладів охорони здоров'я щодо обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності (пункт 6 частини першої статті 9 Закону № 1105).

До набрання чинності Законом № 2240 (до **28.02.2001**) стаж для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності обчислювався на підставі Правил обчислення загального трудового стажу для призначення працівникам допомоги по тимчасовій непрацездатності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 19.10.1998 № 1658, згідно з п. 4 яких до загального трудового стажу зараховувалася військова служба.

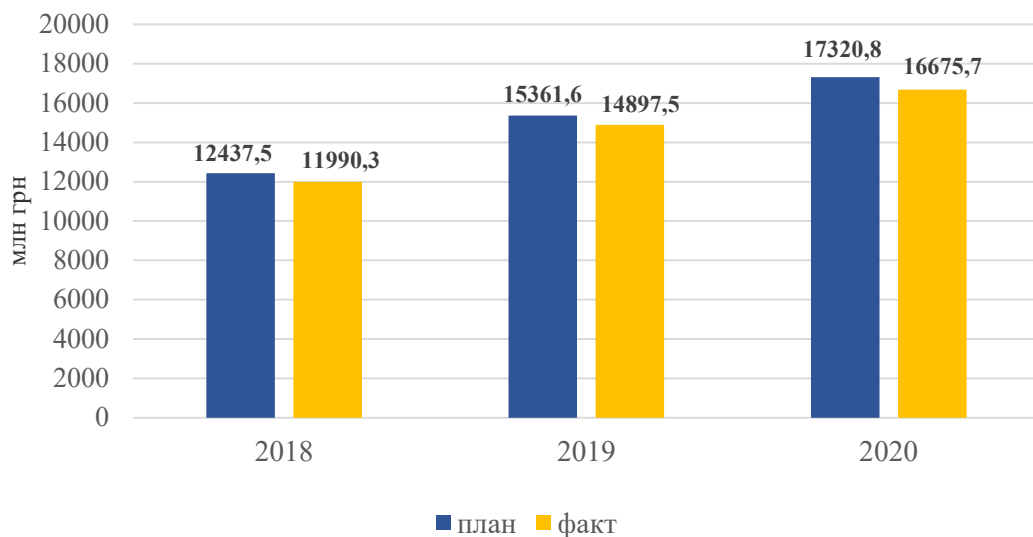
Законами № 2240, 1105 осіб, які проходили військову службу, не віднесено до переліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню. Законом № 2148 внесені зміни до частини четвертої статті 21 Закону № 1105, згідно з якими, починаючи з **01.01.2016**, до страхового стажу прирівнюються періоди, протягом яких особою, яка не підлягала страхуванню за цим Законом, або роботодавцем за неї сплачено ЄСВ відповідно до Закону № 2464, без визначення джерел її покриття (суми грошового забезпечення не є базою нарахування ЄСВ для загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності).

5.3.3.1.1.2. Виявлений стан справ.

У структурі видатків бюджету Фонду соцстрахування у 2019, 2020 роках (на статутні напрями діяльності) видатки на **матеріальне забезпечення і соціальні послуги** застрахованих осіб та членів їх сімей становили **62,2 і 62,3 відс.** відповідно. При цьому впродовж 2018–2020 років їх обсяги **зросли на 39,1 відс.** і у 2020 році становили **16675,7 млн грн**, або 96,3 відс. планового обсягу.

Динаміку видатків Фонду соцстрахування на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за 2018–2020 роки наведено в діаграмі 46.

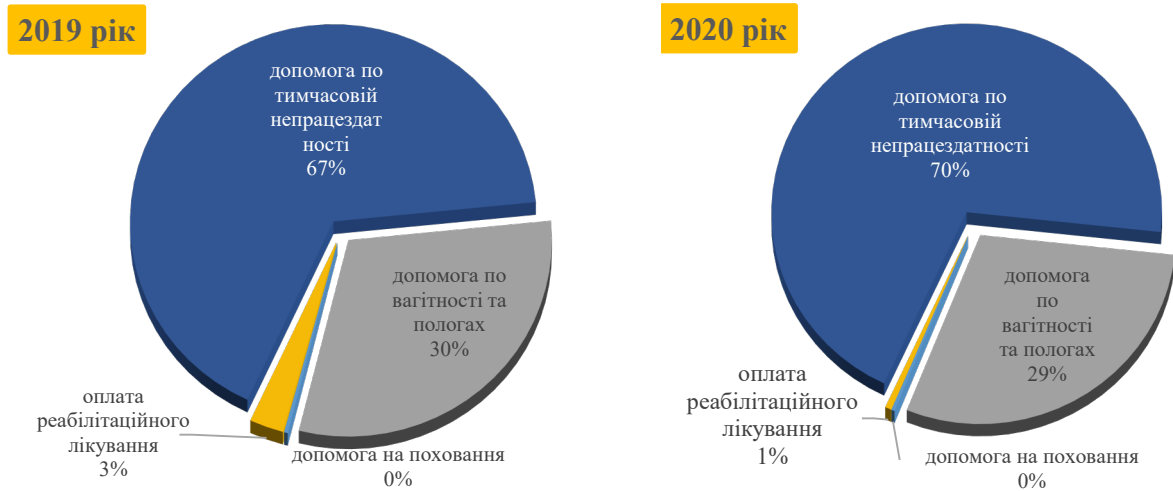
Діаграма 46. Динаміка видатків Фонду соцстрахування на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за 2018–2020 роки

При цьому ВД Фонду **планування видатків на виплату матеріального забезпечення та соціальних послуг** на 2019, 2020 роки здійснювала з **недотриманням норм Порядку № 42**, зокрема, використовувався інший, ніж передбачено його нормами, механізм розрахунку видатків, оскільки чинний потребує удосконалення, а розроблений ВД Фонду в 2019 році **проект змін до Порядку № 42** правлінням Фонду соцстрахування **майже два роки не затверджено**. Це, зокрема, призвело до **заниження видатків** на виплату матеріального забезпечення.

Структура видатків на матеріальне забезпечення та соціальні послуги у 2019, 2020 роках наведена у діаграмі 47.

Діаграма 47. Структура видатків на матеріальне забезпечення та соціальні послуги у 2019, 2020 роках

У 2020 році структура видатків за цим напрямом змінилася у зв'язку з заборонаю Законом № 553 упродовж восьми місяців здійснювати видатки з оплати реабілітаційного лікування застрахованих осіб. Частка видатків на оплату реабілітаційного лікування зменшилася з 2,7 відс. у 2019 році до 0,5 відс. у 2020 році, а частка видатків на допомогу по тимчасовій непрацездатності збільшилася – з 66,5 до 69,7 відс., на допомогу по вагітності та пологах дещо зменшилася – з 30,5 до 29,5 відсотка.

Аналіз засвідчив, що за 2019 рік від страхувальників прийнято заяв-розрахунків для фінансування матеріального забезпечення та страхових виплат²⁰⁴ для більш ніж 2,4 млн застрахованих осіб на суму 14403,3 млн грн, або на 1851,9 млн грн більше порівняно з 2018 роком, за 2020 рік – для більш ніж 2,6 млн осіб на суму 17378,5 млн грн, або на 2975,2 млн грн більше попереднього року. У складі поданих заяв-розрахунків суми на матеріальне забезпечення становили 14128,2 і 17293,3 млн грн відповідно, які були профінансовані Фондом соцстрахування впродовж 2019, 2020 років не в повному обсязі, що призвело до утворення заборгованості перед страхувальниками, зокрема через недоліки у плануванні.

Зменшенню обсягів заборгованості з серпня 2019 року сприяв перерозподіл частки ЄСВ, що надходить до Фонду соцстрахування згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 655, з 9,3759 до 14,2464 відс. (на 01.08.2019 її обсяги становили 1734,1 млн грн, а на 01.10.2019 зменшилися майже вдвічі).

Внаслідок зниження планових видатків на цю мету на 2019 рік (здійснення ВД Фонду розрахунку на рівні 2018 року без врахування зростання середньої заробітної плати, індексу споживчих цін тощо), кошторисні призначення на виплату матеріального забезпечення досягли річних сум уже

²⁰⁴ Тимчасове переведення потерпілого на легшу, нижчеоплачувану роботу та допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку на виробництві, витрати у зв'язку похованням.

станом на 19.11.2019. Як наслідок, **перерахування коштів** для виплати матеріального забезпечення застрахованим особам було призупинено з **20.11.2019 по 02.12.2019 до внесення змін до бюджету Фонду соцстрахування**²⁰⁵.

У 2020 році у зв'язку із запровадженням карантинних заходів, спрямованих на запобігання поширенню COVID-19, заборгованість з виплати матеріального забезпечення станом на 01.06.2020 зросла до **1383 млн грн** і була ліквідована лише завдяки виділеній Фонду соцстрахування фінансовій допомозі на поворотній основі з фонду боротьби з COVID-19 в сумі **1807,7 млн грн** згідно з постановою № 385.

Водночас **обсягу виділеної фінансової допомоги** вистачило до грудня 2020 року, заборгованість станом на 01.12.2020 досягла **633,7 млн грн**, а на 01.01.2021 зросла до **1642,5 млн грн**, або в **2,6 рази** за один місяць.

Аналіз засвідчив, що упродовж останніх трьох років у Фонді соцстрахування спостерігається стала тенденція до виникнення значних обсягів заборгованості перед страхувальниками з виплати матеріального забезпечення та соціальних послуг, що зумовлено **недостатністю надходжень ЄСВ, зростанням кількості листків непрацездатності**. При цьому в окремих випадках **несвоєчасне подання** страхувальниками заяв-розрахунків і **неналежна робота комісій (уповноважених) із соціального страхування відстрочували отримання** застрахованими особами **допомоги по тимчасовій непрацездатності на майже півроку**.

Так, вибірковий аналіз скарг і звернень застрахованих осіб до ВД Фонду та Мінсоцполітики засвідчив, що затримки з виплат допомог по тимчасовій непрацездатності і по вагітності та пологах були обумовлені не лише наявністю заборгованості за цими виплатами, але і несвоєчасністю подання страхувальниками заяв-розрахунків, що було наслідком неналежної роботи комісій (уповноважених) із соціального страхування. Наприклад, застрахована особа Ю. (м. Бориспіль) отримала кошти за чотирма листками непрацездатності через 2 – 4,5 місяці після хвороби, К. (м. Одеса) – 4 місяці, Д. (м. Фастів) – майже через півроку. Водночас діяльність **комісій** із соціального страхування здійснюється на громадських засадах, **тому притягнути її до відповідальності та / або накласти будь-які санкції за неналежне виконання своїх повноважень неможливо** (абзац п'ятий п. 1.3 Положення про Комісію). Вирішення цього питання стане можливим після початку повноцінного функціонування електронного реєстру листків непрацездатності.

Спроби Мінсоцполітики вирішити питання шляхом зменшення соціальних гарантій застрахованих осіб в умовах зростання захворюваності внаслідок пандемії COVID-19 та за її наслідками, без забезпечення комплексного вирішення проблеми, удосконалення системи охорони здоров'я та запровадження медичного страхування, призведуть лише до порушення прав застрахованих осіб, встановлених Конституцією України.

²⁰⁵ Внесені постановою Кабінету Міністрів України від 27.11.2019 № 957.

Довідково. Мінсоцполітики розроблено законопроект від 29.03.2021 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації функцій Фонду соціального страхування України», згідно з яким передбачено виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності за кошти Фонду соцстрахування починаючи із 11 дня непрацездатності замість 6 дня, а також зменшення її розміру залежно від страхового стажу (в розмірі 100 відс. лише за умови наявності 20 років стажу замість 8 років тощо).

Водночас **затвердження МОЗ** на виконання частини першої статті 31 Закону № 1105 **Порядку проведення перевірок** обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності (проект якого вперше розроблено ВД ФСС з ТВП ще у 2010 році) **лише 01.06.2021 не сприяло ефективному витрачання коштів** Фонду соцстрахування на виплату матеріального забезпечення, суми якого постійно зростають. Неодноразово направлений у 2019 році ВД Фонду МОЗ проект такого Порядку останнім було розглянуто лише через півроку, але не затверджено з посиланням на необхідність відпрацювання електронного реєстру листків непрацездатності, який ще не функціонує.

На сьогодні, за інформацією ВД Фонду, у разі встановлення факту оплати неправомірно виданого листка непрацездатності робочими органами Фонду соцстрахування, керуючись пунктом 5 частини другої статті 10 Закону № 1105, виставляється претензія відповідному закладу охорони здоров'я.

ВД Фонду та її робочими органами вживалися певні заходи. Так, у зв'язку **зі стрімким збільшенням видатків** на виплату допомоги по тимчасовій непрацездатності у 2019 році, порівняно з 2018 роком (на 2158,3 млн грн, або на 27,9 відс.), **проведено в 2,2 раза більше** планових перевірок і майже на 30 відс. більше позапланових, а кількість перевірених листків непрацездатності **зросла більш ніж в 4 рази**. За результатами перевірок у 2019 році **втричі збільшилася** і кількість виявлених випадків необґрунтованої видачі та продовження листків непрацездатності – 4219 проти 1397 випадків у попередньому році, стягнуто до бюджету Фонду соцстрахування понад 3 млн грн, або на 2,15 млн грн більше, ніж в 2018 році.

У 2020 році в зв'язку із запровадженням карантинних заходів скоротилася і кількість планових перевірок – в 2,1 раза, натомість позапланових проведено на 9,5 відс. більше порівняно з 2019 роком, відповідно, кількість випадків необґрунтованої видачі та продовження листків непрацездатності зменшилася на 16,8 відс., стягнуто до бюджету Фонду соцстрахування майже 2 млн гривень.

Виходячи зі штатної чисельності працівників ВД Фонду та її робочих органів, які проводять зазначені перевірки, та розрахункової суми нарахованої їм заробітної плати, **на кожную повернуту за результатами перевірок гривню** до бюджету Фонду соцстрахування у 2019 році **використано**, за розрахунками, на оплату праці працівників **19,6 грн**, у 2020 році – **29,3 гривень**.

Аналізом ідентифіковано ризики для окремих категорій осіб, які **внаслідок прогалин у законодавстві або складності реалізації його норм втрачають страховий стаж, а отже, і право на отримання матеріального забезпечення в повному обсязі або відстрочують його, зокрема:**

- **зарахування до страхового стажу періодів проходження служби у ЗСУ, Національній гвардії, Прикордонних військах, СБУ, внутрішніх військах МВС,**

військах цивільної оборони та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, в органах внутрішніх справ та митних органах в період з 01.03.2001 по 31.12.2015 унеможливлено відсутністю таких даних у РЗО, оскільки Порядок подання відсутніх даних до РЗО станом на 01.01.2021 не наповнено. Зазначене призводить до значної втрати страхового стажу (до 15 років), оскільки на сьогодні до страхового стажу зараховується лише період до 28.02.2001 та з 01.01.2016;

- фізичні особи, що працюють за угодами цивільно-правового характеру, включено з 11.10.2017 змінами, внесеними Законом № 2148 до Закону № 1105, до переліку осіб, які підлягають страхуванню в зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку на виробництві, але понад три роки нормативно не визначено порядку надання таким особам матеріального забезпечення та обчислення його розміру, виходячи із отриманої ними винагороди за виконані роботи (надані послуги), які мають несистематичний характер. При цьому суми винагороди за цими угодами включаються до бази нарахування ЄСВ.

На сьогодні при вирішенні цього питання ВД Фонду керується двома листами Мінсоцполітики, які мають рекомендаційний характер.

Кабінетом Міністрів України на виконання частини шостої розділу II Закону України від 24.12.2015 № 909 станом на 01.03.2016 і на дату аналізу не приведено у відповідність Порядок № 1266 у частині встановлення механізму обчислення середньої заробітної плати для зазначеної категорії застрахованих осіб. До переліку осіб, яким видається листок непрацездатності, визначеному пунктом 1.3 Інструкції № 455, не включено таких осіб.

5.3.3.1.1.3. Рекомендації.

Рекомендувати Мінсоцполітики та Фонду соцстрахування вивчити питання правового врегулювання прав фізичних осіб за угодами цивільно-правового характеру на отримання матеріального забезпечення та за необхідності надати відповідні пропозиції Кабінету Міністрів України;

ВД Фонду удосконалити Порядок № 42, зокрема, у частині осучаснення положень планування видатків на матеріальне забезпечення та соціальні послуги.

5.3.3.1.2. Висновок.

Через недостатність коштів у бюджеті Фонду соцстрахування у 2019 році були недостатніми обсяги послуг з реабілітаційного лікування застрахованих осіб, а на виконання Закону № 553 з березня по листопад 2020 року укладання договорів про відшкодування санаторно-курортним закладам витрат за надані послуги взагалі призупинено. Це призвело до збільшення відновлювального періоду після лікування, частоти і термінів тимчасової втрати працездатності застрахованих осіб і, як наслідок, до збільшення видатків Фонду соцстрахування на вказані цілі. Водночас незабезпечення належного контролю за санаторно-курортними закладами,

наданням застрахованим особам висновків ЛКК про потребу в реабілітаційному лікуванні знижує ефективність використання наявних фінансових ресурсів на цю мету та ускладнює процес відновлення здоров'я застрахованих осіб, які дійсно цього потребують.

5.3.3.1.2.1. Законодавча база.

Застрахована особа для забезпечення відновлення здоров'я має право на лікування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортних закладів після перенесених захворювань і травм за рахунок коштів Фонду соцстрахування (стаття 29 Закону № 1105).

Відшкодування витрат за надані послуги з реабілітаційного лікування в межах граничних розмірів витрат здійснюється ВД Фонду, її управліннями / відділеннями шляхом оплати вартості послуг санаторно-курортним закладам, з якими укладено тристоронні договори між ними, застрахованою особою та санаторієм.

Згідно з пунктом 5 Порядку відшкодування застрахована особа має право на лікування в реабілітаційному відділенні санаторно-курортного закладу відповідно до медичних показань за рекомендацією лікуючого лікаря та за наявності висновку ЛКК відповідних медичних закладів.

5.3.3.1.2.2. Виявлений стан справ.

У 2019 році видатки на відшкодування витрат за надані послуги з реабілітаційного лікування становили **404,9 млн грн, або 92,3 відс. плану**, у 2020 році через призупинення укладання договорів та обмеження функцій з оплати таких послуг – лише **85,9 млн грн, або 18,6 відс. кошторисних призначень**, і в 4,7 раза менше 2019 року. При цьому в розрізі регіонів рівень виконання кошторису коливався **від 4,8 відс. (Херсонська обл.) до 25,5 відс. (Одеська обл.)**.

Аналізом результатів перевірок санаторно-курортних закладів та управлінь, проведених ВД Фонду в 2019–2020 роках, встановлено **випадки порушень, що призвели до зайвих витрат з бюджету Фонду соцстрахування та неоднакового підходу до надання застрахованим особам таких послуг, зокрема:**

- **укладання договорів з чотирма санаторіями** (ДП «Санаторій «Славутич ім. Б.В. Пашковського», ТОВ «Санаторій «Курорт Орлівщина», ТОВ «Санаторій «Сонячний», ДП «Санаторій «Високий») щодо реабілітаційного лікування застрахованих осіб, які є працюючими особами з інвалідністю, **без врахування вимог підпункту 197.1.6 ст. 197 розділу V Податкового кодексу України, тобто з ПДВ**, що призвело до зайвих витрат з бюджету Фонду соцстрахування (у 2018 році – **6,7 млн грн**, у 2019 році – **59,1 тис. грн**, у 2020 році – **4,2 тис. грн**), які були повернені за результатами перевірок;

- **непоодинокими є випадки так званої «сімейної реабілітації»**, тобто чоловік і дружина одночасно отримували реабілітаційне лікування в одному і тому ж санаторно-курортному закладі (зокрема, 10 випадків у Миколаївській області (ДП «Санаторій «Черче», ДП «Клінічний санаторій «Карпати»), 9 – у Херсонській області (ДП «Клінічний санаторій «Карпати»,

ДП «СКК «Моршинкурорт»). При цьому лікувальні заклади, які видавали висновок ЛКК про потребу в реабілітаційному лікуванні, є основним місцем роботи або одного з подружжя, або обох;

- неподання застрахованою особою листків непрацездатності за період стаціонарного лікування в закладі охорони здоров'я та реабілітаційного лікування в санаторно-курортному закладі і нарахування за цей період роботодавцем заробітної плати в повному обсязі за даними ПФУ.

5.3.3.1.2.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити МОЗ:

посилити контроль за обґрунтованістю видачі лікарсько-консультативною комісією висновків щодо направлення хворих (застрахованих осіб) на лікування в реабілітаційні відділення санаторно-курортних закладів за кошти Фонду соцстрахування.

5.3.3.2. Оцінка стану здійснення страхових виплат потерпілим від нещасних випадків та професійного захворювання

5.3.3.2. Висновок.

Майже третину загального обсягу видатків у структурі бюджету Фонду соцстрахування становлять видатки на страхові виплати, обсяги яких, незважаючи на сталу тенденцію до зменшення кількості отримувачів за усіма їх видами впродовж трьох останніх років, постійно зростають (у 2019 році – 8,5 млрд грн, у 2020 – 9,4 млрд грн). Це спричинено щорічним проведенням перерахунків щомісячних страхових виплат з метою мінімізації негативного впливу інфляційних процесів на рівень доходів і зростанням основних соціальних показників (зокрема, прожиткового мінімуму для працездатних осіб).

При цьому не врегульовано питання переліку документів, необхідних для призначення страхових виплат, немає інформації про кількість потерпілих, які отримали страхові виплати / перебувають на обліку у робочих органах ВД Фонду, мають місце певні організаційні недоліки у плануванні та несвоєчасне отримання повідомлень про смерть потерпілих (станом на 01.01.2021 суми переплат становлять 3,3 млн грн), ризики неповернення яких є вкрай високими.

5.3.3.2.1. Законодавча база.

Перелік осіб, які підлягають страхуванню від нещасного випадку, визначено статтею 35 Закону № 1105. Такі особи вважаються застрахованими з моменту набрання чинності Законом незалежно від фактичного виконання страхувальниками своїх зобов'язань щодо сплати страхових внесків.

На виконання частини другої статті 36 Закону № 1105 і статті 22 Закону України «Про охорону праці», постановою Кабінету Міністрів України

від 17.04.2019 № 337 затверджено **Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві**²⁰⁶.

Підставою для оплати потерпілому витрат на медичну допомогу, проведення медичної, професійної та соціальної реабілітації, а також страхових виплат є акт розслідування нещасного випадку або акт розслідування професійного захворювання (отруєння) за встановленими формами (частина третя статті 36 Закону №1105). На виконання частини 4 статті 36 Закону №1105 Кабінетом Міністрів України затверджено вичерпний перелік професійних захворювань (постанова від 08.11.2000 № 1662).

Призначення, перерахування і проведення страхових виплат, передбачених статтями 36, 37, 39, 41, 42, 48 Закону № 1105, визначено Порядком № 11, планування видатків на цю мету – пунктом 7.2 Порядку № 42.

5.3.3.2.2. Виявлений стан справ.

З бюджету Фонду соцстрахування у 2019 році на страхові виплати (за семи їх видами) використано **8490,2** млн грн, у 2020 – **9437 ,4** млн грн, або 99,9 і 96,7 відс. плану відповідно.

Структура страхових виплат за 2019, 2020 роки за видами виплат свідчить, що **найбільшу питому вагу становлять щомісячні страхові виплати потерпілим на виробництві та членам їх сімей (96,99 і 97,17 відс. відповідно), частка виплат допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю до відновлення працездатності або встановлення інвалідності становила 1,5 і 1,46 відс., решта – інші страхові виплати (відшкодування вартості поховання потерпілого та пов'язаних з цим ритуальних послуг, страхові виплати у разі переведення потерпілого на легшу, нижчеоплачувану роботу).**

Щорічні темпи зростання сум видатків на страхові виплати у 2019, 2020 роках становили 8,4 і 9,4 відс. відповідно, а у 2021 році заплановані на рівні 13,1 відс., що спричинено як кількісними, так і якісними факторами.

За даними Фонду соцстрахування у **2020 році** відбулося зростання кількості потерпілих **від нещасних випадків на виробництві (6646** випадків проти **4394** у 2019 році, з них **смертельних 393 і 410** відповідно), кількість випадків **професійних захворювань** становила 2220 і зменшилася порівняно з 2019 роком на 190 випадків. Більша половина **страхових нещасних випадків** зумовлена **організаційними причинами** (у 2019 році **66,8 і 52,7 відс.** у 2020 році), які насамперед пов'язані із невиконанням **вимог інструкції з охорони праці**. Також у **2020 році** почали відчуватися **негативні наслідки** від захворювання на COVID-19 (**46 відс. (3054)** загальної кількості потерпілих **від нещасних випадків**, які сталися під час виконання посадових обов'язків, складають потерпілі від COVID-19, з яких **66 – смертельно**).

Упродовж 2018–2020 років кількість **отримувачів** виплат за усіма їх видами дещо зменшилася, але відбулося **щорічне зростання середнього їх**

²⁰⁶ З його прийняттям скасовано постанову Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1232, яка раніше врегульовувала це питання.

розміру. Так, **кількість потерпілих**, яким призначено **щомісячну страхову виплату**, зменшилася з 198 253 до **191 679 осіб**, а середньомісячний її розмір збільшився з 3 126,4 до **3927,1 грн**; **кількість отримувачів** щомісячної страхової виплати, **які мають на це право в разі втрати годувальника**, відповідно з 10 199 до 9456 осіб і з 2 461,5 до **2 998,3 грн**; **кількість призначеної одноразової допомоги в разі стійкої втрати професійної працездатності потерпілого** – з 3754 до **3683**, розмір – з 12,1 до **15,7 тис. грн**, а у разі смерті потерпілого на одну сім'ю – з 315 до **304 випадків**, розмір – з 171,8 до **204,7 тис. гривень**.

Щорічне зростання обсягів страхових виплат пов'язано, зокрема, з:

- осучасненням (індексацією) з 1 березня **щомісячних виплат**, яке згідно з частиною другою статті 37 Закону № 1105 з 01.03.2019 проводилося, виходячи із **коефіцієнта зростання** у попередньому календарному році середньої заробітної плати **1,05** (постанова Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 160), з 01.03.2020 – **1,11** (постанова від 01.04.2020 № 249).

Загальне зростання **середнього розміру** щомісячної виплати внаслідок проведених у **2018–2020 роках** перерахунків становило 74 відс. **на 1 особу** (або **1 625,2 грн**), що стало однією з причин зростання видатків Фонду соцстрахування **на цю мету**. При цьому найбільш відчутними за обсягами для бюджету Фонду соцстрахування були перерахунки проведені у 2018 році. З 1 березня **2021 року** перерахування цих виплат, як і пенсій, проведено **за новим механізмом** розрахунку коефіцієнта зростання, запровадженого Законом № 1774, який постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 № 239 визначено на рівні **1,11**;

- зростанням базового розміру для визначення **одноразових виплат** (прожиткового мінімуму для працездатних осіб²⁰⁷ на відповідні дати призначення, який залежить від виду виплати).

Аналіз засвідчив, що при **використанні коштів на страхові виплати** у 2019–2020 роках мало місце:

➤ **законодавче неврегулювання переліку документів** для призначення страхових виплат. Наразі чинне законодавство (Закон України «Про інформацію», пункт 3 частини 2 ст. 8 Закону України «Про захист персональних даних») **не дозволяє вільно** отримати документ щодо місця проживання іншої людини, оскільки така інформація належить до складу **конфіденційних персональних даних**. Зокрема, це стосується і **страхових виплат, які призначаються Фондом соцстрахування отримувачам у разі втрати годувальника** згідно з частиною другою статті 43 Закону № 1105 (рішення приймаються за умови подання відповідного переліку документів, до якого входить довідка житлово-експлуатаційної організації, а за її відсутності – довідки виконавчого органу ради чи інших документів **про склад сім'ї померлого**, у т. ч. про тих, хто перебував на його утриманні, або копії відповідних рішень суду).

²⁰⁷ Зокрема, на 01.01.2020 показник становив 2102 грн, 01.01.2021 – 2270 гривень.

З виданням Мінсоцполітики наказу від **17.07.2020 № 1106** «Про внесення Змін до Інструкції щодо порядку оформлення і ведення особових справ отримувачів усіх видів соціальної допомоги» вищезазначену **довідку вилучено з переліку документів**. Зміни до Порядку № 11 правлінням Фонду соцстрахування в цій частині внесені **лише 25.02.2021²⁰⁸**, однак норми Закону № 1105 **так і не змінено**. Відповідно, і надалі, зокрема, особи, які претендують на отримання страхових виплат у зв'язку зі смертю потерпілого, стикаються з проблемами при встановленні факту проживання однією сім'єю з померлим та перебування на його утриманні (в т. ч. звертаються до суду), що **відстрочує терміни призначення** їм страхової виплати. Спроби ВД Фонду врегулювати це питання, починаючи з **червня 2020 року**, залишилися **нереалізованими**, а останні пропозиції липня 2020 року, станом на **01.04.2021** знаходилися на опрацюванні у Мінсоцполітики²⁰⁹;

➤ **певні недоліки у плануванні**. У бюджеті Фонду соцстрахування на 2019 рік видатки на страхові виплати становили **8 491 млн грн**, на 2020 рік – **9 755,3 млн грн** (або відповідно 33,1 і 32,6 відс. загального обсягу видатків бюджету на відповідний рік), **які не переглядалися**, а доведення ВД Фонду їх контрольних показників до робочих органів для формування показників кошторисів здійснено **узагальнено** без поділу за видами виплат, визначення яких у 2019 році **ВД Фонду** у зв'язку з жорсткою економією коштів **було здійснено самостійно**. Це, на відміну від 2020 року, призвело до **численних коригувань** у 2019 році кошторисних призначень за всіма управліннями ВД Фонду в областях і м. Києві.

Так, у 2019 році за рахунок зменшення щомісячних страхових виплат (5 223,9 тис. грн) та інших страхових виплат (393,2 тис. грн) збільшено суми на виплату одноразової допомоги (**992 тис. грн**,) і на допомогу в зв'язку з тимчасовою непрацездатністю (**4 625,1 тис. грн**). При цьому аналіз засвідчив, що основною причиною **невиконання** планових показників бюджету за цією статтею видатків є **окремі недоліки** у прогнозуванні кількості потерпілих, одержувачів таких виплат.

Крім того, затверджені та опубліковані **звіти про виконання бюджету Фонду соцстрахування** за 2019, 2020 роки в частині опису видатків включають окремі показники, **назва яких не відповідає їх суті** (показник «кількість потерпілих, **які отримали** страхові виплати» фактично включає дані щодо кількості потерпілих, **яким призначено у звітних роках ці виплати**), а інша звітність з **обліку потерпілих**, крім інформації, що надходить з квітня 2018 року на виконання наказу ВД Фонду від 18.04.2018 № 193-од від її робочих органів з метою контролю за використанням коштів, **відсутня**;

²⁰⁸ Додано довідку про сумісне проживання з потерпілим.

²⁰⁹ Листом від 27.07.2020 №1836-03-1 і, зокрема, визначають коло осіб, які мають право на виплати в разі смерті потерпілого, зменшують перелік документів, що подаються одержувачем страхових виплат у зв'язку з отриманням інформації, необхідної для визначення страхових виплат через державні реєстри.

➤ несвоєчасне отримання повідомлень про смерть потерпілих через нормативну неврегульованість і проблеми обміну з ПФУ даними із реєстру актів цивільного стану про смерть громадян, як вже зазначено у Звіті вище. Зокрема, заборгованість перед Фондом соцстрахування отримувачів **щомісячних страхових виплат** з цієї причини **на початок 2020 року становила 6,2 млн грн**, станом на 01.10.2020 – **10,3 млн грн**, у складі якої прострочені суми – **1,2 і 3,3 млн грн** відповідно, і **постійно зростають** (найбільші суми в Донецькій області), **тобто існують високі ризики неповернення сум переплат спадкоємцями.**

Довідково. Випадки переплати страхових виплат були встановлені за результатами контрольних заходів, проведених у 2019 році органами Державної аудиторської служби України в окремих управліннях ВД Фонду у Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Полтавській областях і за результатами верифікації (загалом сума до повернення на 01.12.2020 становила 1,1 і 0,8 млн грн відповідно).

У складі **кредиторської заборгованості** на 01.01.2020 (601,6 млн грн) і на 01.10.2020 (802,2 млн грн) прострочені суми становлять **1 і 0,8 відс.** (включають аліменти, утримані із сум страхової виплати переселенців у межах Донецької області та не виплачені у зв'язку з непідтвердженням одержувачами статусу переселенця та відсутністю рахунків, відкритих на території, підконтрольній Україні).

5.3.3.2.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити

Мінсоцполітики спільно з Фондом соцстрахування підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін до статті 43 Закону № 1105 у частині осучаснення переліку документів, які надаються для призначення страхових виплат;

ВД Фонду забезпечити належне планування видатків, запровадити звітність щодо кількості потерпілих, які обліковуються в робочих органах ВД Фонду, та посилити контроль за використанням ними коштів.

5.3.3.3. Оцінка стану здійснення страхових витрат на медичну та соціальну допомогу потерпілим від нещасних випадків та професійного захворювання

5.3.3.3. Висновок.

Використання коштів бюджету Фонду соцстрахування на страхові витрати на медичну та соціальну допомогу в 2019–2020 роках здійснювалося на підставі неосучаснених протягом понад трьох років нормативно-правових актів і з недоліками організаційно-правового характеру, що не сприяло ефективному використанню коштів Фонду соцстрахування та забезпеченню потерпілих належними їм гарантіями. ВД Фонду та її робочими органами не забезпечено дотримання норм Порядку № 42 і Положення про забезпечення ТЗР.

Кількість забезпечених медичними та соціальними допомогамі потерпілих щороку зменшується, а заплановані видатки у 2019, 2020 роках, не здійснені в повному обсязі (у 2019 році – 37,5 млн грн, у 2020 –

*256,6 млн грн). **Негативний вплив на стан забезпечення потерпілих медичною і соціальною допомогою у 2020 році спричинило законодавче призупинення впродовж 8 місяців здійснення окремих з них.***

Забезпечення потерпілих з інвалідністю автомобілями не здійснюється з 2014 року, а розміри компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобіля та на транспортне обслуговування є суто декларативними і не покривають мінімальних витрат на цю мету.

5.3.3.3.1. Законодавча база.

Частина перша статті 16, частина друга статті 40 та частина третя статті 42 Закону № 1105, Порядки № 999, 228, 42, 33, сім положень, затверджених постановами правління ФССНВ у 2007–2014 роках: Положення про забезпечення путівками, Положення про забезпечення ТЗР, Положення про лікування, Положення № 35, Положення про догляди, Положення про додаткове харчування, Положення про професійну реабілітацію.

5.3.3.3.2. Виявлений стан справ.

Аналіз засвідчив, що **забезпечення потерпілих медичною і соціальною допомогою у 2019–2020 роках здійснювалося, зокрема, на підставі семи положень, затверджених постановами правління ФССНВ, норми яких не осучаснені, містять посилання на інші статті Закону № 1105, що унеможлиблює приведення правлінням Фонду соцстрахування положень у відповідність з цим Законом. Разом з тим розроблені та погоджені сторонами соціального партнерства ще у 2019 році два положення (про фінансування витрат на спеціальний медичний, постійний сторонній догляд та побутове обслуговування потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання та на додаткове харчування потерпілим внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання) через зволікання правлінням Фонду соцстрахування затверджені лише у 2021 році (постановами від 25.02.2021 № № 8, 9).**

Як наслідок, нормативна база з цього питання **невпорядкована, медична та соціальна допомога потерпілим продовжує надаватися за застарілими механізмами, прийняття нових гальмується**, а окремі нові містять недоліки та правові прогалини, що створює ризики неякісного їх надання зокрема:

✓ Положенням про лікування **не встановлено умов, строків та граничного розміру попередньої оплати, не визначено відшкодування витрат на проїзд потерпілим, проїзд і проживання супроводжуючих осіб;**

✓ Положення про забезпечення ТЗР **не враховує норми чинного законодавства у частині власного вибору потерпілими підприємств-виробників ТЗР, не містить вимог про дотримання граничних цін, встановлених наказом Мінсоцполітики, не визначає відшкодування вартості ТЗР у разі їх самостійного придбання потерпілим, не містить термінів перевірки робочими органами документів, наданих потерпілими для забезпечення ТЗР, розгляду і заповнення картки особи про забезпечення ТЗР, видачі направлень потерпілому на забезпечення протезними виробами, що створює ризики відтермінування**

забезпечення потерпілих ТЗР. Разом з тим **розроблений в кінці 2018 року** ВД Фонду проєкт Положення про ТЗР, яким встановлено новий механізм фінансування витрат на ТЗР для потерпілих і виправлено вказані вище недоліки, **понад два роки не погоджується Державною регуляторною службою України**, оскільки за її твердженням у ВД Фонду немає правових підстав для розроблення цього проєкту. Мінсоцполітики як орган державного нагляду **не вжив достатніх заходів** для вирішення цього питання;

✓ **забезпечення** потерпілих санаторно-курортним лікуванням **врегульовано двома чинними нормативними актами** (Положення про забезпечення путівками і Порядок № 33), якими встановлено **суперечливі механізми**. **Фактично** забезпечення здійснюється згідно з Порядком № 33, який передбачає відшкодування витрат потерпілим за послуги з санаторно-курортного лікування в межах граничних витрат на підставі тристороннього договору, укладеного між потерпілим, робочим органом Фонду соцстрахування та санаторно-курортним закладом (за вибором потерпілого), водночас ним:

- **не врегульовано компенсації витрат** за самостійно придбані путівки і проїзд потерпілому та супроводжуючій особі, що є недотриманням встановлених частиною четвертою статті 42 **Закону № 1105 вимог і потребує застосування застарілого Положення** про забезпечення путівками в цій частині;

- **не встановлено строків проведення часткової попередньої оплати, умов і термінів повернення санаторно-курортним закладом різниці між сумою попередньої оплати та вартістю фактично використаних потерпілим та супроводжуючою особою ліжокднів у разі перевищення сум попередньої оплати над вартістю фактично наданих послуг**. Це може створювати ризики відстрочення повернення коштів передоплати, яка у 2019 році становила **8 277,8 тис. грн, у 2020 – 774,1 тис. гривень**.

Примірна форма договору про відшкодування витрат на санаторно-курортне лікування потерпілих, затверджена постановою правління Фонду соцстрахування від 24.05.2017 № 33 (додаток 3), містить технічну помилку. Так, пунктом 9.2 передбачено **сплату штрафу** санаторно-курортним закладом **потерпілому** у випадку безпідставного порушення встановлених строків надсилання документів, при тому що таке **надсилання не передбачено** умовами примірної форми договору. Натомість абзацом другим пункту 7.6 **передбачено надсилання** санаторно-курортним закладом робочому органу Фонду соцстрахування переліку наданих послуг з санаторно-курортного лікування та акта приймання-передачі послуг протягом 5 робочих днів з дня закінчення санаторно-курортного лікування, **але санкції за порушення терміну не передбачено**.

При цьому переважна більшість договорів про відшкодування витрат на санаторно-курортне лікування потерпілих не містить розміру попередньої оплати та штрафів за невчасне подання документів, а у 2019, 2020 роках проведена лише одна перевірка санаторно-курортного закладу, під час якої порушення не встановлені;

✓ **забезпечення** потерпілих з інвалідністю **автомобілями** (частина п'ята статті 42 Закону № 1105) з **2014 року** не здійснюється, зокрема, через відсутність фінансових можливостей, а нормативна база, яка б дозволяла іншим чином вирішити це питання, **недоопрацьована**.

Це дозволило **уникнути видатків на страхування автомобілів**, придбаних для осіб з інвалідністю, встановлених Порядком № 42, але **не передбачених Законом № 1105 і Порядком № 999** (видатки на цю мету в сумі **15,8 млн грн** передбачалися у складі видатків на забезпечення потерпілих автомобілями проєкту бюджету Фонду соцстрахування на 2020 рік, які не були затверджені), що створює **ризики здійснення незаконних видатків**.

Так, **Порядок компенсації** Фондом соцстрахування вартості самостійно придбаних потерпілими автомобілів Кабінетом Міністрів України **не затверджено**. **Пункт 41 Порядку № 999** щодо забезпечення автомобілями, визнаними гуманітарною допомогою, не поширюється на осіб, інвалідність яких пов'язана з трудовим каліцтвом, а Законом № 1105 така норма не врегульована. Зазначене створює **нерівні умови** для потерпілих при використанні такого права.

Як наслідок, особи з інвалідністю забезпечуються автомобілями, що були у використанні, але їх кількість незначна, порівняно з потребою, яка у 2019–2020 роках становила **1226 і 1693 потерпілих**.

Надання потерпілим з інвалідністю у якості альтернативи компенсації на транспортне обслуговування, а також на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобіля згідно з пунктом 2 постанови № 228, виходячи із законодавчо затверджених розмірів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, є **суто декларативним**, у 2019–2020 роках – **445,63 і 487,13 грн у рік і 338,07 і 369,55 грн у рік**. Ці кошти **фактично не можуть компенсувати витрати** потерпілих з інвалідністю на зазначену мету. Так, у 2020 році за отримані компенсації потерпілі могли придбати близько **15 літрів бензину на рік** або витратити на проїзд **1,3 грн в день**.

Водночас **неоднозначне трактування** у пункті 2 постанови № 228 (в ред. до 05.08.2020)²¹⁰ **розмірів** компенсацій спричинило **звернення потерпілих до суду** щодо отримання компенсацій у встановлених розмірах **щомісячно**, які були **судами задоволені**. Зокрема, у 2020 році Кропивницьким відділенням управління ВД Фонду у Кіровоградській області **потерпілому** здійснені доплати компенсацій за період з 25.03.2017 по 30.06.2020 у **сумі 11,7 тис. грн**, Лисичанським міським відділенням управління ВД Фонду у Луганській області за 2016–2019 роки – 12,8 тис. гривень.

Аналіз бюджету Фонду соцстрахування на 2019, 2020 роки у частині видатків за статтею «**Страхові витрати на медичну та соціальну допомогу**» засвідчив **щорічну тенденцію до збільшення** їх планових обсягів (на 2019 рік на 43,2 млн грн більше видатків 2018 року; на 2020 рік – на 76,6 млн грн

²¹⁰ Згідно з пунктом 2 постанови № 228 (в ред. до 05.08.2020) компенсації залежно від виду встановлюються у розмірах 22, 16 і 29 відс. прожиткового мінімуму на одну особу, яка втратила працездатність, у розрахунку на місяць.

відповідно), а їх частка у загальній структурі видатків була незначною та навпаки з 2018 року зменшувалася (2,3, 2,0 і 1,1 відс.).

Обсяги планових і касових видатків на медичну та соціальну допомогу в 2018–2020 роках наведені в діаграмі 48.

Діаграма 48. Обсяги планових і касових видатків на медичну та соціальну допомогу у 2018–2020 роках (млн грн)

Аналіз стану планування видатків на цю мету засвідчив у окремих випадках певну безсистемність і недотримання вимог Порядку № 42.

Так, видатки на 2019 рік **були заплановані** на рівні планових показників видатків 2018 року станом на 01.12.2018²¹¹ (крім видатків на медичний, постійний сторонній догляд та побутове обслуговування) **без врахування прогнозної кількості потерпілих**, які потребували медичної та соціальної допомоги у плановому році, і **прогнозного індексу споживчих цін, чим не дотримано вимоги пункту 7.3 Порядку № 42**. При плануванні на **2020 рік** цей недолік було виправлено за більшістю напрямів, але видатки на ТЗР, зубопротезування, лікарські засоби та вироби медичного призначення визначено, виходячи із розрахункових прогнозних середніх витрат на 1 особу за **2019 рік, замість середніх витрат на 1 особу за звітний період** (9 місяців 2019 року), **як це передбачено** підпунктами 7.3.3, 7.3.4, 7.3.7 пункту 7.3 Порядку № 42. За поясненням ВД Фонду, це здійснено для недопущення завищення планових обсягів видатків, виходячи із фактичного їх проведення за 2019 рік.

Видатки на **професійне навчання та перекваліфікацію потерпілих** на 2019, 2020 роки ВД Фонду взагалі **заплановано самостійно** у сумі 60 тис. грн (на 2 особи) щороку, виходячи із запланованого розміру витрат на 2018 рік, чим **не дотримано вимог підпункту 7.3.9 пункту 7.3 Порядку № 42**, оскільки в робочих органах Фонду соцстрахування були **відсутні дані щодо потреби потерпілих у таких послугах**. Фактично кошти було зарезервовано на випадок звернення потерпілих, які у 2019, 2020 роках **не були використані** внаслідок відсутності останніх. Аналогічний стан справ мав місце при плануванні видатків на фінансування **витрат, пов'язаних із вилученням автомобілів, оплати**

²¹¹ З метою збалансування бюджету Фонду на 2019 рік та враховуючи пункт 2 статті 54 Закону № 1105 в частині подання на затвердження Кабінету Міністрів України бездефіцитного проекту бюджету Фонду соцстрахування, у т. ч. у разі схвалення його правлінням незбалансованого проекту.

експертної оцінки їх стану, зняття з обліку та подальшого ремонту у разі смерті потерпілих, видатків на навчання осіб з інвалідністю водінню автомобілів.

Як наслідок, у 2019 році **6 регіонам** на зазначену вище мету затверджено видатки на суму **19,6 тис. грн**, але кошти не використано, у решти – відсоток виконання планових показників коливався від 20,5 до 100 відс., у 2020 році – 10 регіонам у сумі **184,2 тис. грн**, які не використано, у решти відсоток виконання планових показників коливався від **9,6 до 99,8 відсотка**.

ВД Фонду доведено до робочих органів за більшістю напрямів витрат контрольні показники на 2019 рік **без врахування кількісної потреби** потерпілих у медичній та соціальній допомозі. Підставою для їх формування були затверджені видатки станом на 01.12.2018 і касові видатки 2018 року, що **фактично не завжди було дотримано**. Так, контрольні показники витрат на лікування потерпілих та їх медичну реабілітацію доведені Сумській області у сумі 7,3 млн грн, або **в 5,8 раза** більше сум **касових видатків** 2018 року і майже вдвічі затверджених видатків станом на 01.12.2018, внаслідок чого кошторисні призначення впродовж 2019 року зменшені **в 2,5 раза**, а відсоток їх виконання становив лише **74,7 відсотка**. Водночас **витрати на спеціальний медичний догляд, постійний сторонній догляд** і на побутове обслуговування заплановано **з урахуванням кількісної потреби, а розподілені між регіонами без її врахування**. Так, контрольні показники витрат на спеціальний медичний догляд для 19 регіонів встановлені в обсягах, що перевищували надану ними потребу, для 6 регіонів – в менших обсягах.

Це призвело до **непропорційного задоволення** потреби та постійного **коригування впродовж 2019 року** показників кошторисних призначень у розрізі регіонів та за напрямками використання. Як наслідок, у цілому потреба потерпілих у ТЗР у 2019 році задоволена **на 94,4 відс.**, а в розрізі регіонів цей показник коливався **від 47 відс.** (Луганська обл.) до **126 відс.** (Харківська обл.); у лікуванні та медичній реабілітації – **95 відс.**, а в розрізі регіонів – **від 67,5 відс.** (Рівненська обл.) до **126,4 відс.** (Сумська обл.).

У **2020 році** навіть при повному врахуванні при **плануванні видатків потреби**, отриманої від робочих органів ВД Фонду, **рівень задоволення кількісної потреби** у розрізі напрямів коливався **від 95,7 відс.** (спеціальні засоби пересування (коляски) до **104 відс.** (ТЗР). При цьому в розрізі регіонів **рівень задоволення потреби** потерпілих, зокрема, у забезпеченні ТЗР коливався **від 78,4 до 115 відс.**, лікуванні та медичній реабілітації **від 50 до 120 відс.**, що зумовило **постійні коригування** показників кошторисів за регіонами та напрямками.

Довідково. За поясненням ВД Фонду, значне коливання потреби в медичній та соціальній допомозі за більшістю напрямів пов'язане із складністю її прогнозування та постійною зміною. Водночас ВД Фонду не забезпечено у достатньому обсязі належного контролю за достовірністю наданих робочими органами даних щодо потреби. Так, лише на запит контрольної групи ВД Фонду було зібрано пояснення її окремих робочих органів щодо низького виконання планових показників.

Як засвідчив аналіз, у **2019–2020 роках видатки** на медичну та соціальну допомогу здійснювалися робочими органами ВД Фонду **за 14 напрямками**.

Обсяги касових видатків у 2019, 2020 роках на забезпечення потерпілих страховими витратами на медичну та соціальну допомогу за напрямками використання наведені в діаграмі 49.

Діаграма 49. Касові видатки здійснені у 2019–2020 роках за статтею «Страхові витрати на медичну та соціальну та медичну допомогу» (млн грн)

* Інші витрати (видатки на зубопротезування, очне протезування, слухові апарати у 2019 році 1,3 млн грн, у 2020 році – 0,9 млн грн; придбання спеціальних засобів пересування (коляски) – 6,2 і 5,0 млн грн відповідно; витрати, пов'язані з забезпеченням осіб з інвалідністю автомобілями – 0,3 і 0,1 млн грн; додаткове харчування – 1,5 млн грн щороку; компенсація на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та транспортне обслуговування осіб з інвалідністю – 1,2 млн грн щороку).

Планові показники у 2019 році виконані на 93 відс., відсоток виконання коливався від 61,7 відс. (очне протезування) до 99,1 відс. (ТЗР), у 2020 – 55,6 відс. – від 6,6 відс. (санаторно-курортне лікування від 0,8 відс. (Запорізька обл.) до 12,7 відс. (Волинська обл.)) до 91,8 відс. (ТЗР від 75,5 відс. (Чернівецька обл.) до 100 відс. (Одеська обл.)).

При середньому відсотку виконання планових витрат на лікування та медичну реабілітацію 91,6 відс. в 2019 році і 63,2 відс. у 2020 році, у розрізі регіонів ці показники коливалися від 1,2 відс. (Закарпатська обл.) і 41,2 відс. (Рівненська обл.) до 99,9 відс. (Запорізька обл.) і 94,1 відс. (Вінницька обл.).

У 2019 році на лікарські засоби та вироби медичного призначення – 91,8 відс. (від 56,2 відс. (Закарпатська обл.) до 100 відс. (Житомирська, Львівська і Харківська області)); придбання спеціальних засобів пересування (колясок) – 81 відс. (від 18,1 відс. (Київська обл.) до 99,9 відс. (Тернопільська обл.)), у 7 регіонах цей показник не досягав 50 відсотків. У 2020 році на слухові апарати – 53,8 відс. (від 8,8 відс. (Тернопільська обл.) до 99,9 відс. (Вінницька, Донецька обл.)).

За поясненням ВД Фонду, низький рівень використання кошторисних призначень окремими регіонами у 2019, 2020 роках пов'язаний насамперед

незверненням потерпілих за виробами та послугами, у т. ч. через погіршення стану здоров'я / смерть.

Низький відсоток виконання планових показників у 2020 році також спричинений прийняттям Закону № 553, нормами якого **обмежено видатки** на придбання лікарських засобів та виробів медичного призначення, гігієнічних виробів для потерпілих; спеціальний медичний догляд, постійний сторонній догляд, побутове обслуговування потерпілих; санаторно-курортне лікування потерпілих; додаткове харчування потерпілих; бензин та технічне обслуговування автомобілів та транспортне обслуговування осіб з інвалідністю.

Станом на **01.01.2021** обсяги дебіторської і кредиторської заборгованості за витратами на медичну і соціальну допомогу становили **589,2 і 15 322,9 тис. грн**, з них 31 і 12 відс. відповідно прострочені, що утворилися на непідконтрольних територіях Донецької та Луганської областей у II півріччі 2014 року. Однією з причин виникнення кредиторської заборгованості є **невиплачені за минулий період суми таких виплат ВПО станом на 01.01.2021 154,7 тис. гривень**.

Як засвідчив аналіз, чисельність потерпілих, які забезпечені медичною та соціальною допомогою, **щороку зменшується**: у 2019 році (порівняно з 2018 роком) майже за всіма напрямками на 1,6–14 відс.; у 2020 році (порівняно з 2019 роком) **за всіма напрямками** на 1,5–91,8 відсотка. Зокрема, чисельність потерпілих, які отримали санаторно-курортне лікування, зменшилася на 91,8 відс. (на **9615 осіб**), лікарські засоби та вироби медичного призначення – на 31,1 відс. (на **5 825 осіб**), лікування та медичну реабілітацію – на 34,3 відс. (на **3 319 осіб**).

Чисельність потерпілих, забезпечених медичними та соціальними допомогою у 2019, 2020 роках, наведена в діаграмі 50.

Діаграма 50. Чисельність потерпілих, забезпечених у 2019–2020 роках медичними та соціальними допомогою* (осіб)

* Крім того, забезпечено спеціальними засобами пересування (коляски) у 2019 році 318 осіб, у 2020 – 240 осіб; компенсаціями на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та транспортне обслуговування осіб з інвалідністю – 3305 і 3098 осіб відповідно; додатковим харчуванням – 109 і 100 осіб; слуховими апаратами – 202 і 103 особи; очним протезуванням – 42 і 21 особа; зубопротезуванням – 12 осіб щороку.

Водночас **ВД Фонду** в окремих випадках **не забезпечено** у повному обсязі **збирання звітності за окремими напрямками витрат і їх належного відображення у річних звітах** про виконання бюджету Фонду соцстрахування, що **не сприяло належному контролю** за забезпеченням потерпілих соціальною і медичною допомогою.

Так, передбачена п. 3.10 Положення про забезпечення ТЗР **звітність** запроваджена **лише частково з травня 2019 року** у частині кількості та вартості виданих потерпілим ТЗР, а дані щодо потерпілих, які перебувають на обліку для забезпечення ТЗР та зняті з обліку, залишків інших засобів реабілітації, що знаходяться на зберіганні в робочих органах ВД Фонду, **не збиралися**.

Довідково. За даними, отриманими на запит Рахункової палати, станом на 01.01.2021 в робочих органах ВД Фонду перебувало 312 од. інших засобів реабілітації на суму 2,1 млн грн, з них 132 крісел колісних (коляски) на суму 1,5 млн гривень.

ВД Фонду за результатами ознайомлення з проєктом Звіту **18.06.2021** запроваджено надання звітності від робочих органів ВД Фонду щодо потерпілих, які перебувають на обліку, зняті з обліку та про залишки ТЗР.

Звітність про автомобілі, які знаходяться на зберіганні в робочих органах ВД Фонду та їх рух впродовж звітного періоду (кількість вилучених, виданих та списаних автомобілів) **не запроваджена і надається ситуативно на запит ВД Фонду, що не сприяє внутрішньому контролю** за такими автомобілями. Так, станом на 01.01.2021 в 14 управліннях ВД Фонду на зберіганні перебувало **47 автомобілів** первісною і залишковою вартістю **1516,2 і 710,7 тис. грн**, виданих вперше в 2007–2011 роках, з яких 21 автомобіль із терміном експлуатації **до 6 років**. Також на непідконтрольній території Донецької області обліковується **39 автомобілів** загальною первісною вартістю **1106,4 тис. гривень**.

Аналізом також встановлено, що у звіті про виконання бюджету Фонду соцстрахування за 2019 рік **показники забезпечення потерпілих санаторно-курортним лікуванням, лікуванням та медичною реабілітацією та ТЗР, завищені на 379,4 тис. грн і 7 осіб** за рахунок включення даних стосовно забезпечення супроводжуваних осіб (подібна ситуація мала місце і у 2018 році). При цьому **показники забезпечення у 2019, 2020 роках 13 і 7 потерпілих уживаними автомобілями у цих звітах не відображалися**.

5.3.3.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України

вирішити питання погодження Державною регуляторною службою України Положення про ТЗР;

доручити Мінсоцполітики і Фонду соцстрахування підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо поширення на осіб, інвалідність яких пов'язана з трудовим каліцтвом, права забезпечення автомобілями, визнаними гуманітарною допомогою.

Правлінню Фонду соцстрахування і ВД Фонду:

затвердити нові положення/порядки фінансування витрат для забезпечення потерпілих технічними та іншими засобами реабілітації,

лікуванням, медичною реабілітацією, лікарськими засобами та виробами медичного призначення, слуховими апаратами, зубопротезуванням, очним протезуванням, окулярами, контактними лінзами, постільною та натільною білизною, постільними речами, гігієнічними виробами, професійною реабілітацією (професійним навчанням), перекваліфікацією та скасувати відповідні нормативні акти ФССНВ;

визнати таким, що втратило чинність, Положення про забезпечення путівками і доповнити Порядок № 33 нормами щодо компенсації витрат потерпілому (і супроводжуючій особі в разі наявності) за самостійно придбані путівки до санаторно-курортного закладу, проїзд до санаторного закладу і зворотному напрямку, на транспортування особи з інвалідністю спеціальним медичним транспортом (із зазначенням термінів виплати вказаної компенсації); встановлення строків та умов проведення часткової попередньої оплати, умов і термінів повернення санаторно-курортним закладом різниці між сумою попередньої оплати та вартістю фактично використаних потерпілим та супроводжуючою особою ліжокднів (із встановленням штрафних санкцій за несвоєчасне повернення коштів);

внести зміни до пункту 9.2 Примірної форми договору (додаток 3 до постанови правління Фонду соцстрахування від 24.05.2017 № 33) в частині встановлення штрафів санаторно-курортному закладу за недотримання строків надсилання робочому органу Фонду соцстрахування документів, визначених абзацом другим пункту 7.6 Примірної форми договору;

запровадити звітність щодо кількості потерпілих, які обліковуються в робочих органах ВД Фонду;

запровадити періодичну звітність про автомобілі, які повернено потерпілими і зберігаються в робочих органах ВД Фонду, та їх рух упродовж звітного періоду.

5.3.3.4. Оцінка особливостей здійснення страховими фондами соціальних виплат громадянам з числа ВПО

5.3.3.4. Висновок.

Незатвердження Урядом протягом трьох років порядку здійснення соціальних виплат громадянам з числа ВПО, відсутність єдиних підходів до обліку страховими фондами сум невикланих соціальних виплат за минулий період призвели до накопичення значних боргів, що погашаються лише за рішеннями судів і збільшують видатки фондів на судові витрати, які у 2020 році лише для ПФУ становили 1,1 млрд гривень. Як наслідок, на 01.01.2021, за розрахунками ПФУ, заборгованість з виплати пенсій ВПО, які перебувають на обліку на території підконтрольній владі України, становила 11 млрд грн, а загальна сума невикланих пенсій за минулі періоди особам, які не зверталися або виплати яким припинено, на 01.07.2020 – 71,3 млрд. гривень. Борги зі страхових виплат і витрат Фонду соцстрахування перед ВПО на вказану дату становили 7,8 млрд грн, з них реальні 0,8 млрд гривень.

5.3.3.4.1. Законодавча база.

Реалізацію права ВПО на призначення (відновлення) соціальних виплат, зокрема пенсійних, страхових виплат та страхових витрат на медичну та соціальну допомогу відповідно до Законів № 1058, № 1105 врегульовано Порядком призначення (відновлення) соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам, затвердженим постановою № 365 (з 30.08.2019 норми діють лише в частині страхових виплат). Організаційні питання здійснення соціальних виплат ВПО регламентовано постановою № 637-ВПО.

Особливості надання та фінансування страхових виплат ВПО визначені постановою правління Фонду соцстрахування від 12.12.2018 № 27.

Згідно зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 335 (набула чинності 12.05.2018) до постанови № 365, суми недоотриманих соціальних виплат за минулий період обліковуються органами, що їх здійснюють, і виплачуються на умовах окремого порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України. **Рішенням Окружного адміністративного суду м. Києва у справі № 640/18720/18 від 11.06.2019 визнано протиправними і нечинними** підпункт 2 пункту 1, підпункт 2 пункту 2 постанови № 335 в частині, що стосується сум невикладених соціальних виплат, яке судом апеляційної інстанції залишено без змін, наразі триває касаційне оскарження.

Згідно зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 788 (набрали чинності **30.08.2019**) до постанови № 637-ВПО, призначення, відновлення та продовження виплати пенсій ВПО здійснюється територіальними органами ПФУ, які проводять ідентифікацію ВПО, що звернулись з відповідною заявою, та верифікацію отриманих від них даних у порядку, затвердженому ПФУ за погодженням з Мінсоцполітики; суми пенсій, які не виплачено за період до місяця їх відновлення, обліковуються ПФУ та виплачуються на умовах окремого порядку, визначеного Урядом.

5.3.3.4.2. Виявлений стан справ.

Аналіз засвідчив: хоча конфлікт на сході України триває вже понад 7 років, але послідовної політики щодо забезпечення прав і соціальних гарантій осіб з числа ВПО не проводиться, що призводить лише до накопичення проблем і боргів, зокрема:

✓ упродовж трьох років Урядом на виконання постанови № 335 **не затверджено окремого порядку виплати недоотриманих сум соціальних виплат** за минулий період, у т. ч. пенсійних та страхових виплат, що зумовило **накопичення значних сум заборгованості та збільшення кількості позовів ВПО до суду** за отриманням невикладених сум за минулі періоди.

Так, за інформацією ПФУ, в 2019, 2020 роках в судах першої інстанції здійснювалось провадження за позовами ВПО щодо поновлення виплати пенсії та погашення заборгованості за минулі роки на суму **245,5 і 76,8 млн грн**, з них задоволено повністю або частково на суму **224,5 і 57,1 млн гривень**.

На виконання рішень судів різних інстанцій, які набрали законної сили, нараховано пенсійних виплат у 2019 році на суму 1 062,3 млн грн, у 2020 році –

291,4 млн грн, а виплачено лише 93,1 і 40,9 млн грн сум, нарахованих у ці роки. З ПФУ лише у 2020 році стягнуто 1,1 млн грн судових витрат;

✓ **необхідність ідентифікації ВПО, що звертаються з відповідною заявою для призначення (відновлення) пенсійних виплат, у порядку, затвердженому ПФУ за погодженням Мінсоцполітики, нормативно визначена із внесенням постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 788 змін до постанови № 637-ВПО. Фактично зміни до Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління ПФУ від 25.11.2005 № 22-1, зареєстрованою в Мін'юсті 27.12.2005 за № 1566/11846, внесено постановою правління ПФУ від 16.12.2020 № 25-1, зареєстрованою Мін'юстом 16.03.2021 за № 339/35961, або майже через півтора року;**

✓ **страхові фонди застосовують різні підходи до обліку сум невикладених соціальних виплат ВПО за минулий період, зокрема:**

- **суми, не виплачених Фондом соцстрахування страхових виплат та витрат відображаються лише в аналітичних базах робочих органів ВД Фонду Луганської та Донецької областей. За поясненням ВД Фонду, актуалізацію суми боргів буде здійснено лише після визначення Урядом порядку і умов її виплати. Це призвело до задоволення судами позовів потерпілих та членів їх сімей / спадкоємців із виплати заборгованості і додаткових витрат з бюджету Фонду соцстрахування. Так, у січні 2020 року задоволено позов спадкоємців потерпілого до суду на виплату страхових витрат на суму 17,2 тис. грн за червень – грудень 2014 року;**

- **ПФУ, починаючи з 2019 року, в централізованій підсистемі ППВП ЕПС автоматизовано процеси, пов'язані з обліком інформації про пенсійні виплати ВПО та формуванням відповідної звітності. Так, станом на 01.01.2020 і 01.01.2021 на обліку ПФУ перебувало 1115,1 тис. і 1125,7 тис. діючих особових рахунків ВПО, у т. ч. 628,9 і 634,4 тис. проведено виплату пенсій за останній звітний місяць, решті – виплати не проводяться (понад 75 відс. з них скасовано реєстрацію ВПО).**

За даними ППВП ЕПС, на початок 2020, 2021 років за 277,7 і 282,6 тис. особових рахунків ВПО сума невикладених до місяця їх відновлення пенсій становила майже 9 і 11 млрд грн відповідно. Водночас ці суми в облікових регістрах і фінансовій звітності ПФУ не відображено.

За даними ПФУ, із 1278,2 тис. пенсіонерів, які станом на серпень 2014 року перебували на обліку в органах ПФУ на території Донецької та Луганської областей, де органи влади тимчасово не здійснюють свої повноваження:

- **1159 тис. осіб (90,7 відс.) з серпня 2014 року по грудень 2020 року зверталися до органів ПФУ (виплачено 153,2 млрд грн), з них станом на 01.01.2021 понад 45 відс. з різних причин не отримують виплат;**

- **119,2 тис. осіб (9,3 відс.) жодного разу не звертались за виплатою пенсії на контрольованій органами влади території України.**

За розрахунками ПФУ, загальна сума невиконаних пенсій за минулі періоди особам, які мешкають на непідконтрольних територіях та не зверталися або виплати яким припинено, на 01.07.2020 становила **71,3 млрд. гривень**. До отримання зазначеними особами відповідно до законодавства статусу ВПО ці суми є «віртуальними».

5.3.3.4.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити:

Мінфіну, Мінсоцполітики та ПФУ спільно з Фондом соцстрахування підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект порядку виплати ВПО невиконаних сум соціальних виплат за минулий період; розробити єдину методику відображення в обліку органами, що здійснюють соціальні виплати ВПО, сум, невиконаних за минулі періоди.

5.3.4. Оцінка стану виконання видаткової частини бюджету Фонду безробіття

5.3.4.1. Висновок.

Видатки Фонду безробіття впродовж останніх трьох років щороку зростали і загалом збільшились у 2,2 раза – з 10 722,5 млн грн у 2018 році до 23 187,6 млн грн у 2020 році. Ці кошти використовувались за недосконалого законодавства, організаційних недоліків усіх учасників процесу та з певними прорахунками, допущеними при плануванні їх обсягів, насамперед внаслідок браку досвіду своєчасного та ефективного реагування на виклики ринку праці в умовах, пов'язаних з кризовими явищами, а саме у зв'язку з поширенням COVID-19 і запровадженням карантинних заходів у 2020 році.

Загалом обсяг видатків Фонду безробіття за рахунок коштів державного бюджету у 2020 році порівняно із 2019 роком збільшився у 7,8 тис. раз і становив більш ніж третину його загального обсягу (2019 – 1,1 млн грн; 2020 – 8569,8 млн грн), при цьому обсяг видатків Фонду безробіття за рахунок власних надходжень збільшився на 10 відс. (2019 – 13 292,6 млн грн, 2020 – 14 617,8 млн гривень). Забезпечення фінансової стабільності Фонду безробіття стало можливим завдяки виділенню 5448,2 млн грн фінансової допомоги із фонду боротьби з COVID-19 для своєчасної виплати допомоги по безробіттю, з яких фактично використано 5142,9 млн грн (94,4 відсотка).

Через обмеження Законом № 553 з квітня до листопада 2020 року здійснення видатків, зокрема, на надання соціальних послуг та заходи сприяння зайнятості, порівняно із 2019 роком видатки Фонду безробіття на зазначені цілі зменшились на третину, що унеможливило надання соціальних послуг у повному обсязі та призвело до невиконання запланованих заходів.

У 2020 році ускладнене планування видатків Фонду безробіття (через непередбачуваність ситуації на ринку праці) та об'єктивні організаційні прорахунки негативно вплинули на повноту та своєчасність їх освоєння, як наслідок, не використано 1 665,1 млн грн (6,7 відс. затверджених видатків), з яких 1482,1 млн грн (89 відс.) – кошти державного бюджету.

5.3.4.1.1. Законодавча база.

Відповідно до Закону № 5067 держава гарантує у сфері зайнятості, зокрема, **соціальний захист у разі настання безробіття**, що реалізується шляхом участі в загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні на випадок безробіття, яке передбачає **матеріальне забезпечення** на випадок безробіття; **надання безоплатних соціальних послуг** тощо.

Правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування **на випадок безробіття** регламентує Закон № 1533. Згідно зі статтею 16 Закону № 1533 **кошти бюджету Фонду безробіття використовуються**, зокрема, на:

виплату забезпечення та надання соціальних послуг, передбачених статтею 7 цього Закону, фінансування заходів, передбачених статтею 7¹ цього Закону; здійснення заходів відповідно до Закону № 5067;

фінансування витрат на утримання та забезпечення діяльності; організацію роботи правління Фонду,

розвиток та функціонування ЄІАС; формування резерву коштів Фонду безробіття.

Законом № 553 Закон № 294 доповнено статтею 28, якою передбачено **спрямувати кошти фонду боротьби з COVID-19**, зокрема, **на надання фінансової допомоги на поворотній або безповоротній основі Фонду соцстрахування і Фонду безробіття**.

Підпунктом 2 пункту 5 Прикінцевих положень Закону № 553²¹², зокрема, передбачено, що **на період дії карантину**, установленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, **Фонд безробіття здійснює поточні видатки на утримання**, зокрема, установ ДСЗ та такі **страхові виплати**: допомога по безробіттю; допомога на поховання.

Законом № 941 відновлено фінансування Фондом безробіття **низки видатків** за фактично надані послуги, пов'язані з **функціонуванням інформаційно-аналітичних систем ДСЗ**, та такі **страхові виплати**, як **одноразова виплата допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності**; надання соціальних послуг та здійснення заходів сприяння зайнятості, передбачених законодавством про зайнятість населення та загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття²¹³.

5.3.4.1.2. Виявлений стан справ.

❖ *Внаслідок пандемії COVID-19 досягнуте у 2019 році поліпшення ситуації на ринку праці знівелювано: у 2020 році скоротилися обсяги зайнятості (чисельність зайнятого населення зменшилась на 4 відс. – до 15 915 тис. осіб) та її рівень (на 2 відс. пункту – до 56,2 відс.) і зросли обсяги*

²¹² У редакції 13.04.2020.

²¹³ Підпункт 2 пункту 5 Прикінцевих положень Закону № 553 вилучено на підставі Закону № 1081 від 15.12.2020.

безробіття (чисельність безробітного населення за методологією МОП збільшилась на 12,5 відс. – до 1 674,2 тис. осіб) і його рівень (на 1,3 відс. пункту – до 9,5 відсотка). Знизився рівень працевлаштування (на 7,1 відс. пункту – до 30,8 відс.), при цьому у 1,4 раза збільшилась чисельність безробітних (до 1 119 тис. осіб), які отримували допомогу по безробіттю.

Аналіз ситуації на ринку праці засвідчив:

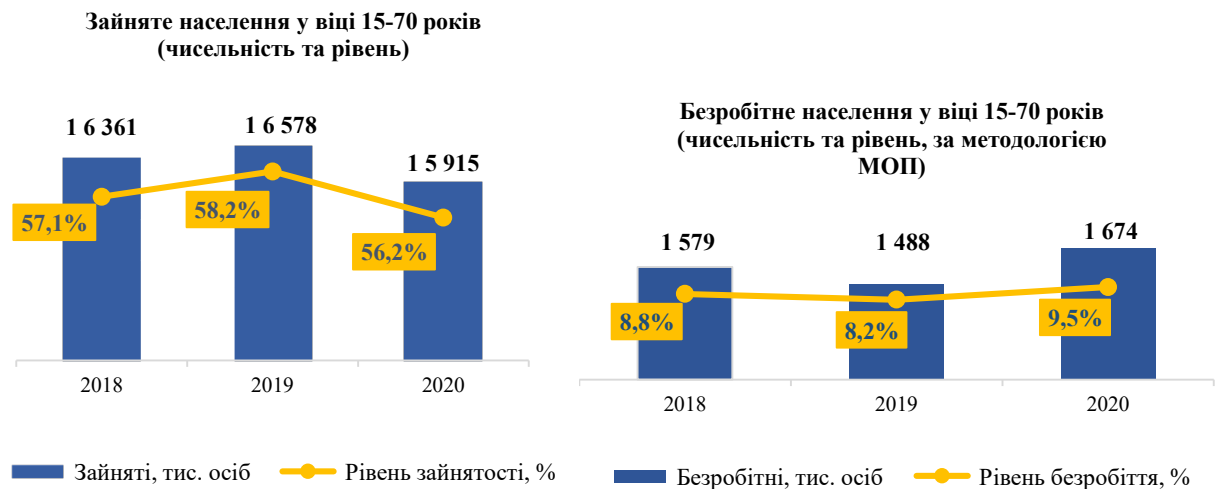
- **чисельність зайнятого населення** у віці 15-70 років у 2019 році (16 578,3 тис. осіб) при досягнутому збільшенні порівняно із попереднім роком **на 1,3 відс.**, у 2020 році (15 915,3 тис. осіб) **скоротилася на 4,0 відсотка**. **Рівень зайнятості** населення скоротився з 58,2 відс. до **56,2 відсотка**;

- **чисельність безробітного населення** (за методологією МОП) у 2019 році (1 487,7 тис. осіб) **скоротилася на 5,8 відс.**, у 2020 році (1 674,2 тис. осіб) – **зросла на 12,5 відсотка**. **Рівень безробіття** населення зріс з **8,2 відс. до 9,5 відсотка**;

- На обліку в ДСЗ на початок 2021 року перебувало **459,2 тис. безробітних**, що на 121 тис. осіб (35,8 відс.) більше, ніж на початок 2020 року.

Динаміка зайнятості населення у 2018-2020 роках наведена на діаграмі 51.

Діаграма 51. Динаміка зайнятості населення у 2018–2020 роках.

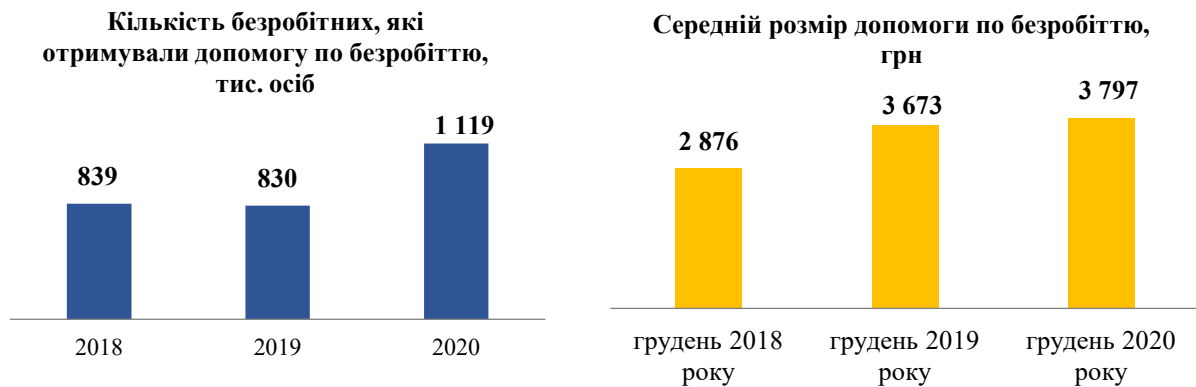

- послугами ДСЗ скористались у 2019 році **2 117 тис. осіб**, які шукають роботу (з них **1 024,4 тис. безробітних** осіб), протягом 2020 року – **2192 тис. осіб** (на 3,6 відс. більше, ніж у 2019 році), з них **1247 тис. осіб** мали статус безробітного (на **22 відс. більше**);

- **допомогу по безробіттю** у 2020 році отримували **1 119 тис. осіб** (на **35 відс. більше**, ніж у 2019 році), її **середній розмір** у грудні 2020 року (3797 грн) **збільшився** порівняно із груднем 2019 року (3673 грн) **лише на 3,4 відсотка**.

Динаміка чисельності безробітних, які отримували допомогу по безробіттю, та її середнього розміру наведена на діаграмі 52.

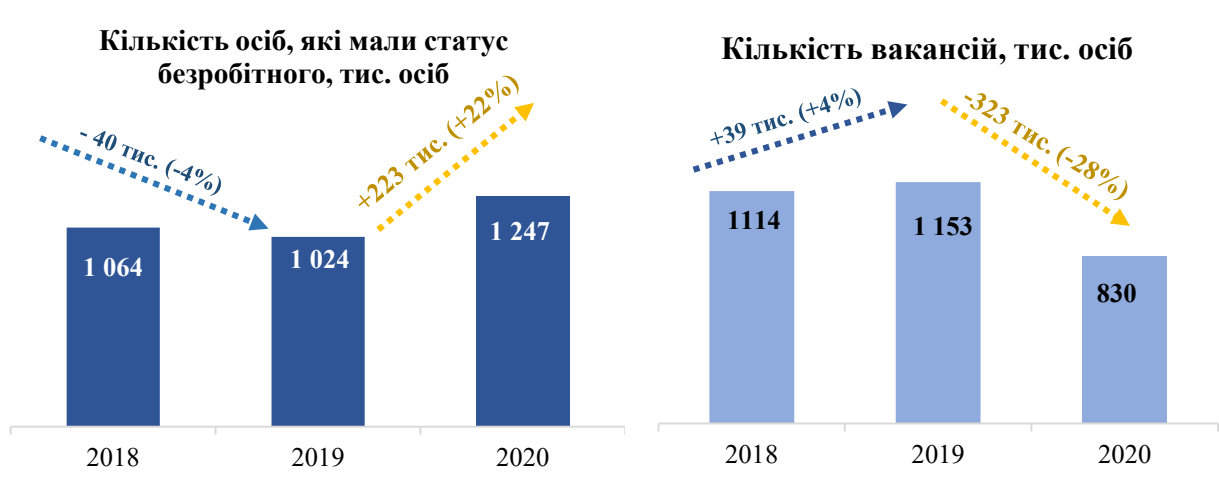
Діаграма 52. Динаміка чисельності безробітних, які отримували допомогу по безробіттю, та її середнього розміру

Кількість роботодавців, які співпрацювали з центрами зайнятості, у 2020 році становила **169 тисяч** (зменшилася порівняно з 2019 роком на 18 відсотків). Кількість вакансій у базі даних ДСЗ зменшилася на **28,0 відс.** і становила **830 тис. одиниць**.

Динаміку чисельності осіб, які мали статус безробітного, та кількості вакансій для працевлаштування наведено на діаграмі 53.

Діаграма 53. Динаміка чисельності осіб, які мали статус безробітного, та кількості вакансій для працевлаштування

Зниження рівня працевлаштування зареєстрованих безробітних у 2020 році до **30,8 відс.** (на **7,1 в. п. нижче**, ніж у 2019 році) зумовлено скороченням попиту на робочу силу та зростанням обсягів безробіття, зокрема, у зв'язку із запровадженням карантину, спричиненого коронавірусом.

Основною проблемою працевлаштування безробітних залишається **нестворення у достатній кількості робочих місць в Україні**, а також невідповідність професійно-кваліфікованого складу осіб, які шукають роботу, заявленим вакансіям. Станом на **01.01.2021** співвідношення зареєстрованих безробітних (**459,2 тис.**) до кількості наявних вакансій (**43,2 тис.**) становило **11 претендентів на 1 вакансію**. На сьогодні ДСЗ забезпечується **розвиток електронних послуг**, активно впроваджуються **електронні сервіси** з використанням інтернет – технологій, що є однією з інноваційних форм надання

соціальних послуг громадянам і роботодавцям. Водночас існує необхідність у розробці законодавчих ініціатив з метою **своєчасного реагування на виклики ринку праці, пов'язані з кризовими явищами.**

❖ Аналіз засвідчив, що фактичні показники видаткової частини бюджету Фонду безробіття щорічно зростали і становили у 2019 році **13 293,7 млн грн**, у 2020 році – **23 187,6 млн грн** та перевищували видатки попередніх років у **1,7 раза та в 2,2 раза** відповідно.

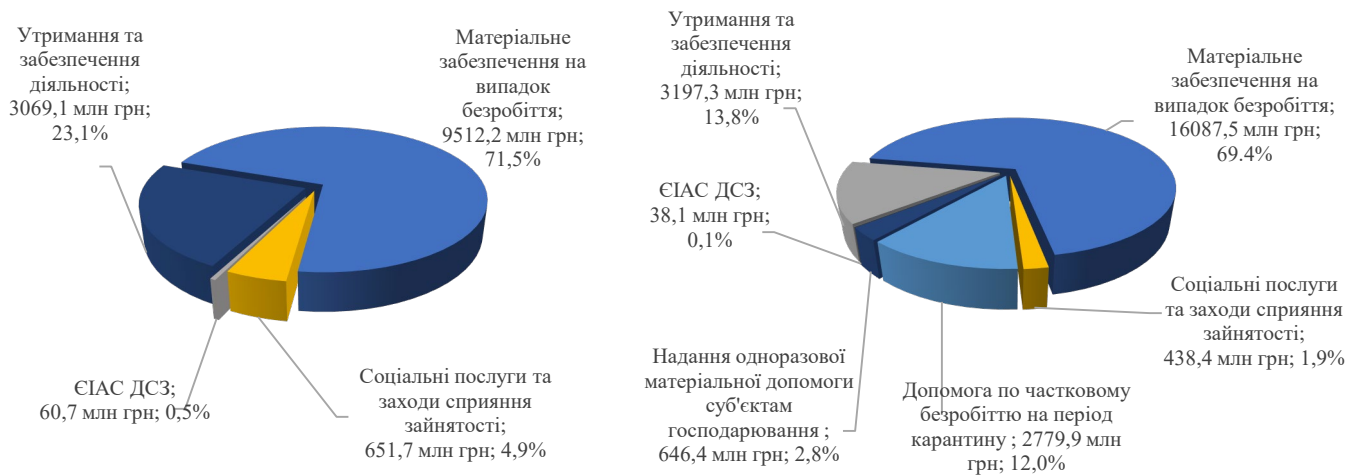
У 2019 році майже усі видатки здійснювалися за рахунок **власних надходжень** – **13 292,6 млн грн** (99,9 відс. загального обсягу видатків, виконання 93 відс.), які у 2020 році зросли на **10 відс.** – до **14 617,8 млн грн** (63 відс., 98,8 відс.). Натомість видатки Фонду безробіття за рахунок **коштів державного бюджету**, які у 2019 році становили **1,1 млн грн** (0,01 відс. загального обсягу видатків, виконання 68,7 відс.), у 2020 році **збільшилися у 7,8 тис. раз і становили їх третину** – **8 569,8 млн грн** (37 відс., виконання 85,3 відсотка).

Бюджети Фонду безробіття початково затверджувались **бездефіцитними**, включаючи і на 2020 рік (із резервом у сумі 156 млн гривень). Починаючи з квітня 2020 року, бюджет Фонду неодноразово **потребував суттєвих змін** у зв'язку з недонадходженням коштів від ЄСВ та **одночасним збільшенням видатків Фонду безробіття** шляхом виділення **10 051,2 млн грн** фінансової підтримки із фонду боротьби з COVID-19, з яких використано **8 569,2 млн грн** (85,2 відсотка).

У 2020 році через збільшення чисельності одержувачів допомоги по безробіттю неодноразово виникав **дефіцит коштів для виплати допомоги по безробіттю**. **Забезпечення фінансової стабільності Фонду безробіття** стало можливим завдяки виділенню **5448,2 млн грн** фінансової допомоги із фонду боротьби з COVID-19, з яких фактично використано **5142,9 млн грн** (94,4 відсотка). Також за рахунок фінансової допомоги із фонду боротьби з COVID-19 Фондом безробіття здійснено видатки на виплати допомоги **по частковому безробіттю на період карантину (2 779,9 млн грн)**; на надання **одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів (646,4 млн гривень).**

Структура видатків бюджету Фонду безробіття у 2019 та 2020 роках наведена на діаграмі 54.

Діаграма 54. Структура видатків бюджету Фонду безробіття у 2019 та 2020 роках

Інформація щодо стану виконання видаткової частини бюджету Фонду безробіття у 2018–2020 роках у розрізі статей наведена у табл. 27.

Таблиця 27

Стан виконання бюджету Фонду безробіття у 2018-2020 роках

млн грн

Показники	2018 рік	2019 рік				2020 рік				
	Виконано	Затверджено	Виконано	Виконання, відс.	Відхилення від 2018 року, відс.	Затверджено	Затверджено зі змінами	Виконано	Виконання, відс.	Відхилення від 2019 року, відс.
Усього видатків	10722,5	13535,2	13293,7	98,2	24,0	15625,9	24852,7	23187,6	93,3	74,4
Матеріальне забезпечення на випадок безробіття	7784,2	9661,5	9512,2	98,5	22,2	11017,2	16363,1	16087,5	98,3	69,1
з них за рахунок коштів ДБУ із фонду боротьби з COVID-19: на поворотній основі	-	-	-	-	-	-	1277,0	1277,0	100,0	100,0
на безповоротній основі	-	-	-	-	-	-	4171,2	3865,9	92,7	у 7,7 тис. раз
Соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості	522,9	702,4	651,7	92,8	24,6	1203,0	539,7	438,4	81,2	-32,7
Допомога по частковому безробіттю на період карантину за рахунок фінансової допомоги, яка виділена із фонду COVID-19	-	-	-	-	-	-	2803,0	2779,9	99,2	100,0
Надання одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів	-	-	-	-	-	-	1800,0	646,4	35,9	100,0
ЄІАС ДСЗ	58,2	61,0	60,7	99,5	4,3	61,1	61,1	38,1	62,4	-37,2
Відшкодування Пенсійному фонду України витрат на виплату достроково призначеної пенсії	0,0	0,02	-	-	-	-	-	-	-	-
Забезпечення діяльності ДСЗ, ІПК ДСЗ, міжнародного співробітництва, управління Фондом, з них:	2357,3	3110,3	3069,1	98,7	30,2	3344,6	3285,8	3197,3	97,3	4,2
забезпечення діяльності ДСЗ	2281,6	3004,8	2970,9	98,9	30,2	3263,4	3243,3	3163,6	97,3	6,5
забезпечення діяльності ІПК ДСЗ	32,5	45,5	43,8	96,3	34,8	37,9	37,9	33,6	88,7	-23,3

Показники	2018 рік	2019 рік				2020 рік				
	Виконано	Затверджено	Виконано	Виконання, відс.	Відхилення від 2018 року, відс.	Затверджено	Затверджено зі змінами	Виконано	Виконання, відс.	Відхилення від 2019 року, відс.
створення умов прийому та надання соціальних послуг	42,1	58,7	53,5	91,2	27,1	42,7	4,0	0,0	0,0	-100,0
Залишок коштів (з урахуванням необхідності забезпечення резерву)	2131,5	1189,5	1252,6	-	-	-	539,7	486,9	90,2	-

З квітня 2020 року відповідно до Закону № 553 на період дії карантину Фонд безробіття здійснював **лише такі страхові виплати, як допомога по безробіттю та допомога на поховання**, у листопаді Законом № 941 відновлені видатки на одноразову виплату допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності, надання соціальних послуг та здійснення заходів сприяння зайнятості. Зазначене **унеможливило у 2020 році виконання бюджету Фонду безробіття в повному обсязі за всіма статтями**.

Аналіз структури видатків Фонду безробіття засвідчив, що видатки на **матеріальне забезпечення** на випадок безробіття, які становили більше, ніж **дві третини** загального обсягу видатків, **збільшились в 1,7 раза** – з **9 512,2 млн грн** у 2019 році до **16 087,5 млн грн** у 2020 році (98,5 відс. і 98,3 відс. затверджених відповідно).

Через запроваджене Законом № 553 тимчасове **обмеження** видатків на **надання соціальних послуг** та здійснення заходів сприяння зайнятості, їх заплановані обсяги зменшилися **наполовину** – з **1 203,0 млн грн** до **539,7 млн гривень**. Порівняно із 2019 роком обсяг таких видатків **зменшився в 1,5 раза**: із **651,7 млн грн** у 2019 році до **438,4 млн грн** у 2020 році (**92,8 відс. і 81,2 відс.** затверджених відповідно).

Обсяг видатків на **забезпечення діяльності ДСЗ, ІПК ДСЗ, управління** Фондом безробіття збільшився з **3 069,1 млн грн** до **3 197,3 млн грн**, або на **4,2 відс.** (виконано 98,7 та 97,3 відс. відповідно). Видатки для забезпечення функціонування ЄІАС ДСЗ зменшилися на **37,2 відс.** – з **60,7 млн грн** до **38,1 млн грн** (виконано 99,5 відс. і 62,3 відс. відповідно).

У 2019 році із загального обсягу видатків бюджету Фонду безробіття **невикористаними** залишилися **241,5 млн грн** (1,8 відс. затверджених видатків), з яких **149,3 млн грн (61,8 відс.)** – на матеріальне забезпечення на випадок безробіття, **50,7 млн грн (21,0 відс.)** – соціальні послуги, **41,2 млн грн (17,1 відс.)** – забезпечення діяльності, **0,3 млн грн (0,1 відс.)** – ЄІАС ДСЗ.

У 2020 році **не використано 1 665,1 млн грн (6,7 відс. затверджених видатків)**, з яких **найбільше – 1 153,6 млн грн (69,3 відс.)** – на надання одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, **275,6 млн грн (16,5 відс.)** – матеріальне забезпечення на випадок безробіття, **101,3 млн грн (6,1 відс.)** – соціальні послуги, **88,5 млн грн (5,3 відс.)** – утримання та забезпечення діяльності, **23,0 млн грн (1,4 відс.)** – ЄІАС ДСЗ, **23,1 млн грн (1,4 відс.)** – допомогу по частковому безробіттю на період карантину за рахунок фінансової допомоги, яка виділена з фонду боротьби з COVID-19.

Залишок коштів (з урахуванням необхідності забезпечення резерву) зменшився майже утричі: з 1 252,6 млн грн (9,4 відс. видатків Фонду безробіття) на кінець 2019 року до 486,9 млн грн (2,1 відс. видатків) – на кінець 2020 року, що свідчить про втрату Фондом безробіття власних ресурсів.

5.3.4.1.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити Мінекономіки розробити та вжити заходів, спрямованих на досягнення фінансової стабільності системи загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття для забезпечення виконання Фондом безробіття своїх зобов'язань.

5.3.4.2. Оцінка стану здійснення видатків Фонду безробіття на матеріальне забезпечення на випадок безробіття

5.3.4.2. Висновок.

Видатки на матеріальне забезпечення на випадок безробіття є найбільш витратною (понад дві третини) статтею видатків Фонду безробіття, які зросли в 1,7 раза – з 9 512,2 млн грн у 2019 році до 16 087,5 млн грн у 2020 році, що дало змогу забезпечити 829,7 тис. і 1 118,6 тис. осіб допомогою по безробіттю, 2,4 тис. і 0,7 тис. безробітних – одноразовою виплатою для організації ними підприємницької діяльності, 0,8 тис. і 1,3 тис. осіб відповідно – допомогою на поховання.

Через стрімке зростання у 2020 році середньомісячної чисельності одержувачів допомоги по безробіттю (у 1,5 раза порівняно з 2019 роком – з 251,9 тис. осіб до 369 тис. осіб) і, як наслідок, дефіцит фінансових ресурсів Фонду безробіття на її виплату, спрямування із фонду боротьби з COVID-19 5 142,9 млн грн (32 відс. витрат на такі цілі) дозволило своєчасно виплатити допомогу по безробіттю 358 тис. безробітним.

Встановлено випадки несвоєчасного задоволення потреби в коштах для виплати допомоги по безробіттю у квітні-червні та листопаді-грудні 2020 року.

Нормативними документами не визначено механізму контролю за термінами здійснення підприємницької діяльності особами, які отримали одноразову допомогу по безробіттю для організації безробітними підприємницької діяльності, та повернення виплачених коштів у разі припинення цієї діяльності достроково, що створює ризики неефективного використання коштів Фонду безробіття та можливості для маніпулювання отримувачами такої допомоги.

Оскільки середня тривалість зайнятості осіб, які отримали виплату допомоги по безробіттю одноразово для створення власної справи, а потім припинили діяльність, становила у 2019 році 9 місяців, у 2020 році – 6 місяців, то 39,4 млн грн, витрачених на виплату 1130 особам (2019 рік – 946 осіб, 32,6 млн грн; 2020 рік – 184 особи, 6,8 млн грн), мають ознаки нерезультативного використання.

Встановлені статтею 2 Закону № 1533 розміри виплати допомоги по безробіттю, умови надання якої визначені частиною першою статті 23

цього Закону, не забезпечують в повному обсязі принципів страхування на випадок безробіття, зокрема диференціацію розмірів виплати цієї допомоги залежно від страхового стажу та тривалості безробіття.

5.3.4.2.1. Законодавча база.

Видами забезпечення за Законом № 1533 є допомога по безробіттю, у т. ч. одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності; допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні (частина перша статті 7 цього Закону).

Допомога по безробіттю виплачується з 8 дня після реєстрації застрахованої особи в установленому порядку в державній службі зайнятості, у період карантину (з 12.03.2020) – з першого дня надання статусу безробітного. Допомога по безробіттю виплачується не рідше ніж два рази на місяць, а за згодою безробітного – один раз на місяць.

У період аналізу діяли наступні Порядки надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності: від 15.06.2015 № 613, затверджений наказом Мінсоцполітики; від 06.04.2020 № 624, – наказом Мінекономіки.

Допомога по безробіттю за календарний місяць не може перевищувати чотирикратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом. У період, що підлягав аналізу, постановами правління Фонду безробіття встановлювались мінімальні розміри допомоги по безробіттю.

У 2019–2020 роках мінімальний розмір допомоги по безробіттю для осіб, яким вона призначається **без урахування страхового стажу, зріс на 64 відс.** – з 610,0²¹⁴ грн до 650,0 грн²¹⁵ у січні 2020 року та з 12.03.2020²¹⁶ на період дії карантину і протягом 30 календарних днів після його закінчення – **1000,0 гривень**. Водночас для осіб, яким допомога по безробіттю призначається з урахуванням страхового стажу, у 2020 році – **лише на 10 відс.** (з 1 630,0 грн до 1 800,0 грн на місяць).

Згідно з нормами **Конвенції МОП № 102 (стаття 67) розмір допомоги по безробіттю повинен бути не менше 45 відс. заробітної плати некваліфікованого працівника (мінімальна заробітна плата), тобто на кінець 2020 року при встановленому Законом № 294 зі змінами розмірі мінімальної заробітної плати 5 000 грн мав бути 2 250 грн, однак розмір допомоги становив лише 36 відс. мінімальної заробітної плати.**

Частиною сьомою статті 22 Закону 1533 визначено право зареєстрованого безробітного отримати **виплату одноразово для організації підприємницької діяльності безробітними, які не можуть бути працевлаштовані у зв'язку з відсутністю на ринку праці підходящої роботи, крім осіб, зазначених у частині другій статті 6 цього Закону.**

²¹⁴ Постанова правління Фонду безробіття від 12.09.2018 (з 01.01.2019).

²¹⁵ Постанова правління Фонду безробіття від 31.01.2020 (з 01.03.2020).

²¹⁶ Рішення правління Фонду від 08.04.2020 № 217.

Фонду безробіття з державного бюджету відшкодовуються **витрати, пов'язані з виплати допомоги по безробіттю працівникам, які вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації Чорнобильської АЕС** відповідно до статті 12 Закону № 309, які розраховуються як **різниця видатків, обчислених згідно з умовами Закону № 309 та Закону № 1533, тобто понад розміри та тривалість, передбачені Законом № 1533.**

Згідно із частиною першою статті 29 Закону № 1533 **допомога на поховання** у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні, виплачується особам, які здійснювали поховання, **у розмірі прожиткового мінімуму.**

Аналізом встановлено, що унормування **матеріального забезпечення** на випадок безробіття потребує удосконалення. Так, статтею 2 Закону № 1533 встановлено **принципи страхування** на випадок безробіття, зокрема **диференціація розмірів** виплати допомоги по безробіттю **залежно від страхового стажу та тривалості безробіття**, умови якої визначені частиною першою статті 23 цього Закону.

*Довідково. Згідно зі статтею 23 Закону № 1533 **розмір допомоги по безробіттю** застрахованим особам, зазначеним у частині першій статті 22 цього Закону, **визначається у відсотках до їх середньої заробітної плати (доходу) залежно від страхового стажу, але не менше ніж мінімальний розмір допомоги по безробіттю, встановлений правлінням Фонду безробіття для цієї категорії осіб: до 2 років – 50 відс.; від 2 до 6 років – 55 відс.; від 6 до 10 років – 60 відс.; понад 10 років – 70 відсотків.***

Аналізом **ідентифіковано ризики**, що такий алгоритм призводить до випадків, коли особи, зареєстровані як безробітні в службі зайнятості, за наявності **різного страхового стажу**, мають **однаковий відсоток від середньої заробітної плати** при визначенні їм розміру допомоги по безробіттю.

Так, для особи, яка має загальний страховий стаж **10 років**, та для особи, яка має загальний страховий стаж **25 років**, розмір допомоги по безробіттю відповідно до частини першої статті 23 Закону № 1533 обчислюється однаково – із розрахунку **70 відс. середньої заробітної плати.**

Посилення страхових принципів та забезпечення виплати допомоги по безробіттю **залежно від участі застрахованих осіб у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування** на випадок безробіття можливе шляхом **перегляду** визначеного частиною першою статті 23 Закону № 1533 **розміру допомоги по безробіттю у відсотках до середньої заробітної плати (доходу) та залежно від страхового стажу.**

5.3.4.2.2. Виявлений стан справ.

У структурі видатків Фонду безробіття понад **дві третини** становлять видатки на **матеріальне забезпечення на випадок безробіття**, які щорічно збільшувались, у 2020 році – **16 087,5 млн грн (98,3 відс. затверджених): в 1,7 раза більше порівняно з 2019 роком та в 2,1 раза – з 2018 роком.** Аналіз видатків Фонду безробіття на матеріальне забезпечення на випадок безробіття у 2018–2020 роках наведено в таблиці 28.

Таблиця 28

Аналіз виконання видаткової частини бюджету Фонду безробіття на матеріальне забезпечення на випадок безробіття у 2018–2020 роках

млн грн

№ з/п	Показники	2018 рік	2019 рік				2020 рік				
		Виконано	Затверджено	Виконано	Виконання, відс.	Відхилення від 2018 року, відс.	Затверджено	Затверджено зі змінами	Виконано	Виконання, відс.	Відхилення від 2019 року, відс.
	Усього видатків, з них:	10722,5	13535,2	13293,7	98,2	24,0	15625,9	24852,7	23187,6	93,3	74,4
	Матеріальне забезпечення на випадок безробіття	7784,2	9661,5	9512,2	98,5	22,2	11017,2	16363,1	16087,5	98,3	69,1
1	Допомога по безробіттю всього	7731,6	9576,1	9428,4	98,5	22,0	11015,4	16360,0	16084,9	98,3	70,6
<i>1.1</i>	<i>допомога по безробіттю (за власні кошти)</i>	<i>7731,3</i>	<i>9575,3</i>	<i>9427,9</i>	<i>98,5</i>	<i>22,0</i>	<i>11014,5</i>	<i>10910,9</i>	<i>10941,4</i>	<i>100,3</i>	<i>16,1</i>
<i>1.2.</i>	<i>допомога по безробіттю особам, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації ЧАЕС (КПКВК 2501200, 1201280)</i>	<i>0,3</i>	<i>0,8</i>	<i>0,5</i>	<i>62,5</i>	<i>66,7</i>	<i>0,9</i>	<i>0,9</i>	<i>0,6</i>	<i>66,7</i>	<i>20,0</i>
<i>1.3.</i>	<i>Фінансова допомога Фонду безробіття, яка виділена із фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками на поворотній основі (КПКВК 1201240)</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>1277,0</i>	<i>1277,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100</i>
<i>1.4</i>	<i>Фінансова допомога Фонду безробіття, яка виділена із фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID – 19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками для забезпечення своєчасної виплати допомоги по безробіттю (КПКВК 1201310)</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>4171,2</i>	<i>3865,9</i>	<i>92,7</i>	<i>100</i>
2.	Одноразова виплата для організації безробітними підприємницької діяльності *	50,9	83,0	82,2	99,1	61,5	386,1	33,1	24,8	74,9	-69,8
3.	Допомога на поховання	1,7	2,4	1,6	67	-5,9	1,8	3,1	2,6	83,9	62,5

*У 2020 році видатки на одноразову виплату для організації безробітними підприємницької діяльності віднесені до статті витрат «Надання соціальних послуг та здійснення заходів сприяння зайнятості, профілактика настання страхових випадків, виплата допомоги по частковому безробіттю» та не враховані в загальному аналізі витрат на матеріальне забезпечення на випадок безробіття.

Структура видатків Фонду безробіття на матеріальне забезпечення наведена на діаграмі 55, яка свідчить, що виплата допомоги по безробіттю у 2019 році, крім відшкодування Фонду безробіття витрат на соціальний захист працівників, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації Чорнобильської АЕС, здійснювалась за власні кошти, водночас у 2020 році за власні кошти здійснювалось лише 70 відс. витрат на матеріальне забезпечення.

Діаграма 55. Аналіз структури видатків Фонду безробіття на матеріальне забезпечення у 2019-2020 роках

✓ Фактичні видатки Фонду безробіття на виплату допомоги по безробіттю у 2019 році становили 9 428,4 млн грн (98,5 відс. затверджених) та збільшились на 22 відс. порівняно з 2018 роком. Збільшення витрат відбулося за рахунок зростання середньомісячного розміру допомоги по безробіттю.

У 2020 році у зв'язку із стрімким зростанням чисельності одержувачів допомоги по безробіттю, що потребувало залучення додаткових коштів, до видаткової частини бюджету Фонду безробіття за напрямом «Матеріальне забезпечення на випадок безробіття» декілька раз вносились зміни, за результатами яких затверджені видатки збільшено на 48,5 відс. – до 16 363,1 млн грн, з них майже усі – 16 360,0 млн грн – на допомогу по безробіттю.

Збільшення цих видатків передбачалося за рахунок фінансової допомоги Фонду безробіття, яка виділена із фонду боротьби з COVID-19 на поворотній основі (КПКВК 1201240) – 1 277 млн грн та для забезпечення своєчасної виплати допомоги по безробіттю (КПКВК 1201310) – 4 171,2 млн гривень. Водночас, видатки за рахунок Фонду безробіття на такі цілі скоротилися до 10 910,2 млн грн (на 0,9 відсотка).

У 2020 році середньомісячна чисельність одержувачів допомоги збільшилась майже в 1,5 раза: з 251,9 тис. осіб (2019) до 369 тис. осіб (2020). Так, у квітні 2020 року розпочато виплату допомоги по безробіттю 109,9 тис. осіб, що втричі перевищило цей показник порівняно з аналогічним періодом 2019 року. На кінець грудня 2020 року допомогу по безробіттю отримували вже понад 402,4 тис. осіб (на 41 відс. перевищував аналогічний показник попереднього року).

Порівняльний аналіз динаміки кількості безробітних, які отримували допомогу по безробіттю, та середньомісячного розміру допомоги по безробіттю за 2018–2020 роки наведено на діаграмі 56.

Діаграма 56. Порівняльний аналіз динаміки кількості безробітних, які отримували допомогу по безробіттю, та середньомісячного розміру допомоги по безробіттю

Отже, **середньомісячний розмір** допомоги по безробіттю у 2020 році становив **3632,8 грн** і зріс порівняно з 2018 роком (2504,6 грн) **в 1,5 раза**, порівняно з 2019 роком (3118,9 грн) – **в 1,2 раза**.

Наслідком дефіциту фінансових ресурсів Фонду безробіття на виплату допомоги по безробіттю (за рахунок коштів Фонду безробіття вона була забезпечена лише на 68 відс.) стало спрямування 5 142,9 млн грн з державного бюджету (фінансова допомога із фонду боротьби з COVID-19), що дозволило своєчасно виплатити допомогу по безробіттю, за розрахунком, 358 тис. осіб.

Загалом у **2020 році** на виплату **допомоги по безробіттю** використано **16 084,9 млн грн** (98,3 відс. затверджених), з них за рахунок коштів Фонду безробіття – **10 941,4 млн грн**²¹⁷ (68 відс., 100,3 відс. затверджених²¹⁸); за рахунок фінансової допомоги Фонду безробіття, яка виділена із фонду боротьби з COVID-19 на **поворотній основі** (КПКВК 1201240) – **1 277,0 млн грн** (8 відс., 100 відс. затверджених); для забезпечення своєчасної виплати допомоги по безробіттю (КПКВК 1201310) – **3 865,9 млн грн** (24 відс., 92,7 відс. затверджених).

За результатами аналізу встановлено випадки **несвоєчасного задоволення** потреби в коштах для виплати **допомоги по безробіттю** у квітні-червні 2020 року. Так **заборгованість** по таких виплатах утворилась на **01.05.2020** та становила **428,3 млн грн**, на **01.06.2020** – **541,2 млн грн**, на **01.07.2020** – **309,1 млн грн** та погашена в липні 2020 року. У цей період своєчасно не отримували допомогу по безробіттю (за розрахунками) від **149 тис. безробітних** у травні до **85,1 тис. безробітних** у червні 2020 року. Залучення до виплат допомоги по безробіттю коштів державного бюджету відбувалось з **травня 2020 року**.

✓ Загальні витрати Фонду безробіття на соціальний захист працівників, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації Чорнобильської АЕС, у 2019 році становили **0,5 млн грн** (62,5 відс. затверджених); у 2020 році – **0,6 млн грн** (66,7 відс. затверджених), при цьому середньомісячна чисельність

²¹⁷ В т. ч. допомога по безробіттю особам, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації ЧАЕС, – 591,4 тис. гривень.

²¹⁸ В т. ч. допомога по безробіттю особам, що вивільняються у зв'язку з виведенням з експлуатації ЧАЕС, – 911,2 тис. гривень.

одержувачів допомоги по безробіттю у зв'язку з достроковим зняттям з експлуатації Чорнобильської АЕС залишилась незмінною – по 7 осіб відповідно.

✓ У 2019 році допомогу на поховання виплачено 851 особі (заплановано – 1276 ос.) у загальній сумі 1,6 млн грн (67 відс. затверджених). Середній розмір виплати на 1 особу становив 1 902,1 гривні.

У 2020 році початково заплановані витрати на допомогу на поховання збільшились в 1,7 раза – з 1,8 млн грн до 3,1 млн грн, фактично її отримали 1264 особи (в 1,5 раза більше, ніж у 2019 році), витрати Фонду безробіття – 2,6 млн гривень. Середній розмір виплати на 1 особу становив 2078 гривень.

✓ З метою підтримки та розвитку малого та середнього бізнесу, формування у безробітних підприємницьких ініціатив **Фонд безробіття сприяє безробітним у започаткуванні власної справи шляхом здійснення виплати допомоги по безробіттю одноразово для організації підприємницької діяльності.**

У 2019 році 2383 безробітним виплачено 82,2 млн грн допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності (99,1 відс. затверджених). Чисельність безробітних, яким здійснена одноразова виплата допомоги по безробіттю, у 2019 році збільшилась на 550 ос. порівняно з 2018 роком (1833 осіб). Середній розмір (34 500,6 грн) збільшився в 1,6 раза порівняно з 2018 роком, зростання відбулося за рахунок збільшення середньомісячного розміру виплати допомоги по безробіттю.

У 2020 році, враховуючи обмеження, встановлені Законом № 553, на період дії карантину (з квітня по листопад) **програма зайнятості з виплати одноразової допомоги по безробіттю для організації безробітними підприємницької діяльності була призупинена.** У зв'язку з цим до бюджету Фонду безробіття декілька раз вносились зміни, відповідно до яких видатки на такі виплати скоротились з 386,1 млн грн до 33,1 млн грн, тобто у 11,7 раза.

Фактично у 2020 році кількість отримувачів допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності скоротилась порівняно з 2019 роком у 3,5 раза та становила 678 осіб, яким виплачено 24,8 млн грн (74,9 відс. затверджених). Середній розмір одноразової виплати – 36 589,1 грн (на 6,1 відс. більше порівняно з 2019 роком).

Аналіз засвідчив, що наразі **не розроблено дієвого механізму правового контролю за термінами здійснення підприємницької діяльності особами, які отримали виплату допомоги по безробіттю одноразово для створення власної справи, окрім норм, визначених статтею 27 Закону № 5067, а саме «у разі припинення або нездійснення підприємницької діяльності упродовж двох років з дня державної реєстрації юридичної особи чи фізичної особи – підприємця, така особа не має права на чергове отримання допомоги по безробіттю одноразово для організації підприємницької діяльності».**

Вагомим показником ефективності реалізації програми сприяння зайнятості щодо підтримки підприємницької ініціативи безробітних є **контроль за тривалістю ведення підприємницької діяльності особами, що отримали одноразову допомогу по безробіттю для її організації.**

За даними Державного реєстру:

– у **2019 році із 2383 осіб**, які отримали одноразову допомогу по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності, станом на 01.01.2021 продовжували її – **1437 ос. (60,3 відс.)**, **припинили – 946 ос. (39,7 відсотка)**. Враховуючи, що **середня тривалість зайнятості осіб**, які отримали таку допомогу, а потім припинили діяльність, становила **9 місяців**, то витрачені у 2019 році на виплату цим особам **32,6 млн грн мають ознаки неефективного (нерезультативного) витрачання**;

– у **2020 році із 678 ос.**, які отримали таку допомогу, станом на 01.01.2021 продовжували її – 494 ос. (72,9 відс.), **припинили діяльність – 184 ос. (27,1 відсотка)**. З огляду на те, що **середня тривалість зайнятості осіб**, які отримали таку допомогу, а потім припинили підприємницьку діяльність, становила **півроку**, то витрачені у 2020 році на виплату цим особам **6,8 млн грн мають ознаки неефективного (нерезультативного) витрачання**.

Врегулювання питання **ефективного використання коштів Фонду безробіття** на цю програму та **унеможливлення маніпулювання** отримувачами такої допомоги **можливо шляхом** внесення змін до Законів № 1533 та № 5067 щодо встановлення **критеріїв періоду тривалості** ведення підприємницької діяльності, **механізму повернення коштів**, виплачених безробітному, у разі припинення ведення такої діяльності достроково та можливості **заміни одноразової виплати допомоги по безробіттю** для організації безробітним підприємницької діяльності **наданням фінансової допомоги на умовах поворотності або безповоротності**.

✓ ДСЗ на виконання пункту 18 частини другої статті 22 Закону № 5067 проводить **розслідування страхових випадків** та обґрунтованості виплати матеріального забезпечення. Таке розслідування здійснюється **шляхом звіряння даних**, зазначених у документах страхувальника, з базою даних ДПС та ПФУ.

Довідково. Найпоширенішими порушеннями є, зокрема, **приховування особою інформації** про відношення до зайнятого населення (ст. 4 Закону № 5067) як на момент надання їй статусу безробітного, так і в період її реєстрації як безробітної; встановлення отримання зареєстрованим безробітним доходу від виконання робіт за трудовим договором, у тому числі за сумісництвом, виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовим договором у період отримання ним виплати допомоги по безробіттю.

У 2019 та 2020 роках перевірками охоплено **3,7 тис. та 5,6 тис. безробітних (0,4 відс. і 0,5 відс. загальної чисельності осіб, які мали статус безробітного відповідно)**. Загальна сума коштів, що **підлягала поверненню** до бюджету Фонду безробіття, – **43,3 млн грн**, з яких **фактично повернуто 29,3 млн грн (67,7 відсотка)**. Із поданих 528 позовних заяв до суду за 175 заявами кошти повернені, підлягають поверненню – **14,0 млн грн за 353 заявами**.

5.3.4.2.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити **Мінекономіки** підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт змін щодо:

посилення страхового принципу при призначенні допомоги по безробіттю застрахованим особам, у тому числі шляхом перегляду визначеного

частиною першою статті 23 Закону № 1533 розміру цієї допомоги у відсотках до середньої заробітної плати (доходу) та залежно від страхового стажу;

зміни підходів у Законах № № 1533, 5067 до стимулювання самозайнятості населення, підприємницьких ініціатив безробітних громадян, зокрема щодо встановлення критеріїв періоду тривалості ведення підприємницької діяльності особами, що отримали одноразову допомогу по безробіттю для її організації, механізму повернення виплачених коштів у разі припинення такої діяльності достроково.

5.3.4.3. Оцінка стану здійснення видатків Фонду безробіття на надання соціальних послуг та заходи сприяння зайнятості

5.3.4.3. Висновок.

Внаслідок обмеження Законом № 553 із квітня до листопада 2020 року здійснення видатків на надання соціальних послуг і заходи щодо сприяння зайнятості, їх заплановані обсяги скоротились наполовину – з 1 203,0 до 539,7 млн грн, з яких використано 438,4 млн грн (81,2 відсотка). Порівняно із 2019 роком видатки Фонду безробіття на зазначені цілі зменшились на третину, а їх питома вага у структурі видатків – з 4,9 відс. до 1,9 відсотка.

Обмеження видатків, організаційні прорахунки та недоліки ДЦЗ при плануванні унеможливили надання в повному обсязі соціальних послуг і здійснення заходів щодо сприяння зайнятості, призвели до неповного використання навіть вже уточнених запланованих видатків, зокрема, на профорієнтацію та її забезпечення – на 70,9 відс., інформаційні та консультаційні послуги – на 60,9 відс., видачу ваучерів – на 45,5 відс., організацію громадських робіт – на 38,9 відс., професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації – на 14,8 відс., видатки на компенсацію роботодавцям частини ЄСВ взагалі не здійснювались.

Ефективність механізму сприяння працевлаштуванню молоді є недостатньою. Цей механізм потребує удосконалення, необхідні нові, більш дієві методи підтримки молоді, стимулювання роботодавців до працевлаштування такої категорії безробітних.

5.3.4.3.1. Законодавча база.

Видами соціальних послуг згідно з Законом № 5067 і частиною другою статті 7 Закону № 1533 є:

професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, у тому числі в закладах освіти ДСЗ, на підприємствах, в установах, організаціях (ст. 22 Закону № 5067);

надання ваучера для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності (ст. 30 Закону № 5067);

пошук підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні, у тому числі шляхом організації громадських робіт для безробітних (ст. 46 Закону № 5067);

надання роботодавцям, які працевлаштовують громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню (ст. 14 Закону № 5067), компенсації фактичних витрат у розмірі ЄСВ (ст. 26, 27 Закону № 5067);

надання роботодавцям – суб'єктам малого підприємництва, які працевлаштовують безробітних, компенсації фактичних витрат у розмірі ЄСВ (ст. 24 Закону № 5067);

інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням (ст. 9 Закону № 5067); профорієнтація (ст. 32, 33 Закону № 5067);

здійснення заходів сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб (ст. 24¹ Закону № 5067).

Відповідно до статті 7¹ Закону № 1533 при виникненні страхового ризику Фонд безробіття може здійснювати заходи, спрямовані на запобігання настанню страхових випадків, у межах коштів, передбачених бюджетом Фонду безробіття на такі цілі.

Аудит засвідчив, що наразі, враховуючи норми Закону № 341, в межах передачі функцій у сфері зайнятості від Мінсоцполітики до Мінекономіки, потребують перегляду та актуалізації 20 нормативно-правових актів, з яких один, виданий Міністерством праці України у 1996 році, два – Міністерством праці та соціальної політики України у 2000, 2009 роках, 17 – Міністерством соціальної політики України у 2013–2019 роках.

5.3.4.3.2. Виявлений стан справ.

Видатки Фонду безробіття на соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості в 2019 році становили 651,7 млн грн (92,8 відс. затверджених, 4,9 відс. загального обсягу видатків Фонду безробіття); у 2020 році – на третину менше – 438,4 млн грн (81,2 відс. затверджених, 1,9 відс. загального обсягу).

Зазначене пов'язане з обмеженням здійснення таких видатків з квітня до листопада 2020 року відповідно до Закону № 553, внаслідок чого затверджені у 2020 році видатки на такі цілі в обсязі 1 203 млн грн були зменшені до 539,7 млн грн (на 55 відс.), з яких не використано 101,3 млн грн (19,8 відсотка).

Аналіз використання коштів бюджету Фонду безробіття на соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості у 2018–2020 роках наведено в таблиці 29.

Таблиця 29

Аналіз використання коштів бюджету Фонду безробіття на соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості у 2018–2020 роках

млн грн

№ з/п	Показники	2018 рік	2019 рік				2020 рік				
		Викори- стано	Затвер- джено	Викори- стано	Вико- нання, відс	Відхилення від 2018 року, відс.	Затвер- джено	Затвер- джено (зі зміннами)	Викори- стано	Вико- нання, відс	Відхилення від 2019 року, відс.
	Соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості, профілактика настання страхових випадків, допомога по частковому безробіттю	522,9	702,4	651,7	92,8	24,6	1203	539,7	438,4	81,2	-32,7
1	Одноразова виплата для організації безробітними підприємницької діяльності*	50,9	83	82,2	99,0	61,5	386,1	33,1	24,8	74,9	-69,8

№ з/п	Показники	2018 рік	2019 рік				2020 рік				
		Викори- стано	Затвер- джено	Викори- стано	Вико- нання, відс	Відхилення від 2018 року, відс.	Затвер- джено	Затвер- джено (зі змiнами)	Викори- стано	Вико- нання, відс	Відхилення від 2019 року, відс.
2	Професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації	220,2	299,5	262,6	87,7	19,3	315,5	239,7	204,2	85,2	-22,2
	в т.ч. в ЦППО ДСЗ	172,4	240,4	211,6	88,0	22,7	229,6	210,4	186,1	88,5	-12,1
3	Видача ваучерів для підвищення конкурентоспроможності деяких категорій громадян	7,1	8,4	7,3	86,9	2,8	51	4,4	2,4	54,5	-67,1
4	Організація громадських робіт	107,7	126,6	122,8	97,0	14,0	132,5	36,5	22,3	61,1	-81,8
5	Працевлаштування безробітних шляхом надання дотацій роботодавцям	0,1	0,1	0,01	10,0	-90,0	0,1	0,1	0	0,0	-100,0
6	Компенсація єдиного внеску роботодавцям	96,3	149,5	148,5	99,3	54,2	233,8	97,5	89,1	91,4	-40,0
7	Інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням та їх забезпечення	60,9	67,1	65,2	97,2	7,1	28,3	24,3	9,5	39,1	-85,4
8	Профорієнтація та її забезпечення	5,2	8,1	8,1	100,0	55,8	8,5	5,5	1,6	29,1	-80,2
9	Профілактика настання страхових випадків, допомога по частковому безробіттю	0,7	5,1	3	58,8	328,6	10,4	76,4	64,6	84,6	2053,3
10	Здійснення заходів відповідно до статті 24-1 Закону України «Про зайнятість населення»	24,7	37,2	33,6	90,3	36,0	36	21,4	19,9	93,0	-40,8
11	Компенсація роботодавцям частини єдиного внеску	0	0,8	0,6	75,0		0,8	0,8	0	0,0	-100,0

* У 2019 році видатки на одноразову виплату для організації безробітними підприємницької діяльності віднесені до статті витрат «Матеріальне забезпечення на випадок безробіття» та не враховані в загальному аналізі витрат на надання соціальних послуг та заходів сприяння зайнятості.

Порівняльний аналіз видатків на соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості за напрямками у 2019 та 2020 роках наведено на діаграмі 57.

Діаграма 57. Порівняльний аналіз видатків на соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості за напрямками у 2019 та 2020 роках

Аналіз засвідчив, що у 2020 році у зв'язку з організаційними прорахунками та обмеженням видатків **не забезпечено виконання** видатків на соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості у **повному обсязі** за всіма напрямками та допущено їх зменшення порівняно із попереднім роком, а саме щодо видатків на:

➤ *професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації*

Через зменшення на чверть затверджених видатків на професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації (до 239,7 млн грн), з яких використано 85,2 відс., ДСЗ забезпечило такими послугами лише 93,3 тис. безробітних (34,8 відс. запланованих, на 32,7 відс. менше порівняно з 2019 роком).

З метою підвищення професійного рівня та конкурентоспроможності робочої сили ДСЗ організовується та **за рахунок коштів Фонду безробіття** здійснюється **професійне навчання безробітних на замовлення роботодавця** або для **самозайнятості**, провадження підприємницької діяльності. **Професійне навчання здійснюється** у професійно-технічних, вищих навчальних закладах, у т.ч. в центрах професійно-технічної освіти ДСЗ (ЦПТО), на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання **на договірних засадах з безробітними, роботодавцями, навчальними закладами** та організовується **за рахунок коштів Фонду безробіття**.

Упродовж 2020 року до професійного навчання зареєстрованих безробітних шляхом укладання договорів залучено **11 ЦПТО ДСЗ, 86 професійно-технічних навчальних закладів** (у 2,2 раза менше порівняно із 2019 роком), **31 вищий навчальний заклад** (у 1,9 раза менше) та **15,8 тис. підприємств, установ, організацій** різних форм власності, виду діяльності та господарювання (у 1,5 раза менше, ніж у 2019 році).

Довідково. У ДСЗ функціонують 11 центрів професійно-технічної освіти ДСЗ²¹⁹, які здійснюють професійне навчання безробітних за 95 професіями, надають освітні послуги населенню та роботодавцям.

У структурі витрат на соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості видатки на такі цілі є **найбільшими – 40,3 відс. та 46,6 відс.** відповідно.

Загальні витрати Фонду безробіття на професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації в 2019 році становили **262,6 млн грн**, (87,7 відс. затвердженого), в т.ч. видатки, безпосередньо пов'язані з організацією і здійсненням професійного навчання безробітних, становили **237,7 млн грн**, капітальні видатки (ЦПТО) – **24,9 млн гривень**. У 2020 році, враховуючи особливості роботи в режимі обмеження видатків, **фінансування** за зазначеним напрямом **зменшено на 24 відс. – до 239,7 млн грн**, з яких використано **204,2 млн грн** (85,2 відс. запланованих), усі видатки – на організацію і здійснення профнавчання, капітальні видатки у зв'язку з обмеженням не здійснювались.

Левову частину становлять витрати на реалізацію професійної підготовки в **ЦПТО ДСЗ: у 2019 році – 211,6 млн грн, у 2020 році – на 12,1 відс. менше – 186,1 млн грн** (80,6 відс. та 91,2 відс. видатків за цим напрямом). Видатки на

²¹⁹ у Дніпропетровській, Донецькій, Івано-Франківській, Луганській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Харківській та Херсонській областях.

професійне навчання в інших закладах освіти, на підприємствах, установах, організаціях становили у 2019 році **51,0 млн грн**, у 2020 році – **у 2,8 раза менше – 18,0 млн грн** (19,4 відс. та 8,8 відс. видатків за цим напрямом відповідно).

З метою сприяння працевлаштуванню безробітних на ринку праці ДСЗ забезпечено професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації у 2019 році **138,6 тис. осіб**, у 2020 році, в умовах карантинних обмежень, – **лише 93,3 тис. безробітних (65,3 відс. запланованих та на 32,6 відс. менше порівняно з 2019 роком)**. Підготовка та перепідготовка здійснювалась за 108 професіями.

У 2019 році професійне навчання у ЦПТО ДСЗ пройшли **54,1 тис. осіб**, закінчили навчання **50,9 тис. осіб**, з них працевлаштовані 49 тис. осіб, не працевлаштовано, зокрема у зв'язку з тим, що закінчили навчання наприкінці 2019 року, **0,6 тис. осіб** (1 відс.); у 2020 році пройшли навчання в ЦПТО ДСЗ **48,4 тис. осіб** (на 10,5 відс. менше від попереднього року), закінчили навчання – 46 тис. осіб, з них працевлаштовані **43,6 тис. осіб.**, не працевлаштовано 0,8 тис. осіб (1,8 відсотка). **Рівень працевлаштування** після закінчення навчання становив **96 відс. і 95 відс. відповідно.**

Середня сума витрат на підготовку однієї особи у ЦПТО ДСЗ становила **3,3 – 3,8 тис. грн за одну особу**, в інших закладах освіти – **1,7 – 2,0 тис. гривень**;

➤ *видачу ваучерів для підвищення конкурентоспроможності деяких категорій громадян*

Враховуючи особливості роботи в режимі карантину, фінансування на видачу ваучерів зменшено у 11,6 раза до 4,4 млн грн, фактично оплачено 2,4 млн грн (54,4 відс.) за 588 ваучерів (у 9,5 разів менше від початково запланованих та у 2,2 раза – порівняно із 2019 роком).

Згідно зі ст. 30 Закону № 5067 ДСЗ видає деяким категоріям громадян **одноразово ваучер** для підтримання конкурентоспроможності **шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації** за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності.

Довідково. Відповідно до Закону № 5067 ваучер — це документ встановленого зразка, що дає особі право на перепідготовку або підготовку за іншою спеціальністю, підготовку на наступному рівні освіти, спеціалізацію, підвищення кваліфікації у закладах освіти чи в роботодавця. Порядок видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2023 № 207. Відповідно до пункту 5 цього Порядку вартість ваучера встановлюється в межах вартості навчання і не може перевищувати десятикратний розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, визначеного законом на момент прийняття рішення про його видачу.

У 2019 році за видані **1,3 тис. ваучерів** оплачено **7,3 млн гривень**. У 2020 році за видачу **5,6 тис. ваучерів** передбачалася оплата **51,0 млн гривень**. Через обмеження фінансування, видатки на видачу ваучерів зменшено у **11,6 раза – до 4,4 млн грн** за 703 ваучера, фактично видано 742 ваучери, оплачено **2,4 млн грн (54,5 відс.) за 588 ваучерів** (у 9,5 раза менше від початково запланованих та у 2,2 раза – порівняно із 2019 роком). За 154 ваучерами, отриманими громадянами в 2020 році, на кінець року не укладено договорів на навчання.

Отже, кількість оплачених ваучерів у 2020 році порівняно із 2019 роком зменшилась у 2,2 раза, видатки на їх оплату – у 3 рази. При цьому **затверджений обсяг витрат на видачу одного ваучера щорічно перевищував його фактичну вартість**. Так, середня вартість одного ваучера в 2019 році становила **5,8 тис. грн** (на 29,2 відс. менше затвердженої); в 2020 році – **4,1 тис. грн** (на 54,9 відс. менше затвердженої).

За видами навчання ваучери видавались на перепідготовку (у 2019 році 398 особам, у 2020 році – 159 особам); підвищення кваліфікації (822 особам та 579 особам відповідно), спеціалізацію (10 та 3 особам); підготовку на наступному освітньо-кваліфікаційному рівні (77 особам та 1 особі відповідно).

Довідково. Найбільше ваучерів отримано за професіями: кухар, електрогазоварник, тракторист, водій, охоронник, швачка, кондитер та за спеціальностями: медсестринство, соціальна робота, психологія, менеджмент, інженерія програмного забезпечення;

➤ *організацію громадських робіт для зареєстрованих безробітних*

Згідно зі статтею 31 Закону № 5067 громадські роботи є видом суспільно-корисних оплачуваних робіт, які організовуються, зокрема, для матеріальної підтримки безробітних і виконуються ними на добровільних засадах. У разі залучення **зареєстрованих безробітних до громадських робіт**, фінансування організації таких робіт здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів та/або **Фонду безробіття**. Механізм організації громадських робіт, а також фінансування їх організації визначено Порядком № 175.

Загальні витрати Фонду безробіття на організацію громадських робіт у 2019 році становили **122,8 млн грн** (97,0 відс. затверджених), у 2020 році, через **призупинення спрямування коштів на їх фінансування з травня по листопад**, заплановані видатки зменшено у **3,5 раза** – до **36,5 млн грн**, використано **22,3 млн грн** (61,1 відс. затверджених).

Довідково. У 2019-2020 роках приймалися рішення про організації таких видів робіт: благоустрій та озеленення; екологічний захист навколишнього середовища; роботи по розчищенню снігових заметів; заліснення земель; інформування населення про житлові субсидії; супровід осіб з інвалідністю по зору; догляд за громадянами у закладах соціальної сфери; роботи із соціально вразливими верствами населення; роботи із надання допомоги учасникам АТО; впорядкування місць поховання захисників Вітчизни; роботи з документами в архівах та інших державних установах та інші.

Щороку кількість безробітних осіб, які брали участь у громадських роботах, суттєво **зменшується**: у 2020 році – **25,6 тис. осіб** (усі безробітні), або **втричі менше, ніж у 2019 році (75,5 тис. осіб, з них безробітні – 75,2 тис. осіб)**.

За рахунок коштів **Фонду безробіття** участь у громадських роботах у 2019 році брала **921 особа**, у 2020 році через запровадження карантинних обмежень, що унеможливило їх проведення, у **5,3 раза** менше – **173 особи** (1,2 відс. та 0,7 відс. загальної кількості). Переважна більшість осіб брала участь у громадських роботах за рахунок співфінансування за кошти місцевого бюджету та Фонду безробіття (**72,5 тис. осіб та 12,5 тис. осіб відповідно**). Середня тривалість громадських робіт – **14,4 та 15 календарних днів** відповідно.

Наразі **законодавчо не визначено** соціально значимих видів громадських робіт, до яких можуть залучатися зареєстровані безробітні, та категорії

роботодавців, які можуть їх виконувати, **не визначено частки співфінансування** таких видів робіт за рахунок коштів Фонду безробіття.

Врегулювання цих питань на законодавчому рівні можливо шляхом внесення змін до статті 31 Закону № 5067, якими конкретизувати умови залучення безробітних до громадських робіт та визначити частку співфінансування таких робіт за рахунок коштів Фонду безробіття;

➤ *компенсацію єдиного внеску роботодавцям*

Роботодавцю, який працевлаштовує на нове робоче місце громадян, які **недостатньо конкурентоспроможні** на ринку праці та яким надано статус безробітного, зокрема **молодь**, яка вперше приймається на роботу, а також **суб'єктам малого підприємництва**, які працевлаштовують безробітних **на нові робочі місця** в пріоритетних видах економічної діяльності, строком **не менше ніж на два роки** щомісяця компенсуються фактичні витрати у розмірі ЄСВ за відповідну особу за місяць, за який він сплачений (статті 26 та 27 Закону № 5067).

*Довідково. Постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.2013 № 347 затверджений Порядок компенсації роботодавцям витрат у розмірі ЄСВ. Зокрема, пунктом 3 цього Порядку визначено, що **право на компенсацію має роботодавець**, який працевлаштовує **на нове робоче місце** строком не менше ніж на два роки за направленням центру зайнятості зареєстрованих безробітних, зокрема, **молодь**, яка закінчила або припинила навчання у закладах загальної середньої, професійної, фахової передвищої та вищої освіти, звільнилася із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби (протягом шести місяців після закінчення або припинення навчання чи служби) і яка вперше приймається на роботу.*

Витрати Фонду безробіття на компенсацію єдиного внеску роботодавцям у 2019 році становили **148,5 млн грн** (99,3 відс. затверджених). У 2020 році передбачалися видатки у сумі **233,8 млн грн**, які, враховуючи особливості роботи в режимі карантину, зменшено майже в **2,4 рази** – до **97,5 млн грн**, використано **89,1 млн грн** (91,4 відс. затверджених). Як наслідок, протягом 2020 року на нові робочі місця з компенсацією роботодавцю витрат у розмірі єдиного внеску працевлаштовано **7,8 тис. осіб** (на **31,6 відс. менше**, ніж у 2019 році). Середньомісячний розмір ЄСВ, який компенсувався роботодавцям у 2019 році, становив **1005 грн**, у 2020 році – **1057 гривень**.

Аудит засвідчив, що у 2019 році із **5,6 тис. безробітних з числа молоді** працевлаштовані лише їх **третина – 1,8 тис. осіб**, з них 151 особа (**2,7 відс. таких безробітних**) – за допомогою програми компенсації ЄСВ; у 2020 році із **7,8 тис. таких безробітних** працевлаштовані лише **кожен п'ятий – 1,4 тис. осіб**, з них 90 осіб (1,2 відс.) за допомогою програми компенсації ЄСВ.

Зазначене свідчить про **недостатню ефективність діючого** механізму сприяння у **працевлаштуванні молоді**, який можливо поліпшити шляхом внесення змін до Закону № 5067 щодо удосконалення діючих та встановлення **нових, більш дієвих механізмів підтримки молоді**, стимулювання роботодавців до працевлаштування такої категорії безробітних;

➤ *інформаційно-консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням*

Статтею 7 Закону № 1533 серед видів соціальних послуг передбачено надання, зокрема, **інформаційних та консультаційних послуг**, пов'язаних з

працевлаштуванням. Особи через органи державної влади та ЗМІ **мають право на доступ до інформації у сфері зайнятості населення**, а саме: безоплатне одержання інформації про пропонування і попит на робочу силу, професійну орієнтацію, професійне навчання та інші послуги, передбачені законодавством (стаття 12 Закону № 5067).

Загальні витрати Фонду безробіття на інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням, та їх забезпечення (проведення семінарів, тренінгів, ярмарок вакансій, видавнича діяльність) у 2019 році становили **65,2 млн грн** (97,6 відс. затверджених). У 2020 році початково передбачені **28,3 млн грн**, враховуючи призупинення фінансування, зменшено до **24,3 млн грн**, фактично використано **9,5 млн грн** (**39,1 відс.** затверджених).

Інформаційно-роз'яснювальна робота у 2019–2020 роках з роботодавцями ДСЗ організовувалась, виходячи з необхідності запровадження **результативних форм співпраці**, шляхом добору претендентів на замовлення роботодавців на засадах рекрутингу, що дає можливість переорієнтувати роботу на забезпечення якісного підбору персоналу **під замовлення роботодавців**, активно використовувати «Електронний кабінет роботодавця»;

➤ *профорієнтацію та її забезпечення*

Статтею 33 Закону № 5067 визначені **соціальні послуги з професійної орієнтації**, що надаються особам, які звернулися до центрів зайнятості: професійне інформування, консультування та відбір.

Довідково. Професійна орієнтація населення – комплекс взаємопов'язаних економічних, соціальних, психологічних, інших заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізацію здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір або зміну професії та виду трудової діяльності (стаття 32 Закону № 5067).

Основними напрямками профорієнтаційної роботи є **кар'єрне консультування**; орієнтація на набуття додаткових компетенцій та навичок; переорієнтація на затребувані на ринку праці професії; розвиток цифрових навичок при пошуку роботи. На кінець 2020 року майже **22,4 тис. осіб** зареєструвалося та користувалися Освітнім порталом ДСЗ, 74,4 тис. осіб пройшли онлайн-тестування на платформі «Профорієнтація та розвиток кар'єри», понад 97,5 тис. осіб – на платформі «Моя професія: консультаційна мережа». Для різних категорій населення проведено 301,8 тис. і 184,5 тис. профінформаційних, профконсультаційних та масових заходів.

Загальні витрати Фонду безробіття, які спрямовувались на профорієнтацію населення та її забезпечення, у 2019 році становили **8,1 млн грн** (100 відс. затверджених). У 2020 році початково передбачені **8,5 млн грн**, враховуючи особливості роботи в режимі карантину, фінансування зменшено на 35,3 відс. – до **5,5 млн грн**, фактично використано **1,6 млн грн** (29,1 відс. затверджених) та **скоротились порівняно з 2019 роком у 5 разів**;

➤ *профілактику настання страхових випадків, допомогу по частковому безробіттю*

Одним з основних завдань ДСЗ, визначених Законом № 5067, є участь у

реалізації заходів, спрямованих на запобігання масовому вивільненню працівників, профілактика настання страхових випадків, сприяння зайнятості населення в регіонах з найвищими показниками безробіття тощо.

У 2019 році роботодавці поінформували ДСЗ про заплановане масове вивільнення **198 тис. працівників**, витрати Фонду безробіття становили **3,0 млн грн** (58,8 відс. затверджених). У 2020 році через зупинення діяльності підприємств, спричинене пандемією, передбачалось **збільшення масового вивільнення працівників у 1,5 раза – 301 тис. працівників**. Як наслідок, початково затверджені **10,4 млн грн збільшено у 7,3 раза – до 76,4 млн грн**, з яких використано **64,6 млн грн** (84,6 відсотка).

Спрямування коштів Фонду на реалізацію таких заходів дало можливість забезпечити виплатою допомоги **по частковому безробіттю** (згідно із статтею 47 Закону № 5067) у 2019 році **283 працівників** двох підприємств Харківської області, у **2020 році – 10,8 тис. працівників** 14 підприємств Харківської, Волинської, Київської областей та м. Києва, які зупинили (скоротили) виробництво, або у **38 раз більше**;

➤ *на здійснення заходів для внутрішньо переміщених осіб з числа зареєстрованих безробітних*

Загальні витрати Фонду безробіття на здійснення заходів **відповідно до статті 24¹ Закону № 5067** у 2019 році становили **33,6 млн грн** (90,3 відс. затверджених). У 2020 році видатки на здійснення цих заходів зменшено на 40,6 відс. – до **21,4 млн грн**, **фактичні витрати становили 19,9 млн грн** (93,0 відс. затверджених) та скоротились порівняно з 2019 роком у **1,7 раза**.

Кошти використано на **оплату праці та працевлаштування зареєстрованих безробітних**: у 2019 році середньомісячна чисельність працюючих становила 476 ос.; розмір витрат на оплату праці 1 особи – 5884,1 грн, у 2020 році – у **1,8 раза менше – 267 осіб**; розмір витрат – 6221,6 гривні;

➤ *компенсацію роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою ЄСВ*

Механізм отримання роботодавцем згідно із статтею 24 Закону № 5067 компенсації частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою ЄСВ, є недосконалим. Через складні для роботодавців законодавчі вимоги щодо виплати заробітної плати в розмірі не менше ніж три мінімальні заробітні плати за кожну працевлаштовану особу, зменшується кількість роботодавців, які б могли скористатися цією компенсацією. Протягом чотирьох років не врегульовано питання надання органами Держпраці підтвердження про виконання роботодавцем умов компенсації, що передбачено Порядком № 153, оскільки наразі немає правових підстав для проведення таких перевірок на підприємствах.

Через недосконалість механізму отримання компенсації, недоліки у плануванні та окремі організаційні прорахунки ДСЗ, у 2020 році роботодавці не звертались щодо компенсації частини витрат, пов'язаних зі сплатою ЄСВ. Це призвело до фактичного згортання бюджетної програми за

КПКВК 1201290, не використано 800 тис. грн, передбачених на виплату такої компенсації. У 2019 році виконання становило 75 відсотків.

Виплата компенсації роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою ЄСВ, здійснюється відповідно до статті 24 Закону № 5067.

Для отримання роботодавцем **компенсації частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою ЄСВ, Порядок № 153 передбачає надання центру зайнятості довідки про виконання роботодавцем умов компенсації** (далі – довідка) та **надсилання центром зайнятості територіальному органу Держпраці звернення про надання підтвердження інформації**, зазначеної в довідці, шляхом проведення ним відповідної перевірки. Держпраці у місячний строк повинен поінформувати центр зайнятості про результати такого звернення.

Порядком здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю²²⁰ **визначено підстави для проведення Держпраці інспекційних відвідувань щодо здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю, у переліку яких не має підстав для здійснення інспекційного відвідування підприємств за зверненням центрів зайнятості, що унеможлиблює їх проведення.**

Порядком № 153 встановлено, що для отримання компенсації **роботодавець повинен здійснювати протягом 12 календарних місяців з дня укладення трудового договору з особою, працевлаштованою на нове робоче місце, щомісяця виплату їй заробітної плати в розмірі не менше ніж три мінімальні заробітні плати у місяці сплати ЄСВ за особу, працевлаштовану на нове робоче місце**²²¹. Тільки при **забезпеченні дотримання цих вимог та після підтвердження фактів відсутності зменшення штатної чисельності працівників і фонду оплати праці, які є обтяжливими**, роботодавець отримує **право на таку компенсацію.**

Розроблені ДЦЗ та подані Мінсоцполітики у 2019 році **окремі пропозиції до Порядку № 153 залишилися без відповіді. Пропозиції до Мінекономіки щодо внесення змін до Порядку № 153 ДЦЗ у 2020 році не подавалися.**

Аналізом засвідчено, що у зв'язку з обмеженим фінансуванням ДЦЗ **розподіл коштів по областях не здійснював, інформаційно-роз'яснювальну кампанію не проводив.** Як наслідок, у 2019 році ДЦЗ перераховувались кошти лише двом центрам зайнятості (Одеський ОЦЗ та Івано-Франківський ОЦЗ), якими було укладено **18 трудових договорів** (з особами, працевлаштованими на нові робочі місця (12,1 відс. запланованих)). Середньомісячний розмір **компенсації роботодавцю за новостворене робоче місце становив 2,9 тис. гривень.** У 2020 році у зв'язку із запровадженням карантинних заходів та неподанням заяв роботодавців щодо виплати компенсації, **видатки не здійснювались (заплановано укладання 42 договорів).**

²²⁰ Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 № 295 «Деякі питання реалізації статті 259 Кодексу законів про працю України та статті 34 Закону України від 21.05.1997 № 280/97 «Про місцеве самоврядування в Україні».

²²¹ На кінець 2019 року розмір такої заробітної плати мав бути не менше 12 519 грн, 2020 року – 15 000 грн; з 01.01.2021 – 18 000 гривень.

Відшкодування витрат Фонду на виплату компенсації роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою ЄСВ, здійснювалось на постійній основі за рахунок коштів державного бюджету: у 2019 році за КПКВК 2501590 (головний розпорядник Мінсоцполітики), у 2020 році за КПКВК 1201290 (Мінекономіки). Головними розпорядниками бюджетних коштів **не забезпечено** використання бюджетних коштів у **повному обсязі**, допущені залишки невикористаних асигнувань (у 2019 році – 0,2 млн грн, у 2020 – 0,8 млн гривень). Як наслідок, **мети бюджетних програм не досягнуто та результативних показників**, визначених паспортами цих бюджетних програм, **не виконано**.

За КПКВК 2501590 (2019 рік) **показник продукту** «кількість укладених трудових договорів з особами, працевлаштованими на нові робочі місця із заробітною платою не нижче трьох розмірів мінімальної заробітної плати» (18 од.) **у 8,3 раза менше від плану** (149 од.), натомість **показник ефективності** «середньомісячний розмір компенсації роботодавцю витрат, пов'язаних зі сплатою ЄСВ, за новостворене робоче місце» (2 913,9 грн) **перевиконано у 2,1 раза від плану** 1 377,1 гривень). **Показник якості** «рівень забезпечення виплати компенсації роботодавцям, які отримали право на компенсацію» (77 відс.) **виконано**. У 2020 році за КПКВК 1201290 **у зв'язку з відсутністю звернень роботодавців, видатки взагалі не здійснювались**.

5.3.4.3.3. Рекомендації.

Кабінету Міністрів України доручити **Мінекономіки** підготувати та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проект змін щодо:

- конкретизації у статті 31 Закону № 5067 умов залучення безробітних до громадських робіт і визначення частки співфінансування таких робіт за рахунок коштів Фонду безробіття;
 - удосконалення у Законі № 5067 діючих та запровадження нових програм сприяння зайнятості молоді, стимулювання роботодавців до працевлаштування такої категорії безробітних;
 - осучаснення у Порядку № 153 механізму надання роботодавцям компенсації частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою ЄСВ, зокрема щодо правового врегулювання процедури проведення перевірок підтвердження наданої роботодавцем інформації про виконання ним умов компенсації;
- завершити перегляд та актуалізацію нормативно-правових актів у сфері зайнятості населення.

Правлінню Фонду безробіття, ДЦЗ забезпечити:

належне планування видатків Фонду безробіття на підставі обґрунтованих розрахунків потреби, що базуються на обґрунтованій кількості отримувачів компенсацій і допомог, враховуючи раціональність та ефективність витрат, та контроль за їх використанням.

Член Рахункової палати

В. І. Невідомий

Дані щодо затверджених законами України про державний бюджет бюджетних
призначень Мінсоцполітики на 2018–2020 роки

тис. грн

КПКВК	ЗУ Про ДБУ на 2018 рік (зі змінами)			ЗУ Про ДБУ на 2019 рік (зі змінами)			ЗУ Про ДБУ на 2020 рік (зі змінами)		
	Заг. фонд	Спец. фонд	Разом	Заг. фонд	Спец. фонд	Разом	Заг. фонд	Спец. фонд	Разом
МІНСОЦПОЛІТИКИ									
2501010	185 263,5	390,2	185 653,7	173 203,3	372,0	173 575,3	164753,5	400,5	165 154,0
2501030							61265500,1		61265500,1
2501040	15 524,4	1320,0	16 844,4	17 990,9	1375,0	19 365,9	18542	1435	19977
2501060	488,5	1975,3	2 463,8	644,1	2270,1	2 914,2			
2501070	23 384,3	250,0	23 634,3	26 768,9	250,0	27 018,9	29265,1	250	29515,1
2501080	80 000,0		80 000,0						
2501090	29 073,0		29 073,0	58 417,6		58 417,6	54088,7		54088,7
2501120	64 740,0		64 740,0	45 340,0		45 340,0			
2501130	100 789,9		100 789,9	95 570,3		95 570,3	85764,7		85764,7
2501150	1 320 780,8		1 320 780,8	1 323 733,4		1 323 733,4	1382540,6		1382540,6
2501160	4 081,2		4 081,2	4 443,1		4 443,1	4856,5		4856,5
2501180	631624,2		631624,2	680 516,2		680 516,2	721347,2		721347,2
2501190	294020,2		294020,2	16 501,0		16 501,0	9610,0		9610,0
2501200	2147035,7		2147035,7	2 335 422,0		2 335 422,0	1357307,0		1357307,0
2501230				20000000,0		20000000,0	37169921		37169921
2501450	195492,4		195492,4	217 192,1		217 192,1	221291,2		221291,2
2501460							80000		80000
2501470	164078,1	3374,5	167452,6	193 165,9	5180,9	198 346,8	209612,4	5535,7	215148,1
2501480	3211758,6		3211758,6	3 042 568,6		3 042 568,6	3042568,6		3042568,6
2501490							10000,0		10000,0
2501500	20000,0		20000,0						
2501510							10000,0		10000,0
2501570	40993,0		40993,0	82 313,5		82 313,5	82313,5		82313,5
2501590	800,0		800,0	800,0		800,0			
2501630		151500,0	151500,0		559 984,0	559 984,0		1142416,9	1142416,9
Разом	8529927,8	158810,0	8688737,8	28314590,9	569432,0	28884022,9	105919282,1	1150038,1	107069320,2
Фонд соціального захисту інвалідів									
2507020	80205,5		80205,5	89362,4		89362,4	66426		66426
2507030	1333361,3	174811,2	1508172,5	2122541,5	175094,5	2297636	1000399,6	195249,2	1195648,8
2507040	55551	80	55631	85678	108,4	85786,4	83871,9	88,2	83960,1
2507100	675		675	130022,6		130022,6	130022,6		130022,6
Разом	1469792,8	174891,2	1644684	2427604,5	175202,9	2602807,4	1280720,1	195337,4	1476057,5
Державна служба з питань праці									
2502010	585203,6		585203,6	603 806,0		603806,0			
2502020	5366	4500	9866	6 278,2	4700,0	10978,2			
Разом	590569,6	4500	595069,6	610 084,2	4700,0	614784,2			
Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції									
2505010	27693,9		27693,9						
2505030	20928,6		20928,6						
2505150	109021,8		109021,8						
Разом	157644,3		157644,3						
Пенсійний фонд України									
2506080	149972490,1	118500	150090990,1	166012912,5	1000000	167012912,5	202280399,5		202280399,5
2506090				500000		500000			
Разом	149972490,1	118500	150090990,1	166512912,5	1000000,0	167512912,5	202280399,5		202280399,5
Міністерство соціальної політики України (загальнодержавні видатки та кредитування)									
2511110	925723,2		925723,2	997160,7		997160,7			
2511120	329812,8		329812,8	305 145,3		305145,3			
2511170	150000		150000	150 000,0		150000,0			
2511180	517726,7		517726,7	717726,7		717726,7	795384,3	-	795384,3
2511190	25000		25000	25000,0		25000,0			
2511200	200000		200000	200000,0		200000,0			
2511210				24667,5		24667,5			
2511220				35095597,1		35095597,1			
Разом	2148262,7		2148262,7	37515297,3		37515297,3	795384,3	-	795384,3
ЗАГАЛОМ	160720424,6	456701,2	161177125,8	197865192,1	1749334,9	199614527	309480401,7	1345375,5	310825777,2

Перелік основних умов, за яких не призначаються субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива

Основні умови, за яких не можуть бути призначені субсидії	Редакції постанови № 848									
	01.05. 2018	20.10. 2018	01.01. 2019	07.02. 2019	27.04. 2019	01.01. 2020	05.05. 2020	24.12. 2020	30.04. 2021	22.05. 2021
перевищення загальної площі житлового приміщення 120 кв. метрів для квартири і 200 кв. метрів для індивідуального будинку	+	+	+	+	+	+	+			
перевищення загальної площі житлового приміщення 130 кв. метрів для квартири і 230 кв. метрів для індивідуального будинку								+	+	+
наявність транспортного засобу, з дати випуску якого минуло менше 5 років	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
наявність більше ніж одного транспортного засобу, з року випуску якого минуло менше ніж 15 років									+	+
наявність у домогосподарстві осіб, що досягли 18-річного віку, у яких:										
відсутні доходи	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
середньомісячний сукупний дохід менший, ніж розмір мінімальної заробітної плати	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
не сплатили ЄСВ у розмірі, не меншому ніж мінімальний	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
перебували за кордоном сукупно більше 60 днів									+	+
більш як на 50 тис грн протягом 12 місяців до звернення по субсидію є:										
набуто право власності на земельну ділянку, квартиру (будинок), транспортний засіб, будівельні матеріали, інші товари довгострокового вжитку або одноразово послуги	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
інше нерухоме майно									+	+
цінні папери та інші фінансові інструменти, віртуальні активи									+	+
платіж (платежі), що впливає з правочинів, за якими передбачено набуття майнових прав на нерухоме майно та/або транспортні засоби (механізми) (крім об'єктів спадщини та дарування)									+	+

[illegible]

**Зміни соціальних нормативів користування житлово-комунальними послугами
щодо яких держава надає пільги і субсидії**

№	Соціальний норматив	Редакція постанови № 409	
		06.03.2018	30.04.2021
1	Для опалення у разі використання:		
	теплової енергії	0,0431 Гкал/м ²	0,0383 Гкал/м ²
	природного газу	5 м ³ /м ²	4 м ³ /м ²
	електроенергії	51 кВт/м ²	30 кВт/м ²
2	Для централізованого постачання холодної води:		
	за відсутності постачання гарячої води	4 м ² /1 ос	3,6 м ² /1 ос
	у разі наявності постачання гарячої води	2,4 м ² /1 ос	2 м ² /1 ос
3	Водовідведення:		
	Централізоване водовідведення	4 м ³ /1 ос	3,6 м ³ /1 ос
	у разі відсутності, для вивезення рідких нечистот	4 м ³ /1 дг	3,6 м ³ /1 дг
4	Постачання і розподіл електроенергії		
	у будинках (житлових приміщеннях)	90 кВт	70 кВт
		не більше 210 кВт/міс	не більше 190 кВт/міс
	обладнаних стаціонарними електроплитами за наявності централізованого постачання гарячої води	130 кВт	110 кВт
		не більше 250 кВт/міс	не більше 230 кВт/міс
	обладнаних стаціонарними електроплитами за відсутності централізованого постачання гарячої води	150 кВт	130 кВт
		не більше 270 кВт/міс	не більше 150 кВт/міс
	не обладнаних стаціонарними електроплитами за наявності централізованого постачання холодної води, без водопостачання гарячої води та газових водонагрівальних приладів	120 кВт	100 кВт
		не більше 240 кВт/міс	не більше 220 кВт/міс

Примітка: коригуючі коефіцієнти, які застосовуються для розрахунку розміру витрат електричної енергії, природного газу та інших видів палива на потреби опалення, були зменшені для Вінницької, Луганської, Тернопільської, Хмельницької областей, збільшені для Закарпатської, Миколаївської та Харківської областей; коригуючі коефіцієнти для розрахунку розміру витрат теплової енергії на потреби централізованого опалення розповсюджені також на автономне опалення.

Перелік виплат, їх періодичність та алгоритм розрахунку відповідно до Законів України від 21.11.1992 № 2811 «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», від 16.11.2000 №2109 «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», від 18.04.2004 № 1727 «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю», від 13.01.2005 №2342 «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» та від 01.06.2000 № 1768 «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»

№ з/п	Назва допомоги	Норма законодавства, якою передбачено право на отримання виплати	Періодичність виплати	Алгоритм розрахунку, визначений чинним законодавством
1	Державна допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування на: <i>дитину до 6 років</i> <i>дитину з інвалідністю до 6 років</i> <i>дитину від 6 до 18 років</i> <i>дитину з інвалідністю від 6 до 18 років</i>	Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811 (стаття 18), постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми» (з змінами ПКМУ від 22.07.2020 № 632)	щомісячно	Якщо на дитину (дитину з інвалідністю) виплачуються призначені в установленому порядку пенсія, аліменти, стипендія, державна допомога (крім державної соціальної допомоги, що виплачується на дітей з інвалідністю відповідно до законодавства), розмір допомоги на дитину, над якою встановлено опіку чи піклування, визначається як різниця між 2,5 розміру прожиткового мінімуму (для дитини з інвалідністю, над якою встановлено опіку чи піклування, - 3,5 розміру прожиткового мінімуму) для дитини відповідного віку та розміром призначених пенсії, аліментів, стипендії, державної допомоги. При цьому розмір призначених пенсії, аліментів, стипендії, державної допомоги враховується як середньомісячний розмір зазначених виплат, отриманих на дитину за попередні 12 календарних місяців.
2	Державна допомога у зв'язку з вагітністю та пологами	Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811 (стаття 9), постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми»	щомісячно	не менше 25 % прожиткового мінімуму для працездатної особи із розрахунку на місяць.
3	Державна допомога при народженні дитини	Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811 (стаття 12), постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми»	частина - одноразово; решта - щомісячно	41 280 грн, частина - одноразово - 10320 грн, решта - щомісячно протягом наступних 36 місяців рівними частинами по 860 гривень
4	Державна допомога при усиновленні дитини	Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811 (стаття 12-3), постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751	частина - одноразово; решта - щомісячно	41 280 грн, частина - одноразово - 10320 грн, решта - щомісячно протягом наступних 36 місяців рівними частинами по 860 гривень

№ з/п	Назва допомоги	Норма законодавства, якою передбачено право на отримання виплати	Періодичність виплати	Алгоритм розрахунку, визначений чинним законодавством
		«Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми»		
5	Державна допомога на дітей одиницям матерям на:	Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811 (стаття 18-3), постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми»	щомісячно	різниця між 100 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців.
	<i>дитину до 6 років</i>			прожитковий мінімум для дитини до 6 років
	<i>дитину від 6 до 18 років</i>			прожитковий мінімум для дитини від 6 до 18 років
	<i>до досягнення дитиною 23 років (якщо дитина навчається за денною формою навчання у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти)</i>			прожитковий мінімум для працездатних осіб
6	Державна допомога на дітей, хворих на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, на дитину, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, яким не встановлено інвалідність	Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811 (стаття 18-7), постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми»	щомісячно	прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність
7	Допомога на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях	Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 № 2811 (стаття 18-10), постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми»	щомісячно	фіксований розмір 1700 грн на одну дитину

№ з/п	Назва допомоги	Норма законодавства, якою передбачено право на отримання виплати	Періодичність виплати	Алгоритм розрахунку, визначений чинним законодавством
8	Державна соціальна допомога на дітей з інвалідністю віком до 18 років, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою	Закон України «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 № 796 (пункт 6 частини 3 статті 30), Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 № 2109 (стаття 2)	щомісячно	70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + 50 % розміру допомоги на дітей з інвалідністю
9	Державна соціальна допомога на дітей з інвалідністю підгрупи А, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, віком до 6 років з надбавкою на догляд	Закон України «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 № 796 (пункт 6 частини 3 статті 30), Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3)	щомісячно	70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + 50 % розміру допомоги на дітей з інвалідністю + 50 % прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років
10	Державна соціальна допомога на дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою з надбавкою на догляд: віком до 6 років	Закон України «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 № 796 (пункт 6 частини 3 статті 30), Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3)	щомісячно	70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + 50 % розміру допомоги для дітей з інвалідністю + надбавка на догляд: 100 % прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років
11	Державна соціальна допомога на дітей з інвалідністю підгрупи А, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, віком від 6 до 18 років з надбавкою на догляд	Закон України «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 № 796 (пункт 6 частини 3 статті 30), Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3)	щомісячно	70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + 50 % розміру допомоги для дітей з інвалідністю + надбавка на догляд: 100 % прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років

№ з/п	Назва допомоги	Норма законодавства, якою передбачено право на отримання виплати	Періодичність виплати	Алгоритм розрахунку, визначений чинним законодавством
12	Державна соціальна допомога на дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, віком від 6 до 18 років з надбавкою на догляд	Закон України «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.02.1991 № 796 (пункт 6 частини 3 статті 30), Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3)	щомісячно	70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + 50 % розміру допомоги для дітей з інвалідністю + 50 % прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років
13	Державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства, віднесеним до підгрупи А І групи з надбавкою на догляд	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3)	щомісячно	100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + 75 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + щомісячна доплата, що не вистачає до розміру державної соціальної допомоги з надбавкою на догляд, що виплачується на дітей з інвалідністю підгрупи А віком від 6 до 18 років
14	Державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства, віднесеним до підгрупи Б І групи з надбавкою на догляд	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3)	щомісячно	100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + 50 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
15	Державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства II групи, одиноким особам з інвалідністю з дитинства II групи, які за висновком лікарсько-консультативної комісії лікувально-профілактичного закладу потребують постійного стороннього догляду з надбавкою на догляд	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3)	щомісячно	80 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + 15 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + доплата до розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
16	Державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства III групи, одиноким особам з інвалідністю з дитинства III групи, які за висновком лікарсько-консультативної комісії лікувально-профілактичного закладу потребують постійного стороннього догляду з надбавкою на догляд	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3), Порядок надання щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, яка за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 02.08.2000 № 1192	щомісячно	60 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність +15 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + доплата до розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність

№ з/п	Назва допомоги	Норма законодавства, якою передбачено право на отримання виплати	Періодичність виплати	Алгоритм розрахунку, визначений чинним законодавством
17	Державна соціальна допомога на дітей з інвалідністю віком до 18 років	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2)	щомісячно	70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + доплата до розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
18	Державна соціальна допомога на дітей з інвалідністю підгрупи А віком до 6 років з надбавкою на догляд	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3)	щомісячно	70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + 50 % прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років
19	Державна соціальна допомога на дітей з інвалідністю віком до 6 років з надбавкою на догляд	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3)	щомісячно	70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + 50 % прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років
20	Державна соціальна допомога на дітей з інвалідністю підгрупи А віком від 6 до 18 років з надбавкою на догляд	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3)	щомісячно	70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + надбавка на догляд: 100 % прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років
21	Державна соціальна допомога на дітей з інвалідністю віком від 6 до 18 років з надбавкою на догляд	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16.11.2000 №2109 (статті 2, 3)	щомісячно	70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність + 50 % прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років
22	Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю I групи, жінкам, яким присвоєно звання «Мати-героїня», на одну дитину померлого годувальника,	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» від 16.11.2000 № 2109 (стаття 6); постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2008 № 265 «Деякі питання пенсійного забезпечення громадян»	щомісячно	100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	на двох дітей померлого годувальника			120 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	на трьох і більше дітей			150 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
23	Щомісячна державна адресна допомога у сумі, що не вистачає до зазначених розмірів, державної соціальної допомоги з надбавкою на догляд			
	особам з інвалідністю II групи			100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	особам з інвалідністю III групи			100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність

№ з/п	Назва допомоги	Норма законодавства, якою передбачено право на отримання виплати	Періодичність виплати	Алгоритм розрахунку, визначений чинним законодавством
	<i>священнослужителям, церковнослужителям</i>			100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	<i>особам, які досягли віку, встановленого статтею 1 цього Закону</i>			100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	<i>особам, зазначеним у пункті 2 постанови Кабінету Міністрів України від 26.03.2008 № 265 «Деякі питання пенсійного забезпечення громадян», яким пенсію, державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, призначено після 1 січня 2018 р. (крім одержувачів пенсій, які досягли віку 65 років)</i>			100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	<i>одержувачам пенсій, які досягли віку 65 років та у яких наявний страховий стаж меншої тривалості, ніж передбачено абзацом першим частини першої статті 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»</i>			100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
24	Державна соціальна допомога на догляд особам із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи А І групи (які брали безпосередню участь у бойових діях в період Другої світової війни)	Закон України від 18.04.2004 № 1727 «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» (пункт 4 статті 8)	щомісячно	100 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
25	Державна соціальна допомога на догляд іншим особам із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи А І групи	Закон України від 18.04.2004 № 1727 «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» (пункт 5 статті 8)	щомісячно	30 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
26	Державна соціальна допомога на догляд: особам із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б І групи; особам із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б І групи, які брали безпосередню участь у бойових діях в період Другої світової війни; особам із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б І групи статті 7 цього Закону	Закон України від 18.04.2004 № 1727 «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» (пункт 1 статті 8)	щомісячно	50 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність

№ з/п	Назва допомоги	Норма законодавства, якою передбачено право на отримання виплати	Періодичність виплати	Алгоритм розрахунку, визначений чинним законодавством
27	Державна соціальна допомога на догляд: особам із числа осіб з інвалідністю II групи, які брали безпосередню участь у бойових діях в період Другої світової війни	Закон України від 18.04.2004 № 1727 «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» (пункт 2 статті 8)	щомісячно	25 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
28	Державна соціальна допомога на догляд: особам із числа одиноких пенсіонерів, особам із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б I групи	Закон України від 18.04.2004 № 1727 «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» (пункт 3 статті 8)	щомісячно	15 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
29	Виплата допомоги особам, які не мають права на пенсію та особам з інвалідністю, а саме:	Закон України від 18.04.2004 № 1727 «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю», постановою Кабінету Міністрів України від 02.04.2005 №261 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд» затверджено Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд		
	особам з інвалідністю I групи, жінкам, яким присвоєно звання «Мати-героїня»:			
	<i>на одну дитину померлого годувальника</i>		щомісячно	100 відсотків, прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	<i>на двох дітей померлого годувальника</i>		щомісячно	120 відсотків, прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	<i>на трьох і більше дітей померлого годувальника</i>		щомісячно	150 відсотків, прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	<i>особам з інвалідністю II групи</i>		щомісячно	80 відсотків, прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	<i>особам з інвалідністю III групи</i>		щомісячно	60 відсотків, прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	<i>священнослужителям, церковнослужителям</i>		щомісячно	50 відсотків, прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
30	Виплата державної соціальної допомоги на догляд, а саме:	Закон України від 18.04.2004 № 1727 «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» (ст.8), Постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.2005 № 261 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам		
	<i>особам, із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б I групи, із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б I групи, які брали безпосередню участь у бойових діях в період Другої світової війни) і із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б I групи</i>		щомісячно	50 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність

№ з/п	Назва допомоги	Норма законодавства, якою передбачено право на отримання виплати	Періодичність виплати	Алгоритм розрахунку, визначений чинним законодавством
	особам із числа осіб з інвалідністю II групи, які брали безпосередню участь у бойових діях в період Другої світової війни	з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд» затверджено Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд	щомісячно	25 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	особам, зазначеним у підпункті «в» пункту 1, пунктах 2 (крім осіб з інвалідністю, зазначених у пунктах 1, 2, 4 і 5 цієї статті), 3 (із числа одиноких пенсіонерів), 4, 5 (із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б I групи) частини першої статті 7 цього Закону		щомісячно	15 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	особам із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи А I групи, які брали безпосередню участь у бойових діях в період Другої світової війни		щомісячно	100 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
	особам із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи А I групи		щомісячно	30 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
31	Одноразова грошова допомога випускникам навчальних закладів із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування для:	Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13.01.2005 № 2342 (частина 7 статті 8)	одноразово	
	дітей віком від 6 до 18 років			не менше шести прожиткових мінімумів для дітей від 6 до 18 років
	працездатних осіб			не менше шести прожиткових мінімумів для працездатної особи
32	Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям	Закон України від 01.06.2000 № 1768 «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 № 250.	один раз на місяць	Розмір визначається як різниця між прожитковим мінімумом для сім'ї та її середньомісячним сукупним доходом. Максимальний розмір державної соціальної допомоги не може перевищувати розміру прожиткового мінімуму для малозабезпеченої сім'ї, крім випадків, передбачених абзацом п'ятим цього пункту.

Перелік допомог, виплата яких передбачена за рахунок коштів державного бюджету за КПКВК 2501030, встановлений постановами Кабінету Міністрів України, алгоритм їх розрахунку та періодичність

№ з/п	Назва допомоги	Норма законодавства, якою передбачено право на отримання виплати	Періодичність виплати	Алгоритм розрахунку, визначений чинним законодавством
1	Відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»	Постанова Кабінету Міністрів від 30.01.2019 № 68 «Деякі питання надання послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»	щомісячно	100 % прожиткового мінімуму на дітей віком до 6 років станом на 1 січня відповідного року
2	Тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме	Порядок призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 № 189	щомісячно	різниця між 50 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців
	на дитину до 6 років			50 % прожиткового мінімуму для дитини до 6 років
	на дитину від 6 до 18 років			50 % прожиткового мінімуму для дитини від 6 до 18 років
3	Державна соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошове забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною» для:	Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 № 552 «Деякі питання виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною», оплати послуг із здійснення патронату над дитиною та виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя, підтримки малих групових будинків»	щомісячно	у разі коли дитині виплачуються призначені в установленому порядку пенсія, аліменти, стипендія чи державна допомога, розмір державної соціальної допомоги визначається як різниця між встановленим для дитини розміром державної соціальної допомоги та розміром зазначених виплат за попередній повний місяць на дату влаштування дитини у дитячий будинок сімейного типу або прийомну сім'ю (крім державної соціальної допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю)
	дітей віком до 6 років			2,5 прожиткових мінімуми, встановлених для дітей до 6 років
	дітей з інвалідністю віком до 6 років			3,5 прожиткових мінімуми, встановлених для дітей до 6 років
	дітей віком від 6 до 18 років			2,5 прожиткових мінімуми, встановлених для дітей від 6 до 18 років
	дітей з інвалідністю віком від 6 до 18 років			3,5 прожиткових мінімуми, встановлених для дітей від 6 до 18 років
	осіб віком від 18 до 23 років			2,5 прожиткових мінімуми, встановлених для працездатних осіб

№ з/п	Назва допомоги	Норма законодавства, якою передбачено право на отримання виплати	Періодичність виплати	Алгоритм розрахунку, визначений чинним законодавством
	осіб з інвалідністю віком від 18 до 23 років			3,5 прожиткових мінімуми, встановлених для працездатних осіб
4	Грошове забезпечення за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях для працездатних осіб на кожну дитину-вихованця та кожну прийомну дитину			Розмір грошового забезпечення встановлюється на рівні одного прожиткового мінімуму для працездатної особи на кожну дитину-вихованця та кожну прийомну дитину і не залежить від пенсії, аліментів, стипендії чи державної допомоги на кожну дитину-вихованця та на кожну прийомну дитину.
5	Підтримка малого групового будинку комунальної форми власності (кошти на проживання дітей у малому груповому будинку у розмірі, що затверджується законом про Державний бюджет України на відповідний рік на одну дитину відповідного віку на місяць) на:	Порядок підтримки малих групових будинків був відсутній, а затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.05.2021 № 615 „Деякі питання забезпечення дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа житлом та підтримки малих групових будинків” (чинна з 18.06.2021 року).	щомісячно	За рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам
	дітей віком до 6 років			2,5 прожиткових мінімуми, встановлених для дітей до 6 років
	дітей з інвалідністю віком до 6 років			3,5 прожиткових мінімуми, встановлених для дітей до 6 років
	дітей віком від 6 до 18 років			2,5 прожиткових мінімуми, встановлених для дітей від 6 до 18 років
	дітей з інвалідністю віком від 6 до 18 років			3,5 прожиткових мінімуми, встановлених для дітей від 6 до 18 років
	осіб віком від 18 до 23 років			2,5 прожиткових мінімуми, встановлених для працездатних осіб
	осіб з інвалідністю віком від 18 до 23 років			3,5 прожиткових мінімуми, встановлених для працездатних осіб
6	Соціальна допомога на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя на:	Постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 148 «Деякі питання здійснення патронату над дитиною»	щомісячно	розмір соціальної допомоги становить 2,5 прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку на місяць, для дітей з інвалідністю - 3,5 прожиткового мінімуму для дітей відповідного віку на місяць.
	дітей віком до 6 років			
	дітей віком від 6 до 18 років			
7	Оплата послуг із здійснення патронату над дитиною	Постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 148 «Деякі питання здійснення патронату над дитиною»	щомісячно	розмір грошового забезпечення становить п'ять прожиткових мінімумів для працездатних осіб на місяць
8	Кошти на особисті витрати дітей, які проживають у малому груповому будинку	Постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2018 № 926 «Про затвердження Примірного положення про малий груповий будинок»	щорічно	Станом на 25.05.2021 не визначено

№ з/п	Назва допомоги	Норма законодавства, якою передбачено право на отримання виплати	Періодичність виплати	Алгоритм розрахунку, визначений чинним законодавством
9	Одноразова натуральна допомога «Пакунок малюка» при народженні дитини	Закон України від 30.09.2020 № 930 «Про внесення змін до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»; Постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2020 № 1180 „Деякі питання надання при народженні дитини одноразової натуральної допомоги „пакунок малюка”; Постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 744 „Деякі питання реалізації пілотного проекту з монетизації одноразової натуральної допомоги „пакунок малюка”.”	одноразово	одноразова натуральна допомога «пакунок малюка» надається на дітей, народжених починаючи з 24 жовтня 2020 р. включно
10	Щомісячна виплата компенсації непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за особою з інвалідністю I групи, а також за особою, яка досягла 80-річного віку	Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» або Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», Постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.2005 № 261 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд» (зі змінами ПКМУ від 29.07.2020 №663)	щомісяця за поточний місяць	40 відсотків від прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність
11	Виплата одноразової грошової допомоги у зв'язку з негативними наслідками поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (у тому числі оплата витрат, пов'язаних з виплатою деяких видів допомог та оплатою послуг окремим категоріям населення виплатними об'єктами АТ «Укрпошта)»	Постанова Кабінету Міністрів України від 01.04.2020 № 251 «Про затвердження Порядку виплати одноразової грошової допомоги у зв'язку з негативними наслідками поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 категоріям населення»	одноразово	1000 гривень окремим категоріям населення

Додаток 6

**Дані щодо потреби і фактичного забезпечення виплатами окремих пільгових категорій за
КПКВК 2501130 у 2019 і 2020 роках**

осіб

№	Показник	Потреба		Затверджено паспортом бюджетної програми (зі змінами)		Дані Звіту про виконання бюджетної програми		Відсоток врахування потреби	
		2019 рік	2020 рік	2019 рік	2020 рік	2019 рік	2020 рік	2019 рік	2020 рік
1	Чисельність жінок, яким виплачено винагороду за присвоєння почесного звання України «Мати-героїня» у 2020 році	3055	1500	1321	1576	1337	1571	43,8	104,7
2	Чисельність жінок, яким виплачено винагороду за присвоєння почесного звання України «Мати-героїня» у 2019 році				71		68		
3	Чисельність непрацюючих малозабезпечених осіб, яким надана одноразова матеріальна допомога	9917	14078	2952	13654	3121	11857	31,5	84,2
4	Чисельність осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, яким надана одноразова матеріальна допомога	2476	4319	9415	4588	9182	7180	370,8	166,2
	<i>Чисельність осіб, яким встановлено статус постраждалих від торгівлі людьми та яким виплачена допомога, в тому числі:</i>	<i>300</i>	<i>300</i>	<i>226</i>	<i>300</i>	<i>177</i>	<i>123</i>	<i>59,0</i>	<i>41,0</i>
5	Чисельність дітей віком до 6 років, яким встановлено статус постраждалих від торгівлі людьми та яким виплачена допомога	25	25	3	25	2		8,0	
6	Чисельність дітей віком від 6 до 18 років, яким встановлено статус постраждалих від торгівлі людьми та яким виплачена допомога	25	25	20	25	10	1	40,0	4,0
7	Чисельність працездатних осіб, яким встановлено статус постраждалих від торгівлі людьми та яким виплачена допомога	200	200	187	200	147	106	73,5	53
8	Чисельність осіб, які втратили працездатність, яким встановлено статус постраждалих від торгівлі людьми у та яким виплачена допомога	50	50	16	50	18	16	36	32

**Дані щодо потреби і фактичної кількості отримувачів виплат, компенсацій, допомог за
КПКВК 2501030**

тис. осіб

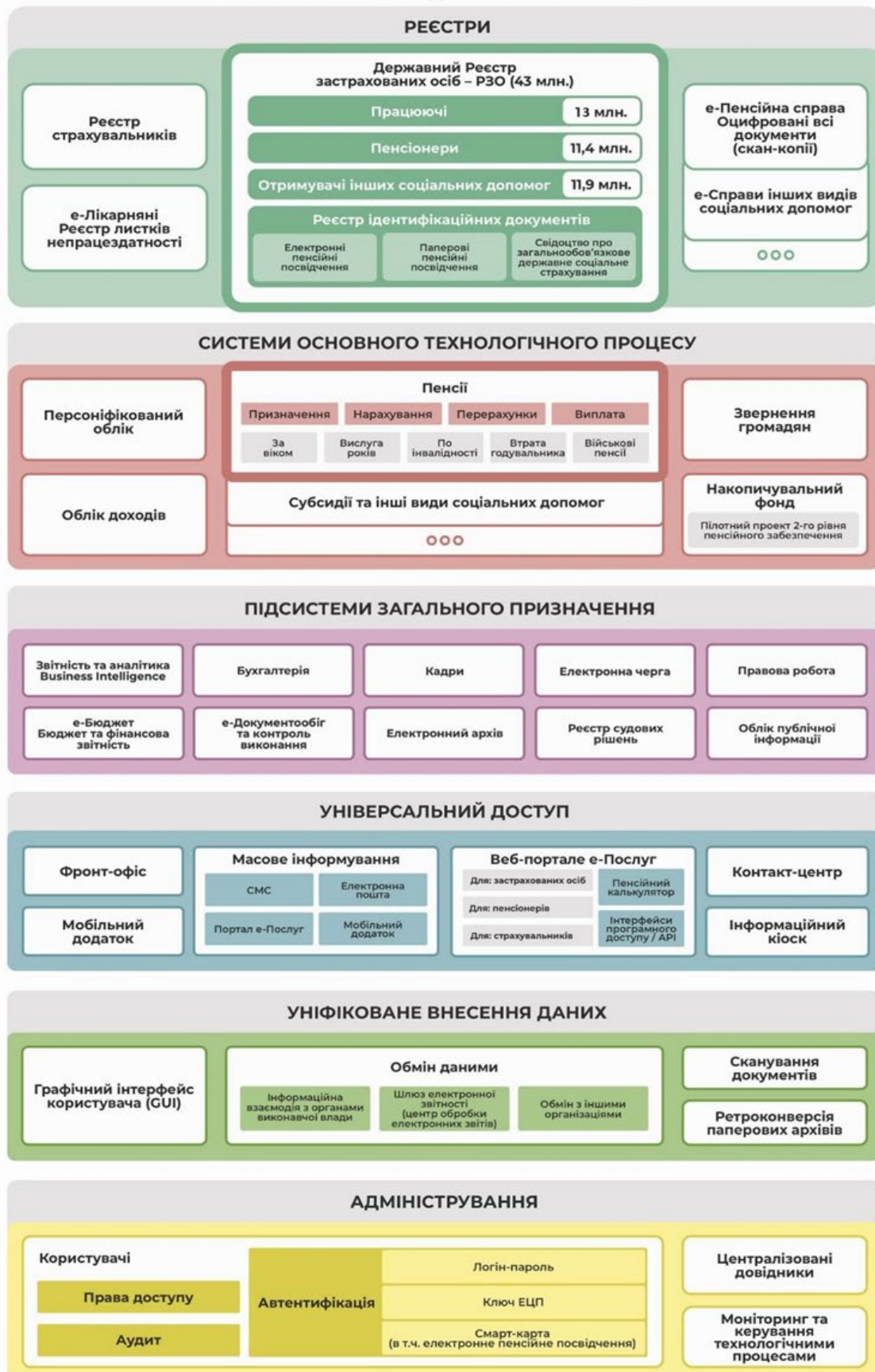
№	Показник	потреба на 2020 рік	Затверджено паспортом		факт
			14.02.2020	30.12.2020	
1	Середньомісячна чисельність осіб, яким відшкодована вартість послуги по догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»	15,0	12,6	12,6	47,0
2	Чисельність осіб, яким надана одноразова натуральна допомога «пакунок малюка» при народженні дитини	331,2	331,2	61,7	49,4
3	Чисельність осіб, яким надана грошова компенсація вартості одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка»			130,4	80,6
4	Середньомісячна чисельність дітей в багатодітних сім'ях, на яких виплачена допомога	270,0	270,0	263,3	324,6
5	Середньомісячна чисельність дітей, на яких отримують допомогу одинокі матері	397,3			
	<i>дітей віком до 6 років</i>		149,0	111,0	135,5
	<i>дітей віком від 6 до 18 років</i>		240,9	196,8	255,9
	<i>дітей віком від 18 до 23 років</i>		7,4	5,1	13,3
6	Середньомісячна чисельність дітей, які потребують надання тимчасової допомоги	9,2			
	<i>дітей віком до 6 років</i>		3,4	3,4	1,9
	<i>дітей віком від 6 років до 18 років</i>		5,8	5,8	11,4
7	Середньомісячна чисельність сімей - отримувачів допомоги малозабезпеченим сім'ям	185,7			
8	Середньомісячна чисельність дітей, на яких надано одноразову частину допомоги при народженні та усиновленні	317,7	317,7	317,7	273,6
9	Середньомісячна чисельність дітей, на яких надано щомісячну допомогу при народженні та усиновленні	987,3	987,4	987,4	1458,1
10	Середньомісячна чисельність дітей, що перебувають під опікою чи піклуванням	45,5			
	<i>дітей віком до 6 років</i>		3,4	3,4	6,2
	<i>дітей віком від 6 до 18 років</i>		42,1	42,1	56,6
11	Середньомісячна чисельність осіб, яким надано допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами	17,0	17,0	17,0	10,9
12	Середньомісячна чисельність дитячих будинків сімейного типу, в яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування		1262,0	1262,0	1817,0
13	<i>Середньомісячна чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, віком до 6 років, які виховуються у дитячих будинках сімейного типу та на яких виплачено державну соціальну допомогу</i>		639,0	639,0	809,0
14	<i>Середньомісячна чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від 6 до 18 років, які виховуються у дитячих будинках сімейного типу та на яких виплачено державну допомогу</i>		6902,0	6902,0	8555,0
15	<i>Середньомісячна чисельність осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від 18 до 23 років, які виховуються у дитячих будинках сімейного типу та на яких виплачено державну допомогу</i>		291,0	291,0	998,0
16	Середньомісячна чисельність прийомних сімей, в яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування		4688,0	4688,0	4251,0

№	Показник	потреба на 2020 рік	Затверджено паспортом		факт
			14.02.2020	30.12.2020	
17	Середньомісячна чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, віком до 6 років, які виховуються у прийомних сім'ях та на яких виплачено державну допомогу		492,0	492,0	487,0
18	Середньомісячна чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від 6 до 18 років, які виховуються у прийомних сім'ях та на яких виплачено державну допомогу		7150,0	7150,0	6622,0
19	Середньомісячна чисельність осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від 18 до 23 років, які виховуються у прийомних сім'ях та на яких виплачено державну допомогу		343,0	343,0	719,0
20	Середньомісячна чисельність сімей, які надають послуги із здійснення патронату над дитиною		276,0	276,0	171,0
21	Середньорічна чисельність дітей віком до 6 років, які перебувають в сім'ї патронатного вихователя, на яких виплачено державну соціальну допомогу		376,0	376,0	197,0
22	Середньорічна чисельність дітей віком від 6 до 18 років, які перебувають в сім'ї патронатного вихователя, на яких виплачено державну соціальну допомогу		499,0	499,0	246,0
23	Середньомісячна чисельність осіб з інвалідністю з дитинства	282,0			
	I групи підгрупи А		32,8	32,2	46,5
	I групи підгрупи Б		32,9	32,3	42,0
	II групи		87,6	86,0	117,2
	III групи		128,7	126,3	164
24	Середньомісячна чисельність дітей з інвалідністю	162,6			
	яким виплачено державну соціальну допомогу без надбавки на догляд		48,7	47,8	72,3
	віком до 6 років підгрупи А (з надбавкою на догляд)		4,8	4,7	7,4
	віком від 6 до 18 років підгрупи А (з надбавкою на догляд)		18,8	18,5	26,5
	віком до 6 років (з надбавкою на догляд)		18,2	17,9	23,5
	віком від 6 до 18 років (з надбавкою на догляд)		72,1	70,8	94,3
25	Кількість нарахувань по догляду за особами з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу	839,0			
	Середньомісячна чисельність осіб з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, на яких виплачено допомогу по догляду		58,7	58,7	84,4
26	Середньомісячна чисельність осіб, які не мають права на пенсію, та осіб з інвалідністю, яким виплачено державну соціальну допомогу	137,5	137,5	137,5	201,9
27	Середньомісячна чисельність отримувачів допомоги на догляд	0,6	100,6	25,1	21,4
28	Середньомісячна чисельність малозабезпечених сімей, яким виплачено соціальну допомогу		205,7	195,1	341,6
29	Середньомісячна чисельність непрацюючих осіб, які досягли загального пенсійного віку, але не набули права на пенсійну виплату	40,0	40	31,8	43,2
30	Середньомісячна чисельність непрацюючих працездатних осіб, які доглядають за особою з інвалідністю I групи, а також за особою, яка досягла 80-річного віку	157,0	157	155,1	160,2
31	Середньомісячна чисельність дітей, хворих на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ст., на дитину, яка отримала тяжку травму, потребує	1,9	1,9	1,9	1,8

№	Показник	потреба на 2020 рік	Затверджено паспортом		факт
			14.02.2020	30.12.2020	
	трансплантації органу, потребує паліативної допомоги, яким не встановлено інвалідність та на яких надано допомогу				
32	Середньорічна чисельність дітей на одну патронатну сім'ю		3	3	3
33	Середній термін перебування дітей в сім'ї патронатного вихователя		3,3	3,3	4,2
34	Кількість осіб з інвалідністю з дитинства та дітей з інвалідністю, яким виплачена одноразова грошова допомога у зв'язку з негативними наслідками поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2			312,5	307,1
35	Кількість осіб, які не мають права на пенсію, та осіб з інвалідністю, яким виплачена одноразова грошова допомога у зв'язку з негативними наслідками поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2			150,3	178,1
36	Кількість непрацюючих осіб, які досягли загального пенсійного віку, але не набули права на пенсійну виплату, яким виплачена одноразова грошова допомога у зв'язку з негативними наслідками поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2			25,9	28,1

Схема прикладної архітектури ІКІС (групи задач, ключові особливості)

ІНТЕГРОВАНА КОМПЛЕКСНА ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ІКІС ПФУ

Інформація щодо складових підсистем Інтегрованої комплексної інформаційної системи ПФУ

№ п/п	Назва підсистеми / сервісу	Дата впровадження	Опис підсистеми / функції, які виконуються
1.	Підсистема «Призначення та виплати пенсій на базі електронної пенсійної справи»	01.05.2017 / запроваджена усіх органах ПФУ з 01.10.2018	централізована підсистема призначена для комплексної автоматизації діяльності ПФУ, пов'язаної роботою з громадянами, призначенням, нарахуванням, індексацією, виплатами пенсій, аналітичною обробкою інформації та інших процесів в сфері пенсійного забезпечення
2.	Підсистема «Реєстр застрахованих осіб» (РЗО)	01.09.2016	призначена для ведення єдиного обліку фізичних осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню відповідно до законодавства. З листопада 2019 року забезпечений обмін даними з використанням Системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта», яка є одним із ключових елементів інфраструктури надання електронних послуг громадянам та бізнесу, який забезпечує зручний уніфікований доступ до даних державних реєстрів, система електронної взаємодії українських державних електронних інформаційних ресурсів, через яку відбувається інформаційна взаємодія органів влади через Інтернет
3.	Вебпортал електронних послуг ПФУ, у т.ч.	01.10.2012	програмно-апаратний комплекс на платформі ІКІС ПФУ, призначений для надання електронних послуг зі сфери компетенції ПФУ застрахованим особам, пенсіонерам та страхувальникам
3.1	«Пенсійний калькулятор»	31.10.2019 (модернізований)	частина вебпорталу ПФУ - забезпечує прогнозний розрахунок майбутньої пенсії за віком. При обчисленні страхового стажу та заробітної плати використовуються всі наявні в ПФУ дані, за результатами розрахунку на перегляд користувачу надається сума розрахованої пенсії та формується протокол, який містить інформацію про всі складові такого розрахунку (помісячний розрахунок заробітної плати та страхового стажу, індивідуальні коефіцієнти тощо)
3.2	«Кабінет масового електронного сервісу»	20.12.2019	надання інформації НАБУ та Державній службі України з питань праці з РЗО про застрахованих осіб та страхувальників (про заробітну плату, пенсійні виплати, страховий стаж тощо)

№ п/п	Назва підсистеми / сервісу	Дата впровадження	Опис підсистеми / функції, які виконуються
3.3	Мобільний додаток «Пенсійний фонд»	11.09.2019	забезпечує доступ до електронних сервісів у зручному форматі з мобільних пристроїв – смартфонів та планшетів. За допомогою мобільного додатка громадяни мають можливість подавати документи для призначення або перерахунку пенсії, отримати доступ до електронної пенсійної справи; здійснювати перегляд та отримання відомостей про виплачену заробітну плату, сплачені на користь особи страхові внески, набутий страховий стаж
3.4	Нова модель звернення через веб-портал електронних послуг ПФУ за принципом «одне відвідування»	05.06.2019	сервіс дозволяє формувати електронне звернення, додавати до нього скановані копії необхідних документів, завірені кваліфікованим електронним підписом. Після прийняття рішення про призначення пенсії особа повідомляється, шляхом надсилання sms-повідомлення, про необхідність один раз звернутись до територіального органу ПФУ для отримання пенсійного посвідчення
4.	Система персоніфікованого обліку на системотехнічних засадах ІКІС ПФУ місячна звітність (СПОВ-МЗ)	01.09.2002	призначена для прийому, обробки, збереження і аналізу даних звітних відомостей щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Звітні відомості щодо ЄСВ до 01.10.2013 подавалися страхувальниками безпосередньо до органів ПФУ, з 01.10.2015 - до органів державної фіскальної служби та передаються до підсистеми СПОВ-МЗ/ЄСВ, яка здійснює обробку відомостей
5.	Підсистема «Управління пенсійними документами»	20.07.2017	забезпечує обробку, формування, облік, обмін електронними пенсійними документами, наразі з АТ «Ощадбанк» - виготовлення електронних пенсійних посвідчень
6.	Підсистема «Керування процесом обслуговування відвідувачів Пенсійного фонду України» («Звернення»)	01.11.2010	призначена для: надання інформаційної підтримки та аналізу процесу прийому звернень від громадян - відвідувачів ПФУ; впорядкування процесу звернень громадян до різних підрозділів на всіх рівнях ПФУ із різними видами звернень; вирішення проблеми контролю за станом звернень, що сприяє підвищенню дисципліни реагування на звернення громадян до ПФУ; ведеться облік звернень відвідувачів до органів ПФУ
7.	Підсистема «Відомості з реєстру страхувальників»	21.12.2010	призначена для перегляду реєстру страхувальників та відстеження змін що відбулись зі страхувальником в продовж його існування

№ п/п	Назва підсистеми / сервісу	Дата впровадження	Опис підсистеми / функції, які виконуються
8.	Підсистема «Призначення та виплата пенсій деяким категоріям громадян»	01.01.2007	призначена для автоматизації функціональних та технологічних процесів з пенсійного забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб, пенсії яким призначені за Законом № 2262 (включає призначення, перерахунок пенсій, їх нарахування, контроль всіх процесів призначення та виплати, формування документів по виплаті, забезпечує виплату через відділення зв'язку, банківські установи, розрахунок відрахування і ряд інших функцій)
9.	Програмний комплекс ведення бухгалтерського обліку «Альфа бухгалтерія»	01.01.2019	ведення бухгалтерського обліку в органах ПФУ
10.	Підсистема «Соціальний інформаційний процесінг»	14.12.2010	призначена для міжвідомчого обміну інформацією між Пенсійним фондом України та Державною виконавчою службою України, Державною податковою службою України, Фондами соціального страхування, Міністерством соціальної політики України
11.	Централізована підсистема «СПОВ річна звітність»	22.05.2012	призначена для збирання та акумуляції відомостей про застрахованих осіб до 2010 року, які можуть (будуть) використовуватися для призначення пенсій, страхових виплат і соціальної допомоги, реалізації інших завдань в сфері соціального забезпечення
12.	Підсистема обробки облікових карток застрахованих осіб на платформі webтехнологій	10.05.2004	виконує функції з прийому запитів, обробки і відображення виписок облікових карток; дає можливість будувати звіти за СПОВ, формувати і роздруковувати списки кандидатів у пенсіонери
13.	Підсистема технічної підтримки ІКІС ПФУ	01.06.2016	призначена для автоматизації процесів надання технічної підтримки в межах експлуатації ІКІС ПФУ з використанням внутрішніх інформаційних ресурсів та телекомунікаційної інфраструктури ПФУ
14.	Підсистема електронного обміну даними	20.07.2017	призначена для автоматизованого обміну інформацією, необхідною для функціонування певних інформаційних систем ПФУ, між центральним рівнем та іншими органами ПФУ

№ п/п	Назва підсистеми / сервісу	Дата впровадження	Опис підсистеми / функції, які виконуються
15.	Підсистема адміністрування прав доступу, в т.ч. облікова картка працівника ПФУ	15.12.2015 / 13.08.2018 (облікова картка працівника ПФУ)	призначена для керування користувачами та правами їх доступу в ІКІС ПФУ (зокрема, створення, редагування, блокування, зміни пароля будь-якому користувачу системи) та призначена для обліку даних з управління персоналом - централізована підсистема обліку працівників органів Пенсійного фонду України
16.	Підсистема «Захищений журнал»	15.12.2015	призначена для фіксації основних подій щодо входу (логіну) користувачів в систему, переходів інформаційних об'єктів у важливі стани в процесі їх обробки (як правило, кінцеві стани, коли інформація набуває статусу актуальної для подальшого використання) тощо
17.	Підсистема «Фінансова звітність»	01.12.2017	призначена для збирання та формування інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів Фонду за звітний період
18.	Централізована Автоматизована система електронного документообігу, в т.ч. обмін даними з використанням Системи електронної взаємодії органів виконавчої влади	01.08.2019	призначена для організації процесу збору інформації про розрахунки суми страхових внесків страхувальників на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, обліку надходжень від страхувальників та за зібраними даними - формування карток особових рахунків, які відображають стан розрахунку страхувальників з ПФУ та формування внутрішньої звітності з метою узагальнення показників із нарахування та сплати страхувальниками збору
19.	Підсистема «Центр обробки електронних звітів»	01.02.2010	призначена для приймання та обробки спеціалізованих звітів від операторів
20.	Автоматизована система оцифрування архівів пенсійних справ та зберігання електронних документів	01.08.2019	призначена для оцифрування паперових документів, які є в органах ПФУ, та переведення їх в електронний вигляд; включає центральний електронний архів оцифрованих пенсійних справ на платформі технологій Oracle
21.	Підсистема «Реєстр судових рішень»	01.12.2018	призначена для збирання, зберігання, захисту, обліку, пошуку та надання інформації по судових рішеннях в органах ПФУ
22.	Автоматизоване робоче місце керівника та система аналітики	17.07.2019	призначено для автоматизації професійної праці спеціалістів органів ПФУ і забезпечує підготовку, редагування, пошук і видачу на екран і друк необхідних йому документів і даних

№ п/п	Назва підсистеми / сервісу	Дата впровадження	Опис підсистеми / функції, які виконуються
23.	Підсистема «Електронний реєстр листків непрацездатності»	01.09.2019 / на час проведення аналізу Електронний реєстр листків непрацездатності не функціонує	Електронний реєстр листків непрацездатності ведеться з метою забезпечення накопичення, зберігання та використання інформації про видані, продовжені та обліковані листки непрацездатності для реалізації прав застрахованих осіб на отримання допомоги по тимчасовій непрацездатності, по вагітності та пологах, оплати перших п'яти днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок коштів роботодавця, а також для проведення перевірки обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності
24.	Підсистема «Правова робота»	16.12.2019	призначена для реєстрації та ведення договорів, реєстрації адміністративних стягнень, реєстрації та ведення припинення боржника або банкрутство
25.	Система обліку сплати страхових внесків до Пенсійного фонду України	01.03.2006	призначена для накопичення, опрацювання сум сплати єдиного соціального внеску, що міститься в місячних звітах платників єдиного соціального внеску, які опрацьовані з системи ЄСВ-2010 (для формування карток особових рахунків)
26.	Підсистема «Виплата субсидій»	01.03.2019	призначена для виплати субсидій в готівковій формі особам, які отримують пенсію

Інформація про розміри надбавок, доплат, підвищень до пенсій в розрізі одержувачів та законодавчих і нормативно-правових актів

Показник	Розмір підвищення, надбавки, доплати	з 01.12.2020 сума підвищення, надбавки, доплати, грн
Закону України «Про соціальний захист дітей війни» (ст. 6)		
дітям війни (крім тих, на яких поширюється дія Законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань») до пенсії або щомісячного довічного грошового утримання чи державної соціальної допомоги, що виплачується замість пенсії, підвищення у розмірі (постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1381 зі змінами від 25.03.2014)	66,43 грн	
Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»		
учасникам бойових дій та особам прирівняним до них (ст.12)	25 відс. прожиткового мінімуму *	442,25
особам з інвалідністю внаслідок війни (ст.13)		
I групи	50 відс. прожиткового мінімуму	884,5
II групи	40 відс. прожиткового мінімуму	707,6
III групи	30 відс. прожиткового мінімуму	530,7
учасникам війни (ст.14 з урахуванням постанови Кабінету Міністрів України від 23.04.2012 № 327)		
нагородженим орденами і медалями колишнього Союзу РСР за самовіддану працю і бездоганну військову службу в тилу в роки Другої світової війни	20 відс. прожиткового мінімуму	353,8
іншим учасникам війни	15 відс. прожиткового мінімуму	265,35
особам, на яких поширюється чинність цього Закону (ст.15)		
членам сімей, зазначеним у п. 1 ст. 10 цього Закону, а також дружинам (чоловікам) померлих осіб з інвалідністю внаслідок Другої світової війни, які не одружилися вдруге (з урахуванням постанови Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1381 – доплата до підвищення до 398,58 грн)	25 відс. прожиткового мінімуму	442,25

Продовження додатка 10

Показник	Розмір підвищення, надбавки, доплати	з 01.12.2020 сума підвищення, надбавки, доплати, грн
дружинам (чоловікам) померлих учасників війни і бойових дій, партизанів і підпільників, визнаних за життя особами з інвалідністю від загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге (з урахуванням постанови Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1381 – доплата до підвищення до 113,88 грн)	10 відс. прожиткового мінімуму	сума підвищення, надбавки, доплати
для осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною (ст.16) – надбавка	70 відс. прожиткового мінімуму	1238,3
постраждалі учасники Революції Гідності (ст. 16-1) = ст.12 (з 24.02.2018) – підвищення	25 відс. прожиткового мінімуму	442,25
<i>Закон України «Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни»</i>		
щомісячна виплата цільової грошової допомоги на прожиття особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій (незалежно від розміру пенсій та надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги та пенсії за особливі заслуги перед Україною - для II та III груп і учасників бойових дій)		
<i>I групи</i>	70 грн	
<i>II та III груп</i>	50 грн	
<i>учасникам бойових дій</i>	40 грн	
<i>Закон України «Про жертви нацистських переслідувань» – підвищення</i>		
колишнім неповнолітнім в'язням концентраційних таборів, гетто, інших місць примусового тримання (ст. 6-1)	25 відс. прожиткового мінімуму	442,25
колишнім малолітнім в'язням концентраційних таборів, гетто та інших місць примусового тримання, визнаним особами з інвалідністю (ст. 6-2)		
особам з інвалідністю I групи	50 відс. прожиткового мінімуму	884,5
особам з інвалідністю II групи	40 відс. прожиткового мінімуму	707,6
особам з інвалідністю III групи	30 відс. прожиткового мінімуму	530,7

Показник	Розмір підвищення, надбавки, доплати	з 01.12.2020 сума підвищення, надбавки, доплати, грн
колишнім в'язням концентраційних таборів, гетто та інших місць примусового тримання (ст. 6-3, з урахуванням постанови Кабінету Міністрів України від 23.04.2012 № 327) нагородженим орденами і медалями колишнього Союзу РСР за самовіддану працю і бездоганну військову службу в тилу в роки Другої світової війни	20 відс. прожиткового мінімуму	353,8
іншим особам	15 відс. прожиткового мінімуму	265,35
дружинам (чоловікам) померлих жертв нацистських переслідувань (ст. 6-3)		
дружинам (чоловікам) померлих осіб з інвалідністю, зазначених у статті 6 ⁻² цього Закону, які не одружилися вдруге	25 відс. прожиткового мінімуму	442,25
дружинам (чоловікам) померлих інших жертв нацистських переслідувань, визнаних за життя особами з інвалідністю від загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге	10 відс. прожиткового мінімуму	176,9
Закон України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» – надбавка до пенсії		
Героям України, особам, нагородженим орденом Героїв Небесної Сотні, Героям Радянського Союзу, Героям Соціалістичної Праці, особам, нагородженим орденом Леніна, орденом Слави трьох ступенів, орденом Трудової Слави трьох ступенів, чотирма і більше медалями «За відвагу», чотирма і більше орденами України та колишнього Союзу РСР, повним кавалерам ордена «За службу Родині в Вооруженных Силах СССР», особам, відзначеним почесним званням України, колишніх Союзу РСР та Української РСР «народний»;	від 35 до 40 відс. прожиткового мінімуму	619,15-707,6
матерям, які народили п'ятеро і більше дітей та виховали їх до шестирічного віку. Якщо у разі смерті матері або позбавлення її батьківських прав виховання дітей до зазначеного віку здійснювалося батьком, право на пенсію за особливі заслуги надається батьку. При цьому враховуються діти, усиновлені в установленому законом порядку;		
ветеранам війни, нагородженим за бойові дії орденом, медаллю «За відвагу» або медаллю Ушакова, незалежно від часу нагородження; видатним спортсменам - переможцям Олімпійських та Паралімпійських ігор, Всесвітніх ігор глухих, чемпіонам і рекордсменам світу та Європи; космонавтам, які здійснили політ у космос, членам льотно-випробувальних екіпажів літаків; народним депутатам України, депутатам колишніх Союзу РСР та Української РСР, членам Кабінету Міністрів України та Уряду колишньої Української РСР	від 25 до 35 відс. прожиткового мінімуму	442,25-619,15

Показник	Розмір підвищення, надбавки, доплати	з 01.12.2020 сума підвищення, надбавки, доплати, грн
особам, відзначеним почесним званням України, колишніх Союзу РСР та Української РСР «заслужений», державними преміями України, колишніх Союзу РСР та Української РСР, нагородженим одним із орденів України або колишнього Союзу РСР, Почесною грамотою Президії Верховної Ради Української РСР або Грамотою Президії Верховної Ради Української РСР, а також особам, яким до 1 січня 1992 року було встановлено персональні пенсії союзного чи республіканського значення; депутатам – чотирьох і більше скликань Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських рад, районних, районних у містах, міських рад міст обласного значення в Україні та в колишній Українській РСР.	від 20 до 25 відс. прожиткового мінімуму	353,8-442,25
Непрацездатним членам сім'ї померлого, зазначені в статті 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (ст. 6)		
за наявності одного непрацездатного члена сім'ї	70 відс. надбавки до пенсії померлого годувальника або надбавки до пенсії, що могла бути йому встановлена	
двох і більше	90 відс. надбавки до пенсії померлого годувальника або надбавки до пенсії, що могла бути йому встановлена	
<i>Закон України «Про донорство крові та її компонентів» – надбавка</i>		
почесним донорам України (ст. 13)	10 відс. прожиткового мінімуму на одну особу**	218,9
<i>Закон України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» – підвищення</i>		
розмір державних пенсій, стипендій, всіх передбачених чинним законодавством видів державної матеріальної допомоги громадянам, які одержали статус особи, що працює, проживає або навчається на території населеного пункту, якому надано статус гірського, збільшується на	20 відс.	
<i>Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» (ст. 8) і постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.2005 № 261</i>		

Показник	Розмір підвищення, надбавки, доплати	з 01.12.2020 сума підвищення, надбавки, доплати, грн
державна соціальна допомога на догляд		
особам з інвалідністю I групи внаслідок війни з числа військовослужбовців та інших осіб, яким призначено пенсії по інвалідності відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б I групи), особам з інвалідністю I групи внаслідок війни відповідно до статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та одержують пенсії за віком, по інвалідності або за вислугу років (із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б I групи, які брали безпосередню участь у бойових діях в період Другої світової війни) і особам, яким призначено пенсії за вислугу років відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» і які є особами з інвалідністю I групи внаслідок причин, визначених у пункті «б» статті 16 зазначеного Закону, або є самотні пенсіонерами і за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують догляду (із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б I групи)	50 відс. прожиткового мінімуму	884,5
особам з інвалідністю II групи, які є самотні та за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують постійного стороннього догляду та особам з інвалідністю II і III груп, які є самотні і за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують постійного стороннього догляду (із числа осіб з інвалідністю II групи, які брали безпосередню участь у бойових діях в період Другої світової війни)	25 відс. прожиткового мінімуму	442,25
особам з інвалідністю III групи, які є самотні та за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують постійного стороннього догляду, особам, які належать до осіб з інвалідністю внаслідок війни відповідно до статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та одержують пенсії за віком, по інвалідності або за вислугу років (крім осіб з інвалідністю, зазначених у пунктах 1, 2, 4 і 5 цієї статті), особам, яким призначено пенсії за вислугу років відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» і які є особами з інвалідністю I групи внаслідок причин, визначених у пункті «б» статті 16 зазначеного Закону, або є самотні пенсіонерами і за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують догляду (із числа самотніх пенсіонерів), самотнім малозабезпеченим особам, які за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують постійного стороннього догляду і одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності (крім осіб з інвалідністю I групи), малозабезпеченим особам з інвалідністю I групи, які одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності (крім осіб з інвалідністю, зазначених у пунктах 1–3 частини першої цієї статті) (із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи Б I групи)	15 відс. прожиткового мінімуму	265,35
особам із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи А I групи, зазначених у підпункті «а» пункту 1, підпункті «а» пункту 2 – особам з інвалідністю I групи (які брали безпосередню участь у бойових діях в період Другої світової війни) і пункті 3 (особам, яким призначено пенсії за вислугу років відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» і які є особами з інвалідністю I групи внаслідок причин, визначених у пункті «б» статті 16 зазначеного Закону, або є самотні пенсіонерами і за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують догляду)	100 відс. прожиткового мінімуму	1769

Продовження додатка 10

Показник	Розмір підвищення, надбавки, доплати	з 01.12.2020 сума підвищення, надбавки, доплати, грн
особам із числа осіб з інвалідністю, віднесених до підгрупи А І групи, зазначеним у підпункті «а» пункту 2 – особам з інвалідністю І групи (крім осіб з інвалідністю, зазначених у пункті 4 цієї статті – одиноким малозабезпеченим особам, які за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують постійного стороннього догляду і одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності), пункті 5 (малозабезпеченим особам з інвалідністю І групи, які одержують пенсію за віком або за вислугу років чи по інвалідності (крім осіб з інвалідністю, зазначених у пунктах 1–3 частини першої цієї статті)	30 відс. прожиткового мінімуму	530,7
<i>Щомісячна державна адресна допомога до пенсії особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій (постанова № 656)</i>		
у разі коли щомісячний розмір пенсійних виплат (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, сум індексації та інших доплат до пенсій, установлених законодавством, крім пенсій за особливі заслуги перед Україною) не досягає встановленого розміру в осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасників бойових дій та постраждалих учасникам Революції Гідності , їм виплачується щомісячна державна адресна допомога до пенсії в сумі, що не вистачає до зазначених розмірів		
особам з інвалідністю внаслідок війни І групи	285 відс. прожиткового мінімуму (650 відс. – з 01.07.19)	11498,5
особам з інвалідністю внаслідок війни II групи	255 відс. прожиткового мінімуму (525 відс. – з 01.07.19)	9287,25
особам з інвалідністю внаслідок війни III групи	225 відс. прожиткового мінімуму (360 відс. – з 01.07.19)	6368,4
учасникам бойових дій та постраждалим учасникам Революції Гідності	165 відс. прожиткового мінімуму	2918,85
особам з інвалідністю внаслідок війни II і III груп із числа учасників бойових дій у період Другої світової війни та учасникам бойових дій у період Другої світової війни, яким виповнилося 85 років і більше	285 відс. прожиткового мінімуму (650 відс. – з 01.07.19)	11498,5

Показник	Розмір підвищення, надбавки, доплати	з 01.12.2020 сума підвищення, надбавки, доплати, грн
<i>Доплата до надбавки окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною (постанова № 1309)</i>		
Героям України, Героям Соціалістичної Праці, Героям Радянського Союзу, повним кавалерам ордена Трудової Слави, повним кавалерам ордена Слави, особам, нагородженим чотирма і більше медалями «За відвагу» – доплата до надбавки, яка встановлюється до пенсії або щомісячного довічного грошового утримання чи державної соціальної допомоги, що виплачується замість пенсії, відповідно до ст. 16 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» або ст. 9 Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», для того, щоб розмір зазначеної надбавки становив 10000 грн	10000 грн	
Доплата виплачується, якщо розмір пенсії або щомісячного довічного грошового утримання чи державної соціальної допомоги, що виплачується замість пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, пенсій за особливі заслуги перед Україною, сум індексації та інших доплат, установлених законодавством), не досягає 15000 грн і після встановлення доплати сума таких виплат не повинна перевищувати вказаного розміру		
Ветеранам війни, особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, та особам, на яких поширюється дія Законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та «Про жертви нацистських переслідувань», яким виповнилося 100 і більше років (постанова № 908)		
з урахуванням доплат, установлених відповідно до пункту 3 постанови Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 № 1381 «Про підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення» та пункту 3 постанови Кабінету Міністрів України від 23.04.2012 № 327 «Про підвищення рівня соціального захисту населення»	у потрібному розмірі	
іншим особам, яким виповнилося 100 і більше років , встановлюється підвищення до пенсії або щомісячного довічного грошового утримання чи державної соціальної допомоги, що виплачується замість пенсії, в розмірі	189,8 грн	
Громадянам, які необґрунтовано зазнали політичних репресій і згодом були реабілітовані, та членам їх сімей, яких було примусово переселено (постанова № 654) – підвищення		

Продовження додатка 10

Показник	Розмір підвищення, надбавки, доплати	з 01.12.2020 сума підвищення, надбавки, доплати, грн
репресованим особам, яких у подальшому було реабілітовано, до пенсії або щомісячного довічного грошового утримання чи державної соціальної допомоги, що виплачуються замість пенсії	54,4 грн	
членам їх сімей, яких було примусово переселено	43,52 грн	
<i>Непрацюючим пенсіонерам, які мають на своєму утриманні дітей до 18 років (постанова № 654) – надбавка</i>	150 грн на кожну дитину	
<i>Інвалідам I групи, одиноким інвалідам II групи, які потребують постійного стороннього догляду або досягли пенсійного віку, одиноким інвалідам III групи, які досягли пенсійного віку, одиноким одержувачам пенсій за віком та за вислугу років, які потребують постійного стороннього догляду (постанова № 654) – надбавка на догляд</i>	50 грн	
<i>Щомісячна державна адресна допомога до пенсії та державної соціальної допомоги (постанова № 265)</i>		
- особам з інвалідністю, особам з інвалідністю з дитинства, дітям з інвалідністю, особам, які не мають права на пенсію (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, сум індексацій та інших доплат, крім пенсій за особливі заслуги перед Україною та щомісячної доплати до пенсії у зв'язку з втратою годувальника членам сімей шахтарів, смерть яких настала внаслідок нещасного випадку на виробництві), якщо розмір пенсійних виплат	1 прожитковий мінімум	1769
- в осіб, яким призначено пенсію у зв'язку з втратою годувальника не досягає:		
на одного непрацездатного члена	100 відс. прожиткового мінімуму	1769
на двох непрацездатних членів	120 відс. прожиткового мінімуму	2122,8
на трьох і більше непрацездатних членів	150 відс. прожиткового мінімуму	2653,5
<i>Одноразова грошова допомога працівникам бюджетної сфери при досягненні пенсійного віку у розмірі десяти місячних пенсій (пункт 7¹ Прикінцевих положень Закону № 1058)</i>		

Показник	Розмір підвищення, надбавки, доплати	з 01.12.2020 сума підвищення, надбавки, доплати, грн
особам, які на день досягнення пенсійного віку, передбаченого ст. 26 Закону № 1058, працювали в закладах та установах державної або комунальної форми власності на посадах, робота на яких дає право на призначення пенсії за вислугу років відповідно до пунктів «е»–«ж» ст. 55 Закону України «Про пенсійне забезпечення», і мають страховий стаж (чоловіки – 35 років, жінки – 30 років) на таких посадах, а також якщо вони до цього не отримували будь-яку пенсію, при призначенні пенсії за віком виплачується грошова допомога , яка не підлягає оподаткуванню, у розмірі їх десяти місячних пенсій на день її призначення		
<i>Доплата до пенсії у зв'язку з втратою годувальника непрацездатним членам сімей, які перебували на утриманні осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, а також працівників правоохоронних органів і військовослужбовців, смерть яких пов'язана з участю в зазначених акціях – Революція Гідності (постанова № 76)</i>		
на одного непрацездатного члена	5000 грн	
на двох непрацездатних членів	6500 грн	
на трьох і більше непрацездатних членів	8000 грн	
Доплата виплачується якщо розмір пенсії або щомісячного довічного грошового утримання менше як 10000 грн, і після доплати сума не повинна перевищувати цього розміру. З 01.01.2021 з врахуванням змін, внесених постановою Кабінету Міністрів України від 10.06.2020 № 460, доплата виплачується, якщо розмір пенсії або щомісячного довічного грошового утримання чи державної соціальної допомоги, що виплачується замість пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, пенсій за особливі заслуги перед Україною, сум індексації та інших доплат, установлених законодавством), є меншим від максимального розміру пенсії, визначеного частиною третьою статті 27 Закону № 1058, з урахуванням того, що після встановлення доплати сума таких виплат не повинна перевищувати зазначеного розміру		
Одноразова доплата до пенсії особам, які отримують пенсію, призначену за Законом № 1058 (п. 3 постанови № 124)		

Продовження додатка 10

Показник	Розмір підвищення, надбавки, доплати	з 01.12.2020 сума підвищення, надбавки, доплати, грн
У розмірі прожиткового мінімуму на 01.01.2019, збільшеного на коефіцієнт 1,61 (1497*1,61=2410,17 грн) , якщо розмір пенсій з урахуванням передбачених законодавством надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, сум індексації та інших доплат до пенсії (крім пенсії за особливі заслуги перед Україною, доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, та доплати, передбаченої абзацом третім пункту 2 цієї постанови) станом на 1 березня 2019 року не перевищує мінімального розміру пенсії за віком , встановленого частиною другою ст. 28 Закону № 1058	2410,17 грн	
Виплата одноразової доплати до пенсії проводиться рівними частинами у березні та квітні 2019 року		
<i>Доплата до пенсії у розмірі, що не вистачає до 2000 грн – з 01.07.2019 (пункт. 3¹ постанови № 124); до 2100 грн – з 01.05.2020 (постанова № 251)</i>		
У разі коли щомісячний розмір пенсійних виплат з урахуванням передбачених законодавством надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, сум індексації та інших доплат до пенсії (крім пенсії за особливі заслуги перед Україною) в осіб, які отримують пенсію, призначену відповідно до Закону з урахуванням страхового стажу, передбаченого абзацом першим частини першої ст. 28 Закону, не досягає 2000 грн / 2100 грн , таким особам надається доплата до пенсії у сумі, що не вистачає	до 2000 грн / 2100 грн	
<i>Щомісячні компенсаційні виплати особам, які отримують пенсію і яким виповнилося 80 років і більше - з 01.04.2020 (постанова № 251)</i>		
Якщо щомісячний розмір пенсійних виплат з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, сум індексації, інших доплат до пенсій, не досягає розміру середньої заробітної плати (доходу) в Україні , з якої сплачено страхові внески та яка враховується для обчислення пенсії за 2019 рік	до 500 грн	
У разі коли після встановлення щомісячної компенсаційної виплати розмір пенсійних виплат з урахуванням передбачених законодавством надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, сум індексації та інших доплат до пенсії (крім пенсії за особливі заслуги перед Україною) не досягає 2600 грн , таким особам надається доплата до пенсії у сумі, що не вистачає	до 2600 грн	

Продовження додатка 10

Показник	Розмір підвищення, надбавки, доплати	з 01.12.2020 сума підвищення, надбавки, доплати, грн
<i>Одноразова грошова допомога у зв'язку з негативними наслідками поширення Covid-19 в сумі 1000 грн окремим категоріям населення - у квітні 2020 року (п. 5 постанови № 251)</i>		
одержувачам пенсії, розмір пенсійних виплат у яких з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги, сум індексації пенсії, щомісячної компенсації у разі втрати годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших доплат до пенсій, встановлених законодавством, не перевищує 5000 грн станом на 01.04.2020	1000 грн	

* з 01.12.2020 – 1769 грн

** з 01.12.2020 – 2189 грн

Список скорочень

Скорочення	Повна назва
АГС	Адміністративно-господарські санкції
Адміністрація Держприкордонслужби	Адміністрація Державної прикордонної служби України
Алуштинський санаторій «Ветеран»	Спеціалізований Алуштинський санаторій «Ветеран»
АРК	Автономна Республіка Крим
АСОДІ	автоматизована система обліку дозволів на використання праці іноземців та осіб без громадянства
Бородянський центр ВД Фонду ВД ФСС з ТВП	Бородянський центр соціально-психологічної реабілітації населення Виконавча дирекція Фонду соціального страхування України Виконавча дирекція Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності
верифікація державних виплат	комплекс заходів щодо збору та перевірки достовірності інформації, що встановлена законодавством для призначення, нарахування та/або здійснення державних виплат і впливає на визначення права на отримання та розмір таких виплат, а також виявлення невідповідності даних в автоматизованих інформаційних системах, реєстрах, базах даних
військовослужбовці силових структур	військовослужбовці та особи начальницького і рядового складу Збройних Сил України, Міністерства оборони України, інших військових формувань, Національної гвардії України, Прикордонних військ України, військ цивільної оборони України, органів внутрішніх справ, у тому числі Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Служби безпеки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Служби зовнішньої розвідки України, Державної фіскальної служби України, Державної податкової служби України, Управління державної охорони України, Державного бюро розслідувань, Служби судової охорони України та інші особи, визначені Законом України від 09.04.1992 № 2262 «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»
ВПО	внутрішньо переміщені особи
Генштаб ЗСУ	Генеральний штаб Збройних Сил України
ГОВ	Громадські об'єднання ветеранів війни
Головне управління Нацгвардії	Головне управління Національної гвардії
ГУ ПФУ	Головні управління Пенсійного фонду України в областях, м. Києві
Державний реєстр	Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування (організаційно-технічна система, призначена для накопичення, зберігання та використання інформації про збір та ведення обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, його платників та застрахованих осіб, що складається з реєстру страхувальників та реєстру застрахованих осіб)
Держпраці	Державна служба України з питань праці
Держсоцслужба	Державна соціальна служба України

Скорочення	Повна назва
Держспецзв'язку	Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації
Держспецслужба транспорту	Державна спеціальна служба транспорту
Держстат	Державна служба статистики України
ДКСУ, Казначейство	Державна казначейська служба України
Договір з консорціумом	Договір між Міністерством соціальної політики України та Консорціумом у складі Belintech Ltd, ПрАТ «Центр комп'ютерних технологій «ІнфоПлюс», ТОВ «Лайм Системс» та ТОВ «Лайм Системс карт сервіс» від 28.02.2018 № ІСВ-А1/1 «Розробка та удосконалення прикладного програмного забезпечення інформаційної системи управління (перша черга)»
ДП «ІОЦ»	Державне підприємство «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України»
ДПС	Державна податкова служба України
ДСД	Державна соціальна допомога
ДСДМС	Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям
ДСЗ	Державна служба зайнятості
ДФС	Державна фіскальна служба України
ДЦ «Артек»	Державне підприємство України «Міжнародний дитячий центр «Артек»
ДЦЗ	Державний центр зайнятості
ДЦ «Молода гвардія»	Державне підприємство «Український дитячий центр «Молода гвардія»
ЄДАРП	Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги
ЄДР	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань
ЄІАС	Єдина інформаційно-аналітична система Фонду соціального страхування України
ЄІАС ДСЗ	Єдина інформаційно-аналітична система Державної служби зайнятості
ЄСВ	єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування (ст.1 Закону України від 08.07.2010 № 2464 «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»)
Закон № 77	Закон України від 28.12.2014 № 77 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці»
Закон № 157	Закон України від 03.10.2019 № 157 «Про оренду державного та комунального майна»
Закон № 213	Закон України від 02.03.2015 № 213 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення»

Скорочення	Повна назва
Закон № 239/95	Закон України від 23.06.1995 № 239/95-ВР «Про донорство крові та її компонентів», втратив чинність на підставі Закону України від 30.09.2020 № 931 «Про безпеку та якість донорської крові та компонентів крові»
Закон № 265	Закон України від 31.10.2019 № 265 «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік»
Закон № 294	Закон України від 14.11.2019 № 294 «Про Державний бюджет України на 2020 рік»
Закон № 309	Закон України від 11.12.1998 № 309 «Про загальні засади подальшої експлуатації і зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення зруйнованого четвертого енергоблока цієї АЕС на екологічно безпечну систему»
Закон № 324	Закон України від 03.12.2019 № 324 «Про верифікацію та моніторинг державних виплат»
Закон № 341	Закон України від 05.12.2019 № 341 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо формування державної політики у сфері праці, трудових відносин, зайнятості населення та трудової міграції»
Закон № 375	Закон України від 04.09.2008 № 375 «Про оздоровлення та відпочинок дітей»
Закон № 533	Закон України від 17.03.2020 № 533 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)»
Закон № 540	Закон України від 30.03.2020 № 540 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)»
Закон № 553	Закон України від 13.04.2020 № 553 «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік»
Закон № 591	Закон України від 13.05.2020 № 591 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо додаткової підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)»
Закон № 592	Закон України від 13.05.2020 № 592 «Про внесення змін до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо усунення дискримінації за колом платників»
Закон № 736	Закон України від 03.11.2015 № 736 «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо забезпечення діяльності фондів соціального страхування у період реорганізації»
Закон № 745	Закон України від 21.02.2014 № 745 «Про встановлення державної допомоги постраждалим учасникам масових акцій громадського протесту та членам їх сімей»
Закон № 796	Закон України від 28.02.1991 № 796 «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Скорочення	Повна назва
Закон № 829	Закон України від 01.09.2020 № 829 «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» щодо забезпечення оздоровлення і відпочинку дітей, які потребують особливої уваги та підтримки»
Закон № 848	Закон України від 26.11.2015 № 848 «Про наукову і науково-технічну діяльність»
Закон № 875	Закон України від 21.03.1991 № 875 «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні».
Закон № 889	Закон України від 10.12.2015 № 889 «Про державну службу»
Закон № 906	Закон України від 03.02.2009 № 906 «Про державну підтримку та особливості функціонування дитячих центрів «Артек» і «Молода гвардія»
Закон № 909	Закон України від 24.12.2015 № 909 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році»
Закон № 922	Закон України від 25.12.2015 № 922 «Про публічні закупівлі»
Закон № 941	Закон України від 03.11.2020 № 941 «Про внесення змін до підпункту 2 пункту 5 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік»
Закон № 966	Закон України від 15.07.1999 № 966 «Про прожитковий мінімум»
Закон № 1058	Закон України від 09.07.2003 № 1058 «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»
Закон № 1071	Закон України від 04.12.2020 № 1071 «Про соціальну підтримку застрахованих осіб та суб'єктів господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»
Закон № 1081	Закон України від 15.12.2020 № 1081 «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України»
Закон № 1082	Закон України від 15.12.2020 № 1082 «Про Державний бюджет України на 2021 рік»
Закон № 1105	Закон України від 23.09.1999 № 1105 «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»
Закон № 1212	Закон України від 04.02.2021 № 1212 «Про внесення змін до статті 471 Закону України «Про зайнятість населення» щодо надання допомоги по частковому безробіттю на період карантину та/або надзвичайної ситуації, встановлених Кабінетом Міністрів України»
Закон № 1217	Закон України від 05.02.2021 № 1217 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обліку трудової діяльності працівника в електронній формі» (набрав чинності 10.06.2021)
Закон № 1223	Закон України від 17.04.2014 № 1223 «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою»
Закон № 1402	Закон України від 02.06.2016 № 1402 «Про судоустрій і статус суддів»
Закон № 1533	Закон України від 02.03.2000 № 1533 «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття»
Закон № 1549	Закон України від 16.03.2000 № 1549 «Про державні нагороди України»

Скорочення	Повна назва
Закон № 1556	Закон України від 01.07.2014 № 1556 «Про вищу освіту»
Закон № 1584	Закон України від 23.03.2000 № 1584 «Про жертви нацистських переслідувань»
Закон № 1603	Закон України від 16.03.2014 № 1603 «Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни»
Закон № 1645	Закон України від 06.04.2000 № 1645 «Про захист населення від інфекційних хвороб»
Закон № 1697	Закон України від 14.10.2014 № 1697 «Про прокуратуру»
Закон № 1706	Закон України від 20.10.2014 № 1706 «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»
Закон № 1727	Закон України від 18.05.2004 № 1727 «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю»
Закон № 1768	Закон України від 01.06.2000 № 1768 «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»
Закон № 1774	Закон України від 06.12.2016 № 1774 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України»
Закон № 1767	Закон України від 01.06.2000 № 1767 «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною»
Закон № 1788	Закон України від 05.11.1991 № 1788 «Про пенсійне забезпечення»
Закон № 1951	Закон України від 16.03.2017 № 1951 «Про Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних» (в редакції до 2021 року)
Закон № 1952	Закон України від 01.07.2004 № 1952 «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»
Закон № 2011	Закон України від 20.12.1991 № 2011 «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»
Закон № 2017	Закон України від 05.10.2000 № 2017 «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»
Закон № 2109	Закон України від 16.11.2000 № 2109 «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю»
Закон № 2148	Закон України від 03.10.2017 № 2148 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій»
Закон № 2195	Закон України від 18.11.2004 № 2195 «Про соціальний захист дітей війни»
Закон № 2229	Закон України від 07.12.2017 № 2229 «Про запобігання та протидію домашньому насильству»
Закон № 2240	Закон України від 18.01.2001 № 2240 «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» (втратив чинність на підставі Закону № 77)
Закон № 2246	Закон України від 07.12.2017 № 2246 «Про Державний бюджет України на 2018 рік»
Закон № 2262	Закон України від 09.04.1992 № 2262 «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»
Закон № 2268	Закон України від 18.01.2018 № 2268 «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях»

Скорочення	Повна назва
Закон № 2342	Закон України від 13.01.2005 № 2342 «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»
Закон № 2402	Закон України від 26.04.2001 № 2402 «Про охорону дитинства»
Закон № 2453	Закон України від 07.07.2010 № 2453 «Про судоустрій і статус суддів» (втратив чинність на підставі Закону № 1402, крім положень, зазначених у пунктах 7, 23, 25, 36 розділу XII Закону № 1402)
Закон № 2464	Закон України від 08.07.2010 № 2464 «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»
Закон № 2628	Закон України від 23.11.2018 № 2628 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» (набрав чинності 01.01.2019)
Закон № 2629	Закон України від 23.11.2018 № 2629 «Про Державний бюджет України на 2019 рік»
Закон № 2671	Закон України від 17.01.2019 № 2671 «Про соціальні послуги»
Закон № 2684	Закон України від 07.02.2019 № 2684 «Про внесення зміни до статті 31 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо Єдиного державного реєстру ветеранів війни» (набрав чинності 01.03.2019)
Закон № 2745	Закон України від 06.06.2019 № 2745 «Про фахову передвищу освіту»
Закон № 2790	Закон України від 17.11.1992 № 2790 «Про статус народного депутата України»
Закон № 2811	Закон України від 21.11.1992 № 2811 «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»
Закон № 2961	Закон України від 06.10.2005 № 2961 «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»
Закон № 3551	Закон України від 22.10.1993 № 3551 «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
Закон № 3668	Закон України від 08.07.2011 № 3668 «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи»
Закон № 3721	Закон України від 16.12.1993 № 3721 «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні»
Закон № 3723	Закон України від 16.12.1993 № 3723 «Про державну службу» (втратив чинність на підставі Закону № 889, крім статті 37, що застосовується до осіб, зазначених у пунктах 10 і 12 розділу XI Закону № 889)
Закон № 3739	Закон України від 20.09.2011 № 3739 «Про протидію торгівлі людьми»
Закон № 5067	Закон України від 05.07.2012 № 5067 «Про зайнятість населення»
Закон «Про дипломатичну службу»	Закон України від 20.09.2001 № 2728 «Про дипломатичну службу» (втратив чинність на підставі Закону України від 07.06.2018 № 2449 «Про дипломатичну службу»)
Закон «Про Кабінет Міністрів України»	Закон України від 27.02.2014 № 794 «Про Кабінет Міністрів України»
Закон «Про Національний банк України»	Закон України від 20.05.1999 № 679 «Про Національний банк України»

Скорочення	Повна назва
Закон «Про службу в органах місцевого самоврядування»	Закон України від 07.06.2001 № 2493 «Про службу в органах місцевого самоврядування»
загиблі (померлі) особи	загиблий (померлий) учасник масових акцій громадського протесту
заходи з психологічної реабілітації	напрямок використання бюджетних коштів «Здійснення заходів з психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС»
заходи з соціальної та професійної адаптації	напрямок використання бюджетних коштів «Здійснення заходів з соціальної та професійної адаптації постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС»
заходи щодо вшанування ветеранів війни	напрямок використання бюджетних коштів «Заходи всеукраїнського рівня з відзначення святкових, пам'ятних та історичних дат, встановлених актами Президента України або Верховної Ради України та пов'язаних з вшануванням ветеранів війни, жертв нацистських переслідувань та політичних репресій, захистом незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, формуванням соборності та державності, проголошенням незалежності України» (2019 рік), «Заходи загальнодержавного рівня з відзначення святкових, пам'ятних та історичних дат, встановлених актами Президента України або Верховної Ради України та пов'язаних з вшануванням ветеранів війни, жертв нацистських переслідувань та політичних репресій, захистом незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, формуванням соборності та державності, проголошенням незалежності України» (2020 рік)
Звіт 2-а	Звіт про виплату пенсій та допомог (внутрішня форма звітності Пенсійного фонду України)
Звіт 2-ПФ	Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України (внутрішня форма звітності деталізована за сумами витрат і контингентом отримувачів у розрізі видів пенсій та допомог)
Звіт Рахункової палати № 2-2	Звіт про результати заключного аудиту фінансової звітності Проекту «Удосконалення системи соціальної допомоги» в рамках позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку, затверджений постановою Колегії Рахункової палати від 21.01.2014 № 2-2
ЗВО	заклади вищої освіти
Іванківський центр ІКІС	Іванківський центр соціально-психологічної реабілітації населення Інтегрована комплексна інформаційна система Пенсійного фонду України
Інструкція № 21-1	Інструкція про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України (зі змінами), затверджена постановою правління Пенсійного фонду України від 19.12.2003 № 21-1, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 16.01.2004 за № 64/8663
Інструкція № 333	Інструкція щодо застосування класифікації кредитування бюджету, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 12.03.2012 № 333, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 27.03.2012 за № 456/20769

Скорочення	Повна назва
Інструкція № 455	Інструкція про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непридатність громадян, затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України від 13.11.2001 № 455, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 04.12.2001 за № 1005/6196
ІПК ДСЗ ІПР К(Д)ЕПОП	Інститут підвищення кваліфікації державної служби зайнятості Індивідуальна програма реабілітації особи з інвалідністю казенні і державні експериментальні протезно-ортопедичні підприємства
КЗпП	Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322
Києво-Святошинський центр	Києво-Святошинський центр соціально-психологічної реабілітації населення
класифікатор соціальних послуг	Класифікатор соціальних послуг, затверджений наказом Мінсоцполітики від 23.06.2020 № 429, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 09.07.2020 за № 643/34926
клініка УкрНДІпротезування Конвенція МОП № 102	клініка Українського науково-дослідного інституту протезування, протезобудування та відновлення працездатності (м. Харків) Конвенція Міжнародної організації праці про мінімальні норми соціального забезпечення № 102, ратифікована Законом України від 16.03.2016 № 1024
Консорціум	група організацій у складі Belintech Ltd (Великобританія), ПАТ «Центр комп'ютерних технологій «ІнфоПлюс» (Україна), ТОВ «Лайм Системс» (Україна), ТОВ «Лайм Системс карт сервіс» (Україна)
Концепція соцзахисту	Концепція реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей
Коростенський центр КПКВК 1201120	Центр соціально-психологічної реабілітації населення у м. Коростені бюджетна програма за КПКВК 1201120 «Фінансова допомога Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, яка виділена із фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками для виплати по частковому безробіттю»
КПКВК 1201240	бюджетна програма за КПКВК 1201240 «Фінансова допомога Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, яка виділена із фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками на поворотній основі»
КПКВК 1201280	бюджетна програма за КПКВК 1201280 «Доплати працівникам за роботу у зоні відчуження та громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»
КПКВК 1201290	бюджетна програма за КПКВК 1201290 «Компенсація роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»
КПКВК 1201310	бюджетна програма за КПКВК 1201310 «Фінансова допомога Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, яка виділена із фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками для забезпечення своєчасної виплати допомоги по безробіттю»

Скорочення	Повна назва
КПКВК 1201340	бюджетна програма за КПКВК 1201340 «Надання одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»
КПКВК 1501010	бюджетна програма за КПКВК 1501010 «Керівництво та управління у сфері ветеранів» (з 10.07.2019); «Керівництво та управління у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України» (з 26.11.2019); «Керівництво та управління у справах ветеранів» (з 15.05.2020)
КПКВК 1501030	бюджетна програма за КПКВК 1501030 «Фінансова підтримка громадських об'єднань ветеранів на виконання загальнодержавних програм (проектів, заходів), заходи з відвідування військових поховань і військових пам'ятників та з відзначення святкових, пам'ятних та історичних дат» (з 12.08.2019)
КПКВК 1501040	бюджетна програма за КПКВК 1501040 «Заходи із психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях» (2019 рік); «Заходи із психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях з метою повернення їх до мирного життя» (з 17.07.2019)
КПКВК 1501700	бюджетна програма за КПКВК 1501700 «Надання одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в антитерористичній операції, та особам, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час участі в зазначеній операції» (грудень 2019 року–2020 рік)
КПКВК 1511040	бюджетна програма за КПКВК 1511040 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для сімей осіб, визначених абзацами 5-8 пункту 1 статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», для осіб з інвалідністю I-II групи, яка настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, визначених пунктами 11-14 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», та які потребують поліпшення житлових умов»

Скорочення	Повна назва
КПКВК 1511050	бюджетна програма за КПКВК 1511050 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, та визнані особами з інвалідністю внаслідок війни III групи відповідно до пунктів 11-14 частини другої статті 7 або учасниками бойових дій відповідно до пунктів 19-20 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», та які потребують поліпшення житлових умов»
КПКВК 1511060	бюджетна програма за КПКВК 1511060 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для сімей учасників бойових дій на території інших держав, визначених у абзаці першому пункту 1 статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», для осіб з інвалідністю I-II групи з числа учасників бойових дій на території інших держав, інвалідність яких настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, пов'язаних з перебуванням у цих державах, визначених пунктом 7 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», та які потребують поліпшення житлових умов»
КПКВК 1511070	бюджетна програма за КПКВК 1511070 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для сімей осіб, визначених у абзаці чотирнадцятому пункту 1 статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», для осіб з інвалідністю I-II групи, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранень, каліцтва, контузії чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних під час участі у Революції Гідності, визначених пунктом 10 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», та які потребують поліпшення житлових умов»
КПКВК 2501010	бюджетна програма за КПКВК 2501010 «Керівництво та управління у сфері соціальної політики» (2019–2020 роки)
КПКВК 2501030	бюджетна програма за КПКВК 2501030 «Виплата деяких видів допомог, компенсацій, грошового забезпечення та оплата послуг окремим категоріям населення» (2020 рік)
КПКВК 2501070	бюджетна програма за КПКВК 2501070 «Спеціалізована протезно-ортопедична та медично-реабілітаційна допомога особам з інвалідністю у клініці Науково-дослідного інституту протезування, протезобудування та відновлення працездатності» (2019–2020 роки)

Скорочення	Повна назва
КПКВК 2501090	бюджетна програма за КПКВК 2501090 «Створення і програмно-технічне забезпечення системи інформаційно-аналітичної підтримки, інформаційно-методичне забезпечення та виготовлення бланків посвідчень і нагрудних знаків для системи соціального захисту» (2019–2020 роки)
КПКВК 2501120	бюджетна програма за КПКВК 2501120 «Розселення та облаштування депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України» (2019–2020 роки)
КПКВК 2501130	бюджетна програма за КПКВК 2501130 «Заходи із соціального захисту дітей, сімей, жінок та інших найбільш вразливих категорій населення» (2019–2020 роки)
КПКВК 2501140	бюджетна програма за КПКВК 2501140 «Фінансова допомога Фонду соціального страхування України, яка виділена із фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками для страхових виплат медичним працівникам державних і комунальних закладів охорони здоров'я та членам їх сімей» (2020 рік)
КПКВК 2501150	бюджетна програма за КПКВК 2501150 «Щорічна разова грошова допомога ветеранам війни і жертвам нацистських переслідувань та соціальна допомога особам, які мають особливі та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною» (2019–2020 роки)
КПКВК 2501160	бюджетна програма за КПКВК 2501160 «Довічні державні стипендії» (2019–2020 роки)
КПКВК 2501170	бюджетна програма за КПКВК 2501170 «Надання Пенсійним фондом України одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам, які можуть втратити доходи у разі повної заборони сфери їх діяльності внаслідок посилення обмежувальних заходів, за рахунок коштів фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками»
КПКВК 2501180	бюджетна програма за КПКВК 2501180 «Виплата соціальних стипендій студентам (курсантам) вищих навчальних закладів» (2019 рік), «Виплата соціальних стипендій студентам (курсантам) закладів фахової передвищої та вищої освіти» (2020 рік)
КПКВК 2501190	бюджетна програма за КПКВК 2501190 «Надання одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., та особам, які отримали тілесні ушкодження, побої, мордування під час участі в зазначених акціях» (2019–2020 роки)
КПКВК 2501200	бюджетна програма за КПКВК 2501200 «Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (2019–2020 роки)
КПКВК 2501230	бюджетна програма за КПКВК 2501230 «Виплата пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі» (2019 рік), «Виплата пільг і житлових субсидій громадянам на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу у грошовій формі» (2020 рік)

Скорочення	Повна назва
КПКВК 2501310	бюджетна програма за КПКВК 2501310 «Фінансова допомога Фонду соціального страхування України, яка виділена із фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками для виплати матеріального забезпечення та страхових виплат на безповоротній основі»
КПКВК 2501320	бюджетна програма за КПКВК 2501320 «Фінансова допомога Фонду соціального страхування України, яка виділена із фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками для виплати матеріального забезпечення на поворотній основі»
КПКВК 2501350	бюджетна програма за КПКВК 2501350 «Оздоровлення і відпочинок дітей, які потребують особливої уваги та підтримки, в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку вищої категорії, які розташовані в гірських районах (районах, в яких розташовані населені пункти, віднесені до категорії гірських)»
КПКВК 2501450	бюджетна програма за КПКВК 2501450 «Оздоровлення і відпочинок дітей, які потребують особливої уваги та підтримки, в дитячих оздоровчих таборах МДЦ «Артек» і ДЦ «Молода Гвардія» (2019 – 2020 роки)
КПКВК 2501460	бюджетна програма за КПКВК 2501460 «Оздоровлення і відпочинок дітей, які потребують особливої уваги та підтримки, в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку вищої категорії, які розташовані в гірських районах (районах, в яких розташовані населені пункти, віднесені до категорії гірських) Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей, на узбережжі Чорного і Азовського морів» (2020 рік)
КПКВК 2501470	бюджетна програма за КПКВК 2501470 «Санаторно-курортне лікування ветеранів війни, осіб, на яких поширюється чинність законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про жертви нацистських переслідувань», та осіб з інвалідністю» (2019–2020 роки)
КПКВК 2501480	бюджетна програма за КПКВК 2501480 «Надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» (2019–2020 роки)
КПКВК 2501490	бюджетна програма за КПКВК 2501490 «Реалізація пілотного проекту «Розвиток соціальних послуг»» (2020 рік)
КПКВК 2501510	бюджетна програма за КПКВК 2501510 «Компенсація частини витрат на здійснення заходів з реалізації державних програм соціального захисту населення» (2020 рік)
КПКВК 2501520	бюджетна програма за КПКВК 2501520 «Виплата допомоги на дітей фізичним особам – підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до першої та другої групи платників єдиного податку, за рахунок коштів, які виділені із фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками» (2020 рік).
КПКВК 2501570	бюджетна програма за КПКВК 2501570 «Виплата матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби» (2019–2020 роки)

Скорочення	Повна назва
КПКВК 2501590	бюджетна програма за КПКВК 2501590 «Компенсація роботодавцю частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (2019 рік)
КПКВК 2501630	бюджетна програма за КПКВК 2501630 «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» (2019–2020 роки)
КПКВК 2501700	бюджетна програма за КПКВК 2501700 «Надання одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в антитерористичній операції, та особам, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час участі в зазначеній операції» (січень–серпень 2019 року)
КПКВК 2505010	бюджетна програма за КПКВК 2505010 «Керівництво та управління у сфері соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції» (2019 рік)
КПКВК 2505030	бюджетна програма за КПКВК 2505030 «Фінансова підтримка громадських об'єднань ветеранів, які мають статус всеукраїнських, заходи з відвідування військових поховань і військових пам'ятників та з відзначення святкових, пам'ятних та історичних дат» (2019 рік)
КПКВК 2505150	бюджетна програма за КПКВК 2505150 «Заходи із психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях» (2019 рік)
КПКВК 2506080	бюджетна програма за КПКВК 2506080 «Фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду» (2019–2020 роки)
КПКВК 2506090	бюджетна програма за КПКВК 2506090 «Відшкодування витрат ПАТ «Укрпошта» за надання послуг, пов'язаних з виплатою та доставкою пенсій і грошової допомоги населенню» (2019 рік)
КПКВК 2507020	бюджетна програма за КПКВК 2507020 «Фінансова підтримка громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які мають статус всеукраїнських» (2019 рік), «Фінансова підтримка громадських об'єднань осіб з інвалідністю (2020 рік)
КПКВК 2507030	бюджетна програма за КПКВК 2507030 «Заходи із соціальної, трудової та професійної реабілітації осіб з інвалідністю» (2019–2020 роки)
КПКВК 2507040	бюджетна програма за КПКВК 2507040 «Забезпечення діяльності Фонду соціального захисту інвалідів» (2019–2020 роки)
КПКВК 2507100	бюджетна програма за КПКВК 2507100 «Реабілітація дітей з інвалідністю» (2019–2020 роки)
КПКВК 2511220	бюджетна програма за КПКВК 2511220 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), управління багатоквартирним будинком, поводження з побутовими відходами (вивезення побутових відходів) та вивезення рідких нечистот, внесків за встановлення, обслуговування та заміну вузлів комерційного обліку води та теплової енергії, абонентського обслуговування для споживачів

Скорочення	Повна назва
КПКВК 3511150	комунальних послуг, що надаються у багатоквартирних будинках за індивідуальними договорами» бюджетна програма за КПКВК 3511150 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), управління багатоквартирним будинком, вивезення побутового сміття та рідких нечистот»
КПКВК 3511230	бюджетна програма за КПКВК 3511230 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу»
КСЗІ	комплексна система захисту інформації
Критерії надавачів соціальних послуг № 185	Критерії діяльності надавачів соціальних послуг, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 185 «Про затвердження критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг»
легкі тілесні ушкодження	легкі тілесні ушкодження, побої, мордування, отримані під час участі у масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 року по 21 лютого 2014 року
ЛКК	лікарсько-консультативна комісія
МБРР	Міжнародний банк реконструкції та розвитку
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
Міжвідомча комісія	Міжвідомча комісія з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій та виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера і деяких інших категорій осіб відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
Міжвідомча комісія з питань правової позиції держави	Міжвідомча комісія з питань узагальнення правової позиції держави щодо відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та підготовки консолідованої претензії України до Російської Федерації щодо реалізації її міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України
міжнародні спортивні змагання «Ігри Нескорених»	напрямок використання бюджетних коштів: «Організація та забезпечення підготовки національної збірної команди для участі в міжнародних спортивних змаганнях «Ігри Нескорених» (2019 рік), «Здійснення заходів з підготовки національної збірної команди та участі національної делегації в міжнародних спортивних змаганнях «Ігри Нескорених»» (2020 рік)
Мінветеранів	Міністерство у справах ветеранів України (до 02.09.2019 та з 12.03.2020), Міністерство у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб (з 02.09.2019 до 12.03.2020)
Мінекономіки	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (до 03.09.2019), Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (з 03.09.2019 до 22.05.2021), Міністерство економіки України (з 22.05.2021)
Мінінфраструктури	Міністерство інфраструктури України
Мінкультури	Міністерство культури України (до 02.09.2019), Міністерство культури, молоді та спорту України (з 02.10.2019 до 23.03.2020), Міністерство культури та інформаційної політики України (з 23.03.2020)

Скорочення	Повна назва
Міноборони	Міністерство оборони України
Мінсоцполітики	Міністерство соціальної політики України
МінТОТ	Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України
Мінфін	Міністерство фінансів України
Мінцифри	Міністерство цифрової трансформації України
Мін'юст	Міністерство юстиції України
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я України
МОП	Міжнародна організація праці
наказ № 5/33	наказ Міністерства фінансів України та Міністерства соціальної політики України від 15.01.2018 № 5/33 «Про затвердження Порядку обміну інформацією між Міністерством фінансів України та Міністерством соціальної політики України щодо верифікації державних допомог», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 05.02.2018 за № 138/31590
наказ № 28	наказ Міністерства соціальної політики України від 02.01.2014 № 28 «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах» зареєстрований у Міністерстві юстиції України 07.02.2014 за № 253/25030
наказ № 79	наказ Міністерства соціальної політики України від 12.02.2021 № 79 «Про упровадження програмного комплексу Інтегрована інформаційна система Соціальна громада»
наказ № 176	наказ Державної служби статистики України від 19.07.2017 № 176 «Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-субсидії (місячна) «Звіт про надання населенню субсидій» (втратив чинність на підставі наказу Державної служби статистики України від 26.12.2018 № 285)
наказ № 251	наказ Міністерства соціальної політики України від 02.02.2019 № 251 «Про впровадження в дослідну експлуатацію програмного комплексу Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада»
наказ № 285	наказ Державної служби статистики України від 26.12.2018 № 285 «Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-субсидії (місячна) «Звіт про надання населенню субсидій» (втратив чинність на підставі наказу Державної служби статистики України від 21.10.2019 № 349)
наказ № 355	наказ Міністерства соціальної політики України від 01.06.2020 № 355 «Про встановлення граничної вартості путівки (ліжко-дня) у 2020 році», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 12.06.2020 за № 522/34805
наказ № 358	наказ Міністерства соціальної політики України від 02.06.2020 № 358 «Про затвердження Положення про порядок направлення дітей на оздоровлення та відпочинок до державного підприємства «Український дитячий центр «Молода гвардія» за рахунок бюджетних коштів», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 12.06.2020 за № 517/34800

Скорочення	Повна назва
наказ № 359	наказ Міністерства соціальної політики України від 02.06.2020 № 359 «Про затвердження Положення про порядок направлення дітей на оздоровлення та відпочинок до державного підприємства України «Міжнародний дитячий центр «Артек» за рахунок бюджетних коштів», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 12.06.2020 за № 518/34801
наказ № 416	наказ Міністерства соціальної політики України від 21.03.2019 № 416 «Про встановлення граничної вартості путівки (ліжко-дня) у 2019 році», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 02.04.2019 за № 338/33309
наказ № 429	наказ Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 № 429 «Про затвердження класифікатора соціальних послуг», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 09.07.2020 за № 643/34926
наказ № 471	наказ Міністерства соціальної політики України від 04.04.2018 № 471 «Про встановлення граничної вартості путівки (ліжко-дня) у 2018 році», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 17.04.2018 за № 461/31913
наказ № 727	наказ Міністерства соціальної політики України від 20.10.2020 № 727 «Про утворення Робочої групи з розгляду пакета документів територіальних громад для участі у пілотному проекті «Розвиток соціальних послуг»
наказ № 819	наказ Міністерства соціальної політики України від 17.12.2020 № 819 «Про затвердження паспорта бюджетної програми на 2020 рік»
наказ № 857	наказ Міністерства соціальної політики України від 28.12.2020 № 857 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Мінсоцполітики»
наказ № 938	наказ Міністерства соціальної політики України від 27.06.2018 № 938 «Про затвердження Положення про порядок направлення дітей на оздоровлення та відпочинок до державного підприємства України «Міжнародний дитячий центр «Артек» і державного підприємства «Український дитячий центр «Молода гвардія» за рахунок бюджетних коштів», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 19.07.2018 за № 841/32293
наказ № 1066	наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.06.2021 № 1066 «Деякі питання формування медичних висновків про тимчасову непрацездатність та проведення їхньої перевірки», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 02.06.2021 за № 728/36350
Нацсоцслужба НСЗУ	Національна соціальна сервісна служба Національна служба здоров'я України
Одноразова грошова допомога	одноразова грошова допомога членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., та особам, які отримали тілесні ушкодження, побої, мордування під час участі в зазначених акціях
Одноразова грошова допомога членам сімей осіб, які загинули (померли) під час участі в АТО, та	одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) або інвалідності внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час участі в антитерористичній операції, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, деяких категорій осіб

Скорочення	Повна назва
особам з інвалідністю внаслідок війни Одноразова матеріальна допомога застрахованим особам	одноразова матеріальна допомога, яка надається застрахованим особам, які є найманими працівниками суб'єктів господарювання, робота яких тимчасово зупинена внаслідок здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та фізичним особам - підприємцям, економічна діяльність яких тимчасово зупинена внаслідок запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів одноразова виплата держави суб'єктам господарювання для збереження робочих місць з метою виплати найманим працівникам суб'єкта господарювання одноразової матеріальної допомоги в період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів
Одноразова матеріальна допомога суб'єктам господарювання ООС органи соцзахисту	Операція об'єднаних сил Міністерство соціальної політики Автономної Республіки Крим, структурні підрозділи з питань соціального захисту населення обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування
Основи особи з інвалідністю внаслідок війни (АТО)	особи, які стали особами з інвалідністю внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час участі в антитерористичній операції
ОТГ ОЦЗ, МЦЗ Пенсійний фонд, ПФУ Перелік № 501	об'єднані територіальні громади обласні, міські центри зайнятості Пенсійний фонд України Перелік закладів охорони здоров'я та програм у галузі охорони здоров'я, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, видатки на які здійснюються з державного бюджету, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15.05.2011 № 501
Переліки осіб	Переліки осіб, які отримали тілесні ушкодження (тяжкі, середньої тяжкості, легкі) під час участі у масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., які формуються та затверджуються МОЗ за результатами судово-медичної експертизи за погодженням з Мінсоцполітики, МВС та Генеральною прокуратурою України
підрозділи органів соцзахисту	структурні підрозділи з питань соціального захисту населення районних, районних у мм. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (крім мм. Києва та Севастополя) рад
позики на покриття тимчасових касових розривів Положення № 35	кошти з єдиного казначейського рахунка для покриття тимчасових касових розривів Пенсійного фонду України, пов'язаних з виплатою пенсій Положення про забезпечення потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання слуховими апаратами, зубопротезуванням, очним протезуванням, окулярами, контактними лінзами, постільною та натільною білизною, постільними речами,

Скорочення	Повна назва
	гігієнічними виробами, перуками, затверджене постановою правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 30.11.2010 № 35, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 11.02.2011 за № 186/18924
Положення № 117	Положення про Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 29.01.2003 № 117
Положення № 182	Положення про Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 № 182
Положення № 218	Положення про порядок призначення соціальних стипендій Верховної Ради України студентам вищих навчальних закладів з числа дітей-сиріт та дітей з малозабезпечених сімей, затверджене Постановою Верховної Ради України від 24.10.2002 № 218
Положення № 228	Положення про Міністерство юстиції України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228
Положення № 376	Положення про Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 № 376
Положення № 423	Положення про Міністерство соціальної політики України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 № 423
Положення № 571	Положення про організацію і функціонування Державного реєстру України осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 09.06.1997 № 571
Положення № 671	Положення про Міністерство оборони України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 671
Положення № 700	Положення про Єдиний державний реєстр ветеранів війни, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 700
Положення № 731	Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 № 731
Положення № 848	Положення про порядок призначення житлових субсидій, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 № 848
Положення № 945	Положення про державну службу зайнятості, затверджене наказом Міністерства соціальної політики України від 14.06.2019 № 945, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 04.07.2019 за № 733/33704 (втратило чинність на підставі наказу Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 16.12.2020 № 2663)
Положення № 1059	Положення про Міжвідомчу комісію з питань узагальнення правової позиції держави щодо відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та підготовки консолідованої претензії України до Російської Федерації щодо реалізації її міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію проти України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 № 1059
Положення № 1175	Положення про Міністерство у справах ветеранів України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1175

Скорочення	Повна назва
Положення № 2663	Положення про Державну службу зайнятості, затверджене наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 16.12.2020 № 2663, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.12.2020 за № 1305/35588
Положення про будівництво	Положення про порядок організації фінансування та здійснення робіт з нового будівництва (придбання), реконструкції, капітального та поточного ремонтів будівель і приміщень державної служби зайнятості, затверджене директором Державної служби зайнятості Л. Сідельніковою 21.02.2014
Положення про ВД Фонду	Положення про виконавчу дирекцію Фонду соціального страхування України, затверджене постановою правління Фонду соціального страхування України від 24.01.2017 № 5 «Про внесення змін до Положення про виконавчу дирекцію Фонду соціального страхування України»
Положення про догляди	Положення про організацію, забезпечення та фінансування необхідних видів догляду за потерпілими внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, затверджене постановою правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 03.11.2011 № 41, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12.01.2012 за № 30/20343 (втратило чинність на підставі постанови правління Фонду соціального страхування України від 25.02.2021 № 8)
Положення про додаткове харчування	Положення про забезпечення додатковим харчуванням потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, затверджене постановою правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 03.11.2011 № 42, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12.01.2012 за № 31/20344
Положення про забезпечення путівками	Положення про забезпечення потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання санаторно-курортним лікуванням, затверджене постановою правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 31.10.2007 № 49, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 26.12.2007 за № 1400/14667
Положення про забезпечення ТЗР	Положення про забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації потерпілих унаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, затверджене постановою правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 25.03.2008 № 23, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 19.06.2008 за № 545/15236
Положення про Комісію	Положення про комісію (уповноваженого) із страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, затверджене постановою правління Фонду соціального страхування України від 19.07.2018 № 13
Положення про лікування	Положення про організацію лікування, медичної реабілітації та забезпечення потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання лікарськими засобами та виробами медичного призначення», затверджене постановою правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 09.06.2010 № 18, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 08.07.2010 за № 489/17784

Скорочення	Повна назва
Положення про професійну реабілітацію	Положення про організацію професійної реабілітації (професійного навчання), перекваліфікації інвалідів внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, затверджене постановою правління Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 12.06.2014 № 3, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 08.07.2014 за № 780/25557
Положення про ПФУ	Положення про Пенсійний фонд України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 № 280
Порядок № 11	Порядок призначення, перерахування та проведення страхових виплат, затверджений постановою правління Фонду соціального страхування України від 19.07.2018 № 11
Порядок № 12	Порядок фінансування страхувальників для надання матеріального забезпечення застрахованим особам у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та окремих виплат потерпілим на виробництві за рахунок коштів Фонду соціального страхування України, затверджений постановою правління Фонду соціального страхування України від 19.07.2018 № 12
Порядок № 21-2	Порядок розроблення, затвердження та виконання бюджету Пенсійного фонду України, затверджений постановою правління Пенсійного фонду України від 31.08.2009 № 21-2, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23.09.2009 за № 897/16913
Порядок № 33	Порядок відшкодування витрат за надані послуги санаторно-курортним закладам за вибором потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, затверджений постановою правління Фонду соціального страхування України від 24.05.2017 № 33
Порядок № 42	Порядок складання та виконання бюджету Фонду соціального страхування України, затверджений постановою правління Фонду соціального страхування України від 12.09.2017 № 42
Порядок № 44, Порядок складання бюджетної звітності	Порядок складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 09.02.2012 за № 196/20509
Порядок № 45	Порядок проведення перерахунку пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.02.2008 № 45
Порядок № 54	Порядок надання матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування України застрахованим особам у разі ліквідації (реорганізації) підприємства, установи, організації, припинення підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця або незалежної професійної діяльності, затверджений постановою правління Фонду соціального страхування України від 10.10.2017 № 54
Порядок № 99	Порядок формування, ведення та доступу до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2021 № 99

Скорочення	Повна назва
Порядок № 110	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення деяких категорій осіб з інвалідністю санаторно-курортними путівками, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 № 110
Порядок № 116	Порядок надання послуг з харчування дітей у дошкільних, учнів у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах, операції з надання яких звільняються від обкладення податком на додану вартість, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 № 116
Порядок № 120	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розроблення нових видів протезно-ортопедичних виробів та обслуговування осіб з інвалідністю у стаціонарах при протезних підприємствах, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16.02.2011 № 120
Порядок № 136	Порядок здійснення верифікації та моніторингу державних виплат, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 136
Порядок № 144	Порядок виплати одноразової грошової винагороди особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення визначного героїського вчинку, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.02.2020 № 144
Порядок № 149	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів щодо надання соціальної та психологічної допомоги центрами соціально-психологічної реабілітації населення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 № 149
Порядок № 150	Порядок виплати деяким категоріям осіб з інвалідністю грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки та вартості самостійного санаторно-курортного лікування, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 07.02.2007 № 150.
Порядок № 153	Порядок компенсації роботодавцям частини фактичних витрат, пов'язаних із сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2013 № 153
Порядок № 156	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті на фінансову підтримку громадських об'єднань ветеранів на виконання загальнодержавних програм (проектів, заходів), заходи з відвідування військових поховань і військових пам'ятників та з відзначення святкових, пам'ятних та історичних дат, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14.02.2018 № 156
Порядок № 166	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті на фінансову підтримку громадських об'єднань осіб з інвалідністю, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 166
Порядок № 175	Порядок організації громадських та інших робіт тимчасового характеру, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 175

Скорочення	Повна назва
Порядок № 179	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції, осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та постраждалих учасників Революції Гідності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 № 179
Порядок № 183	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки Українського товариства сліпих та Українського товариства глухих, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 № 183
Порядок № 185	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 № 185
Порядок № 187	Порядок забезпечення санаторно-курортними путівками деяких категорій громадян структурними підрозділами з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчими органами міських, районних у містах (у разі їх утворення (крім м. Києва) рад, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 № 187
Порядок № 189	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для придбання спеціально обладнаних автомобілів для перевезення осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 № 189
Порядок № 200 (в редакції станом на 12.03.2021)	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті на забезпечення постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, членів сімей загиблих (померлих) таких осіб санаторно-курортним лікуванням, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 № 200
Порядок № 200	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті на забезпечення постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, санаторно-курортним лікуванням затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2015 № 200
Порядок № 204	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації пілотного проєкту «Розвиток соціальних послуг», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 204

Скорочення	Повна назва
Порядок № 227	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для організації оздоровлення і відпочинку дітей, які потребують особливої уваги та підтримки, в дитячих центрах «Артек» і «Молода гвардія», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2011 № 227
Порядок № 228/1	Порядок виплати грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та на транспортне обслуговування, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14.02.2007 № 228
Порядок № 228	Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 № 228 (зі змінами)
Порядок № 256	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання заходів із соціального захисту дітей, сімей, жінок та інших найбільш вразливих категорій населення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.04.2017 № 256
Порядок № 260	Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам, затверджений наказом Міноборони від 07.06.2018 № 260, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26.06.2018 за № 745/32197
Порядок № 268	Порядок виплати одноразової винагороди жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2011 № 268
Порядок № 272	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання соціальної допомоги особам, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 № 272
Порядок № 302	Порядок використання коштів фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 № 302
Порядок № 306	Порядок надання та повернення коштів, спрямованих на фінансування допомоги по частковому безробіттю на період карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 № 306
Порядок № 308	Порядок використання коштів, виділених для надання фінансової допомоги Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.04.2020 № 308
Порядок № 309	Порядок використання у 2019 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення реабілітації дітей з інвалідністю внаслідок дитячого церебрального паралічу, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 № 309 в редакції до 12.12.2019, Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення реабілітації дітей з інвалідністю, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 № 309 (в редакції з 12.12.2019)

Скорочення	Повна назва
Порядок № 312	Порядок казначейського обслуговування коштів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.05.2017 № 312
Порядок № 321	Порядок забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні та інші засоби реабілітації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2012 № 321
Порядок № 322	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті на оздоровлення і відпочинок дітей, які потребують особливої уваги та підтримки, в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку вищої категорії, які розташовані в гірських районах (районах, в яких розташовані населені пункти, віднесені до категорії гірських), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2021 № 322
Порядок № 328	Порядок організації ведення Електронного реєстру листків непрацездатності та надання інформації з нього, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 328
Порядок № 329	Порядок виплати допомоги на дітей фізичним особам - підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до першої та другої групи платників єдиного податку, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 № 329
Порядок № 330	Порядок використання коштів для надання допомоги на дітей фізичним особам – підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування і належать до першої та другої групи платників єдиного податку, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2020 № 330
Порядок № 336, постанова № 336	Порядок призначення та виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності деяких категорій осіб відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2016 № 336
Порядок № 337	Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 337
Порядок № 373	Порядок надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива і скрапленого газу у грошовій формі, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 373
Порядок № 385	Порядок використання коштів, виділених для надання фінансової допомоги Фонду соціального страхування України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.05.2020 № 385
Порядок № 389	Порядок надання пільг окремим категоріям громадян з урахуванням середньомісячного сукупного доходу сім'ї, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 04.06.2015 № 389
Порядок № 393	Порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу

Скорочення	Повна назва
	органів внутрішніх справ та членам їх сімей, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.1992 № 393
Порядок № 415	Порядок використання коштів резервного фонду бюджету, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 № 415 (станом на 02.07.2020). У тексті Порядку слово «Мінекономрозвитку» замінено словом «Мінекономіки» згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2020 № 543
Порядок № 426	Порядок надання пільг, компенсацій і гарантій працівникам бюджетних установ, військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31.03.2003 № 426
Порядок № 432	Порядок організації соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції, осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та постраждалих учасників Революції Гідності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 № 432 (в редакції станом на 15.05.2020), Порядок організації соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції, осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей загиблих (померлих) таких осіб, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 № 432 (в редакції станом на 12.03.2021)
Порядок № 446	Порядок забезпечення санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів військовослужбовців, ветеранів війни, ветеранів військової служби, органів внутрішніх справ та деяких інших категорій осіб і членів їх сімей, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.04.2011 № 446
Порядок № 449	Порядок моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 449
Порядок № 472	Порядок використання коштів, виділених для надання фінансової допомоги на безповоротній основі Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10.06.2020 № 472
Порядок № 497	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 497 (в редакції станом на 05.09.2020)

Скорочення	Повна назва
Порядок № 497 (в редакції станом на 12.03.2021)	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) таких осіб, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 497, зі змінами, внесеними з постановою Кабінету Міністрів України від 10.03.2021 № 190
Порядок № 498	Порядок використання фінансової допомоги Фондом соціального страхування України для проведення страхових виплат у разі захворювання або смерті медичних працівників у зв'язку з інфікуванням гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 № 498
Порядок № 505	Порядок надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 505
Порядок № 518	Порядок протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, та/або спеціальними виробами для занять спортом окремих категорій громадян, які брали участь в антитерористичній операції чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та/або забезпеченні їх проведення і втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 518 (у редакції від 07.11.2020)
Порядок № 523	Порядок казначейського обслуговування коштів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 № 523
Порядок № 528	Порядок виплати грошової компенсації вартості проїзду постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, до суб'єктів надання послуг для проходження психологічної реабілітації та назад, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 № 528 (в редакції станом на 05.09.2020)
Порядок № 572	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із реабілітації дітей з інвалідністю, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.06.2012 № 572
Порядок № 587	Порядок організації надання соціальних послуг, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 587
Порядок № 643	Порядок надання та позбавлення статусу особи, депортованої за національною ознакою, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 № 643

Скорочення	Повна назва
Порядок № 646	Порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 № 646
Порядок № 647	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розселення та облаштування депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 09.06.2011 № 647
Порядок № 649	Порядок погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 649
Порядок № 760	Порядок виплати одноразової компенсації за шкоду, заподіяну внаслідок Чорнобильської катастрофи, інших ядерних аварій, ядерних випробувань, військових навчань із застосуванням ядерної зброї, та щорічної допомоги на оздоровлення деяким категоріям громадян, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.10.2016 № 760
Порядок № 785	Порядок виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2004 № 785
Порядок № 854	Порядок надання щорічної грошової допомоги для компенсації вартості путівок санаторно-курортним закладам та закладам відпочинку, здійснення доплат за рахунок власних коштів, виплати грошової компенсації громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2016 № 854
Порядок № 936	Порядок використання коштів державного бюджету для виконання програм, пов'язаних із соціальним захистом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.09.2005 № 936
Порядок № 999	Порядок забезпечення осіб з інвалідністю автомобілями, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 19.07.2006 № 999
Порядок № 1045	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) закладів фахової передвищої та вищої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 № 1045
Порядок № 1049	Порядок проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 № 1049

Скорочення	Повна назва
Порядок № 1057	Порядок проведення психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1057 (в редакції станом на 15.05.2020), Порядок проведення психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) таких осіб, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1057, зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 10.03.2021 № 190 (в редакції станом на 12.03.2021)
Порядок № 1080	Порядок покриття тимчасових касових розривів Пенсійного фонду України, пов'язаних з виплатою пенсій, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01.12.2010 № 1080
Порядок № 1090	Порядок відшкодування витрат, пов'язаних з виплатою допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітними підприємницької діяльності, понад розміри та тривалість, передбачені Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», працівникам, які вивільняються з роботи у зв'язку з достроковим зняттям з експлуатації Чорнобильської АЕС, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2001 № 1090
Порядок № 1101	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати деяких видів допомог, компенсацій, грошового забезпечення та оплати послуг окремим категоріям населення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 № 1101
Порядок № 1117	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті на оздоровлення і відпочинок дітей, які потребують особливої уваги та підтримки, в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку вищої категорії, які розташовані в гірських районах (районах, в яких розташовані населені пункти, віднесені до категорії гірських) Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей, на узбережжі Чорного і Азовського морів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2020 № 1117
Порядок № 1168	Порядок визначення різниці між розміром пенсії, призначеної відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», і розміром пенсії із солідарної системи відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 № 1168
Порядок № 1231	Порядок надання одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання, розрахунку її розміру, стягнення, повернення невикористаної її суми, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1231

Скорочення	Повна назва
Порядок № 1232	Порядок використання коштів, виділених для надання одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1232
Порядок № 1266	Порядок обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.09.2001 № 1266
Порядок № 1407	Порядок казначейського обслуговування державного бюджету за витратами, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2012 № 1407, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 17.01.2013 за № 130/22662
Порядок використання коштів № 14-1	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., та особам, які отримали тілесні ушкодження, побої, мордування під час участі в зазначених акціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.01.2018 № 14
Порядок використання коштів № 148	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для компенсації частини витрат на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.02.2020 № 148
Порядок використання коштів фонду боротьби з COVID-19	Порядок використання коштів фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 № 302
Порядок відшкодування	Порядок відшкодування витрат за надані соціальні послуги з лікування застрахованих осіб та членів їх сімей після перенесених захворювань і травм у реабілітаційних відділеннях санаторно-курортних закладів за рахунок коштів Фонду соціального страхування України, затверджений постановою правління Фонду соціального страхування України від 13.07.2017 № 39
Порядок застосування Списків № 1, 2	Порядок застосування Списків № 1, 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників при обчисленні стажу роботи, що дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затверджений наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 18.11.2005 № 383
Порядок звернення та надання одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам	Порядок звернення та надання одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам, які можуть втратити доходи у разі повної заборони сфери їх діяльності внаслідок посилення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1233

Скорочення	Повна назва
Порядок надання одноразової грошової допомоги № 14-2	Порядок надання одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., та особам, які отримали тілесні ушкодження, побої, мордування під час участі в зазначених акціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.01.2018 № 14
Порядок подання відсутніх даних до РЗО	Порядок подання відсутніх у Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування персоніфікованих відомостей про грошове забезпечення та сплату страхових внесків за період з 01 липня 2000 р. по 31 грудня 2016 р., необхідних для призначення пенсій військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), особам начальницького і рядового складу, поліцейським, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 770
Положення про ЄДАРП	Положення про Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 29.01.2003 № 117
Порядок фінансування різниці	Порядок фінансування різниці між сумою пенсії, призначеної науковим (науково-педагогічним) працівникам державних небюджетних підприємств, установ, організацій та вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації згідно із Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність», та сумою пенсії, обчисленої відповідно до інших законодавчих актів, на яку мають право зазначені особи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 № 372
постанова № 8	постанова правління Фонду соціального страхування України від 19.07.2018 № 8 «Про внесення змін до граничної чисельності працівників та структури виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України»
постанова № 14	постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2018 № 14 «Деякі питання використання коштів державного бюджету для надання одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., та особам, які отримали тілесні ушкодження, побої, мордування під час участі в зазначених акціях»
постанова № 22	постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2019 № 22 «Про встановлення розміру грошової допомоги для компенсації вартості путівок санаторно-курортним закладам і закладам оздоровлення та відпочинку у 2019 році»
постанова № 31	постанова Кабінету Міністрів України від 25.01.2018 № 31 «Про встановлення розміру грошової допомоги для компенсації вартості путівок санаторно-курортним закладам і закладам оздоровлення та відпочинку у 2018 році»
постанова № 35	постанова правління Фонду соціального страхування України від 12.12.2018 № 35 «Про затвердження Типових структур управлінь виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України в областях та місті Києві та їх відділень»

Скорочення	Повна назва
постанова № 43	Коди економічної класифікації видатків бюджету Фонду соціального страхування України на статутні напрями діяльності та роз'яснення щодо їх застосування, затверджені постановою правління Фонду соціального страхування України від 12.09.2017 № 43
постанова № 47	постанова правління Фонду соціального страхування України від 12.09.2017 № 47 «Про затвердження граничної чисельності працівників Фонду соціального страхування України»
постанова № 50	постанова правління Фонду соціального страхування України від 10.10.2017 № 50 «Про затвердження структури органів Фонду»
постанова № 63	постанова правління Фонду соціального страхування України від 14.12.2017 № 63 «Про внесення змін до структури робочих органів виконавчої дирекції Фонду»
постанова № 69	постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2021 № 69 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 27.04.2020 № 308»
постанова № 76	постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2014 № 76 «Про соціальний захист членів сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., а також осіб, яким посмертно присвоєно звання Герой України за громадянську мужність, патріотизм, героїчне відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, самовіддане служіння Українському народові, виявлені під час Революції Гідності»
постанова № 85	постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2014 № 85 «Деякі питання затвердження граничної чисельності працівників апарату та територіальних органів центральних органів виконавчої влади, інших державних органів»
постанова № 90	постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2014 № 90 «Деякі питання державного управління у сфері зайнятості населення»
постанова № 99	постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.2021 № 99 «Про реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг» (набрала чинності 17.02.2021)
постанова № 103	постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб»
постанова № 112	постанова Кабінету Міністрів України від 19.02.2020 № 112 «Деякі питання виплати у 2020 році разової грошової допомоги, передбаченої Законами України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань»
постанова № 117	постанова Кабінету Міністрів України від 29.01.2003 № 117 «Про Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги»
постанова № 124	постанова Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 124 «Питання проведення індексації пенсії у 2019 році»
постанова № 125	постанова Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 № 125 «Про утворення робочої групи з питань удосконалення законодавства щодо розвитку і регулювання ринку соціальних послуг»

Скорочення	Повна назва
постанова № 136	постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 136 «Про затвердження Порядку здійснення верифікації та моніторингу державних виплат»
постанова № 150	постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2007 № 150 «Про затвердження Порядку виплати деяким категоріям осіб з інвалідністю грошової компенсації замість санаторно-курортної путівки та вартості самостійного санаторно-курортного лікування»
постанова № 154	постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.2012 № 154 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для створення і програмно-технічного забезпечення системи інформаційно-аналітичної підтримки, інформаційно-методичного забезпечення та виготовлення бланків посвідчень і нагрудних знаків для системи соціального захисту»
постанова № 155	постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.1997 № 155 «Про порядок та розміри компенсаційних виплат дітям, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи»
постанова № 159	постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 159 «Про особливості ведення Електронного реєстру листків непрацездатності до забезпечення інформаційної взаємодії електронної системи охорони здоров'я з Електронним реєстром листків непрацездатності»
постанова № 182	постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 № 182 «Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр отримувачів житлових субсидій»
постанова № 185	постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 № 185 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби»
постанова № 191	постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2021 № 191 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»
постанова № 206	постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 206 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо передачі окремих повноважень від Міністерства соціальної політики до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства у сфері зайнятості населення»
постанова № 218	Постанова Верховної Ради України від 24.10.2002 № 218 «Про заснування соціальних стипендій Верховної Ради України для студентів вищих навчальних закладів з числа дітей-сиріт та дітей з малозабезпечених сімей»
постанова № 228	постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2007 № 228 «Про порядок виплати та розміри грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та на транспортне обслуговування»
постанова № 237	постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 № 237 «Деякі питання виплати у 2019 році разової грошової допомоги, передбаченої Законами України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань»
постанова № 247	постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2020 № 247 «Про особливості надання житлових субсидій»

Скорочення	Повна назва
постанова № 251	постанова Кабінету Міністрів України від 01.04.2020 № 251 «Деякі питання підвищення пенсійних виплат і надання соціальної підтримки окремим категоріям населення у 2020 році»
постанова № 258	постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.1992 № 258 «Про норми харчування та часткову компенсацію вартості продуктів для осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»
постанова № 265	постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2008 № 265 «Деякі питання пенсійного забезпечення громадян»
постанова № 285	постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 № 285 «Про компенсаційні виплати особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»
постанова № 306	постанова Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 № 306 «Про затвердження Порядку надання та повернення коштів, спрямованих на фінансування допомоги по частковому безробіттю на період карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»
постанова № 308	постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.2020 № 308 «Про виділення коштів для надання фінансової допомоги Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття»
постанова № 309	постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 № 309 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення реабілітації дітей з інвалідністю»
постанова № 316	постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2020 № 316 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати одноразової грошової винагороди особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення визначного героїського вчинку»
постанова № 339	постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2020 № 339 «Про встановлення розміру грошової допомоги для компенсації вартості путівок санаторно-курортним закладам і закладам оздоровлення та відпочинку у 2020 році»
постанова № 356	постанова Кабінету Міністрів України від 13.05.2020 № 356 «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України»
постанова № 365	постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам»
постанова № 372	постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 372 «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на фінансову підтримку громадських об'єднань ветеранів на виконання загальнодержавних програм (проектів, заходів), заходи з відвідування військових поховань і військових пам'ятників та з відзначення святкових, пам'ятних та історичних дат»
постанова № 373	постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 373 «Деякі питання надання житлових субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива і скрапленого газу у грошовій формі»

Скорочення	Повна назва
постанова № 385	постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2020 № 385 «Про виділення коштів для надання фінансової допомоги Фонду соціального страхування України»
постанова № 392	постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2020 № 392 «Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19»
постанова № 409	постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 409 «Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування»
постанова № 427	постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 427 «Деякі питання здійснення контролю за додержанням вимог Закону України «Про соціальні послуги»
постанова № 449	постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 449 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг»
постанова № 458	постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 458 «Про затвердження Положення про Державну соціальну службу України»
постанова № 459	постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 459 «Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства»
постанова № 472	постанова Кабінету Міністрів України від 10.06.2020 № 472 «Деякі питання виділення коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття»
постанова № 488	постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 № 488 «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розселення та облаштування депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які були депортовані з території України»
постанова № 498	постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 № 498 «Деякі питання надання страхових виплат у разі захворювання або смерті медичних працівників у зв'язку з інфікуванням гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2»
постанова № 543	постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 № 543 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»
постанова № 546	постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2018 № 546 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2019–2021 роки»
постанова № 555	постанова Кабінету Міністрів України від 15.05.2019 № 555 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2020 рік» зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 23.10.2019 № 883
постанова № 562	постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2005 № 562 «Про щорічну допомогу на оздоровлення громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»
постанова № 592	постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 № 592 «Про виділення коштів для здійснення деяких заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»

Скорочення	Повна назва
постанова № 623	постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 623 «Про виділення коштів для здійснення доплат до заробітної плати медичним та іншим працівникам закладів охорони здоров'я, які надають медичну допомогу хворим на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2, та тим, що забезпечують життєдіяльність населення»
постанова № 626	постанова Кабінету Міністрів України від 13.05.2004 № 626 «Про заходи щодо задоволення соціальних потреб депортованих кримських татар та осіб інших національностей, які повернулися в Україну на постійне проживання»
постанова № 637	постанова Кабінету Міністрів України від 11.05.2006 № 637 «Про затвердження Програми розселення та облаштування депортованих кримських татар і осіб інших національностей, що повернулися на проживання в Україну, їх адаптації та інтеграції в українське суспільство на період до 2015 року»
постанова № 637-ВПО	постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2014 № 637 «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам»
постанова № 641	постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 641 «Про встановлення карантину та запровадження посиленіх протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»
постанова № 654	постанова Кабінету Міністрів України від 16.07.2008 № 654 «Про підвищення рівня пенсійного забезпечення громадян»
постанова № 656	постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2010 № 656 «Про встановлення щомісячної державної адресної допомоги до пенсії особам з інвалідністю внаслідок війни та учасникам бойових дій»
постанова № 674	постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2020 № 674 «Про додатковий соціальний захист окремих категорій осіб»
постанова № 675	постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 675 «Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»
постанова № 676	постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2019 № 676 «Про Єдину інформаційно-аналітичну систему управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL)» (втратила чинність 22.12.2020 на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 11.11.2020 № 1278)
постанова № 704	постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб»
постанова № 710	постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 710 «Про ефективне використання державних коштів»
постанова № 783	постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2020 № 783 «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України»
постанова № 785	постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2004 № 785 «Про затвердження Порядку виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян»
постанова № 804	постанова Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 804 «Деякі питання соціального захисту окремих категорій громадян»

Скорочення	Повна назва
постанова № 838	постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 838 «Про розмір середньої вартості путівки для виплати грошової компенсації замість путівки громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»
постанова № 887	постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2019 № 887 «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України»
постанова № 908	постанова Кабінету Міністрів України від 26.09.2012 № 908 «Про підвищення рівня соціального захисту ветеранів війни та деяких інших осіб, яким виповнилося 100 і більше років»
постанова № 926	постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2018 № 926 «Про затвердження Примірного положення про малий груповий будинок»
постанова № 986	постанова Кабінету Міністрів України від 28.11.2018 № 986 «Питання діяльності Міністерства у справах ветеранів України»
постанова № 987	постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 987 «Деякі питання оплати послуг, пов'язаних з виплатою і доставкою пенсій та грошових допомог»
постанова № 988	постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 988 «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції»
постанова № 1040	постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 № 1040 «Про виділення коштів для надання фінансової допомоги Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття для здійснення виплат допомоги по безробіттю та допомоги по частковому безробіттю на період карантину»
постанова № 1047	постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 № 1047 «Про розміри стипендій у державних та комунальних закладах освіти, наукових установах»
постанова № 1053	постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2019 № 1053 «Деякі питання Державної соціальної служби України»
постанова № 1070	постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 № 1070 «Про утворення Державної соціальної служби України»
постанова № 1088	постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 № 1088 «Деякі питання виплати пенсій окремим категоріям громадян»
постанова № 1156	постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 № 1156 «Про новий розмір витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива у разі надання житлової субсидії»
постанова № 1158	постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2020 № 1158 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»
постанова № 1171	постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2020 № 1171 «Деякі питання виплати соціальної допомоги на дітей фізичним особам - підприємцям»
постанова № 1210	постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1210 «Про підвищення рівня соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»

Скорочення	Повна назва
постанова № 1231	постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1231 «Деякі питання реалізації статті 3 Закону України «Про соціальну підтримку застрахованих осіб та суб'єктів господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»
постанова № 1232	постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1232 «Про виділення коштів для надання одноразової матеріальної допомоги суб'єктам господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»
постанова № 1233	постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1233 «Деякі питання надання одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам, які можуть втратити доходи у разі повної заборони сфери їх діяльності внаслідок посилення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»
постанова № 1235	постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1235 «Про виділення коштів для надання одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам, які можуть втратити доходи у разі повної заборони сфери їх діяльності внаслідок посилення обмежувальних заходів»
постанова № 1278	постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2020 № 1278 «Про запровадження експериментального проекту з реалізації функціоналів першої черги Єдиної інформаційної системи соціальної сфери»
постанова № 1309	постанова Кабінету Міністрів України від 02.12.2009 № 1309 «Про встановлення доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною»
постраждалі учасники масових акцій	постраждалі учасники масових акцій громадського протесту в Україні, що розпочалися 21 листопада 2013 року
потерпілі	застраховані особи в разі настання нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності
ППВП ЕПС	Централізована підсистема ІКІС «Призначення та виплата пенсій на базі електронної пенсійної справи»
проект Положення про ТЗР	проект постанови правління Фонду соціального страхування України «Про затвердження Положення про фінансування витрат на технічні та інші засоби реабілітації потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання»
прожитковий мінімум Путівки	прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність санаторно-курортні путівки
Регламент Фонду соцстрахування	Регламент роботи правління Фонду соціального страхування України, затверджений постановою правління Фонду соціального страхування України від 24.01.2017 № 7
Реєстр ветеранів війни	Єдиний державний реєстр ветеранів війни
Реєстр учасників АТО/ООС	Єдиний реєстр учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення

Скорочення	Повна назва
РЗО	реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування
розпорядження № 112-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2001 № 112-р «Про перейменування Науково-дослідного інституту з проблем соціального захисту населення»
розпорядження № 306-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 № 306-р «Про призначення соціальних стипендій Верховної Ради України студентам закладів вищої освіти з числа дітей-сиріт та дітей з малозабезпечених сімей на 2018 рік»
розпорядження № 321-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2019 № 321-р «Про передачу деяких бюджетних призначень, передбачених Міністерству соціальної політики у 2019 році»
розпорядження № 377-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.06.2019 № 377-р «Про віднесення цілісних майнових комплексів державних організацій до сфери управління Міністерства у справах ветеранів»
розпорядження № 381-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.06.2019 № 381-р «Про призначення соціальних стипендій Верховної Ради України студентам закладів вищої освіти з числа дітей-сиріт та дітей з малозабезпечених сімей на 2019 рік»
розпорядження № 383-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2020 № 383-р «Про залучення позики від Міжнародного банку реконструкції та розвитку для реалізації інвестиційного проекту «Додаткове фінансування для проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України»
розпорядження № 449-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.07.2018 № 449-р «Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству соціальної політики України на 2018 рік»
розпорядження № 695-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 № 695-р «Про призначення соціальних стипендій Верховної Ради України студентам закладів вищої освіти з числа дітей-сиріт та дітей з малозабезпечених сімей на 2020 рік»
розпорядження № 703-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 703-р «Про затвердження плану заходів з реалізації II етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки»
розпорядження № 1007-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 1007-р «Про передачу цілісних майнових комплексів державних організацій до сфери управління Державної служби у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції»
розпорядження № 1057-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.08.2020 № 1057-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей»
розпорядження № 1228-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 1228-р «Про передачу цілісних майнових комплексів державних установ державної служби зайнятості до сфери управління Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства»

Скорочення	Повна назва
розпорядження № 1460-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.11.2020 № 1460-р «Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству у справах ветеранів на 2020 рік, та розподіл додаткового обсягу субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для деяких категорій осіб»
розпорядження № 1472-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2020 № 1472-р «Про залучення позики від Міжнародного банку реконструкції та розвитку для реалізації інвестиційного проекту «Друге додаткове фінансування, спрямоване на подолання наслідків пандемії COVID – 19, для проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України»
розпорядження № 1563-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2020 № 1563-р «Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених головним розпорядниками бюджетних коштів на 2020 рік»
розпорядження № 1619-р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 № 1619-р «Питання Національної соціальної сервісної служби»
Роз'яснення № 8	Роз'яснення Міністерства соціального забезпечення України від 20.01.1992 № 8 «Про порядок врахування трудового стажу, що дає право на пенсію незалежно від віку працівникам, безпосередньо зайнятим повний робочий день на роботах, передбачених статтею 14 Закону України «Про пенсійне забезпечення»
санаторій «Батьківщина»	Спеціалізований Трускавецький санаторій «Батьківщина»
санаторій «Перемога»	Спеціалізований клінічний санаторій «Перемога» (СКС «Перемога»)
санаторій «Салют»	Спеціалізований Одеський санаторій «Салют»
санаторій «Слава»	Спеціалізований Миргородський санаторій «Слава»
санаторій імені М. О. Семашка (АР Крим)	Спеціалізований санаторій ім. М. О. Семашка
санаторно-курортне лікування	напрямок використання бюджетних коштів «Забезпечення санаторно-курортним лікуванням постраждалих учасників Революції Гідності та учасників АТО/ООС»
СБУ	Служба безпеки України
середньостроковий план № 275	Середньостроковий план пріоритетних дій Кабінету Міністрів України до 2020 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 № 275-р «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Кабінету Міністрів України до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік»
Служба ветеранів	Державна служба у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції
соціальна та психологічна допомога центрами COVID-19	напрямок використання бюджетних коштів «Здійснення заходів щодо надання соціальної та психологічної допомоги центрами соціально-психологічної реабілітації» гостра респіраторна хвороба COVID-19, спричинена коронавірусом SARS-CoV-2

Скорочення	Повна назва
Список № 1	Список № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 № 461
Список № 2	Список № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників на роботах із шкідливими і важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 № 461
Статут Фонду безробіття	Статут Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, затверджений постановою правління Фонду від 06.07.2000 № 2 (у редакції, що затверджена постановою правління Фонду від 14.10.2010 № 204 зі змінами, внесеними згідно з постановами правління Фонду від 21.07.2011 № 269, від 26.07.2012 № 339)
Статут Фонду соцстрахування	Статут Фонду соціального страхування України, затверджений постановою правління Фонду соціального страхування України від 03.04.2015 № 8 (зі змінами)
Стратегія на 2016 – 2020 роки	Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки, затверджена Указом Президента України від 26.02.2016 № 68 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства»
Стратегія розвитку ПФУ	Стратегія модернізації та розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.09.2016 № 672-р
страхові фонди	Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття
ТЗР	Технічні та інші засоби реабілітації
тяжкі тілесні ушкодження	нанесення тяжких тілесних ушкоджень учаснику масових акцій громадського протесту
тілесні ушкодження середньої тяжкості	нанесення тілесних ушкоджень середньої тяжкості учаснику масових акцій громадського протесту
угода № 8404-UA	Угода про позику від 09.07.2014 № 8404-UA між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку (Проект «Модернізація системи соціальної підтримки населення України»)
угода № 9107-UA	Угода про позику від 05.05.2020 № 9107-UA між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку (Додаткове фінансування для Проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України»)
угода № 9196-UA	Угода про позику від 14.12.2020 № 9196-UA між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку (Друге додаткове фінансування, спрямоване на подолання наслідків пандемії COVID-19, для Проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України»)
Указ № 30/2021	Указ Президента України від 29.01.2021 № 30/2021 «Про деякі заходи щодо забезпечення права громадян на якісні та безпечні соціальні послуги»

Скорочення	Повна назва
Указ № 92/2019	Указ Президента України від 28.03.2019 № 92/2019 «Про одноразову грошову винагороду особам, яким присвоєно звання Герой України за здійснення визначного героїського вчинку»
Указ № 689	Указ Президента України від 17.05.2000 № 689 «Про заснування довічних державних стипендій для учасників бойових дій у період Другої світової війни 1939 – 1945 років»
Указ № 1147	Указ Президента України від 26.11.2001 № 1147/2001 «Про довічні державні іменні стипендії громадянам України, які зазнали переслідувань за правозахисну діяльність»
Указ № 1226	Указ Президента України від 12.10.2004 № 1226/2004 «Про довічні державні стипендії для осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною» (зі змінами, в редакції від 21.04.2008)
Указ № 1254	Указ Президента України від 25.12.2007 № 1254 «Про одноразову винагороду жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня»
учасники АТО	учасники антитерористичної операції, особи, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях
учасники масових акцій	учасники масових акцій громадського протесту
Фізичні особи за ЦПХ	фізичні особи, які виконують роботи, надають послуги за договорами цивільно-правового характеру
Фінансова підтримка	напрямок використання бюджетних коштів «Фінансова підтримка громадських об'єднань для виконання (реалізації) програм (проектів заходів)» (2019 рік), «Фінансова підтримка громадських об'єднань ветеранів для виконання (реалізації) загальнодержавних програм (проектів, заходів)» (2020 рік)
фонд боротьби з COVID-19	фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2
Фонд безробіття	Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття
Фонд соцстрахування ФСЗІ	Фонд соціального страхування України
ФССНВ	Фонд соціального захисту інвалідів
	Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України
ФСС з ТВП	Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності
ЦА ПФУ	центральный апарат Пенсійного фонду України
центр м. Славутича	Соціально-психологічний центр м. Славутича
ЦКУ	Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435
ЦОВВ	центральні органи виконавчої влади
ЦПХ	угоди цивільно-правового характеру
члени сімей загиблих осіб	члени сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 року по 21 лютого 2014 року
Чорнобильська АЕС	Чорнобильська атомна електростанція